

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

VARLIK YILLIĞI

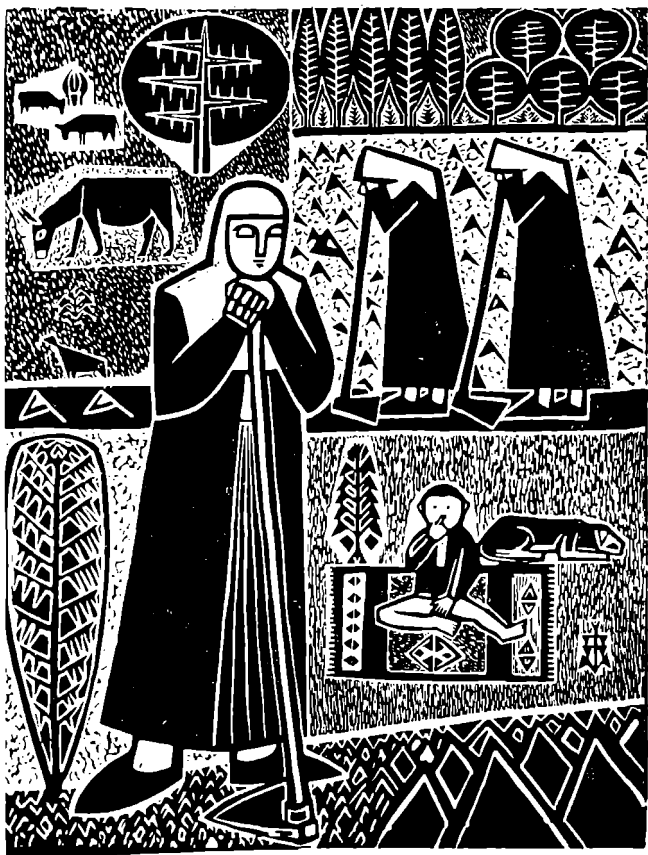
90 -

VARLIK YILLIĞI 1961

VARLIK YILLIĞI 1961



VARLIK YAYINEVİ
Ankara Caddesi, İstanbul



Mustafa Asker

Varlık Yayınları, sayı: 800
İstanbulda Ekin Basımevinde basılmıştır
Aralık, 1960

Ö N S Ö Z

1950 den bu yana her yılbaşımda yayınladığımız “Yeni Şiirler” ve “Yeni Hikâyeler” kitaplarını, geçmiş yılın edebiyat ve sanat bakımından özelliklerini inceliyen yazılar ve daha başka yenilikler eklenmesiyle bir Varlık Yıllığı halinde sunmak kararımız geçen yıl umduğumuzun çok üstünde bir ilgi ile karşılandı. 1960 Varlık Yıllık'ının bir ay gibi kısa bir süre içinde tükenmiş olması giriştiğimiz işin ne büyük bir ihtiyacı karşıladığını göstermek bakımından dikkate değer.

Geçen Yıllık'ın başına koyduğumuz önsözde o sayının biraz aceleye geldiği için hazırlıklarına yeteri kadar vakit bulamadığımızı söylemiştik. Bugün sunduğumuz Yıllık'ın biraz daha iyi hazırlanmış olduğunu söyleyebiliriz. Ama eksikleri, gedikleri olmadığı, her bakımdan kusursuz bulunduğu gibi bir iddia bizden uzaktır. Gelecek yılbaşımda size vereceğimiz sayımızı biraz daha geliştmiş ve olgunlaşmış bulacağınızı şimdiden söyleyebiliriz.

Geçen Yıllık'ta okurlarımızın düşüncelerini sormuş ve görmek istedikleri yenilikleri bize bildirmelerini rica etmiştik. Eksik olmasınlar, yüze yakın okurumuz bize bu konudaki düşüncelerini bildirmek zahmetine girmişler. Bu istekleri dikkatle okuduk ve üzerinde düşündük.

İlkin şunu söyleyelim, istekler arasında çok çelişmeler var. Örneğin bir kısım okurlarımız yılın şiir ve hikâyelerine ayrılan yerin artırılmasını isterken, bir kısmı da daha sıkı bir kalite kontrolünü sağlamak için bu yerin daraltılmasını ileri sürüyorlardı. Kitabın başına koyduğumuz soruşturmayı büsbütün yararsız bulan okurlarımız yanında bu soruşturmayı kitabın en beğendikleri bölümü

olarak gösterenler de vardı. Cevaplarını bizden esirge-miyen okurlarımızın çoğu da eserdeki bölümleri ve bun-lara ayrılan ölçüleri beğendiklerini, bu şekilde devam edil-mesini istediklerini bildiriyorlardı.

Kitaba eklenmesi beklenen yenilikler sorusuna veri-len karşılıklarda pek ayrı ve çeşitli istekler ileri sürül-müştür: Kitap eleştirmeleri, edebiyat üzerine incelemeler, köy konularını işliyen yazılar, karikatürler, edebiyat ve sanat haberleri... Bu isteklerin hepsini yerine getirmek, Yılığ, Varlık'ın beş altı sayısını birarada yayınlamak anlamına gelecekti. Oysa ki biz Yıllık'ın bir derginin bü-yütülmüş ve sayfaları çoğaltılmış şeklinden daha başka bir niteliği olması gerektiğine inanıyoruz.

Cevapların çoğunda geçen sayımızda acele yüzünden tek yazı içinde pek kısa olarak sunabildiğimiz çeşitli sa-nat kollarıyla ilgili çalışmaların ayrı birer yazıda ele alın-ması isteniyordu. Geçen sayımızın önyüzünde bu ihtiyacı biz de belirtmiştik. Bu Yıllık'ta o bölümü gerektiği gibi genişletilmiş bulacaksınız. Ama genü de o bölüm bizi doyurmuş olmaktan uzaktır. İlk bir sanat kolunu ge-nişliğine ve derinliğine bütün yıl boyunca izlemiş, üstelik bu izlemesini eleştirici bir gözle özetleyebilecek yet-kilileri bulmakta güçlük çektik. Elde ettiğimiz deneyler gelecek Yıllık'ları bu bakımdan da daha zengin bir hale getirmemizi sağlayacaktır umudundayız.

Okurlarımız bu yıllığımızda daha başka yenilikler de bulacaklar. Bunların en önemlisi Nobel armağanı ve şim-diye kadar verilmiş yerli armağanlarımızı gösteren ya-zılar ile kısa dünya edebiyatı kronolojisi. Gelecek Yıl-lığımızda Pulitzer ve Goncourt gibi önemli uluslararası armağanların listesini sunmaya çalışacağız ve bir Türk Edebiyatı Kronolojisi hazırlayacağız.

Biraz da geçen sayımızda açtığımız armağanlı yarış-madan söz edelim. Bu yarışma oldukça ilgi görmüştür. Sözünü ettiğimiz armağanları kazananların listesi ile so-nuçları özel bölümünde göreceksiniz. Biz sadece yarışma-

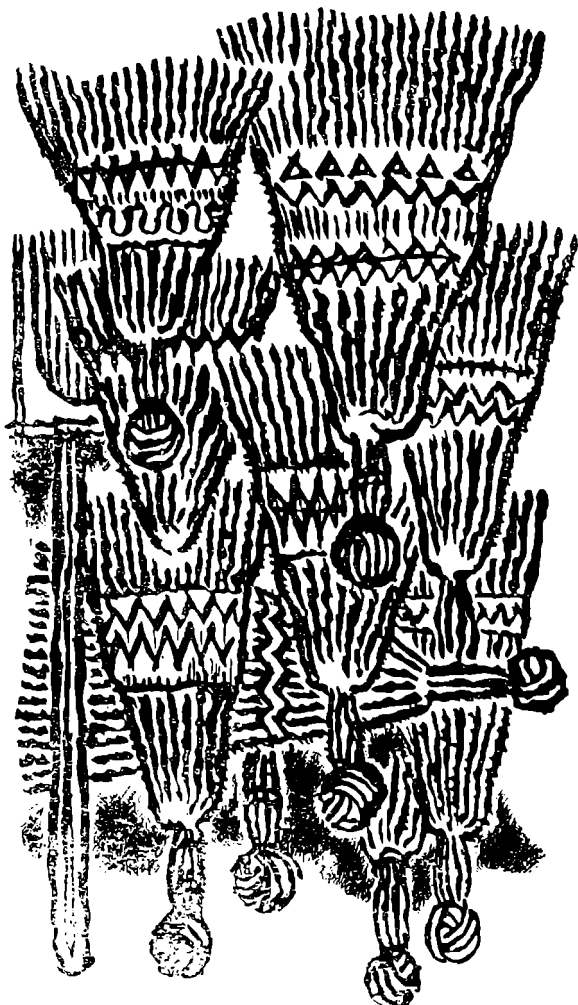
mıza katılanlar sayısının doyurucu olmadığından sızlanacağız. Bu defa olsun okurlarımız, işi biraz daha ciddiye alarak, lütfen ilgilerini biraz geniş ölçüde tutsunlar. Yeni şekliyle yarışmanın daha da çekici bir hale geldiğini sanıyoruz. Herkesin spor toto oynadığı bir sırada, bu zihin sporuna katılmanın o kadar da küçümsenecek yeri olmadığını sanıyor ve ilk yılın sonuçları yeni yarışmamıza katılanların sayısını bu yıl çok artıracaklarını umuyoruz.

Okurlarımız Yıllık'taki fazlalıklardan çok eksiklerden yakındılar. Resimler daha bol olsun, yabancı dillerden çevrilen şiir ve hikâyelerin sayısı artırılsın, incelemeler eklensin gibi... Elimizden geldiği kadar bu istekleri yerine getirmeye çalıştık. Bu yılın geçen seferkinden daha geniş olacağını biliyorduk ama hazırlandıktan sonra sayfa sayısı önceki tahminlerimizi çok aştı. Bu durumda ya sayfaları kısmak ya da fiyatı artırmak gerekiyordu. Sonunda fiyat artırmayı seçtik, çıkarmalar yapmaya kıyamadık. Piyasada bugün 300 - 400 sayfalı romanlar 10 - 15 liraya satıldığına göre umarız ki böyle beş yüzden fazla sayfalı, bol resimli dolgun bir cilt için 8 lira hiç de çok görülmiyecektir.

Bütün bir yıl elinizden düşmiyecek, yıllar sonra değeri daha da artacak olan bu yıllıkları, her sayısında biraz daha güzelleştirip geliştirerek, adına lâyık bir zenginliğe kavuşturmak, okurlarımızdan gördüğümüz sıcak ilgiye karşı borcumuz olsun.

Hepinize iyi ve mutlu bir yıl dileriz.

NOT Bu kitapta okuyacağınız şiir, hikâye, çevirilerin başka hiçbir yerde yayınlanmamış olması esastır. Yazıların hepsi elimizdeki el ya da makine yazısı asıllarından dizilmiştir. Ancak bazı yazılar bizde beklemeleri sırasında gönderenlerce başka bir yerde yayınlanmış ve gözümüzden kaçmış olabilir. Bir ikiyi gömmiyeceğini sandığımız bu gibi aksamalardan dolayı önceden özür dileriz.



1960 A TOPLU BİR BAKIŞ

Yaşar NABİ

1960 yılına ulusça büyük bir karamsarlık içinde girmiştik. On yıldır her gün biraz daha kararan ufuklarımızda hiçbir umut ışığı görünmüyordu. 1950 de iktidarı ellerine geçirdikten sonra memleketi babalarının çifllll gibi yönetmeye, canlarının her istediğini yapmaya buğlamış olan ve ellerine geçen bu umulmadık nimeti kaçırmamak için her şeyi yapmaya kararlı görünen bir politikacılar kumpanyası her gün biraz daha artan bir sorumsuzluk duygusunun rahatlığı içinde pervasızlığını son haddine çıkarmış bulunuyordu. Her yandan su alan, kaptanlarına güvenilemez bir geminin içinde bulunmak kaygısı ile daralmış yüreklerimiz bu bozuk-düzenin devam edemiyeceği inancı ile bu tehlikeli gidişe nasıl son verilebileceğini kestirememenin acısı arasında çaresiz çarpıntılarla yorgun düşmüştü.

Gidişimizin korkulu yönelişini geçen yıllığımızın başında şu sözlerle belirtmiştik:

"Dünyamızın böylesine bir bildi ve yaratma yarısına girdiği bir sınırdı milletçe, gidişimizin pek de iç açıcı olmayan gerçeğini görmemek için sözlerimizi sınırsız kapamamız gerekir. Oysaki, gözlerimizi kapamak değil dört açmamızı gerektiren şartlar içinde yaşıyoruz. Bu şartlar her zamankinden çok milletçe uyanık, milletçe ileri, milletçe birlik olmanızı emrediyor. Bizse ne yazık ki yıllardır tutturmuş olduğumuz ters yöndeki yolumuza, ağır aksak devam edip gidiyoruz. Milli birliğimizden artık söz etmeye yer kalmamıştır. Devlet ve milletçe bütün işlerimize bağdaş kuran partizanlık gayretleri içinde bunahrken bir yandan da bir ilerilik-gerilik, devrimcilik-yobazlık kavgası içinde karsılaan tarafların arasındaki uçurum iki ayrı milletin insanlarını bile ayırması hoş görülemezcek kadar tehlikeli bir hal almaktadır."

Bu tehlikeyi herkes görüyordu, baştakilerden başka. Onlar bir kalkınma masalıdır tutturmuşlar, dosdoğru uçuruma gittiğimizi görmüyor, gösterenlere de düşman oluyorlardı. Her ne pahasına olursa olsun yerlerinde kalmak, soygunculuk ve vurgunculuklarına tarihimize görülmemiş bir yüzüzlük içinde devam etmek kararındaydılar. Onun için gören gözleri oymak, söyleyen ağızları dağıtmak gerekirse onu da yapacaklardı. Memleketin durumu susulmayacak hale geldikçe düşünen kafaları susturmak için alınan tedbirler de sertleşiyordu. İşte 1960 yılına böyle ağır bir hava içinde girdik. İnönü'nün yurt içinde çıktığı bir propaganda gezisinin Demokrat Partiye karşı ulusça duyulan nefreti belirtmeye yol açması baştakileri büsbütün çılgına döndürdü. Hiçbir tedbirin fayda vermediğini görmenin çılgınlığı içinde son potlarını kırıp o akıllara durgunluk veren "Meclis Tahkikat Komisyonu" kanununu çıkarttılar. Bu delilik bardağı taşıran son damla oldu. Ve artık olaylar birbirini kovaladı.

Gençliğin yurtsevgisi ile dolu yüreklerinde uyanan haklı tepkiyi cop ve tabanca kuvveti ile durdurabileceklerini sananlar, her indirdikleri darbenin, üzerinde bulundukları binanın temel direklerinden birini uçurduğunu fark etmediler ve başkaları için kurmayı kalktıkları tuzağa kendileri düştüler.

Gerçek demokrasiyi kuracağız diye gelmişlerdi iktidara. İlk işleri demokrasiyi yalnız memlekette değil kendi partileri içinde de boğmak oldu. Hürriyet, hürriyet diye altı yıl deli dervişler gibi döğündükten sonra devletin başına geçince "hürriyet de neymiş ki?" diye dudak büktüler. Muhalefet yıllarında Atatürk'ü, Devrimi dillerinden düşürmemişlerdi. 1950 den sonra Büyük Ata'nın eserini baltalamak için hiçbir fırsatı kaçırmadılar. Yalanı, iki yüzlülüğü devlet idaresinde bir ilke haline koymuşlardı. Bilime sırt çevirdiler, devrime karşı koydular. Yalnız yurt yönetimi işlerinde değil, sanat, edebiyat ve dil konularında da geriyi tutuyor, osmanlıcanın çoktan unutulmuş hacıvat ağzı lâflarını diriltmek için birbirleriyle yarış ediyorlardı. Gidişlerinin kötü olduğunu söyleyenler vatan hainiydi. Yabancı ülkelerden bile kendilerini tutmayan bir ses yükselecek olsa damgaları hazırды: komünist. Oysaki her mahallede yetiştirmekle öğündükleri sürü sürü karaborsa milyonerleriyle, millet en basit bir ilacı bulamamaktan kırılırken metreslerinin kürklerine, tuvalet eşyasına dolarları biner biner, hem de bazan devlet kesesinden harcamalarıyla komünizmi yurt içinde

di elleriyle yayıyorlardı. 6 - 7 eylül olayları gibi tarihimizin kaydetmediği bir lekeyi de böyle bile bile o hain elleriyle hazırlamışlar, sonra iş çığıından çıkınca binlerce günahsız insanı zindanlara doldurmuş, bunları salkım salkım sallandırmaya kalkmışlardı.

Bu kadar kötülük cezasız kalamazdı. Hesap sorma saatinin ergeç gelip çatacağını, kendileri için artık normal bir iktidar değıştirmenin mümkün olmadığını iyice anlamışlardı. İşte o son direnmeleri, tehlikeyle göre göre gene de istifa etmemek. te inat etmeleri bu yüzdendi. Artık geri dönemeyecek kadar ileri gitmişler, suçlarının yükünü taşıyamaz hale gelmişlerdi. Hesap vermek korkusu ile sınırıldıkları mevkileri korumak için gerekirse yüzbinlerce vatani çocuğunu feda etmekten sakınmayacak, yurdu bir kardeş kavkasının kan selleri içinde yüzer görmekten çekilmeyeceklerdi.

İşte 28 Nisandan 27 Mayıs'a kadar bütün aydınların ve okumuş gençliğin heyecan içinde, yürekleri sızlayarak bekledikleri büyük kurtuluş günü, nihayet 27 Mayıs sabahı, Türk radyolarından bütün yurda ilân edildi. On yılın o dediği dedik, önünde bütün başların eğildiği kudretli şefleri bir saat içinde, en küçük bir mukavemet görmeden koltuklarından alınıp yere çalınmışlardı. Yaptıkları kötülüklerle bir ulusun kalbinde böylesine nefret uyandırmış insanlar için bu beklenir bir sonuçtu. Ama onlar gafletlerinin sarhoşluğu içinde bunu akıllarından bile geçirmemiş oldukları için kaçmaya da, kendi elleriyle hazırladıkları suç belgelerini yok etmeye de vakit bulamadan âdi sokak hırsızları gibi yakayı ele verdiler.

İşte bu gün, Yussiadamın jimnastikhaneden dönme salonunda yükkök ve şerofli Türk yargıcılarının önünde boğazlarına kadar gömüklükleri suçların hesabını vermekte olanlar bu adamlardır. Yargılama safhaları ulusun gözleri önünde, tam bir açıklık, adaluto hâs tam bir tarafsızlık içinde yapılıyor ve yurt radyolarından bütün memlekete, bütün dünyaya yayılıyor. Yüce Divanda okunan belgeler gerçekleri birer birer dile getirirken daha altı ay öncesine kadar suçluların propagandasına ayrılmış olan devlet radyolarının yalanlarıyla yuğrulmuş insanlar bir vakitler âdeta ermişliğine iman ettikleri adamların ne kadar aşağılık günahkârlar olduklarını görüp nasıl aldatıldıklarını kavramaya başlıyorlar. Saf ve çabuk inanır halkımızın bir kısmını türlü yalan dolanlarla kandırarak bir kısmını da satın alarak topladıkları oylar gene de yetmeyin-

ce çeşitli seçim hileleri ve baskı tedbirleriyle sağladıkları Meclis çoğunluğu şimdi onlarla birlikte, bu sayısız suçların destekleyicisi sıfatıyla yargılanıyor. Ulusça seçilmiş bir Meclis çoğunluğunun topyekûn yargılanması olayı tarihte ilk defa Yassıadada görülüyor. Böylesine bir iktidar dolandırıcılığının da tarihte ilk defa görülmesi gibi.

Böyle bir sahtekârlığın artık bir daha tekrarlanmaması için ceza saatinin de ağır ve ihtişamlı olması gerekiyordu. On yıl sürmüş ve bütün bir ulusa karşı işlenmiş bunca günahların hesabı görülürken düşülebilecek ufak tefek haksızlıkları işte biz bu sebepten mazur görüyor ve bu hesaplaşmanın kesin gerekliliğine inanıyoruz. Bu ibret dersi lâzımdı. İlerde başka kişilerin aynı yollarda yeni maceralar peşine düşmemeleri için şarttı. Yoksa bu mahkeme bir gönül eğlendirme, düşmüşlere karşı sadık bir işkence zevki olarak asla tanımlanamaz. Kurulmakta olan İkinci Cumhuriyetimizin sağlam temeller üstünde oturtulması için bu hesaplaşmaya kesin ihtiyaç vardı. Çeşitli idareler altında gelip can evimize oturmuş olan bir sorumsuzluk duygusunun dâvasıdır Yassıadada görülen. "Devlet idaresinde istediğini yap, kimse senden hesap soramaz" kanısının bu ulusa yaptığı kötülüğün haddi hesabı yoktur. Yeni açılacak özgürlük çağında her hareketin mutlaka hesabı sorulacağı ve hiçbir suçun cezasız kalmayacağı düşüncesi hepimizin kafamıza gelip yerleşmelidir. İşte yeni Anayasamızın hazırlanmasında gösterilen titizlik bu yüzden yerinde görülmelidir.

Demokrat Partinin iktidarı ele alınca ulusa vadettiği anayasa değişikliğini yapmamış olması bu anayasada keyfi idareye bırakılmış açık kapıları iyice görmüş ve anlamış olmasından ileri gelmiştir. 1945 te çok partili rejime girmeye karar verdiğimiz zaman iktidar partisi için yapılacak ilk iş İkinci Cumhuriyeti o tarihte ilân ederek yeni bir anayasa hazırlanması için bir Kurucular Meclisi toplamak olmalıydı. Bu önemli iş ihmal edildiği içindir ki yeni girilen demokrasi düzeni teminat-sız kaldı ve 1946 seçimlerinde geçirilen kötü imtihandan sonra 1950 de iktidarı ele geçiren Parti tarafından görülmemiş bir pervasızlıkla kötüye kullanıldı.

Şimdi İstanbul Üniversitesi profesörlerince hazırlanmış olan Anayasa metninin bu derece ayrıntılı, bu kadar yüklü olması sütten ağzı yanmış olanların yoğurdu üflemlerine benzetilebilir. Gerçi eski anayasada demokrasinin iyi işlemesi bakımından bir takım boşluklar vardı. Ancak bu boşlukların dol-

durulması ile de istenen elde edilmiş olabilirdi. İlerde bu memlekette iş görecektir hükûmetleri, böyle en küçük işlere kadar yasaklar koyan bir anayasanın baskısı altına almak bir bakıma faydadan çok zarar da getirebilir. Ama bu anayasa taslağı nihayet bir tasluktan ibarettir. Kanunlaşacak metnin biraz daha yontulup kısaltılarak daha anayasaya benzer hale getirileceğini ummak isteriz. Anayasa bir devletin ana düzenini kuran kanun demektir, yoksa ilerde iş başına geçecek hükûmetlerin sağlık, eğitim, orman ya da iktisat konularında nasıl bir yol tutmaları gerektiğini düzenleyen bir hükûmet programı değildir. Anayasanın ne kadar yüklü olursa tatbik edilemeyecek tarafları da o kadar çok olmaya, anayasa mahkemesi ile hükûmetleri devamlı bir çatışma haline getirmeye adaydır.

Buğün memleketimiz Birinci Cumhuriyetle İkinci Cumhuriyet arasında bir geçiş döneminde bulunuyor. Bu dönem ne kadar kısa sürer ve uluğu neçilecek yeni hükûmet ne kadar çabuk iş başına gelirse yurdun o kadar hayırına olacaktır. Çünkü her geçici devir bir kararsızlık ve tereddüt devri olmaya mahkûmdur. Aylardan beri memleket ekonomisinde göze çarpan duraklama da bunu açıkça ortaya koymuştur. Sonra unutmamak gerekir ki geçici devreler her memlekette bir takım fesatçı ve fırsatçı hırsların kaynaşmasına zemin hazırlar. 27 Mayıs devriminin yarattığı ilk coşkunluk ve sevinç dalgası geçtikten sonra şu ya da bu olay karşısında uyanmaya başlayan çekingenlik ve ürkeklikler işte bu çeşit karıştırıcıların sebep oldukları hatalarından ileri gelmiştir. Milli Birlik Komitesindeki 14 Kuvayı ayıklaması ile memleket menfaatlerine aykırı bir gelişmenin tasfiyesi edilmesi, haklı olarak duyulmaya bağlanmış korkuları dindirerek yüreklerle su serpmiş, hemen ardından Kurucu Meclis çalışmalarına hız verilmesi ve bu Meclis içinde siyasi partilere de yer ayrılmasını ferahlığın daha da artmasına ve Milli Üniversite tasfiyesiyle ortaya atılan sis bombasının dumandanlarının dağılmasını yardım etmiştir. Herhalde memleketimizde buğün aydınların olsun, halkın olsun, gerçekten yurdunu seven bütün insanların en büyük özlemi yerleşmiş bir idarenin bir an önce kurulduğunu görmektir.

Kurucu Meclisin hemen toplanması, hazırlanmış olan anayasayı ne kadar mümkünse o kadar çabuk gözden geçirerek kanunlaştırması onun ardından da seçim kanununun çıkarılarak seçim gününün ilân edilmesi... uluğu beklenen işler işte bunlardır.

Yeni baştan kuruyoruz Cumhuriyetimizi, işi aceleye getirerek ortaya gene sakat ve eksik bir düzen çıkarmayalım kaygısını doğru buluruz ama bu yavaşlık dileklerinin ardında yer yer gizlenen kötü niyetleri de görmemezlikten gelemeyiz. İyiniyet sahibi ve anlaşılmış bir bilim kurulunun Kurucu Meclis kanununu yirmi gün gibi kısa bir süre içinde hazırlayabilmiş olması önümüzde iyi bir örnektir. İyiniyetle gayret elele verdi mi zamanı kısaltmanın pek de güç bir iş olmadığını unutmamalı ve bugün memleketin iyi bir anayasaya olduğu kadar yerleşmiş bir demokratik hükûmete kavuşma ihtiyacının da aynı derecede büyük olduğu, bu iki ihtiyacı birarada düşünmek ve ayarlamak gerektiği bir an dahi hatırdan çıkarılmamalıdır.

Yalnız unutulmaması gereken bir nokta daha var. O da bu yeni Anayasanın hazırlanması ve en âdil bir kanunla yeni seçimlerin yapılarak ulus çoğunluğunun oylarıyla iş başına yeni bir hükûmetin gelmesiyle de bütün işlerimizin bitmiş olma-yacağıdır.

Geçirdiğimiz son demokrasi denemesi bize göstermiştir ki, toplum yapımızın, demokrasi düzeni bakımından bir takım eksikleri, aksaklıkları vardır. Bunların başında halkımızın, yüzyıllardan beri yapılagelen propagandaların etkisi altında, din konusunda kendisine yapılacak her telkini, gözü kapalı kabule hazır oluşu gelir. Demokrat parti halkımızın karanlık tabakalarındaki bu istidadı fark etmiş ve onu sonuna kadar sömürmekten çekinmemiştir. Bu din silâhının ne derece tehlikeli olduğunu bildiği için de Millet Partisini sudan bir sebeple feshettirmiş, kendisinden başka bir partinin dini politikaya âlet etmesine meydan vermiyeceğini hareketleriyle belli etmiştir. Bizi bu derece geri götüren, ulus çıkarının tam tersine bir yöne sürükleyen düşük iktidar partisi kurucularının, kendi çıkarlarına yurdu bile feda edecek kadar düşük seviyeleri yüzünden, tuttukları bu ters yol olmuştur.

Bu büyük, bu korkunç hatanın tarihimizde bir daha tekrarlanmaması için, ağız sütten yanmışların bütün titizliğiyle yoğurdu üflememiz gerekecektir. Atatürkün yurt yönetimi için koyduğu ilkelerin bu ulusun hayrına tek tutum olduğunu bunca yılın gerçekleri apaçık belirtmiştir. Türkiyeyi ancak Atatürk devrimleri mutluluğa, ferahlığa götürebilir. Bugün hemen herkes bu noktada birleşiyor. Bu da ortaya yeni bir sorun çıkarıyor. Düne kadar Atatürk'e de, eserine de saldırmayın

iş edinmiş olanların şimdi Atatürkçülüğü kimseye bırakmama-ya kalkıştıklarını görüyoruz. Bu hal ikinci bir tehlikeyi bize haber veriyor: Aydınlarımız arasındaki ahlâk seviyesinin düşüklüğünü hesaba katınamazlık edemeyiz. Herkes aynı ülküde birleşti, artık korkacak bir şeyimiz kalmadı, ulusal birliğimiz gerçekleşti, deyip rahat nefes alamayız. Çünkü, bizi elele vermeye çağırانlar arasında ilk fırsatta ihanet ederek devrimleri arkadan vurmaya kalkışacakların çıkacağından hiç şüphe etmiyoruz. Onun için bizim gibi düşünenlerin hepsi bizdendir parolasıyla kendimizi kandıramayız. Dün ihnet etmiş olanların yarın da edebileceklerini hesaba katarak davranışlarımızı ona göre düzenlemek zorundayız. Bu da her hareketimizde ahlâk ilkelerini de devrim ilkeleriyle birlikte ve onun ayrılmaz bir parçası gibi ele almaya götürecektir bizi. Çevremiz, önümüz ardımız, o her çağın yaşasunecileriyle, çanak yalayıcılarıyla dolup taşıyor. 27 Mayıs'tan sonra da bu çeşit yanar dönerlerin ortalığı kapladığını, birer hürriyet kahramanı gibi caka sattıklarını görmedik mi? Manevra vaktinde fark edilip gerekli tedbirler alınmamış olsaydı Demokrat Partininkinden de büyük bir dert açılabilirdi ulusun başına.

Onun içindir ki bir particilik, bir demokrasi korkusu sinmiştir aydınların yüreğine. "Ocak başkanları bucak başkanları o partide öyle de bu partide başka türlü mü?" diye şüphayle soranlara her adımda raslanır .Doğru ama demokrasiden başka da tutulacak yol var mı? Dikta rejimlerinin ulusları sonunda nerelere sürüklediğini ibretle görmedik mi? Atatürk çağında bir önder bir ulusun başına bin yılda bir ya gelir ya gelmez. Onun için artık kaderimizi bir şefin kuyruğuna bağlamak tembelliğinden vazgeçip kendi yağımızla kavrulmanın çaresine bakmalıyız. Demokrasi düzenine ayak uydurmaktan başka çıkar yol kalmadığına göre bu düzeni kendi ihtiyaçlarımıza ayarlamaya bakacağız. 1) Atatürkçülük, 2) Ahlâkçılık yönleri, bu düzende en önemle üzerinde durmamızı gerektiren ilkeler olacaktır. Bir yanda atom bilginlerimiz lâboratuvarlarda çalışır, kadın pilotlarımız jet uçaklarıyla füze atışları yaparken bir yandan da şeyhlik, ağalık taslayan kişilerin baskısı altında milyonlarca kardeşimizin ortaçağdan kalma sefil bir kölelik hayatını sürdürüp durduklarını, uymamız gereken demokrasi ilkeleriyle birlikte hatırlayacak, bu geriliğimize bir çare bulmadıkça demokrasi yolunda da Batı ülkelerine ayak uydurmanın havalı olarak kalacağını gözönünde tutacağız. Dik-

ta rejimlerinin çekimine bir daha kapılmamak için ulusca yaşamamızı mutlaka içinde bulunduğumuz çağın gidişine uydurmanın şart olduğunu unutmayacağız.

Bu yönden dertlerimiz ve ihtiyaçlarımız şimdi ortaya konmuş bulunuyor. On yıldır ne ele ne dile alınmasına meydan verilmeyen eksiklerimiz bu altı ay içinde apaçık önümüze serilmiştir. Derebeylik rejimini toptan tasfiye etmek için bir toprak reformuna kesin ihtiyacımız olduğundan kimsenin şüphesi yok. Bu amaca erişmek büyük ölçüde bir takım yer değiştirmeler gerektirse bile ulusca kalkınmamızın 'bu çeşit zorunluklarını demokrasiye ne dereceye kadar uyacağı noktasından tartışmaya kalkışmayacağız. Bu toprak reformu ile birlikte bir de geniş çapta öğretim seferberliğine girişmek şart. Bu yolda ilk adımlar atılmıştır bile. Bu dönem yedek subay adaylarının toptan öğretmen olarak köylere gönderilmeleri aceleye getirilmiş bir tedbir sayılsa bile amacın yüceliği doğru yolda yapılmaları hoş görmeye zorlar bizi. Vakit darlığı bize bazı acele ve belki de yetersiz kararlar verdirecek olsa da bitmez tükenmez akademik tartışmalarla vakit kaybedecek durumda olmadığımızı unutmamamız gerekir. Bu ya da bu yönde, bu dâva mutlaka en kısa zamanda çözülmelidir ve çözülecektir. İlkın buna lman etmek lüzum. On yıl süreyle bize ne kadar unutturmaya çalışmış olsalar da içimizde ülkücülük ateşi büsbütün sönmüş olamaz. Bu ateşi yeniden tutuşturmayı başarırsak hiçbir engel bizi ereğimize en kısa zamanda erişmekten alıkoyamaz.

Üçüncü olarak sağlık dâvamız akla geliyor. Sağlık bakımından Anadolumuzun bugünkü acınacak hali, öğretim işlerimizin yoluna konulması ve bilgili yurttaş yetiştirme gayretlerimizin sonuçları alınmaya başlaması ile kendiliğinden düzelmeye başlayacaktır. Ama o zamana kadar bu iç paralayıcı düzensizliği sürdürmemek için gerekli özel tedbirleri almaktan da geri kalamayız.

Ekonomi bakımından yeniden teşkilatlanmamız dâvalarımızın en önemlilerinden biri olarak karşımıza dikiliyor. Geçirdiğimiz acı denemeler artık bu yolda keyfi kararlar ve cezbe masalları ile iş görmenin bizi bir çıkmaza götürmekten başka şeye yaramadığını göstermiştir. Bize bilgi gerek, bilim ışığında hazırlanmış esash plânlar gerek. Bu plânlar içinde istikrara kavuşmanın güvenliği gerek. Hep kendi çıkarlarını düşünen ithalatçılarla sanayicileri dinliye dinliye çizdiğimiz zigzaklar kimsede yarına güvenle bakılan cesaretiin bir anlamıdır. Bütün

tün ihtiyaç sahiplerinin düşüncelerini öğrendikten sonra çalışmaya başlayacak bir bilim kurulunun her şeyden önce memleket menfaatlerini baş köşeye oturtan kararlarıdır ki ekonomi yönünde bugünkü başıboşluğa bir son verebilir.

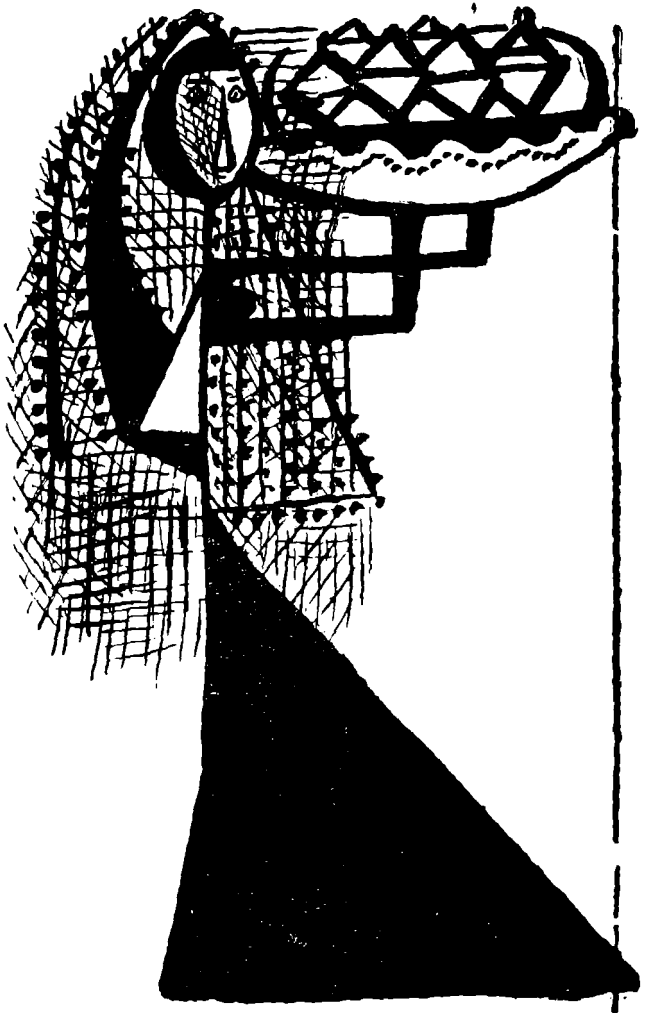
Ormanların tüketilmesine her çareye baş vurarak kesin bir son vermek, toprak kaymaları ve akmalarının (eroziyon) önüne geçecek tedbirleri almak, topraklarımızın rasyonel sulanması için gerekenleri yapmak ve bütün bu masraflı işleri yapabilmek için de her yurttaşın takati ve imkânları ölçüsünde yardıma koşmasını istemek gerekecek. Son umudumuz, devrimin ışığında başlamış olan bu ülkücü gidişe bağlanmıştır. Unutmayalım ki bir kere daha yanıldığımızı görmeye artık tahammülümüz kalmamıştır. Bu sefer uğrayacağımız bir başarısızlık topyekûn bir çöküşün ifadesi olacaktır. Onun için küçük çıkarlarımızı bir yana bırakarak ve ardımızda gemilerimizi yaktığımızı hatırlayarak bir ikinci İstiklâl Savaşının şevk ve heyecaniyle yola çıkacağız.





Bahattin Akay

1960 DA SANAT HAYATI



1960 ' D A Ş İ R İ M İ Z

Memet FUAT

1960 yılında yayımlanan bütün şiirleri gördüğümü söyleyemem, ama çoğunu gördüm. Yazıma başlarken hiç çekinmeden şöyle diyeseğim: 1960 Türk Şiiri için başarılı bir yıl olmadı.

Buna karşılık birçok şiir sorunlarının tartışıldığı önemli bir yıl oldu. Politika alanındaki değişiklikler ise, sanatımızın gidişi üzerine yeniden eğilmemizi, sanat anlayışımızı yeniden gözden geçirmemizi gerektirdi. Yalnızca değiştirmek, geliştirmek için değil, sırasında savunmak, direnmek için. Çünkü 27 Mayıs Devrimi sanat alanında da bir "sorumluluk" havasının esmesine yol açtı.

1.

Şiirimizin, şairlerimizin Devrim karşısındaki tutumlarına geçmeden, yılın ilk beş ayı boyunca yayımlanan şiirlere bir göz atalım:

1960'a Fazıl Hüsni Dağlarca'nın "Hoo'lar" adlı kitabıyla girdik. Şair önceden bastırıp yılın ilk günlerinde 1.1.1960 diye imzalıyarak dağıttığı bu kitabında ustalığından harcıyor, son yıllardaki şiirini sürdürüyordu:

H O O

Hoo bağıri demek, ayrılmış demek,
Yaslar uzunluğu demek Hoo.

Öyle uzak ülkeler vardır ki
Yol anlamlarında uzanır gider Hoo.

Hoo, dağın geceye; bitkilerin karanlığa
Seslendiği, Hoo.

Kutlu kişiler belki de aç kişiler gezegenlerden çırılçıplak,
Çağırılar bir yokluğu bir acıya, Hoo. lak,

Hoo, sen beni sevsen,
Ben seni sevsem sevsem Hoo.

1960 boyunca şilir yayımlamıya ara vermiyenlerden biri de Attilâ İlhan'dı. Her ay dergilerde bir iki şilri çıkıyordu. Dost'-da, Yeditepe'de, Yelken'de: *Waldorf Astoria; Viyolonsel Yalnızlığı; Tension à Smyrne; İkinci Viyolonsel; Deprem Bekçisi* Şair bu şilirlerinde "*Abdulhamid sarayı*" diye tutturup

özgür olmadı mı insan yazanıyor

gibi mısralar da çekiyordu.

Şilirinde herhangi bir değişiklik yoktu. Bildiğimiz Attilâ İlhan şilri. Okuyalım "deprem bekçisi"ni:

mıknatıslı bir anten gibi tek tek
gökyüzüne açılmış kirpiklerim
"dillimde yanık yıldızların tadı
ayakta ne uyku ne durak
bütün bir gece deprem bekledim
olmadık saatları yokladım
hiç biri yerinden kımıldamadı
deprem gecesini dörde katladım
karanlıkta sustum büyük bekledim
ölüm bıçak gibi parlıyordu

Yazma isteğini yitirmemiş ünlü şairlerden biri de Behçet Necatigil'di. Varlık'da, Maya'da, Dost'da şilirlerini okuduk. Dağlarca etkisine açılmakla hiç de iyi etmediğine inandığım bu şair gene de alttan alta kendi alışılmış sesini duyuruyordu:

Ben bütün kış hep bu baş ağrıları
Camlar açıldıkça bu sefer de dışardan
Eve gelip gidenler bilmeden çoğalttı
Hep oydu dumandı küllenen dudaklarda
Gazetecinin postacının kapılardan attığı.

1960'a Necati Cumalı da yazma isteğiyle girmiş görünüyor. du. Varlık'da bir biri ardına dört şilir yayımladı.

İyi ki seni tanıdım
 İyi ki seni sevdim
 Şimdi tıkır tıkır bir faytonda her gece
 İpek Oteline dönerim
 Kâtiple dertleşirim, salep içerim!

Özdemir Asaf da Türkçe dergisinde, Yeditepe'de şiirler yayımlıyordu:

B U R

Her yıl bir yerde bir kadın böyle güler.
 Ben tasalarımı alırım,
 Tasalarda yerimi.
 Bir çağrıya ısıtırım kendimi.

Her yıl bir yerde bir kadın böyle güler.
 Sezer benim dinlediğimi.
 O sonra susar,
 Ben düşünürüm, o biter.

Ceyhun Atuf Kansu ile Başaran ise "ozan sayılmamak"dan bile ürkmüyerek toplumcu, memleketçi sanat anlayışlarında direniyorlardı. Ceyhun Atuf Kansu Maya'da, Başaran Varlık'da 1960'a "dâvalı" şiirlerle girdiler. Sonra Varlık'm 15 Nisan, 15 Mayıs sayılarında Kansu iki aşk şiiri yayımladı. 1 Mayıs tarihli Varlık'da ise Başaran'ın şu şiirini okuduk:

G Ü Ç L E Ş E N

Güç oldu ta buralara gelmek
 Dokunmak geceye başaklara
 Derinlemesine yaşamak toprağı
 Aranızda yönlerin uğultusu
 Evren gibisin ey dost
 Güç oldu seni sevmek

1940 kuşağının öbür ünlü şairlerinde şiir yayımlamaya karşı tam bir isteksizlik görülmekteydi. Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat, Cahit Kulebi, Bedri Rahmi Eyuboglu, Cahit Ir.

gat gibi şairlerden hiç ses gelmiyordu. Sabahattin Kudret Aksal, Ercüment Behzat Lâv, Metin Eloğlu, A. Kadir, Salâh Birsal, Baki Süha Ediboğlu, Talip Apaydın gibi şairler ise dergilerde birer, ikişer şiir yayımlamakla yetindiler

Öte yandan, Kapalı Şiir akımının şairlerinde de şiir yayımlamaya karşı bir isteksizlik seziliyordu. Cemal Süreya hiç yoktu ortalarda. Turgut Uyar biri Maya'da, biri Dost'da iki şiir yayımladı. Gene Dost'da Can Yücel'in iki şiirini okuduk. Ülkü Tamer'in A dergisinde bir şiiri çıktı. Kemal Özer'in de öyle; belki bir iki tane de Büyük Gazete'de çıkmıştır. Bu akımın en çok şiir yayımlıyan şairleri Edip Cansever ile Ece Ayhan oldu: üçer şiir. Edip Cansever'in ilk yayımladığı uzun bir şiirdi, tadına varamadığım şiirlerinden. Öbür ikisi ise "Petrol" kitabındaki anlayışı devam ettiriyordu:

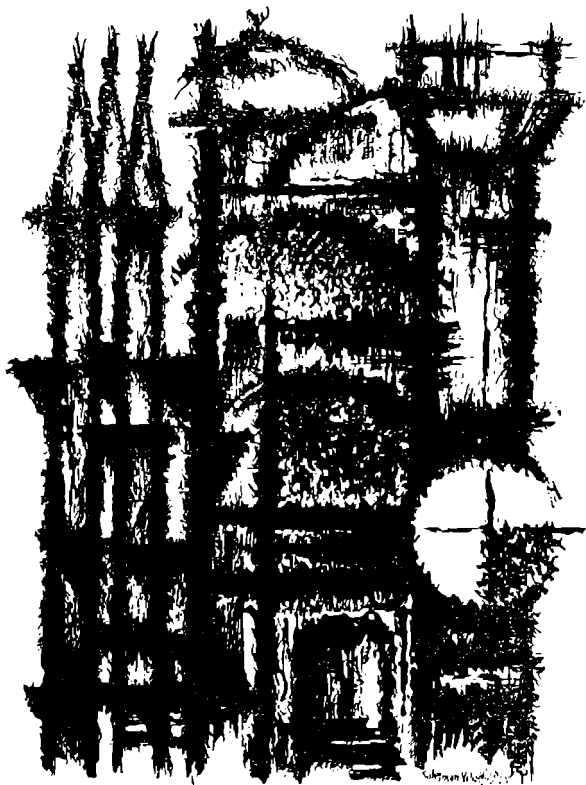
BAŞIM DÖNÜYOR İKİMİZDEN

Cocuklar ekmek yiyorlar gibidir sesin
Ön dişleriyle belli belirsiz
Bir martı kalıyor gibidir hiç olmıyandan
Çünkü biz ikimiz de çirkin değiliz
Evet mi hayır mı pek anlamadan.

Ne biçim bir sestir şu bizim dalgınlığımız
Bir tayın dişinde ince bir taflan
Az yaşlı bir kadında göğüs uçlarının
Yanarak sımsıcak bir kedinin ağzından
Dönüşüp iç çekmesine gece kuşlarının.

Sonra biz dağ başlarında apansız kurşunlanan
Süresiz baş dönmesiyle çok garip adamların.

Dergilerde şiir yayımlamaya karşı duyulan bu isteksizlik kitap alanında da görülüyordu. 27 Mayıs Devriminden önceki aylarda Kapalı Şiir akımı içinde düşünülebiyecek şairlerden yalnız üçü kitap çıkardı: Faruk Ergöktaş, Ömer Nida, bir de İlhan Berk. İlk ikisinin kitapları, "Sız" ile "Bir Sürgün Mavi" fazla bir yankı uyandırmadı, ama İlhan Berk'in "Çivi Yazısı" yılın en çok anılan kitabı oldu. İlhan Berk'le konuşmalar, İlhan Berk'e övgüler, yergiler, İlhan Berk'in soruşturmalara verdiği



Süleyman Velioglu

cevaplar, İlhan Berk'in günlüğü, dinleyicilerine kâğıtta şiir dağıttığı tartışmalı toplantıları, şusu busu derken, bir İlhan Berk'tir gitti. Şiir üzerine söyledikleri bir yana bırakılır, bir uçtan öbür uca gidişi de düşünülmezse, güzel şiirler yazdığı söylenebilir bu şairin. "Çivi Yazısı" ndaki şiirleri Ahmet Haşım'ı, Yahya Kemal'i, Ahmet Muhip Dranas'ı okur gibi okumak gerekiyor:

Ben senin kırıllığın ülkene yetiştim
Kaldım gölge tanımıyan güzelliğinle.
Her sabah büyüten denizimizi böyle
Gülüğlerindi o ülkede bilmez miyim.

İlhan Berk "İkinci Yeni"yi canlandırmak için giriştiği hareketlerde yalnız kaldı. Kapalı Şiir akımı iyice hızını yitirmiş görünüyordu. Yeditepe'nin 15 Ocak sayısında başlayan "İkinci Yeni ve Eleştirmenler" soruşturması bu durumu açıkça ortaya koydu. Şairler bir akım içinde düşünülmekten hoşlanmamışa başlamışlardı.

Turgut Uyar şöyle diyordu:

Bırakın İkinci Yeniyi, çok daha disiplinli, daha kurallı, manifestolu akımlara katılmış şairler bile ancak kişilikleri öksüsünde vardıkları, kişilikleriyle yaşarlar.

Sonra Edip Cansever:

"İkinci Yeni"ye bir akım niteliği kazandırmak, ikinci bir yanılgıya düşmek olur. O, değişik şairlerin, değişik kişilikler kurduğu bir yenileşme alanıdır olsa olsa.

Sonra Ece Ayhan:

Bu Dalga'dan savılan ozanların, adlarını, kişiliklerinin, özelliklerinin birer birer saptanması daha yerinde, doğru ve anlamlı olur. .

İkinci Yeni akımını dağıtma yolunda içerden gelen bu seslere, dıştan gelen saldırılar da katıldı. Onları da okuyalım.

Metin Eloğlu:

Öksüz bir akım.

Atilla İlhan:

İşte böyle, bu serüven de bütün masal serüvenleri gibi bitecek: az gittiler, uz gittiler...

Nevzat Üstün:

Nihilizm düşebileceğim bir tutkunun kölesi olmaktan öteye geçemediler.

Necati Cumalı:

Bana kalırsa bu hareketi, edebiyatımızın Batılılaşma yolundaki gayretlerinde bir duraksama, gertleyi kabul etmek gerekir.

Behçet Necatigil:

Beledi bir temaya sarılmamış, bosta imgeler yığını. Peş peşe, itis kakış dolusan, birbirleriyle ilgisiz, sayılam arttıkça şiri güzelleştireceği sanılan tıkaş, konserve imgeler. Sözcükleri kümelendirmede, isim sıfat takınılam kurmada inadına terslikler. Safduyuyu, mantığı, sözün gelişimi hiçe sayar.

Asım Bezirci:

Elbette, insana çoğunca sırt çeviren, onun sorunlarına, acılarına, sevinçlerine çoğunca gözlerini kapayan böyle içi boş, sorumsuz bir şiirin okurlarca anlaşıp benimsenmesi güçtür.

Sezer Tansuğ:

İkinci Yeni ta tsmından başlayan bir yanlışlık ve Türk edebiyatındaki soytarıklardan biri olarak anılacak sanıyorum.

İşte İkinci Yeni, ya da Kapalı Şiir akımı 1960 yılının ilk aylarında böyle görünüyordu. Örneklerden çok, sanatçıların söylediklerinden, yazdıklarından esen bir hava somuta, anlama doğruydı. Turgut Uyar Dost'un Ocak 1960 sayısında bir önceki yılın şiirini gözden geçirirken şöyle demişti:

Bu yıl, geçen yıllarda şiirimizi bir hayli ovalamış bulunan "anlamsızlık" sorunu, bana kalırsa (verilen örneklere bakarak) "anlam" yararına çözülmüş, şimdilik bir sonuca bağlanmıştır.

1960 yılı başında, yukarda andıklarımızdan başka, sözü edilmesi gereken iki kitap daha yayımlandı. Teo'nun "Devinek"i ile Nahit Ulvi Akgün'ün "Karanlıkta Bir Ağaç"ı. Nahit Ulvi Akgün her türlü çekışmeden, kavgadan, özentiden uzak, ana çizgileriyle Orhan Veli şiirinin yanında yer alan kendi şiir anlayışına sınıksı bağlı, yolunda yürüyordu. "Devinek" de bir önceki kuşağın şiirine karşı çıkmıyan orta çapta bir kitaptı.

Sözü edilmesi gereken daha başka kitaplar, şairler de var, ama buraya kadar andıklarımızla yetinerek şöyle diyebiliriz: Türk şiiri 27 Mayıs Devriminden önce bu hava içindeydi. İsteksiz, cansız, bezgin.

2.

Sanat çevrelerindeki aydınların büyük çoğunluğu memleketimizde 27 Mayıs Devrimi gibi bir devrim olabileceğini a-

kıllarının ucundan bile geçirmiyorlardı. İnönü'nün bu konuda söyledikleri bir ilertiyi görme değil de, politika gereği sözler sarılıyordu.

28 Nisanda Üniversite gençliğinin ayaklanması da önceden bekleniyordu denemez. Bu ayaklanışa Üniversiteli sanatçılar, o arada sairler de katıldı. Çoğu soyut sanatı, politikaya sırt çeviren bir sanat anlayışını savunan gençlerdi. Bugün uzaktan bakınca şu anlaşılıyor: Bu gençler 28 Nisan ayaklanışına yalnızca birer yurtsever olarak katılmış, sanatçılıklarını bu işe karıştırmamışlar.

28 Nisandan sonra yayımlanan sanat dergileri sanki hiçbir şey olmamış gibi bomboştu. O günün şartları içinde başka türlü davranışları da mümkün değildi. Ama memlekette bir yeraltı hareketi başlamıştı, Üniversite öğretmenleri, öğrencileri arasında her tehlikeyi göze almış olanlar, bir devrim hazırlamak için çalışanlar çoktu. Teksir makineleriyle bildirgeler basılıp dağıtılıyor, elektrik direklerine, duvarlara, "Kaatiller cezalandırılmadıkça susmayacağız — Üniversiteliler" diye kağıtlar yapıştırılıyordu. Şairlerin günleriydi o günler. Ama elden ele dolaşan şiirler, boylu boyunca bu ayaklanmanın içinde olan genç sanatçıların değil de, Behçet Kemal Çağlar'ın, Azı Nesin'in şiirleriydi.

28 Nisanı izliyen günlerde Ordu'nun gençlere karşı, D.P. ye karşı tutumu belirir gibi olmuştu. Örneğin, Üniversiteyi bekleyen birliklerin subaylarıyla konuşan öğrenciler, "D. P. liler 14 Mayıs'ta gövde gösterisi yaparlarsa, nasıl davranacaksınız onlara?" sorusuna, "Siz hiç korkmayın, hele bir yap-sınlar da, nasıl davranacağımızı o zaman görürsünüz!" gibi cevaplar alıyorlardı.

Gene de 27 Mayıs Devrimi beklenmiyen bir devrim oldu. Umutsuzluk dolu sözlerin üstüne geldi. Bütün aydınlarımızı olduğu gibi şairlerimizi de sonsuz bir sevince boğdu.

Dergilerin 1 Haziran sayıları önceden baskıya verilmişti, kimi şairler 27 Mayıs, 28 Nisanı öven şiirlerini gazetelerde yayımladılar. 15 Hazirandan sonra ise sanat dergileri devrim şiirleriyle doldu.

Ahmet Kutsi Tecer, Cahit Külebi, Ercüment Behzat Lâv, Necati Cumalı, Behçet Necatigil, Sabahattin Teoman, Nevzat Üstün, Salâh Birsal, Özdemir Asaf, Başaran, Talip Apaydın, Arif Damar, Ahmet Oktay, Yılmaz Gruda gibi ünlü şairlerin 28 Nisanla, 27 Mayısla ilgili şiirlerini okuduk.

Kapalı Şiir yolundaki şairlerden Turgut Uyar Dost'un Temmuz sayısında "İskambil Tayfaları Demeci"ni yayımladı. Uzun zamandır susan Cemal Süreya ise Papirüs'ün Ağustos sayısında "555 K" adlı şiiriyle yeniden sesini duyurdu.

Bu konuda en çok şiir yayımlayanlar ise Fazıl Hüsnü Dağlarca, Suat Tazer, Attilâ İlhan, Ceyhun Atuf Kansu oldular.

Fazıl Hüsnü Dağlarca Devrimin hemen arkasından 28 Nisan için "Özgürlük Alanı" adlı küçük bir kitap yayımladı.

Vursan vursan ne,
Biri düşer canın,
Daha içerde, daha özgür,
Öbürü düşmez ki.

Vursan vursan, kan değil kan değil,
Yaşamadır akıp giden
Evde karanlık,
Alanda sonsuz.

Vursan vursan tüketemezsin
Gövdesi düşer de gece yarısına dek,
Varır üstüne
Elleri ayakları göğsü.

Suat Tazer'in "İkinci Kurtuluş" u daha büyücek, altmış dört sayfalık bir kitap, ama bütün şiirleri Devrim'le ilgili değildi.

Selâm selâm selâm
selâm dört bucağına dünyanın
hudutlar aşırı dağlar aşırı okyanuslar aşırı
selâm gökyüzüne
kuşlara çiçeklere böceklerle
bu büyük günü getirenlere
selâm hürriyet için canını verenlere

Attilâ İlhan Varlık'da, Yeditepe'de, Yelken'de; Ceyhun Atuf Kansu Dost'da, Varlık'da, Ülke'de birbiri ardına devrim şiirleri yayımladılar.

28 Nisanı, 27 Mayıs en yakından yaşayan Üniversiteli şairler ise gene susuyorlardı. Örneğin, Üniversitede okuyan gençlerin çıkardığı A dergisi bir devrim sayısı yayımladı; genç-

lerin 27 Mayıs üzerine yazdıkları yazıların yanında bir tek şiir vardı: Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Bir Asker" şiiri.

Oysa derginin o sayısı bir politika dergisi gibiydi. Öylesine sarmıştı Devrim gençleri. İkinci sayfada şöyle bir haber de vardı: "A dergisi yazarları 27 Mayıs 1960 devrimi dolayısıyla Başkomutan, Milli Birlik Komite Başkanı, Başbakan ve Devlet Başkanı Orgeneral sayın Cemal Gürsel'e bir tel yazısı göndermiş; ülkemizde yeniden estirilen özgürlük havasını, yeniden kavuşulan hak ve adalet ilkelerini belirterek başarı dilekleriyle birlikte bağlılıklarını bildirmişlerdir."

Ama bu genç sanatçıların anlayışına göre sanat gene de politikanın ötesindeydi. Politika alanına "sanatçı olarak" girmiyorlardı.

Kemal Özer'in Yelken'de çıkan bir şiirini Devrim için yazılmış sananlar oldu:

GÖĞE UYANIŞ

hangi bir ipek yolu harf dizisi çoğaltır
bin yıl öte güzlerden sömürge halklarını
ırmakları akmayan binlerce ok atımı
binlerce boş tapınak hangi bir yalnızlıktır

çekilmiş direklere kaç ölüm sessizliği
çığış batıp çıkmış kimbilir kaç güneşin
durgun kanatlarını oynatıp denizlerin
gemilerin doldurup bir gün yelkenlerini

bu sizin göğünüze sığınmak türkülerden
anıtların çağrılmak yaşlı sokaklarına
bu benim uyanışım eksik uzak bir yerden

kimseyi ayıramaz artık çin duvarlarım
körfez kıvrımlarıyla yaşıtıcı ülkemden
adını tutulmamış avlara sakladığım

Oysa şair bu şiiri yazarken Devrim'i düşünmemiş olduğunu söylüyor.

Soyuta yönelen genç sanatçıların politika karşısındaki tutumunu Onat Kutlar Yelken'de yayımlanan bir konuşmasında açıkça ortaya vurdu. Konuşmayı yapan Bülent Habora soruyor:

Koskoca bir devrim oldu: Sizlere çokça iş düşüyor. Bu ödevlerinizi nasıl yapacaksınız?

Onat Kutlar'ın cevabı şöyle:

Bana verilmiş böyle bir ödevden haberim yok. İçinde yaşadığım ülkede ortaya çıkan değişiklikler her insan gibi beni de ilgilendiriyor. En başta özgürlüğümü kısıtlayan davranışlara karşı çıkmaktan kaçınmadım. Bunun dışında kurulan ortaklaşa düzenler çalışmalarımın yönünde ne çeşitten olursa olsun bir değişiklik yapmayacaktır.

Cevabından da anlaşıldığı gibi, Onat Kutlar 28 Nisan ayaklanışına katılmış. Ama "sanatçı olarak" üstüne herhangi bir "ödev" almıyor. Çalışmalarında bir değişiklik görülmiyeceğini açıkça bildiriyor.

Evet, 1960 eleştirmenlere birçok sorunları yeniden ele almak gereğini duyurdu. İkinci Yeni üzerine, soyut sanat üzerine söylenenlerin yeniden gözden geçirilmesi önemli bir takım yazıların yazılmasına yol açabilir. Nitekim Yeditepe dergisi 1 - 30 Kasım sayısında "sanat anlayışlarının politik değişmelerle ne gibi bir ilişkisi" olabileceği konusunda bir soruşturma açtı, sanatçılardan, eleştirmenlerden çok ilgi çekici cevaplar aldı. Bu konudaki tartışmalar 1961 yılı içinde de sürecektir sanırım.

Onat Kutlar'ın yukardaki sözleri yalnız Bülent Habora'nın sorusuna değil, 15 Haziran tarihli Varlık'da Yaşar Nabi'nin yazdıklarına da karşılık oluyor. Şöyle demişti Yaşar Nabi:

Artık tembellik, avarelik zamanı değil. Genç sanatçıların yıllardır hasretini çektikleri özgürlük iste alabildiğine ediyor memlekette. Kolları sıvayıp işe başlayalım. Bütün suç baskı rejiminin bulantı ve mazeret yok artık. Göstersinler kendilerini. Bunaltı edebiyatına da, soyuta da 'paydos! Milletim anlayacağı dille geçmişin kötülüklerini anlatsınlar, geleceğin güzel günlerini bize müjdelesinler. Meydan onların. İş başına!

Dost'un Temmuz sayısında da Salim Şengül şöyle diyor:

Gecen bu karanlık yıllarda sanatımız da en verimsiz günlerini yaşıyor. İçine kapanık, bunalmış duygularını işlemeye çalışıyor, onu toplumdan uzak, insansız yönlerle götüldü. Hürriyetin olmadığı yerde sanat da egemenliğini sürdüremezdi. Şimdi önümüzde çok bir yol açılmıştır. Bilim ve kültüre önem veren bir yol... Bu yolumuz yolda yürüdüğümüz en ilkel ve

mutlu azınlığı kadar sanatçısına, dergisine de düşen sorumluluklar ve görevler vardır.

Bu gibi sözlerin soyut sanatçılarda, Kapalı Şiir akımının şairlerinde olumlu bir etki yaratacağı umulamazdı. Gerçi Turgut Uyar ile Cemal Süreya Devrim için birer şiir yayımladılar, ama bu sanat anlayışlarında herhangi bir değişiklik olduğunu göstermez. Toplum hayatımızdaki gelişmelerin sanat anlayışları üzerindeki etkilerinin kısa zamanda yüze çıkabileceğini sanmamalıyız.

27 Mayıs'dan sonra sanat çevrelerinde tartışmalara yol açan bir yazı da, Cevat Fehmi Başkut'un Cumhuriyet gazetesinde yayımladığı "Ne Oldu Şairlerimize" adlı yazısıydı. Yazar şairlerimiz için, "İhtilâlin arkasından bile gelemediler," diyordu.

Yelken dergisinde Cevat Fehmi Başkut'a cevap veren Şükran Kurdakul, D.P. iktidarı günlerinde de karşı koyan, baş kaldıran şairler olduğunu söyliyerek, "mahkemeye verlip, kitapları toplanan, Üniversitenin aydın profesörlerinin bilirkışı raporlarıyla beraat edebilen şairlerin adlarını" bildirdi; 28 Nisandan, 27 Mayıs'dan sonra yazılan şiirleri andı.

Şiirimizin 1960'ın son aylarındaki görünüşüne geçmeden önce, iki yazıdan parçalar almak istiyorum.

Muhtar Körükçü 15 Eylül tarihli Varlık'ta "Yeni Çağ Türküleri" adlı kitabı eleştirirken şöyle diyordu:

Gerçekten duygulu, yüce ve erdemli şiirler, hele 'hele mısralar var. Özgürlük sevgisi, evrimin verdiği ferahlık ve 'sevinç duyguları ve bilhassa Atatürkçülük töresi yönünden söz götürmez bir tamhik, göğüs kabartıcı başarı taşıyor hepsi. (...) Şiir olarak, bir eserin bütünü olarak idizde bıraktığı etkileri göz önüne alırsak aynı vargıları tekrarlamak biraz fazla yinserlik olur. Çok başarılı, ulvi denecek bölümler yavaş yavaş düpedüz laf yığını veya meydan mitingi aşın sayılacak pasajlara rastlanıyor bazen.

Daha acı konuşan bir eleştirmen, A. Turgut da 4 Ekim tarihli Ülke'de şunları yazdı:

Devrimden sonra yazılan şiirlerin hemen hiçbirisi devrimin yapısına, havasına, gücüne uygun değil. Bir kere eskimış bir anlayışla yazılmışlar. Devrimden hemen sonra yazılan şiirleri gördüğümde ilk düşündüğüm "Türkiye'de yeni bir ozan kadrosunun perkedildiği" idi. Bütün ozanlar devrimin perisinde idiler. Daha yeni, daha diri, türkçesi, daha genç bir kadro is-

tiyordu şiirine. Ama şimdi başka türlü düşünüyorum. Belki diyorum, ozanlarımız, birdenbire yaşamadılar devrimin havasına. Gittide daha iyi şeyler yazarlar, devrimi, onun getirdiklerini daha iyi anlatırlar bize.

Bu iki eleştirmenin yargılarına katılmamak çok güç. 1960 yılında Türk Şiiri bir devrimi taşıyacak nitelikte olmadığını dümdüz ortaya koydu. Biz de A. Turgut gibi "Belki" diyelim.

3.

27 Mayıs'dan sonra dergileri dolduran devrim şiirleri yılın son aylarında seyrekleşti. Devrim havasına iyice girmiş olan Atilla İlhan bile Varlık'ın 1 Eylül sayısında "büyük ley-lâ" adlı şiirini yayımlamak isteğini duydu:

halbuki onun ilk zamanları
balon kadehlerde içilen konyak
âvizeler altında sevip kadınları
atyarıqlarında büyük oynamak
pera içlerinde italyan şarkıları
her gece bir baron kendini asıyor

Atilla İlhan kişiliğinde iki ayrı çeşit şiiri bir araya getirmek istiyen bir şair olarak görünüyor. Son aylarda yayımlanan kitaplara bakılırsa şiirimizin gidişi de tıpkı böyle iki yönlü olmalıya devam edecek: Bir yanda memleketçi, toplumcu şairler, bir yanda biçim ustalığına, Kapalı Şiire yönelenler.

Temmuz ayında yayımlanan Başaran'ın "Nisan Haritası" Tonguç Baban'ın anısına adanmış bir Köy Enstitüleri destanıydı. Arkasından Ceyhun Atuf Kansu'nun baştan sona memleket sevgisi tüten "Yurdumdan" adlı kitabı çıkageldi.

Papirüs'deki yazısında şiir anlayışı için şunları söylüyordu Ceyhun Atuf Kansu:

Ben bir halk ve tophum ozanayım. Ya da öyle bir ozan olmak isterim. (...) Sevdikim ozanlardan en aşağı üçü halk ozanıdır, Yunus Emre, Pır Sultan Abdal ve Karacaoğlan'dır. Güneş 'vurmuş dereler gibi vıl vıl akmak mısrağlarım. Bulanık sulardan hoşlanmam. Ne var ki bu yolu tutunca da, sizi ozan saymayveriyorlar. Saymasınlar, ben onların ozanı değilim ki, ben halk ozanayım. Bireysel duygularımı da tophuma

yönelmiş *muştalarını da severek, bilerek açık açık söylemiş* ben. *Türk halk şiirinin geleneğidir bu.*

Ekim, Kasım aylarında ise bambaşka bir anlayışın şairleri Ülkü Tamer ile Kemal Özer'in kitapları çıktı: "Gök Onları Yanılmaz" ile "Ölü Bir Yaz". Turgut Uyar'ın "Anlamsızlık sorunu anlam yararına çözülmüştür" yargısı bu şairlere pek uymuyordu. Hele Kemal Özer birinci kitabında ulaştığı bir biçimi geliştirirken daha da soyuta yönelmişti. Devrimin bu şairler üzerinde hiçbir etkisi olmadığı açıktı. Devrimden önce kaldıkları yerden devam ediyorlardı. Ülkü Tamer'in "Bir Yeleyi Bırakmak" adlı şiirini okuyalım:

GECEYİ ŞARAPLA ÖRTTÜM.

BEN VARKEN KİMSENİN AKLINA GELMEZ BU ÖR-
TÜYÜ KALDIRIP ALTINDA YAŞAMAK, KAN AKIT-
MAK.

ARTIK YILDIZLAR BİLE BENİ İSTİYOR.

ONA SÖYLEYİN: "ATINDAKİ YELEDEN USANMAMIŞ-
TI. NEREDE OLDUĞUNU BEYAZ AĞAÇLAR, BİR
DE O SİSKA KURT BİLİYOR."

Eylül başında da bu iki anlayışın arasında yer alan Atilla İlhan'ın "Ben Sana Mecburum" adlı kitabı yayımlanmıştı.

Dergilerde devamlı olarak şiirleri çıkan Fazıl Hüsnu Dağlarca, Behçet Necatigil, Nahit Ulvi Akgün gibi şairlere son aylarda Talip Apaydın ile Turgut Uyar da katıldı. Buna karşılık, İlhan Berk, Edip Cansever, Ece Ayhan az yayımlı olanlar arasında kaldılar. Cemal Süreya ise, "555 K" dan sonra, Ülke'nin 30 Ağustos sayısında ikinci bir şiir yayımlayıp gene sustu.

Son aylarda Yeditepe'de Oktay Rifat'ın iki şiiri çıktı. Üzerinde konuşulmayı gerektirmiyen, Oktay Rifat'a bir şey katmayan şiirler. Ahmet Hamdi Tanpınar da iki şiir yayımladı bu yıl. Yelken'de A. Kadir'in biri daha önce Maya'da çıkmış olan dört şiirini, Papirüs ile Ülke'de de Ahmet Arif'in iki şiirini okuduk. Sabahattin Batur ise bu yıl yayımladığı beş şiiriyle kendini aşan bir şair olarak göründü.

Devrimden önceki isteksizlik havası, bir iki kıpırdanma bir yana, Devrimden sonra da şairlerimizin yakasını bırakmış

değil. Aralık ayı sonuna doğru, ya da 1961 yılı başlarında Salâh Birsel'in, Behçet Necatigil'in, en önemlisi de, uzun zamandır şiir yayımlamıyan Melih Cevdet Anday'ın yeni kitapları çıkacakmış deniyor. Bakalım, o kitaplar şiirimizde bir canlanma yaratabilecek mi?

Evet, 1960 yılı Türk Şiiri için başarılı bir yıl olmadı, ama getirdiği önemli olayların etkileri önümüzdeki yılları başarılı kılabilir umundayım.



Tanju Ünver

1960 DA ROMAN VE HİKÂİYEMİZ

Tahir ALANGU

1960 yılında çıkan roman ve hikâye kitaplarının son beş yılın yayımlarına bakımla büyük bir sayı tutmadığı göze çarpıyor. 1955 yılından bu yana küçük hikâyenin duraklamasına, hattâ gerilemesine karşılık, romanın hızlı bir tempo ile hem eser sayısı, hem de değer yönlerinden geliştiği, küçük hikâye alanının ünlü imzalarından hemen hepsinin romana geçtiklerine başka yazılarımda temas etmiştim. Bu gelişmeye 1950 den sonra beliren imzalar da katılmağa başladılar. Bir kısmının ilk romanlarından bir arada bahsedilecektir. Romana doğru bu süreli akışın nedenleri üzerinde burada durulmıyacak, yalnız göze çarpan meselelerden kısaca söz edilecektir.

Bizde kitaba yatırılan sermaye, roman alanındaki bu gelişmeleri destekleyip yayacak ölçüde gelişemedi. Son yılların fiat artmalarının büyük ölçüde etkileri olduğu söylenebilir. Kitaba yatırılan sermaye artık daha çok çevirilere, okul ve çocuk kitaplarına, dini halk eserlerine akıyor. Yeni edebiyatımızın eserlerini yayınlıyan kitapçıların başka yıllardan artarak gelip 1960 yılına biriken eserleri basamıyacak kadar sıkışık bir duruma düştükleri, çoğunun basmağı kabul edip geçen yılın yayın plânına aldıkları eserleri, bu yılın listesine aktardıkları bilinmektedir. Bir çok roman ve hikâyelerin de, kitap kılığına girmekten umutsuz dergi ve gazete sayfalarında kaldığını, geçimlerini yazıya bağlamış yazarların elinde tefrika edilmişlerden başka, henüz gün ışığına çıkmamış müsveddelerin bulunduğunu da bilmemiz gereklidir. Yıllarca önce yazılmış veya tefrika edilmiş kitapların, hem de, bu alanın en ünlü kişilerinin ellerinde kalışları, 1960 edebiyat yılının ne derece uygunsuz şartlar içinde geçtiğini gösterir kanısındayım. 1961 yılı için de şartların henüz düzeldiği söylenemez. Kâğıt ve baskı fiyatlarının yüksekliği yanında, iç politikanın halkı tutku de-

recesinde kendi akışına çeken olayları, sanat eserleri için uygun gelişmeleri daha bir müddet geciktireceğe benzemektedir.

Bu duruma göre 1960 yılının roman ve hikâye yayınlarına toplu bir bakış, bizim şartlarımız karşısında, yalnız kitaplar ölçüsünde sınırlı kalmamalı, roman ve hikâye yolunda çalışan yazarların durumlarını da bir dereceye kadar göz önüne almalıdır.

Bir yıl içinde çıkmış kitapları tesbit ederken kitapların üstündeki baskı tarihlerinin ne kadar şaşırtıcı olduğunu gördük. Tefrikası 1960 yılında bitmiş, bahar aylarında basılmış bir romanda 1959 tarihi vardı .Eseri tefrika edilirken de, yayınevinde de görmüştük. Ama bir armağana katılmak endişesiyle üzerine 1959 tarihi konulmuştu. Diğer bir roman da düpedüz 1960 yılının yaz aylarında çıktığı halde üzerinde (Ekim 1958) tarihini taşımakta idi. Yayınevi, her ay bir kitap yayınlamak üzere periyodik yayınlardan kâğıt kontenjanına girmişti. Geçmiş yılların kontenjanını doldurmak zorundaydı. 1960 yılında çıkan eserleri seçerken çekilen bir başka zorluk da, ilk formları 1959 da basılan kitapların baskılarının 1960 da bitip piyasaya çıkmaları, hattâ bir kısmının baskıları 1959 da bittikleri halde piyasaya çıkarılmalarının geciktirilmiş olması idi. Çıkan bibliografyaların da, kitapçılığımızın bu iç meseleleri ile hiç ilgilenmeden, yalnız kitap üstünde gördükleri tarihleri vermekle yetinmeleri ayrı bir zorluk çıkarıyordu. 1960 yılının belki bir kaç kitabı da, sırf bu sebepler yüzünden, ne geçen yılın, ne de bu yılın listelerine girebiliyor.

Kısaca söylemek lâzım gelirse, 1960 yılının roman ve hikâye kitaplarının ancak bir kısmından burada söz edebileceğiz. Bir kısım gazete ve dergilerde, bir kısmı müsveddeler halinde yazarlarının ellerinde, bir kısmı da yayınevlerinin çekmecelelerinde sıralarını bekliyeceklerdir.

1960 roman yılı üzerinde:

1960 yılında roman alanında, yeni edebiyatımızın ilkelerine uygun, gazetelerin ve magazinlerin popüler tefrikalarının dışında bu alanın ünlü kişilerinin belli bir dil ve sanat endişesi ile meydana getirdikleri, ancak 8 eser bulabiliyoruz. Bir avucumuzun içine sıkıştırıp, koltuğumuza kıştırıp götürebileceğimiz bu bir yıllık sanat randımanı, edebiyatımızın en umut verici dalındaki gerçek çalışmaların dörtte birini bile aksettire-

miyen hazin bir tablodur. Bu sekiz eseri çıkaran yayınevinin ancak üç tane oluşu da dikkat nazarını çekmektedir. Beş romanla "*Varlık Yayınevi*" başta geliyor. Çalışmalarını yeni edebiyatımızın öncüleri ve onları tutan okuyucularla yürüten bu yayınevi, roman alanında öncü kuşaktan olsun, 1950 sonrası kuşağından olsun, bütün güçlü imzaları gayretle destekliyor. Bu yolda ün kazanan büyük imzaları da toplamak hususunda Remzi Kitabevi'nin başta geldiğini söylemeliyiz, ama bu yıl ancak iki roman çıkarabildi. Bu iki yayınevi, yerli romanı ayakta tutan iki büyük destektir. Çok dar imkânları ile Ankara'daki Dost yayınevi onları takibediyor. Bu yıl içinde ancak bir roman basabildi. 1957-1958 yıllarında, mizah yayınları yanında hikâye ve roman yayınlarına da yer veren *Dişin* yayınevi ile *Yeditepe* yayınevlerinin iki yıldanberi artık bu alanı terkettikleri görülmektedir.

1960 roman yılının başlıca eserleri ve yazarları:

Orhan Kemal. 1960 roman yılının başta gelen yazarı Orhan Kemal'dir. Gerçekçi öncüler arasında bol sayıda eser verme rekorunu muhafaza ediyor. Varlık yayınları arasında çıkan "*Küçücük*" bir kaç yıldanberi bütün çalışmalarını üzerine yönelttiği "*Büyük şehrin küçük adamları*" nın yaşamalarından ilgi çekici yeni bir safhayı ortaya koyuyor. Bu küçük romanında semt kahveleri, eski mahalle tulumbacılarının geleneklerini devam ettiren futbol kulüpleri, kolay yaşama yolları arıyan gençler, muhabbet tellâlları, Beyoğlunun yan sokaklarındaki fuhuş piyasasını ele almaktadır. "*Küçücük*", taslak halinde kalmış bütün o gevşek dokusuna rağmen, kişileri ve kuruluşu ile hayat dolu, canlı bir eser. Bütün zamanını yeter ölçüde eserlerine veremiyen, geçimini yazıdan çıkarmak zorunda kalan yazarların hepsinde görülen o acelecilik bir süredir eserlerine musallat. Ama anlatıdaki piskin ustalıktan, gerçeği arayıp bulmaktan gelen bir seviye var eserlerinde.

Üzerinde basım tarihi olarak çok eski bir tarih olmakla beraber Dost yayınları (Ankara) arasında çıkan "*Dünya cıvı*". nı de bu yılın romanları arasına aldım. Bu roman, 1956 yılında tefrika edildiği halde, kitap şeklinde yayınlanması geç kalmış eserlerinden biridir. "*Baba evi*" (Varlık. 1949). "*Kudre Yılları*"

(1950), "*Cemile*" (1952) romanlarında anlattıklarına bu eserinde devam ediyor. Bu biyografya serisine o daha başlangıçta "*Küçük adamın notları*" adını vermişti. "*Küçük adam*"ın evlendikten sonraki yaşamasına bu eserinde devam ediyor.

Orhan Kemal, 1956 yılından sonra, Adana'da ilk gençliğinde yaşadığı toprak — işçi dünyasının gerçeklerinden uzak kalmıştı. Artık büyük şehrin kendine yakın gördüğü kenar semtlerindeki yaşayışa, küçük adamlara yönelmişti. Hazırlamakta olduğu "*Eskiçinin oğulları*" romanı ile sanatının Adana devresi artık kapanacağı benziyor.

"*Dünya evi*", ilk kitapları ile koyduğu roman plânına uygun bir eser: Adanada olsun, İstanbul'da olsun, küçük adamları anlatan bütün eserlerindeki kişilerin hayat çığıllarının bir ucunda ekmek, öteki ucunda aşk vardır. Burada da bu iki büyük gücün, kişilerinin gündelik yaşamalarında oynadıkları rol anlatılmaktadır. İlk eserlerini "*Ekmek*"i, *insan hayatını tayın eden bu en büyük kuvveti*" başa alarak yazmak istemişti. Son eserleri ise artık "*aşk*"ı başa çıkarmaktadır. Bunun sebebi, yazarın romanını, kendi yaşamasında çıkarmak isteyişidir. Karşımıza hep o aylak, sporcu, yakışıklı delikanlı çıkmaktadır. "*Cemile*" romanındaki diri göğüslü, erkeğinin kölesi canlı boşnak kızı ile soyu sopu, okumuşluğu, yakışıklı olması ile kasıan mağrur delikanlı, bu romanın da baş kişileri. Bu eski "*karşı durulmaz yakışıklı delikanlı*"nın bütün meselesi, baba ocağındaki varlıklı yaşamının anıları ile içine düştüğü işçi çevresinin düşkün yaşayışı arasında bocalaması ve isyan duygusudur. Orta halli ailelerin çökerek küçük adamlar halinde gecekondumahallelerine dökülmeleri, bu yüzden ortaya çıkan acı intibaksızlıklar, bizim toplumumuzun bugün için en önemli meselesi. Romanın da başlıca konuları olmalı idi. Orhan Kemal, bu meseleyi içinde yaşayarak ele alabilecek, anlatacak bir durumda. Bunun için ortahalliden küçük adamlığa yuvarlanan kişilerinin işçilikle henüz ancak uzak bir ilgilerinin olduğunu bilmesi gerekli. Onun kişileri ne iş görürlerse görsünler henüz işçi bile değiller. Eski yaşama düzeninin, baba ocağının özlemi içinde, asıl işçilerden çok uzak bir platformdadılar. İçinde yaşadıkları işçilerin davranışlarına karşı tahammülsüzdürler. Ortahallinin üstüne karşı mürâi saygısı ile altına karşı merhametli küçümseyişi, Orhan Kemal'in kişilerinin başlıca moral vasıflarıdır. Patronlarına karşı işçilerde bulunmayan bir anarhist davranış, arkadaşlarına karşı da patron yamaklığından

kalma bir yukarıdan bakış, Meseleyi ele alışındaki bu çetre-filliği bıraksa, o asıl başarılı olacağı alana, yerini kaybeden ortahallinlin intibaksızlığı konusuna gelecektir.

Yaşar Kemal: 1960 roman yılının başta gelen diğer sıması da Yaşar Kemal'dir. Yıllardır ikinci eserini verip veremiyecği üzerinde konuşuldu. Gün yüzüne çıkmayan bir kaç denemededen sonra, bu yıl içinde, ikinci romanını tefrika edip kitap biçiminde yayınladı: *Orta direk*" (Remzi Kitabevi).

İlk romanı "*İnce Memed*" (Çağlayan y. 1955), beş yıl önce yayınlanmış, ardı ardına üç baskısı çıkmış (Remzi y: 1957, 1959), hemen çıktığı sıralarda "*Varlık Roman armağanı*"'nı almıştı. 1956). Arada geçen beş yıl içinde Yaşar Kemal, hikâye, röportajlarını bir yana koyarsak, hep bu ilk çocuğunu ayakta tutmağa, ününü yaymağa, yabancı dillere çevrilmesini sağlamağa, yılda bir kaç defa atesini körükleyerek adını ırrutturmamağa çalıştı, başarı da kazandı. Unesco tarafından yapılan çevrisinden sonra, songünlerde bir almanca çevrisi çıktı. Onun, hikâyeci ve romancı olarak, öncüler arasında taşıdığı değere ilerde döneceğim.

Yaşar Kemal, öncü gerçekçiler arasında toprağa ve toprağa bağlı insanlara en yakın duran yazarlardan biri. Anlattığı çevrelerden çıkışı, anlattığı yaşamalara bir süre katılığı, üstelik konularına uygun düşen bir dil hazırlığı, ona, başka öncüler arasında daha uygun bir ortam sağlıyor. Bu romanında bir köylü ailesini, köyde, yollarda, Çukurovada pamuk ırgatlığında, tabiatın ve işin ezici şartları altında ele alıyor. Alışılmış romanı aşmak, yeni nitelikler getirmek, yeni bir roman tekniğine ulaşmak peşinde. İlk romanında olduğu gibi bunda da gücünü, folkloraya dayanan dil ve kompozisyon unsurlarından alıyor. Anlatımı, bu eserinde biraz daha ölçülü bir tempoda, köylünün sıkıntılarının pasıv ve içli bir ifadesi olan ağıtlara ve epik türkülere götürmek istiyor. Köylünün yaşamasının çok eksik ve dolaylı bir ifadesini taşıyan bu folklor maddelerinden bu ölçüde meded ummak niye? Halk, bu soy mahsullerinde ezilmişliğini mistik bir tevekkülle kabullenmiş, bunda bir tatmin zevki bile bulmuştur. Bir ezgi ve ağıt havasından, bir başka dünya düzeninin zalim ve sert epikaları anlayışından, XX. yüzyılın "*epikadan kurtulmuş romanı*" na kadar ulaşan bir yol bulabilir mi? Köylüye gidince folkloraya da uğramak, bu iyi bir yoldur. Ama folklor içine kapalı, donmuş bir töredir. Köylüyü anlamakta bir dereceye kadar işe yarar.



NAKARAL

Nevzat Akaral

Ama köylünün yaşaması folklordan öteye, ruhu ise onunla beraber geridedir. Köylünün romanlık çatışmasını verirken folklor ayak bağı, ama ruhi davranışlarını verirken tabiatla beraber bir açıklama unsuru değerini taşıyor. Yalnız folkloru bir üslup, bir açıklama yolu olarak kullanmak, bir romancıyı yarı yolda bırakır. Yaşar Kemal, bu romanında daha ılımlı bir yoldan girmiş. Bu da onun bir ölçü peşinde olduğunu gösteriyor.

Bütün bunlara karşılık, dilini yerli kaynaktan besleyişi başarılı olmuştur. Aslında roman, bir yazarlık işi olduğu halde, o eski halk hikâyecileri okulundan bir anlatıcı olarak karşımızdaydı. Bu romanı ile onu bir dereceye kadar yazarlığa dönmüş, üslubundan uzaklaşmış buldum. "*Orta ak-
rek.*" *ince memed'e* bakınca daha düzenli bir kuruluştaki. Bu romanda çağdaşlarından çok farklı olarak beliren başka bir değerli tarar ta kişilerini saran tabiatı onlarla birlikte, iç içe, biri diğerini bütününcesine verişidir. Bu kişilerin bütün varlıklarını, içinde yaşadıkları yakın ve uzak tabiat çevreleri iyice belirtiyor. Bütün yaşama bu tabiatın üzerine kurulmuş, onun şartlarına bağlı bir düzenin sonucudur. Bir sıkıca at, çamurdan bir kulübe, içi ve dışı çürümüş yaşlı köylüler, her halleriyle bozkırı, dağları anlatır, yaşamının çetinliğinden, kişioğlunun çaresizliğinden haber vermektedir. Tabiat ve insan, sımsıkı bir örgü halinde birbirlerini bütünlüyorlar. Romanı yapan unsurlar içinde en başarılı olarak kullandığı on "*çevre — kişi*" unsurudur bence.

Orhan Hançerlioğlu: Cep romanlarından sekizincisi olan "*Bordamıza vuran deniz*" ini Varlık yayınları arasında yayınladı. Konularını seçmekte, onları kişileri ve meseleleri ile iyice tasarlayarak düzenlemekte, her romanında yeni yollar denemekte sanatçı titizliği ile hareket eden Hançerlioğlu'nun bu işe gerekli zamanı ayırabildiği iddia edilemez. Ama kendi anlayışına, ölçülerine uygun romanlarını her yıl düzenli bir gelenek halinde yayınlıyor. Hançerlioğlu, romanı, yazarın düzenleyip nizam verdiği, kendi kişilerinin, çatışmalarının, meselelerinin, toplumsal gelişlerinin dışında, sanatçının hükmü altında kurulan bir düzen olarak alıyor. Onun romanları, önceden konulan meseleleri çözümleyip, yazarının bulduğu sonuçlara çabucak varan bir kesinlikte. Toplumdan aldıklarını romanda düzenlerken, kişileri, kendi çatışmalarını değil, yazarın koyduğu düzenin yaşamasını alıp gidiyorlar. Roman, ön-

ca, gerçekleri bilinen meselelerin, sınırlı, ölçülü, çabuk tempolu atlayışlarla sonuca yürüyüşüdür. Bu anlayışı ile bizdeki gerçekçi öncülerden bir hayli ayrılmaktadır.

Bu romanında, profesörden büyük tüccara, Perşembe Pazarındaki hurdacığa kadar çeşitli işlere dağılmış bir büyük ailenin çok yukarılardan alınmış bir panoramasını veriyor. Bu aile, yirmi yıl önce, karı - koca, bir çocuk, bir de besleme ile Antep'ten gelip İstanbul'da Süleymaniye'deki bir eski konağa yerleşmiş. Yirmi yıl içinde dört oğlan, bir kız, sonra gelinler ve torunlar, çeşitli işlere dağılmışlar. Burada Anadoludan gelip İstanbul'un çabuk tempolu sosyal evrim değişimine düşmüş, hiç bir ahlâk ve eğitim düzeninde birleşmeyen, kopup savrulan bir büyük ailenin çöküşü anlatılıyor. Aynı temayı Samed Ağaoğlu "*Büyük aile*" adındaki novelinde işlemiştir.

Cengiz Tuncer: Günlük gazeteler yeni edebiyatımız için en uygun kuluçka yerleri haline geldi. Bizde yazının ekmek parası getiren biricik kolu olmasaydı, istidât sahibi gençlerin yetişip toparlanmaları mümkün olmazdı. Cengiz Tuncer ilk romanı "*Hacizli Toprak*" (Remzi İkt. 1960) ın konusunu (tam da bu yanından başlamış romana) doğum ve yetiştirme yeri Buldan kasabasının yerli gerçeklerinden almuş. Yazarlık yoluna yeni girmiş bir delikanlının ilk eseri ile, kendini baba evinden koparan anılarına yâd olması beklenirken, biyografya denemelerinin biraz daha ötelere geçmesi, kendine güvenen, güçlü bir davranıştan haber veriyor.

Roman, harmanda ödemesine ipotekli kredilerle köylünün topraklarını hacze bağlayan eşkiya eskisi Mestan'la Karaahmetli köylülerinin çatışmalarını ele almaktadır. Mestan, ailesi ile alacaklarını derlemek için köye gider, yerleşir. Köylü ise arkadaşını ele verdiği için ona itibar etmez. Servetinin temelinde arkadaş kanı vardır. Yazar, Kesikbel - Karaahmetli köylülerinin eskidenberi sürüp gelen toprak câvalarını ele almak istemiş. Ama kişisini seçerken iyice yanılmış. Mestan, bu çevrede tefecilik, haciz işleri yapama, çok kadar geçmiş bilinen bir adamdır. Düze inen bir eşkiya eskisi, hem de kendi köyünde, bu soy işleri yürütemez. Köylüler arasında her işin kendine göre güçlü töreleri vardır. Bu töreleri bilmeden köylü romanı kurulmaz. Aslında Mestan, bu çevrenin eskidenberi gelen hacizci kişi örneği de değildir. Romanı, konu ve meseleden önce kişisini bulacak; kişi, roman-

cıyı hiç yanıltmadan konuya da, meseleye de götürür. Üstelik kişilerle, ortaya konulan çatışmanın o günkü dış görünüşü ile değil, sürüp gelen temel gerçeklere tutunarak gelişi ve evrimi içinde vermelidir.

Tahsin Yücel: 1950 den sonra gelen hikâyeciler kuşağının en başarılı isimlerinden biriydi. İlk romanı "*Mutfak çıkmazı*", Varlık yayınları arasında çıktı. Kişisi İlyas, bu gün de yer, yer, eski babalık âilesi törelerine bağlı bir doğu - Anadolu kasabasından İstanbula okumaya gelmiş. Masallarda yaşayan yüceliğe, büyüklüğe, ölümsüz sevgiye inanan bir delikanlı. Yargıtay üyesi olacak, Divitoğulları ailesinin şanlı ocağını yenden tütürecek, eski günleri geri getirecekti. Oğlan, büyük şehrin bunca ayartıcı belâsı içinden bu "*kesiş*" moralile geçecektir. Ama daha başlangıçta tökezler. Fındıkçı bir üniversiteli kızla tanışır, sevişir. Oğlan işi pek ciddiye almıştır. Memleketten gelen para aydan aya azalır. Kız, onun taşralı saflığı, inanmışlığı ile oynar. Oğlansa saf sevgisi içinde şaşkın ve yıkılmıştır. Dünyanın, içinde yaşadığı şehrin kötülükleri ve kötülüğü el üstünde tutan şirret kalabalığının, birdenbire farkına varmıştır. İyileri sinekler gibi ezmektedir bu kalabalık. Yazarın, nedenlerini kişinin çıkmazına iyice bağlayamadığı bir çöküntü ve sürüklenişle, İlyas, bütün çevre bağlarından kopar, yemek pişirme gibi delice bir tutkuya kapılır. Aşçılığı, meslek haline getirir, amcaoğlunun elile öldürülür. Roman, uzak taşra kasabasındaki ölü evinin tasviri ile girilmektedir. Bu roman, iki büyük tema arasında sallanıyor. Gelişen şartlara ayak uyduramayan bir büyük ailenin son kişilerinin beğce davranışları, taşradan gelen delikanlıların büyük şehrin yaşama düzeni karşısında hazırlıksız çatışmaları, yıkılışları. Roman daha çok ikinci temaya yöneliyor. İntibaksız bir delikanlının sapıtışındaki nedenler, sosyal olmaktan çok kişinin ruh halinden, aldığı yanlış eğitimden, belki de kalıptan geliyor. Roman, kişisini mutfak çıkmazına sürükleyen çöküşü çevreye bağlayamamış. İstanbul, erkeğine analarımız kadar bağlı kızlarla dolu; yaşama şartları da çalışkan bir öğrenciyi aç bırakmayacak kadar bozuk değil. Topluma doğru taşan daha aktif bir yaşamının ortaya çıkaracağı başka soydan çatışmalar olmayınca, İlyas'ın çıkmazını topluma bağlamak zorlaşacaktır. Ama İlyas'ın çöküşünün pekâlâ kişisel nedenlerle çözümlenebiliriz. Aslında romanın eğilimi de bu yana. Yazar, kişisini, büyük aile ile büyük şehir basıncı

arasında ezilirken anlatmak istemiş. Ama romanın bütün kuruluşu kişisel nedenlere dayanıyor. İlyas Dividoğlu, taşradaki büyük ailenin, büyük şehirdeki ezici yaşama şartlarının çok ötelinde, kendi "*küçük dünyası*"nın biraz zorlamaya kaçan patolojik havası içinde yaşamaktadır.

Erdal Öz: 1950 den sonra gelen genç hikâyeciler kuşağının en başarılı olanlarından biri, Erdal Öz'ün, ikinci roman denemesi Varlık yayınları arasında çıkmıştı. İlkini yayınlamak fırsatını bulamamıştı sanırım.

Erdal Öz'ün dili de, roman işleyişi de, yeni olmak endişelerinden, özentili zorlamalardan uzak. Romanı, kişileri, çevreleri, içe ve dışa doğru açık - kapalı çatışmalarile birbirlerine kenetli bir dokuma işi gibi alan, eski okuldan romancıların işinin hakkını veren ustalığını geliştiriyor. Onda Duhamel'i, Camus'ü, kuzeyin ünlü çözümleyici - gerçekçisi Hamsun'un tekniğini hatırlatan, ama kişisi, bütün ayrıntıları ile yerli olan bir doku var. Erdal Öz'ün Yusuf Atılgan'la birlikte gerçekçi - sosyal roman akımının karşısına tek insanın kişisel meselelerini işliyen yeni bir roman yolu çıkaracaklarını umuyorum.

Hikmet Erhan Bener: İlk eseri de bir romandı. "*Acemiler*" (Seçilmiş Hikayeler y. 1952) ile edebiyatımıza yeni ve umutlu bir hava getirmişti. Yaşamada acemi, duyuşta usta, ilk gençlik çağındakilerin dengesizliklerini anlatan bir romandı. Yaşamasını ve sevmesini beceremiyen, ustalar karşısında mahzun şaşkınlıklara düşen delikanlıları anlatıyordu. Dört yıl sonra hiç ilgi çekmeyen bir eserle karşımıza çıkmıştı: "*Gordium*" (Seçilmiş hikâyeler y. 1956). "*Acemi*"lerin beceriksiz ellerle, utangaç ve sevimli, aşkı ve hayatı yoklayışlarındaki o içten sarıcı hava yok olmuş, yerini tatsız bir kişiler ve olaylar kalabalığı almıştı. Yalnızlık içinde kendi varlığını, yaşamının kalabalık temposu arasında kendi anlamını arayışı, kişileri ile bağdaşamayan bir ağırlıkta uzayıp gidiyordu.

Üçüncü romanı "*Loş ayna*" (Varlık) da daha rahat bir anlatım yoluna girmiş, daha hareketli bir roman temposu bulmuş. Kendi kuşağının yaşaması, duyuşları gerçekten gelen bir canlılıkla romanda yer alıyor. Hareket, üstelik roman boyunca dar bir çevreye de yapışıp kalmıyor. Erhan Bener, yeni bir roman anlayışı peşinde olmaktan çok, yitirdiği ölçüyü, o sevimli kıvrak, samimi anlatışı yeniden yakalamak peşinde. Bu romanla başladığı çizgiye dönmüş sayılabilir.

HİKÂYELERE GELİNCE

Son yıllarda kâğıt, posta, baskı masraflarının artması romandan çok hikâye kitaplarının yayınlanmasını durdurdu. Dilimizin nesilleri birbirinden ayıracak ölçüde çabuk artılması, sanatçıların aşırı ölçüde soyuta, olumsuz, karanlığa doğru çekilişi okuyucuyu gitgide yerli eserlerden uzaklaştırıyor. Kafka . Sartre . Camus tutkunluğu seçkin çevrelere yayıldıkça, sanatın genç öncülerinin de çağdaş yeniliklere doğru akıp gittikleri görülüyor. Yerli edebiyatın okuyucuları, edebiyatımızı bugüne ulaştırmış bulunan geniş aydın kitlesi, yerli roman ve hikâyeden çevrilere doğru kayıyor. Kitapların maliyet fiyatlarının artmasına rağmen yayınevlerinin harıl harıl çeviri eserler yayınlamasının açık ve gerçek nedenleri bunlardır. Kitap karşısındaki engelleri kaldırmadan önce, sanatçıların edebiyatı bu ölçüde halktan koparmanın tehlikelerini kabul etmeleri, daha olumlu yollara girmeleri gerekecektir. Yerli edebiyatı basan ve yayan yayınevlerinin gelecek yıl belki de zararına kitap basmaktan vaz geçtiklerini göreceğiz.

Genç hikâyeciler birkaç yıldan beri, kitaplarını, masraflarını ceplerinden ödeyerek bastırmağa girişmişlerdi. Bu yıl içinde de durumda bir değişiklik olmamıştır. 1940 danberi küçük hikâye kitaplığımızın başlıca eserlerini veren yayınevlerinin hepsi, bugün için, bu alanı terketmiş görünüyorlar. İkinci Dünya Savaşından sonra büyük gazetelerin birbiri peşinden girdikleri büyük sanat kampanyası, edebiyat ilâveleri, küçük hikâyenin geniş kalabalığa yayılmasına hizmet etmişti. Şimdi küçük hikâyeyi ayakta tutan, destekliyen sayıları pek sınırlı olan sanat dergileridir. Ama "*Sait Faik Hikâye Armağanı*" ile "*Dil Kurumu Armağanları*" olmasaydı, hikâyecilerin de masraflarını ödeyerek kitap bastırmaya girişeceklerini sanmıyorum. Bu iki, armağan küçük hikâyeyi daha bir süre ayakta tutacaktır.

1960 hikâye yılında ancak 10 tane hikâye kitabının yayınlandığını gördük. Yeni öncülerin kitaplarını yayınlayan "*a dergi yayınları*" üç yeni eserle başta geliyor. Erdal Öz'ün "*Yordanlar*" (şubat 1960) ından sonra Yusuf Atılgan'ın "*Bodur minareden öte*"si (mart 1960), Adnan Özyalçın'ın "*Panayır*," (mart 1960) ı bu yılın önde gelen hikâyecilerinin ortaya koydukları. Bunlara Hayreddin Uysal'ın "*Yollar Çamur*" (Çatı 1960)

adındaki kitabı ile Aziz Nesin'in çok satılan üç kitabını eklersek "*Gözüne gözlük - Ah Biz Eşekler - Hoptrinum*" 1960 bu yılın gerçek yayın tablosunu kapatmış oluruz.

1940 yılından gelen üç yazar var ki, kendi kuşaklarından arkadaşları hikâyelerini geliştirip romana ulaştıkları halde, onlar, çok eskimiş anlatımları ile bugünün yayınları arasına karıştırdılar. Sabri Soran, bir zamanların oldukça umut verici bir öncüsü "*Bozacının kızı*" kitabı ile on yıl ötesinden bir anı kitabı getirmiş sayılabilir. "*Bonnardın tabloculuğu*" ise Yusuf Ahıskalı'nın hikâye alanında dördüncü eseri. Edebiyat dünyasına bu kadar uzak kalmış birisinin eski yazıları ile karşımıza çıkışı, eski edebiyat dergilerinin havasından başka neyi hatırlatır? Sonra bir de Şahap Sıtkı var. Son yıllarda bir-biri peşine hikâyeler, romanlar yazıyor, kitaplar bastırıyor, tefriki ottılıyor Bütün gücü ile armağanlara yöneldiği her halinden belli oluyor.

1960 hikâye yılının başlıca eserleri ve yazarları:

Yusuf Atılğan: 1960 hikâye yılının başta gelen üç isminden birisi Yusuf Atılğan'dı. "*Bodur minareden öte*", yazarının ilk hikâye kitabı olmakla beraber, yıllar süren denemelerin olgunlaştırdığı bir dil ve teknikle karşımıza çıkıyor. İlk eseri, romanından daha eski denemelere gidiyor bu hikâyeleri. Romanındaki birbirini tutmıyan plân karışıklıkları yanında, hikâyeleri daha sağlam bir düzende kurulmuş. Büyük şehrin okumuşları arasında sağlam bir temele oturtamadığı bunalmayı kasabanın gerçekleri içinde daha rahat ve sağlam bir ölçüde verebilmiş. Okumuş, yaşama üzerinde düşüncelere varmış kasaba kızlarının evlere kapanmış koca beklerken duydukları "*bunalma*" daha sağlam gerçeklere iniyor. Kadınların kalıplaşmış töreler içinde dört duvar arasında yaşayışlarındaki çaresizlik, aylak adamın çaresizliğinden daha belirli, daha gerçek. Karşısına çıkacak bir erkeğin aralıyacağı bir kapıdan çıkacak, kocasının evine girecek, kadının en büyük şansı zindan değiştirme sırasında görülecek. Karşısına çıkan hem de ne erkektir: töreleri eskimiş, yeni yaşamının gerektirdiği moral düzenine gidememiş, içip içip narayı basan dar ve karanlık bir dünyanın küçük kişileri. Eski kuşaktan kadınların koca - erkek anlayışından, hep kadın aleyhine işleyen tahakküm mekanizması karşısında dirençe geçen kasaba kız'arını ilk önce Yusuf Atılğan karşımıza çıkarıyor. Ona göre kasaba kız-

larıda okumadan gelen bir gelişme, bir tedirginlik var. Yusuf Atılgan'ın zorlamaları, yeni olma özentilerinin altında, eserine hep kendini vermeğe götüren bir eğilim var. Ama yine de güçlü bir hikâyeci. Söylenmiş olandan kaçınırken çok defa canlı olanı da öldürmeğe kadar varmasa... Onun hikâyesi hep aynı çizgiye, kişilerin içine yansımış, içine oturmuş görüntülere yöneliyor. Odasına kapanıp duvara "*yaşamaz*" diye kara bir boya ile yazan ezilmiş insanların mazlum, hüznü dolu protestolarında ödenmemiş borçların gücünü anlatırken, küçük hikâye imkânlarının son sınırına doğru yüceliyor.

Erdal Öz: İlk hikâye kitabını o da "*Yorgunlar*" adile "*a dergisi yayınları*" arasında çıkardı. Özcan Ergüder'in Freudcu bir anlayışla çözümlediği çocuk psikolojisinin en kapalı devrelerini anlatan hikâyelerinden sonra (Maskeli Balo. 1956) onun bıraktığı yerden Erdal Öz, ergenlik çağına yakın "*bulanıklık devresi*"nin yaşantılarını veren güzel hikâyeler yazmış. Bu kitaptaki "*Çocuk*" hikâyesinde, gelişmemiş davranışlar, ifade edilmesi çetin ruh hallerini, ucu cinsiyete varan refleks mekanizmalarını çözümlüyor. "*Kara ev*" hikâyesindeki çocuğun korkusu, üslûbundaki ses uygunluklarına dayanan iç ritmi ile, "*Çocuğun ilkel dili*"ne uygun bir ifade aracılığı ile ustaca verilmiş.

Adnan Özyalcıner: Bu genç öncü de ilk hikâye kitabını "*a dergisi yayınları*" arasında çıkarmış: "*Panayır*". Dilde, anlatışta, gerçeğe yönelişte, onu yorumlayışta yeni aramalar peşinde olduğu anlaşılıyor. Hikâyede işçiliğin ne demek olduğunu iyi kavramış. En ince ayrıntılara kadar görüp araştırıyor. Hikâye yapısının tek ilmiğini açıkta bırakmıyor. Gerçeği verirken kişinin iç yaşamasına doğru kayışı, herşeyi gerçeğe onun ötesindeki boşluk arasında değerlendirmeye çalışması, kendi kuşağının anlayışından geliyor. Birdenbire her şey, örölüp, eklenip yürüyen her şey, kesiliyor, sipsivri, anlamsız "*tek bir şey*" yakamızdan yapışıp bir sürüklüyor. O zaman, düzende yerini bulmuş her şey birdenbire yetersiz, anlamsız, beyhudedir. Gerçeğin ötesinde bir yer var ki, belirince bizim yaşamamızda bir "*saçmalık*" görünüyor, sırtarak karşımıza çıkıyor. Bütün kişiler orada durup hiçliklerini, yokluklarını, çâresizliklerini buluyorlar. Yaşamada bir yer var, bakılacak bir açı var ki, sanatçı onu arayıp buluyor; canı bahasına yırtınarak buluyor orayı. İşte tam oradan mutlu, renkli, düzenli gibi görünen herşey "*hazır bir hiçlik*" içinde görünüyor.

Bizim alıştığımızın çok ötesinde bir sanat çabası var bu delikanlıda. Ama eserle halk arasında bir yerde duran ben, bu soy sanatın toplumdan, onun sanatçıya vereceği güçlü destekten koparacağını, bu gidişin büyük acılara, sıkıntılara ulaştıracağını söylemeliyim.



Süleyman Velioğlu

1960 DA DİL ÇALIŞMALARI

S. N. ÖZERDİM

27 Mayıs 1960 günü, Türkiyenin devrim ve demokrasi tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. 1950 den sonra, devleti yönetenlerin, bir ilkeye dayanmaktan çok fırsatçılıkla anlatılabilecek gerici davranışları memleketi hem politikada, hem de düşünce hayatımızda geriye doğru götürmüştür. Türk Devrimi'nin bir kolu halinde gelişmekte olan dil özleşmesi de bir yandan devlet, bir yandan devleti desteklemekte büyük yararlar gören gericiler tarafından elbette durdurulmak istenecekti. 1950 de iktidara gelen partinin yaptığı ilk iş ezanı arapçalaştırmak oldu. 1952 de, başlarında bir profesörün bulunduğu 204 milletvekili, 1945 te türkçeleştirilmiş olan Anayasa'yı yeniden eski Osmanlıca haline döndürdüler. Bu arada Türk Dil Kurumu'nun devletçe verilen ödeneği kesildi; Kurum, on yıl süre ile kendi haline bırakıldı.

Ancak; dil özleşmesi Kurum dışında da büyük bir yazar ve gençlik kütlesinin malı olmuştur. Devletin ve gericilerin yıkıcı girişmelerine karşı Türk dili bu on yıl içinde istenilenden daha ileri bir özleşmeye vardı. Gazete dilinde ayırt edilen sadeleşme, "yaşayan dil" bahanesini de ortadan kaldırmıştı. Kimi bilim adamlarının, derslerinde ve kitaplarında Osmanlıcadan tamamiyle ayrılarak öz Türkçe terimlere yer vermeleri dil özleşmesinin bilim diline kadar yayıldığını gösterir.

27 Mayıs devrimi ile birlikte Türkçenin özleşmesine karşı olan tutum önce devletçe bırakılmış; 15 Haziran'da Başbakanlıkça yayılan bir genelge ile, Bakanlık adlarının yeniden türkçeleştirildiği bildirilerek bundan böyle Bakanlıklara 1952 de değiştirilen 1945 Anayasasındaki adlarının verildiği belirtilmişti.

Millî Birlik Komitesi'nin geçici anayasa hazırlamak üzere görevlendirdiği bilim komisyonu da Geçici Anayasa'nın bu an-

layışa göre işlenmesine özen göstermiş; Geçici Anayasa ılımlı bir öz Türkçe ile kaleme alınmıştır. "1924 Tarih ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanunu'nun bazı hükümlerinin kaldırılması ve bazı hükümlerinin değiştirilmesi hakkında kanun". Kanun No. 1. Kabul tarihi: 12.6.1960. Yayın tarihi: 14.6.1960) İstanbul Üniversitesi Rektörlüğünde kurulan bir komisyonun hazırladığı ve kasım ayı içinde tamamlayarak M.B.K. ne sunduğu Anayasa tasarısında da dilin özleşmiş bir dil olmasına özen gösterilmiştir. Türk Dil Kurumu, Anayasa Komisyonu Başkanı Ord. Prof. Dr. Sıddık Sami Onar'a gönderdiği bir mektupta, komisyonun bu konuda dikkatini çekmiştir. (31.5.1960)

27 Mayıs'tan sonra devlet radyolarında, haberlerde ve yorumlarda, program adlarında pek belli bir değişme olmuş; radyolar, öz Türkçe kullanmakta açıkça sezilen bir dikkat göstermişlerdir. Hattâ, Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nde radyo işleriyle görevlendirilmiş bir subay Türk Dil Kurumu'na kadar gelerek, radyo yayınlarında öz dilin yerleşmesi için gösterilen çabada Kurum'un yardımını istemiştir. 27 Mayıs'tan hemen sonra Radyoya, eski Radyo Gazetesi saati yerine konulan programa "Olaylar ve Yankıları" gibi güzel bir ad verildiği, "Dergiler Arasında" saatini hazırlayan yazarın, konuşmasını bitirirken: "Bitti burada söyleyeceklerim. Ak saygılar sunarım hepinize.." gibi hem öz, hem canlı bir dilde karar kılması, dil özleşmesini destekliyen yazılara programında uzun uzun yer vermesi dikkatlerden uzak kalmamıştır.

Bu genel çerçeveli açıklamadan sonra; 27 Mayıs'tan bu yana yapılmış olan dil çalışmalarını, iki bölümde özetliyeceğiz. Önce Türk Dil Kurumu'nun çalışmalarına göz atacak, sonra da Kurum dışındaki çabalara dokunacağız.

Türk Dil Kurumu'nda

11 - 15 Temmuz 1960 günleri arasında toplanan IX. Türk Dil Kurultay'ı, tam bir özgürlük havası içinde çalışmış; bu Kurultay dil devriminde yeni bir evrenin açıldığını sanki mustulamıştır. Eski Genel Yazman Ağâh Sırrı Levend, Yönetim Kurulu Raporu'nda, Kurum'un on yıl içinde karşılaştığı güçlükleri anlattıktan sonra şunları söylemişti: "Bugün durum tam tersinedir. Memleketi büyük bir felâketten kurtaran Millî Birlik Komitesiyle onun iş başına çağırdığı hükümet, Atatürk'ün izindedir; devrimlerin koruyucusudur. Kurum'un dil konu-

sundaki yetkisini tanımaktadır. Millî Birlik Komitesi sözcülerinin 16 Haziran günü yaptıkları basın toplantısında gazetecilerin dille ilgili sorularına verdikleri cevapta bu noktayı açıklamaları, Dil Kurumu'nu ve dil devrimine bağlı olanları gönül ferahlığına kavuşturmuştur." (Gazeteciler, dilin sadeleşmesi düşünüldüğüne göre bu konu ile ilgili bir komite kurulup kurulmayacağını sordukları zaman, Millî Birlik Komitesi sözcüleri şu karşılıktaki bulunmuşlardır: "Dilimizin sadeleşmesi ile ilgili olarak faaliyette bulunan Türk Dil Kurumu vardır. Dil mevzuunu âlimlere bırakmak en doğru yoldur kanaatindeyiz. Bu meselede de ilimden ıstık almak istiyoruz."

Böyle bir durum içinde çalışmalarını bitiren Kurultay, yeni Yönetim Kurulu'nu şu şekilde kurmuştu: Nadir Nadi Abaloğlu, Dr. Mehmet Ali Ağakay, Oktay Akbal, Doç. Dr. Gündüz Akıncı, Ömer Asım Aksoy, M. Sunullah Arısoy, Prof. Dr. Ahmet Ateş, Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu, Prof. Dr. Selâhattin Batu, Salâh Bırsel, Prof. Dr. Sadettin Buluç, Recai Cin, Ord. Prof. İhrami Cıvaoğlu, Behçet Kemal Çağlar, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Prof. Dr. Süheyp Derbil, Hikmet Dizdaroğlu, Baha Dürder, Bülent Ecevit, Tahir Nejat Gencan, Enver Naci Gökşen, Uluğ İğdemir, Prof. Enver Ziya Karal, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ağâh Sırrı Levend, Doç. Dr. Hasibe Mazioğlu, Behçet Necatigil, Sami N. Özerdim, Prof. Dr. Samim Sinanoğlu, Doç. Dr. Hayri Sözen, Haldun Taner, Dr. Mehmet Tuğrul, Naim Tiralı, Doç. Dr. Nermi Uygur, Ord. Prof. Suut Kemal Yetkin.

Yeni Yönetim Kurulu, Yürütme Kurulu'nu şöyle kurmuştur: Başkan: Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu, İkinci Başkan: Prof. Dr. Selâhattin Batu, Genel Yazman: Behçet Kemal Çağlar, Sözlük Kolu Başkanı: Dr. Mehmet Ali Ağakay, Gramer Kolu Başkanı: Doç. Dr. Hasibe Mazioğlu, Terim Kolu Başkanı: Ağâh Sırrı Levend, Derleme - Tarama Kolu Başkanı: Ömer Asım Aksoy, Yayın Kolu Başkanı: Salâh Bırsel, Sayman üye: Uluğ İğdemir. Yönetim Kurulu'nun eylül toplantısında Behçet Kemal Çağlar ile Ağâh Sırrı Levend mazeret gösterdiklerinden Genel Yazmanlığa Sami N. Özerdim, Terim Kolu Başkanlığına da Hikmet Dizdaroğlu seçilmiştir.

Derleme - Tarama Kolu: 1957 de dördüncü kitabı basılmış olan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nün, kalan malzeme ile birlikte tek kitap haline getirilmesine çalışılmaktadır. 1952-1959 yıllarında halk ağzından derlenmiş sözcükler 450.000 fiş üzerinde tesbit edilmiştir; gelecek yıllar içinde Derleme Sözlüğü'

nün birinci cildi basılacaktır. Bu defa yapılan derleme 1932-1934 derlemesinin üç katı üzerinde bir sayı göstermektedir. Bu arada: sözlü halk edebiyatının atasözleriyle deyimlerin, halk sanatı terimlerinin derlenmesine başlanmış, atasözleri ve deyimler üzerine Kol Başkanı tarafından hazırlanan bir ön yazı Yönetim Kurulu üyelerinin incelemesine sunulmuştur.

Gramer Kolu: Türkçenin bilimsel ve tarihi araştırmalara dayanan bir ana gramerinin hazırlanması yolunda ileri adımlar atılmış, kol uzmanlarının hazırladıkları Türkçenin tarihi ve bugünkü fonetiği Bilim Komisyonuna sunulmuştur. Ana gramerin meydana getirilmesi için Kurum dışındaki uzmanlardan da yararlanmak amacıyla kendilerine gramerimizin çeşitli konuları üzerinde monografiler yazdırılmış, metin taramaları yaptırılmıştır. Türk grameri üzerinde yapılmış yabancı yayınlardan önemlilerinin özetleri hazırlanmıştır. Ana gramerden ayrı bir kılavuz gramer üzerinde çalışılmaktadır. İmlâ Kılavuzu'nun 6. basımı yapılmıştır. İmlâ Kılavuzu'nun, Millî Eğitim Bakanlığı temsilcileriyle birlikte hazırlanmış olan yeni tasarıya göre hazırlanması üzerine de çalışılmaktadır. Gramer Kolu, Üniversitelerimizin ilgili bölümleriyle işbirliği yapmayı da kararlaştırmıştır. Türk grameri üzerinde yabancılar tarafından hazırlanmış olan eserlerin önemlilerinin Türkçeye çevrilmesi; Türkçemizle ve yabancı dillerde yazılmış, gramerimizle ilgili yazıların fişlenerek kataloğunun hazırlanma işine de girilmiştir.

Sözlük Kolu: Türkçe Sözlük'ün 1959'da genişletilmiş üçüncü basımı yapılmıştır. Dördüncü basımın hazırlanmasından önce

İstanbul'da ve Ankara'da iki komisyon kurularak yeni basımda dikkate alınacak ilkelerin saptanması istenmiştir.

Bu yıl içinde Sade Türkçe Kılavuzu'nun ikinci basımı yapılmıştır. Fransızca-Türkçe Sözlük baskıya verilmiştir. Almanca-Türkçe, İngilizce-Türkçe sözlükler, bir öğrenci sözlüğü hazırlanmaktadır. Arapça-Türkçe, Farsça-Türkçe sözlüklerin hazırlanması da kararlaştırılmıştır.

Terim Kolu: 1941 yılında Millî Eğitim Bakanlığı'nın bastırduğu "Türkçe Terimler Cep Kılavuzu", yüzde yüz ölçüsünde genişletilmiş, bunlara tarım terimleri de eklenerek basıma hazır bir duruma getirilmesi için çalışılmıştır. Felsefe terimleri felsefe profesörlerine hazırlattırılmış ve incelemeye sunulmuştur. Ayrıca, Zooloji terimleri de hazırlanmaktadır. Coğrafya terimlerinin hazırlanması daha ileri bir safhadadır. T.M.M.O.B.

nin hazırlayıp örnek baskısını yaptırdığı Teknik Terimler Sözlüğü'nde Terim Kolu'nun yardımı olmuştur. Gramer terimleri, tiyatro ve sinema terimleri, hukuk terimleri, spor terimleri, din terimleri hazırlanması için ilgililer görevlendirilmiş; orta öğretim ve yüksek öğretim terimlerinin yeniden gözden geçirilmesi için Millî Eğitim Bakanlığı temsilcilerinin de katıldığı bir komisyon kurulmuştur.

Yayın Kolu: Türk Dili dergisi 10. cildinden başlayarak yeni bir biçime konulmuş, Türk dilinin yazın yolu ile işlenmesine daha elverişli bir tutum verilmiştir. "Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten" in 1960 sayısı yayınlanmış, 1961 sayısı için hazırlıklara başlanmıştır. "VIII. Türk Dil Kurultayı'nda okunan bilimsel bildiriler" de bastırılmıştır. Nemeth Armağanının yazıları tamamlanmış; gelecek yıllar içinde bir Atatürk Armağanı çıkarılması kararlaştırılmıştır. (Agâh Sırrı Levend'in "Türk dilinde gelişme ve Sadeleşme Evreleri" adlı eserinin genişletilmiş ikinci basını da bu yıl çıkmıştır.)

Bu yıl Türk Dil Kurumu sanat ve bilim ödülleriinde armağan alan sanat ve bilim eserleri: Hikâyede: "İshak" adlı eseriyle Onat Kutlar; Tiyatro'da "Tanrılar ve insanlar" adlı eseriyle Orhan Asena; çeviride: Philippe Soupault'dan "Şarlo" adlı çevirisiyle Teoman Aktürel; bilim dalında "Batıda tolerans fikrinin gelişmesi" adlı eseriyle Doç. Dr. Hüseyin Batuhan.. Şiir, roman, deneme-gezi türlerinde ödüle hak kazanan eser görülmemiştir.

Kurum dışında:

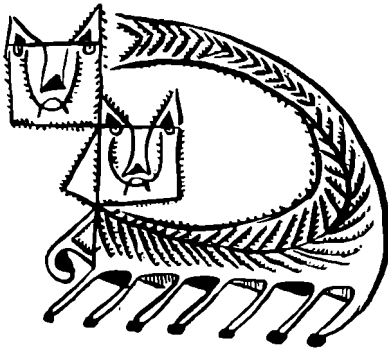
Dil özleşmesi sanat ve bilim alanlarında, yeni kuşakların benimsedikleri öz malları olarak, büyük bir ölçüde yürümektedir.

Fazıl Hüsnü Dağlarca ile arkadaşlarının şubat 1960'tan beri yayınladıkları aylık "Türkçe" dergisi, Türk dilinin özleşmesini, gelişmesini amaç edinen bir özel yayın aracı olarak devam etmektedir.

Birkaçı bir yana bırakılırsa -1908'den sonra, ileri bir anlayışla kurulmuş olan Türk Ocakları'nın yayın aracı "Türk Yurdu", ne yazık ki bugün gerici tutumların sığındığı bir dergi olarak başta gelmektedir- hemen bütün sanat ve düşünce dergilerinde arı, canlı bir dil işlenmektedir. Edebiyat, sanat ve bilim eserlerinde de bu ileri dil egemendir.

Üniversitelerimizin edebiyat ve dil ile ilgili yayın organlarında dilimiz üzerine bilimsel araştırmalar yapılmakta, gazetelerde dil özleşmesi üzerinde -olumlu, olumsuz- tartışmalara girilmektedir. Türk Dil Kurumu'nun (Türk Tarih Kurumu ile birlikte) bir Atatürk Akademisi halinde birleştirilmesi yolunda, 27 Mayıs'tan sonra yapılan yayınlar da burada hatırlanmalıdır.

Türk dili üzerinde küçük broşürler halinde yayınlar yapıldığı da görülmüştür (A. C. Emre, gibi).



Bedri Rahmi



Necati İtez

1960 DA RESİM VE HEYKEL

Zahir GÜVEMLİ

Arkada bıraktığımız seneye bakınca, hem birşeyler yapıldığını, hem de bir arpa boyu yol alındığını düşünüyoruz. Geçen yılın, geçmiş olan yıllardan farkı acaba nedir? Bu kıyaslamaya girişmeden önce, 1960 yılını, plâstik sanatlarımız bakımından kısaca gözden geçirelim.

Önce, burada vereceğimiz bilginin daha ziyade İstanbul'la ilgili olduğunu açıklamak zorundayız. Değerce fazla ileri olmasa bile, Ankara'nın az çok faaliyet gösterdiğini, hattâ resim satışı noktasından, İstanbul'u geride bırakmak üzere olduğunu ileri sürenler pek de haksız değiller. İzmir, Adana gibi merkezlerde de galeriler, sergi yerleri açılıyor; çalışmalar görülüyor. Ne var ki, bizde teşkilât yokluğu, bu gibi çalışmalarını yakından bilmemize pek imkân bırakmıyor. Şöyle anlatayım: şahsen ben, meselâ Newyork'ta, ya da Paris'te resimle ilgili olayları, Adana'dakinden çok daha rahat takip edebiliyorum. 'Brezilya'da çıkan aylık "Modúlo" mimarlık dergisi hiç şaşmadan elime geliyor. Ama İzmir'de bir sergi açılırsa, bunu bilmemiz ya herhangi bir gazete muhabirinin insafına, ya da tesadüfe kalmıştır. Hiçbir meslek teşekkülü, bize serginin davetiyesini göndermez. Başka memleketlerde mensup olduğumuz birlikler eliyle haber alma kolaylığı vardır da, kendi yurdumuzda yoktur. Binde bir, sanatçının kendisi, o da yazılsın, yayınlansın. bildirilsin diye, bize, meselâ Mersinde açtığı serginin davetiyesini yollar. Çünkü hâlâ bir davetiye yollamayı, ille o sergiye katılmak için çağırma sanırız. Bunun bir arşiv meselesi olacağı aklımızdan hile geçmez. İşte bu sebeplerden dolayı, size vereceğimiz bilgi, noksan kalmağa mahkûmdur. Ya da, çoğunlukla, İstanbul'a aittir. Gerçi bu bile yeter. Bilindiği gibi, İstanbul, böyle çalışmaların hâlâ merkezi, başlıca kaynağı oluyor. Membu şehre bakmak yetebiliyor.

İstanbul'da, 1960 yılı içinde, aşağı yukarı elli kadar resim, seramik, fotoğraf, dekoratif eşya sergisi açıldı. Bu sergilere yüzlerce sanatçı veya amatör katıldı. Tahminle 13 yer, galeri gibi kullanıldı. Bunlar sırasıyla Şehir Galerisi, Amerikan Haberler Merkezi, Fransız Konsolosluğu, Teknik Üniversite, Türk-Alman Kültür Derneği Galerisi, Güzel Sanatlar Akademisi, Olgunlaşma Enstitüsü galerisi, Filârmoni Derneği, Robert Kolej, Galatasaray Lisesi'nin giriş yeri, Kalamış'ta Eyüboğulları'nın atölyeleri, Kadıköy'de bir kitapçı ve Büyüka'da Anadolu Kulübü gibi yerlerdi. 1960 yılı, sergicilik tekniği bakımından iki yarı yıla ayıldığına göre Eylül-Aralık devresinde bunlardan Alman Galerisiyle Amerikan Haberler Merkezi salonlarını hiçbir sergiye açık tutmadılar.

Şüphesiz, plâstik sanatlarla ilgili çalışmalarımız, sadece sergiler açmaya bağlı kalmadı. Bunun dışında konferanslar, toplantılar, cemiyet ve kongreler, dış memleketlerdeki faaliyet, dışarıda çalışan veya incelemelere giden sanatçılar, bunlardan geri dönenler, kitap yayını, hattâ ölümler gibi, konumuzu ilgilendiren değişik noktalar var. Bu bakımdan, 1960 yılının, plâstik sanatlarla ilgili bilânçosunu yaparken, ister istemez bu kısa bilânçoğu bir bölmek zorunda kalacağız.

İstanbul'da, en bellibaşlılarını saymak şartıyla, elli kadar sergi açıldığını söylemiştik. Bunlar konularına göre resim, resim ve heykel, seramik, fotoğraf, dekoratif eşya, karikatür sergileri olarak çeşitleniyor.

Resim sergileri içinde dişe dokunur derecede önemli olanlar bir kaç geçmiyordu. Bu, sayıca ne kadar bollarsa bollasın, sanat değeri bakımından resimlerimizin yüksek bir olgunluk seviyesine ulaşmadığını göstermeğe yetecek bir örnektir. Sergi açanların çoğunu ya Akademi'yi yeni bitirmiş gençler, ya amatörler, ya da kişiliğini bulamamış ressamlar teşkil ediyordu. Eserlerin büyük bir çoğunlukla soyut olduğunu eklemeliyiz. Biz, yıllardanberi resim sanatının yayılması, sevilmesi, benimsenmesi, resim zevkinin gelişmesi için bol bol sergi açılması tarafını tuttuk. Bunda fayda olduğuna inandık. Ancak, sergi açmış olmak için sergi açmak, istenenin tam tersine tesir yapıyor. Herkes sanıyor ki, soyut resim kolaydır. Bir türlü kabul ettirilemeyen şey, doğru dürüst resim yapamayanın soyut eserde başarı gösteremeyeceğidir. Yine yanlış tutulan bir yol da şuydu: sanılıyordu ki, soyut resmin iyisini

kötüsünden ayırmak zordur. Herhangi bir resimli lyolalı kötü-
sünden ayıracak olgunluğa erişmiş bir göz için bundan daha
kolay ne tasarlanabilir? Asıl iş, bir eser yaratmaktır. Orta-
da görünmiyen, ya da pek seyrek rastlanan mesut netice, bun-
dan ibaretti...

1960 yılı, evvelki yıldan devralınan bir sergiyle girmişti: Şe-
hir Galerisi'nde merhum Hoca Ali Rıza Bey'in desen ve sulu-
boyalarından kızının meydana getirdiği bir sergiyle... Kendi
tarzının hemen biricik ustası olan Ali Rıza Bey'in sergisi çey
yankı yaptı. Şehir Galerisi'nde, ondan sonra açılan sergileri
şöyle sıralayabiliriz: Ömer Yüksel, İhsan Cemal Karaburçak,
Nevzat Akoral, Ahmet Uzelli, Ferruh Başağa, Türk Ressamlar
Derneği. Müzdan Arel, "D" Grubu, Hın Çocuk resimleri, Tülây
Tura, İldeniz Kurtulan, Adnan Tûrânî... Bunlar içinde "D"
Grupunun sergisi, birkaç bakımdan önemliydi. Bir kere, uzun
yıllardanberi bir araya gelmeyen, daha doğrusu çoğu Akade-
mi'de bir arada öğretim yaptıkları halde birlikte sergi açmayan
sanatçıları yanyana görmek mümkün oldu. Sonra, yılın hemen
biricik heykel sergisi, "D" Grupunun eserleri arasında görülen
heykellerdi. Nihayet bu sergi, içlerinden bazı ressamların "Nu-
rullah Berk, Bedri Rahmi, Zeki Faik) zamanla kendi çığır-la-
rında nasıl geliştiklerini, bazılarının (Halil Dikmen) nasıl so-
yut sanata yöneldiğini açığa vuruyordu.

Amerikan Haberler Merkezinde açılan tek ilgi çekici resim
sergisi, Amerikan Grafik sanatları sergisi oldu. Büyük bir dik-
katle seçilmiş resimler, çağdaş Amerikan sanatının en yaşlı-
sından en gencine kadar, birçok ünlü ustasını bize tanıtıyor-
du. İçlerinde Mary Cassatt, Eugene Higgins, Windlow Homer,
Katz, John S. Sargent gibi sanatlarında klâsik olmuş şöhet-
lerin yanıbaşında Robert Birmelin, George Lokwood, Ronald
Stein gibi yirmibeş otuz yaşlarında gençler de bulunuyordu.
Lamar Dodd, Dong Kingman gibi daha önceki yıllarda İstan-
bul'a gelmiş ressamların eserlerini görmek ayrı bir zevk ol-
muştu. Bu eserlerde desen bilgisi, ustalık yanında yaratıcılık
ve büyük üstadların üslûbunu sindirmiş olmak değerleri göze
çarpyordu. Amerikan Haberler Merkezi'nde bundan başka ser-
giler de açıldı: Galatasaray Lisesi öğretmenleri, Zeytûne Cab-
bar bu aradadır.

Güzel Sanatlar Akademisi'nde yılın en önemli sergisi 21.
Devlet Resim ve Heykel Sergisi oldu. Nisan ayında Ankara'da
açılmış bulunan bu kalabalık sergi ilk defa İstanbul'da tekrar-

landı. Ama gayet kötü sergileme şartları içinde... Ağustos ayı içinde açık tutulan bu sergiyi binlerce İstanbullu gezdi. 134 ressam, 7 heykeltci katılmıştı. 310 tablo ve 12 heykel vardı. 48 ressam birer eserle katılmıştı. Buna karşılık altı, yedi, hattâ dokuz eseri olanlar vardı. İçlerinde yaşlı ustalar gibi henüz eline fırça almış amatörler de bunuyordu. Sergide birinci mükâfat Cemal Tollu'nun "Hasat" isimli tablosuna verilmişti. Bir özelliği de, Guggenheim Milli resim armağanını kazanan Zeki Faik İzer'in tablosuydu. Güzel Sanatlar Akademisi'nde bundan başka Alman Grafik resimler sergisi de açıldı .

Türk Alman Kültür Derneği'nin galerisinde Nuri İyem, Azra İnal şahsi birer sergi açtılar. İkisi de, ayrı noktalardan, başarılı görölüyordu. Bu Galeriyi, geçen yıla "Yazın getirdikleri" adlı ortaklaşa bir sergiyle girmişti .Kehnemûi ve arkadaşları da, Şehir Galerisi'ndeki sıralarını kaçıncı, "Soyutçu Yedi'ler" adıyla, resimlerini burada sergilediler.

Fransız Konsolosluğu salonunda İbrahim Safi'nin manzuralarıyla başlayan 1960 yılı, Üniversite kliniklerine bağlı Akıl Hastalarının resimlerinden meydana getirilmiş hayret verici sergiyle yılın hâdisesi oldu. Gerçekten de, bir iyileştirme usulü olarak değil, daha ziyade teşhise yardımcı olarak, resmin akıl hastalıklarındaki payı, büyük ölçüdeki payı, bu sergide açıkca belliydi.

Yılın öbür resim sergilerinden başlıcaları şunlar oldu: Teknik Üniversite'de Kadın Sanatçıları sergisi, Olgunlaşma Enstitüsünde Ahmet Uzelli'nin resimleri, Büyükkada'da Ada Ressamları sergisi, Kalamış'taki atölyelerinde Bedri ve Eren Eyüboğulları'nın mozaik ve resim sergileri, Aliye Berger'in Amerikan Koleji'nde, Şeref Akdik ve arkadaşlarının Kadıköy'de bir kitapçı dükkânında, Orhan Tamer'in 28 Nisan, 27 Mayıs olaylarını temsil eden tek bir kompozisyondan ibaret Galatasaray Lisesi'nin giriş yerinde açtıkları sergiler..

Bunların yanında birtakım seramik, mozaik ve dekoratif eşya sergileri gördük. Şehir Galerisi'nde Günseli Aru seramik kaideli abajurlarını, Nadide Uluant süsleme motifleriyle dekoratif işlerini, Ayfer ve Sâbit Karamani herşeylerini kendilerinin hazırladıkları seramik işlerini sergilediler. Şehir Galerisi'nin Spor ve Sergi Sarayı'na giden yoldaki yazlık kısmında Yapı ve Kredi Bankası tezgâhlarında dokunan halı, kilim sergisi gerçekten dikkate değer bir teşebbüs oldu. Fransız Konsolosluğu salonunda, kadınların kurduğu "Rekreasyon kültü-

rel kalkınma Derneği" nin (Kısacası ve Türkçesi boş vakitleri değerlendirme derneği) çeşitli dekoratif eşya sergisi, Lerzan Bengisu'nun Filârmoni Derneği'nde tertiplediği ağaç işleri sergisi, Cevdet Altuğ'un Amerikan kolejindeki seramikle resim sergisi bunlardandır.

Fotoğraf çalışmalarına gelince... Bunlar içinde en önemlileri Aziz Albekin Alman Kültür Galerisi'ndeki "Fotoğrafla Anadolu" sergisi, Amatör Fotoğrafçılar Derneği'nin Amerikan Haberler Merkezi'nde açtıkları yıllık sergi, nihayet Şehir Galerisi'nde 28 Nisan, 27 Mayıs olaylarını canları pahasına tesbit etmiş sekiz gazete fotoğrafçısının "8 Objektif" adını verdikleri sergidir. Bir sergiye katılan gazete fotoğrafçılarının isimleri şunlardı:

Müeddep Erkmen, Muammer Teoman, Abidin Behpur (üçü de Yeni Sabah'tan), Osman Özcan (Dünya'dan), İlhan Demirel ve Rüçhan Ünver (Milliyet'ten), Kâmil Yaman (Cumhuriyet'ten) ve Burhan Altaş (Akşam'dan). Bu sergi, İstanbul'un çeşitli salonlarında ve bazı Anadolu şehirlerinde tekrarlanmış, daha sonra başka resimlerle birleştirilip çoğaltılarak şehrin birçok yerlerindeki vitrinlere asılmıştır. Amerikan Haberler Merkezi'nde Hayat Dergisi'nin fotoğraf yarışmasında kazananların eserleriyle Metin Şencan ve Hidayet Konak'ın "Fotoğrafla İstanbul" sergileri de açılmıştı...

Şehir Galerisi'nde Sinan Bıçakçioğlu, Güngör Kabakçioğlu ve Yurdağün Göker de ayrı zamanlarda karikatür ve desen sergileri açtılar.

Değerli seramikçimiz Sadi Diren, yine bu yıl içinde Milâno'daki Totti galerisinde ve Frankfurtta iki ayrı sergi açarak büyük takdir kazandı. Yedi yıldanberi Almanya'da çalışan bu genç sanatçımız, gerçekten de memleketin yüzünü ağarttı.

Plâstik sanatlar alanındaki yıllık bilânçoyu tamamlamak için daha dokunmak gereken noktalar var. Onları da, zaman sırasına göre tesbit etmek istiyoruz:

İlkin, büyük bir kaybımız oldu. 22 Mayıs Pazar günü sabahı, devrinin en tanınmış ustası olan ressam İbrahim Çallı'yı kaybettik. (Bak: Çallı'nın ardından — Varlık, sayı: 528, 15 Haziran 1960). Öldüğü zaman 78 yaşını sürüyordu. 1914'te Fransa'dan döndü döneli tazeliğinden birşey kaybetmeksizin hiç durmadan resim yapmış, Akademi'de hocalık etmiş, talebesine hiçbir zaman kendi damgasını vurmayı aklından geçirmemiş, ama onlardaki kişiliği açığa çıkarmaya uğraşmış bir gerçek

ustaydı. Ustahğı sade resimden anlayanlar için değil, herkes için boyun eğilecek derecedeydi. Resimlerinden anlamayanlar, nükterinden tad alarak hakkında iyi bir hükme varıyorlardı. Çallı, başlı-başına bir devirdi. Ömrünün biricik talihsizliği, 27 Mayıs kurtuluşuna beş gün kala gözlerini dünyaya yummasındaydı.

Yılın Temmuz başlarında (5 Temmuz), Varşova'da Milletlerarası Sanat Tenkitçileri Birliği toplandı. Türkiye de, üye olduğu için, bu toplantıya katıldı. Lâkin bizim Sanat Tenkitçileri Cemiyetimiz, merkezini Ankara'ya taşıdı taşıyalı, üyeleri arasındaki bağlantıyı biraz kaybettiğinden, AİCA toplantısı hakkında fazla bilgi edinemedik. Tâ ki, genel merkez, asli üyelerine zabıtları ve karar suretlerini gönderinceye kadar... Yılın, bizim hesabımıza ikinci güzel olayı, ressam Zeki Faik İzer'in Guggenheim mükâfatını kazanmış olmasıydı. Amerika'da büyük bir tesis olan Guggenheim Foundation, 1956 danberi iki yılda bir verilmek üzere plâstik sanatlarla ilgili bir mükâfat koymuştur. Statüye göre bu mükâfata aday olmak isteyen ressamın memleketinde Sanat Tenkitçileri Birliği, Plâstik Sanatlar Birliği ve Müzeler Birliği gibi üç meslek teşekkülünün bulunması şarttır. Biz, bu şartların üçünü ancak bu yıl bir araya getirebildiğimizden, bu derneklerin temsilcilerinden meydana gelen jüri, adayı tesbit etti. Jürinin nizamnâme gereğince, başkanı, Plâstik Sanatlar Derneği'nin başkanıdır. Jüri'nin hükmü genel merkezce aynen kabul edilir ve adaya, Guggenheim'in her üye memleket için koymuş olduğu mahalli mükâfat olan 1000 dolar verilir. Bu bin dolarlık mahalli mükâfatı kazanan tablo, tabii olarak 10.000 dolarlık Dünya Resim mükâfatını da kazanır. 1956 da İngiliz ressamı Ben Nicholson, 1958 de Joan Miro, dünya mükâfatını kazanmışlardı. 1960 yılında, Zeki Faik İzer, milli mükâfata lâyık görüldü ise de, Dünya Resim mükâfatını alamadı. Ressamın söz konusu ettiğimiz tablosu "Sultan Ahmet Camii'nin pencereleri" adındadır ve non-figüratif'tir. Kendi anlattığına göre, ressam, camiin içine girdiği zaman aldığı tesirle bu resmi önce gerçeğe bağlı olarak yapmış, sonra saflaştırma saflaştırma, arındıra arındıra tamamiyle soyut bir hale getirmiştir.

Yine 1960 yılının Temmuz ayında, İstanbul'da bir Seramikçiler Derneği kuruldu. Derneğin gayesi seramik sanatını yaymak ve sevdirmekti. Amatörlere atölye ve çalışma imkânları sağlamaktı. Netekim Galatada Mumhane caddesine sapan bir

sokakta uygun bir yer açıldı. Maltepe seramik fabrikalarına kadar gitmeden burada da eser vermek imkânları sağlandı. Derneğin kurucusu ve koruyucusu, ilâç ve seramik fabrikaları sahibi Nejat Eczacıbaşı'ydı.

Nihayet, yılın en önemli teşebbüsü, Güzel Sanatlar Vekâleti'nin kurulmasıyla ilgiliydi. Gerçi bu vekâlet kurulmadı. Ama Güzel Sanatlar Umum Müdürlüğü halinden çıkarılarak sade plâstik sanatları değil, edebiyat, tiyatro ve müzik de dahil, tek-mil güzel sanat çalışmalarını teşkilâtlandırarak, koruyacak ve geliştirecek bir bakanlık şekline getirilmesi için gerekli incelemelere girişildi.

Yine bu yılın Eylül ayında, İtalyan hükümetinin bir yıllık bursıyla Roma'da sanat tarihi okuyan ressam Sevim Erdem, yurda döndü. Öte yandan, ressam Alog, dört yıl kalmak üzere Paris'e, heykeltıraş ve seramikçi Cevdet Bilgin, Sümerbank hesabına fayans işlerinde çalışmak üzere altı ay için Çekoslovakya'ya gittiler.

Yılın sanat konusundaki yayınlarına gelince... Makale ve tenkit çerçevesi dışında, topu topu üç eser yayınlandı. Ya da görebildiklerimiz bunlardan ibaret kaldı. Biri, ressam Malik Aksel'in yazdığı ve Edebiyat fakültesince yayınlanmış "Anadolu Halk resimleri" dir. Yazar, bu kitapta, halk resimlerini daha ziyade halk hikâyelerindeki resimlemelerde ve tülbent, yazma gibi eşyada tesbite çalışmıştır.

İkinci kitap, Gazi Eğitim Enstitüsünce yayınlanan, aynı yerde resim öğretmeni Adnan Turâni'nin hazırladığı "Modern Resim Sanatının Gerçek Cephesi" adlı kitaptır. Çetrefil bir dille yazılmış olmakla beraber, içinde, günün büyük ressamlarını tanıtan yazılar var.

Üçüncü eser ise, tarafımızdan hazırlanarak Varlık Yayınlarının faydalı kitaplar serisinde basılmış "Sanat Tarihi"dir.

İşte bu yılın çalışmaları, hemen hemen bunlardan ibaret... Bunları yakından görmüş biri için, plâstik sanatlar alanında, her bakımdan yapılacak pek çok işimiz olduğuna hükmetmek kabil değil. Ne diyelim? İnşallah, hayırlısıyla 1961 de daha verimli hale geliriz.

1960 YILINDA MUSİKİ HAREKETLERİ

İlhan K. MİMAROĞLU

1960'ın ilk çeyreğinde herşey, bilindiği, alışıldığı gibi sürdü gitti .Dünyanın en saçma-sapan idaresinden durumları değiş-tirecek bir eylem beklenemezdi. Devrimle birlikte umutlu bir bekleme başladı. Yılın sonunda, herşeyin zamanla "olması gereken" e yaklaşılabileceğini gösteren ufak tefek belirtilerle, bu umutlu bekleme süregelmekteydi.

"Olması gereken" nedir? Türkiye, dünyanın bütün ülkeleri arasında, musiki alanında, hükümet yardımına en çok muhtaç ülkedir. Musikimizin batıdaki anlama göre gelişmesi bir kere kabul edilmiştir. Bu durumda, başarılarımız üzerinde verilecek yargılar bakımından da, batı ülkeleriyle aynı yüzeye yerleşmiş bulunuyoruz. Oysa' yüzyıllar boyunca batı musikisinin gelişme hareketleriyle uzaktan yakından ilgilenmemiş bulunan yurdu-muzda, batıya ayak uydurmak, başarı çabalarında batıyla yarışabilecek duruma girmek, hükûmetin, bu alanın her kesiminde en güçlü, en kararlı yardımlarına bakar. Bilinmektedir ki Batıya ayak uydurma çabalarımız, Cumhuriyetle değil, Tanzimatla başlar. Gene bilinmektedir ki, Atatürk çağında hükûmetin bu alanda gösterdiği yöntemli çalışmalar dışında, Tanzimattan bu yana hükümetlerin Türkiyede sanat musikisinin ilerlemesine gösterdikleri yardım, ancak "gülünç" kelimesiyle anlatılabilir. Demokrat Parti yıllarında herşey daha da gülünç oldu. Bir musikişinasımızın acı bir alaycılıkla belirttiği gibi "bizde hükümet üyeleri, sanatla değil, sanatçıyla ilgilenmişlerdir". Bu ilginin ne türlü bir ilgi olduğunun örneği, bu yazı hazırlandığı sıralarda Yassıada'daki duruşmalardan birinde verilmektedir.

Hükûmetten beklenen, Türkiyede musiki eğitimine, musiki anlayışının yayılmasına, musiki yaratıcılığına ve musiki icra-

cılığına, usçu ve yöntemli bir yakınlaşkla, destek olmasıdır. Devlet bütçesinde bu işe ayrılan paralar, yeter olmamakla birlikte, bugüne kadar varılan sonuçların kat kat iyisini sağlayacak kadardır. Eldeki parayla daha ileri durumlara ulaşılamamış olmasının sebebi, doğrudan doğruya, uygulama durumundaki kişilerin hem yetiden, hem de iyi niyetten uzak oluşlarıdır. Bu yüzden, 1960 yılı boyunca da, şurada burada görünen bireysel kıpırdanmaların dışında, Türkiye'de musiki hayatı yerinde saymış durmuştur.

Bu durgunluktan en çok zarar gören, musiki sanatının çeşitli dallarında çalışanlar arasında "sanatçı" tanımına tam anlamıyla hak kazanmış tek kişi olan, bestecidir. Geçen yıl boyunca Türk bestecisinin karşılaştığı sorunları çözme yolunda en ufak bir gelişme olmamış, bestecinin başlıca derdi olan eser icra ettirme güçlüğü'nü gidermek için olumlu hiç birşey yapılmamıştır. Devlet Operası, Cumhurbaşkanlığı Orkestrası, İstanbul Şehir Orkestrası gibi "ulusal" kurumlar, çağdaş Türk besteciliğini destekleme ödevlerini gene yerine getirmemişler, çağdaş musikinin tümüne olduğu gibi Türk musikisine de ilgisiz kalmışlardır. Bu durumda bestecilerimiz, her zamanki gibi, beceriklerince ve işbilirliklerince, dış piyasalarda saha aramaya devam etmişlerdir. Ne var ki, dünyanın musiki çevreleri, çoğunlukla, Türkiye'de batı anlamında musiki yazan bestecilerin bulunduğundan bile habersiz olduğu için, Türkiye'nin de gerek içeride ve gerek dışardaki tanıtma teşekkülleri (özellikle Basın Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü, Basın Atışelikleri ve Haber Büroları) bu yolda üstlerine düşen ödevin farkında bile olmadıklarından, Türk bestecisinin dış piyasalarda alan arama çabaları işne ile kuyu kazmaktan farksız kalmaktadır.

Türk bestecisinin çile dolduruşuna uygun bir örnek, Bülent Arel'in durumudur. Arel, kazandığı bir Rockefeller bursu ile geçen yıl Newyork'a gitmiş ve orada Columbia Üniversitesinin elektronik lâboratuarında elektronik musiki besteciliği üzerinde çalışmaya başlamıştır. Bu ara, üniversitece ısmarlanan "Haydn'a Saygı" senfonisi (elektronik musiki değil, geleneksel çalgı musikisi) Howard Şhanet yönetiminde Columbia Üniversitesi orkestrasınca Newyork ve Boston'da çalınmış, ilmi ve övgü kazanmıştır. Elektronik musiki alanında, Edgar Varèse ve Vladimir Usacnevski gibi manyetik şerit musikisinin kalburüstü yaratıcılarından ikisinin yeni eserlerinin hazırlanması

yardım eden Arel, kendi musikisi üzerinde de çalışmalarını devam ettirmiş, ilk elektronik eserini tamamlamış ve yıl sonuna doğru ikincisine başlamıştır. Amerikadaki bir yılının sonunda Rockefeller'in bursunu Columbia Üniversitesi devralmış ve bestecinin New York'ta bir yıl daha kalması ve üniversite lâboratuarındaki çalışmalarına devam etmesi sağlanmıştır. Bu burs da sona erdiği ve Arel Türkiye'ye döndüğü zaman ne olacaktır? Elektronik musiki eserleri vermek için gerekli araçları nerede bulacaktır? Avrupada devlet, Amerikada da bilim kurumları elektronik musiki üzerinde çalışmak isteyen bestecilere bu imkânı vermekte, bütçelerinde elektronik lâboratuarlarının kurulması ve beslenmesi için gerekli ödenekleri ayırmaktadırlar. Avrupada elektronik musiki çalışmaları genel olarak Devlet radyolarında bu işe ayrılmış stüdyolarda yapılmaktadır. Bizde radyo, kendi günlük yayınlarını sürdürebilecek uygun araçlardan yoksun bulunduğu, Devletin musiki kurumları bugüne kadar geleneksel çalgı musikisinde bile Türk bestecisine karşı olan ödev ve sorumlarını yerine getirmemiş olduklarına göre, elektronik musiki gibi anlamı henüz "resmî" kültür yönetimcilerimizce bile tanınmıyan bir alanda Türk bestecisinin kolaylık bulacağını sanmak safdillik olur. Arel yurda döndüğünde bunca çalışması ve edindiği görgü boşa gitmiş olacağı gibi, elektronik besteciliği yapmak isteyen öbür Türk yaratıcıları da isteklerini gerçekleştirme başarısını gösteremiyebilecekler, umutlarını yitireceklerdir.

Olgun bir sanat musikisi anlayışının yayılmasına karşı gösterilen ilgisizliğin en acı örneği, bu alanda üç yıl boyunca başarılı çalışmalar göstermiş olan Üniversiteliler Müzik Derneği'nin geçen yıl, bu ilgisizliğin doğurduğu parasızlık yüzünden kapanma zorunda kalışdır. Dernek, geçen yıl yapılmamış olan ve başka bir kurum işi ele almazsa bir daha da yapılmıyacağı anlaşılan, kısa ömürlü Ankara Müzik Festivali'nin kurucusuydu. 1957'den bu yana üç yıl üstüste tekrarlanan bu şenliğin amacı, çağdaş besteciliği, özellikle Türk besteciliğini ön yüzeye almak, Türk eserlerinin icrasına fırsat sağlamak, hem de "Türk Bestecileri Forumu" adı verilen tartışmalı konserlerde besteciyle dinleyiciyi karşı karşıya getirip dinleyicinin bu yolla musiki sorunları üzerinde daha gelişmiş bir bilince varmasını sağlamaktı. Giderlerini bir yandan Devletin, bir yandan da bankaların para yardımlarıyla karşılamıya çalışan bu girişken dernek, üç yıl boyunca karşılaştığı kırııcı ilgisizlik yüzün-

den sonuçta dağılmak zorunda kalmıştır. Oysa, Devletin sanat-lara yardım gereğinin nedenlerinden habersiz bulunan "res-mi" kültür yöneticilerimiz hiç olmazsa, Ankara Müzik Festi-vallerine halkın gösterdiği yakınlığı görüp bu ilgiyi duymak ve istenen yardımı sağlamak zorundaydılar. Ödevleri neydi ki?

Yurdun sanat kültürüne karşı olan sorumlunun bilincine varmamış kurumlarımız arasında senfoni orkestralarımızın ye-ri baş köşededir. Bu konuda henüz, emekleme çağında bulunan İzmir Senfoni Orkestrasını suçlandıramayız. Fakat öbür iki or-kestra, başkentin ve İstanbul senfoni orkestraları, hele An-kara'nın Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, bu sorumu kar-şılama yolundaki yeterliksizliklerine hiçbir özür gösteremez-ler. İki orkestranın üyeleri de, yalnız çağdaş musikiye değil, yalnız Türk bestecilerinin eserlerine değil, hangi çağdan olur-sa olsun, kendileri için yeni olan her esere düşmandırlar. Çün-kü yeni bir eser, çaba gerektirecektir, çalışma gerektirecektir, karşılarına yenilmesi gereken güçlükler çıkaracaktır. Ne var ki bir orkestranın ne çalacağını üyeleri değil, şefi bilir. Bu ba-kıma asıl sorum şeflere yüklenmelidir ama, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası gibi ulusal bir kurumun çalışmalarındaki aşırı aksaklıkların sorumlusunu aramıya kalktığımızda şaş-kınlıkla görürüz ki bu orkestranın şefi yoktur. Bu kere, bu du-rumun sorumlusu aranmaya kalkıldığında da görülür ki suçlu, orkestraya şef atama ödevi kendisine verilmiş olan Millî Eği-tim Bakanlığı Güzel Sanatlar Umum Müdürüdür. Orkestranın son şefi Amerikalı Robert Lawrence, anlaşma süresi sona erip de yurduna döneliberi iki yıl olmuştur. Bu süre içinde Cum-hurbaşkanlığı Orkestrası gene, Lawrence'den önceki süre için-de olduğu gibi, şefsiz kalmış, ancak konuk şeflerin gelgeç yö-netiminden yararlanarak çalışmalarını sürdürebilmiştir. Law-rence "sanatçı şef" denen türden değildi. Fakat mesleğinin us-talıklarını kavramış ve bilincine varmış bir kişiydi. Şefliğinin yüzde ellisinin program yapmak demek olduğunu da biliyordu. Lawrence'm yönetiminde Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının hem çalış nitelikleri yükselmiş, hem de repertuarı zenginleşmiş, Mahler'den Ravel'e, Liszt'ten Usmanbaş ve Arele kadar birçok bestecinin önemli eserleri onun zamanında Cumhurbaşkanlığı Orkestrasınca ilk defa olarak Türkiyede çalınmıştır. 1960-1961 mevsiminin başlangıcında orkestraya bir İtalyan şefin atandığı bildirilmişti ve yönetim ödevini üstüne alıp çalışmalara başla-ması bekleniyordu.

İki yıllık geŖsiz sŖre içinde Cumhurbaşkanlığı Orkestrasıyla ilgili en önemli çalışmayı, orkestranın şef yardımcısı Hikmet şimşek göstermiştir. şimşek'in bir Ŗlküsü vardır: musikiyi, sanat musikisini halkın ayakına, Anadolu'ya götürmek.. Bugüne kadar, orkestranın bağlı bulunduğu Güzel Sanatlar Umum Müdürlüğünün olsun, orkestra yönetim kurulunun olsun gözetmediği bir amaç... Genç şef, bu amaca varılmasını sağlayacak düşüncelerin uygulanması yolunda parlak övgülere hak kazanan çalışmalar göstermiştir. Devrimden sonra, opera üyeleri ve konservatuar öğrencilerinden kurulan bir orkestra ve koroyla Batı Anadolunun sekiz şehir ve kasabasında verdiği konserler, şimşek'in gırışkenliğinin ve başarısının simgesidir. Hikmet şimşek'in Anadolu ile olan yakınlaşması, "kara budun" un hiç de, sanıldığı gibi, sanat musikisine karşıt bir tepki göstermediğini, tam tersi, bu musikiyi ilgiyle karşıladığını, bir de, üstüne istenilen şeyin yazılabileceği bomboş bir karatahta olduğunu göstermiştir. şimdi sorun, karatahtaya neyin yazılacağıdır. Herhalde Anadolu'ya, kötü alışkanlıklarla koşullannuş şehirli konser dinleyicisini daha iyi, daha ileri musikiye alıştırmak yolundaki ılımlı ve çekingen yöntemlerin uygulanması, taşrada da şehirlerdeki gibi, sınırlı snob'ların ortaya çıkmasından başka bir sonuç vermez. Umuyoruz ki Hikmet şimşek, önündeki el değmemiş tarlanın nasıl ekileceğini, bu işin köhne yapıyı onarmağa çalışmaktan başka olduğunu düşünmüştür.

Köhne yapıyı onaralım derken daha da çok yıkmak, Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının Üniversite konserlerinin sonucu olmuştur. Orkestra, Ankara'da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi salonunda verdiği konserlerde, her zamanki konserlerinden daha da düşük niteliklerde programlar uygular. Dinleyicilerinden giriş ücreti alınmayan bu konserlerde salon hıncahınc dolar. Böylece, sanat musikisini daha çok sayıda insana ulaştırma imkânı elde edilmiş bulunmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Orkestrası bu fırsattan, her zamanki programlarını kırparak sunmakla, arasına da lokanta musikisi katına düşen eserler dinletmek, musiki üzerinde eğitimci tutumuyla değil de baştansavmacı kayıtsızlığıyla açıklamalar yapmakla yararlanır. Daha doğrusu, boşa harcar bu fırsatı... Açık kapılardan giren binlerce gence sanat musikisinin değerlerini ve anlamlarını tanıtmak yerine, bu alıcı ve uyanık topluluğu bir gazino havası içinde eğlendirmeyi gözetir. Bu davranışın da sorumlusu, iyi niyetli şefleri bile, bin dereden su getirerek, bu çarpık yola gö-

türmek için kandırma başarısını gösteren, Orkestra Yönetim Kuruludur.

İstanbul'daki Üniversite konserlerinde İstanbul Şehir Orkestrası hiç olmazsa, her zamanki senfonik konser programlarını tekrarlıyarak, az daha ciddiyetle bu eğitim işini ele alır. Ne var ki, İstanbul Şehir Orkestrasının programları da öylesine bayat, repertuarı öylesine dardır ki, bu topluluk da, İstanbul gibi büyük ve karışık bir şehrin kültür ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır ve bu bakımdan, Avrupa ve Amerika'nın en küçük taşra orkestralarının katına bile yükselememektedir. Çok kere dinleyiciler, İstanbul Orkestrasının gerek konserlerinde, gerek radyo programlarında ne çalacağını önceden doğru olarak kestirebilmektedir. Orkestranın repertuarı, bunca yıldır durmadan tekrarlanan birkaç eserden ibarettir ve şef Cemel Reşit Rey bu repertuarı zenginleştirmek için hiçbir çaba göstermemektedir. Oysa İstanbul Orkestrası hiç olmazsa, yıllardır sürekli olarak aynı yöneticinin değneği altında çalışmak gibi bir mutluluğa erişmiştir. Bu bakıma çalışında, her ne kadar arada bir konuk şefler geldiğinde onların yorumlarına kolayca uyuma bakımından bir katılık ve sınırlılık varsa da, yıllar yılı şefsiz kalmış olan Ankara Orkestrasına kıyasla, kendine özgü bir çehresi, bir kişiliği vardır. Ancak, "maddî icra" bakımından, gerek Cumhurbaşkanlığı Orkestrası, gerekse İstanbul Şehir Orkestrası, dış ülkelerdeki orta çapta orkestraların bile katından henüz çok aşağılardadır. İki yıl önce Rockefeller Vakfı'nın yaptığı yardımla yeni çalgılara kavuşan İstanbul Orkestrasının çalış başarısında hiçbir ilerlemenin 1960 yılı boyunca henüz görülmeişi, orkestranın yeni çalgılardan önce yeni çalgıcılara muhtaç bulunduğunu göstermektedir. Ankara Orkestrasına kıyasla, İstanbul topluluğunun yaylı çalgıları özellikle güçsüzdür, yeterliksizdir. Ağaç nefes çalgıları ödevlerini değişen başarılarla yerine getirmektedirler. Şehir Orkestrasının en başarılı bölümü, üyeleri arasında yabancı çalgıcılar da bulunan, piriç nefes çalgıları bölümüdür. Gerek bu bölümünde, gerekse vurma çalgıları bölümünde İstanbul Orkestrası, sözü geçen iki bölümü dayanılmaz derecede kötü çalan Cumhurbaşkanlığı Orkestrasıyla kıyaslanmıyacak kadar üstündür. Cumhurbaşkanlığı Orkestrası bir de, özellikle nefes çalgıları bölümünde, hurda olmuş çalgılarla çalmak gibi bir mutsuzluğun da kurbanıdır. İki orkestranın asla birbirlerinin şehrine gidip konser vermeyişleri, aralarında şef alışverişisi bile olmayışı, bütün

dünyada ülkeler arası sanatçı alışverişinin özellikle geliştiği çağımızda, bizde, iki büyük şehrimiz arasında bile böyle bir bağın kurulamadığı, icracıların ve icra topluluklarının kendi kabuklarına çekilip oturmayı seçtikleri gerçeğinin çarpıcı bir örneğidir.

Sözü geçen iki orkestradan daha yüksek bir icra katma erişmiş bulunan bir başka senfonik topluluk, Ankara Devlet Opera Orkestrasıdır. Üyelerinin çoğunluğunu genç konservatuar mezunlarının meydana getirdiği bu orkestranın opera temsillerine refakatteki başarısı, sık sık konser sahnesine çıkmasının yerinde olacağını düşündürmektedir. Ne var ki aynı çekingencilik ve ilgisizlik, bu topluluğun orkestra çukurunun dışında görünmesine fırsat sağlamamaktadır. Opera Orkestrasından daha da üstün bir toplu icra başarısına varmış bir başka topluluk da, Cumhurbaşkanlığı Armoni Mızıkasıdır. Radyodaki programları ve törenlerdeki ödevleri dışında bu topluluk da konsere ancak, Üniversiteliler Müzik Derneğinin Ankara Müzik Festivallerinde çıkabilmisti. Dünya karşısına bile çıkabileceğimiz tek icra topluluğumuzken Cumhurbaşkanlığı Armoni Mızıkasının yurt içinde bile tanınmaması ve bando musikisi üzerinde sanat çevrelerinde bile raslanan yanlış inançları giderme fırsatını bulamaması, repertuarındaki birçok senfonik bando eserini dinletememesi, musiki işlerinin bizde ne kadar önemlisendiğinin bir başka tanıtıdır. Bandonun şefi İhsan Küncer'in geçenlerde emekliye ayrılması da bu tanıtı daha da kanıdıcı yapmaktadır.

Türkiyenin musiki hayatı, tek icracılardan yana daha mutludur. Bunlar sayıca fazla değildir gerçi, fakat musiki hayatı gelişmemiş bir ülkenin ihtiyaçlarına yetecek kadardır. Ancak bu ihtiyaç bile karşılanmış değildir. Bir icracı, şarkıcıysa opera temsillerine katılır; çalgıcıysa orkestra ile birlikte konserto çalar. Bunların dışında ya resital verir, ya da oda musikisi icralarına katılır. İşte özellikle bu son iki dalda, oda musikisi ve resitalde, icracılarımız kendilerini gerçekleştirme imkânını bir türlü bulamamaktadırlar. Orkestra konserleri ve opera temsilleri devletçe düzenlendiğinden, bunların çerçevesi içinde bir icracının sahneye çıkmasına, pek de sınırlı olsa bile, imkân vardır. Oda musikisi ve resitaller ise devlet kesiminde ancak konservatuarlarca, özel kesimdeyse dernekler, bir de konser manacerlerince hazırlanmaktadır. Konservatuarların oda musikisi ve resital konserleri çok kere, halka duyurulmadıkları için,

konservatuar öğretim üyelerine ve dostlarına verilmiş olmaktadır. Sayıları çok az, üstelik de salon imkânları olmayan derneklerin konserleri de kayda değer musiki olayları olmaktan çıkmışlardır. Ankara'daki bir manacer-dernek, Ses ve Tel Birliği, konserlerini bir özel salonda vermektedir ve bu konserler halka açık değildir. Paraca, yoksun sayılamıyacak bir dernek olan Ses ve Tel Birliği'nin konserlerinin halka açık bir salonda yapılması dileği henüz gerçekleşmiş değildir. İstanbul Konservatuarı bu bakıma daha olumlu bir çalışma göstermekte, oda musikisi ve resital konserlerini Beyoğlu'ndaki Komedi Tiyatrosunda vermektedir. Ne var ki halkın bu konserlere ilgi göstermesini sağlamak için tanıtma yöntemlerine henüz başvurulmuş değildir ve herşey memur zihniyeti içinde ve oluru bırakılarak yapılmıştır.

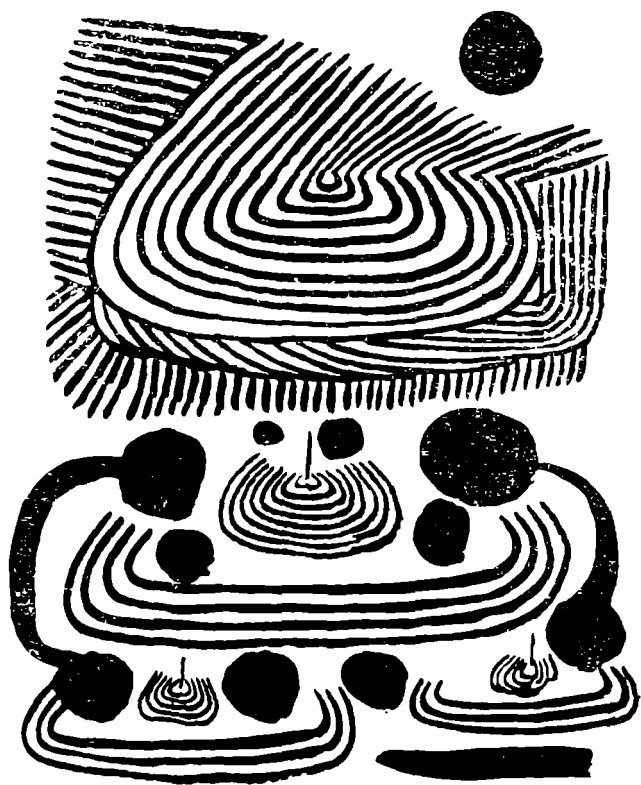
Türkiyede tecimsel yöntemlerle çalışan tek konser manaceri, konserlerini gencl olarak ayda iki kere Saray Sinemasında verdiren Kontiya'dır .Musikiyle ancak pek uzaktan ilgilenen halkın yerli icracılara rağbet göstermediğini, yabancı icracıların da yalnız dünyaca isim yapmış olanlarının konserlerine geldiği gibi bir inançla çalışan bu firma, büyük ünlü yabancı icracılar, çok yüksek ücret istedikleri için, bunların az tanınmışlarıyla yetinmekte, yabancı manacerlerin sundukları isimler arasında, çaldıkları çalgı ve bildirdikleri program gereği, İstanbullu dinleyicinin tutacağını kestirdiklerini kabul etmektedir. Türk sanatçıları arasında Kontiya'nın listesine girmiş olanlar yok denecek kadar azdır.

Türkiyede musikinın kazanç aracı sayılmaması, birbirleriyle yarışan manacerlerin bulunmaması, hem yerli icracıların "profesyonel" tanımına uyan bir meslek hayatı sürmelerine, hem de musikiseverlerin değerli yabancı icracıları "canlı" olarak dinliyebilmelerine engel olmaktadır. Birinci durumda, yerli icracıları, kendilerine yurt içinde ya da dışında olsun, alan bulabilmek için, kendi manacerleri olmak ve "iyi satıcı" yöntemleriyle çalışmak zorundadırlar. Bugüne kadar bu girişkenliği gösterebilmiş tek icracımız, dünyanın opera piyasasında kendine oldukça sağlam bir yer sağlamış olan soprane Leyla Gencer'dir. Gencer'in, Atlantiğin iki yanındaki başlıca opera sahnelerindeki saygınlığı gitgide artmaktadır. Geçen yıl boyunca, Moskova'nın Bolşoy tiyatrosu ve Texasın Dallas operası gibi, kapılarında içeri girilmesi hiç de kolay olmayan büyük opera kurumlarında aldığı ödevler ve kazandığı başarılar, sa-

natçıya öneyak olması beklenen Devletin kayıtsızlığına rağmen, kendine güvenen ve değerli olan bir Türk musiki icracısının mesleğinde kendi çabalarıyla nasıl ilerleyebileceğinin bir örneğidir. Şunu da unutmamalıdır ki iki yıl önce Devletin operası, Leylâ Gencer gibi bir sanatçıyı, yabancı ülkelerde çok fazla vakit harcıyor ve kendi bağlı bulunduğu sahneye yan çiziyor diye, kadrosundan çıkarmıştı. Gencer gibi bir sanatçının dış ülkelerdeki başarılarının Türkiye için sağladığı saygınlığın Devletin tanıtma bütçesinden harcanacak yüzbinlerce lira ile sağlanamayacağı unutulmuş, yerine ufacık hesaplara yönelmek seçilmişti.

Bir yandan Devletin yardımından, öte yandan tecimsel asıların ilgisinden yoksun Türk icracısı, ekmek parası kazanma kaygısı içinde, kargısına çıkan ve ilk açık işe girmekte, ya orkestra üyesi olarak, ya gazino çalgıcısı olarak, ömrünü körletmektedir. Bugün için bilmektedir ki, konser sahnesine kendi adıyla çıkabilmek için kimse onun elinden tutmayacaktır. İş adamı gibi, bir "iyi satıcı" gibi çalışırsa ufukları gerçi açılacaktır; fakat bir musikîşinastan üstelik bir de "iyi satıcı"nın çıkmasını istemiye kimsenin hakkı yoktur. Batının musiki hayatı gelişmiş ülkelerinde genç icracıların hayat savaşı başka türldür. Orada genç bir musikîşinas, önünde sınırsız imkân bulunduğunu, sanatının alıcısız olmadığını, ancak rekabetin çok çetin olduğunu, bir "devler savaşı"na girmek zorunda olduğunu bilir. Başarısı gücünce olacaktır. Oysa bizde bir Suna Kan'a açık olan, devletin orkestrasında kemanlar bölümünde bir iskemledir. Bu durum özellikle, yabancı ülkelere eğitime gönderilen "hârika çocuk"ların geleceğini ilgilendirmektedir. Bunlar, eğitimlerini tamamlayıp da hayata atılma durumuna geldiklerinde ne yapacaklardır? Yurda mı döneceklerdir? Bugüne dek yurda dönenlerin başına neler geldiği ortadadır. Öğretmenlik yapmak, ya da Devletin orkestrasında çalmak yoluyla ömürlerini tüketmekten başka seçebilecekleri bir yol yoktur. Öte yanda yurt dışında kalanların, yavaş da olsa, değerleri, görgüleri ve herşeyden önce meslekleriyle uyumlu bir yolda ilerlemeye başladıkları görülüyor. İdil Biret için önce Paris ve Brüksel'di. Sonra Londra ve Montreal oldu. Yakın bir gelecekte de sıra New York'tadır. Çok daha önemsiz Türk icracılarının yurt dışında kısa zamanda kendilerine alan buldukları türlü örnekle tanıtlanmıştır.

Bu durumda konservatuarlarımızın daha az verimli olma-



Bedri Rahmi

larını mı sağlık vermek gerekiyor? Değil. Çünkü, konservatuarlarımızın bugünkü verimi, Türkiye'nin musiki hayatının pek sınırlı ihtiyaçlarını bile karşılamaktan uzaktır. Bugün Türkiye'de başlıca musiki eğitim kurumu olan Ankara Devlet Konservatuarının mezunları, ya Cumhurbaşkanlığı Orkestrasına, ya Devlet Opera Orkestrasına, ya da -şarkıcı iseler- operanın şarkıcı kadrosuna girerler; karşılarında bir açık kapı daha vardır: konservatuarda öğretmenlik. Ne var ki bu kapıya aldırın yoktur. Kıyasla, opera kadrolarında kendilerine ödenecek yüksek ücret onları öğretmenliği seçmemiye zorlamıştır. Aldıkları düşük ücretler yüzünden konservatuar öğretmenleri de sızlanıp durmakta, yolunu bulan kapağı operaya atmakta, ya da hem konservatuarı, hem de operayı birlikte yürütmeye çabalamaktadır. Ücret düşüklüğü, konservatuarda eğitim çapının gitgide düşmesine yol açmıştır. Bu gidişle, üyelerine çok daha yüksek ücretler ödiyen opera, para imkânlarına rağmen, kadrolarını dolduracak sanatçı bulamama durumuna düşecektir; çünkü konservatuarın verimi de gitgide düşmektedir. Bu sakat gidişi kurtarmak ve konservatuarı yeniden biçimlendirmek amacıyla biten yılın son aylarında, yeni bir konservatuar kanunu üzerinde çalışılmaktaydı.

Öte yanda Devlet Operası, 1960 yılı boyunca, hükûmet bütçesinden ayrılan milyonlarca liralık ödeneğin gerektirdiğinden çok daha düşük bir orantıda, çalışmalarını sürdürmekteydi. Verdi'nin "Otello" su ve Richard Strauss'un "Salomesi" gibi Devlet Operasının bugüne kadar yanına yanaşma korkusuzluğunu gösteremedikleri operalar repertuara artık girmiştir. Gene de, repertuarda büyük boşluklar vardır. Bu boşlukları kapatmak için iyi niyetli çabalar da görülüyor değildir. Gerçi Hindemith'in "Cardillac" ının bu yıl oynanmasından vazgeçildiği anlaşılmaktadır; hem "Cardillac" tan önce Debussy'nin "Pelleas et Mélisande" ı gibi, Berg'in "Wozzeck" i gibi çağdaş operalara sıra gelmesi gerekirdi. Ama öte yandan, Devlet Operası bu yıl ilk Wagner'ini, "Uçan Holandalı" yı sunmak üzere. Dünyanın hemen hemen bütün opera kumpanyalarında olduğu gibi, İtalyan operalarının ağır bastığı repertuarında Devlet Operası bu bölümde de zenginleşmeğe doğru gitmekte, Puccini'nin "Turandot" u ya da "Manon Lescaut" su gibi kıyasla az oynanan İtalyan operalarını yeni yeni repertuarına almaktadır. Bundan başka, operanın hiç olmazsa yüzde kırk orantısında tiyatro olduğu gerçeği de göz önünde tutulmağa

başlanmış ve opera rejisörlerinin ille de şarkıcılar arasından seçilmesi tutumuna bir yenilik getirilmiş, doğrudan doğruya tiyatro rejisörleri de opera sahneye koymaya başlamışlardır. Bunların lirik tiyatro alanındaki başarısı, beklenebileceği gibi, düz tiyatrodaki çaplarına uygundur. Demektir ki, bir Ertuğrul İlgin'in opera sahnesindeki başarısıyla, bir Cüneyt Gökçer'inki arasında büyük farklar vardır; hemen belirtelim, bu fark ikincisinin lehinedir.

Devlet Operasının şimdilik büyük eksikliği, bir musiki yöneticisinden yoksun bulunuşudur. Gerçi görünürde bu görevi yerine getirmeğe çalışan kişiler vardır. Fakat görgü ve yetkilerinin bu yüklü görevin altından kalkabilmelerini sağlayacak gibisinden olmadığı, Devlet Operası temsillerinin birçok anlarında açığa vurulmaktadır. Devlet Operası bugün her zamandan daha da fazla, Carl Ebert çapında bir yöneticiye muhtaçtır. Bundan başka dış sahnelerle devamlı ve daha sık temas, onlarla sanatçı alışverişi, Türk opera sanatçılarının dış piyasada tanınmalarına yol açabileceği gibi, köklü bir opera geleneğinden yoksun sahnemize de bir görgü kazandıracaktır.

Devlet Operasının erişmiş bulunduğu para ve teknik imkânlarına karşılık, İstanbul'da geçen yıl çalışmaya başlayan Şehir Operası, çeşitli yoksunluklar içinde, daha şimdiden Devlet Operasıninkiyile kıyaslanabilecek başarılar kazanmaya başlamıştır. Şehir Operasının sanat yöneticisi Aydın Gün'ün sözleriyle "Devlet Operasının ödeneğinin dörtte biri bizde olsa durumumuz başka olurdu; Ankara, memur zihniyetiyle çalışıyor; buradaysa, kadromuzdakilerin herbirinde büyük bir sanat heyecanı var."

İstanbul operaya birkaç yıl var ki hazırды. Beklenen, Taksim'de yapılan yeni opera binasının bitmesiydi. Bir de, İstanbul'da bir opera kurulmasına engel olmıya çalışan perde arkası dolapçılarının oyunlarına bir son verilmesi.. Opera binasının biteceği yoktu. Dolapçıların ocağına incir diken olay ise, Muhsin Ertuğrul'un Ankara Devlet Tiyatrosu Umum Müdürlüğü ödevine son verilmesi ve ünlü sahne adamının bir süre sonra İstanbul Şehir Tiyatrosunun başına getirilmesi oldu. Gerçi Muhsin Ertuğrul operayla ilgilenmiyordu; bu yüzden, onun yönetimi sırasında Devlet Tiyatrosunun opera bölümü bir türlü ilerliyememiş, tersine başaşağı gitmişti. Ne var ki bu girişken sanat adamı, opera alanında yetkili değilse bile, uygar denen bir şehrin lirik sahneye olan ihtiyacını biliyordu ve İstanbul'a

geldiğinde Şehir Tiyatrosunu şehrin dört bir semtinde yayma çalışmaları yanında, İstanbul'daki şarkıcıları, koroyu ve orkestrayı bir araya getirip İstanbul Şehir Operasını kurma imkânlarını düşünmeye başladı ve Ankara Devlet Operasının "sürgünlerinden" tenor ve rejisör Aydın Gün onun bu düşüncelerinin gerçekleşmesinde yardımcı oldu. Geçen mevsim Puccini'nin "Tosca" sıyyla perdesini açan Şehir Operası bu yıl, beş operanın sıralandığı (Butterfly, Konsolos, Van Gogh, Tosca ve Sevil Berberi) listesiyle ilk tam mevsimini açtı ve bir "repertuar operası" olma yolunda ilk kararlı adımını attı. Mevsimin Ekim başında, Ankara Operasındaki ödevinden uzaklaştırılan ve şimdi, aldığı yeni teklife rağmen, koruk sanatçı olarak bazı temsillerine katılmayı kabul etmesi dışında, yeniden kadroya girmeyi "geçmişteki acı tecrübelerin ışığında" reddeden Leylâ Gencer'in baş rolü oynadığı bir "Madama Butterfly" temsiliyle açılması önemli bir olaydı. Özellikle şu bakımdan ki, Gencer yurt dışında büyük başarılar kazandığı bu rolü ilk olarak Türk sahnesinde oynuyordu ve birkaç hafta sonra da Dallas operasının yeni mevsimi açış temsiline bu rol ile çıkacaktı.

Şehir operasına çatılık eden salaş Tepebaşı Tiyatrosu, bütün köhneliğine rağmen, opera temsilleri için ilk bakışta sanılacağı kadar uygunsuz değildir. Gerçi hem sahne ve sahne girişi yer ve imkân bakımından yetersizlik; hem de salondaki koltuk sayısı, gittikçe artacağı kestirilebilecek olan opera severlerin isteklerini daha şimdiden karşılayamayacak durumdadır. Ne var ki, hem köhneliğiyle, hem de iki yandan sahneye kadar uzanan loca ve balkonlarının görünüşüyle, çok küçük orantılar içinde, Metropolitan salonunu andıran Dram Tiyatrosunun, Devlet Operasına kıyasla iki üstün yanı vardır. Bunların asıl önemlisi, operaya özellikle uygun akustiğidir. Yeni yapılan opera binasının bu kadar iyi akusliğı olabilirse bir lirik tiyatro salonunda aranılan niteliklerin en önemlilerinden birine erişilmiş olur. Diğerleri daha az önemsizdir, fakat eksikliği, Devlet Operasının çok daha modern sahnesinde hissedilmiştir: yani döner sahne... Döner sahneyi gereksiz ve modası geçmiş sayanlar en azından "Konsolos" gibi bir operanın, yazarının isteklerine uygun olarak oynanmasında bu kolaylığın gerekliliğini anlamışlardır sanırız. Yeni ve "lüks" bir opera binası ise, ancak böyle bir binaya hak kazanmış sanatçılar için yapılmış olmalıdır. Şehir Operasının genç, hevesli sanatçıları bir an önce bitirilmesi gereken yeni İstanbul opera binasına hak kazanma-

ya başlamış olduklarını tanıtlamaktadırlar.

Uygarlık taşıyan bir ülkenin opera binası yanında, doğrusu ondan da önce, konser salonlarına ihtiyaç vardır. Oysa bugün yurdumuzda saf musiki, tiyatrosuz musiki, tiyatroların, bilemediğimiz operaların sığıntısıdır. Çünkü musikinin, kelimesiz dilinin anlamını sezenler azınlıktır. Musiki radyolarımızda bile bir sığıntıdır: Bir zaman doldurma aracıdır. Yayınlarında sanat musikisinin sürekli ve amaçlı olarak yer veren tek istasyon, sesini gehrın her semtindeki musiki gönüllülerine bile duyurmakta güçlük çeken, İstanbul Teknik Üniversite Radyosudur. Bunun yanında, yurda en geniş anlamıyla bir sanat kültürü, bu ara köklü bir musiki kültürü yayma sorumlunu yüklenmiş olması gereken Devlet Radyoları, genel olarak en bayağı bir magazinın seviyesini aşmıyan yayınlarında sanat musikisine ancak rasgele ve harcanabilir zamanlar ayırmaktadırlar. Radyoların musiki yayınlarına bir yön vermek isteyen iyi niyetli ve yetkili kişilerin çabaları da çok kere, genel anlayışın sakatlığı içinde çöküp gitmekte, başarısızlığa uğramaktadır. Bu durumun en belirli iki örneği, devrimden önce Basın Yayın Bakanlığı Müsteşarının bir Schubert lied'leri programına kendi anlayışsızlığı yüzünden öfkelenip "halk bunu anlamaz" bahanesiyle Ankara radyosunun sanat musikisi yayınlarını azaltması ve geç saatlere attırması, bir ikincisi de devrimden sonra gene aynı radyonun musiki yayınları şefliğine getirilen ve bilgisi, yetkisi denenmiş bir uzmanın işinden uzaklaştırılıp yerine bir yetkisizin getirilmesi ve olayın basındaki yankılarına aldırılmayıp bu yersiz eylemde direnilmesi olmuştur.

Yetkili ya da yetkisiz, devlet radyolarının musiki yayınlarını yönetenlerin başlıca dertlerinden biri, sanat musikisi yayınlarına kendi anlayışlarınınca bir çeşitlilik ve zenginlik verebilmelerine engel olan, plâk yokluğudur. Devlet radyoları, kurulduklarında satın alınmış 78 devirli, kullanışsız ve ses nitelikleri bugünün ilerlemelerine uymayan plâklar dışında, ihtiyaçlarını ancak radyoda çalışanların dostlarının ya satmak, ya da yalnız yayınlamak için getirdikleri plâklarla gidermeye çalışmaktadırlar. Böyle bir durumun, bir amatör radyo için bile gülünçlüğü ortadadır.

Musiki severler de plâk sağlama konusunda güçlüklerle karşı karşıyadırlar. Yıllardır plâk, Kambiyo Müdürlüğünce ve Gümrükce, gereksiz bir "lüks" sayılmış, yurda getirilme-

sine engel olmak için büyük güçlükler bu yüzden "mevzuatta" yer almıştır. Geçen yıl, Amerikan Dışişleri Bakanlığının IMG'nin (Bilgi Araçları Garanti Programı) kitaplarla birlikte plâkları da kapsamasına da karar verilmesi üzerine, vitrinlerinde 78 devirli alaturka ve eğlence musikisi plâklarından başkası görülmeyen plâkçı dükkânlarında, 33 devirli, sanat musikisi plâkları yer almaya başlamıştır. Ancak bir yandan devlet öte yandan tecimsel kaygılar, gene, bir musiki kültürü yaymanın en güvenilir aracı olan plâğın musikiseverlere ve musiki sevmek isteyenlere istendiğinde yayılmasına engel olmaktadırlar. Devletin yükselttiği engel, aşağılık bir polis romanı kitabının bile "öğretici" sayılmasına karşılık, plâğın gene lüks gözüyle görülmesi yüksek gümrük vergisine (asıl fiyatının yüzde 60'ı) uyruk tutulmasıdır. Bu yüzden, tanesi 80 lira civarında bir fiyatla satılan uzunçalan plâkların yanına yaklaşabilenler pek azdır. Öte yandan tecimsel anlayış ancak, "herkesçe Çaykovski konsertolarıyla ve Beethoven senfonileriyle dolmuştur; fakat bir Gesualdo, bir Telemann, Bir Webern, bir Varèse bulmak imkânsızdır.

Özet olarak, 1960 yılında Türkiye'de musiki sanatının durumu, yerinde saymaktan kurtulmanın ancak, hem özel, hem de "resmî" kesimlerde, görgülü ve yetkili kişilerin girişkenliğine, sabrına, savaşçılığına, yılmazlığına bağlı bulunduğunu bir kere daha göstermiştir.

1960 DA SİNEMA

T. KAKINÇ

YILIN "EN İYİLERİ"

1959 yılının son haftası içinde New York'un 133. caddesindeki ünlü Gazeteciler Klübünün toplantı salonlarından birinde The Daily News, The Herald Tribune, The Post, The Telegramand, The Sun, The Journal American, The Mirror, The Morning Telegraph ve New York Times gazetelerinin on beş film eleştirmecisi toplanmıştı. 1935 yılında New Yorkta yayınlanan gazetelerin film eleştirmecilerince kurulan dernek her yıl toplanarak o yılın en iyi filmini, rejisörü kadın ve erkek oyuncularını, en iyi yabancı filmi seçer ve armağanları kimlere vereceğini tesbit ederdi.

New York'lu eleştirmeciler bu yılın en iyilerini seçmek için pek yorulmadılar. Yarışmaya konu olacak 'Ben Hur' (W. Wyler), 'On the Beach - Kıyıda' (S. Kramer), 'Anatomy of a Murder - Bir Cinayetin Anatomisi' (O. Preminger), 'Suddenly Last Summer Ansızın Geçen Yaz' (J. L. Mankiewicz), 'Room At the Top- Tepedeki Oda' (J. Clayton), 'The Last Angry Man - Son Kızgın Adam' (D. Mann), 'The Dairy of Anne Frank... 'ın Günlüğü (G. Stevens) ve 'The Nuns Story - Rahibenin Hikâyesi' (F. Zinnemann) gibi bir kaç kalbur üstü film vardı. Bunların arasından 'Ben Hur' sıyrılıp birinci armağanı kazandı. Arkasından gelen 'Room At the Top'dı ve 10 oya karşılık 5 oy toplamıştı. En iyi kadın oyuncu armağanını birinci turda Audrey Hepburn, en iyi rejisörlüğü Fred Zinnemann, en iyi erkek oyuncu da James Stewart armağanı aldılar ve Francois Trufaut'un '400 Vuruş'u da yılın en iyi yabancı filmi seçildi.

'OSCAR'LARA DOĞRU

New Yorklu film eleştirmecilerinin armağanlarını yılın en iyilerinden yaptıkları seçmelere dağıtmalarından sonra, si-

nema dünyasını yakından ilgilendiren tek konu 'Oscar'lardı. Bir çeşit ön hazırlık niteliğindeki eleştirmecilerin seçim ve değerlendirmeleri, her yılın Mart sonunda verilen 'Oscar' armağanları için filmelerin adaylıklarının da belirgin olarak ortaya çıkması demekti. Gerçekte 'Oscar'a da aşağı yukarı aynı filmler aday seçildiler.

Sonuç 5 Nisan 1960 akşamı Hollywoodun Pantages sinemasını dolduran binlerce kişiye açıklandığı sırada stüdyolarda bütün çalışanlar, işverenlere karşı eski filmlerin televizyona satılmasından doğan bir anlaşmazlıkla grev ilân etmişler, stüdyoları bomboş bırakmışlardı. 'Oscar'ın ünlü heykelciklerinden tam onbirini William Wyler'in 'Ben Hur'u toplamıştı. Sinema Sanatı ve Bilimleri Akademisi yılın en iyi filmi olarak daha önce Film Eleştirmecileri Derneğinin yaptığı soydan 'Ben Hur'u seçmişti. Yılın en başarılı rejisörü de yine 'Ben Hur'la William Wyler'di. n iyi oyuncu aynı filmde Charlton Heston, en iyi yardımcı oyuncu da Hugh Griffith'ti. Liste okundukça teknik armağanlardan yedisinin daha 'Ben Hur' da olduğu anlaşıyordu. 'Ben Hur' yalnızca senaryo dalında armağan kazanmamıştı. Gerçekte 'Ben Hur'un Carl Tunberg tarafından hazırlanan senaryosu, sonradan ünlü İngiliz şairi Christopher Fry eliyle düzeltilmiş ve Fry çekim boyunca Wyler'in yanından ayrılmamıştı. Ancak, filmin sunma yazılarında bir yazarın senaryocu olarak anılabilmesi için eserin hiç olmazsa üçte ikisini yazması gerekiyordu. Fry'ın böyle bir durumu olmadığından Amerikan Yazarlar Birliği 'Ben Hur'da senaryo yazarı diye yalnızca Tunberg'in adının geçmesini kararlaştırmıştı. En iyi kadın yardımcı oyuncu armağanı Shelly Winters, en iyi kadın oyuncu armağanını da 'Room At the Top'la Simone Signoret kazandılar. 'Room At the Top' Signoret'ye en iyi kadın oyuncu armağanını kazandırmaktan başka İskoçyalı senaryocu Neil Paterson'a, John Braine'in romanın çıkardığı senaryodan dolayı 'en iyi senaryo uygulaması' armağanını verdiriyordu. En iyi orijinal senaryo 'Pillow Talk-Yastık Konuşması'nın hikâye yazarları Russel Crouse ile Clarence Green'e ve bu hikâyeden senaryoyu yazan Stanley Shapiro ve Maurree Richlin'indi, Capra'nın 'A Hole in the Head' adlı filmine yazdıkları 'Büyük Umutlar' şarkısıyla J. Van Heusen ile Sammy Cahn yılın bestecileri ve Rio de Janeiro zencileri arasında Marcel Camus'nün çevirdiği 'Orfeu Negro - Kara Orfeu' filmi — yılın en iyi yabancı filmi — seçilmişlerdir.

GREV...

Hollywood 1950 yılına kadar ünlü efsanesini çoğunlukla bazı sinema oyuncularının sırtından yapmıştı. Efsaneleşmiş yıldızlar arasına karışabilmek için bazı büyük patronları tanımak, onlara bir süre arkadaşlık etmek de gerekiyordu. Ama uzun yıllar endüstriyi ellerinde tutan bu patronlar artık birer birer yaşlanmışlar ve bir köşeye çekilme yolunu tutmuşlardı. Harry Cohn yoktu, Jack Warner'i bir otomobil kazası götürmüştü; Louis B. Mayer önce endüstriden uzaklaşmış, daha sonra da adı sanı duyulmaz olmuştu. Adolph Zukor da, Samuel Goldwyn de öyleydi. Göz boyayıcı filmler ustası De Mille ölmüştü. Zanuck bile geniş perde sistemini geliştirerek Cinemascope'un varlığını kabul ettirmesiyle biten büyük kumarı göze alarak 1954 sonrasında Hollywooda az çok bir canlılık getirmişti ama o da artık Amerika dışında çalışıyordu. Büyük patronlarını birerli ikiye kaybeden Hollywood aynı anda beklenmedik bir olayla karşılaşlıyordu. Daha dün kadar patronların ağzının içine bakan oyuncular şimdi kendi bağımsızlıklarını ilân ediyorlardı. Bir zamanlar patronların bitip tükenmeyen çabalamaları sonunda halka oyunculukları adeta zorla kabul ettirilen erkek oyuncular, beyaz perdeye ancak 'prodüktörün yatağından' geçilerek gelinebileceği ilkesinin sarsılmaz birer açıklaması olan güzel kadınlar birdenbire değişivermişlerdi. Kendi başlarına şirketler kuruyorlar, oyuncular, senaryocular ve rejisörlerle anlaşmalar yapıyorlar, filmler çevirmeye kalkışıyorlardı. İlkin ne yapacaklarına karar veremeyen prodüktörler sonradan bu oldu, bittiye boyun eğmekten başka çare bulamayacaklardı. Kendi elleriyle yarattıkları tanrılarla tanrıçaları artık yıkmanın imkânı yoktu.

Hollywood 1960 yılına girdiğinde yepyeni bir manzara göstermekteydi. Eski kuşağın büyük patronlarının adı unutulmaya başlarken, endüstri bir yandan ağır vergilerin yükü altında parçalanıyor, bir yandan da oyuncu, ya da rejisörler tarafından kurulan sayısız bağımsız şirketler Hollywood'un şeklini şemailini değiştiriyordu. Bu şirketlerden çoğunun filmlerini Amerika dışında yapması, endüstrinin belini iyiden iyiye bükmekteydi. 'Amerikan Aleyhtar' Faaliyetleri İnceleme Komisyonu'nun çalışması sonunda en iyi rejisörlerle senaryo yazarları çoktan Avrupaya geçmiş, Hollywood'u kendi kade-

riyle başbaşa bırakmışlardı. Grev, bu aradaydı ki patlak veri-verdi.

Greve sebep şekli olarak 1948 den sonraki yıllarda çevrilen filmler televizyona satıldığı takdirde, yapıcı firmaların bu filmlerindeki emeklerinden ötürü oyuncularla teknikerler için ayrılması istenen bir fonu ödememeleriydi. Değer bakımından bu filmler 300 milyon dolar civarındaydı. 'Oyuncular Birliği' ile 'Yazarlar Birliği' bunları televizyona satışından elde edilecek gelirin bir kısmının yaşlanan üyelerine verilmek üzere kendilerine ayrılmasını istiyorlardı. Büyük şirketler böylesi bir teklife kolaylıkla evet demeyeceklerdi, bu baştan belliydi. Demediler de. Grev, bir uzlaşma yolunun bulunmaması yüzünden başladı ve oyuncularla yazarlar dediklerini kabul ettirene kadar sürdü.

FESTİVALLER...

Geride bıraktığımız 1960 yılı içinde her yıl yapılagelmekte olan uluslararası üç büyük festival - Cannes, Berlin ve Venedik - de sırasıyla 13. 10. ve 21. yaşlarına basıyorlardı.

13. Cannes film festivalinin romancı George Simenon'un başkanlığındaki jürisi yarışmanın en başarılı filmi olarak F. Fellini'nin 'La Dolce Vita'sını seçmişti. Fellini bu filmde toplum içinde ayrı bir kat meydana getiren sosyete kişilerinin her türlü davranışını sarsıcı bir gerçekçilikle anlatıyordu. Yarışmaya katılan bir başka ulus, Rusya da birinci armağanı İtalyaya kaptırdıktan sonra 'Askerin Şarkısı' ve 'Küçük Köpekli Kadın' filmleriyle ikinci derecedeki armağanların ikisini almıştı. 'Askerin Şarkısı'nda bir çeşit barış propagandası gütmekle beraber, savaş içinde askerin iç dünyası şirri bir dille seyirciye duyuruluyor, Çehov'un bir küçük hikâyesindeki evli bir adamla çekici ama yapayalnız bir kadın arasındaki yarı karamsar bir aşk serüveni konu ediliyordu. Askerin Şarkısı'nın rejisörü Chukrai, 'Küçük Köpekli Kadın'ınki de Kheifitz'di. Her iki film de pembe bir gerçekçiliği sürdürüyorlardı.

En başarılı kadın oyuncu — en başarılı erkek oyuncunun bu yıl bulunmamasına karşılık — iki kişiydi: 'Moderato Cantabile (Peter Brook) ile Jeanne Moreau ve 'Never on Sunday — Pazarları Hiç Olmaz' (Jules Dassin) ile Melina Mercouri. Her iki kadın oyuncu da en başarılı kadın oyuncu armağanını kazandılar. Jüri, yeni bir sinema dilini araştırmacı gayretleri bakımından M. Antonioni'nin 'L'Avventura — Şerüven'ini ve yi-

ne konusunun cesurluğu ve plâstik güzelliği bakımından Kon Ichikawa'nın 'Kagi — Tutku' filmlerini özel olarak değerlendirdiyordu. Yarışmaya katılan büyük sinemacılardan Işmar Bergman'la Luis Bunuel'e de birer avuntu armağanı verilmesi de ayrıca unutulmamıştı. Festivale büyük ümitlerle katılan öbür, filmler ve öbür uluslar — örneğin: Jacques Becker'le Fransa, Minelli'nin 'Home From Hill — Yamaçtaki Ev'yle A.B.D., Jack Cardiff'in 'Sons And Lovers — Oğullar ve Sevgililer'yle, İngiltere, Nicholas Ray'in 'Ombre Blanche — Ak Gölgele'yle İtalya (Fellini'li 'La Dolce Vita'sını saymazsak), Roberto Farianın 'Tehdit Edilen Şehir'yle Brezilya, Carlos Saura'nın 'Los Golfos — Başbozuklar'ıyla İspanya ve Andrei Munjk'un filmiyle Polonya — 13. Cannes festivalinden elleri boş dönyörlardı.

1960 BERLİN'

10. Berlin film festivalinde Amerikan sinemasını Elia Kazan'ın 'The Wild River — Vahşi Irmak'ı ve Stanley Kramer'in 'Inherit the Wind — Rüzgârdan Kalan'ıyla, İtalya 'Sot to Dieci Bandiere — On Bayrak Altında'sı ve 'Il Mattatore — Oyuncu Delisi', Arjantin 'La Fin du Fiesta — Fiestanın Sonu', İngiltere 'The Angry Silence — Kızgın Susku', Almanya 'Die Glass Wasser — Su Bardağı', Yunanistan da Cacoyannis'in 'Our Last Spring — Son İlkyazımız'ı temsil ediyorlardı

Sessiz sinema çağının ünlü gözlüklü komedyanı Harold Lloyd'un başkanlığındaki jüri, yarışmanın en büyük armağanını 'El Lazarillo del Tormes' adlı İspanyol filmine uygun gördü. Film, aç kaldığını söyleyerek evinden kaçan ve bağımsız yaşamının tadını çıkarabilmek için her türlü zorluklara karşı duran küçük bir çocuğun başından geçenleri anlatıyordu. En başarılı rejisör 'A Bout de Souffle — Soluk Soluğa' ile Jean Luc Goddard, kadın oyuncu Juliette Mayniel — Staudte'nin 'Kirmes' filmindeki oyunuyla — Frederick March da Kramer'in 'Inherit the Wind'indeki bağınaz savcı rolüyle en başarılı erkek oyuncu armağanlarını kazandılar. Jüri armağanları dışında her yıl dağıtılmakta olan Uluslararası Katolik Sinema Birliği ile Uluslararası Sinema Eleştirmecileri Birliği armağanlarını da Guy Green'nin 'Angry Silence'sı topladı.

VE 21. VENEDİK

Bu yılın Venedik film festival jürisi başkanlığı ünlü ti.

yatro yazarı Marcel Achard'a (*) verilmişti. Festival, katılan uluslar ve ulusları temsil eden sinemacıların ortanın çok üstünde oluşları bakımından çekışmeli geçeceğe benziyordu. İtalyan sinemasının ustası Visconti 'Rocco e i suoi fratelli — Rocco ve Kardeşleri', André Cayatte 'Le Passage du Rhin — Ren Geçidi', Maselli 'İ Delfini', Florestano Vancini 'La lunga notte del '43 — ...'ün En Uzun Gecesi', Billy Wilder 'The Apartment — Garsoniyer', Neame 'The Tunes of Glory — Zafer Şarkıları', Lamorisse 'Le Voyage en Ballon — Balonla Bir Gezi', Gerd Oswald 'Schachnovelle — Satranç Oyuncusu' adlı filmleriyle yarışmaya giriyorlardı. Beklenen sonuç, artık eskimiş ve kendi kendini tüketmiş bir akım olan İtalyan Neo — Realisme'nin ilk öncülerinden Viscontinin 'Rocco ve Kardeşleri'yle birinci armağanı almasıydı. Ama hiç de öyle olmadı. Visconti'ye bakarak daha bir barışçı ve şiddetten kaçma taraflısı Cayatte 'Ren Geçidi'yle festivalin birinci armağanını alıverdi. Jüri 'Rocco ve...'ni ancak özel bir armağanla değerlendirmekteydi. En iyi kadın oyuncu Wilder'in Amerikan iş adamlarıyla iş çevresini budalaca bir yoldan sözde eleştirmeye kalkan 'Garsoniyer'indeki rolüyle Shirley Mac Laine, erkek oyuncu da Nenme'nin 'Zafer Şarkıları'ndaki oyunundan ötürü John Mills'e verilmişti.

1960: 'YENİ DALGA' yılı

İkinci Dünya savaşının bitiminden sonraki o kendine geliş yıllarının başlarında, İtalya sineması beklenmedik bir şekilde toparlanmış ve yine beklenmedik bir çıkışla yere düşen bayrağı tutup kaldırmıştı. Başka ulusların sinemaları, henüz hazırlık süresi içindeydiler; örneğin, bu çeşit değişiklik yolunda ne sinema adamlarının ve ne de sinema yazarlarının savaş öncesinde bir hazırlık dönemi geçirmişlikleri yoktu. Herşeyden önce önemli olarak bellenen ulusal bir sinemanın varlığıydı. İkincisi de ulusal sinemanın daha doğum anında öldürülmemesi için Hollywood yapısı filmlerin sınırlandırılması işi birinci plânda tutuluyordu. Bu konuda Fransa, Avrupada en gözle

(*) Öbür üyeleri: Louis Chauvet (eleştirmeci, Fransız) Luis Berlanga (rejisör, İspanya), Sergei Bondarchuk (rejisör ve oyuncu, Rusya, Jerzy Teopkiz (Polonya), Mario Pratz Antonio Pagliaro, Arturo Tosanelli (İtalya), Jaime Potenzo (Arjantin), Samuel Steinman (A.B.D.), Peter Baker (İngiltere)

görünür örneği savaştan çok önce vermiş, yurda sokulacak yabancı filmlerin sayısını 180'de dondurmıştı. Bu dondurma, her yıl yurt içinde sinema salonları aracılığıyla sağlanan kârın yüzde 70 — 75'nin Fransız sinemasına dönmesi ve endüstriye akmasını sağlıyordu. Ama savaş sonunda yenik Fransa'yı Almanlar işgal edince bütün başka ülkelerde yaptıklarını Fransada da uyguladılar; sinema salonlarını tekellerine aldılar ve kendi filmlerini geçmeye başladılar. Oynatılan filmler, Fransızların sinemaya gitmeme kararı karşısında seyirci bulamaz oldu. Almanlar bu durumda en iyi propagandanın ortak prodüksiyonlarla olacağını hemen anladıklarından, Fransız sinemasına sermaye yatırımına giriştiler. Bu, dolayısıyla Fransız sinemasının kalkınmasına büyük bir yardım oldu. Kurtuluştan sonra sansür hafifleyip sinemacılar rahat bir soluk alınca; Fransız sineması, bir biri arkasına altın çağın en güzel filmlerini vermekte gecikmedi. Ama bu çok sürmedi, savaş süresince Avrupa pazarlarını mecburen elinden çıkaran Hollywood sineması, eski üstünlüğünü kurma çabasıyla işe girişti: bu girişim sonu, ortaya çıkan 'Blum — Byrnes' anlaşması gereğince yurt sinemalarında Fransız filmleri gösterme zorunluğu, yılda dört haftaya, kazançtan endüstriye akın da yüzde 35'e düştü. Hollywood sineması ise, kazancın geri kalanını elde ediyordu. Savaş boyunca elde birikekalan binlerce Hollywood filmi, üstelik fransızlaştırılarak yurt sinemalarında boy vermeye başladı. Bunalım, çarçabuk gelip kapıya dayandı. Film çeviren stüdyoların çoğu, az yorucu ve çok kazançlı gördükleri fransızlaştırma işini seçtiler, film çevirimini bıraktılar. İşsizlik hızla gelişti, yayıldı. Sinemacılar yazarlar ve halk elele verdiler, çeşitli savunucu komiteler kuruldu ve 1948 yılında imzalanan yeni bir anlaşmada 'Blum — Byrnes' anlaşması gözden geçirildi. Buna göre; Fransız filmleri 4 hafta yerine beş hafta sinemalarda oynama imkânına kavuşuyor, fransızlaştırılacak Hollywood filmlerinin sayısı da bir miktar indiriliyordu. Ayrıca iki yıldan eski filmlerden yılda ancak 24'ü fransızlaştırılabilecekti. Parlâmento sinema için geçici bir yardım kanunu kabul etmişti, sinema biletlerinden küçük bir vergi alınıyor, doğrudan doğruya sinema endüstrisine aktarılıyordu. Ortak prodüksiyonlar da yapılacaktı. Ama bu ortaklamadan Fransızların pek kazançlı çıkamayacakları zamanla anlaşıldı. Hollywood senaryocusu, rejisörü, foto direktörü, oyuncusu ve teknik işçisiyle Avrupaya geliyor, ortak ya-

pıma giriştiği ülkeden dördüncü, ya da beşinci sınıf roller için oyuncu alıyor ve bunun adına da ortak prodüksiyon deniliyordu. Buna da karşı koyuldu, direnildi ve verilmiş haklar koparıla koparıla alındı. Daha doğrusu alıpılmış göründü; pazarı vermeme ile elden çıkarmama savaşı içten içe yine bütün şiddetiyle devam etti. Hollywood, bütün stüdyoları elinde tutarak dar bütçeli, kendi yağıyla kavrulur küçük şirketlerin filmler çevirmesini önlemeye kalkıştı. Bunda başarıya ulaştı da. O yıl Fransada film yapımı sayısı düştü. Böyle olunca, aradaki anlaşma gereğince yeteri kadar yerli film bulunmayacak ve oluruyla Hollywood ürünü filmler ayrılan haftadan çok pay haftası alacaklardı. Karşı durma hareketi gittikçe hızlandı, devletten çok halkın desteğiyle bu da savuşturulma yoluna girdi.

TELÂŞIN BAŞI VE SONU:

Hollywood'u bu denli bir meydan savaşına atan sebeplerin başında televizyon korkusu geliyordu. Amerikada televizyonun yayılımındaki hız, sinema salonlarının kapanışına eşitti. Birinin baş döndürücü gelişimi, öbürünün gerileyişine sebep teşkil ediyordu. Eskiden en az parayla en uzun seyiri görmek isteyen müşteri, bugün evinde kalıp televizyonunu seyrediyor ve sinema böylece bir halk sanatı olmak niteliğini kaybediyordu.

Bu kaybedişin verdiği telâş içinde Hollywood kemerleri sıkılmak yerine kesenin ağzını açmayı üstün tuttu. Önemli olan seyirciyi yeniden sinemaya çekmektir. Renk, geniş perde sistemleri, dini hikâyeler ve tarihi filmlere kurtarıcı gözüyle bakılıp dört elle sarılındı. Sinema ile televizyon arasındaki sessiz savaş bu göz boyamacılıkla bir anlığına duraklatıldı değil. Fakat Hollywoodun yanıldığı bir nokta vardı: televizyonu hâlâ rakip ve düşman sayıyordu. Bu yanılma Hollywoodda hayli pahalıya mal oldu; ilk günlerin cicili bicili renkli ve geniş perde sistemiyle çevrilmiş filmleri kısa zamanda fiyaskoyla sonuçlandı, televizyon kendi başına ilerlemesine ve sinemanın sürekli seyircisini çalmakta devam etti. Ama sinemayı ve dolayısıyla endüstriyi ellerinde tutanlar, akıllı kişilerdi, televizyonla yapılan her savaştan yenilgiyle çıkmaktansa - sonuçlar, ortadaydı - rakiple uzlaşıp dost olmanın yollarını araştırdılar ve buldular da. R.K.O. şirketi bütün filmlerini televizyona sattı, aradan çekildi. Geri kalan beş büyüklerle (M.G.M., 20th Century Fox, Paramount, Warner Bros ve United Artists) kü-

çükler de aynı yolu seçtiler, ama aradan çekilmediler.

Televizyonla savaş ve endüstrinin kurtarılma çabası Hollywood yapısı filmlerin sanat değerini gidererek hiç'e indirdi. 'Amerikan Aleyhtarı Faaliyetleri İnceleme Komisyonu'nun çalışmaları da Hollywood için ayrı bir darbe oldu. Başlarda Temsilciler Meclisinde özel olarak meydana gelen Komisyon, 1946 da resmî bir kurul haline getirilmiş, Mc. Carthy'nin damgağı siyasetini bütün şiddetiyle sürdürmeye başlamıştı. Adalet kurumlarından daha büyük bir yetkiyle çalışan Komisyon edebiyat, siyaset alanından Hollywooda atlamış, çeşitli yazar, rejisör, prodüktör ve oyuncularını komünistlikle suçlamış, kara listeler yayınlamıştı. Kraldan çok kralcı stüdyolar da bu kampanyaya kafılmışlardı. Washington'a Komisyonun sorularına karşılık vermek üzere çağırılanlardan onu, Komisyonun çalışmalarını Amerikan Anayasasına aykırı bulduklarından sorulanlara karşılık vermediler. Karşılık vermede gerçi Komisyon kimseyi zorlamıyordu ama, geniş yetkiler tanınmış böylesi bir kurula bu denli davranış hakaret sayılıyor ve 'kongreye hakaret suçundan' sanık olarak mahkemeye veriliyorlardı. On'lar diye anılanlar: Adrian Scott (prodüktör), Edward Dinytryk (rejisör), Herbert Biberman (rejisör ve senaryocu), Ring Lardner Jr., John Howard Lawson, Dalton Trumbo, Alvah Bessie, Albert Maltz, Lester Cole, Sam Ornitz (senaryocu) Birer yıl hapis ve biner dolar para cezasına hüküm giydiler. Stüdyolarda kurulan Bürolarda en küçük teknikere kadar Hollywoodda iş almış herkes teker teker geçmişini hikâye eden fişler dolduruyor, bu fişlere göre kişiler ya kara listeye, ya da gri listelere sokuluyordu. (*) İşte bu MacCarthy'ci siyaset yüzündendir ki, Holly-

(*) Kara listeye sokulma sebepleri şunlardı: Komünist partisi üyesi olmak, eskiden bu parti üyesi iken ayrıldıktan sonra bu partideki tanıdığı üyelerin adlarını vermeyen, Kongreye karşı Anayasanın birinci maddesini ve değişen beşinci maddesini ileri sürerek savunanlar.

Gri listede de: Roosevelt'in New Deal siyasetini tutanlar, ikinci dünya savaşından önce fasist aleyhtarı kurumlara üye yazılanlar, solcu yayınları izleyenler ve Komitenin çalışmaları tenkit edenler.. Deçirilmekteydi. Kara listeye sokulanlar arasında 106 senaryo yazarı, 36 oyuncu, 11 rejisör ve 4 de prodüktör vardı

wooddan Avrupaya doğru bir göç başladı: Dmytryk, Robert Rossen, Carl Foreman, Michael Wilson, Jules Dassin, Chaplin gibi ustalarla çokluk oyuncular Amerikayı terkettiler. Televizyon rekabeti karşısında çözülen Hollywood, kalite yönünden de büyük bir düşkünlük göstermeye doğru hızla yol aldı. Yenilismeye, hele gençleşmeye kat'iyen imkân yoktu. Ne denli değişik düşünüşte olursa olsun, gelen endüstrinin içinde kolaycacık hallonuyor, adapte olmama gücünü aynı çabuklukta kaybediyordu. Avrupa uyanmıştı, Ulusal sinema yolunda ilk işin başka ülke sinema ürünlerinin oynatma sınırlanmasına girilmesi, Hollywood için pazar kaybı demektir. Yıllar önce si İngiltere bunu denemiş ve üstesinden de gelmişti. Şimdi başka ülkeler de bu denenmiş yolda tereddütsüz yürüyorlardı. Eskiye bırakmak, İtalyayı örnek tutarak sinemaya bölmeli kâfalar yerine, yeni düşünüşler getirmek gerekliliğine inanılıyor-du.

FRANSADAKİLER:

İtalyada Rossellini'ler, De Sica'lar, Zavattini'ler, Lattuada-lar, Visconti'lerle başlayıp gelişen Yeni Gerçekçilik akımı, sonra sonra hızından olup tek sesliliğe kayarken, uzun bir çekişmeden sonra Fransada yazarlar zaferi kazanıyorlar, birerli ikiyeşerli sinemaya fiilen giriyorlardı. Bu, hem beklenen, hem de kaçınılması mümkün olmayan bir olaydı. Hollywoodun bütün direnmesine ve işi televizyon rekabeti, ya da kara gri listelerle ört bas etmeye çalışmasına rağmen gerçek durum bir çeşit nesil değişikliğinin gerekliliğinden doğmadı. Eski ustalar hem yorulmuşlar, hem de iyiden iyiye yıpranmışlardı. Bırakılan yerden bir parmak olsun ilerlemedikleri gibi, daha geriye dönüyorlar, kendi kendilerini tekrarlama kuyusuna düşüyorlardı. Değişiklik ve yer değiştirme zorunluğu buradan gelmeydi. İngiltere'deki gençler sinema kralı Arthur Rank'ın yanlış adımları ve birbirini takip eden fiyaskoları ve British Film Institute'ün yardımlarıyla 'kızgın kuşak gençleri' olarak kendilerine sinemada yer açıyorlardı. Hollywoodda eski çıraklarla sinema - televizyon yakınlaşmasından yararlanan televizyoncu gençler, vakit geçirmeden yerlerini almışlardı bile.

Gençlerin başarıya ulaşmalarında zemin ve zamanın uygunluğu kadar uluslararası festivallerin de büyük yardımı oluyordu. Çoğu dar bütçeyle ortaya konan gençlerin filmleri, anlatış, gençliğin verdiği ataklık, gerçeklere dayanma ve sine-

mayı herşeyden önce bir sanat olarak kabullenme ve kabulendirme çabaları yüzünden ilgiyi üzerine topluyordu. Dolaşısıyla da paralı prodüktörler gençler üzerinde oynamaktan korkmuyorlardı. İngiltere ve Fransadaki gelişim böyle oldu. Ayrıca üzerinde önemle durulması gereken bir nokta da çeşitli ulus sinemalarının çekmekte oldukları konu sıkıntısıydı. Fransız sinemasının konu bunalımına dair ünlü senaryocu Jean Aurenche şunları söylüyordu: Herşeyden önce halkın ne tür konulardan hoşlandığını bilmek gerekti. Savaş öncesine bakarak daha çok günlük meselelere doğru yönelinmeliydi. Henry Jeanson, konu bulma güçlüğünden, çok film yazarı bulma güçlüğüne inanıyordu. Roland Baudenbach'a göre eksik olan üslup ve stilsizlikti. Birdenbire ve durgun Fransız sinemasının sahillerine kızgın, bilgili ve atılgan bir dalga halinde vuran gençler, bu yoklukları ve güçlükleri bilerek geliyorlardı. İlk denemeyi prodüktör Raul - Levy rejisör Roger Vadim ile 'Et.. Dieu Crèa la Femme — Ve Allah Kadını Yarattı'yla yaptı ve film tuttu. Yol açıldı.

A.B.D. DE YENİ KIPIRDANMALAR

Fransa 'Yeni Dalga'cılarla değişik ve çarpıcı bir sinemaya ulaşırken Hollywood kendi içine büsbütün kapanmış, hep aynı ve bilinen kalıplar içinde türkülü masal olmuş hikâyeleri anlatmaktan yıllar yılı bir türlü bıkip usanmamıştı. Ama Hollywood dışında çoğunlukla New York'te yeni kıpırdanmalar oluyordu. Sinemaya da televizyona da kendilerini üçüncü sınıf filmlerde denemiş bir takım gençler. Fransadaki gibi bir şeyler yapmanın tedirginliğini duymaya başlamışlardı. İlk belirti 1958 yılının sonlarına rastlıyordu. Çıkış, oyuncu John Cassavetes'den gelmiştir. Genç oyuncu önce 16 mm. lik film üzerinde 'Shadows Gölgele' adını verdiği filmini çekmiş bitirmiş, sonra da bunu 35. mm. ye aktarmıştı. 'Gölgele' bir zenci ailesinin günlük yaşayışını ve bu arada karşılaş-tıkları ırılı ufaklı yine günlük olayları gerçek çevrelerde anlatıyordu. Film, son derece ucuza mal edilmişti. Cassavetes filmi ilk gösterildiğinde heyecan yaratan bir etki uyandırdı. New York'lu film eleştirmecileri bir süreden beri Fransız 'Yeni Dalga'cılarının eserlerini tutuyorlar, Bergman üzerinde ısrarla duruyorlar ve yeni düşünceleri büyük yığınlara gereken açıklamaları da yaparak sevdirmeye, ısındırmaya çalışıyorlardı. Dar bütçeli filmlerle işe girişen A.B.D. li gençler de eleştir.

mecilere güvenmekteydiler. Umut verici kıpırdanışlar eleştir-mecilerin desteğini arkasına alınca gençler birbiri arkasına ortaya çıkmaya başladılar. Bunlardan bir bölümü doğrudan doğruya endüstriden geliyordu. Ama ya üçüncü sınıf sinema, ya da o ayar televizyon filmlerinde çalışmışlardı. Paul Wendkos, Robert Altman, Paul Stanley, Irvm Kerscher, Dennis ve Terry Sanders bunlar arasındaydı. Asıl umut verici A.B.D. li yeni dalgayı Lionel Rogosin, Morris Engel, Robert Frank, Edward Bland, Alfred Leslie ve John Cassavetes temsil ediyordu.

İlk adımı atan Cassavetes'in 'Gölgeler' filmi Fransız yeni dalgacılarından Jean Rouch'un 'Moi Un Noir — Ben bir Karayım'ına pek benziyordu. Film içtenlik ve sıcaklık doluydu. Ve senaryosuz olarak çevrilmişti. Cassavetes'den sonra piyasaya çıkarılan Robert Frank ile Albert Leslie'nin ortaklaşa çevirdikleri 'Pull My Daisy' de herhangi bir yazılı senaryodan yoksun ortaya konmuştu. Film bir gece Greenwich Village'de bir araya toplanan şairlerle bir rahip arasında geçen bir toplantıyı anlatmaktaydı. Belirli ve dramatik bir olay filmde yoktu. Filmin ana dayanağı yalnızca konuşmalar ve tartışmalardı. Stanley Brachage'ın 'Desist Film'i de aşağı yukarı 'Pull My Daisy'yi andırıyordu. O da filmine konu olarak gençler arasındaki bir sürpriz partiyi almış ve bu partide toplanan gençlerin azgın cinsel duygularını, çeşitli sapıklıklarını seçmişti. Bir başka A.B.D. li yeni dalgacı da . Sydney Meyers' . 'Savage Eye — Yaban Göz'de değişik bir açıdan homoseksüelleri veriyordu. Yalnız Meyers öbür arkadaşları gibi yumuşak ve hoşgörüş sahibi değildi. Bu tip cinsi sapıklarla kıyasıya alay ediyor, onları toplum dışı bırakıyordu.

Yeni umutlar içinde en ilgi çekici kişi Lionel Rogosin'di. 'Come Back Africa Afrika, Geri Dön'üyle gereken ilgiyi üzerine çekmişti. Afrikadaki zencilerin yaşama şartlarını dile getiren 'Afrika, Geri Dön', bu kıtadaki beyazların zencilere karşı takındıkları tavrı ve bundan doğan ilişkiyi gerçekçi bir gözle alaya alıyordu. Zencilerle ilgili bir başka film de Edward Bland'ın 'The Cry of the Jazz . Caz Haykırıyor'uydu. Belge filmi niteliğinde çevrilen 'Caz Haykırıyor' caz tarihinin arkasından Amerikada yaşayan zencilerin bugünkü durumlarını inceden inceye inceliyordu. Fransadan Amerikaya ulaşan yeni dalga, New York kıyılarından gittikçe yayılıyor ve yeni yeni gençleri içine alıyordu.

TÜRKİYE: UYUYAN ÜLKE:

D.P. iktidarının sinemayı ciddiye almadığı nasıl bir gerçekse, film yapanlarımızla yurdumuza film getirtenlerimizin de sinemayı bir o kadar ciddiye almadıkları yine bir gerçektir. Yabancı film getirimiyle hem film getirtiminin her yıl, bir Nisan öbürü de Eylül ayları başlarında olmak üzere iki büyük karışıklık ve bu karışıklığın üstünde sürekli bir karaborsa yaratması, artık olağan sayılmaya başlamıştı. Ağustos ayı bitip Eylül ayında ilân edilmesi gereken yeni mevsimde gösterilecek yabancı filmler listelerinin bir türlü hazırlanmaması bütününüyle bu karışıklığa dayanıyordu. 1954 yılından bu yana getirtilen film bedellerinin transferi durdurulmuş ve o yıllar içinde yabancı film getirtimi hemen hemen imkânsız bir duruma düşmüştü. Film sahipleri birikmiş beş milyon liralık alacaklarının transferini istiyorlar, bu yapılmadığı takdirde yeni film vermeyeceklerini kesin bir dille belirtiyorlardı. Hükûmetin ilgisizliği ve alacakların transferine yanaşmaması önce getirtici şirketleri sonra da sinemanın büyük propaganda gücünü hiçbir zaman gözönünden ayırmayan A.B.D. ile USİS'i harekete geçirdi. Arada uzlaştırmacı bir rol oynayan USİS'in yardımıyla Türkiye, Yugoslavya ile Endonezyanın dahil edildiği IMG kültür fonuna sokuldu. Bu fona göre, film bedelleri Türk parası olarak ve Türkiyede ödenmek üzere Hollywood yapısı filmler bir süre daha getirtilebilecekti. Peşin para vermeden IMG yoluyla film alma, getirtici şirketleri her yönden elini kolunu bağlıyordu. Bu çeşit anlaşmalarda film isteyen ülke borçlu, veren de alacaklı kaldığından borçlu alacaklının her verdiğine karşı durmadan kabullenmek zorundaydı. Listede seçim hakkı yoktu. Çevirici şirketler yıllık prodüksiyonlardan dilediklerince seçip hazırladıkları bir listeyi getirtici - alıcı şirketlere veriyor, itiraz dinlemeden listesindeki filmleri gümrüklere yığıyordu. Gerçi işin aslı aranırsa verici şirketler bu şekilde davranmasalar da getirtici şirketlere seçme hakkı tamsalar, durum yine büyük bir değişikliğe uğramayacaktı. Aynı döküntü ve seyrine zor dayanılır filmler getirtici şirketlerimizin çevirici şirketlerin yıllık prodüksiyon listelerinden görülmemiş bir ustalıkla arayıp bulacakları ve yine aynı filmleri seçecekleri muhakkaktı.

Geçen 1960 mevsimi içinde kota yerine otomatik tahsis sistemi kabul edilmişti. Otomatik tahsis, aşağı yukarı kota sistemine yaklaştı. Getirticiler için belli bir kontenjan ayrıl-

muş ve bu kontenjanın şirketler arasında payı istenmişti. Bu, büyük getirticilerin yanında bir takım serüvenci, köksüz küçük getirticilerin yerden mantar gibi bitivermesine yaramaktan başka bir fayda sağlamadı. Serüvenci küçük getirticilerin yurda yabancı film sokmaktan çok kontenjanda pay almak, sonra da bu paylarını asıl ihtiyaç sahibi büyük şirketlere dolambaçlı yollardan giderek karaborsa fazlasıyla satmaktan öte bir işleri yoktu. Geçen yıl getirticilere yarılan 1.250.000 dolarlık tahsisin bütünü kullanılmamıştı. Bir yıl içinde gümrüklerden çekilen filmlerin tutarı 700.000 doları güç buluyordu. Yeni bir alışkanlığı seyirciye zorla kabullendirme gereğiyle getirtici şirketler, ellerindeki tahsisin hepsini kullanmaya yanaşmamışlardı. Üç sinema mevsimidir sürdürülmeye çalışılan bir filmin iki ya da üç haftadan aşağı afişten indirilmemesi şekliydi. Bu yolla çoğu kendi malı sinema salonlarında işletmeye soktukları filmlerin mal oluşlarını indirmeye savaşan getirticiler, bir taşla birkaç kuş birden vurma akıllılığını gösteriyorlardı. Nitekim, geçen yıl kendilerine ayrılmış tahsisin ancak yüzde kırkını kullanmış olmalarına rağmen ellerinde en aşağı onar yeni film hâlâ gösterilme sırasını bekliyordu.

Yabancı film getirten film şirketlerinin fazla akıllı ve açığöz davranmaları sonucu çıkmaz bir sokağa girip çırpınmalarının bir eşi de tıpkısı tıpkısına yerli film çeviricileri arasında devam ediyordu. Küçük ve serüvenci şirketler yokluğu ve sıkıntıyı en çok duyanlardı. İlle bu terazinin bu kadar sıkleti çekemeyeceğini matematik gerçeklerle bile kabul etmeyen filmcilerimiz yıllardır beklenen sonuçla karşı karşıyadırlar. Büyük ve iyi niyetli film şirketlerimiz de kendi istismarcı ve kötü film yapma yolunda yürümeye zorlayan küçükler, ham film sıkıntısıyla birlikte devamlılıklarını sağlayamama durumuna girmişlerdi. Büyükler için sıkıntı pek söz konusu değildi. Bir çoğu bugünlere hazırlık olmak üzere, ya ham film stoku yapmışlar, ya da kesenin ağzını açarak karaborsadan temin yoluna gitmişlerdir. Halen devam etmekte olan sıkıntı ve karaborsa, yalnızca küçük ve serüvenci şirketlerin işi sayılmamalıydı. Küçüklerin ortadan kalkmasını, ya da sayılarının zararsız bir hadde indirilmesini başlangıçtan beri arzulayan büyükler zaman zaman ham film stoku yaparak küçükleri yapma bir yokluğa itiyorlardı. Küçükler, can havliyle birleşmişler ve ham film işini Milli Korunma Kanunu çerçevesine sokarak tahsisle dağıtımını gerçekleştirmişlerdi. Bu, kara-

borsanın büyüklerden küçüklere aktarılması demekti ki, bugün de sayıları yüzü aşkın küçük serüvenci şirketlerin asıl yaşama ortamını teşkil ediyordu. 1960 yılı, küçüklerin bu yaşama ortamına son verilmeye doğru hızla gidişin yılıydı. Yıllar yılı birleşip büyüklerin karşısında kuvvet olamamış küçükler, topal - aksak da olsa endüstrileşme yolundaki sinemamızda ezilmeye, ortadan çekilmeye mahkûmdu. Serüvenciler son çırpınışlarını yapıyorlar, sudan çıkmış balık gibi oradan oraya koşuyorlar. Daha düne kadar kendilerinin işi olan ham film karaborsasına engel olunmasını ilgili makamlardan istiyorlardı. Bu isteyenler arasında işler bir düzene girer girmez aldığı hemen ihtiyaç sahipleri için karaborsaya aktaracaklar da vardı.

Küçüklerin aradan çekilmesi büyükleri iyi film yapımına yöneltecek miydi? Önemli olan buydu. Büyüklerle iş gören sivrilmış rejisörlerden bir Osman F. Seden 'Düşman Yolları Kesti'den sonra, işi yine kendi üslûbuna uygun 'Namus Uğrunda'ya dökmüş ve biçimcilik kaygısı içinde eriyip gitmişti; Memduh Ün 'Üç Arkadaş'ın başarısını sağlayan nedenleri, bu yıl 'Mahallenin Sevgilisi' ile 'Kırık Çanaklar'da yenileyerek kendi kendini tekrarlamak tehlikesine düşmüştü, Lütfü Ö. Akad onbeş yılın sonunda 'Yalnızlar Rıhtımı ve Yangın Var'la üslûp araştırmaları peşindeydi, Atıf Yılmaz bilinçli olmayan, samimiyetten uzak ve inanmamışlık içinde 'Suçlu'yu çevirmiş ve ardından 'Aysecik Şeytan Çekici'ne geçmişti. Yılın tek iyi niyet gösterisi - başarısı tam ve bütün olmamakla birlikte prodüktör Nejat Duru ve rejisör Metin Erksan çiftinin yalnızca 'Gecelerin Ötesi'nde var oluşu, Türk sinemasında hiç bir şeyin değişmediğini, daha uzun yıllar da hiç birşeyin değişemeyeceğine elle tutulur gerçek bir örnekti.

1960' DA TİYATRO

Yıldırım KESKİN

Geride bıraktığımız yıl, modern tiyatronun öncüleri için verimli olmadı. Gerek *Ionesco*, gerek *Beckett*, en iyi eserlerini daha önceki yıllarda vermişlerdi. Ne *Rhinocéros*, ne de *La dernière Bande*, örneğin bir "*La Cantatrice Chauve*" ya da bir "*En attendant Godot*" ölçüsünde değildirler. Gene de 1960 yılı bu iki yazarı küçük tiyatrolardan kurtardı. *Rhinocéros*'u "*Jean Louis Barrault* sahneye koydu, *La Dernière Bande*'i de *Jean Vilar*, *Salle Récamier*'de oynattı. Bu iki olay yazarların büyük kitlelere mal olduklarını göstermeleri bakımından önemlidir. Yeni tiyatronun üçüncü büyük Fransız yazarı *Adamov*'a gelince, 1960 yılı içinde hiç bir yeni oyun vermiş değildir. Ancak yazarın "*Printemps 1961*" adlı bir eser hazırladığı ve 1961 yılı içinde *planchon* tarafından *Villeurbane* tiyatrosunda sahneye konulacağı herkesçe bilinmektedir.

Yeni Tiyatronun 1948 - 1950 yılları arasında vücut bulduğu göz önünde tutulacak olursa on yılda aldığı yolu küçümsememek gerekir. Bu tiyatro, bugün eski dediğimiz, yılların geçmesi ile, zamanlarında getirdikleri bütün yeniliklere rağmen, klâsik tiyatro ile bir tutulmaya başlayan *Giraudoux*'ların, *Anouilh*'ların tiyatro anlayışına karşı bir tepki idi. Geçen mart ayında verdiği bir konferansta *Adamov*'un "*Anouilh Fransız tiyatrosunun 25 yıldır kanayan yarasıdır*" diye söz etmesi de bunu gösterir.

İki dünya savaşı arasındaki yazarlar, tiyatroya yenilik olarak biçim yenilikleri getirmişlerdi. Bunun en güzel, en belli başlı örneği *Pirandello*'nun tiyatrosudur; *Priestley*'in tiyatrosu da böyledir. Bunların yanında, dünyanın her köşesinde yazarlar, sahne bilgilerini, yazıcılık tekniğini ileri götürmekten başka yol tutmadılar. Esası aranırsa bu yazarlar, klâsik tiyatrodan, örneğin bir *Bourdet*'nin tiyatrosundan daha ileri gitmi-

yorlardı. Konular, aynı konulardı; fikirler, zaman farkı çıkarılacak olursa, aynı fikirlerdi. Hep aynı mantıki yoldan hareket ediyorlar, hep aynı yargılama sırasını izliyorlardı. Kaynağı Descartes'a kadar uzanan bir düşünce çeşidinin devamcısı idiler. Tiyatro tekniği aynı idi hemen hemen. İlk perdeler bir tanıtma perdesi oluyor, olay kuruluyor; ikinci perdede gelişiyor, üçüncü perdede sona eriyordu. Modern tiyatro yalnız bu alışlagelmiş biçime bir tepki olmakla kalmadı. Aynı zamanda *muhteva*'yı da değiştirmek gerekti. Bu muhteva yukarıda da söylediğimiz gibi yüzyıllardan beri söylenilip duran *mantık* çerçevesinin dar sınırları içinde sıkışıp kalmıştı. Oysaki her olay mantıkla açıklanmıyordu. İnsan düşüncesine yeni bir nizam vermek gerekti. Ama bu, büyük bir kelimedir. Çok zaman, çok çalışma ister. Önemli olan insan fikrini kurabilmektir; yeni bir insan fikrini...

"*Conventionnel*" denilen alışlagelmiş tiyatronun en güzel hicvini yapan oyunlar İonesco'nunkilerdir. Örneğin "*Victimes du Devoir*" da bir polis memuru, Malloux isimli birisini aramak üzere bir eve gelir. Piyeste yazar, yeni tiyatronun nasıl olması gerektiği hakkındaki fikirlerini kahramanlarına söyler. İonesco için, günümüze kadar gelen tiyatro, ister aşkı, ister siyaseti, ister sosyal konuları ele alsın, her halde, polis piyesleri olmuştur; yahut da açık - saçıklıktan ileri gidememiştir. İonesco eski tiyatronun bu konularını alaya alır. "*Tireur d'orges*" da gene böyle bir oyundur. Şehirde bir canavar herkesi öldürmektedir de, polis katille uğraşmaz; şehrin seyrüseferini daha önemli sayar. İonesco'nun zayıf olduğu nokta, eski tiyatro ile alay etmesi değil, yeni, gelecek bir tiyatronun temellerini atamamasıdır. İonesco'nun tiyatrosu üzerine verdiği konferanslardan dinleyebildiklerimde, yazarın geçmiş değerleri alaya almaktan başka bir yeni unsur getirdiğini görmediğimi itiraf etmeliyim.

Yeni tiyatronun şüphe yok, en önemli yazarı Beckett'tir. Denilebilir ki İonesco'nun yapamadığım İrlandalı yazar yavaş yavaş meydana getirmektedir. Beckett için önemli olan *insan*dır.. Ama soyut insan... Hiç doğmamış, hiç ölmeyecek ve her zaman yaşamaya mahkûm insan.. Beckett bu sonsuz insan'ın manevi sefaleti üzerinde durur. Yalnız tiyatro eserlerinde değil, Beckett'in romanlarında da ele aldığı konu budur. Bu yönden "*L'introuvable*" bir şaheserdir. İnsan ne olduğunu, nerede bulunduğunu, nereye gittiğini bilmemektedir. *L'introuvable*'ın

adsız kahramanı bir yerde "*Je qui est-ce?*" (1) der. Bu düşünce "*Fin de Partie*"ye de, "*En attendant Godot*," ya da "*La dernière bande*"a da uygulanabilir.

Adamova gelince, İonesco ile Beckett arasında bir yer tutar. Tiyatro ustalığı, sağlamlık bakımından diğer iki yazardan daha başarılıdır. Şimdiye kadar verdiği oyunlar İonesco'nunki-ler gibi, geçmiş tiyatroya karşı bir isyandır. Kendisi de söylüyor bunu. Bundan sonra işe kahramanların zaman içinde ve ters olarak gelişmeleri yolunu arayacağını ifade ediyor. Bu kahramanlar zaman içinde soyut bile olsa, nasıl geliyeceklerdir? Adamov buna cevap vermiyor. "*Printemps 1961*" bu konuda herhalde yenilikler getirecek, bir açıklama olacaktır.

Yeni tiyatroyu yalnız bu üç imzadan ibaret sanmak yanlış olur. Bu isimlere daha pek çokları eklenebilir. 1960 yılını kaynak olarak aldığımıza göre bu yıl içinde eser vermiş gençleri göz önünde tutmak daha yerindedir. Geçen mevsim başında Jean Vilar, çok genç ölen ve istidadı sanatın hemen her sahasında kendisini belli eden, bir Fransız yazarının, Boris Vian'ın *Les bâtisseurs d'Empire*'ini sahneye koydurttu. Vian'ın vaktisiz ölümüne seyirciyi de, eleştirmeciyi de acındıracak kadar önemli bir eserdi bu. Yazar, insanlığın korkusunu ele alıyor ve bu korkuyu da canlı, somut bir halde sahneye çıkarıyordu. Oyunun kahramanları bir aile efradıdır. Korku oturdukları evin ilk katında bastırır, ikinci kata kaçarlar. Korku, ı yazar buna *Schmürz* diyor — Gene oradadır. Schmürz'ün yüzünden evin kızı ölür, kadın da ölür. Son perdede evin erkeği en üst kate kaçmıştır. Yalnızdır. Daha doğrusu gene korku ile beraberdir. Sonuçta, o da ölür.

Bu eser, yeni sanata büyük bir adım attırıyordu. Derin bir tiyatro bilgisi ile ve geniş bir kültürle yazılmıştı. Yazarın mesleğini de çok derinlere götürebilecek bir kudrette olduğu belli idi. Ölümü ile Fransız tiyatrosu gelecek bir büyük yazarını kaybetmiş oldu.

1960 yılının sahneye çıkmak fırsatını verdiği diğer iki genç yazar Armand Gatti ile Arrabal'dır. Birincisinin oyunları uzun zamandır basılıyor, fakat oynanamıyordu. Vilar oyunlarından "*Crapaud - Buffle*" le bu imkânı verdi. Ancak oyun, seyircinin ümidini kırdı ve başarısızlık içinde sona erdi. Bir Güney Amerika memleketinde geçen bu ihtilâl hikâyesi hiç kimseyi inan-

(1) Ben. O da kim?

dırmadı. Arrabal'a gelince, o da oyunlarını bastırıyordu, oynatamıyordu. "*Baal - Babylone*" isimli bir de roman yazmıştı. Genç tiyatrocuların sahneye çıkardıkları "*Fando et Liz*" beğenilmedi. Beckett'i çok andırıyordu; üstelik ustaca yazılmamıştı.

Fransada önemli, üzerinde durulması gereken bir nokta var: birçok genç tiyatro yazarının oyunları basılıyor, yayınlanıyor, oynanamıyor. Denebilir ki oynanmamış bir tiyatro edebiyatı vardır bugünkü Fransada. Bu arada Afrikalı Kateb Yacine'in "*Le Cadavre encerclé*"'sini, Charles Prost'un "*Adieu Jérusalem*"'ini, yukarıda sözünü ettiğimiz yazarlardan Arrabal'in "*Théâtre*"'indeki diğer oyunları, Gath'nin "*Le poisson noir*",ını sayabiliriz. Bunları sahneye çıkarmak genç tiyatro adamlarının işidir. Ancak, ününü 1960 yılı içinde yapan sahneye koyucuların en genci Antoine Boursellier bile, Pirandello'nun "*Comme tu me veux*",sünü, modern eserlere tercih etmiştir.

Yeni tiyatronun bu aşırı diyebileceğimiz yazarlarının yanı sıra iki kuşak arasında bir köprü ödevi gören tiyatro yazarı - Şair Jacques Audiberti'den söz açmak gerekir. Audiberti "*Quat - quat*", "*Le mal Court*", Shakespeardan naklen "*La mégère apprivoisée*" gibi çok başarı kazanmış oyunların yazarıdır. Geride bıraktığımız yılda gene çok başarılı bir eser verdi: *Effet Glapion*. Bir doktor kabinesinde ve üç kişi arasında geçen bu oyun, sevdiği adamı elde etmek için, bir kadının kurduğu hayallerdir. Konudan anlaşılacağı üzere hayalle - gerçek arası bir piyestir bu. Jacqueline Gauthier, Michel Roux, Jacques Dufillo gibi son yılların tanıttığı genç oyuncular tarafından, ve Vitaly'nin sahneye koyuşu ile mükemmel bir şekilde oynanmıştır. Aynı yazarın son haftalarda sahneye çıkarılan "*La Logeuse*" oyunu da Pariste büyük bir ilgi ile karşılanmıştı.

Modern yazarların geçen yıl oynanan bu eserlerinden sonra, bugünün bizleri için eski olan, kendilerinden söz ederken "eski" demenin içimizi sızlattığı - niçin itiraf etmemeli? - bir önceki kuşağın yazarlarına geçelim.

İkinci Dünya Savaşı içinde ünlerinin en yüksek noktasına erişen bu yazarlar içinde en önemlisi Sartre'dır. 1960 yılı dört yıllık bir ayrılıktan sonra, yazarın son piyesi "*Les Sequestres d'Altona*"nın sahneye konulması fırsatını verdi. Eleştirmecileri ikiye ayıran, bir kısmına "Sartre'in en önemli eseri", diğer

kısmına da "çekilir piyes değil" dedirten ve dört saat süren bu eser, Robert Kanters'ın deyişi ile "bir âbidedir". Şüphe yok, Sartre'ın en önemli eserlerinden birisidir bu. Konu, Almanya'da, Altona'da geçer. Zengin gemi inşaatçısı Von Gerlach oğlu Fritz İkinci Dünya Harbinde bir takım alçaklıklar yapmış, babasının zenginliği ve nüfuzu sayesinde canını kurtardıktan sonra öldüğü ilân edilmiş ve evinin en üst katındaki odaya kapanmıştır. Odasına kardeşi Léna'dan başka kimse girememektedir. İnsanların sorumluluğu üzerine yazılmış bir piyestir bu. Eserin sonunda, oyunun kahramanı Fritz "Ben çağımın sorumluluğunu omuzlarımda taşıyorum" der. Sorumlu olan, hem kendisi, hem babası; ve onların şahsında bütün insanlıktır. Sonuçta baba - oğul intihara karar verirler.

Les Sequestrés d'Altona'da Fritz rolünü, Fransız tiyatrosunun en büyük aktörlerinden biri olan Serge Reggiani oynamaktadır. Eser, François Dalhan tarafından sahneye konulmuştur.

Sartre'ın piyesi konusunda yukarıda eleştirmecilerin, birbirleri ile anlaşamadıklarından söz açtım. Tartışmaların en önemlisi Figaro gazetesi eleştirmecisi Jean - Jacques Gauthier ile François Mauriac arasında geçmiştir. J. J. Gauthier oyun için "Seyirciler dört saat koltuklarında uyuduktan sonra, perdenin kapanması ile uyanıp alkışlamağa başlıyorlar. Bu piyesten hiçbir şey anlaşılmıyor. Biz, anlaşılan piyeslerden yanayız" demişti. Figaro eleştirmecisine *Express*'de cevap veren François Mauriac ise, kendisinin Sartre'ı savunması için hiçbir sebep bulunmadığını belirttikten sonra, Sartre'ın çağının en büyük yazarlarından biri durumuna geldiğini, Les Sequestrés d'Altona'nın da çok önemli bir eser olduğunu söylüyor ve yazısını "biz de anlayan eleştirmecilerden yanayız" diye bitiriyordu.

Geçen kuşak yazarları içinde 1960 da eser verenlerden bir büyüğü de Jean Anouilh. Montparnasse - Gaston Baty tiyatrosunda yazarın bizzat sahneye koyduğu "*Beckett ou l'honneur de Dieu*" büyük bir ilgi ile karşılandı. Konu İngiliz tarihinden alınmış, daha önce de, bu arada T. S. Eliott'un "*Katedralde Ölüm*"ünde de sahneye çıkarılmıştı. Gabriel Marcel bu eserin Anouilh'un sanatında bir değişiklik ve bir yenilik olduğuna işaret ettikten sonra, öneminin çok büyük olduğunu söylüyor. Anouilh kral ile kilisenin başrahibi Beckett arasındaki anlaşmazlığı yeni bir anlayışla, bilhassa sahne tekniği bakımından

çok ilgi çeken değişikliklerle ele alıyor. Anouilh'u tanıtmayı lüzum yok. '*La Colombe*' gibi, '*La Sauvage*' gibi sayıları yirmiyl bulan, herbiri büyük başarılar kazanmış oyunların yazarıdır. Böyle bir yazarın sanat hayatının son çağlarında bile kendisini alışlagelmiş kurallara bırakmaması, zafer çelenklerinin üzerine kurulup uyumaması çok ilgi çekicidir. Bütün diğer sanatçılara da güzel bir derstir bu. Yazarların büyüklüğünü yapan sadece bir - iki güzel eser vermiş olmaları değildir; devamlılıkları, daimi araştırma yapmaları ve çalışmalarıdır.



Bu büyük, ya da genç - ve ilgi çekici yazarlar dışında, pek çok komedinin, bu komediler yanında da eski çağlar yazarlarının eserlerinin 1960 yılında sahnelere çıkarıldığını ilâve edelim. Eski çağ yazarları, dedim. Bunların içinde adlarından en çok söz edilenler Plrandello, Shaw, Çekov, İb-sen oldular. Ayrıca Jean Vilar, TNP'de güzel bir Marivaux sahneye koydu.

Komedilere gelince; önce Achard'ın beş yıldan beri oynanmakta olan "*Patate*"'ından bahsedelim: Achard malûm. "*Patate*" yazarın son eserlerinden biri. (Daha sonra *Bagatelle* ile *L'idiotie*'u yazmıştır.) Bu piyesinde Achard arkadaşlıkla kin'i inceliyor. İnceliyor, diyorsam şöyle bir dokunup geçiyor, demektir. Yoksa öyle derinlere inmiş, sorunları ciddi olarak ele almış değil. Geleneklerden kurtulamıyor yazar. Aldatılan erkekler, kadınlar, baştan çıkarılan kızlarla dolu. Oyunu başından sonuna kadar götüren büyük bir aktör oluyor: Pierre Dux.

Patate'in dışında daha çok oynananlar İngiliz komedileridir. Bu arada Michel Vitold'un sahneye koyduğu "*Bon weekend Mr. Bennett*" ile, François Périer'nin iki rol birden oynadığı "*Gog et Magog*"'u sayacağım. Her toplumda, her zaman seyredilecek, sevimli oyunlardır bunlar; daha fazlası değil...



Buraya kadar anlattıklarımızdan şu sonucu çıkarmak gerektir: Yeni tiyatro akımı devam ediyor. Önceleri çok aykırı gelen, alaya alınan eserler bugün aylarca oynanmaktadır. Picasso'nun resime getirdiği yenilik, biraz geç olmasına rağmen tiyatrodan da yapılmış ve yerleşmiştir. İonesco'nun "*La leçon*"

adlı piyesinin 1100 temsili geçtiğini ve hâlâ oynandığını hatırlamak yerinde olur. Genel olarak bu tiyatro soyut bir tiyatrodur, bir fikir tiyatrosudur. Geçmişin belli bir konusu olan, kişilerinin duyguları en aşırı noktalarına kadar ele alınan, belli bir sıra, gelişme takibeden, ya da bir amaç güden, örneğin siyasi propaganda yapan piyeslere rağbet azalmıştır. Bir zamanlar pek revaçta olan "kahraman yaratmak" ya da "mahalli renk ve gelenekleri göstermek" fikri bırakılmıştır. Yeni tiyatro daha genel, daha soyut ve daha beşeridir.



Buraya kadar kısaca anlattıklarımıza göre bizim tiyatromuzun durumu nedir? Önce, modern tiyatro yazarlarımızın olmadığını itiraf etmek zorundayız. Yeni tiyatro "*En attendant Godot*" dışında, ancak amatör tiyatrolarımızda yer alabiliyor. Gene de Site tiyatrosunun oynadığı Pinler'in "*Kapıcı*"sı iyi bir başlangıçtır. Seyircimizi bu durumdan suçlandırmak doğru değildir. Seyirci amatör sahnelerde gördüğü temsilleri ilgi ile seyretmiştir. Asıl olan bundan sonra büyük sahnelerde, daimi tiyatrolarda modern oyunlara yer verilmesidir. Böyle bir deneme belki önceleri verimsiz olacaktır. Ancak faydalarını da, hem seyirci, hem de geleceğin yazarları için, göz önünde tutmak gerekir. Seyirci yeni tiyatroya alışır, yazarlar da iyi - kötü gelecekte tutulacak olan yolu görürler. Genç yazarlarımız, Avrupadaki meslekdaşlarını taklit etsinler, demek istemiyorum. Ne var ki, edebiyatımızın hemen her kolunda şimdiye kadar bu, böyle olmuştur. Yukarıda kahraman yaratmanın, mahalli piyes yazmanın modası geçtiğini söyledim. Bizim yazarlarımız henüz bu devrededirler. Şunu da söyleyelim: tiyatromuzda böyle bir devir de gerektir. Ancak, daha sür'atle gerçek tiyatroya varmak istiyorsak, bazı devirlerin üzerinden geçmek zorundayız. En iyi tiyatro, halkın en çok geldiği tiyatro değildir. Öyle olsa Achard, Roussin en büyük tiyatro yazarları sayılırlardı. Halkı da yetiştirmek, ona da öğretmek gerektir.

Bizim tiyatromuzun bir ikinci eksikliği de genç, istidath sahneye koyucuların olmamasıdır. Bir iki isim dışında gerçek anlamda sahneye koyucumuz yoktur. Şüphe yok güç bir iştir bu. Herşeyden önce büyük bir sahne tecrübesi ve çok geniş bir tiyatro bilgisi ile, yaratıcı kabiliyet gerektirir. Aynı şeyleri oyuncularımızın büyük çoğunluğu için de söyleyebiliriz.

KURTULUŞTAN
SONRA
NE DÜŞÜNÜYORLAR?



Tanju Üner

SORULARIMIZ

a) 27 Mayıs Devriminin anlamı sizce nedir?

b) Ulusça kurtuluşumuzun ana şartlarını sayar mısınız?

c) Bu şartların gerçekleştirilmesi için Devrim açısından kısa zamanda yapılması gerekli gördüğünüz işler nelerdir?

d) Bu şartların gerçekleştirilmesi için bugün aydınlara, ve özellikle yazarlara, sanatçılara düşen ödevler nelerdir?

Gelen cevaplar yazarların soyadları sırası ile konulmuştur.

AKAY, İhsan

a) Hak ve hürriyetin verilmediğine, zorla alındığına bir delildir. Politika düzeninin, iktisat düzeninden, toplumsal düzenden ayrılmayacağını gösteren bir tarih olayıdır. Hukuku ile, iktisadi ile, toplum hayatını düzenleyemeyen bir idarenin yıkılmak zorunda kalacağına işaretler.

b) Ulusça kurtuluşumuzun ana şartı, ilköğretimden ayrılmasından gereken millî eğitimidir.

c) Din sömürücülerinin, ilköğretimi baltalamasını önlemek. Yüzde otuz bir türlü aşamayan okur yazar nisbetini arttırmak. İlk öğretimli yayma çabasının yanı sıra, orta ve yüksek öğretimin seviyesini yükseltmeye bakmak. Başka bir deyimle, millî eğitimde hem niceliği, hem niteliği sağlamak.

Millî eğitimin gerçekleşmesi, ve dolayısıyla iktisat ve toplum hayatının düzenlenmesi, köy sayısının azaltılması dâvasına bağlıdır sanırım. Kırk bin köye okul, öğretmen, yol, ısı ve refah sağlanamaz. Sanayi gücüne bağlı bulunan ilerleme yo-

lunda, nüfusun dörtte üçü ziraatle uğraşmaktan kurtulamazsa havanda/su döğölmüş olur. Köylerin birleştirilmesi köy sayısını azaltacak, köy sayısının azalması, su, yol, elektrik, eğitim ve çalışma imkânlarının israfını önliyecektir.

Kısacası: Toplumsal kurtuluş = Lâik milli eğitim + Ziraatçi köy uygarlığından sanayici kent uygarlığına geçiş.

d) Sanatçı, özellikle yazar, davranan değil, düşünen adamdır. İnsan yığınları, düşünen kişiden çok, davranan kişinin izi sıra giderse de, düşüncenin davranış üzerinde hiçbir etkisi olmadığı söylenemez. Düşünce, yığınlara doğrudan doğruya işlemese bile, davranıcıların aracılığı ile sızma yolunu bulur.

Devrim ülkesinde, davranmaya sürüklenmeyen düşünce olumlu ve yapıcı sayılamaz.

Düşünce ile davranış birleşirse şüphesiz daha etkilidir. Söylemekle kalmayıp, sözünü özüne, yâni dediğini davranışına uygulayabilen yazar, yığınları aydınlatma görevinde daha başarılı sonuçlara ulaşabilir

Talkımı kendisi yutmağa, salkımı başkasına vermeğe kal-kışan yazar, bindiği dalı keser. İnanmıyan inandıramaz. Devrime inanmış aydınlar, düşüncelerini davranışlarına uygulayabildikleri ölçüde toplum üzerinde etkili olabilirler.

AKGÜN, Nahit Ulvi

a) 1950 de çok iyi niyetlerle iktidara gelenler zamanla verdikleri sözlerden dönmeğe başladılar. İleriyi görecek sezginden, ulusun dileklerini anlayacak idraktan yoksun oldukları için parlak sözler söylemekten öteye gidemediler. Siyaset adamı niteliğini taşımadıkları için mugalâta ile, demogoji ile işleri yürüteceklerini sandılar. Halka yöneceklerini söylediler; zamanla halktan ayrıldılar. Halk idaresini gerçekleştireceklerini söylediler; diktatörlüğe saptılar. Bir din siyaseti tutturdular; yobazları, üfürükçüleri şeyhleri türettiller. Bir serbest ticaret tutturdular; karaborsacıya alabildiğine çıkar sağladılar. İmar faaliyeti dediler, yakınlarının ceplerini doldurdular. Köylüyü kalkındıracağız dediler; zamanla gırtlığına kadar borca boğdular. Özgrülüğü getireceğiz dediler; insanın ağzına kilit vurdular. Toplumumuzu uygarlığa ulaştıracağız dediler; uygarlık ilkelerinden ayrıldılar. İnsan haklarını koruyacaklarını söylediler; en ilkel haklarımızı elimizden aldılar. Yaşamamız güçleşti. Geçim darlığı başladı. Dostumuzdan olduk Kardeş-

mizli düşman görmeğe başladık. Neredeyse başka ulusların yemi oluyorduk. İşte bu durum böyle sürüp gidemezdi. Bir gün bir yerden patlak verecekti. Çünkü Atatürk Devrimleri yapılmak istenmişti. Hattâ unutturulmaya çalışılmıştı. 27 Mayıs Devrimi ulusun yeniden silkinışı oldu. Yeniden bilincine varışı oldu kendinin. Yitirilen toplum düzenimiz toplum onurumuzu kazandı. Bir kere daha Atatürk'ün izinde olduğumuzu ulusça gösterdik. Ulus bekliyordu böyle bir davranışı. Yalnız bir kıvılcım gerekiyordu. Gençlik, ordu bu mutlu ateşi tutuşturdu. Atatürk aramızdaydı, yaşıyordu. Devrimleri dipdiriydi.

b) Atatürk Devrimlerini yaşatmak. Müspet ilimlere önem vererek onun ışığı altında ulusu uyarmak. Her insanın duygularını düşüncelerini serbestçe söyleyebileceği bir düzen kurmak yurttaşın okutulması ile dinamik yoğunluğu artırmak Yaşamak için bağlı olduğumuz toprağı en iyi araçlarla daha verimli bir hale getirmek. İşi kadere değil, çalışmaya bağlamak. Her şeyden önce dünyanın yaşanmaya değer olduğunu anlamak. Bir ahiret korkusundan, uyusukluğundan kurtulmak. Ulusumuzdan başka uluslar olduğunu bilerek insanın değerini tanımak, insanı sevmek, saymak. Geleneklerimizi inkâr etmeden yeni gelenekler ortaya koymak.

c) Kapatılan Halkevlerini açarak yeni şartlara, ihtiyaçlara uygun bir biçimde işletmek. Kâğıdı ucuzlatarak yayınları çoğaltmak. Topraksız köylüye toprak vermek. Okullara bir Devrim dersi koymak. Eğitim, öğretim seferberliğini hızlandırmak. — Bu bakımdan lise mezunlarının askerlik görevlerini ilkökul öğretmenleri olarak yapmaları için alınan karar çok yerinde olmuştur. — Öğretmenliği çekici bir hale getirmek için özel bir öğretmen ödeneği koymak. Müspet kafalı din adamları yetiştirmek.

d) Her aydın özgürlüğün anlamını en açık bir biçimde önce kendi davranışları ile anlatmalıdır. Girdiği her toplumda doğru bildiği düşünceleri söylemekten çekinmemelidir. Çevresini sapık, yanlış inançlardan kurtarmalıdır. İnsanların birbirlerini sevmelerini, saymalarını telkin etmelidir. Yazarlar Devrimin ilkelerini her fırsatta, her olayın içinde bir punduna getirip açıklamalıdır. Bütün edebiyat türlerinde insan haklarını, insanlık sevgisini aşılamalıdır. Yalancının mumunun yatsıya kadar yanacağını ulusunu sevmiyenin, toprağına bağlı olmayanın kimseye iyiliği dokunmayacağını göstermeli.

dirler. — Bu arada bazı uyarılar oldu. —

İllerde, ilçelerde "İnkılabı Yayma ve Köylüyü Kalkındırma Komitesi" kuruldu. Öğretmenler görevlendirildi. Köyleri, bucakları dolaştılar. Halka 27 Mayıs Devriminin anlamını açıkladılar. Ben gittiğim yerlerden umutlu döndüm.

ALSAN, Necip

Bir deymi ayrı anlamlarda kullandığımız olur. Devrim de bunlardan biri. Toplumdaki değer değişikliğine devrim diyecek olursak, 27 Mayıs'ın anlamı nedir? Gençlik anayasanın çiğnenmesini yermek istemişti. Onları vurdurmaya kalkanlar da demokrasiden, Atatürke bağlılıktan söz ediyorlardı. Yalanlar da üzmüştür gençliği. Bu açıdan bakınca, 27 Mayıs'ın yeni değerler getirmekten çok, bozulmuş değerleri eski yerine koymak anlamını taşıdığı görülür.

Filipinlere milyarlarca dolar verilmiş de gene beli doğrulamamış. Bunca para ne oluyor, nereye gidiyor diye Truman'a rapor sunmuş uzmanlar. İşte, Bell Report'da şöyle deniyor: "Bu paralar, önemi birinci derecede olmayan nesnelerin getirilmesi, lüks eşya ithali, amerikan kârlarının U.S.A. ya dönmesi ve filipin sermayesinin yabancı ülkelere kaçması gibi olaylarla yutulmuştur." Gene Bell Report'a göre, iş adamlarıyla büyük çiftlik beyleri egemendir Filipinlerde. Hükûmet onlara bol keseden kredi verir; fakat istihlâk maddelerine konan resimlerle, vergilerin altında beşini yoksul halk öder. Sağlık işleri, sosyal sigortalar şöyle dursun, doğru dürüst eğitim bile görmez halk. Sonra da, bu halka karşı korunmak için bütçenin % 22 si asayiş işine harcanırmış. Ama, vergiler harcamaların ancak % 60 nı karşılar, gerisi açık kalırmış, hem de açık her yıl artarmış, "Bir çok illerde öğretmen aylıkları ödenmez" miş. Sonuç şu oluyor Bell Report'a göre: Yardım paraları dönüp dolayıp bir azınlığın cebine iniyor. Yardım arttıkça, o azınlığın Fillipler dışındaki paraları da artıyor. Toplumsal kazanç olmuyor, çünkü Filipinlerde gerekli toplum düzenlemesi ya hiç yoktur, ya da gösteriştir. Banka sayısının çokluğu bakımından Filipinler yeryüzünde başta gelen ülkelerdendir, ortaklık kârları yüksektir, ama "İstihsalde hiç bir önemli artış olmamıştır.. Şeker, kenevir, hindistancevizi gibi bir kaç tarım ürünüyle geçinir Filipinler. Bu da ancak o ürünleri yetiştirenlerin ağıktan ölmemesini sağlar." Sonucun so-

nucu da şu: Bu tutumda, yardım halka değil, onları geri bırakanlara destek oluyor. Dışardan para yağmur gibi yağsa da kalkınma, mahalle milyoneri yetiştirmekten ileri gitmiyor. (Filipin bakanlarından biri Amerikadan yüz yıllık kırtasiye malzemesi almış.) Çünkü gerekli toplumsal düzenlemeye girilmeden toplumsal kalkınma olmuyor.

27 Mayıs'ın doğumunda, işlerin bizde de çıkırından çıkmasının etkisi olmuştur elbet. Onu 1923 de atılan adımların bir yenisi diye sayabiliriz. Sayıyoruz diyoruz, çünkü toplumsal bir olay, hemen bir kaç ay içinde kıvamını bulamaz. Bu türlü olaylar bir süre, devrimle evrim arasında kalabilirler; kesin biçimini ancak gelecek belli eder.

APAK, Rıza

a) 27 Mayıs Devriminin anlamı, yolunu sapıtmış bir yönetime, baskılar yönetimine, "Paydos" gerekçesiyle Atatürk'ün çağrısına kulak veriş, Atatürk'e dönüştür. Kısaca, Atatürk'ü buluştur bu "Ak Devrim" bence.

b) Ulusça kurtuluşumuzun ana koşullarını da "Atatürkçülük"le, Atatürk ilkelerine bağlılıkla özetliyebiliriz. Ama tam bağlılıkla.

Atatürk'ün uygar ve insancıl ulusçuluğuna dört elle sarılacağız. Çağdaş uygarlık düzeyi parolasını usumuzdan çıkarımyacağız.

c) Burada da ilk işimiz Atatürk ilkelerini ele almak olmalıdır. Devrimlerin hangileri, ne ölçüde örselenmiştir? Örneğin (lâiklik) nicedir? Önce bunu bulacağız. Baş ödevimiz bu olacak. Sonra öteki koşulları ele alabiliriz: Antidemokratik kanunların kaldırılması, Anayasayı, Seçim Kanununu, daha daha toprak reformunu ve hepsinden önemli olarak ulusça uyanmayı (ilk öğretim seferberliği) enine boyuna düşünebiliriz artık.

d) Aydınların, yazarların ve sanatçıların ödevlerine gelince: Çok ve önemli ama, gene de Atatürkçülük bayrağı altında toplanmak baş ve son koşul, bence.

Bunun için de, hâlâ yarı karanlık yaşayanlara olsun, genç kuşaklara olsun Atatürk'ü yapıtlarıyla, gerçek yönleri ve yüceliğiyle benimsetmek gerek: Kurtaran ve yapan Atatürk, fikir ve inanç Atatürk, insan Atatürk olarak. İşte, aydınlara, yazarlara ve sanatçılara düşen gerçek ödevler..

APAYDIN, Talip

a) 27 Mayıs Devrimi; yüzü geriye, kötüye, karanlığa çevrilmiş bir yönetimin çökertilisidir. Biz ulusça ortaçağ dünya görüşü ile sıkı sıkıya ilgili ve bugün artık nerden baksanız geri kalmış, doğulu bir uygarlıktan kurtulup, çağdaş batı uygarlığına girmek istiyoruz. Yaşamamız, gelişmemiz buna bağlı. Kurtarıcımız Atatürk'ün ve ikinci cumhurbaşkanımız İnönü'nün bütün çabası bu görüş içinde özetlenebilir. Demokratik yönetim düzenine girmemizin nedeni de buydu. Çağdaş uygarlık anlayışı içinde geliştirecektik. Çalışıp toprağımızın, insanımızın yeteneklerini, değerlerini ortaya çıkaracaktık. Uygarlaşmış bir ulus olarak yaşıyacaktık. Tarihiyle coğrafyasıyla, toplumsal kuruluşu ile biz, doğulu bir yapı içindeydik ve başlıca sorunumuz bu yapıdan sıyrılıp kurtulmaktı. Cumhuriyet devri bu yüce niyetin gerçekleşmesi için çalışmalarla geçti. Bir epey de yol alındı denilebilir. Hele — sayıları ulusumuzun sayısına oranla azdı ama — tutumu müsbet, bir aydınlar takımı yetişmişti. Bu takım yeniden gelişmelerin öncülüğünü yapabilecek şekilde hazırды.

Böyle bir devrede seçim yapıldı. Demokrat parti yönetimi büyük bir çoğunluk oyu ile başa geçti. Durum her bakımdan umut veriyordu. Yeni başarılarla gidecektik. Fakat az zamanda yöneticilerin iyi niyetten yoksun oldukları anlaşıldı. Parti içinde baş değiştirme, tenkitten yararlanma geleneği kurulmadı. Yönetimin adı demokrasi idi ama bünye hergün biraz daha dıkta rejimine doğru kayıyordu. Ulus çoğunluğunun billsiz olması, kolay kandırılabilir durumda bulunması gidışı hızlandırdı. Derken işler çığırından çıktı. Atatürk'ün ve İnönü'nün yönünü batı uygarlığına çevirmeğe çalıştıkları ulusumuz, tekrar geriye döndürülmüştü. Ülkede ortaçağ anlayışı içinde bir yönetim geliyordu. Bilime, aydınlığa, demokratik düzene düşman olunmuştu.

Ama aydınlar bu gidışe karşıydılar. Demokrasinin soysuzlaştırıldığını görüyorlardı. Batı uygarlığı taraftarıydı bu aydınlar. Dirençleri gittikçe birleşti. Sonunda 27 Mayıs 1960 günü çok iyi plânlanmış bir devrimle bu kötü yönetime son verildi.

b) Kurtuluşumuzun ana şartı tekrar batı uygarlığına dönmektir. Bütün ulusu bu görüşe doğru geliştirmek, uygarlığın

verilerinden yararlandırmaktır. Bunun için devlet çalışmaları-
nın, bilim ışığı altında, köylü kentli bütün ulusu içine alacak
şekilde ayarlanması gerekmektedir. Ülkemizde uzak dağ köy-
lerinden varlıklı ova köylerine, ova köylerinden kasabalara,
şehirlere, büyük şehirlere doğru çok değişen, derin farklılaş-
malar gösteren bir toplum hayatı vardır. Benzetme yerindey-
se, uzun bir yolda yürüyen kervanın bir ucu varılacak yere
varmış, öbür gerideki ucu daha yola bile çıkmamıştır. Kervan
başının ne yapması gerek? Yola çıkmayanları yürütmek, geri
kalanları haylamak, bütün ulusun gelişimini sağlamak.

Bugünkü dünyada derin farklılaşmalar sadece çok geri
kalmış ulusların hayatlarında görülmektedir. Çağdaş devlet
yönetimi anlayışı, ulusun bütününü ele almaktır. İktisatta,
hukukta, milli eğitimde... öbür alanlardaki çalışmalarda işler
toplumun bütününü yarandıracak şekilde yürütülecektir.
Böyle bir gelişme gerçek gelişmedir. 27 Mayıs sonrası dev-
let yönetimimiz bu anlayış içinde çalışmalıdır

c) Toprak reformu, halk eğitimi lâik öğretim, sağlık so-
runu, gerilikle savaş, ağalık, şeyhlik dedelik gibi halkı sömü-
ren ortaçağ kalıntısı müesseselerin yıkılması, zümreleşmeyi
doğuran bütün şartların ortadan kaldırılması, tam bir fikir
hürriyeti, insan hakları, dürüst ve açık kanunlar, bilinç tam
hürmet...

İşlerin yeni bir tutumla, yeni bir anlayışla ele alınması.
Devletin yüzünü halka çevirmesi. Gösterişten yaldızdan ka-
çılması, sorunların köküne inilmesi...

Bütün bu çalışma konuları arasında ben halk eğitimi,
lâik öğretimi en öne alıyorum. Aksaklıklar, yanlışlıklar, yanıl-
malar, gereği gibi çabuk gelişmemek, hep halkımızın genel
bilgisizliğinden, kişi olarak tek tek yeter ortamda yetişkin
olmayışımızdan geliyor. Her işi yapan insandır. Ulusumuzun
büyük çoğunluğu hâlâ geriye bakan bir yığın olduğuna gö-
re bizim asıl sorunumuz "eğitim" olmalıdır.

Cumhuriyet kurulalı beri kırk yıl geçti, hâlâ on yedi mil-
yonumuz okuma — yazma bilmiyor, Dokuz milyonomuz oku-
ma — yazma biliyor fakat, okumuyor, okumanın uyandırıcı,
aydınlatıcı etkisinden yararlanamıyor. Bu ortamdaki bir ulu-
sun çabuk gelişmesi mümkün değildir. Çağdaş uygarlığın ana
rengi kültürdür, bilim ve tekniktir. Biz ise en çok bu bakı-
mdan geriyiz. Çok daha inançlı, çok daha güçlü bir eğitim sa-
vashına girişilmelidir. 27 Mayıs devrimini yapan aydınlarımız

görüş olarak bu fikri benimsiyorlar. Fakat henüz yeterli bir başlangıç yapılmamıştır.

Toprak reformu, çok cesur hattâ hırçın bir tutumla ele alınmalıdır. Devrim ruhunun devam ettirileceği bir konudur bu. Ülkemizde ortaçağ şartları sanıldığından da güçlü bir şekilde sürüp gitmektedir. Bunun yıkılması bilhassa toprak konusunda kolay olmayacaktır. Ama genç yoksulluğumuza çare bulmak, halkımızı insanca bir yaşama düzenine kavuşturmak için başka yol yoktur. Köylü kendine yetecek toprağa mutlaka kavuşturulmalıdır. Ayrıca toprağını daha bilinçli, daha çok verim alacak şekilde ekip biçmesi sağlanmalıdır. Devlet bu hususta çiftçinin baş yardımcısı olmalıdır.

Sağlık hizmetleri yeni bir anlayışla halkın ayağına götürülmelidir. Bugünkü sağlık durumumuz tek kelime ile fecidir. Kervanın bir ucu varacağı yere varmıştır ama öbür gerideki ucu aspirin bulamaz. Oraya aspirin götürülmelidir. Köyünde kentinde hasta, arayınca hastahanesini doktorunu yanbaşında bulabilmelidir.

Halkımızın anlayışı, dünyaya bakışı ne durumdadır? Üstüne kara bir gerilik yorganı örtülmüş gibidir. Bu yorgan yüzlerce yıldır işlene işlene altından kalkılamayacak kadar ağırlaşmıştır. Gericici din adamları, çıkarıcı açığözler halkımızı bu yoldan avlamışlar, sömürüp gidiyorlar. Geriliğimizi, karanlığımızı sürdüren başlıca nedenlerden birisidir bu hal. Önünü ancak sağlam bir lâik öğretimle alabileceğiz D.P. yönetiminin ülkeye yaptığı en büyük kötülüklerden birisi, son yıllarda gericilerin sere serpe çalışmalarına imkân vermesi oldu. Bugün işimiz bunun için daha da zorlaştı. Gericilik uygarlaşmak isteyen bu ulusun ilk yenmesi gerekli engeldir. Aydınlar daha uyanık, daha savaşçı olmalıdırlar. En ufak göz yummalar ileride yeni tehlikeleri hazırlayacaktır.

Ülkede tam bir fikir hürriyeti kurulmalıdır. Bu bakımdan hiç de parlak olmayan bir geçmişimiz var. Düşünmek, söylemek yazmak hürriyeti çağdaş dünyanın kabul ettiği hakların başında gelmektedir. Bu konu üstünde o kadar çok durulmuştur ki söyleyecek yeni birşey yoktur. Ancak çürük yönetimler fikir söyleme hürriyetine katlanamamışlardır. Biz çok acı deneylerden sonra ülkemizde artık tam bir fikir hürriyeti içinde yaşamak istiyoruz. Bu haklarımızın bir daha çiğnenebileceğini sanmıyoruz. İkinci Cumhuriyetin Anayasa'sı bu hakları en açık ve en kesin bir dille tesbit etmiştir. Bir daha

değiştirilemeyecektir.

Söylediklerimizi özetliyecek olursak ülkemizde bizi dünden kurtarıp çağımıza getiren, yarınlara hazırlayan, yapıcı, geliştirici bir yönetim başlamalıdır. Ulusca çektiklerimiz bitmelidir artık.

c) Aydınlarımızın sayısı çok azdır. Bir kısmı da — son yıllarda iyice görüldü — çürüktür. Geriye kalanların sorumluluklarını çok iyi duymaları, yurt sorunlarıyla yakından ilgilenmeleri gerekmektedir. Aydınlar bir ülkenin öncüleridir. İyiye, doğruya gidış onların gücüyle mümkün olmaktadır. Hele bizim gibi büyük çoğunluğu karanlıkta olan ulusların aydınları her yaptıklarından, hatta yapmadıklarından sorumludurlar. Neyse ki bizim bir avuç aydınımız 27 Mayıs devrimini hazırlayarak, bizzat yaparak ulusa olan borçlarının bir kısmını ödediler. Geri kalanı da tamamlamalıdır. Yazarlar, sanatçılar yurt gerçeklerine daha iyi bir ilgiyle eğilmelidirler. Toprağımıza basmayan, insanımızı tanımayan sanatçılar havanda su döğeler. Bütün "İş" halkın içindedir ve toprağımızın üstündedir.

ARISOY, M. Sunullah

Sorularınıza topluca ve kısaca cevap vermek istiyorum. 27 Mayıs Devriminin en belirgin anlamı Atatürk yoluna yeniden dönüştür bence. 27 Mayısı ben böyle değerlendiriyorum. 27 Mayıs bu anlamını yitirmemelidir diye de düşünüyorum. Atatürk yoluna yeniden dönüşün anlamı ise, yeterince açık olsa gerek.

Türk ulusunu, insan haklarına saygılı, demokratik bir düzenin bütün temel kurumlarına bağlı olarak Batı uygarlık düzeyine erdirmek.. Bu amaca ulaşmanın bütün yollarını, bütün ilkelerini Atatürk bize çizmiştir, göstermiştir. Ülkenin yönetim sorumluluğunu yüklenenler, aydın olarak ülke yönetiminde söz etmek, iş görmek zorunda olanlar bu gerçeği gözden ırak tutmamalıdır. Ne zaman Atatürk yolundan ayrılmak hevesine düşmüşsek, bu heves bu ülkenin yeniden karanlığa, ikelliğe dönüşü olmuştur. 1945 yılında başlayan demokratik yaşamaya yönelişimiz, Atatürk yolunun vazgeçilmez bir sonucuydu. Bütün siyasal partilerimiz, bütün çalışmalarını Atatürk yolunun gereklerine uygun olarak düzenlemek zorundaydılar. 27 Mayısı değerlendirirken ana ilkemizi, Türk ulusunun Batı uygarlığına erişmesi amacını, Atatürk'ün bize çizdiği yolu düşünüyorum. Bunun için de, 27 Mayısı, yeniden

bütün umutlarla karşılıyorum. Önemli olan 27 Mayısı hazırlayan ana, temel ilkeyi, düşünüyü hiçbir zaman gözden ırak etmemektir. En kısa yoldan, en kısa zamanda demokratik bir düzeni yeniden kurmakla 27 Mayıs Devrimi amacına ulaşmış olacaktır. Yöneticilerin bu gerçeği unutmamaları gerekir.

Ulusca kurtuluşumuzun "ana şartları"nı, bilmem, bilmeyen kaldı mı? Bir kere öğretim ve eğitim sorunu, bu ülkenin baş sorunudur. Bunu çözmek zorundayızdır. Demokratik bir yaşama düzenin vazgeçilmez kurumları var. Bu kurumları, demokratik düzene yaraşır biçimde kurmamız gerekir. Üniversite muhtariyeti, basın özgürlüğü, yargıç güvenliği.. İnsan haklarına saygılı olmanın koşullarını, ne yapıp yapıp ülkemizde yerleştirmek zorundayız. Düşünce, söz, yazı, toplanma özgürlüğünü demokratik bir düzenin gereklerine uygun olarak tanımalıyız. Ekonomik hayatımızı yeniden ele almak gerekir. Kalkınma, Türkiye için vazgeçilmez bir ülküdür. Bunu, yalana dolana, siyasal ya da kişisel çıkarlara araç etmeksizin, bilimin, gerçeklerin gereklerine uygun olarak ele almalıyız. Ama ilk amacımızın öğretim ve eğitim olduğunu, öğretim ve eğitim sorununun yalnız ilkokulu bitirmiş bir insan kalabalığı yaratmak demek olmadığını bilmeliyiz.

27 Mayısın gerçekten bir devrim niteliğine erişebilmesi için yapılması gereken bazı işler vardır. Ne var ki, bu davranışta oldukça geciktik gibi geliyor bana. 27 Mayısdan bu yana, iyi niyetle de olsa, atılmış olan yanlış adımların tepkileri ve etkileri, büyük "ameliyat"ı gerektiren yeni atılımlara girişmemizi köstekliyecektir sanıyorum. Şimdi benim düşündüğüm, ülkemizde güvenliğin ve huzurun sağlanması, demokratik düzenin en kısa zamanda kurulması, Kurucu Meclisin çalışmalarına başlaması, Anayasa ve Seçim Kanununun bitirilmesi ve seçimlere gidilmesi işidir. Bu gerçeğe ilk günlerden daha çok inanıyorum. Yoksa, eğitim ve öğretim alanında, Orman dâvasında, toprak reformunda, doktorluğun devletleştirilmesinde, 27 Mayıs devrimine düşen görevler vardı. Bu geçici dönemin çalışmasını en kısa zamanda tamamlamasını, geleceğimiz için çok zorunlu sayıyorum.

Türk aydınına, yalnız 27 Mayıs Devrimiyle ilgili olarak değil, her zaman büyük görevler, büyük sorumluluklar düşmüştür. Düşecektir. Ülkemizin her işinde, her alanında nasıl bütün ilerlemelerin şerefi Türk aydınının ise, bütün duraklamaların, bütün gerilemelerin, tökezlenmelerin bütü sorumluluğu,

suçu da Türk aydınıdır. Bu ülkede ne olmuşsa, ne olmamışsa onların tek sorumlusu Türk aydınıdır. Ülke sorunlarıyla ilişkisini yitiren Türk aydını sorumludur. Çıkar kaygısına düşen Türk aydını sorumludur. Batılı olmayı, ülkesinden kopmakta bulan Türk aydını sorumludur. Ben, Türk aydını bu ülkenin her işinde, her sorununda tek dayanak noktası, temeli olarak görmüşümdür. Bu yüzden de, genel olarak Türk aydınının görevi yitiren Türk aydını sorumludur. Çıkar kavgasına düşen Türk bugün çok daha başka türlü olurdu. Bir çok sorunlarımızı çözerdik. Füze çağında ilkel bir yaşama düzeninden, karanlıktan kurtulma çırpınıları içinde bulunmazdık. Ya da, sorunlarımızın çoğunu çözülmemiş olmanın umudu içinde atılışlara daha bir güvenle girişebilirdik. Yazar ve sanatçı, bence aydının "kaymak tabakası" dır. Toplumda öncü olabilmek, topluma ışık tutabilme gücünü elinde tutan adamdır. Yazarı, sanatçıyı böyle anlayınca, Türk yazarıyla sanatçısına neler düştüğünü de ayrı ayrı sıralamak pek gerekli olmasa gerek.

Türk ulusunun bir büyük sınav içinde olduğunu düşünüyorum. Bu sınavı başarıyla vermenin bütün ağırlığı Türk aydınında, yazarında, sanatçısındadır. Bütün dileğimiz, ulusca içinde bulunduğumuz bu büyük sınavdan yüz akıyla çıkmak, Türk ülkesinin kurtuluşunu görmek değil midir?

ATILGAN, Yusuf

a) Bu ülkede hiç değilse birkaç bin yürekli insan kaldığına bile inanmayan, namusluyu sındırıp namussuzun arkasını sıvazlayan, bilinçli ve bilinçsiz çıkardışkünü yandaşlarından aldığı korkmazlıkla bütün ulusla apaçık alay eden bir siyasal demagojiye karşı girişilip başarılan iyi niyetli bir hareketti 27 Mayıs. Kitlenin yaşama - düşünme düzeni kısa zamanda değişemeyeceğine ve kamu oyunu kazanmanın en kolay yolu demagoji olduğuna göre bu iyi niyetli hareketin - çoğu yukardan aşağı devrimlerdeki gibi - ereğini yitirmesini; kolaya kaçarak bir başka baskı düzenine dönüşmemesini umalım.

b) "Ulusça kurtuluş" kaygan bir deyim. Bununla kastedilen varılıp durulacak son ve kesin bir durumsa böylesi kurtuluşa inanmadığımı söyleyeyim. Ulusların geçmişlerine bakarak geleceklerine değgin bir genellemeye gidilebilirse hiç-

birinin vardığı bir aşamada durmayacağını, boyuna yeni kurtuluş yolları arayacağını söyleyebiliriz. İnsanın ve toplumun öz olarak hiçbir zaman değışmediğine, evrimin ve "hızlı evrim" diyebileceğimiz devrimlerin ancak yüzeysel değışiklikler olduğuna inanıyorum. Ulusların yaşankısında, yüzeysel de olsa bu değışikliklerin büyük önemini yadsıyacak değilim. "Ulusça kurtuluş" dan kastedilen bu evrimsel aşamalardan en yakınıysa buna erişmenin bence birtek çıkar yolu vardır: En acı gerçeklerin bile apaçık, çekinmeden tartışılabileceği, gericiliğin boğamıyacağı, hilesiz, gerçek bir demokrasi.

c) Demokrasi karşıtı yasaları, kurumları hiçbir çevrilemeye (tevile) sapmadan yoketmek ve demokratik kurumların kurulmasına önayak olmak.

d) Kendini tanımaya, düşünüş - davranış uyumunu sağlamaya çalışan gerçek bir aydın en başta seçtiği uğraşa karşı sorumludur. Kendinin, çevresinin, ulusunun, "insan"m sorunlarını uğraşının ve sanatının olanakları içinde düşünecek, çözüm yolları bulacak ya da arayacaktır. Gerisi kendiliğinden gelir.

ATOK, Oğuz Kûzım

n) Tevrii, kuzai gücün çökmesi, Annyımanın çığnenmesi, İera gücünün özgürlüğü yokeden bencilce davranışları, mahkemelerin İilemez, basının görevini yapamaz duruma gelmesi, Atatürk devrimlerine saldırılması, törenin alabildiğine düşmesi, demokrasinin silinip süpürölmesi, iktidardakilerin memleket sorunlarını bir yana bırakarak, sonuna değin kalacağız diyen oy haklarını ve sağ duyuyu hiçe sayan tutumları karşısında yapılan 27 Mayıs Devrimini: Demokrasinin, uygarlığın bu en doğasal haklarını ve Atatürkçülüğü yeniden bu ulusa mal etmek için ulusça girişilen bir devrim hareketi olarak değerlendirmekteyim

Tarihler, Türkelinin bu ikinci kurtuluşunu incelerken bireydeki, toplumdaki tepkilerini, düşünce alanındaki hazırlıklarını, sessizce devrişin başarı nedenlerini ortaya dökecekler; çok genç, çok yaşlı kuşağın elele verişindeki büyüü çöziye uğraşacaklar, asılı dersler çıkarmaya çalışacaklardır.

b) Bir daha bu zor ve aşağı durumlara düşmemek, Türk bayrağı bu memleket üstünde özgür dalgalandıkça egemenliğimizi yaşatabilmek için:

1. Ahlâklı bir kuşak yetiştirmek:

- (a) Menfaatı gözetmiyen, başkalarının aşağılık düşünce ve davranışlarına da göğüs germesini bilen,
- (b) Görevini, ödevini dış etkiyle, dürtüyle görmeyen
- (c) Uygarlık katının özlediği sağlam bir terbiye içinde,
- (d) Çok okuyan, spora ve eğlenceye yeteri kertede yer veren gerçek aydın olgunluğunda...

2. Demokrasiyi bütün kural ve ilkeleriyle benimsemek ve bunu batıya yönelen çabamıza denk yeni bir Anayasa ile perçinlemek:

- (a) Oy namusunu bütün hakların başında tutma,
- (b) Bu ulusu yöneteceklerin her an sorumluluklarını duymaları, her an hesap verecek durumda olmaları, büyük, küçük yönetme yükünün ağırlığını bir çatı altındakilerin omuzlarına eşit dağıtma,
- (c) İnsana değer vererek eşitlik prensiplerini, insan haklarını gerçek anlamda benimseme,
- (d) Özgürlüğün anlamını içten kavrayarak bireyin olduğu kadar özel ve resmî kurulların bu haklarına saygılı olma,
- (e) Yasa buyruklarına, yönetmelik, tüzük kurallarına, konulmuş prensiplere sonuna değin uyma, hakları hiçbir nedenle çiğnetmeme,
- (f) Sosyal adaleti bünyemize göre ayarlıyarak tehlikeli düşünce ve seyirlerin önüne geçme, toprak reformunda, vergi güdümünde Danimarka gibi bu işlerde ilcri ulusların çalışmalarını örnek alma,

gibi önemli konular üstüne eğilerek...

3. Atatürk'ün tarihimizin acılarından değerlendirerek gözümüzün önüne serdiği batı uygarlığını vicdanımız kadar kutsal ve tüm ilerlememizde rehber tutmak:

- (a) Kara kuvvetle uğraşma, doğu görüş ve duyusunu kökünden söndürme,
- (b) Yediden yetmiş okuma yazma seferberliği,
- (c) Memleketin ürününü, kapasitesini iyi değerlendirerek ayağını yorganına göre uzatmasını bilen, makine, motor sesini duyuran, iş adamlarını dallandırarak işsiz insan bırakmıyan, köylerden kentlere akınları durduran bir iktisadî düzeni kurma,
- (d) Üniversite kadrolarını bilgi, ekin alanında sonuna

değin uğraşacaklara bırakarak Teknik okullara, Enstitülere, Akşam Sanat Okullarına, Gezici Kurslara, Sergilere, filmlere, Tiyatro Guruplarına geniş ölçüde yer verme, lâboratuar, imal yerlerinin sesini ısız bucaklara değin götürme,

(e) Bilime, sanata gerekli değeri verme, bu yolda çalışanları destekleme, fikir işçisinin haklarını koruma,

(f) Güzel türkçemizi geliştirme uğrunda resmi organların, basının yardımın sağlama, özellikle çocuklara arı, duru dille seslenmeleri, Arapça, Farsça tilçikleri öğrenmemeleri için analara, babalara, öğretmenlere düşen ulusal vicdan.borcunu belirtme,

gibi sorunları titizlikle ele alarak...

c) Devrim açısından kısa zamanda yapılması gerekenler:

1. Önce Kurucu Meclisin bir an önce faaliyete getirilmesi, seçimin de bir an önce yapılarak, devlet işlerinin tezden oylu bir iktidarın eline bırakılması gerekir. Bu, uzun süreli, sorumlu plânların ele alınması için şarttır; demokrasi anlayışı da başka türlüsüne tahammüllü değildir,

2. Kısa zamanda yapılacak işler, Kurucu Meclis ve onu takip edecek Esas Meclisin görüşü, mürakaba ve kontrolü altında iş görecektir hükûmetlerinin plân ve programıyla çerçevelenmeli. Devrimin güzel havasını hiçbir zaman yitirmemek bağ düşünce olmalı, yukarda sayılan ana düşüncelerin hepsine birden başlamalı ve dallandırarak yıllık, aylık, günlük çalışma konularına bölmek suretiyle memleket işlerine hep birden eğilmelidir.

d) Bu şartların gerçekleşmesi için: herkesin iktidardakilere sırtını çeviren, umursamıyan bir davranışla değil, tersine benliğini verircesine ilgi duyması, iktidardakilerin de halk hizmetine, halk acılarına ayımsız eğilen bir tutumla güvenli bir hava yaratmaları gerekir. Ulusal ülküde sinsî, yıkıcı ve tenbelce davranışlara göğüs gerecek olan aydınlara, yazarlara ve sanatçılara düşen birinci ödev: Atatürkçü kalmak, her fırsatta ve yapıtlarında gericiliğin kötülüklerini canlandırarak batı uygarlığına kavuşmayı sağlamaktır. İkinci ödev: toplumun özgürlüğünü, hakkını koruma uğrunda ölümü bile göze almaktır. Üçüncü ödev: eline harf almamış onaltı milyonun tüyler ürpertici rakamını indirme, okumuşsa da çapraşık düşüncelerin-

den sıyrılamamış kimseleri uyarma yolunda seferber olmaktadır.

BALABAN, Memduh

a) Bencilliğin öylesine yaygın olduğu bir çevrede insan sevgisi, anlaşılır bir şey olmaktan çıkmıştı.

Batı dünyasının anladığı insan anlayışı önce insan sevgisinden geçmiştir. Sevgi ile anlayış arasındaki karşılıklı bağların düğüm noktasını batı düşüncüsü, insan kavramında bulmuştur.

Kendi bencilliğinin içgüdüsel duvarları içinden sıyrılıp özgürlüğünü elde etmiş insanoğlu, varlığın nedenini çözememişse bile; kendi varlığının, gene kendisi gibi öteki insanlarla ortaklaşa yaşama durumunu sezmiş; bu sezis, davranışına bir yön bulmasına, bir dünya görüşü elde etmesine yardım etmiştir. Toplum yaşayışı da bu görüşlerin ortaklaşa uyumundan doğmuştur.

Ben 27 Mayıs Devrimi'nden. önceki yöneticilerimizi toplum-bilim deyimiyle toplum - dışı yaratıklar olarak görüyorum. Kendi bencilliklerinin duvarları içinde tıkalı kalmış bu yaratıkların, bağlı bulunmaları gereken Türk toplumuna bu denli yabancı kalabilmeleri başka türlü açıklanamaz. Bu ulusun insanlarına göstermiş oldukları öylesine bir anlayışsızlık, toplumla kendi aralarındaki duvarların kalınlığı ölçüsünde artmaktaydı. Ortaya her çıkışlarında kişi ve toplum ahlâkı yönünden yaptıkları patavatsızlıklar onları yeniden o kalın, karanlık duvarların arkalarına atıyordu. Bunlar ilkel yaradılışlı yaratıklardı. Onları bilinçleri değil, içgüdüleri yöneltiyordu. İnsanoğlu bencildir, doğru; ama bu bencillik baskalarına, hele koskoca bir topluma zarar verecek kadar bir ölçsüzlüğe varırsa, insanı insanlıktan çıkarır.

Öte yanda koca bir toplum, bu toplumun daha iyiye, daha doğruya, daha güzele varmasını istiyen bilinçli, devrimci bir Atatürkçü kuşak vardı. Gençliğiyle, basınıyla, orduyuyla bu Atatürkçü kuşak, o acayip yaratıkların bütün vatan yüzeyinde yer yer yükselttikleri bu anlayışsızlık duvarlarını toptan yıktı. On yıldan beri insan - dışı, acayip, oynanmakta olan komedyaya son verdi. İçine girmeye çalıştığımız Batı dünyası önünde gururunu kurtarmıştı. bu aydın kuşak.

Özet: Aydınlığın karanlığı silişi.

b) Bu on yıl boyunca yitirilen sayısız maddi ve manevi değerlerin yeniden kazanılması, o yeniden kazanılacak değerlere

yenilerini katmak için çok, pek çok çalışmak zorundayız. Birinci ana şart bence bu.

Bu çalışma zorunluluğunu, ödev ile hak arasında kurmamız gereken denge yoluyla sağlamak durumundayız. Ancak böyle bir toplumsal denge kurulursa haksız kazançlar, uyuşukluklar, nemegerekçi düşüncüler ortadan kalkabilecektir.

İnsanlar yaradılıştan tembeldir, uyuşukturlar. Doğaya daha yakın olan doğu uluslarındaki bu uyuşukluk, onların geri kalmalarında en büyük etken olmuştur. İnsanlarımızı derece derece içinde bulundukları uyuşukluktan kurtarmak için gene derece derece onları sarsmak gerekir. Bu da ödev ile hak arasında bir dengenin kurulmasıyla olabilecektir. Kimler yapacaktır bunu? Görevinin bilincine varmış, varmaya çalışan, varmak zorunda olan aydın kuşak yapabilir. Nasıl yapabilir?

İkinci ana şart ortaya çıkıyor: Her alanda yalnız ve yalnız aydın kuşak yönetimi ele alırsa, içinde bulunduğumuz birçok güçlüklerden sandığımızdan, ürktüğümüzden çok daha kolaylıkla sıyrılacağımıza inanıyorum. Bu gerçeği unuttuk mu, belki de artık çözemeyeceğimiz çok çetin güçlüklerle karşılaşırız.

Sözlerime somut bir örnek vereyim: Yaşadığımız şu son on yıllık demokrasi fiyaskosuna yeniden uğramamak için ben, biliyorsunuz, oy hakkı gibi bir vatandaşlık hakkını, o pek se-vererek okuduğumuz demokrasi üzerine yazılmış kitaplardaki kalıplardan sıyrılarak ve yurttaşlarımın içinde bulundukları gerçeklerle ilgimi hiç yitirmeksizin yalnız okumuş vatandaşlarıma tanımanın gerekliliğine kesin olarak inanıyorum. Yoksa bizde vatandaşlık hakkının gerçekleştirilmesi yerine politika madrabazlığına ortam hazırlayan oy hakkını, aydın olmak ödevini yerine getirmemiş ya da getirememiş bir cahile tanıdınız mı: 1. sağduyunun ne olduğunu düşünmeyenlerin saflığına; 2. duygularına kapılanların taşkınlığına; 3. en önemlisi politikacının tuzağına düşmüş olursunuz.

Gerçekçi olmak zorundayız.

Peki, okumamış yüzde yetmişimiz, benim geçici olarak tanımayı doğru bulmadığım o bazı hakları nasıl elde edecekler? Burada da üçüncü ana şarta geliyoruz: Ulusal eğitim sorunu. O okumamış yüzde yetmiş, okumamış bir kişi kalmayınca ya değin, okumuş yüzde otuzca eğitilmeli, okutulmalıdır. Buna da, aksamadan uygulanırsa on yıllık bir programla varılabilir.

Yalnız, bu uygulamada nicelik (kemmiyet) kadar niteliğin (keyfiyetin) de önemlîni unutmıyalım. Çünkü biz bir şeye ö-

nem verirken, o şeyin bir yanına önem verir; öbür yanını ya unuttur ya da umursamayız. Bu kötü alışkanlıktan da kurtulmalıyız.

Yapmak zorunda olduğumuz çok iş var. Bunları gerçekleştirmek için malî, iktisadi kaynaklarımızın bulunması gerekiyor. Dördüncü ana şart: Ulusal gelirimizin arttırılması. Bu da plânla, programla olacak, uzmanlık gerektiren bir iş. Sorunlarımızı bilimsel yöntemlerle çözmek zorunda olduğumuza göre, bu sorunlarımızın içinde de en çetrefilli olan iktisat sorunumuzu çözmek de uzmanların işi olmalıdır. Bunun için bir Yüksek İktisat Kurulu'nu gerekli bulurum.

Özetliyelim: Çok çalışmalıyız. Önemini bilen aydınların görevleri çok büyük. Ulusumuz eğitilmelidir. Ulusal gelir arttırılmalıdır.

c) İkinci sorunun karşılığını verirken bu sorunun da karşılığını vermiş bulunuyorum. Çünkü biraz önce belirttiğim o dört ana şartın gerçekleştirilmesi için yitirilecek günlerimiz yoktur.

Sayın Cemal Gürsel'in açıkladığına göre, genel seçimlere aşağı yukarı daha bir yıl var. Genel seçimleri bekliyorum diye, ana sorunlarımızın koca bir yıl boşlukta sallanmasını doğru bulanlardan değilim. Bu bir yıl boyunca Millî Birlik Komitesi ve hükûmetinin Kurucu Meclis'le ve yerli, yabancı uzmanlarla işbirliği yaparak başlıca önemli sorunlarımızın çözüm temellerinin atılabileceğine, atılması gerektiğine inanıyorum.

Bizim kısa zamanda başarılabilecek işlerden çok, kısa zamanda başlanılması gereken işlerimiz var. Bunlar da işte o dört ana şartta topladığım konuların çerçeveleri içinde karşılaşacağımız işler olacaktır.

Yapılacak çok işimiz, yerine getirilmesi gereken bir yığın koşullar var. Şimdiden hemen iyimser olmaya da yer vermemeliyiz. Yersiz bir karamsarlık kadar, temelsiz bir iyimserliğin de zararlı olacağına inanırım. Hele öyle temelsiz bir iyimserliğin duygululuğuna, uyuşukluğuna da kendimizi kaptırırsak, gerçekte olan ilgimizi, belki de bir daha kolay kolay sağlamayacağımız çok kötü bir duruma düşmemiz kaçınılmaz olur. Gerçekçi olmak, gerçekçi olmak, gerçekçi olmak! Parolamız bu olmalıdır.

d) Genel olarak: Aydınlarımız önemlerini bilen aydınlar olmalıdırlar. Bu önemin toplumumuzun içinde bulunduğu güçlüklerden doğduğunu; böylece aydın kişiye birçok ödevler yük-

lendiğini, kendisinin bu yurttaki tarihe geçecek bir görevi bulunduğunu kesin olarak bilmelidir.

Yazar - sanatçı olarak aydın, içine düştüğü yalnızlık bunalımından kendisini kurtarmaya bakmalıdır. Bunun söylenmesi kolay, yapılması zordur; bilirim bunu, bilirim. Bilirim ya, gene de bunu yapmak gerek diyorum. Sanatçı o yalnızlık bunalımından kurtulmak için, bu bunalımı doğuran toplum vurdumduymazlığıyla savaşıacaktır; savaşmak zorunda kalacaktır. Bu savaşın sonundan üstün çıkacağına bir kez inanırsa ilk olumlu adımı atmış olur, sanırım.

Sanatçının; kendi içine kapanık, durgun, bezgin bir topluma yaşama sevincini, insan anlayışını, insan sevgisini getirmesi, getirebilmesi; bunun için savaşması tanrılara yaraşır bir yer kazandıracaktır ona. Çünkü o toplumun insanlarına insan olduklarını, yaşadıklarını, yaşamının güzel bir şey olduğunu duyuracaktır; onları yaşıyan ölümler olmaktan kurtaracak, onlara yeniden can verecektir.

Az şey midir bu?

BALCIOĞLU, Şahap

a) 27 Mayıs (Hürriyet) parolası altında geldi. Hürriyet özlemi, hürriyetsizlik içinde kıvranan her topluluk için normaldir. Esas olan hürriyetsizliğin, dolayısıyla hürriyet özleminin köklerini araştırmaktır. Bu konuda tabii olarak ekonomik ve sosyal problemlere inmek zorundayız. (Türkiye) adı verilen şu topraklar üzerinde yaşıyan insanların ezici çoğunluğu 27 Mayıs'a kadar git gide artan ve fert gücüyle halledilmesi mümkün olmıyan ağır ekonomik ve sosyal sıkıntılarla kıvrana gelmişlerdir. 1950 yılında yaşama şartlarının düzeleceğini uman kitleler D. P. yi iş başına getirdiler. Umutların gerçekleştiremeyeceği ancak 1954 den sonra anlaşılmalıya başlandı. 1950-1954 devresi, girilen liberasyon ve enflasyon politikalarıyla bir mirasyedi havasını yurttaki estirdiği için, D. P. iktidarının yarattığı yalancı bolluk sebebiyle yuvarlandığımız batağın kalınlığı ve derinliği anlaşılamadı. 1954, sıkıntıların artık açıkça belirmeye başladığı devredir. Ondanberi yurttaki yaşama şartları gitgide ağırlaştı. Ondanberi D. P. iktidarı dolu dizgin diktatörlük çıkmazına saptı. Ve gene ondanberi muhalefet şahlandı. 1957 seçimleri normal şartlar altında yapılmış olsaydı, D. P. iktidarı seçim yoluyla devrilmiş olacaktı. D. P. bundan ders almadı. Sonuç

ortada: Sıkıntı içinde kıvranan millet, hürriyetsizliğin de eklenmesiyle bir çeteye karşı birleşti. 27 Mayıs bu şartlar altında, Türk Silâhlı ve Silâhsız Kuvvetlerinin başarıya ulaşan işbirliğiyle geldik.

b) Türkiye'nin bir tarım ülkesi olduğu yolunda yıllardanberi ileri sürülen beylik sözü kaldırıp rafa koymak, yurdu hızla sanayileştirmek, tarımı endüstrinin yanbaşıında incelemek, buna paralel olarak gerçek bir eğitim seferberliğine girişmek ve bunlarla beraber bu topraklar üzerinde yaşayan insanların, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin ışığında yüzde yüz eşit olduklarını samimiyetle kabullenmek zorundayız.

c) Anayasa, Seçim Kanunu, çift meclis gibi yeniden kuruluşla ilgili hazırlık ve çalışmaları yapmakla beraber yukarıda saydığımız gerçek gerekleri hızla birinci plâna getirmek ilk şarttır. İkinci Cumhuriyeti hazırlamak ve yürütmek durumunda bulunan kişiler, yurttaşın asıl dertlerini daima göz önünde tutmak zorunluğunu duymalıdır. Devlet de, düşünen kafaların üzerinde, 30 milyona yaklaşan Türkiyelinin bugünlerini ve yarınlarını garanti altına almayı, insanı insan gibi yaşatmayı baş ödev bilmelidir.

d) Bu şartların gerçekleşebilmesi için, bugün aydınlara ve özellikle yazarlara, sanatçılara düşen ödev „yukarıdanberi sayageldiğimiz- ana dertler üzerine eğilmek, onları bütün çıplaklığıyla devamlı olarak gün ışığında tutmaya çalışmakla birlikte hem tedavi yollarını göstermek, hem de sürekli dayanışmayı bozmadan sorumluları dürtmek, gerekirse devirmektir.

BAŞARAN, Mehmet

Sorunuz, sanatçılarımızı, aydınlarımızı yaşama sorumlumuz üstünde düşünmeye, çıkar yollar göstermeye çağrı. Gerçekten, haritadan silinmek istemiyorsak beynimizi terletmek zorundayız bu konuda...

27 Mayıs, düşünen yanımızın, diri gücümüzün zaferi.. Geriliğe, kara güce yaslanarak; insan haklarını yok etmeğe; bilime sırt çevirerek, bir ulusun varını yoğunu sorumsuzca tüketmeğe yeltenenlerin yenilgisi... Düzcesi çıkmazlardan Atatürkün aydınlık güvenli yoluna dönüş...

Peki ama, nasıl geldik buralara? Neden halâ halkımız en ilkel yaşama koşulları içinde? Çoğunluğumuz okuma yazma bilmiyor; üç milyonumuz ana dilini konuşmıyor; Anadolu-

nun aldığı besin, yaşamayı bile sürdürecektir nitelikte değil. Topraklarımız günden güne çölleşiyor... Neden "Millet olma, insan olma davasıyla" karşıkarsıyayız halâ? Bu utanılacak duruma bugüne değin nasıl katlandık? Kimilerimiz, nasıl oldu da taş kouu dızı yıkıma gotürenlerin arabalarına?..

Bilimyardumuzda yıllarca çalışmış bir Alman profesöre ayrılırken Türkiye hakkında ne düşündüğü sorulmuş. Yanıt şu:

"Olumsuz seleksiyonlar ülkesi... Doğada güçlü güçsüzü, güzel çirkini, iyi kötüyü kovar. Sizde, tam tersi oluyor bunun.. İlerlemenin, gelişmenin yolları tıkanık. Ne zaman ayıklamayı olumlu yöne çevirebilirseniz, o zaman adam olursunuz.."

Gerçekten de her alanımız doğrulamıyor mı adamı? İyinin yerini kötü, çalışkanın yerini dalavereci, değerlinin yerini değersiz, sağlamanın yerini çürük alıvermemiş mi? Bir terslik yok mu ortada? Olmasa nasıl gelirdik buralara?..

"Düşükleri adalete teslim ettik. Bir anayasa, bir de seçim yasası... Tamam, ortalık düzeldi, işler yoluna girdi" diyebilir miyiz? Ada dolusu suçlu yetiştiren ortam, olduğu gibi duruyor. Toprağımızı derinlemesine işiemez, güçlü bir eğitim krizmasına gidemezsek, tez zamanda genç yöreyi zararlı otlar sarar. İş, kötülüklerin kaynağını kurutabilmekte.. Düşüncenin, özgürlüğün yollarını kesen ortaçağ ırtığı pislikleri temizliyerek, bireylerimizi çağımız uygarlığının nimetlerine kavuşturmakta... Ancak o zaman ayıklama olumlu yöne, sosyal akış yoluna girer; özgürlük tam olur; Atatürkçülük en uzak köyde kökleşir.

27 Mayıs, kaçırılmaması gerekli büyük bir fırsattır. Devrim açısından yapılmasını gerekli gördüğüm iş, hakiki müstait ilime uyarak, övüneceğimiz bir anayasaya ve hükûmete götürülmemizdir.

Thomas Paine "İnsan Hakları" adlı eserinde, bu konuda şunları söylüyor:

"Dünyanın herhangi bir memleketinde ne zaman ki: "Benim fakirlerim mesuttur; onların arasında ne cehalet, ne sefalet bulunur; hapishanelerinde mahpus, sokaklarında dilenci yoktur; yaşlı insanlar yoksulluk çekmezler, vergileri ezici değildir; ben onun saadetinin koruyucusu olduğum için insanlık âlemi benim dostumdur" denirse; bu şeyler söylenebilirse, işte o zaman o memleket anayasası ve hükûmetiyle övünebilir".

Biliyorum, pat diye gelinemez bu duruma; kısa zamanda, bunun ekonomik toplumsal ön şartları hazırlanır ancak. Ben-

ce en önemlisi, hükûmetlerin değişmesiyle hızı kesilmeyen güçlü bir eğitim savaşını başlatmak, bu işi plâna, programa bağlamaktır. Güçlü eğitim derken, bütün eğitim kurumlarımızı toplumsal, ekonomik yaşayışı güçlendiren sağlam bir öze kavuşturmayı; eğitime, Danimarkada, Hindistanda, İsrailde yaptığını yaptırabilmeyi kastediyorum. Cumhuriyetin eserleri içinde en önemlisi sayılan Köy Enstitüleri sistemiyle biz bu yoldaydık. C. Orhan Tütengil'in dediği gibi "Millet temelinde bir rönesans hareketi başlatmıştık. İşte o hareketi sürdürebilmeliyiz."

Ha, sanatçılara, aydınlara düğün ödev mi? Hakkiyle sanatçı,, hakkiyle aydın olmağa çalışmak; yaşamalarını, kafaları hizasında sürdürmek... Camus'nün dediklerini biraz değiştirerek söyleyecek olursak: Ülke; "Siyasi ve ekonomik kudret sahiplerinin elinde köle hayatı süren, ama kendi acıklı durumlarına karşı seslerini çıkaramıyanlarla doluydu onların yerine konuşmak, onlardan yana olmak...

BATU, Selâhattin

a) 27 Mayıs, fikir uğruna çarpışmaların Türkiye'de de başladığını göstermiştir; bu hareketin başta gelen anlamı budur bence. Gençler, aydınlar ve onların bir parçası olan subaylar, tarihimizde ilk defa hürlük, eşitlik, adalet gibi ülküler uğruna can vermişler, kan dökmüşlerdir; bundan sonra da döneceklerdir artık. Bir zümre zorbalığının, gerici fikirlerin, politika madrabazlıkları yolu ile yapılabilecek soygunların, haksızlıkların yolları bir hayli kapanmıştır. Türk ulusu bir bendi daha yıkmış, asyalılıktan bir adım daha Batı'ya doğru ilerlemiş, kökünü Doğu düşüncesinden alan bir zihniyetten biraz daha silkinmiştir.

b) Bence ulusça kurtuluşumuz, biryandan ekonomi, öteyandan kültür alanında hızla ilerleyebilmemize bağlı. Türkiye'mizin bu alanda acele çözülmesi gereken büyük problemleri var: Ziraata ileri bir istihsal tekniğinin gerçekleştirilmesi ve endüstrileşme yoluyla milli gelirimizi arttırmak, ulusça daha yüksek bir yaşama standardına ulaşmak, kurtuluşumuzun ana temelleri olacaktır. Bunlara paralel olarak milli eğitim kalkınmamızı da başarmak zorundayız.

Türkiye, benim görüşüme göre, bir ölüm kalım savaşı içinde bugün; yalnız bu savaşın bilincine gereği gibi ulaşmış

değil... Ekonomi alanındaki başarısızlığın bizi nerelere götürebileceği iyice bilinmediği gibi hâlâ memleket ölçüsünde kalmakta direnen ışıksızlığın da yurdu ne tehlikelere atabileceğini yeterince anlamış değiliz. Bu iki alanda kısa zamanda mutlaka başarıya ulaşmak zorundayız, kanısındayım.

c) Ekonomik kalkınma alanında ilk yapılacak iş, milli kaynaklarımızın bir dökümünü yapmak, imkânlarımızı bilim metodlarıyla hesaplamak, ve Batı'dan getireceğimiz uzmanların da yardımı ile işleri bir sıraya koyarak en verimli istihsal alanlarında kısa zamanda büyük başarılar sağlamaktır.

Kültür alanında Milli Eğitim Bakanlığımızı temelinden *reorganize* etmek ilk yapılacak işlerden sayılmalıdır. Kültürümüzün beyni olması gereken bu teşkilâtın çağdaş bilim zihniyeti ile yeniden kurulmasına mutlak lüzum olduğuna inanıyorum. İlk öğretim seferberliği aynı anlayışla plânlanmalı, halk eğitimi işi ayrıca ele alınmalı, orta öğretim, Batı'daki örneklerle uyularak ıslah edilmeli ve Batı uygarlığının temellerini veren bir kültürü nihayet bu topraklar üstünde de gerçekleştirebilecek nitelikte, tam teşkilâtlı liseler yurdun her bölgesinde kurulmalıdır. Üniversitelerimizin de daha büyük imkânlar ve daha verimli bir zihniyetle yeniden ele alınmasında büyük fayda görürüm. Güzel sanatların devlet eliyle, başarılı şekilde korunması, desteklenmesi, özellikle belli memleket parçalarında bölge tiyatroları teşkilâtının gerçekleştirilmesi, hemen ele alınması gereken en önemli işlerimiz arasındadır.

d) Bence her iş aydınlara düşüyor bu memlekette; onların ahlâkına, ülkücülüğüne, savaş gücüne gelip bağlanıyor. Her işin başı olan namuslu bir rejimin kurulabilmesi de onların elinde. Yıkılan rejimde örneklerini görerek ulusça utandığımız aydın tipinden artık bu memleket kurtulmalı.. Bu da yetiştirebileceğimiz büyük fikir ve devlet adamlarımızın verecekleri örneklerle, onların yaşama ve çalışma tutumlarına bağlı, biraz da.

Sanatçılarımıza gelince: Her ulus kendi bilgisi, kültürü, iç zenginliği ölçüsünde ve toplumun ılık düzeyine uyan sanatçılar yetiştirebilir. Sanatçı da içinde bulunduğu kabın biçimine uymak zorunda olan bir yaratıktır, ama toplumun biçimlenmesindeki payı da çok büyüktür. Sanatçı bir memlekette ne ölçüde hürse o ölçüde yaratıcı olabilir; nekadarkan ışıklanabilirse o kadar ılık verebilir. Yaratmak, hür düşünebilmek, hür duy-

mak, hür yaşayabilmek olumluluğuna bağlı. Onlar herşeyden önce kendilerini arıyacaklar, ama dünya ölçülerini de özetliyecekler; kendilerini bulabildikleri ölçüde de uluslarına yansıtacaklar ve dünya düzeyine çıkabileceklerdir.

BENEKAY, Yahya

a) İnsanların insanca yaşamasını sağlayan bazı şartlar vardır. Bu şartlar, o insanların içinde bulundukları, toplumun düşünce ve fikir seviyesine göre değişiktir. Tarihin bugünkü devrinde toplum ya da kişi olarak insanoğlunun yaşayışlarını yöneten bu şartların en mükemmelinin Demokrasi ve İlkelere denilen şartların topluluğu olduğunda bütün düşünürler birleşmişlerdir. Bu ilkeler, medeni yaşayışımızın da ortamıdır.

Türk Ulusu da Demokrasiyi, Demokratik Kurumları ve Demokrasi İlkelerini idrâk etmiş, benimsemiş ve bu sistemin temsil ettiği ortamda yaşamıştır; sistemin unsurlarının insanların haysiyetleriyle yaşamasını sağlayacak, birbirinden ayrılmaz bir bütün teşkil ettiğini anlamıştır. Türk Ulusu, Türk Toplumunu da Demokratik nizamda yaşamının şuuruna varmıştır. Demokratik düzenin topluma ve kişiye tanıdığı temel hakların; dokunulmazlıklarla hürriyetlerin; tadını almıştır.

27 Mayıs Devrimi bu yaşama şuurunun bir tepkisidir.

27 Mayıs Devrimi, Demokratik İlkelerin ışığında ve bu düzenin sağladığı ortamda yaşamının tadına varmış bir toplumun, bu şartların yok edilmek üzere oluşuna baş kaldırmasıdır ve kendi oyu ile bu nizamı sağlamak ve korumakla görevlendirdiği halde aksine bir yol tutmuş olanların elinden bu temsil yetkisini geri almasıdır.

b) Türk Ulusu, büyük bir kısmı itibariyle Demokratik Nizamı ve İlkelerini benimsemiştir, bu düzenin sağladığı ortamın insanca yaşayabilmesi için şartları sinesinde toplayan en iyi ortam olduğuna inanmış ve böyle bir nizamda yaşamağa alışmıştır. İş, bu alışkanlığı bütün toplumumuza yaymaktır.

Biz, belirttiğimiz düzenin kurulması için gerekli şartları toplu ve denenmiş bir halde elimizde bulunduran mutlu bir Ulusuz. Bir Atatürkümüz var ki Ulusça kurtuluşumuzun şartları budur demiş otuz sene önce, göstermiş bize. Bugün denilse ki alfabemiz Çin alfabesi olacak. Olur mu? Öyle işte; Arap harflerinden başlamış işe. Toplanan komisyonlar en azdan beş yıl ister gerçekleştirebilmesi için demişler. Yok demiş Atatürk "ya üç ayda olur bu iş ya da hiç olmaz". Hem de olmuş. Bu-

gün bir alfabe var elimizde: okula başlayalı daha bir buçuk ay olan oğlum bile çat pat sökmeğe başladı. Bir lâyük'lik getir-miş: o olmadı mı, bir düşünün, hangi Devrim gerçekleşebilir? Bir bunlar değil: Cumhuriyetçiyiz demiş, Halkçıyız, Devletçi-yiz demiş. Hele bir Devrimciyiz demiş. Ulus olarak bütünlüğü-müzün Halk olarak biribirimize karşı davranışlarımızın, tutu-mumuzun Devlet nizamları karşısında aynı haklara sahip oluş-larımızın şartları da budur demiş

Bugün için de, tatbik edeceğimiz en iyi ve faydalı, Yurdu-muzun gerçeklerine en uygun düşen iktisadi düzen, günün icaplarına göre az çok yumuşatılmış bir Devletçiliktir. Üzerin-de titrediğimiz rejim bütün Kurum ve İlekeleriyle Cumhuri-yetçiliktir.

Devrimciliğimizdeki tutumumuz, kanunların bütün Toplu-mumuz için ayrıntısız uygulanmasını isteyişimizdeki düşünce-lerimizde açıklanan Halkçılığımız 27 Mayısla gerçek sonuçla-rını vermiştir.

Eğitim alanında atılan adımlar, karacahillğe sıkılan ilk kurşunlar, en geniş anlamıyla Lâyık'liğe giden yollara düştü-ğümüzün belirtileridir.

Daha ne denir? Oktay Akbal'ın yazdığı gibi "Atatürk söy-lenecek ne varsa hepsini söylemiştir."

Ben de, pek çok yazar ve aydının gerekli gördüğü iki şar-tı katacağım:

1 — Toprak reformu.

2 — Hekimliğin sosyalleştirilmesi.

İslâm mitolojisine göre Tanrının ilk yarattığı şey kalem'. dir. İlk kelâmı da "yaz" olmuştur. Peygamberimiz Muhammed Mustafaya ilk gelen vahiy'nin ilk sözü "oku" dur.

Bunun en aydın en ileri anlamı nasıl olmuştaki Müslüman toplumların karacahillliğini önleyememiş, şaşar kalırım.

Ulusça kurtuluşumuzu sağlayacak şartları bir tek usul hazırlıyacaktır: Eğitim.

Tanrının bu, ilk "yaz,, ve "oku,, emirlerini karacahillğe iki hüzmeli bir ışıık gibi tutmanın ve bu günün bilgisiyle yetişmiş aydınlarımız yolu ile ulaşmanın zorunluluğu aşıkârdır.

Ak Devrimimizi gerçekleştirenler de ilk bu gereği gör-müşler ve ilk, eğitim işini ele almışlardır.

Yediden yetmişe bütün Halkı okutmanın çarelerini kur-mak ilk iş olmalıdır. Bu suretle Atatürk'ün başladığı işe O'nun

bıraktığı yerden devam etmek üzere ilk adımlar atılmış olacaktır.

Atılan adımlar, yürürlüğe konulan kararlar ve ilkeler bir ağacın çiçek açması gibidir. Her çiçek ancak bir meyve vaa-deder. Çiçeklerin meyveye durması, meyve bağlamaları için de beslenmeleri ve elverişli ortamın var olması lâzımdır. İşte bun-ları sağlamak ödevi aydınlara, yazarlara, sanatçılara düş-mektedir.

Diğer taraftan her düşünenin, toplumuyla, yurduyla ilgili her meselede şu ya da bu şekilde bir fikri vardır. Ama çoğu-muz bu fikri taşıdığımızın farkında bile değildir. O yüzden hiçbir kanaatimiz yokmuş gibi gelir. Sorulunca kafamızın ora-sına burasına dağılmış düşünce kırıntılarının birer birer kopup gelip toplandığını görürüz. Bununla da şunu diyeceğim: Ay-dınlarımızın, yazarlarımızın, sanatçılarımızın böyle anketlerle belli konularda düşünmeye çağırılmalarının da gerekli ve fay-dalı olduğuna inanıyorum. Bu bir çağrı olacak ve anketlerin belli sınırlarından taşan düşünceler; daha başka biçimlerde; kitaplarda, dergilerde, gazetelerde yer alacaklardır.

Bütün hazırlanışlarında aydınlara ve yazarlara düşen bir başka ödev daha var: düşüncelerinde dürüst olmak. Düşün-düklerini olduğu, her türlü şartlar altında da değiştirmeden söylemek.

BENER, Hikmet Erhan

27 Mayıs Devriminin anlamı üstüne, şimdiye kadar çok şey söylendi. Böylesine derin ve çok yönlü bir devrim hareke-tini tek yanlı incelemenin doğru olmayacağı kanısındayım. Bu-nunla birlikte, O'nu, karanlık ve geri düşünceye karşı, hür, aydın ve ileri düşüncenin bir zaferi olarak tanımlamak müm-kündür sanıyorum. Atatürk'ün ışıklı yolunda yürüyenler için bu zaferi kazanmak zor, fakat imkânsız değildi. Ancak, bu tatlı ve sarhoş edici zaferi, ulusça kurtuluşumuzun sadece bir çıkış noktası olarak kabul etmemiz, asıl büyük düşmanın, tenbellik ve gösterişçiliğin, zaferi kazananlar da dahil ol-mak üzere, hepimizin içinde dıpdiri yaşamakta olduğunu bil-memiz gerekmektedir. Altıedilenlerin, kara kuvvetin sadece bir avuç temsilcisi olduğu unutulmamalı ve hayale kapılınma-malıdır.

Ekonomik varlığını yoluna koymamış, ekinsiz bir kütle-

nin siyasal ve kişisel hürriyetlerinden, bağımsızlığından söz açılmaz. Ekinsiz, eğitimsiz, ekonomik varlığı tehlikeye düşmüş bir ulusun yüceltilebilmesi için herşeyden önce, çalışmayı, bir sokak edebiyatı olmak durumundan çıkarmak gerektir. Bunun için de, işi ve emeği gerçek anlamıyla değerlendirebilecek bir düzen kurmak zorundayız. Demokratik hayata girmeye: umduğumuz önümüzdeki günlerde, devlet yönetimini üzerine almak için halkoyu önünde birbirleriyle karşılaşacak olan siyasal partilere de bu konuda büyük sorumluluklar düşmektedir. Vatan, millet ve demokrasi edebiyatını artık bir tarafa bırakarak, ülkemizde, demokratik prensipler içinde, en verimli, en dürüst bir çalışma düzeninin kurulması için çalışmanın ve yarışmanın tam zamanıdır.

Her ne yolla ve ne pahasına olursa olsun, ulusal üretimi-mizi ve ulusal gelirimizi artırmamız şarttır. Ulusal eğitim savaşını da, aynı amaçla ilgili bir zorunluluk olarak kabul etmeliyiz. Yıkılan idarenin kötülükleri, ekonomik düzenin bozukluğunu örtmek telâşlarıyla birlikte ortaya çıkmaya başlanmıştır.

Ulusça kurtuluşumuzu sağlamak için hep birlikte, kadın erkek, elele çalışmamız gerekmektedir. Bu yolda gecikmeden ele alınması şart olan pek çok işler vardır. Ancak, bütün bunları, daha sonra ele alınamaz korkusuyla, mutlaka devrimi gerçekleştirenlerin yapmasını beklemek, ya da, ne kadar erişilmez büyüklükte olursa olsun, bir iki ölümcül kişinin yol göstericiliğine sığınmak, devrimin gerçek anlamını bilmemek demektir. Ancak, ulusça girilecek büyük çalışma savaşına uygun bir yön çizebilecek değerli yönetimcileri seçip, ondan sonra da, bireyler olarak üstümüze aldığımız ödevleri canla başla yerine getirmek yoluyla kurtuluşumuzu sağlayabiliriz.

Bu şartların gerçekleştirilmesi için en büyük yük, şüphesiz aydınlara düşmektedir. 27 Mayıs Devrimi bir bakıma, yalnız kendi çıkarını düşünen yalın ve ürkek aydınlara karşı, yılmaz ve ulusunu seven aydınlara bir başarısı olarak da tanımlanabilir. Gerçek aydın, doğru bildiğini çekinmeden ve yılmadan söyleyebilen ve bu uğurda çarpışmaktan çekinmeyendir. Gerçek aydın, yurt yönetiminde, sorumluluklardan kaçınmadan, yılmadan ödev almalı, alanı, gösterişçilere, tembellere, söz ebelerine bırakmamalıdır. Aydın olmanın en önemli bir şartı da, çevresini aydınlatacak güce sahip bulunmaktır.

Bir aydın olmanın kaçınılmaz ödevleri dışında sanatçılara



Necati İtez

düğen ödev, bütün öteki kişilere düğenden farklı değildir. Bu ödev, sanatı bir gösteriş, boğ bir öğünme ve eğlenme aracı olmaktan çıkarıp, gerçek sanat eseri yaratma yolunda bitmiyen bir didinme alanı olarak kabul ederek, durmadan, dinlenmeden çalışmaktan başka bir şey değildir.

Gerçek sanat eserinin belli bir yöntemi, belli bir okulu, belli bir tanımı yoktur. İster yurdunun ve ulusunun, ister bütün insanlığın, isterse bireylerin gerçekleri, dertleri ve sorunları üzerinde dursun, ister doğaya ve Tanrıya yönelsin, ister açık saçıık, ister kapalı ve hattâ anlaşılmaz görünen bir üslûp kullansın, bir sanatçı ancak gerçek sanat eserini yaratmış olmakla ödevini yapmış olacaktır. Bunun dışında, sanatçının, şu, ya da bu yolda çalışmasını istemek, onun ulusal kalkınmamızda sanatından gayrı bir yolda etken bir görev almasını beklemek, hattâ u'usal eğitim savaşında ondan bir yardım ummak gereksizdir. Sanatçı bir propagandacı değildir.

Ancak, sanatçıya, sanatçı kişiliği dışında bir aydın olması bakımından bir takım ödevler düştüğünü de kabul etmek gerekir. Ancak bu ödevin, diğer aydın kişilerinkinden farklı olmadığı muhakkaktır.

BERK, Nurullah

a) Bir kelime ile, "hür yaşayabilmek".

b) Bir tek şartı vardır: "kültürlü bir ulus olmak"

c) Bu şartın gerçekleşmesi için de "kısa zamanda" hiçbir şey yapılamaz.

Tanzimattan beri devamlı bir "oluş" halindeyiz. Olamadı. Sade kültür açısından dördünüü, belki beğinci plânda kaldık, hâlâ o plândayız.

Her yerde, en uzak köyceğizde ilkokullar, ortaokullar. Bütün vilâyet merkezlerinde Konservatuarlar, Güzel Sanatlar Akademileri, sergi sarayları, tiyatrolar, kültür kulüp ve kurulları, en azından on Üniversite!

Çarşaf yaşağı, nargile içme yaşağı, evde pijama ile dolaşma yaşağı, tesbih çekme yaşağı, geri, ilkel "alaturka" müzik yaşağı, din ve ibadet şekillerinde kesin reformlar, en kısa zamanda vatandaşın dilediği yere gitmesi, seyahat etmesi serbestliği, gerçek ümanizmaya varacak yollardan biri olan eski Yunanca ve Lâtincede tedrisat sisteminin kabulü, cinsel terbiyemizin çağdaş esaslara göre yeniden düzenlenmesi, hangi biri-

ni sayayım ulusça kurtuluşumuz için gerekenlerin?

Gelin de siz bunları, "kısa zamanda" yapın bakalım.

d) Aydınlar iki çeşittir: profesörler, öğretmenler, genel kuşakları yetiştirmek ödevinde bulunanlar. Bir de yaratıcılar, sanatçılar. Birincilerin aktif olarak ödevleri vardır. Yurt içinde "seyyal" ve dinamik bir ekip olarak ulusu her yönden aydınlatmaları gerekir.

Yazarlara, sanatçılara gelince, sayın "Varlık", bırakalım artık şu "topluma yararlı sanatçı" hikâyesini! Sanatçı büyük eserler yapmakla toplumuna, bağlı olduğu kültüre, medeniyete yararlıdır. Ötesi âcız fikrimce edebiyat.

Bana kalırsa yazar, sanatçı ödevini bol bol yapmıştır ve yapmaktadır. O topluma karşı sorumlu değildir, aksine toplum, hele Devlet ona karşı sorumludur. Çevresi içinde yapayalnız sanatçının acısı üstüne eğilmek, ona çalışma, eser verme fırsatlarını açmak gerek.

ÇAĞLAR, Behçet Kemal

Türk Ulusunu, Doğunun bataklığından alıp Batının aydınlık doruğu üzerine çıkarmış olan Atatürk çabasını, on yıldır körleten ve bu milleti yeniden karanlığa, bataklığa doğru sürükleyen kara kuvvete ta'viz veren zihniyetin iktidarını elinden almak! Şer kuvvetlerini al - aşağı edip hayır kuvvetlerine yol açmak, ön vermek: İşte 27 Mayıs hareketinin bence amacı, anlamı ve faydası...

Ulusça kurtuluşumuzun ana şartları, toptan Atatürk devrimlerindedir ve Atatürkçülük ülküsündedir. Ruh alabildiğine yerli, kafa alabildiğine Garpli! Kaldığımız yerde otlamak da yok! Kökümüzden kopmak da yok!.. Batı uygarlığı içinde, bir Fransız - bir İngiliz milletinden ayrı bir Alman milleti gibi, bir Türk milleti. Medeniyetçi olduğumuz kadar da milliyetçi, milliyetçi olduğumuz kadar da insaniyetçi olmak...

Sanatçı, bu yeni ülkü, inanç ve uygarlık savaşında, bir meczup - bir alil - bir çağdışı gibi - geride ve dışarda kalırsa en azından ayıp etmiş olur. Kimse ondan ordunun *muvazzaf* subayı olmasını istemez amma, savaşta da yedek subay olması şarttır artık! 27 Mayıs, yakamızdan tutmuştur; bizi saygı ve sevgi karışık bir duygu ile, sarsıyor. Saygı ile kendimize gelelim. Yılgın bir yığın olmaktan çıkıp yaratıcı bir ulus olmak durumundayız. Peygamberlerin çağı bittiğine göre sairlerin uyarma, aydınlatma çağıdır.

DAĞCI, Cengiz

27 Mayıs Devriminin başlıca anlamı Türk Milletinin Büyük Atatürk'ün çizdiği yolda bulunması ve dünyanın öbür olgu milletleri arasında varlığının sağlam temellere dayandığını göstermesindedir sanırım.

Ulusça kurtuluşun ana şartlarından biri elbette ki halkımızın topyekûn aydınlanmasındadır. Fakat memleketin kalkınmasında olduğu gibi, halkımızın aydınlanmasında da bu veya şu milletin okuma ve aydınlanma metodlarını aktarmakla, halkımızın duygusuyla bağdaşamıyacak bu veya şu sistemi, hernekadar parlak ve güzel görünürse görünsün, halkımıza aşılamaya çalışmakla bir sonuç'a varılacağına emin olamadığımız gibi, faydasına da emin olamayız. Ashında Türk Milleti şahsi hürlüğüne büyük bir önem veren ve seven bir millettir ki bunda kimsenin şüphesi yok.

Ben şahsen İngiliz ve Fransız demokrasilerinin dünyanın en iyi, en sağlam demokrasileri olduğuna inanırım. Fakat İngiliz demokrasisi İngiliz halkına, Fransız demokrasisi de Fransız halkına has bir demokrasidir. Türk milleti de kendi gelenek ve duygusuna uygun bir demokrasi sistemi içinde yaşıyacaktır elbet.

Devrimin ilk devresinde ilkokul öğretiminin ön plânda tutulması şart. Fakat Ortaokul öğretimi, hele ortaokullarda öğretim metodlarının büyük bir titizlikle ele alınması belki ilkokul öğretiminden daha çok önemlidir fikrimce. Burada hayata hazırlanan gence, her ne kadar yüksek seviyede olursa olsun, sadece teknik tedrisatı vermek yetmez. Öğretimin esası düşüncenin özgürlüğe ulaşması ve insanın hayata ve çevresine kendi açısından bakmasıdır; bütün baskılardan kurtulup hayatı ve çevresini kendi açısından değerlendirmesini bilmesidir. Orta. okullar gerçekten ulusça kurtuluşumuzda da, memleketin her bakımdan gelişip yükselmesinde de büyük bir rol oynayabilirler.

Aydınlara, özellikle yazarlara düğün ödevlere gelince; Devrimin gözler önüne serdiği gerçeği benimsemek ve bütün güçleriyle bu kutsal dâva üzerine eğilmektir. Burada şuna da işaret etmek isterim. Ben şahsen sınırlanmış bir edebiyatın her yerde, her zaman kısır ve küçük kalacağına kaniim. Fakat, başka milletlerin tarihlerinde gördüğümüz gibi, Türk yurdun-

da da milletin kaderini kendine dert edinen büyük Ziya Gökalp gibi düşünür ve yazarlar eserleriyle devrimlerin ardından değil de çok ilerisinde yürümesini bilmişlerdir. Biz batılı bir aydın değiliz ve olamayız diye yanıp yakılan arkadaşlara şaşmamak elde değil doğrusu. Batılı olmak (Aydın mı, yazar mı, ne olaksa olsun) demek çalışmak demektir bir bakıma. Çalışınca olur.

DARAGO, Reşat Nuri

a) 27 Mayıs Devriminin anlamı istibdada, diktatörlüğe karşı nefret ve isyandır. Türk Ordusu bu hareketi ikinci defa yapmış oldu (ilki Abdül Hamid'e tevcih edilmişti) ve emsalsiz bir şekilde yaptı.

b) Ulusça kurtuluşumuzun ana şartları ahlâk ve faziletin hâkim kılınmasıdır. En ziyade muhtaç olduğumuz bunlardır ve kurulumalarında çok acele etmeliyiz.

c) Bunun gerçekleşmesi için kısa zamanda yapılması gerekli olan şey herkesten önce devlete düşüyor: ahlâk ve fazilet düsturlarının fiilen hâkim kılınması devlet organlarının şaşmaz bir ciddiyet ve sertlik göstermesi, en ufak bir inhirafa müsamaha göstermemesi, lâübaliliğe göz yummaması ile mümkün olur. Memlekette ahlâk ve faziletin yerleşmesi okumak yazmaktan da mühim ve aceledir. Zira bizi bu hale getiren ahlâksızlık ve faziletsizliktir.

d) Bu yolda aydınlara, yazarlara ve sanatçılara düşen ödev ise, onların da bu zarurete inanıp icaplarına uymaktır.

DİZDAROĞLU, Hilmet

1. Olasıya düşük, çıkarıcı, yurt ve ulus sevgisinden yoksun kişilerin başında bulunduğu bir siyasal parti, yirminci yüzyılın ortasında Türkiye gibi bir ülkeyi, Ortaçağ kalıntısı bir anlayışla - ya da anlayışsızlıkla - yönetmek hevesine kapılmıştı. Bunun adı diktatorya idi, bunun adı demokrasiden başka herşeydi. Üstelik, karşımıza geçip, anlayışımızla, sağduyumuzla, iyi niyetlerimizle alay da ediyorlardı. Bir çıkmazda idik. Ya ezildikçe ezilerek karayazımıza katlanacaktık, ya da onları al - aşağı etmek için her çareye başvuracaktık.

Kısacası, "gaflet, dalâlet hattâ hıyanet içinde bulunan" bir azınlığın, hazırladıkları ve hak ettikleri çukura gömülmesi gerekiyordu.

27 Mayıs Devrimi, milli kinin şahlanması, aydınlığın karan-

lığı yenmesi, şer kuvvetlerinin dize gelmesidir. İran kozmogonisine göre Hürmüz'le Ehrimen arasındaki savaşı Hürmüz kazanacaktır; bizde de öyle oldu: Ehrimen'in yalvaran sesini Yassıada kıyılarında duyuyoruz.

2. Demokratik bir düzen yurdumuzda kökleşmedikçe, kurtuluşumuz tam sayılmaz. Önemli olan yalnız zafer kazanmak değil, geleceği güven altına almaktır. Zalimler yere serilebilirler ama, yarın onlara heves edebileceklerin çıkmıyacağını kim kestirebilir? Artık bu ülkede demokrasi ülküsü kök salmalıdır. Demokrasi, bütün kurumlarıyla yerleşmelidir. Ulus, demokrasinin gerçek havasını içine doldurmalıdır.

Bunun dışında bir kurtuluş yolu göremiyoruz.

3. Millî Eğitim seferberliği... Başka çıkar yol yoktur. Her okul, devrimlerin yaşaması için bir fidedir. O fideyi canlı tutmağa bakın, ötesi kolaydır.

4. Sanatçılar, on yıllık diktatorya çağında, paylarına düşeni fazlasiyle yapmışlardır. Onları, 27 Mayıs Devrimi'nin öncüleri saymakta hatâ yoktur. Ama, tüm aydınlarımız için aynı şeyi söyleyemeyiz. Ne hacet, Millet Meclisini dolduran kişilerin çoğu, "aydın" katın adamı değil mi idi? Ya ötekiler, ile tal-kını verip salkımı kendileri yutanlar?

Biz, yazar ve sanatçılar dışındaki aydınlardan olumlu bir davranış beklemiyoruz. Onlar, yine de her olay karşısında seyirci kalacaklar, her "kudretli"ye kavuk sallıyacaklardır. Asıl iş, yazarlara ve sanatçılara düşmektedir. Eserleriyle demokrasi ülküsünü ve insanca yaşama sevgisini yayabiliyorlar mı, bunu gerçekleştirebilirlerse yarınımıza umutla bakabiliriz.

DURU, Kâzım Namî

Bu yılın 27 Mayıs'ında başarılı bir devrim yapıldı. Vatandaş, milletini candan seven her Türk için bu devrim eski idareleri yıktı, yerlerine millî varlığını gösteren bir idare kurdu.

Millî Birlik Komitesini hep askerlerin kurmuş olduğunu görüyoruz. Tarihimiz, hele Tanzimattan sonraki tarihimiz gözden geçirilirse, bu memlekette askerlerin gerçekten önemli bir yer tuttukları görülür. Tanzimatta rol alanlar içinde askerler kendilerinden umulan yerleri aldılar. 1908 Meşrutiyeti de askerlerin eseridir. Ya İstiklâl Harbi? Yine Mustafa Kemal Atatürk gibi dünyaca sayılan büyük asker değil midir ki Türk Devletini cumhuriyet olarak kurdu?

Askerlerin böyle hep ileri, şerefli işler görmeleri, okullar-

da, hele Harp Okulları ile Akademide aldıkları yeniliklerden, ahlâki olgunluktan ileri gelmektedir. Askerler, çoğu siviller gibi; ne teorilerle kendilerini avutmuşlar, ne de zenginlik peşinde koşmuşlardır.

İşte daha uzatmağı gerekli görmediğim bu gerçekler dolayısıyledir ki memleketimiz, milletimiz ileri, hep ileri gitmekten kalmıyacak, önüne çıkmak istiyen engelleri yıkacak, yıkacaktır.

EDİBOĞLU, Baki Süha

a) 27 Mayıs Devrimi, sabırlı, kararlı, uzağı görür Türk milletinin, zulme, haksızlığa, yobazlığa, cehalete karşı bir bütün olarak şahlanması; Batı gönlü ve kafası ile bağlı bulunan aydın kitlelerinin şeref ve namus imtihanıdır. Bu imtihanda ilerici-ler ve Atatürkçüler, gericileri, zalimleri, Şarklı kafaları bir daha ezmışlerdir.

b) Ulusça kurtuluşumuzun ana şartlarını düşünürken önce Atatürk'ün lisanı ile söyleyeyim (Netice-i kat'iyeli) cehaletle savaşı göze almak lâzımdır. Bunun için de hatt-ı mücadele değil, sath-ı mücadele şarttır. Ulusça kurtuluşumuz, bu sathın üzerinde düşünülebilir ve yaratılabilir. Okumak ve okutmak!

c) Yatırımların büyük, çok büyük bir kısmını okullara ve öğretmen ordusuna ayırmak. Boğazımızdan, nafakamızdan kesercesine.. okuma - yazma - kültür seferberliği yalnız devletin, Kültür Bakanlığının başaracağı bir iş değildir. Hazırlanacak bir plân gereğince bütün aydınlara bu savaşta vazife verilmelidir. Bu işin bizim için bir (Varlık - yokluk) dâvası olduğu aydın kitlelere telkin edilmeli, herkes çapına ve sahasına göre, cehaletle savaşa davet edilmelidir. Bunun için gerekirse ki bence gerekmektedir - kanun çıkarılmalıdır.

d) Bu dâvada aydınlara, yazarlara ve sanatçılara düşen ödevler pek çoktur. Evvelâ yurdumuzu, halkımızı tanımak; imkân ve şartlarımızı göz önünde tutarak müsbet, öğretici eserler vermek, sık sık yurt gezileri tertip ederek köylümüzle yakından ve muhabbetle temas etmek, öğretmek, doğruyu ve iyiyi göstermek..

ELÖVE, Mustafa Enil

a) 27 Mayıs Devriminin Türk toplum hayatı ve devlet kurumunun oluşu bakımından taşımakta bulunduğu anlam bü-

yüktür. Hattâ, zannımca bu devrim hareketinin evvelkilere nisbetle talihli deneyebilecek bir yönü şudur: 27 Mayıs gelinceye kadar devrimlerimizin halk, toplum tarafından istenilen kıvamda benimsememiş olması. Şüphe yok devletimizin oluşunda çok önemli birer merhale teşkil etmiş bulunan *Tanzimat*, *Birinci Meşrutiyet*, *İkinci Meşrutiyet* ve *Cumhuriyet kuruluşu* ile cemiyetimize getirilmiş bulunan yenilikler toplumumuzun sınırlı bir kısmına tesirde bulunabilmiştir. Hele her biri devlet kuruluşumuz içerisinde birer büyük dâva teşkil etmiş bulunan *Büyük Atamız*'ın bu mânâlı yenileşme hareketlerinin toplumumuz üzerindeki müsbet tesirleri bir yana, arzu edildiği gibi yaygın olamamasının muhtelif nedenlerini biliyoruz. 27 Mayıs hareketi gençliğin temiz, vefakâr, saf vatan sevgisinin bir eseridir. Zulme, istibdada karşı bu direniş, geniş halk kitlelerinin umumî tasvibini almış, bu tasvib, bu inanış 27 Mayıs hareketinin meşrûiyet ve teminâtını teşkil etmiştir. İşte, 27 Mayıs hareketinin büyüklüğü, evvelkilere nisbetle daha talihli sayılabilmesinin başlıca sebebi çok geniş bir kütlenin kalblerini sarması, onların bu harekete gönül vermiş olmalarıdır. Hukukî anlamında 27 Mayıs hareketi zulme direnmeyi, ruhsuz ve şuursuz hale getirilmek istenilen toplumun, hak ve hürriyetlerini çiğneyenlere haklarının mevcut olduğunu, yükselmemizin başlıca sebeplerinden birisinin ruhlı ve şuurlu, *düşünen insan*'ların yarattığı bir toplumun zarûrcetine inananların cesurca karşı duruşlarını ifade etmektedir. Devlet kurumumuzun oluşu bakımından ise 27 Mayıs hareketi, tezelzüle uğramış demokrasimizin, anlamına uygun bir şekilde işlemesini temin edecek demokratik müesseselerin ve kuralların yer aldığı bir hukuk nizamının vücudunu gerekli kılmıştır. Kısaca, yeni anayasamızın demokrasi ruhunu yaşatma ve hürriyet şuurunu uyanık bulundurma maksadlarını taşıması arzu edilmektedir. Artık toplumumuz kendi çıkarları uğruna milletin her türlü şeref ve hayâsiyetiyle oynayan, hak ve hürriyetlerimizi ayaklar altına alan bir takım haris politikacıların hasis menfaatlerine oyuncak olmayı, bunlara karşı uyanık olmayı bileceği kadar, toplum menfaatlerinin herhangi bir surette ihlâle uğramamasını başaracak hukuki tedbirlerin tesbitini arzu etmekte de haklıdır.

b) Şu halde mesele *hamleci* ve *gerici*'ler arasındaki devamlı mücadele olduğuna göre, hattâ devrimler hamlecilerin (bir bakıma ilericilerin) eseri sayılmak iktiza ettiğine nazaran,

bu hareketi kolaylaştırmak için yürünen yoldaki engelleri kaldırmak, bu engellerin dayandığı sebepleri, yâni gericilerin istinad etmekte oldukları kuvvetleri yoketmek mâkuldür. Zannımca, Ulusça Kurtuluşumuz Batının hamleci tesirlerinden çekinmemekle kabildir. Buna rağmen bu hamleci (ilerici) gidişi frenleyen, yavaşlatan arzu ettiğimiz gibi yaygın olmamasına sebep olan mühim bir kuvvetle karşı karşıya bulunmaktayız. Bu, *cehalet*'dir. Günümüzde Batının terakki vasıtalarına rağmen, bu dar inanış yüzünden hiçten ölen, bu kör inanış sebebiyle adeta kabarmayı bir nevi fazilet ve kahramanlık sayan gafiller mevcuttur. Evet, Türk devrimi bir *Avrupa taklidi* yahut bir *Amerikan modası* değildir ve olmamak lâzımdır. Buna mukabil, Batı ruhunu, teknik ve vasıtalarını kendi imkân ve vasıtalarımızla bağdaştırmak, kısaca cemiyetçe yaşayışımızı Batı prensiplerine göre düzenlemek gerekli bir yoldur. Hürriyet düzeni içerisinde kalkınma, şüphesiz medeni âlemin *hayat amacı*'dir. İtiraf edilmelidir ki, Yobazlar ve yarım okumuşlar memleketimiz tarihinde bu cemiyetin ilerlemesine köstek olan unsurlar olarak göze çarpmışlardır. Bir bakıma, felâketlerimizin sebeplerinden birisi, hattâ başlıcası okumuş geçinenlerin gösterişli ve dağdağalı hareketleri olmamış mıdır? Bundan dolayı cemiyet olarak kurtuluşumuz milletçe gerçek anlamında okumaya, düşünen insanların sayıca üstünlüğüne, bilhassa bunların memleket gerçeklerinden uzak kalmamalarına, âdetâ bulutlar üzerinde gezen tavırla hareket etmemelerine bağlıdır.

c) Hemen işaret etmek mümkündür ki, 27 Mayıs Devrimini müteakip son on yıldır ihmale uğrayan eğitimin, gereken önemine kavuşması sevindiricidir. Geniş bir eğitim seferberliğine girişilmiş olması isabetli bulunduğu kadar, *tedrisatın kalifiye hale getirilmesi* öğretim ve öğrenim sisteminin tekrar gözden geçirilmesi lüzumludur. Müsamaha ve tâviz verme yarının hayat adamının, düşünen insanının yetişmesinde çoğu kerre tehlikelidir. Bundan başka şimdiye kadar oy endişesiyle hareket edenlerin, memleket gerçeklerini bir kenara bırakarak gericilere at oynatabilecek bir meydan ve imkânlar tanımış olmaları, ilerleyişimizi âdetâ dumura uğratmış, bir yılda 10 yıllık mesafe kazanma durumunda olan cemiyetimizi daha da gerilere götürmüştür. Bu, acı bir sonuçtur. Bir bakıma Atatürkü' Atatürkün koymuş olduğu esasları inkâr etmek demektir. Bu suretle hele 27 Mayıstan sonra Atatürkün koyduğu

ve gerçekleştirdiği ana prensipleri bir kenara itmemek, hattâ onlara sıkı sıkı sarılmak, inkılâplarımızı daha da ileriye götürmek son derece lüzumludur. Şu halde her şeyden önce *yeni baştan Atatürkü anlamak ve anlatmak* zorundayız. İşte eğitim seferberliğinden, en ücra yerlere kadar yayılacaklardan bunu beklemek hakkımız olsa gerektir. Zannımca, 27 Mayıs Devrimimizin mânası, büyüklüğü, dayandığı Atatürkçü temeldir.

Bir diğer mesele daha var: O da okutanlarla okuyanlar arasındaki nisbetsizlik. Bunu izale etmek muhakkak şart olduğu gibi, okutanların techizi, yetiştirilmeleri konusu da gözden uzak tutulmamalıdır. Şu kısa zamanda elbette evvelâ cı atılması gereken dâva, Eğitim dâvasıdır. Bundan hiç şüphe etmiyorum. Hattâ bir açıdan bakılırsa, bu mesele yeter derecede halledildiği takdirde diğerleri bile çorap söküğü gibi ard arda gelecektir. Şahsan arzuladığım, okuyanlara plânlı ve sistemli bir çalışmanın gerçekleştirme şartlarının öğretilmesidir. Zira Türk cemiyetine en ziyade azab veren hep plânsızlık ve sistemsizlik olmuştur. Bu yüzden neler kaybetmedik, ne zararlara uğramadık.

d) Şüphe yok aydınlarımızın, düşünürlerimizin daha çok çalışmak zorunda bulundukları bir devrede bulunuyoruz. Türk aydınının gerekli hasletlere ve çalışma gücüne sahip bulunduğu muhakkaktır. Bu ise dâvalarımızın başarılmaları için bizlere büyük bir umud vermektedir. Her bir aydınımızın sanki yeniden inkılâb yapıyormuşçasına, sanki bu inkılâbın başa-rılması için kendisine yeniden vazife verilmişçesine hareket etmesi lüzumuna kani bulunuyorum. İnkılâplarımızı bir gün unutmak durumuna düşmemek için inkılâbın henüz bitmediğine, devam ettiğine, aydın olarak yüklendiğimiz vazifelerin sona ermediğine inanmak şarttır. Ancak Batı seviyesine ulaşma ve bu devamlı gayretin, bu gönüllü ve bilgili çalışmanın idâmesine bağlıdır. Bundan dolayı yazarlarımız ve sanatçılarımız hitab ettikleri kütleye, her zaman karşılırlarına çıktıkları toplumumuza, yüklendikleri vazifenin büyüklüğü ve ağırlığı bir yana, herşeyden önce *Atatürk Çocukları* olduklarını unutmadıklarını ve onun yolundan hiçbir vakit ayrılmadıklarını dalma göstermeleri elzemdir. Zannımca Yazar ve Sanatçının başlıca ödevi, 27 Mayıs 1960 hareketinin temeli olan *Atatürk Ruhu*'nu yaşatmaktır. Ona dokunacaklara, saldıracaklara verilecek en iyi ders, 27 Mayısın kändsindedir.

GRUDA, Yılmaz

a) 27 Mayıs Devrimi, bence, tam anlamıyla Mustafa Kemal'ce duyugun, görüşün, yaşayışın sonucudur. Bir Mustafa Kemal davranışdır.

Toplumumuzun aydın çevreleri, Atatürk'ün, gözegöz - dilediği kotarıp gençliğe emanet ettiği Cumhuriyeti ayakta tutacak, koruyacak bilince ermişlerdir. Yani bir ne zaman "gaflet, dalâlet ve hattâ hıyanet" var; bunu, kelle koltukta, dinamitleyecek bir Mustafa Kemal, Mustafa Kemaller olacaktır daima.

b) Gerçeklerimize, şartlarımıza uygun (bilime dayanan) bir eğitim seferberliği; toprak reformu, vergi düzeni; gerici kuvvetleri doğuran, yaşatan ortamın şiddetle tasfiyesi; basında halk oyuna hizmet bilinci; siyasî hayatta profesyonel politikacılık yerine, memleketçi olmak, v.s.

c) Anayasa referandumundan sonra seçimlere gitmek. (Gelen partinin, 27 Mayıs devrimiyle, düzenlenmeye, uygulanmaya başlanan, tasarlanan - b'deki gibi - meseleleri yürütmek, geliştirmek.)

d) Biçim oyunlarını, romantizmi, "sanat için, kendim için" çabasını bir yana koyup, şartlar gerçekleşinceye kadar, kendini memlekete adanmak.

GÜVEMLİ, Zahir

a) 27 Mayıs Devrimi, bir uyanışın, bir şuurun, her türlü insan haklarını baskı altında tutan savruk bir systemsizliğe karşı ayaklanışın ifadesidir. 27 Mayıs, için için olgunlaşan bir tahammülsüzlüğün aksiyona çevrilisidir. Cumhuriyetimizin kuruluşundanberi ikinci kurtuluş hareketidir.

b) Ulusça kurtuluşumuzun ana şartları:

a) Ulusça çalışmak. Bir 20. yüzyıl insanına lâyık şiddette çalışmak. Ciddiyet ve samimiyetle çalışmak. Dinlenmeye vakit ayırmadan çalışmak.

b) Ahlâklı olmak. Fert hayatına toplum açısından mâna vermek. Kendimizi değil, toplumumuzu, milletimizi düşünmek. Yurtseverlik ahlâkına ulaşmak.

c) Ekonomik hayatta istihsale, kültür hayatında tahsisle son hızı vermek.

d) Şahsi teşebbüsü geliştirmek.

e) Toplum hayatının gerektirdiği her sahada, her ferdin çalışmasına karşılık mutlaka ve mutlaka teşkilâtlanmak. Ba-

şarayı ferdin ömrüne bağlamayıp bir sisteme erişmek.

c) Bu şartların gerçekleşmesi için devrim açısından kısa zamanda yapılmasını gerekli gördüğüm işler, kısa vadeli olanlarını devrim hükûmetince gerçekleştirmek, uzun vadeli olanlarını seçim sonrasına bırakmaktır. Kısa vadeli işlerin başında el atılmış olanların tasfiyesi gelir.

d) Bu şartların gerçekleşmesi için bugün aydınlara, özellikle yazarlara, sanatçılara düşer zannettiğim işler şunlardır:

Aynı fikir etrafında birleşmek. Herhangi bir olay karşısında acele hükümlere giderek dağınık sesler çıkarmaktansa ortalama bir hüküm üzerinde birleşerek hareket etmek şarttır.

Her aydının, her yazarın, her sanatçının ferd olarak yapacağı işlerin yanı başında, bağlı bulunduğu müessese veya teşkilât içinde görevi var. Bence her aydın veya yazar, her iki görevini de sonsuz bir gayretle tamamlamağa bakmalı. Hak bellediği yola yalnız gitmek yerine, toplu halde hak yolunu bulmak daha doğrudur.

Pratikte her aydın, çevresine devrimi tanıtmaya uğraşmalı. Geçmiş devrin kötülüklerini sayıp dökmekle vakit geçirmektense gelecek devrin müsbet işleri neler olabilir sorusunu cevaplamaya çalışmalı.

HÜNALP, Ayhan

1) Kendi - kendisine karşı, neredeyse iki sigara içimlik bir zaman süresi içinde, bir fiskelik dokunuşla ihtilâl yapacak duruma gelmiş, sağduyusu paramparça edilmiş, rezil - rüsva olmuş bir Devlet mekanizmasına karşı, haysiyetini, namusunu, vatanseverliğini kurtaran bir ordu savaşı. Ancak bu ordu savaşının silâhbaşı borusu çok daha önceki yıllarda, yazarlar, gazeteciler, öğretmenler, muhalif partililer, yargıçlar tarafından çalınmıştı.

27 Mayıs Devrimi, tüm olarak hiç kimseye mâledilemez. Anlamı da genel olarak vatansızlar kanserine, vatansızlar ve-basına, vatansızlar tüberkülozuna karşı, vatanseverlerin bir martı kadar beyaz ihtilâlidir. Üstüne haram sıçramamış bir yumruğun, soluğu kesilmiş, fosilleşmiş bir kangrene inişidir.

2) Anadoluda, "Say beni, sayayım seni" derler. Bundan kurtulacağız, "Sayayım seni, say beni" diyeceğiz bu bir.

Komşumuzun başı ağrıdığı zaman bizim de başımız ağrı-

yacak bu iki. Cezayirde şafaklarda, elleri bağlanmışlar kurşuna dizilirken biz de ağlayacağız bu üç. Tanıyalım, tanımyalım; toplumumuzdan birisi ilerledi mi, sıvrıldı mı, hasetlikten kurdegen olup uyuzlar gibi kaşınmayacağız bu dört.

Allah ile kul arasına girip, önce Tanrıyı sonra kulları dolandırmıyacağız. Büyük yürekli Gürsel'in dediği gibi, "Önce insan, sonra Türk, sonra da Müslüman olacağız" bu beş.

Ve onyedi kuruş için, dört zeytin için, iki elma için adam öldürmiyeceğiz bu altı.

Ve bir büyük görünce ceketimiz açıksa, numaradan iliklemeceğiz. El öpmeyeceğiz, etek öpmeyeceğiz bu yedi.

Ve bunların hepsinin üstünde, hepsinin dışında kalarak, her sabah kalktığımızda, rıhtıma serilmiş bir orkinos gibi kafamızı vura vura "biz ne oyuz, ne buyuz" diyeceğiz, sıfır olduğumuzu kabullenip, sil baştan diyip, yeni baştan doğmuşçasına hayata başlayacağız. Yoksa denizlerimizi soğan tarlası, tarlalarımızı da torik mezarlığı yapmakla hiçbir şey olamayacak ve kurtulamayışımızın teklemesi içinde geberip gideceğiz.

3) Çalışmayı, dürüstlükten ayrılanı, gammazcıları, istismarcıları, vurguncuları ya ipe çekmeliyiz, yahut da pasaportlarını vize edip, "size bu vatan da yer yoktur" dememiz gerektir.

4) Beğenmediklerimizi, sevmediklerimizi, otobüslerde, evlerde, meydanlarda, gazetelerde bangır bangır bağırarak söylemeliyiz. Bugün iki aydının bir karanlık köşesinde kafa kafa verip bir Kaymakamı, bir Ortaokul Müdürünü çekirtmesinde hiçbir fayda yoktur. İşe yaramayanların, yaramadıklarını, gidip suratlarına tükürür gibi söylemek gerektir. Bundan ötesi bulutlara yazılmış mahalle manzumelerinin ötesine aşamaz, aşamayacaktır da.

Bütün aydınlarımız, bütün yazarlarımız, sanatçılarımız, önce kendi kendilerine kaybolmuş bir neslin sözcüleri olduğunu gelecek nesillerin gönüllü kurucusu olduklarını teorik düşüncelerin dışında ve gönüllü olarak kabulleneceklerdir. Yoksa bunun dışında kalanlar minare gölgesi, davul tozu, tarla şalgamı olmaktan öteye geçemeyeceklerdir.

İLHAN, Attilâ

Mustafa Kemal'in devrimcilik tutumu devrimin sürekliliği ve devamlılığı temeline yaslanıyor: amaç çağdaş uygarlık "seviyesine" ulaşmak; yöntem, bilimlerin kılavuzluğudur. Çağdaş

uygarlık gerek teknik, gerekse siyasal alanda gelişip gittiğine göre, Atatürkçü devrimcilerin zaten zamanın akışı içinde sürekli bir *action* üzerinde bulunması gerekmiyor mu

Mustafa Kemal yaşadığı sürece "klâsik demokrasi'yi amaç edinmişti. Ondan sonra dünya savaşı yüzünden duraklayan, hattâ bir yerde tek parti diktasına doğru soysuzlaşan rejim; harbertesinde, biraz demokrasiler cephesine katılmanın gerekleri, biraz da eski devrimcilerin içten Mustafa Kemalciliği sayesinde bu amaca ulaşır gibi olmuş; dürüst bir seçim sonunda iktidar el değiştirmiştir.

Oysa bu defa da, kendine özgü yasalara göre işleyip gideceği sanılan demokrasi düzenini, ulusal iktidarı üç beş kişilik bir ticaret ortaklığı gibi alan liderlerin yozlaştırması; bunun ardı sıra hızla yeni bir dikta dönemine girilmesi bizi toptan amaçtan ve amaca götüren yollardan uzaklaştırıyor; işi çıkmaza sokuyordu. 27 Mayıs İhtilâli Atatürk devrimciliğinin sürekliliğine inananların eseridir, ve toplumsal gelişmemizi yeniden amaca götüren sıhhatli yollara sokmuştur. Amaç birinci plânda klâsik demokrasi düzeninin her türlü hukuki ve *social* garantilere bağlanarak gerçekleştirilmesidir

Fakat, iş bununla bitmeyecektir. Bir kere çağdaş uygarlık "seviyesi" eski yerinde kalmamıştır: klâsik demokrasiler tarih ve toplum gelişmesinin zorunlu sonucu olarak gittikçe "toplumsal ve toplumcu" özellikler kazanıyorlar. Kazanmışlardır. Bu, bireysel hakları ve özgürlükleri silmeden, bireylerin her bakımdan toplumsal garantiler âltına alınmaları; başka bir deyişle, hukuk düzlemindeki garantilerin ekonomi düzleminde pekiştirilmesi, desteklenmesi şeklinde görünüyor.

Mustafa Kemal, Müdafaa-i Hukuk döneminde bile bunu sezmiş; bir çok demeçlerinde daha o günden bu uzak fakat çok önemli "amac" a işaret etmiştir: Onun gözünde "ıslah edilecek" iki önemli şey, "iktisad ve maariftir". Ulusça kurtuluşumuzun bugün de aynı iki önemli sorunun çözülmesine bağlı olduğunu kim yadsıyabilir? Yine o, her iki alanda da gayet *radical*, halkçı ve toplumcu çözümleme biçimleri önermiş, uygulama yolları aramıştır. *Bir yandan ulusal geliri artıracak plânlı bir ekonomi gelişmesi programı düzenler ve uygularken; öteyandan hem bu gelirin toplumsal bir adalet ilkesine uygun dağıtımını sağlamak; hem de, hâlâ daha büyük çoğunluğu okuma ve yazma bilmiyen geniş köylü ve işçi çevrelerinin aydınlatılmasını iş edinmiş köklü bir eğitim "faaliyeti" ni teşkilâtları.*

dırıp gerçekleştirmek! Bilimi kılavuz edinmiş gerçek Atatürkçü devrimcilerin ulusça kurtuluşumuzu başka bir yönde görebilmeleri mümkün mü?

Devrim, bunları nasıl gerçekleştirebilir? Öyle sanıyorum ki bu temel soruya verilecek karşılıklar Atatürkçü devrimciliğin kendi içinde "partileşmesine" imkân verecektir. İçinde yaşadığımız toplumsal gelişme konağında, ulusal koşullarımıza uygulanacak çeşitli önermeler yapacağız: Kimimiz milli eğitimi öne alacağız, kimimiz ekonomi kalkınmasını. Bazılarımız demokrasinin hukuk düzenini sağlama bağlamakla başlamak istiyecek, bazılarımız doğrudan doğruya toplumcu bir iktisad düzenine geçmemizi!

Bence Mustafa Kemal doktrini, daha 1920'lerde devrimci halkçılık yönünde kurulmuş 'hâkimiyet-i milliyeci' bir girişmeydi. "Bizim en büyük ehemmiyetimiz yeni şekil ve mahiyetimizdir" diyen Mustafa Kemal, halkçılığı "çalışma" temeline dayanan bir devrimcilik tutumu olarak tanımlamıştı. Şu halde 2. ci Cumhuriyet'in toplumsal ve tutumcu bir demokrasi yönelişi göstermesi hem başlangıç Atatürkçülüğü, hem de "çağdaş uygarlık seviyesi" nin *actuel* gereği olarak haklı ve zorunludur: bu da bizi dışta barışçı fakat sömürgeciliğe karşı, içte barışçı fakat gericiğe karşı; köylüsünü kentlisini okutup yazdırmış, toprak reformunu ve endüstri devrimini başarmış bir Türkiye'ye götürecektir. Götürmelidir.

Sanatçı ne yapsın? Sanıyorum ki herşeyden önce dikta dönemiyle birlikte kafasını sarmış olan "sorumsuzluk ve anlamsızlık" cyilimlerinden kurtulması gerekmektedir. Faşizm italyasında Mussolini baskısı nasıl sinemacıları, söz gelişi *calligraphie* dediğimiz ters tûrs ve kötü bir biçimciliğe itmiş idiye ikinci dikta dönemindeki Menderes baskısı çoğu sanatçılarımızı işte öyle kötü bir başka biçimciliğe götürmüştür. Dilde öztürkçeciliğin aşırı bir hâle getirilmesi, anlamsızlık, v.s. sanatçıyı içinde yaşadığı ülkeden sıyırmakta, boşlukta yaşayan bir çeşit kelime hokkabazı haline getirmekte idi. Bu, Atatürkçü devrimcilik yönünden yanlış, geri ve kötü bir davranıştı. Şimdiden sonra da yanlış, geri ve kötü bir davranış olacaktır. Çünkü Mustafa Kemal, bu konuda pek açık sözler söylemiştir. Şunları demiştir söz gelişi: "... memleketimiz içinde medeni fikirlerin, asrı ilerlemelerin bir an kaybetmeksizin yayılması ve gelişmesi lâzımdır. Bunun için bütün ilim ve fen erbabının bu hususta çalışmayı bir namus borcu bilmesi gerek. Öğretmen-

lerimiz, şairlerimiz, ediplerimiz, yazarlarımız bu millete bu felâket günlerini ve onun hakiki sebeplerini açık ve kat'i olarak terennüm edecekler; bu kara günlerin dönmemesi için, dünya yüzünde medenî ve asrî bir Türkiye'nin mevcudiyetini tanımak istemiyenlere, onu tanıtmak zorunda olduğumuzu hatırlatacaktırlar."

Başka söze lüzum var mı?

KANSU, Ceyhun Atuf

a) Bizim kurtuluşumuzun kaynakları Ulusal savaş'la bağlar. Ulusal savaşın ateş ve demirden temelleri üzerine bir halk devleti kurulur. Halk devletinin ilkelerini yüce Atatürk, bir bir devrimleriyle gün ışığına çıkarır. Atatürk'ün artçısı İnönü halk devleti ilkelerinden birini özgür seçime dayanan demokrasiyi gerçekleştirir. Bu deneme, halk devletini ve Atatürk devrimlerini sağlamlaştıracağına, 1919 yılından bu yana, ulusumuzun başından geçmiş o güzel serüveni bozar, ilkönce ulusal birlik dağılır, halk devletinin temelleri olan Atatürk devrimleri sarıslır, ve yeni çağa bir köprü olan Türkeli Cumhuriyeti yıkılarak yerine bir ortaçağ yönetimi, karanlığa, baskıya ve yobazlığa dayanan bir ortaçağ düzeni kurulmak istenir. 27 Mayıs'ın anlamı şudur: Yetişen Türk kuşaklarının Atatürkçü oldukları anlaşılır. Ulusal kurtuluşumuzun temelleri nelerdir? Ulusal birlik, halk devleti, Atatürk devrimleri ve çağdaş ülkülere bağlı bir demokrasi. İşte, on yıllık bir Bizans ve ortaçağ dehlizinden, yeniden Atatürk yoluna çıkmasıdır ulusumuzun, 27 Mayıs.

b) Bu sorunun karşılığı, Atatürk'ün ilkelerinde ısıldayıp durmaktadır. Birincisi Ulusal birliğin kurulmasıdır. Yurdumuzda ve ulusumuzda dil ve tarih bilincinin yerleşmesidir. Bu, ikinci bir koşulla bağlıdır: İlköğretim ve halk eğitimi. Üçüncü koşul, halk devletinin gerçekleşmesidir. Halk devleti, halkın özgürlük ve haklarının gerçekleşmesiyle sağlanabilir. Bu özgürlüklerin ve hakların içinde en önemlisi, halkın mutlu-sağesen yaşamasıdır. Mutlu, sağesen yaşama hakkıdır. Nedir mutlu yaşamak? Mutlu yaşamak, insanın biyolojik ve toplumsal çevreye uygunluğudur. Ulusumuzun gerçek kurtuluşu için, insanlarımızın biyolojik bir uygunluk içinde yaşamaları gerekir: Açlık, geçim, sağlık sorunlarının çözülmesi gibi. Biyolojik uyuma yetmez, insanlarımızın toplumsal çevrede de uygunluk bulmaları gerekir: İş, çalışma güvenliği, yarınından korkmama, öğrenme ilerleme kolaylıkları, içerinci, yaşama sevinci, yaşa-

maların ilkel kavramlardan yükselip daha doyurucu, daha güzel kavramlara yönelmesi.

Bu toprak bizimdir. Bizim biyolojik ve toplumsal mutluluğumuz için düzenlenmeli, işlenmeli, güzelleştirilmelidir. Toprak sadece bir üretim aracı değildir. Onun yaşayışımızda kutsal bir anlamı vardır.

Toprağımızın insanlarımıza, biyolojik-ekonomik ve toplumsal mutluluklar vermesi için, onu sadece üretici bir düzenlemeye bağlamakla kalmamalıyız. Toprağı sevmeyi, toprağa bağlanmayı öğrenmeliyiz. Gerçek bir Yurt sevgisi ulusça kurtuluşumuzun ana koşullarından biridir.

c) İlkönce, ulusal birliği kurmak için, dil birliğini gerçekleştirmeliyiz. Gerçek ve güzel Türkçeyi yazında, sokakta ve devlette baş yerine koymalıyız. Hızla *Devrim okulları* açmalıyız. Bu okullarda, Atatürk'ün ilkelerini halka yaymalı ve üzerinde yaşadığımız Anadolu'nun Türk tarihi açısından önemini, bu yurdun son yurdumuz olduğunu, onu nasıl kazandığımızı ve en sonra ulusal savaş ruhu ile nasıl kurtardığımızı öğretmeliyiz. Bu okullar, yazarlar, ozanlar, aydınlarca yönetilen gezici okullar olmalıdır. Büyük Türk tarihine dayanarak, Anadolu tarihinin bir uygarlık tarihi olduğunu, bugün Batı uygarlığı denilen uygarlığın topraklarımızda filizlendiğini söylemeli yazmalıyız. Böyle bir toprakta neden mutsuz, yoksul ve geri kaldığımızın nedenlerini halk önünde açıklamalıyız. İki, ilköğretimi hızla gerçekleştirmeliyiz. Köyde göre öğretmen, eğitken yetiştirme yoluna yeniden dönmeliyiz. Üç, devleti halka indirmeliyiz. Devlet olarak halka örnek olmalıyız. Örnek bir devlet yapısı kurmalıyız. Dört, topraklarımızı, sularımızı, madenlerimizi ve ormanlarımızı, demokrasi ilkeleri içinde, Ulusal Mutluluk yolunda işlemeli, bunun için de ulusun çalışma gücünü seferber etmeliyiz. Sömürücü, tembel, hazır yiyici insan örneğinden, işine bağlı, yarınına güvenir, yaratıcı yurddaş örneğine hızla geçmeliyiz.

d) Kendini bu ülkülere ve ilkelere veren aydının, yazarın ve sanatçının ödevleri de ortaya çıkmaktadır. Aydın, yazarın ve sanatçının sorumlu oldukları ülkelerden biridir, Türkeli. Sanatçı ise, ulusal birliği kurmakta, halkı yaşama sevinciyle beslemekte, gerçeklerle yakınlaştırmakta, yeni ülkelere ısındırmakta, bir destan yapıcısı gibi, yurdumuzda ön yeri almaktadır.

KÖRÜKÇÜ, Muhtar

a) Bence 27 Mayıs devrimi, bu ülkede, hiç olmazsa İkinci Mahmut çağındanberi aydınlarla yobazlar arasında süregelen tahtaravalli oyununda aydınların bir kere daha ve inşallah tam olarak kazanışının belirtisidir.

Aslında bu çekigme aydınlarla yobazlar arasında bile değildir: Milletini ve memleketini seven aydınla kişisel çıkarları uğruna yobazları ve yobazlığı sömüren madrabaz aydın arasındadır.

Atatürk bu oyunu kökünden temizledi sanmıştık. Ama bir kere daha kündeğe geldik, aldandık; bu aldanış bize on yılda yüz yıl kaybettirdi. Oysaki büyük Ata'nın bize çizdiği yolun doğruluğu, mükemmelliği gün geçtikçe daha iyi anlaşıyor. Ve anlıyoruz ki onun bize verdiği her öğüt, okul müsamerelerinde ya da açış törenlerinde söylenmesi gerekli parlak, şatafatlı nutuklara temel olmaktan çok, milletçe kalış ve yaşayışımız için en önemli temeller, umdelerdir.

Düşük yöneticiler bu ilkeyi anlayamadıkları gibi en ortalama bir tarih suurundan da, sosyoloji görüşünden de yoksundular. "Tarih tekerrürden ibarettir" sözü, bu tarihten ders ve ibret almayanlar için doğrudur. Yoksa onlar sadece bizim tarihimizde kendilerine benzer en az on misâl, cihan tarihinde de sade yirminci yüzyılda uyarıcı akibetleriyle en az gene on tane diktatör misâli bulabilirlerdi. "Ben ona benzemem" sözü aptalca bir kanıdır, kendi kendini ahmakça'aldatıştır. Benzersin arkadaş, benzersin

27 Mayısı yaratanlar gençliğiyle, ordusuyla, basınıyla bütün bir Türk aydını kitlesidir. Türk gençliği, belki bir az acelecî, belki bir az ham, ama doğruyu tam görmüş ve gerekli yola tam yönelmiş durumdadır. Kavganın sonunda kol gücünü, silâh gücünü ortaya atarak işin yozlaşmasına ve kan dökülmesine engel olacak bir kudret gerekiyordu: onu da tarihinin her safhasında olduğu gibi akıl almaz bir temizlik ve mükemmellekle ordu başardı. Yaptıkları işin ne kadar isabetli olduğunu anlamak için 27 ya da 28 Mayıs günü sokaklara çıkıp halkın yüzüne bakmak yeterdi: Bu bir güç değişikliğinin değil, bir çeşit ısgalden kurtuluşun engin heyecanı ve sevinciydi.

b) Ancak hemen şunu demek gerekir ki bu davranış bir sonuç değil sadece bir başlangıçtır. Milletçe yapacağımız iş asıl bundan sonra başlayacak. Bu yapılacak işlerin başında yanlış

konulmuş ve kafalarda yanlış yere yerleşmiş kanıları, kural-ları değiştirmek gelir:

Bir kere: "bu millet demokrasiden anlamaz" kanısı kökün-den yanlıştır. Bu millet aslında her millettten çok eşitliğe, de-mokراسیye düşkündür, hattâ alışıktır. Başımızda bâzan Sultan diye bâzan şu ya da bu adla diktatör bulunduğu, içimizde de "ağa, bey" gücünün hâkim olduğu gerçektir. Ama biz bu güç-leri "olagan" diye, vakı'a olarak kabullenmişiz. Yoksa onu hak-lı, doğru, gerekli bulduğumuzdan değil; Köylü aslında kendini ağadan daha aşağı, daha düşük, daha kıymetsiz saymaz. Za-ten ağa da ondan farklı yaşamaz, içten içe de kendini onlar-dan daha üstün ya da farklı bulmaz. Zaman, dünya görüşü icaplar böyle bir düzen kurmuştur. Bunu direnişsiz, karşı gel-mesiz kabulleniş de boşuna değil: köylünün işine böyle daha iyi geliyor; tenbelliğe, doğulu görüşe, davranışsızlığa bu biçim daha iyi uyuyor.

Ama biz onun kafasına kalkınmayı, davranışı sokarsak, öte yandan da diktatörün çıktığı ortamı kaldırırsak iş değiş-ecek. Bunun için de davranış atılmasının, inisiyatifin millete geç-mesini sağlamak gerek. Burda ikinci yanlış kanıya geliyoruz:

"Bu millet kuzu gibidir, büyük ve güçlü kişilerin peşinden gider" sözü de yanlıştır. Sen ona kendini sürükleyecek gücü almasını öğretmemişsin, sen ona davranması gerektiği ve nasıl davranacağı yönünde ışık tutmamışsın. Millete yönetme ve güdme sorusunda davranış hep dışardan gelmiş, empoze edil-miş. O da doğulu tenbelliğiyle işi olduğu gibi kabullenmiş.

İsu bakımından ulusçu kurtuluşumuzun ana şartı ve en te-melî şudur: aydınlatmak, batı uygarlığına yönelmek.

c) Bu şartın gerçekleştirilmesi için iki geçeli çalışma ge-rek: evvelâ bastığımız yeri sağlamlaştırmak. Sağlam bir ana-yasa düzeni kurup bir daha tahtaravâlliye de, madrabaz aydı-nın oyununa da imkân vermemek.

Öteden, halk yönünden de hiç gecikmeden, süse şatafata büyük gösterişlere kapılmadan bir aydınlatma, bir eğitim yolu bulmak. Köylü şehirli ayırmadan, ilkokul, orta okul çizgisi çiz-medem gerçek aydınlığa gerçek uyanıklığa götürecektir sistemi kurmak. Bu, bütün aydınların, bütün devlet kurullarının el ele, omuz omuza çalışacağı bir temel savaş, bir çeşit "cihad-ı ekber" olacak.

Sağlık sorunu, toprak sorunu daha çok esaslı sorunlar bun-dan sonra gelir. Çünkü aydınlatma olmadan bunlar para etmez:

kininle yün boyadıklarını, DDT yi beygirlere içirdiklerini, hükümetin dağıttığı toprağı ağaya verdiklerini biliriz.

d) Bu savaşta en mühim iş aydınlara, sanatçılara ve yazarlara düşüyor. Tıpkı evlerine yıldırım düşmüş, sel basmış, deprem olmuş gibi onlar bu işi esastan almalıdırlar. Sanatçının ya da yazarın çevresiyle ve yöresindeki sorunlarla ilgilenip ilgilenmemesi eski bir tartışma konusu: ben ortalama düşünüyorum, kızılar ya da faşistler gibi bölük bölük güdümlü yazın veya basın yapalım demiyorum. Ama beride milleti kökünden tehdit eden bir dert varken de "ben karışmam, ben fildişi kuledeyim" demeye aklım ermez.

Soru bir kere bu duygu kertesine gelmektedir: ötesi program işi, şekil ve biçimi ilgilendiren ikinci kertede meselelerdir.

KUDRET, Cevdet

a) 27 Mayıs Ayaklanması'nın anlamı, hukuk dışı tutumu yüzünden meşruluğunu kaybeden bir idareyi yıkmış olmaktır.

b) Ulusça kurtuluşumuzun ana şartları, bugün yürürlükte olan *Teskilât-ı Esasiye Kanunu*'nda, ayrıca, yeni *Anayasa Öntasarısı*'nda ve Birleşmiş Milletler üyesi bir devlet olarak altını imzaladığımız *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*'nde sıralanan ilkeleri kâğıt üzerinde bırakmayıp hayata geçirmektir.

c) 27 Mayıs Ayaklanması'nın "devrim" olabilmesi için, ilkin bu ilkelerin gerçekleştirilmesi gerekir. Bu ilkelerin gerçekleşmesi için de, yapılacak ilk iş, insanı bir araç (vasıta) değil, bir amaç (gaye, erek) olarak görmektir. Her şey insan içindir, her şey insan hak ve hürriyetlerinin korunmasına bağlıdır.

Bir "hukuk devleti, hukuk devleti" sözüdür tutturmuş gidiyoruz. Hukuk devletinde insanlar hürriyet ve haklar bakımından eşittirler. Kanunun suç saymadığı düşünce, inanç, eylem (fiil), söz, yazı ve resimlerinden ötürü, kapalı kapılar arkasında gizli polis dosyalarının gülünç hikâyelerine dayanılarak ve savunmalarına imkân verilmiyerek, gizlice suçlandırılmazlar. Hukuk devletinde devlet adamları ellerinde kara boya ile dolayan kişiler değildirler. Hukuk devletinde insanlar, suçlulukları kanun yoliyle belli oluncaya kadar masum sayılırlar. Hukuk devletinde kanunun suçlandırmadığı kişileri işsizlik yoliyle açlığa mahkûm kılmazlar. Hukuk devletinde suçsuz kişilerin suçsuz kitaplarını yasak etmezler. Hukuk devletinde... Hukuk devletinde... *İnsan Hakları Evrensel Beyanna-*

mesi'nin maddelerini bir bir saymak gerekli mi? Onları bir kâğıttan başka bir kâğıda aktarmak neye yarar?...

Ulusça kurtulmak için yapılması gereken iş, Anayasa dışındaki yaşamağa alışmış kişileri Anayasa içinde yaşamağa alıştırmaktır.

d) Bunun gerçekleşebilmesi için, aydınlara, özellikle yazarlara ve sanatçılara düşen ödev, açlığı göze almaktır; açlığı göze alıp ölenecek dayanmak... Bu memlekette hukuk devleti ve gerçek hürriyet, bir siyaset adamımızın başka bir münasebetle söylediği gibi, namuslular da en azdan namussuzlar kadar cesur oldukları zaman kurulacaktır...

MAKAL, Mahmut

a) Bu karşılığı yedi kasım sabahı yazıyorum. Yassıada mahkemesi ağır ağır ilerliyor ve can sıkıyor. Sonunun ne olacağı, cezası olanların, büyük suçlar işlediklerini bildiklerimizin, hangi cezalara çarptırılacakları belirsiz. Bunun yanında "Memleketçi Demokrat Parti" kuruldu ve kimin kurduğu, niçin kurulduğu da belirsiz. Neye yorumlayacağını bilemiyor insan. Üstelik siyasal çalışmaların yasak olduğu bir devrede kuruldu. Yeni anayasanın ilk şeklini gazetelerde okuduk. Yer yer kapalı hükümler var ve istenen anayasa değil elbette. Hazırlayan bilim adamlarının hiç biri de tamamını kabul etmemişler zaten. Üniversite profesörlerinin tasfiye edilmeleri iyi karşılanmadı. Bizim köyde bile atom etkisi yaptığını Çezik öğretmen yazıyor mektubunda. "En cahil halk kitlesinde bile bu etkiyi yaptığını doğrusu görmesem bilemezdim" diyor. Belki bu tasfiye gerekliydi, gerekli idiyse neden gerici profesörlere dokunulmadı? Menderese mektuplar yazarak çıkar sağlayanlara illi medli? Teker teker sayıyorum, bütün gerilik tarafları üniversitede kaldı. Budur insanı derin düşüncelere götüren. Karşılık vermeye son günlerin olaylarından başlamam yersiz değildir. 27 Mayıs'tan önce Ankara'nın Kızılay Meydanında yapılan sessiz isyanın içinde bulundum. Forum Dergisindeki yazılarımdan dolayı Tahkikat Komisyonu kimliğimi işledi, gece vakti Meclisten polisler gelerek götürmek istediklerinde raslantı olarak köylerdeydim, kurtuldum. 1959 un aralık ayında Köy Enstitülerinden yana olan bir kitabım için hazırlanan kalın dosya incelendi, bakanlık emrine alınacakken istifa ettim... Esir olmadığımız için nerdeyse bizi aç öldürecek ti düşüklükler. 27 Mayıs sabahı onun için sevinçten deli oluyor-

dum. Onun için hâlâ Millî Birlik Komitesine inanıyor ve güveniyorum. Ama endişemi de gizlemiyorum. Şu anda ben, profesörlerin yeniden üniversiteye döndürüleceklerine inanmıyorum. Dönerse bir kaçt ancak döner. Millî Birlik Komitesinin niyeti ve tutumu iyiye doğrudur. Çıkarları yoktur. Onlara kılavuzluk eden akıl hocalarıdır bence alınan yanlış kararlara sebep olanlar.

27 Mayıs Devriminin anlamı, memleketi uçuruma sürükleyen, ilmi, sanatı, insan haklarını, özgür düşünceyi çiğneyen ve yönetimi ellerinde tutan bilgisiz fakat hırstan gözleri kapanmış bir küme politikacıyı alayağı edip milletçe kurtuluşumuzu sağlamaktı. Bu başarıldı. Kötü yöneticiler düştü. Onlarla birlikte geride bıraktıkları pisliklerin temizlenilmesine çalışılıyor. Geçen yıl "1980 yılının, memleketin üstündeki kara bulutları sıyırmasını" dilemiştim. Bu yıl da dileğim, düşüklerin ve memleketi sürükledikleri pisliklerin temizlenmesi ve milletçe aydınlığa çıkmamızdır...

b) 1 — Kilit noktalarına oturttuğumuz yöneticilerin sandalya hastalığına tutulmadan, işlerinin gereğini yapma, yapamazsa oradan hemen ayrıma anlayışına kavuşmaları. Bu anlayışın memlekette yerleşmesi... 2 — Dalkavukluğa yüz vermem ve toplum içinde herkesin hakkına razı olması anlayışını yerleştirmek için her tedbir alınmalı, biri ötekini soymaktan vazgeçmeli, geçmiyorsa vazgeçeceği şekilde esaslar koyulmalı... 3 — Küçük köyleri birleştirerek köy sayısını 7-8 bine indirmeli ve oralara uygarlığın olanaklarını geç kalmadan götürmeliyiz. Bu, toprağın da plânlanmasını gerektirir, dolayısıyla işsizliğin ve şehre akının önlenmesini sağlar. 4 — Gereksiz yerlerden kısararak mutlaka eğitim davasına fazla para ayırmalı, bunun yanında milletçe elele vererek okul ve öğretmen mesölesini çıkmazdan kurtarmalıyız. 27 Mayıs Devriminden sonra da adı anılmaya korkulan Köy Enstitüleri sistemini tezelden canlandırmalı, eskiden olduğu gibi ülkücü öğretmenler yetistirmeliyiz. Gerçek kurtuluşumuz için bu yola dönmek zorunda olduğumuzu bilelim. İlköğretimi ancak bu yolla gerçekleştirebiliriz. Ondan sonra batılı bir toplum olmaya başlarız. 5 — Halkın sağlığı çok bozuktur. Ekonomik düzeni sağlam ve sağlam temeller üstüne oturtmakla birlikte, doktorluğun devletleştirilmesini de gerçekleştirmek zorundayız. Köylünün şehirdeki doktora hasta götürecek güçte olmadığını, olanların da hastane doktorunun evinde soyulmadan hastasını hastane-

yc koyamadığını yakından bilmeyenlere, bu derdi illiklerinde duymayanlara bir şey ifade etmez belki bu madde. Bunun en önemli dâvamız olduğunu bilmeliyiz. 6 — İmtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kitleyiz lâfını kitaplardan alıp uygulamalıyız. Toplumunu sömüren ağaların elinden köyler, inleyen köylüler kurtarılmalı, şeyhlik tarihe karıştırılmalıdır.. Milletın bir kısmı sefalet içinde boğulurken bir kısmının haksız kazançlarla saltanat sürmesini önleyici tedbirlerin alınması Türkiye için şart olmuştur. Değilse bu keşmekeş gidişe on-onbeş yıl zor dayanırız...

c) Devrimi gerçekleştirenlerin hiç bir engel tanımadan, hiç bir şeyden korkmadan, yukarda saydığım ve onlara bağlı daha bir çok meselemizin halledilmesi için özden çalışarak bütün olanaklardan yararlanmalarını gerekli görürüm...

d) Bütün sanatçılar, yazarlar, aydınlar, omuzlarındaki yükün ağırlığını kavramalı ve ona göre adım atmalıdırlar. Her şeyden önce kişisel çıkarları kafamızdan silip atmalıyız. Korku ise aydın-sanatçıya yakışmaz. Herşey açık açık, çekinmeden yazmalı, çıkmell, söylemeliyiz. Dâvalarımızı ana esaslara bağlayacak olan yöneticilere ışık tutmalıyız. Şurda başka, burda başka biçime girmeden olduğumuz gibi kalmalıyız. Kötü politikacıların elinde oyuncak olmuş olan aydınlar, sanatçılar bize ders olmalı. Dergi çıkaranlardan bu yıl biraz daha cesaretili yayın yapmalarını dilerim...

MENEMENCİOĞLU, Muazzez

a) 27 Mayıs Devrimini tek bir güne (27 Mayıs 1960), tek bir sınıfa, tek bir unlama bağlamak doğru olmaz. Devrimin içindeyiz daha. Bu soruya kesin bir cevap verebilmemiz için, devrimin kendisini bütünlemesini, tamamlamasını beklememiz gerekir; bekliyoruz.

b) Ulusal bir ahlâk getirmek, ulus olarak bütün bireylerimize sadece ilk öğretimi tamamlatmak değil, ama ne olursa olsun, ulusça ilk öğretim seviyesini sağlamak, bunun ulusça bilincine varmak; bunun için de öğretmen dâvasını, en önce bunu yoluna koymak. Ölçülü, sistemli bir tutumsal (iktisadi) kalkınmayı sağlamak.

c) Yukarıda söylediklerim.

d) Bir vatandaş, bir yurttaş olarak herkese düğün ödevler. Sanatçıya ayrıca ödevler yüklemek doğru olmaz bence. Çün-

kü, 27 Mayıs Devrimi, toplumsal bir değişme değil, politik bir değişmedir. Yüzeyde kalan politik bir değişmenin ise sanat üzerinde bir etkisi olamaz.

MUHTEREMOĞLU, Afet'

a) 27 Mayıs 800 yıllık Türkiye tarihindeki ayaklanmaların en dürüstü, kutsalı, en zaruri olanıdır. Doğal olaylara müdahale edebilen insanoğlunun, gerekirse tarihi olaylara da elko-yabilmesidir. Coğrafi durumu doğuda bulunan Türkiye'nin "görüş" ü, anlayışı bakımından doğululuktan, "donmuş" durumdan çıkmayı hak ettiğinin kanıtıdır. İnsan kıymeti, hattâ canlı yaratığa tanınan değer, daha çok batılı bir anlayışın eseri-ridir. İnsana insanca, hayvana da insana yaraşır bir büyüklük-lüklü davranan, batılı anlayıştır. Kendi değerini bilen birey, bir diğ-erinin de aynı değerinde olabileceğini hesaplar. Kendilerine ve başkalarına insan olma hakkını tanımayı bilenler, buna karşı yürüyenleri durdurmasını da bilirler. 27 Mayıs bunun için her bir Türkün insanlık değerini koruması savaşıdır. 27 Ma-yıs, kuvveti, kudreti, temizliği ve amaçları aynı titizlikle ko-runduğu taktirde, bir milletin en son hızla batılı anlayışı be-nimseme çabasıdır.

b) Ulusça kurtuluşumuz, zihniyetimizin ~~anlayışımızın~~ de-ğişmesine bağlıdır. Batıdan aldığımız yenilikler, metotlar, eş-yalar nekadardır değerli ve faydalı olursa olsun, zihniyetimiz ol-duğu yerde kaldıkça, bunlar üzerimizde başkalarının elbiseleri gibi duşacaklardır.

Zihniyetimizle yaptığımız işleri bağdaştırabilirsek işimizle lâfımızı birbirine bağhyabilirsek- kurduğumuz fabrikalar da, komisyonlar da, aldığımız öğretim metotları da yeni yapılan yollar da, her türlü iyi niyetimiz de işe yarar. Yoksa "Gözümü kaparım, vazifemi yaparım" demek hiçbir meseleyi çözmez. Gözümüzü açarak üstümüze düşen ödevi yapmayı öğrenmeli-yiz artık.

c) 1 — Bizde yer etmiş Osmanlı zihniyetinin kalıntılarını kazımak için çok iyi yetişmiş, her aydından daha iyi yetişmiş, memleket meseleleriyle ilgilenmekten sıkılıp utanmıyacak, su-ya sabuna dokunan ~~öğretmenler~~ gerek bize. Bunlara çocukla-rımızı eğitebilme imkânları vermek, "hayat ayrı, okuñ ayrı" saçmalığına bir son vermek gerek. 2 — Vatandaşlar arasında her bakımdan ayrılık gayrılık yaratan basit görüşler bize, hele

böyle bir devrimden sonra yaraşmaz. Her vatandaş bu memleketin çilesini çekti. Subaylara çok şeyler borçluyuz ama onlar da artık "estağfirullah" demesini bilmelidirler. Şu veya bu işi yapanlar değil önemli olan; *insan* olduğumuz, önemli. İnsana insanca değer verilmesine alışabilirsek, sanıyorum ki kurtuluşumuzun önemli bir kısmının sağlanması kolaylaşacaktır. 3 — Üniversitelerimiz Islâha muhtaçtır. Ama buna profesörler odasından değil, "öğrenci kalemi"nden başlamak gerek. "Üniversitede okumak, hele seçtiği fakülteye girebilmek bir genç için ölüm kalım meselesi oluyor. Çoğu da gençlerin, birkaç yıl bekliyor. Yahut hiç ilgili olmadığı bir kısımda okumayı göze alıyor. Bu, uygar bir memlekette görülmesi ayıp olan bir haldir. Değiştirilmesi gereken zihniyetimizin en gülünç veya acıklı örneğidir. Gençlikle oynamak, ona önem vermemek fakat öte tarafta memleket için büyük gelecekler düşünmek basit hayal kurma ve gevezeliklerdir. Gözlerimizi *gençliğe* çevirelim artık.

d) Zihniyetleri değiştirmek. Tarihten kopamıyanlar, arkada bıraktığı cicibicilerde gözü kaldığı için ikide bir eteğine yapıştığı annesini durdurarak arkaya dönen, parmağı ağzında çocuklara benzerler. Annelerini gidecekleri yere geç vardiarmaktan başka kârları yoktur. Çünkü arkaya ne kadar sık dönüp bakarlarsa baksınlar, yine de yürümektedirler. Eğer yolun ortasında durup ille de arkadaki cicibicileri almak için diretirlerse ya annelerinden bir temiz dayak yerler, yahut da ceza olsun diye oldukları yerde bırakılırlar. Orada kalmakta üstelerlerse, kalabalığın arasında kaybolmaları da mümkündür. Fakat ben bunların, kaybolmamak için çıkardıkları feryatlardan korkarım. Eski anlayışlarında üsteliyen feryatlardan. Üstelik "okunan, seyredilen, dinlenen ve en üst basamaklarda olan" lar oldukları için bu sesleri çok insana duyurmaları mümkündür. *Yeni bir zihniyetle*, uygar bir memleketin ihtiyacı olan tam aydınlar olarak seslerini duyurmağa baksınlar.

ONAT, Muvaffak Sami

a) Türk ulusunun insan haklarına karşı duyduğu saygıyı gösterir.

b) Kültürel ve ekonomik gelişmemizin birbirine paralel olarak düzenlenmesi.

c) Plânlama.

d) Çağdaş batı düşünce sistemine, Atatürk devrimlerine ve (Saf sanat ideali) ne bağlı kalmak.

ÖZERDİM, S. N.

a) 27 Mayıs Devrimi, demokrasimizi kurtarmak, hattâ yeniden kurmak amacıyla yapılmıştır. Cahillığe dayanarak on yıl yönetim başında kalan yetersiz, üstelik insanlık ve ahlâk kurallarını hiçe saymış bir yönetimin ortadan kaldırılması ile başlayan bu ihtilâl, Atatürk ilkelerine dönüşü, demokrasimizin kurtuluşunu muhtulayarak gelmiştir. 27 Mayıs Devrimi'ne: Demokrasi için yapılmış bir ihtilâl diyebiliriz.

b) Yukarıda "Cahillığe dayanarak on yıl iktidarda kalan yetersiz, üstelik insanlık ve ahlâk kurallarını hiçe saymış" bir yönetimden söz açtık. Cahillığe dayanan bir yönetimin yeniden ılg başına gelmemesi için böyle bir yönetimin yaşamasına elverişli ortamı ortadan kaldırmak, kısacası cahillığı yok etmek gerekiyor.. Ama, gırışılacak bir eğitim seferberliğinde, köy enstitülerine yapılanın örneği, bağınazlığa saparsak artık umudu kesmemiz gerekecektir. Çünkü, bundan sonra "sil baştan" olmaz. Ulusça yok olmak tehlikesiyle burun burunayız demektir o zaman.. Artık bu acı gerçeği öğrenelim.. Dönüp dolaşıp düşünce ve vicdan özgürlüğüne geldik.. Sosyal, ekonomik kalkınmamız her şeyden önce düşünce ve vicdan özgürlüğünün sağlanmasına bağlıdır..

c) Yapılacak işlerin başında, Anadolu'yu sarmış ve cahillerce yönetilmekte olan din okullarını kaldırıp lâıyk okulları köylere kadar iletmeğ gelir..

d) 27 Mayıs'tan önce; bir gün güneşin doğacağını düşündükçe, kendi aramızda konuşur, düşüncelerimizi söyledik.. Söylediklerimizin başında "Lâıylıklı kurtarmak" gelirdi. 27 Mayıs'tan sonra Varlık' ta bunu yazdım.. Bir de, bugün sanık olarak adaletin önünde hesap veren eski yönetimcilerin başkısını düşünerek; Türkiye bunlardan kurtulduktan sonra aydınların, yeni gelecek yönetimcileri bir karşibaskı altında bulundurması gerekeceğini söyledik. Seçimler sonunda bir parti iktidara gelecek elbette.. O zaman aydın, yazar, sanatçı; politikacıyı -diyebilirsek- bir fikir baskısı altında tutmakla görevli olacaktır..

Benim, ana çizgileriyle söyleyeceklerim bu kadar şimdilik..

SEYDA, Mehmet

"27 Mayıs Devriminin anlamı sizce nedir?" diyorsunuz. Kişi, böyle önemli bir soruyu en doğru, gerçeğe en yaklaşık biçimde zorunlamak isterken biraz bocalıyor. Ama ben, sorunuzdaki "sizce" sözcüğüne sığınacağım. 27 Mayıs Devrimi, ekonomik açıdan bakıldı mı, bana, D.P.nin ekonomik-toplumsal dengeyi altüst ederek yurttaki büyük huzursuzluk yaratan enflasyonist politikasına karşı, bu politikadan alabildiğine zarar gören toplum çoğunluğu adına aydın-orta tabakanın giriştiği açık, silâhlı bir protesto olarak görünüyor. Başka bir deyişle; Menderesçi ve "Her mahallede bir milyoner" sloganı yerine, Atatürkçü ve Cumhuriyetin X. Yıl bayramıyla başlayan "İmtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir kütleyiz" sloganına dönüş.

Gene 27 Mayıs Devrimi, kendisine hukuk ve ahlâk açısından bakıldı mı, yanlış bir ekonomi politikası sonucu çeşitli tabakalarda görülmeğe başlayan maddi ve manevi çöküntülerin, geriliyişlerin, tek çözüm yolu sanki oymuş gibi, D.P. iktidarınca baş vurulan her alandaki hak ve hukuk kısıntılarına karşı, toplumca silkiniş ve kendini buluştur. Böylece o, yalnız "biçim" bakımından değil, "öz" bakımından da bir yenilik, bir ahlâktır.

27 Mayıs Devriminin, yâni İkinci Cumhuriyetin bir anlamı daha var. O da, I. Cumhuriyetin "dış düşman"ı yurttan püskürtmeğe yönelmiş savaşına karşılık, gericilik ve soygunculuğu yanına ortak almış "iç düşman"a yönelişidir. Çünkü gerçek creği; hem, öbür uluslar içinde Türk ulusu olarak, hem ulusal sınırlar içinde Türk olarak egemen ve özgür yaşama koşullarını kurmak, yürütmektir. Bu bakımdan, ilerliyen ve değişen yeryüzü ve kendi toplumu içinde, ana ilkelerini Atatürk'ün koyduğu bu devrim de durmadan ilerlemek, değişmek, yenilenmek zorunluğunu "öz"ünde taşır.

"Ulusça kurtuluşumuzun ana şartlarını saymağa" gelince; en başa eğitim seferberliğini alıyor ben. Bilgisiz, uyarılmamış bir toplum, biz ona en ileri, uygar yasaları hazırlayıp versek bile, onları anlıyarak benimsiyemez ve sahip çıkamaz, sonucunda ya başka ulusların, ya da kendi ulusu içindeki "açıkgöz" bir zümrenin boyunduruğuna girer diyorum. Bunun acısını hep birlikte çektik, biliyoruz.

Sonra, köklü bir toprak reformuyla, derebeylik kalıntısı ve D. P. döneminde yurdumuzun düşünce yaşantısında el al-

tından örtülü-açık büyük oyunlar oynamış toprak ağalığının, beyliğinin, toprak köleliğinin kaldırılması gelir. Topraksız köylüye toprak dağıtımı tamamlanmalı ve bunlar kişisel tarım ekonomisinde bırakılmıyarak çiftlikler haline getirilmeli, kooperatifleştirilmelidir

Yeryüzünün her yanında teknik dev adımlarla ilerlerken, bizim yitirilecek bir tek boş dakikamız yoktur .Yerli endüstrinin gerek kuruluşunda, gerekse işletmeciliğinde -demokrasi gereği özel teşebbüse de pay ve hak bırakır - rasyonel, plânlı ve programlı bir devletçiliği benimsememiz, başlıca "kurtuluş" yollarından biridir bence.

Demokrasinin bir adı da "açık tartışma düzeni" olduğuna göre; düşüncenin eyleme geçebilmesini önliyccek her çeşit yasaklamanın ortalıktan kaldırılması gerekir. Çünkü, eğitim seferberliğinin ereği yurttaşa alfabe öğretmek değil; okuması, okuduğunu anlaması, anladığını açıkca söylemesidir. Bütün bunları sağlayacak kurumlarsa; halk okulları, lâik öğretim sistemi, bağımsız özgür Üniversiteler, gene bağımsız özgür basın, çeşitli partiler, fikir kulüpleri, sinema tiyatro ve operalar, özgür ve bağımsız sendikacılıktır.

"Bu şartların gerçekleştirilmesi için Devrim açısından kısa zamanda yapılması gerekli gördüğünüz işler nelerdir?" sorusunun yanıtını, ikinci sorunuzda sıraladıklarımla verebildiğimi sanıyorum. Ulusça kurtuluşumuzun ana koşulları, birbirine önceliği ve sonralığı olmadan, saydığım işlerin bütüncü bir plân içinde ele alınışına bağlıdır. Birinden birinin ertelenmesi, gecikmesi, ileri gidişimizi gene köşkekiyebilir. Bu arada, herhangi bir parti ocağı olmaktan kurtarılıp devlete bağlanacak eski halkevleriyle halkodalarından niçin yararlanmağa gitmediğimizi bir türlü anlıyamadığımı da belirtmeliyim. Bu konuya döneleceğine güvenim var.

Gene, "Bu şartların gerçekleştirebilmesi için bugün aydınlara ve özellikle yazarlara, sanatçılara düşen ödevler nelerdir?" sorusuna -daha doğrusu sorununa. gelelim.

Sanatçı, yaşadığı toplumun bir parçası. Kişi, birey olarak, onun freze tezgâhındaki Ali ile, traktör başındaki Veli'den hiçbir ayrımı yok bence. Bu bakımdan o, toplumun ne tepesinde, ne de altında; herkes gibi içinde. Öncelikle bu gerçeği kavraması ve bütün aydın uğraşı ve çabasını bu açıdan değerlendirmesi gerekli. Son sayım acı bir gerçek koydu ortaya; 27,5 milyon Türkün 16 milyonu okuma-yazma bilmiyor. Günümüzün

sanatçısı, aydını çok ağır bir sorumluluk altına girmiştir. Görevini, çeşitli nedenlerle yapmamış, yapamamıştır.

Biri, "Herkes kendi evinin önünü süpürse yol boydan boya tertemiz olur." gibi doğru bir söz etmiş. Ben de, her sanatçı, her aydın öncelikle işe, yanında yakınındakileri uyarmakla başlamalı diyeceğim. Mahallesinde kurulacak halk okuma odalarında görev alabilir. Bulunduğu kentte, kasabada, hattâ köyde "fikir kulübü" kurulmasına çalışabilir. Burada halkın ilgisini çekecek ve halkı uyuracak konularda açık tartışmalar yapılabilir. Yalnız halkı mı uyurıp öğrenecek? Hayır, karşılığında kendisi de halkı yakından tanıyıp öğrenecektir.

Günümüzün sanatçısı, aydını, böylesi bir "uyanış çağında" herhalde fildişi kulesinden çıkmalı, dağarcığında ne varsa, kalemle, fırçayla, ağızla ortaya koymalıdır. Bütün düşünce ve dileği toplumunun maddî, manevî uyanışına, kalkınmasına yönelmelidir ki, toplumun da onu düşünmesine sıra gelsin.

Bugüne dek, yeryüzünde hiçbir tarlanın, ekilmeden biçildiği görülememiştir.

ŞİMŞEK Hasan — TEOMAN Sabahattin

a) 27 Mayıs Devrimi, D.P. nin kurulduğu 1945 yılından bu yana aralıksız aldatılan; her gün geçim zorluğu biraz daha artarak dayanılmazlığa varan; Anayasasında, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde yazılı özgürlükleri her gün biraz daha kısılarak yok edilen; Yargıcı, Öğretmeni ekmeğinden edilme korkusu içinde yaşatılan; Basını hiçbir hile ile, zorla susturulan; Kamutayı, çıkarını çalısır bir topluluğun boyunduruğu altında kıvrınan bir Ulusun, 1793 Fransız Anayasasından bu yana, kurtuluş çaresi kalmamış toplumların hak sayılan davranışı ile hakkı yeniden ve gerçek nitelikleriyle kurmak için haksız alaşağı edisidir.

b) Bir yandan bütün iş-gücümüzü, ulusal üretimi artıracak bir düzene, yola sokmak; öte yandan da ilkokula başlama çağını aşmış her yurttaşımızın okuma-yazma öğrenmesini sağlamaktan başlayarak ulusumuzun bilgisini yükseltmek, Ulusça kurtuluşumuzun ana şartlarıdır.

Bu iki amaca ulaşmayı sağlayacak davranış, ulusça kurtuluşun burada sayılmayan öteki ilkelerini kendiliğinden ortaya çıkaracak niteliktedir.

Bu soru çevresinde bunlar dışında söylenecek şeyler güzel

oldukça süs, çoğaldıkça gürültüdür.

c) Öğretmen ve okul sayısını her ne pahasına olursa olsun çoğaltmak, okul çağını aşmış kişiler için Halk Okulları açmak, okulları Halk eğitimi için geceleri kullanmak, okuma-yazma öğretiminde bütün aydınlardan faydalanmak, Türkiye'nin doğal toplumsal yapısı ile üreme gücü gözönünde bulundurularak yeni iş alanları açmak, ya da açılmasını kolaylaştırmak gerektir. Yeni İş Alanları açma konusunun, kısa ya da uzun sürede olsun, gerçekleştirilmesiyle ilgili ilk davranış Devrimden sonra Devlet Planlama Dairesinin kuruluşu ile başlamıştır. Bütün aydınlar bu kuruluşun yardımcısı olursak geleceğe umutla bakabiliriz.

d) Ulusça Kurtuluşumuzun gerçekleşmesi yolunda bizce aydınlara düşen en önemli ödevleri yukardaki soruları cevaplar larken gösterdik.

Bu yolda her şey ilkin aydına düşmektedir. Aydının bu işlere el koyarken kendi yüreği ve kafası önünde, elini kutsal şey üzerine koyarak "kendini ulusuna adanması" gerekir. Bu biraz da geçen on yıl içinde boynunun borcu olanı gereği gibi yapmaması, bir avuç kişiyi yedi başlı ejderin tırnakları, dişleri altında yardımsız bıraktığı için gereklidir. Aydının geçeceği ilk uygarlık eğitimi budur ve her işin önünde gelir.

Yazar ve sanatçı da bu Ulusun bir kişisi olarak bu ödev yolunda bütün gücünü ortaya koyacaktır. İnanmış sanatçının eseri gene de güzel olacaktır.

Yazar Yurt dertleri üstüne açık yürekle ve cesaretle eğilmeli, doğru bildiğini söylemeli, gösterişçi çıkarına davranıştan sakınmalıdır. Bütün aydınlara tutumu da bu olmalıdır. Olursa varılamıyacak amaç yoktur.

TANER, Haldun

a) 27 Mayıs hukuk düzenini çiğneyen, Anayasayı unutan, ulusu hiçe sayan, zorba bir gidişin, gençlik, basın, aydınlar ve subaylar tarafından bertaraf edilmiştir.

b) Eğitim seferberliği bizi bir Orta Çağ toplumu yapmakta devam eden bütün geriliklerle savaş, tam bir fikir özgürlüğü, Üniversite dokunulmazlığı, çok partili demokrasi, sosyal güvenin sağlanması.

c) Bütün bu konularda özlemlerin lâfla değil icraatle tatminli.

d) Düşündüğünü, inandığını her zaman her yerde açıkca söyleyebilmek cesareti, ilmi ve sanatı devletin hizmetinde birer araç görmeğe tesne dar kafalılara gereken sert tepkiyi göstermek yürekliliği, ilmin ve sanatın devletin de üstünde ıstık tutan evrensel ve özgür hüviyetine gereken saygıyı sağlamak bunun gerektiğince hatırlatmak.

TARCAN, Mesut

a) Demokrasiyi girdiği çıkmazdan kurtarmak, milleti -her alanda- iyiye, güzele, doğruya kavuşturmak için yapılan yüce ve soylu bir davranıştır bu. Atatürk devrimine, Atatürk ülküsüne bağlılıktan alıyor bütün gücünü. Eskiye yıktık. Yeniyi kurma savaşındayız şimdi. Üniversitesiyle, basınıyla, ileri bir toplum olma yolundayız. Engeller ne kadar çok olursa olsun yenilecektir. Çünkü en büyük rehberimiz bilimdir. Atatürk etiyle kemiğiyle aramızda yaşıyor çünkü.

b) 1. Eğitim ve öğretime önem vermek. Bu, şu kadar okul açmak, şu kadar öğretmen yetiştirmekle halledilecek kolay bir dâva değil. Açtığımız her okul; işyerleri, lâboratuvarı, ders araçları, kitaplığı, kooperatifi, sahnesi, spor ve sağlık tesisleriyle, genç kuşağın çeşitli ihtiyaçlarını sağlayacak bir nitelikte olmalıdır. Ya öğretmen? Öğretmene bilgisini geliştirecek imkânlar sağlamalıyız her şeyden önce. Tatil devresinde açılacak iki üç aylık kurslarda, olağanüstü başarı kazanan öğretmenleri, bir üst dereceye terfi ettirerek, bu yolda esuslu bir adım atılabilir sanıyoruz.

2. Üniversiteyi, radyoyu, busunu, bağımsız bir hale getirmek, atacağımız adımların ilki ve önemlisidir.

3. Dini, bilgisiz hocaların elinden kurtarma zamanı geldi de geçti bile. Vicdan hürriyeti var diye, o küçücük dimağların zehirlenmesine göz yumup duracak mıyız böyle. Aydın fikirli din adamlarını ne yapıp yapıp yetiştirme yoluna gitmeliyiz.

4. Nüfusumuz artıyor diye seviniyoruz. İş alanlarının çoğalması, üretimdeki artış, buna paralel midir. Asıl ona bakalım.

5. Sağlık, mesken, orman, toprak reformu, grev hakkı gibi dâvaların da bir an önce halli gerekiyor.

6. Millete bir namus sözü verildi. Bu söz yerine getirilecektir. Kurucu meclisin kuruluşunda gösterilen ivedilik bu

sözde durulduğunu ve durulacağını gösteriyor. Demokrasiye giden o dar kapıdan ne yapıp yapıp geçmek zorundayız .

c) Bu şartların gerçekleşmesi için gerekli gördüğümüz işlerin çoğuna el atılmıştır zaten. Ben köy çocuğunun öğrenimine ait düşüncemi belirtmekle yetineceğim. İlk öğretime verilen büyük önemi sevinçle izlemekteyiz. Kıvanç duyuyoruz bundan. Ama bir düşünelim. Köy çocuğunun ilk okulu bitirmesi, bizi daha büyük bir sorunla karşı karşıya getiriyor. Köy çocuğunun orta öğretim kurullarından da faydalanmasını nasıl sağlayabiliriz? Bugün ilkokula dayalı 6 sınıflı öğretmen okulları bir yana bırakılırsa, köy çocuğu hiçbir okula gidemiyor. Bu öğretmen okullarına girebilme şansı da, olsa olsa onda birdir ancak. Onda dokuzu köyde kalıp yine davarın peşine düşecek. Öyleyse ne yapalım. Bize göre ilkokula dayalı 6 sınıflı, sağlık memuru, tarım, sanat okullarının açılması, bu alanda büyük faydalar sağlayabilir.

Köy ilkokullarının 8 sınıfa çıkarılması da, bu dâvayı başka yönden çözüme götürür kanısındayım. Bizce bu daha az külfetli, hem daha pratik. Köy öğretmenleri - 4, 5 aylık tatil devresinde - en yakın ildeki Eğitim Enstitülerinde açılan kurslara katılıp, gerekli bilgiyi zamanla kazanabilirler elbet. Ortaokulu köylere kadar götürmenin tek çaresi budur bizce.

d) Sanatçı kendine düşen ödevi yapacaktır elbet. Önce bir aydın, sonra da eli kalem tutan bir yazar olarak. Sanat özgürlük içinde gelişir. Bu özgürlüğün sağlanması herkesten çok sanatçıyı sevindirir. Korkmadan, kalemini dilediği gibi oynatabilir artık. Ama her sanatçıdan devrimle ilgili bir şiir, bir roman, bir piyes istemiye kalkarsak, sanatı da, devrimini de yanlış anlamış oluruz. En iyisi kendi haline bırakalım onu. Hem böylesi, 27 Mayıs Devriminin anlamına daha uygun düşer.

UYGUNER Muzaffer

a) 27 Mayıs Devriminin anlamı üzerinde şimdiyedek bir çok yazı yazıldı. Daha da yazılacaktır. Bana göre, 27 Mayıs Devrimi, aydınlığa kavuşmak için çırpınan milletimize Ortaçağ hayatı yaşatmak isteyenlerin aydın gençlik ve ordu tarafından ortadan kaldırılmasıdır. Böylece aydınlığa giden yol açılmış, bükülü duran beller doğrulmuş, aydınlık daha iyi görülmeye başlanmıştır. Hızını yitiren tekerleğin hız almasıdır 27 Mayıs Devrimi. Bundan sonra bu hız artacaktır elbette. Hızı

kesmek, tekerleği yavaşlatmak isteyenler çıkacaktır. Tekerleğin önüne molozlar yığmağa çalışanlar bulunacaktır. Fakat bu hız bunları da ezmeğe yetecektir. Bütün dileğimiz bu ulus için Sisiph efsanesinin benzerine uğramamasıdır. Ortaçağ hayatını yaşatmak isteyenlerden kurtulduğumuz gibi bütün geri düşüncelerden de sıyrılmak, gericiileri geride bırakıp etkilerini hiçe indirmek ve onları da ardımıza takıp ilerlemek en büyük emelimiz olmalıdır.

b) Ulusça kurtuluşumuzun ana şartlarının başında kültür gelmektedir. 27 milyona varan nüfusun büyük çoğunluğunun okuyup yazma bilmediği bir gerçektir. Okuyup yazma bilen bir çoğunun eline, onu aydınlatacak kitap, dergi ve gazete de ulaşmamaktadır. Onun anlayabileceği nitelikte yayınlarımız yoktur. 27 Mayıstan sonraki "köylüye gazete" parolası yerinde bir paroladır. Fakat, köylü, Nadir Nadi'yi, Ahmet Emin'i, Yakup Kadri'yi okuyup anlayabilir mi? Yalnızca gazete haberi için gazete gönderiyorsak işi yarım yapmış olmuyor muyuz? Şu sıra, uzun bir süre köylerde gezen bir genç gazetelerin yalnızca haberlerinin okunduğunu, halbuki Akbaba gibi karikatür dergilerinin üzerine daha fazla eğildiğini söylüyordu. Demek ki, aydınlanmasını istediğimiz çoğunluğun anlayış ve zevkine göre basılmış gazete, dergi ve kitap göndermemiz gerekiyor. Nüfus sayımı sırasında mağaraların dahi numaralandırılmamıştı. Mesken durumu bu biçimde olan kütleye sağlık şartlarını taşıyan mesken hakkında uyarıcı bilgiler vermeliyiz. Hayvanlarla bir arada yatmanın kötü taraflarını anlatmalıyız, daha doğrusu anlatabilmeliyiz. Dinin çalışmağı emrettiğini, camii köşelerinde pineklemeği emretmediğini anlatmalıyız. Din adamlarının birer din taciri olduğunu göstermeliyiz. Dinimizin bu ilkeleri ortaya koyduğunu kanıtlarla açıklamalıyız.

Bunların yanısıra onu gerçek anlamda "efendi" yapma çabalarını araştırmalıyız. Yalnızca ilkeleri anlatıp geçmek yetmez. Bu ilkeleri uygulamak, gerçekleştirmek gerekir. Ağanın sömürmesini önlemeliyiz, kabadayının baskısını kaldırmalıyız.

Daha bir çok şartlar vardır elbette. Bence ilk ve en önemli şart kültürdür. Okuyup yazmağı öğretmektir hiç olmazsa.

c) Bu hususta alınması gereken bir çok tedbir bulunmaktadır. Yedek Subay Kanunu'nun son değişikliğini yerinde bul-

maktayım. Böylece, daha uzun yıllar öğretmen yüzü görmeyecek köylere öğretmen gitmiştir. Ancak, pedagojik bilgi ve güdüden yoksun ilse çıkıtlıların başarılarının ne olacağı tartışılabilir. Fakat ne olursa olsun yerinde bir tedbirdir. Fakat bunu yalnızca erkeklere bırakmamalı, aynı durumda bulunan kızlarla da uygulanmasını sağlamalıdır.

Kalkınma konusunda alınacak bütün tedbirleri destekleyen en önemli neden köylerimizin küçük mahalleler biçiminde ve dağınık durumda bulunmalarıdır. Bu hususta bölge düzenine gidilmesini çok eskilerden beri savunmaktayız. Elverişli yerlerde kurulacak bölge merkezlerinde her çeşit meslek okulunu bitirenlerin çalışmaları, bu çalışmalar sonunda hazırlayacakları etüdleri, tezleri kabul edilmedikçe kendilerine diploma verilmemelidir. Sözcüksü, Teknik Üniversiteyi bitiren bir genç bölgeye giren köylerde etüdler yapmalı örneğin bu genç mimar olacaksa bölgenin mesken yapımı ile ilgili etüdü kabul edilmedikçe diploma alamamalıdır. Tarımcı, bölgenin tarım durumunu incelemeli ve aynı biçimde çalışmaları sonucu uygun bulunmadıkça diploma alamamalıdır. Bölgedeki yaşam biçiminin bile bölge içinde halkın yaşamasına örneklik edeceği tabiidir.

Bundan başka, din adamlarının yetişmeleri ve mesleklerini yapabilmeleri için tedbirler alınmalıdır. Köy enstitülerinin yeniden kurulması gerekmektedir. Din adamlarının bu enstitülerde yetiştirilmesi daha kolay ve faydalı olur kanısındayım. Sağlık ışıarı yetiştirilmesindeki başarı böyle düşünmeğe götürmektedir beni.

Toprak reformu şarttır. Toprak reformu ile birlikte, boş zamanların değerlendirilmesi için bölge özelliklerine göre küçük sanatların öğretilmesini de şart olarak ileri sürmek isterim. Bugün açılmakta bulunan küçük sanat kursları yetersizdir, gereken önemin verilmediği kanısındayım. İsviçre'de, çocukların çam kozalaklarını boyayıp turistlere sattıkları gerçeğini unutmamalıyız. Şehirlere akını önlemek için bu ve bunun gibi tedbirler başta gelmelidir. Şehirlere dolup ırsız güçsüz gizen, böylece kötü yollara sapan işgücünün verimli yollara akıtılması gerekir.

d) Bunların gerçekleşmesi için bütün aydınların çok çalışması gerekmektedir. Köylere gitmeli, kurulduğu takdirde bölge merkezlerindeki çalışmalara gereken önem verilmelidir. Yazarların da ancak okuma-yazma bilen kişilerin an'ayabileceği yapıtlar yazmaları sanatçıların bu geniş kitleyi okutacak

betiklerle ortaya çıkmaları ne kadar iyi olur. Bu kitlenin gelişmesi, gerçek okuyucu kitlesini doğuracaktır. Bir zaman sonra da sanatçı bildiği gibi yazabilecektir. Bugün istediği gibi yazamayacaksa yarın yazacaktır. Bugünkü külfet yarının nimeti için çekilebilir. Zaten külfetsiz nimet de yoktur.

ÜSTÜN, E. Faik

a) Ak Devrim'den önce Varlık dergisinde yayınlanan "Batı'dan ve bizden Çizgiler" den birindeki "Ülkücü başlığını taşıyan yazım şöyle sonlanıyordu: "Yaşayacak toplumlarda, sahtelerin artışı, Ülkücüleri daha canlı, daha kuvvetli, daha ategli, daha fedakâr ve bin defa yılmaz yapar. Bir toplumda, ya sahtelik, haksızlık ergeç yıkılır, yere serilir, hattâ yerin dibine geçer; veya o toplum çözülür, kokuşur, ölür, toz toprak olur." Türk ulusunun yaşama gücü nasıl kuvvetli bir toplum olduğunu, 27 Mayıs 1960 günü, dost ve düşman bir kere daha görmüştür. Ulusumuzun özgürlüğe, Atatürk ülküsüne, Atatürk devrimlerine, demokrasi ilkelerine bağlılığı tehlikeye düşünce, bu tehlike iyice bellince, basınımız ve görevini bilen bütün aydınlarımız süreli çabalarla karşı durdular. Fakat tehlike büyüyor, biraz daha büyüyordu.

Atatürk'ün "Devrimlerin ve rejimin sahibi ve bekçisi" olarak ilân ettiği Türk gençliğinin temsilcisi olarak, Üniversite gençliği ortaya atıldı. Atatürk'ün buyruğuna uyup, ölümü de göze alarak, köleci anlayışa karşı şahlandı. Vatanın nice umutlarını, yarın için yetişmesini özlemle beklediği gençliğin, baş koyduğu özgürlük yolunda şehit vermesi, tertemiz kanının akıtılması bütün mahurları tağıruştı artık. İşte o anda Türk ordusunun Tarihî görevini yapma zamanı gelip çatı. Ordu ve Ulus, el ele, görülmeyen bir çabukluk ve centilmenlikle 27 Mayıs Devrimini bayırdılar.

Bu Ak Devrim hareketi, ulusumuzun, ana hatlarını Atatürk'ün çizdiği uygarlık yolunda ilerlemesine tekrar olanak hazırlamıştır. Bu olanaktan gereği gibi faydalanmada vatan-daş olarak (ve hele aydın olarak) hepimizle büyük sorumluluk payı düşmektedir...

b) Ulusça kurtulmamız "Batılı" olmamıza bağlıdır. Bu yolda başarıya ulaşmak için şartlar: Atatürk devrimlerinden asla şaşmamak; bilime, uzmanlığa, gerçek anlamda saygı duyarak, bu ışık altında ulusal sorunlarımızı çözmek ve yürütmek;

Ulusal eğitim seferberliği; hukuk devleti prensiplerine, demokrasi ilkelerine, insan hakları evrensel beyannamesi ruhuna bağlılık; güzel sanatları sevmek, saymak, korumak; konut (mesken) durumumuz, vergi işlerimiz üzerinde önemle durmak; hızla artan nüfusumuzu, ormanlarımızın tükenmekte olduğunu, topraklarımızın gün geçtikçe çoraklaştığını, tarımdaki, teknikteki geriliğimizi de göz önüne alarak ulusal üretim (istihsal) gücümüzü gerekli düzleme çıkarmaktır, diyebiliriz.

c) Kısa zamanda yapılması gerekli işler şunlardır:

Yurdumuzda, normal ve demokratik rejimi bir an önce kurmak; ulusal eğitim seferberliği; iktisat yönünden kalkınmamız için, kendi gerçeklerimize dayanan ve bilimsel kurullarca düzenlenecek bir çalışma programı hazırlamak, bu programın öncelikle başarılması gerekli işlerine hemen başlamak, uygulamak....

d) Aydınlar, özellikle yazarlar, ülkücü olmalı, öyle kalabilmeli, memleket işleri ile ilgilerini asla gevşetmemeli, bu işlerde aksaklıklar, yoldan şaşmalar görürlerse, uyarma görevlerini hemen yerine getirmeli, asla susmamalıdır. Özetlersek; aydınlar, özellikle yazarlar, iyiyi, güzeli, doğruyu aramak ve ulusa göstermekten bıkmamalı, caymamalıdır...

YAĞCIOĞLU, Halim

a) Atatürk'ün bir avuç inanmış insanla kurtardığı vatan-da, batılı bir görüşle kurduğu DÜZENİN son on yıl içinde göz göre göre çiynenmesine, ulusca haklarının elinden alınmasına, iç güvensizliğin her gün biraz daha artmasına karşı (ordu, gençlik ve basın) Türk ulusu adına el ve gönül birliğiyle karşı gelmesi olarak düşünüyorum (27 Mayıs Devrimini).

On yıllık umut, on yıllık sabır, on yıllık çile ve bardağın 27 Mayısta taşıvermesi...

b) Ulusca 27 MAYIS DEVRİMİYLE nelerden kurtulmadık ki... 1 — Önce Anayasayı işlerine gelmediği için onu hiçe sayanlardan, çiğniyenlerden kurtulduk. 2 — Atatürk lâiklik umdesiyle din ve devlet işlerini birbirinden ayırdığı halde dinimizi kendi çıkarları uğrına kötüye kullanan bir yığın anlayışsızlardan kurtulduk. 3 — Düzenli gibi görünen fakat her gelip giden bakanla düzeni biraz daha bozulan yaz-boz tahtası bir millî eğitimin şaşkın zihniyetinden kurtulma yolundayız. 4 — Yirminci çağın en etkili silâhı olan her çeşit yayını zincire

vurmağa çalışanlardan kurtulduk. 5 — Sonu gelmiyen (cek, cak...) lardan, yem borusu kuru vaitlerden kurtulduk. 6 — Ulusumuzun yıllardır düşmanca kanını emen muhtekirlerden, karaborsacılarıdan kurtulduk. (Buna tam anlamıyla kurtulduk diyemeyiz.) 7 — Adam kayıran, ehliyetsiz, bilgisiz, sahtelere ulus görevlerini bol keseden dağıtan kapkara bir zihniyetten kurtulmak üzereyiz. 8 — Devlet katında çalışan memurların haklarını çalanlardan kurtulduk. 8 — Diyelim ki ev sahibi saltanatından da kısa bir süre sonra kurtulacak artık soyulmıyacağız. 9 — Ulusumuzu gece gündüz göz kırpmadan bekliyen ordumuzu gevşetmiye, çözmiye yeltenenlerden kurtulduk. 10 — Ulus gerçekleri karşılarında dağ gibi dururken işi, incir çekirdeğini doldurmayan fikirsizlerin köksüz iç politikalarından kurtulduk. 11 Seçim işlerini geçim işlerine filet eden büyük ulusumuzu parti oyunları ile ikiye bölen yüreksizlerden kurtulduk. 12 Devlet ve ulus görevlerini kişisel işlerine feda eden ülküsüzlerden, kuru gürültülerden kurtulduk. 13 Son yıllarda görev (vazife) anlayışı, lâubalilik, lâkayitlik, adamsencedilik İmparatorluktan birinci Cumhuriyetin sonuna en düşük rakamları kaydediyordu, işte ulusumuzu bu acı duruma düşürenlerden kurtulduk. "Gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım." diyen Ziya Gökalp'in yüce ruhu rahatlamıştır diyorum. 14 — Gözboyacılıktan, riyakârlıktan, şakşakçılıktan kurtulduk. 15 — Plânsız, kontrolsüz bir iç ticaretin arkasını devlet katına dayamış asalaklarından kurtulmak üzereyiz, daha tamamen temizlenemedik onlardan. 16 — Ya mülkün temeli olan adalet? Ya üniversitelerimizin bağımsızlığı? Ya yıllardır: "Doktor, doktor.. Öğretmen, öğretmen... uygarlık, uygarlık.." diye yüreklerimize acılı acılı seslenen unutulmuş uzak köyler... Sabırlı Anadolu" nun bitmiyen çilesi.. Ya tümümüz için ekmek kadar kutlu olan özgürlüğümüz?

Bu, bir solukta hatırladıklarımız geçte olsa düzeltilir, eksikler tamamlanırsa kurtulmuş sayılırız. Benim 27 Mayıs Devriminden beklediğim bunlardır.

c) Yukarda bir kısmını sıraladığım maddelerin yapılmasıyla tümü önlenmiş, ulusumuz beklediği, özlemini çektiği mutlu günlere kavuşmuş olur. Yıllardır ulus hep lâf dinledi. Artık en kısa zamanda iş istiyor, gerçeklerinin aydınlığa çıkarılmasını bekliyor. Batıyla aradaki açıklığı ancak bu tutumla, iş yapmakla kapatabiliriz.

d) Her çağda sanatçılar köklü, gerçek devrimlerin yapıl-

masında ve uygulanmasında fikirleriyle devrimi yapanlara ilham kaynağı olmuştur. Yanlı bir devrim ancak sanatçıların devrimi yaymasıyla tutunabilir, boyatabilir.

Sanatçısız devrimler köksüz bitkiler gibi kısa bir süre sonra solar, göçer. Tanzimattan şavk alan Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal, Tevfik Fikret'i, Ziya Gökalp'i hazırladı. Bize Cumhuriyeti kazandıran Atatürk'ün aydınlığı onlardan, taa Mustafa Resit Paşadan geliyor.

27 MAYIS DEVRİMİNDE son yirmi yılda yetişen, yürekleri Türk ulusu için çarpan sanatçılarımızın az da olsa payları vardır diye düşünüyorum.

İsim saymıyacağım. Sanatçılarımızın eserleri meydandadır. **27 MAYISI** hazırlayan aydınlığı ilgililer o mısralar, o roman sayfaları, o tiyatrolarda bulabilirler. Devrim oldu. Ona ulusoa dört elle, gönülden sarıldık.

Şimdi onu yaşatabilmek, gelecek çağlara götürebilmek için Anadolu'ya yayılmış adsız sanatçılar ordusunun savaş arifesindeyiz. Yeni bir hızla çalışmak gerekiyor. Bunun için de önce inanmak sonra samimiyetle (tüm çıkarlardan sıyrılmış olarak) devrimi: şiirde, romanda, hikâyede, tiyatrodada, operada, müzikte, heykelde, filmde salt, etkisiz Türk ruhumuzla yepyeni kompozisyonlar içinde vermemiz gerekir.

Aydınlarımızdan, yazar ve sanatçılarımızdan körpe devrimimizin beklediği bence budur

YAŞIN, Özker

Varlık 1960 yıllığını inceleyenler ilk bölümdeki soruşturmada verilen karşılıkların çoğunun bir çekingenlik içerisinde cevaplandığını, yazarların düşüncelerini açıkca söyleyemediklerini hissedeceklerdir. Oysa ulusumuz için 1959 yılı ne kötü olaylarla geçmişti. 1960 yılı için neler neler arzulanıyorduk. Ben ikinci soruya verdiğim cevapta: "1960 yılı için dileğim sen-ben kavgalarından uzak, yurdumuzun insanlarına mutlu bir hayat sağlanmasıdır" demişim. İşte 27 Mayıs, uçurumun kenarına kadar getirilmiş Türk Ulusunun nasılsa başına belâ ettiği harâmler çetesini tepeleyip özgürlüğüne tekrar kavuştuğu gündür. Bu güzel neticeyi yine ilk kurtuluşumuzda olduğu gibi büyük Atatürk'e borçluyuz.

Son on yılın ülkemizde yarattığı en büyük hasar yetişen gençliğin içerisindeki ülkücülük ruhunu söndürmesi, çıkarını

düşünen, yaşadığı günün iyi geçmesinden gayri kaygısı olmayan bir sınıf yaratmasıdır. 1950 den bu yana her geçen yıl daha kötüye gidiyor, ulusça çok şeyler kaybediyorduk. Büyük Atatürk'ün Cumhuriyetin onuncu yılındaki tarihi nutkunda inançla haykırdığı: "Yurdumuzu dünyanın en mamur ve en medeni memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah vasfata ve kaynaklarına sahip kılacağız. Milli kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız" gibi gerçekleşmesi şart olan istekler ne hazindir ki tersine dönmüş, biz yıllarca yerimizde saymış, en kötüsü 1950 den sonra geriye gitmeye başlamıştık.

Şimdi on yıl süren bir karanlıktan günışığına çıkmış mahkûmların şaşkınlığı içerisindeyiz. Ama henüz kurtulmuş değiliz. Elimize büyük bir kurtuluş imkânı geçmiştir. Bu imkânı iyi kullanabilirsek, büyük Atatürk'ün isteklerini gerçekleştirebileceğiz. İşlerin öyle, zannedildiği kadar kolay olmadığını her an hatırlınızda tutmalıyız. Yerimizi, seviyemiz bilmemiz, çoğumuzun içine işlemiş şu "büyüklük kompleksinden" kurtulmamız gerekiyor. Sayın Orgeneral Cemal Gürsel'in her fırsatta tekrarladığı gibi: "şunu iyi bilelim ki en büyük derdimiz ve ıstırabımız cehaletimizdir. Garp âlemi fezanın sonsuz derinliklerine doğru sefere hazırlanırken bizler hangi noktadayız?"

Atamızın en büyük ideali "ileri ve uygar Türkiye" ülküsünü gerçekleştirmeye çalışmak ulusça kurtuluşumuzu sağlıyacaktır. Önce yurdumuzdaki yüzde seksen oranındaki kara cahilleri "okur-yazar" hale getirmeliyiz. Kalkınmamız "ilk öğretim devrının" ciddiyetle ele almakla başlayacaktır. Köylüyü okutmalı, Ortaokul karanlıklarını kurtarmalıyız. Diğer bütün iyi ve güzel hamleler, az çok okumuş bu insanlara daha kolaylıkla yapılabilir. Bu bakımdan "Cumhuriyetin eserleri içinde en önemli" sayılan Köy Enstitülerini yeniden kurmalıyız.

Belki okurlarıma garip gelecektir ama Türkiyede bir an önce Televizyon İstasyonlarının da kurulmasını da isteyeceğim. Bu işi hiç geciktirmemeliyiz. Uygar ülkeler Televizyonun renk-lisini kullanmaya başladılar. Televizyon yayınları, iyi idare edildikleri takdirde, kültürel, kalkınmamızda büyük fayda sağlanabilirler.

Her yurttaş, ulusça kurtuluşumuzu gerçekleştirme savaşında hissesine düşen yapmalıdır. Bu arada Türk yazarının

ödevi "hak bellenen yolda" yürümek, doğruluğuna inandığı fikirleri her ne pahasına olursa savunmak, menfaatlar temini ile satın alınmamak ve halk tabakalarını her fırsatta aydınlatmaktır.

YIGİTER, Umran Nazif

a) Gerçek Atatürkçülüktür, diyebilirim.

b) Daima onun, devrimlerinin izinde olmak ve hızla yürümek.

c) Kemalizmin amacı ve bu amaca ulusumuzu götüren yollar önceden çizilmiştir ve bunları bir küldür.

d) Bu ülkü ve devrimleri bütün kuşaklara ulaştırmak ve yerleştirmek için herkesin kendi alanında savaşırcasına ödev alması...

YÜCEL, Hasan Ali Yücel

a) 27 Mayıs Devrimi, baskıya dayanan kötü bir idareye isyandır. Bir halk tepkisinden ziyade bir aydınlar davranışıdır. Atatürk ve devrimlerinden uzaklığın kakokrasi nizamı bunda etkili olmuştur. 27 Mayıs, 14 Mayısı deviren bir ikinci 19 Mayısıdır.

b) Ulusal kurtuluşumuzun amacı şunlardır:

1 — Toplum bilincinde ve mahkemede adalet,

2 — Buna varmak için tez elden halkı okul yoluyla eğitip yetiştirmek,

3 — Devlet işlerinde gizli metod ve kurumları kökünden koparıp atmak,

4 — Müsbet bilimi ve aklı hâkim kılmak ve bu yolda liyakatli aydın yetiştirmek,

5 — Dinin millileşmesi ve halkça anlaşılması,

6 — Atatürk Devrimlerine bağlanarak yeniden bir kurtarıcı aramaya düşmemek.

c) Kalkınmamız için zaruri hususları yapmada tereddüt etmeyecek kuvvette bir demokrasi.

YÜCEL, Tahsin

a) Ulus adına insanı, sağduyuyu, adaleti, özgürlüğü, kıscası ulusu çiğneyen, en yüce, en kutsal haklarımızı bir bir ken-

di avuçlarında toplamak isteyen bir zorbalar sürüsünün kirlil ellerinden haklarımızı geri almak, daha insanca, daha soylu bir yaşamının kapılarını açmak.

b) Ulusça kurtuluşumuzun biricik gartı uygarlıktır, batı uygarlığıdır bence. Bir ben değil, geniş bir aydın kitlesi böyle düşünüyor. Ama düşünmekle, çoğu zaman da üstün körü düşünmekle kalıyoruz. Bu kadarla iş bitmez. Hergeyden önce anlamaya çalışmalıyız bu uygarlığı, kaynaklarına inmeliyiz, havasına girmeye çalışmalıyız. Bunu hiç bir zaman yapmadık biz. Batının kolay yanlarını, içimize gelen yanlarını benimsemekle hergeyin düzeleceğini umduk. Böyle bir tutum hiç birşeyi düzeltmiyecektir. Bir gün karnımız iyice doysa bile, çağdaş uygarlığın maddeyle ilgili bütün nimetlerinden ulusça faydalana-bilecek bir zenginliğe erişsek bile, beyinlerimizin ve yüreklerimizin bir yanı her zaman boş kalacaktır. Gerçek kurtuluş, batı uygarlığının büyük bir bütün olduğunu anlamamızla başlayacaktır bizim için, yaratıcılığımız ondan sonra başlayacaktır.

c) Devrim en büyük ışınlı 27 Mayıs günü yaptı: Yurda özgürlüğü getirdi, bir de soyguncuların hızını kesti. Başka işler de başarabilirdi: Batı uygarlığını gerçekten içimize sindirebil-memiz için, okul programlarını, hergeyden önce de tarih ve edebiyat derslerinin programlarını bambaşka bir açıdan ele alıp değiştirebilirdi. Değiştirmedi. Bundan böyle yurt dışına gönderilecek öğrencilerin küçük yaştan öğrenciler olmasını, hem de yalnız öğretmen olmak üzere gönderilmelerini sağlayabilirdi. Sağlamadı. Radyolardan alaturkayı kovabilirdi. Kovmadı. Kültür ocakları ulusumuz için bir ışık olabilirdi. Programı bile beni hayal kırıklığına uğrattı. Devrimin başındakileri daha başka alanlardaki sorunlar ilgilendiriyor, Ben, en çok üzerinde durulacak konu, gerçek batılılaşma olsun, bunun köklü çareleri a-ransın isterdim.

d) Bizim aydınlarımızın, sanatçılarımızın en büyük kusuru ya da eksikliği yetersizlikleridir, gerçek bir aydının ilk özelliği olan düşünme yeteneği bizde çok eksik. Dıştan gelen kurulların, kavramların, reklâmların çemberi içinde dönüp dururken gündüğümüzü sanıyoruz. Bir de sorumluluk duygumuz yok: Müşfik Kenter "Evdeki Yabancı"yı, Ulvi Uraz "Nina'yı" oynatabiliyor. Yaşar Kemal piyasa için senaryo yazabiliyor. Birçok yazarlarımız geriye bayağı eğilimlere hız veren yazıların, resimlerin arasında boy göstermekte bir sakınca göremeyebiliyor. Bizim aydınlarımız bütün bunları yenebilmeli; Memleket ger-

çeklerine daha içten, daha yakından eğilmeli. Yazarlarımız, sanatçılarımız kendi kendilerini anlatmadan önce, seslendiği kitleyi anlamaya çalışmalı. Onun elinden tutmalı. Her sanatçı böyle yapmak zorunda değildir elbet. Her sanatçı kendi evreninden sıyrılıp çıkamaz, belki çıkması da doğru olmaz. Ama bizim Sartre'lardan, Joyce'lerden çok Voltaire'lere muhtaç olduğumuz da bir gerçek.

GİRİTLİ, Doç. Dr. İsmet

27 Mayıs'a tekaddüm eden ay ve günlerde insana bazen ümitsizlik verecek kadar ağırlaşan "Kâbus"un bir gecenin iki saati içinde kalkması: "Hürriyet mücadelesinin başlangıçta daima hürriyetseverler aleyhine geliştiğini, fakat sonunda mutlaka müstebit veya müstebitlerin yere serilmesi ile bittiğini ve biteceğini" söylemek suretile, gelecek kuşaklara ümit ve cesaret telkin eden Benjamin Constant'ın düşüncesini bir kere daha doğrulamıştır.

27 Mayıs hareketinin anlamı nedir? Bilindiği gibi, tâ ilk çağlardan beri doktrin, daha sonraları da muhtelif İnsan Hakları Beyannameleri ve Anayasalar, bir memleketin teşkilâtlanmış hukuki ve siyasi teminat ve murakabe müesseselerine ve hukuka bağlılık esaslarına rağmen, hükümet eden veya edenler adaletsizlik, haksızlık ve zulüm yoluna saparlarsa: o milletler için, nihai bir teminat ve müeyyide olarak, zulme karşı mukavemet veya isyanı en meşru birer hak olarak tanımışlardır. En yeni Siyaset İlmi kitaplarının bu iki hakka, "Teşkilâtlanmamış Hukuki Müeyyideler" başlığı altında, geniş bir yer vermeleri de bu yüzdendir.

Haklılığı apaçık olan 27 Mayıs Hareketi bir "Zulme Mukavemet" mi, yoksa bir "İhtilâl", midir?

Malûmdur ki, zulme mukavemet, hükümet edenlerin sadece mevcut Sosyal Nizam ve Hukuku ihlâl etmeleri keyfiyetine karşı bir ayaklanma olduğu halde, ihtilâl veya Devrim daha faydalı, âdil veya iyi bir Hukuki ve Sosyal Nizam kurmak gayesini de taşımaktadır.

27 Mayıs Hareketini hemen müteakip, memleketimizde siyasi aksaklık, eksiklik, haksızlık ve adaletsizliklere sebep olan veya hiç olmazsa bütün bunları önliyeleyen Anayasa ve Seçim Kanunlarının yeniden hazırlanmasından, başka bir ifade ile, siyasi rejim dâvasından, işe başlandığı Toprak ve Vergi Re-

formları, Eğitim, Sağlık ve diğer Sosyal ve Ekonomik meselelerin ele alınması lüzumu üzerinde durulduğu hatırlanırsa, bu hareketin zulme mukavemet vasfı yanında bir ihtilâl ve inkılâp karakterini de taşıdığı derhal teslim edilir.

Kanaatimizce Düşük İktidar, yalnız işlediği suçlar ve yaptığı kötü ve Anayasaya aykırı icraatıyla değil, bir de son on senelik sorumlu iktidar olarak ele alınması gereken, memleketin hayati ve zaruri meselelerini ele almadığı ve bu işlerin normal bir Parlamenter iklim ve rejim içinde yapılması hattâ tartışılması imkânlarını tamamen kapadığı için, Millet ve Ordusunu 27 Mayıs Hareketini tasarlamağa, hazırlamağa ve en sonunda yapmağa mecbur etmiştir. Ulusca kurtuluşuuzun ana şartı; 27 Mayıs Hareketine yol açan Siyasi ve İktisadi problemler üzerine bir an evvel iğilmek, aydınlarla düşen iş ise bu problemleri ve hal tarzlarını samimiyetle ve isabetle tahlil ve münakağa etmektir.

(Bu yazı kitap basılırken elimize geçtiğinden sıra dışı konulmuştur.)





Mustafa Asher

Ş İ İ R L E R



Mustafa Aslier

Y A S A K

Üç rüzgârlar mevsiminde
Sakız ağacıym uğursuz
Işık yöresinde odam
Yelken gezisinde sabahlar



Aynasız boşluğuna duvarların
Onbeş günler sarhoşluğunda su
Kuyular boyunca susmuşuz
Sevinsin bulut düşmanları
Yasaklanmış rüzgârlarla koşu

Doğan ACAR



S A B A H

Çirkin yüzünü sürüyor hafif camlara
Dindir uğultusu kırınğaçların
Ne kadar az dinlendik yorgun gül
Rüzgâr açıyor geçmişin yosunlu kapısını
Neye yarar anımsamak büyüyor yalnızlık
Bir daha yeşerir mi donmuş kıyılarımda
Çocuksu gülüşler o ilkyaz gülüşleri
Bakıyorum gözlerine anısız ve bungen.

Geçti akşam suları kollarımızın arasından
Yeryüzünün gerçeği bu yaşamın gerçeği
Kamçılar ürkek kanı yarınlara doğru.

Mehmet AJLAN

Y O L D A

Şehirler ısıldar gecenin yöresinde
 Trenler geçer otobüsler geçer
 Bir düşündüğü vardır yolcunun
 Karanlığa açılan penceresinde

Yalnızlık ürpertir insanı
 Vakit geceyse yoldaysan
 Umutluysan daha
 El etek çekmemişsen yaşamaktan

Nice mutluluğa raslantıların
 Bir an içinde nice yoğun yaşantılar
 Gelir oturur yanına
 Dağılır gider sıkıntılar

Nahit Ulvi AKGÜN



ANTTLARIN ŞARKISI

Bakın gün yine doğuyor - biz hurdayız
 Ufuk olmuş yönümüz - yöremiz
 Sonsuzluk içindeyiz göğül-göğül,
 Bir bayrak süzülüyor burçlarda
 Uykudasınız siz daha
 Al mı al - titrek mi titrek
 Kıvançla, bir bayrak süzülüyor burçlarda

Dinliyoruz gecelerin sesini
 Savaş türküleri söylüyoruz ağaçlara
 Ay yüzyıllardır dostumuz
 Yıldızlar iniyor-sevişiyoruz

Şimşekler çakıyor gülüşüyoruz
 Uykudasınız siz daha
 Al mı al-titrek mi titrek
 Kıvançla, bir bayrak süzülüyor burçlarda

Düslere dalıyorsunuz yaşamaktan yana
 Her geceki gibi sevişiyorsunuz-değil mi?
 Öylesine sevinç yüklüsünüz çağlarca uzun
 Yakındır gelmesi yüce mutluluğun
 O kır-at yine kalkıyor saha
 Al mı al-titrek mi titrek
 Kıvançla, bir bayrak süzülüyor burçlarda.

Cemal AKIN



ÇİRKİN GÜZEL

Ben üç gölgeli adam
 Sabah öğle akşam.

Çök müvvel bir yalnızlık
 Ayaklarım yularında.

Araftayım.

Ben üç gölgeli adam
 Bazen güneş basar gölgeme
 Çekip vurmak isterim
 Akşam tutar elimden.

Sonra bir bulut geçer
 Bir yağmur yağar.

Turgut AKINCI

YAŞAMALARDA ÇARESİZ

I

Ellerim buğu buğu gözlerim soğuk
Saçlarında siyah gece umutsuz
Bir kadın düşmüş sokaklara seviler uğruna
Neyi varsa kaybetmiş etin şahlanışında susuz
Ben eşitlik serserisi koyu-mavi dünyalar kaçağı

II

Haniyse unutacaktım size anlatmayı
Yıldızlardan konuştüğümüz o delikanlı gecelerde
Boyuna yalnızlıktan sonra yoksulluktan bahsettiğimiz
Vapurlar, ufuklar özgürlük çılgılığında memleketler
Mutluluk, tatlı özlem, sıcak yaşamalar
Avrupa, Amerika sonra Afrika
Ah... ne günler geçmiş ne geceler sizler
Sizler için ey resimlerden dinlediğim şarkılar
İşte böyle cancağzım gençlikmiş sevgiymiş yalan
Hâlâ gençliğimi sürüyorum yaş yirmi üç
Tepeden tırnağa tiril tiril subay yaşım
Oy başım başım nerde
Düşüncelerim kar altında üşüyor
Ellerimse sormayın ayaklarım nerde şimdi kimbilir
Sonunadek gerçeğe açılmış gözler
Büyür özlemler çığlarca kentlerce
Ciğerimi tüketmişim soluk ala ala
İşte böyle cancağzım kadere küsmüş kadere bel bağlamışız
Tek sonuç: Biz doğuluyuz.

GÜNLER NASILDA GEÇMİŞ

Yıl 1881

Kan kırmızı Gökyüzü karanlık değil
En güzel uykuların beşiğindesin

Uzak ninnilerle esen dağ yeli
Ve yumuşak saçlarını okşayan anne eli
Üstünde çocuk tenini öpen keten köynek
Elinde ince bir deynek
Kargaların peşindesin

Sonra yoksul bir köyünde yurdumun
Diz çökmüş sofra başındasın
Bölüşmüşsün ekmeğini adaşın Mustafayla
Tuz olmuşsun, Fadimenin aşındasın

Yıl 1914

Cihan savaşındasın
Ha deyince düşmanın peşindesin

Yıl 1919

Mayısın ondokuzu
Şaha kalkmış mavisini sevdiğimin denizi
Dalgaların cilvelenir
Yiğit gemim beşik olmuş sallanır
Uyanır gözbebeklerimizde bahar
Uyanır Samsunlular
Yüzlerde konaklayan
Samsun güneşindesin

Güneş batır, güneş doğar
Dağ başını duman alır
Paşam Sivasa yollanır

Yıl 1922

Bozkurt sesleri gibi dağ başlarını tutan
Çaldın zafer marşını kanlı borulardan
Ne de solukluymusun kumandan
Ki hâlâ dağın taşın ötüğündesin.

Yıl 1960

Günler nasılda geçmiş
Ömrün uzun olsun Atam
Tam yetmişdokuz yaşındasın

Erdoğan ALKAN



BÜYÜK SIR

Al sevgimizi uzak yıldızlardan
Karanlığın üstüne bir çizgi koy
Anlamı kocaman yaşanışların
Duygu-duygu yetişkin anılarda
Neden böyle süresiz tutukluğumuz
Al sevgimizi götür ıraklara
Adını egemenlik, esenlik, özgürlük koy
Tüm karanlığın namusu üzerine
Kocaman-kocaman yaz
Kocaman-kocaman düşüncemizi
Dar gelen kapılara.
Başını alıp giden mesafelerde
Sanki kalıntısı yaşamının

Şarkılarda yitik
Yüreklerimizin en orta yerinde bir sevinç
Tutma böyle tutma
Göz-bebeklerimizde birikmiş kahramanlık.

Oysaki günahlar karanlıkta
Aradığımız beride, beride daha beride!.

Câhid ALP

KARA AĞRI

Öyle çok vuruyorsun yalnızlığıma
Bu şarkıyı söyleme-salt senden yana değil yoksunluğum.

Batık gemiler sisli denizlerde şimdi
Kesilir soluğum büyük sularda,

Ardınca
Kesilir soluğum büyük sularda,
Yitik sokakların beklentisiz durağında
Çivi yarası avuçlarımda uykusuzluğum.

Yürümüş soluğuma ağrısız
Bitimsiz böceklerin uykusu
Görmek istemiyorum bu yapışkan, bu gebe
Bunaltılı saatleri.
Hafiften bir sis kirli ortamlarda
Uzunur kimi çağırırsa
Uzunur kimden ulırsa yitirdiklerini.

M. ALPTEKİN



KIVRILIP DÜŞÜNEN

Karanlığa ne türlü bakılır
Karanlığa ne türlü adım atılır, bilir misiniz?
Bilir misiniz geceye karşı kıvrılıp düşünen dudakları?
İşte bu titreyen eller karanlığa karşı
İşte bu insanoğlu düpedüz yalan,
Bir eski şarkıya takılmış gözleri mahzun ve perişan
İşte bu duyup duyacağınız en içli ses
Bu dünya gözüyle bir daha bakmak

bu son şarkı

bu son nefes!

Şimdi kapılar açılmadık sırlar gibidir
 Nice gönüller aldatılır eşik başlarında
 Oysa kapılar çoktan açılmıştır
 Duman bacayı sarmıştır da.

Ama yaşamak her köşe başında yeniden başlar.

Ben güneyin esmer kuşağı
 Yanık türküler içinde yanık çoban
 Yedi köyün içinde şanlı Mehmet
 Ben çatlamış dudaklardan sızan kan
 Ben insan!.

Yayla dumanlarının şeffaflığı varken avuçlarımda
 Tanrının dostluğu varken

Bir şarkıda sizin için söyleyeceğim
 Sanatoryom pencerelerinde kıvrılıp
 düşünen dudaklarınız için.

Recai ALTINEL



AYRILAR ÇOCUĞU

Bir elma bırakmıştı biri bari yanına
 Yemeyi öğretmişti içmeyi öğretmişti
 Seni çekip gittiler sessiz ormanlarından
 Sevgisizler suyuna o kadımla o adam
 İç ceylân

Aman bu nasıl kadın aman bu nasıl adam
 Oturdular tükenmez bir yemişe günlerce
 Gizlenip bölüştüler başka başka yerlerde
 Ayırdılar en kötü sevgiyi kutsal diye
 Çekilmedi gözleri kendi gövdelerinden
 Aman bu nasıl kadın aman bu nasıl adam
 Kaç ceylân

Gülten AKIN

KIYIYA VURANLAR

Nedendir yüreğimizin gümbür gümbür vurduğu
uzadığı gözlerimizin ellerimizin ürktüğü
iğrenç bir aydınlık gelen kalabalıklarda

Sessizliğinde mi büyür sevdalar kıyıların
dağa mı göverir ellerimiz dokundukça
Nedendir dalgaların kıyıya kıyıya vurduğu

Günel ALTINTAŞ



KAZANMAK SENİ

Sen; sen dedikçe bana
Benimsin.
Bir köprü birleştirir yollarımızı
Yabancılar akıp gider sularla.

Sen; sen dediğinde açıldı
Özdenliğin aydınlık kapısı.
Öyle bir girdin ki sen derdemez içeri
İstesen de çıkmak yok artık dışarı.

Kazanmak seni bu, bulmak
Gibi yıllarca aranan bir yitiği.
Sevdiğim, Vefalım, bir tanem
Kazanmak seni, kazançların en güzeli

Ahmet ALTÜMSEK

O GÜNLERDEN KALAN

Ayvalık'ta Safa'da sacayağı
Üç yapı var demir kapılı,
Üçünün de kilitleri paslı.

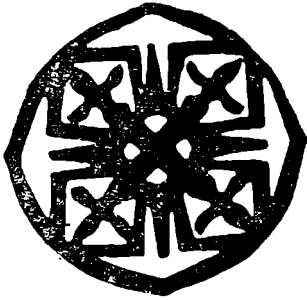
Evlerden birinde hamfendiyle oğlu
Birinde Mahmûranım otururdu,
Salkımlı'da tanrının biz kulu.

1938 le 39 arası,
O günlerden kalan mr,
Kilitleri paslı üç kapı.

Rıza APAK



Mumcu



E S İ Ş

Açılan kapılardan birden giren
Oh çelik hava ne serin
Yaşatan dirilten

Ağrımızdı bizim verdiğimiz gecelere
O kımıltı hâlâ bitmek bilmeyen
Tedirgin çağlarda durmayıp aradığımız
Göz göz yaktığımız bir yerlerimizde
Kapıları zorlayıp zorlayıp içerden
Sonra durup uzaklara baktığımız

Demirlerin soğuk sürtünüşü kapkaraydı
Biliyorduk o eski ses değişecek
Umudumuz yeşil ormandı kırılsm mı
Gücümüz birikiyordu üst üste
Bakalım sabahlar ne getirecek

İşte o zaman ağırlardan bir oluş
Açılan kapılardan giriveren
Oh çelik hava ne serin
Yaşatan dirilten

KARABELDEKİ "HİTİT ASKERİ" NE (1)

Kartallar uçuşuyor günün son ışığında,
 Sessizlik başlar şimdi rüzgârın ışıığında;
 Defne korularında ruhu gezer Virjil'in.
 Söyle, kahraman Hitit, çözülsün artık dilin.
 Altınçağın ayakta kalan en son şahidi,
 Ey, ölümü yenmenin taşkesilmiş ümidi!
 Bir geçit değil bugün gösterdiğin sarp duvar,
 Ne kaçan 'bir sevgili, ne yolunda ordu var...
 Baykuşların kahkaha attığı boş bir yuva;
 Uğrunda yüzbinlerin canverdiği Truva...
 Kalktı yerden göklere doğru çsisiz bir kervan...
 Neye yarar vadide açıp solan erguvan;
 Şu dere boyundaki küme küme zakkumlar,
 Nemflerin ayağına hasret çeken şu kumlar...

Anladım, dudakların niçin kımıldanmıyor:
 Boşalan bir dünyada konuşmak; susmaktan zor...
 Yükseldi toprak yoldan işte bir toz bulutu,
 Sarıyor taş bağrını karanlığın sükûtu...
 Uyu ey zamanların 'dışına çıkan Hitit!
 Hem yalnız olmalıdır, hem de sessiz bir yiğit...

Macit ARAY

(1) Karabel: İzmir - Kemalpaşa kazası yakınında 30 asır evvel bir kayaya yapılmış Hitit Askeri rölyefi budur.

GÜZ DANSI

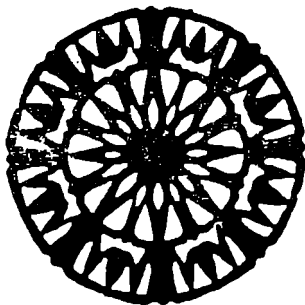
Son duasını çiğler örtüyor artık ağaçların.
Çıplak fenerler içinde sokakların yalnızlığı,
Sapları üşüyen sarı yapraklar üstünde
Dansların en güzelini seyrediyorum pencereden.

Elim kadar sıcak bir yaz gecesi, deniz,
Şimdi kapanan sayfalarında albümün.
Küçük solunumlarla yanıma sokulan anılar
Dallarımın kopuyorlar birer birer.
Her akşam biraz daha, acı otları batının,
Düslü kıyılarından uzak, dost ellerde.
Yeni kentin ilk yabancıları içinde
Güzlerin en güzelini seyrediyorum pencereden.

Adnan ARDAĞI



Fethi Karakaş



KÖPRÜ ÜSTÜNDE

Galata köprüsünde akşam üstleri
 İnsanlar geçer sıra sıra
 Vapur çığlığı, maunalar, rıhtım meyhaneleri
 Baktıkça bir gariplik, çöker omuzlarıma.

Burası İstanbul'dur İstanbul kardeşim
 Acı suyun satıldığı yer
 Rahmetli Uzun Ömer gişesi şuracıkta
 Martının biri konup biri uçar iskeleden
 Birde büyük gemiler gelir uzak ülkelere
 Bir tayfa tanırım türkçe bilir
 Çiçek pazarı'nda bir tek atmaya bayılır.

Burası Galata köprüsü
 Daha neleri vardır anlatılacak
 Kayıkta ızgara balık satanlar mı
 Şu karşıdaki gemi, yeşil kurdeleli kız var ya güvertesinde
 Beş dakika sonra Ada'lara kalkacak.

Gel gör ki akşam üstleri kardeşim
 Nasılda garip olmasın insan
 Ben genç şair derbeder fakir
 Acı dolu yaşamaktan.

Aydın ARIN

DİLSİZ BİR KARANLIK EVRENİ

2.

I r a k S ö y l e ş m e

Uçardı bir kuş, çok ırakta, hem de çok karanlık.
Okumuz yoktu. Yayımız vardı. Ama ellerimiz..
Ellerimizi saklamışlardı. Hem de biz, çok azdık!

Uçardı bir kuş, dualar gibi büyürdü, hiç bilmediğimiz,
Aşk gibi bir ışıktı, sıcaklığından belli.
Biz yoktuk sanki. Hiç olmadık. Hem de çok azdık!

Uçardı bir kuş, varamazdık, korkardık.
Dayanılmaz yıldıydık. Hem de çok karanlık..
Bir ışık çentiği değse holu.. Ama biz, çok azdık!

Uçardı bir kuş, ne güzel ama, imrenirdik.
Hiç mi? Hiç! Hep mi
Hiç mi? evet, hiç! hep mi? evet, hep!
Sorgu oldu mu başımızda hep. Yorumlaştı mı, ırak!

Uçardı bir kuş, elbet kuştı o, uçardı.
Dışa vuran karanlıktık, gökyüzünü boyayan..
Bir ışık çentiği değse hele.. Ama biz, çok azdık!

GENÇ KIZLAR AKVARYUMU

Bu kaçınıcı dökülüğüm caddelere
Bu kaçınıcı çiğneyişim bisikletle kendimi
Kendimi kapıyorum gecelere
Bir silindir gibi eziyor beni
Bu gözlerimi çırılçalak soyan pencere.

Mekik dokuyuşu duyguların darbuka - keman
Bütün kanımın yuvarlarında
Cetvelle çizmişler yalnızlığı göğsüme dümdüz
Oysa ben cam kırıklı cümleleri sevmiyordum
İnsanın kendi kendini yırtması derken
Santim santim ters yaşamalara eğiliyordum.

Omuzlarım ağlıyordu parkın bir yerinde
Kavşak - sürünge - kronik - Arafat - densiz
Gibi kelimeler doluyordu yüreğime
Genç kızlar akvaryumunda artık
Ben kime.

Ben bu koşuyu bitiremiyeceğim napsam
Terlesem zarar üşüsem zarar ve sonu yok
Gerilerde birşey bırakırım ister-istemez
Ne dönebilmek mümkün ne bir karış gidebilmek
Elle yürüyebilmekte mümkün değil
Oturup bir dilim ekmek gibi
Zor iş kişinin kendi kendini yemek.

Biz Tam Tam değiliz Tanrım.

Bu parktan giirsiz dönemedim bir kez
İlede seni yitirdim seni aradım
Tül perdelerin bir kalem boyu gerisinde

Seni anadan üryan yaşamak kadar bitirici
 O çiğit kokulu çarşafların -imkânı yok söyleyemem-
 Sen bir asır sonra kokacak can çiçeği.

Ve sonra majiskül harfler gibi okundu yalnızlığım
 Bir tutam saç için fiskos gazetelerinde
 Yalnızlığa artı koydum ölüm merhaba dedi
 Sen karaların ve kurşunilerin ötesinde
 Kalbimin üç adım ilerisi sızlıyor
 Belki iyi olurum bekle.

M. Sami AŞAR



T U T S A K L A R

Biz iki sevi tutsağı
 Benzerliğimiz- bu insancıl varlıklar arasında
 Oysa buluk olmak denizde
 Kuş olmak gökte
 İnsanlar iki engin boşlukta
 Böyle özgürlüğe atanmakta

Karanlığın kudreti gecede
 Düşünür yüce olmazlıklar
 Düşünür —örneğin bulmayı seni—
 Düşünür karanlıkta ateş böcekleri
 Seviler kurar kurallar yıkar
 Düşünür —örneğin birleşmeyi—

Gece içinde ateş böcekleri

Ahmet AYTEKİN

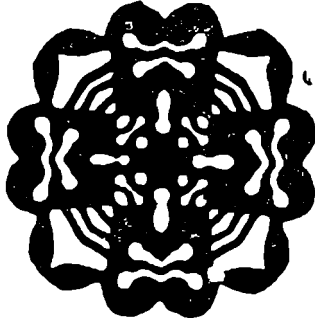
DUVARLAR ARASINDA

Bir çocuk doğar duvarlar arasında
Ana yorgun, ana mutlu;
Bir çocuk büyür duvarlar arasında
Geleceklerden umutlu...

Bir insan bekler duvarlar arasında
Yalnızlığı dünya kadar,
Bir insan düşünür duvarlar arasında
Çaresiz, ağlar.

Bir insan yaşar duvarlar arasında
Mutlu yaşamalardan habersiz,
Bir insan ölür duvarlar arasında
Garibliği içinde, sessiz..

Nurettin Ziya BAKIRCIOĞLU



E L L E R İ M

Nerde bir güneş doğsa gülerim
 Yapraklar dirilince duyarım türkümü
 Uyanırım kuşlarla Karaderililer gibi
 Nerde bir afrika varsa koşar ellerim
 O Akdenizden ötede tara tara çağımızda
 Bir uyanışı kutlarım kara da olsa ellerim

Çok bekledim kuşkularım geldi bungun
 Ellerim uzadı kaldı tenlerde
 Nerde bir yürek varsa severim
 Bir kuş olurum açılırım boğazlarda
 Geceleri tutup yatarım ellerim büyür
 Ellerim çok bendir yazar duyarlığını
 Okşar tenleri de kapanır perdeler

Ellerim uyanıyor afrika gibi da-dan, dan, dan
 Balıklara gülerim de okyanuslarda tenin erinci coşar
 Çok iyi söyler balıklar özgürlük türküsünü
 Bir gökyüzü bir deniz, sonra Karaderililer
 Sonra bir evren oynar ellerimde da-dan, dan

Çok soğuklarda güneşe özlem olurum tira-tara, tira-tara
 güneşe saygı

Dumanıyla sigaram gelir dursuna gülerim
 Bir dua gibi özgürlük türküsü Tanrı katında
 Hoy hoy hoylulu coşar yatarım
 Kara da olsa ellerim gecelerde büyür büyür ölürüm

S. Kandemir BAŞAR

TONGUÇ BABA

Otlar böcekler gibiydik bozkırda
Acılarda gökyüzü kadardık
Bizden geçerdi zamanın karanlığı
Yorgun öküzler kara sabanlarla
Unutulmuş unutulmuş unutulmuş köylerdik

Sonra sen geldin nişanlılar geldi
Durdu o içimize akıttığımız kan
Yenilendi gücümüz bembeyaz
Köyler babası halk babası
Bize çalışmağa başladı tarlalar

Komadı karanlığın ağaları
Halk uyansın ülke çiçeğe dursun
Komadı aydınlıktan korkanlar
Terledin dayattın bizim için
Hey Cılavuzlar Kepirler Hasanoğlanlar

Adın bir destan şafağı işte
Umudu sevinci büyütüyor okullar
Halk babası köyler babası
Ha desen horona kalkar milyonlar
Sen Anadolusun halksın köylersin

YİĞİTLERİM

Issız gecelerin aysız yıldızsız gecelerin içinden geliyorum
 Orda acı baykuş sesleri köpek ulumaları orda orda insan-
 ların çileleri
 Karkış geceleri ocak başlarına çökmüş ninelerin dedelerin
 geçmiş günleri
 Beşikte ağlıyan bebelerin yorgun anaların bitkin babala-
 rın uykusuz geceleri
 Orda fakir insanları barındıran toprak damların suskun-
 luğu
 Onların sevgileriyle ben onların dertleriyle yüklü
 Türküleriyle yanık içli türküleriyle karanlık gecelerden
 dönüyorum
 Ey unutulmuş çağların taşı toprağı gibi ufalanmış yiğit
 kardeşlerim
 Sizin savaşınızdan sizin çetin savaşınızdan sizinle geliyo-
 rum.

Hüseyin BAŞARAN



LİSA'NIN ÜLKESİ

Lisa'nın gözlerindeki maviliklerde
 yelkenliler geçerdi
 ve seyrederlerdi batan günü
 bütün hüznüyle denizlerde.

Lisa bir sahil köşkünde otururdu
 dalgaların ölümcül coşkunluklarıyla
 ve Lisa hergün düşlerdi taraçadan
 birgün bu denizlerde batan gemileri.

Lisa binlerce yaşama senesi ıraklarda
 bir deniz düşünürdü
 gözlerindeydi sisli ufuklara açılan yelkenliler
 âşık denizcilerin sıra şarkıları kulaklarında

Bu sahil, bu köşk kimsesiz,
 öksüz artık bu denizden geçen yelkenliler,
 mahzun gemicilerin bakışları var şimdi
 dalgaların isteksiz vurduğu köşke ıraklardan...

Lisa'nın gözlerindeki maviliklerde
 yelkenliler geçerdi
 ve seyrederlerdi batan günü
 bütün hüznüyle denizlerde...

Çınar BATU



AH ANAM ANADOLU!

Ah anam! Yüreklere çöker acısı.
 Kavrulmuş toprağı, kurumuş yoncası.
 Yollara dökülmüş anası, bacısı,
 Dağda kayaları kemirir keçisi.

Ah anam! Bu evler, bu köyler dilsiz!
 Avlular çiçeksiz, mezarlar yeşilsiz!
 Soyulmuş yaprağı, ağaçlar dalsız!
 Karalar giyinmiş yiğidi, kocası.

Gördüğün kayanın başıdır, köy değil!
 Girdiğin toprağın içidir, ev değil!
 Elinle tuttuğun ölüdür, sağ değil!
 Dermanı kalmamış dizinde koşası.

Uyanır güneşe güneşe giderler,
Davarı ışığa ışığa yederler,
Toprakta ağlaşa ağlaşa yatarlar,
Tüter kara kara damların bacası.

Ah anam! Bu çökük gözlerde fer yok!
Boşalmış avuçlar, yokluktan beter yok!
Işık yok yüzlerde, hayır haber yok!
Donmuş dudığında çiçeği, goncası.

Toprağı tırnakla, dişle kazarlar.
Su vermez yamaç, dağ dağ gezerler.
Söker yeşilleri çorağa bozarlar,
Tükenmiş dağında kayını, meşesi.

Var köye, halleri nicedir, gör bir!
Gidişleri kona göçedir, gör bir!
Sanma güneş doğar, gecedir, gör bir!
Karanlığa batmış dağların yücesi.

Ah anam! Damını yıkıp giderler!
Altından çulunu alıp satarlar!
Bir adsız gariptir, toprağa iterler,
Yetişmez soluğu canından geçesi.

Hey kara yazılar, kuş uçmaz dağlar!
Göğermiyen taş, esmiyen rüzgâr!
Hey akımyan su, erimiyen kar!
Yiğitlerin yok mu bu yoldan geçesi?

B A Ğ I Ş

"Bolkar dağında petrol fışkırdı"

Bolkar dağında bir derin kuyu
Düşünmüş, üç günlük gelinler gibi
Verecek altınım, yüzüğüm yok, demiş
Açmış güzel yurduma cömert koynunu

Macit BENİCE



H İ Ç

Elim varmazki yazsın
Kalem yazmazki sızmış
Ay anam
Vay anam
Yirmi sekiz nisan
Bin dokuzyüz altmış

Rüstem BİLEN



SEVGİ SONU

İçimde seferden dönen gemicilerin sevinci
Tüm korkularından arınmış yüreğim
Yürüyorum batı aydınlıkları içinde
Bayramlık urbalarını giymiş çocuklar gibiyim

Ümit yağmurlarıyla ıslak
Kurtulmuşum sonsuz acılarımdan
Yok göz kapaklarımda en küçük bir iz
Dünden kalan

Gölüyorum kapıya pencereye dört duvara
 Bahçemde nergisler açmış
 Döküyorum sağraklara mis kokulu şarabı
 Sedirime uzanıyorum
 Çam kulübemi sarsan rüzgârlar
 Yitirilmiş baharları geri getiriyorlar

E. Seza BOZDOĞAN



ATATÜRKÜM İNLERDİ

Kuytusunda Anadolu toprağının
 Gökyüzünün Türkiye mavisinde
 İnlerdi inlerdi Atatürküm
 Çepçevre denizinde

Sızlardı kökləri kocn çınarların
 Gelmezdi uçanı kartalların ylıcelerde
 İnlerdi inlerdi Atatürküm
 Sular gözyaşı gibiydi dorelerde

Yaralı gaziler gibi devrimler
 Çıkageldi bir şafak vakti
 Canlandı toprağı Anadolu'nun
 Gökyüzü maviden mavilendi.

Bir sevindi Atatürküm bir sevindi.

Adnan BULAK

NE ZORLU BİR SAVAŞTI O

— *Bütün Türk aydınlarına armağan* —

Bir dağ köyünde başladı savaş
Göz göze
Öz öze bir savaş
Vurdular
Bakış kılıçlariyle içlerimize
Vurdular
Bize benzemiyen bizdeki bize.

Bir dağ köyünde başladı savaş
Toprakoğlu Sarı Süleyman
Kara Mehmet Daloğlu
Daha yllızlerce göz
Daha binlerceöz
Sıyrdılar kinlerini kınlarından
Sorularla alevleştiler
Yaktılar sorularla!..

Telleri bir yangına kurban saz
Nefesi yalnızlıkla uzıyan kaval
Vurdu ha vurdu durmadan
Haklı kavgalarında bir ön bayraktı
Kara Mehmet Daloğlu
Ve Toprakoğlu Süleyman.

Dediler: Neredesiniz?
Nerde şehrin aydını sizler?
Hani bilgi yağmurlarınız?
Nerde, toprağıma, bağrıma, özüme
Beni bana gösterecek nurlarınız?
Nerde sıcak bir kucak?

Hani çağırın bir dudak?
Yok mu yalan dağlarınızın ardında
El değmemiş duru bir kaynak?

Bir dağ köyünde başlıyan savaş
Bitmedi
Barışa ermedi vuruş
Toprakoğlu Sarı Süleyman
Kara Mehmet Daloğlu
İnce ince sızlattılar canevimizi
Kara kara gözlerin ak ak bekleyişleriyle
Vurdular, vurdular bizi.

Değildi davul tokmağı sözleri
Bir yaman oktu yaman...
O uysal, o dolgun
O bomboş gibi duran gönülleriyle
İçlerimizle selâmlaştılar
Her selâmda ateş olup
Atomlaştılar.

Bir dağ köyünde, bir eski çardakta
Başladı savaş
Vurdular bize, vurulduk
Yordular bizi, yorulduk
Yendiler bizi
Aydınlığımızı yerine getiremediğimiz için
Kestiler birer birer
Ellerimizi, dillerimizi.
Şehre varınca uyuduk
Daha ertesi gün daha
Dağ köyünü de savaşı da
Bir daha, bir daha unuttuk.

K İ Ş İ L İ K S İ Z

Senin bu orta-şekerli kişiliğin,
 Bu ucuz kişiliğin eninde-sonunda
 Seni açık denizler ortasında,
 Seni terkedilmiş bir gemi yapacaktır.

Gözlerinin bir kıymık ışıǵı mı;
 Ya da derinin o oldum-bittim,
 O kış uykusuna varmış -sözüm ona-
 Güvendiğin ısısı mı;
 Seni bu sabahsız yol üstünde
 Ya da kımıl-kımıl duyguların mı,
 Rontgensiz gözlerine uzak, insanların;
 Kımıl-kımıl duyguların mı,
 Seni ne kurtarmaktadır?

İtu kirliliğinin içine kazılmış,
 Bu keçinin olmadığı yerdelik, sendeki.
 Bu, kimsesiz akşamlarında her kişinin
 Gücün uğradığı, yağmurdan kaçtığı,
 Bu çaresiz sığındığı meyhane kişiliği..

Yoksa tombul yüzünün, vücudunun
 Korkunç etliğinden iğrenen,
 Seni lâf olsun diye;
 Seni sevmek ne demek.. seni lûtfen,
 Seni kırmamak için lûtfen
 Sıkıntıyla dinleyen,
 Sana bakan bu insanları ne sanıyorsun?

Yoksa korkunç yalnızlığının seni,
 Yumak-yumak saran yalnızlığının seni,

Yoksa bir bomba gibi patlatmak için,
Seni giünden-güne saatlı bir bomba gibi
Gıcır-gıcır kurduğunu bilmiyor musun?

Sen, toplum içinde toplum dışısın!.

Şahin CANDIR



YAŞLANMIŞ KIZLAR EZGİSİ

Büyür Saksılar yaşlı kızların aldanma çiçekleri
Solar masa örtüleri, çarşaflar sandıklarda
Eski evlere sığmıyan kilim nakışlı düşler boncuklarda
Başkaları büyütsün gayrı altın topuklu bebekleri.

Düğün davetleri, nikâh şekerleri, salonlar ezgili
İstemez yalnızlığı odalar, anneler lâmbayla kısık
Bu evlerin adı konulmıyan bir şeyi eksik
Beyaz baş örtüsünde annenin ince-iplik çizili.

Evde kalmış kızlara karşı hoyrat gelinler
Yastıklara sindi gözyaşları, şarkılar zalim
Zaman saçlarında yürür ak ak görünmez tellim
Yaşlanır kızlar dualarıyla, büyür Din'ler.

Müşir Kaya CANPOLAT



ELLERİN TÜRKÜSÜNDE SANA GELİYORUM

— *Aysel Alpaşa* —

İşte uzattım ellerimi, tüm acılara dek
Al bu elleri sana verdim
Bu ellerde yetmiş iki bin yılın ağrısı

Bu eller benim ellerim
Çiçek açmış kiraz ağaçlarının güzelliğinde
Senin için çarpar bu yürek. '

İşte uzattım ellerimi sevdiğim
Parmaklarımın her boğumunda sen varsın
Dağlar, denizler en olumsuz türküsünü söyler ellerimin
Bir İzmir yağmurunda sen ıpslak
Beyaz üzüm şarabı gözlerin
Sarhoş olan benim
Şimdi tellerin bir ucundaki benim yüreğim

İşte uzattım ellerimi sevdiğim
Dinsin içindeki ağrılar
Önce ellerim uzanacak sana
İzmirin yağmurlu bir gece yarısında
Dudaklarım uzanacak dudaklarına.

İşte uzattım ellerimi sevdiğini
Bu ellerde sen varmın
Seninle doluyum çok uzaklarda
Nerde bir İzmir türküsü söylenir
Sen ordasın.

İşte uzattım ellerimi sevdiğim
Ellerimde sen varsın
Bu eller benim ellerim
Dağlar, denizler türküsünü söyler bu ellerin
Bu eller çağların bitmeyen sızısı
En güzel sevi bu ellerde
Al sevdiğim, ellerim 'sende kalsın.

GÜLEN AYDINLIK

Gene büyük bir barışta toplamış
bizi ATATÜRK'üm, doğrular ay-
dınlığa.

Kör bıçaklara doğranmalar yok şimdi
Yok şimdi hunharca kardeş kardeşi öldürmeler
Dünmüştü o dar çemberlere sıkışıp kalmamız
Hiç birisi yok bugün bunların
Vatanda bir hüroluşluk
Hakediş varoluşluk var bugün bunu

Gülen insanların memleketindeyim
Esastan varolan, o yok olan şimdi çok
Büyük Doğadan yükselen Güneş
Vatanlara sığmıyor
Verir ellerini Büyük Aydınlik
Güneş tırağından geçirir bizi

Şehit kardeşlerimin kanları kurudu
Kara taş iletlinde bir aydınlık
Vatan topraklarına sığmıyorlar
Onları kalplerimize gömdük
Bizimle yaşarlar
Eğer acılıysak hiç unutmuyorsak
Çektiklerimiz! bize reva görülen o it oyunları
Nefretle anıyoruz köylüsü kentlisi şimdi

Şimdi en emin cillerde VATAN
Yıkma yok yapma var BU GÜZEL ESERİ
Yeniye güzele iyiye en iyiye doğru götürme var
Çemberleri kırdık hele şükür gördük ya bu günleri
Güldüğümüz yerlerde şimdi acı çiçekler açmıyor
VATAN ŞİMDİ VATANDIR

Gülen insanların şehrindeyim
Vatan özgürlük arkasına kadar açmış kapılarını
İmrenirsin

Arif COŞKUN



FIRÇASIZ YAŞAMAK

gecenin bir ağzı var
dev anasının ağzına benzer
gecenin bir ağzı var anının
evreni almış içine
hergün geceye bizden
bizden hergün geceye
zorunlu bir merhaba

bir bekçi sağırlığına yüklenir ortalığın
uluorta sessizliği gıdıklar bir sarhoş
hep bu saatlerde hergele yapar insanı gece

it ulumaları kukla yıldızlar
susuz bir tuzakta kalan sevimiz
en coşkun türküler bitlenir
kol kadar dayanır adamın tekerleğine yalnızlık

gecenin ağzında bir kemik
takırtısı değirmenler döndürür.

Bedrettin CÖMERT

CEVİZLER OLUNCA

Cevizlerde karşı koymalar başladı
 Fırlayıp gittiler kargalar üşüşmeden
 Yapraklarda çığlık çığlığa sallanmalar
 Çizdi de çizdi ellerimizi
 Bu bakış kaç defa çatırdadı kabuk ayrılmasından
 Kim getirdi bir yanı saçaklı mutsuzluğu bahçelere
 Sür gitsin renklenmeleri
 Çiğ düşmüş sabahların üstüne
 Evvelce tüm duyarlığımızı verdiğimiz sevilerden
 Bir düzenli kuruma duruyor şimdi içimizde
 Yavaş
 Sıçratma yağmur sonlarını göz bebeklerimize
 Ceviz büyüklüğünde çöküntüler başladı yer yer
 Al götür ayaklarımı uzaklara
 Sıcacık ellerde cevizler soyulursa birazdan
 Herşeyden fazla koyar bizi
 Bu incecik incecik sıyrılmalar

Şiikran ÇAPA



DENGESİZ ÇEVREDE OLMAK

Gene o kancık dönemeçte duruyorum
 Gene o kadın geçiyor kaldırımdan
 Kadının kaya gibi memeleri geçiyor
 Sonra kepenkleri indiriyor yorgancı Murat
 Kepenklerin dışında ben varım, kavruk ışıklar var
 Sonra farları yanıyor mavi arabanın
 Boydan boya aydınlanıyor sokak, siz geçiyorsunuz
 En yeni en taze yaşantılarla geçiyorsunuz.

Sonra az ötede bir yığın insan
Bir tek kişiye çullanıyor.
Koşuyorum arkalarından
Yapmayın diyorum yazıktır
Hem bi tek daha vursanız ölecek adam
Dinlemiyorlar
Üstüne üstüne varıyorlar
Murdar gülüslü yalanlarla varıyorlar
Parayla pulla hırsla varıyorlar
Gözü kör olsun İstanbul'un hep seyirci kalıyor.
Göbeği ensesinde bitmiş bir bay
Soğuk bir gazoz içiyor
Sonra bir güzel geçiriyor geceye
Sonra elinin tersiyle "Muzir bir böcek" diyor
Bu karar birden yürürlüğe giriyor
"Muzir bir böcek" diyorlar hep bir ağızdan
Koltuğumda kalın ciltli bi kitap var
Koltuğumda Dostovycski var
Tutup bu kitabı, bu Dostovycski'yi, yüzüne çarpmak istiyorum İstanbul'un
Muzir bir böceği anlatmak istiyorum onlara
Gene dinlemiyorlar, gene götürüyorlar.
Gene Rotatifler çalışıyor bizim sokakta
Saniyede şu kadar punto, şu kadar satır atan Rotatifler
Yazarak çizerek geçinen bir adamın
Bir kadının, beş çocuğun sevinci bu Rotatiflere bağlı
Bu Rotatifler bir sussa mutlak sabah olacak
Sen sabahla bir döneceksin
Dağılmış saçılmış boyaların, giysilerin arasında
Yepyeni bir günden
Bir İstanbul gününden olacaksın.

BÜYÜYEN AYDINLIK

Birşey var büyüyen zamanla
 Birşey var gönlümüzde yavrum
 Bayraklaşan dalga dalga
 Çanakkalede — Samsunda — Sakaryada
 Belirdi yenilmez gerçek
 Atayı sevmek, Vatanı sevmek demek

Bıraktık gerilikleri karanlığında dünün
 Aydınlığı vurdu yüzlerimize
 Ölümsüz Atatürk'ün

Bayraktır O yücelerde destanlaşan
 Işıktır aydınlığı vuran gönlümüze
 Türküdür nefes nefes Türkiyemi doluşun

Düşmüş çınar yapraklarında bin hüznün
 Kurtlar kuşlar susmuş, yer gök ağlıyor
 Anıtkabir kalbimiz, sonsuz maviliğinde göğün.

Duyuyor musun seni öğretiyorum Kemalim ?
 Adını minnacık kalplere dolduruyorum
 Seni okuyor, seni yazıyor çocuklarım.

Abdullah Edip ÇİTÇİ

YETİ'NİN ARDINDA

Sen Yeti, karadam,
Himalayanın mağralarında buz.
Ta ilk yaratıklarla yaşıyorsun,
Buzul soluşunu.

Türkün ne, belki gök sesi,
Gezegenlerden gezegenlere uzun.
Sustuğun ne,
Dondugu belki çağların oralarda.

Doganın doğum ölçüleriyle ipiri,
Karanlığa ynslandığın yerlerde baş, omuz.
()yle öncesin ki yok gibisin,
Yeşilden bile önce.

Yeşilin bile eksi, kaçmaktan kaçmaktan,
Kurdun kuşun bile eksi.
Doruklarında sonsuz uyanıklığın bir öte ışıık,
Gidişirken kara yoldaşlığıyla kıllar sırt üzre.

Hem de ölümsüzlüğün ta içindesin
Sevinir seninle çevrendekiler
Beşikten gömüte dek,
Bir sensin Tanrı olmadan kalıcı.

Hem de ölümsüzlüğün ta içindesin Yeti,
Yüzyıllarla yüzyıllarla yüzyıllarla boş.
Ağırlığın katılır hep,
Yeryüzü ağırlığına, etle kan.

Yeti, kocaman ayak izlerinden belli,
Daha gittiğin.

Belli kocaman ellerinden,
Tuttuğun daha.

İlkel bir düzeyde anan baban su,
Anan baban suyun binlerce kez üşüdüğü, bir uzak.
Parlar korkun ak uzanılarda
Bıraktığın korkunç oyuklardan.

Yeti, öyle kopmuşsun ki
Soylardan, anlamlardan, sıcaklıklardan,
Yaklaşamaz sana artık
Dört milyar kişi, netse neylese.

Her gün her gece,
Yaşıyorum Yeti
Çırılçıplak,
Senin evren yalnızlığını.

Faiz Hüsni DAĞLARCA

*Yeti: Himalayada müzayitlerden beri
culam.*



Bedri Rahmi

KONYA OVASINDA ÜÇGEN

Bir karınca sonsuzluğa yönelmiş
 Duymaz çağtısını yeşermenin.
 Yitik tohumlar çatlamış
 Susuzluğunda geçmişin.

Deniz ötesi güneylerde saygısızca büyüyen bitkiler
 Yeniden doğmuşçasına sesliliği hayvanların
 Yıl boyu kırk-ikindiler
 Toprakta doğurganlığı hintli kadınların.

Senin kadınlarının elleri kemikli
 Gün-karası yüzleri
 Ürkütür didinmelerindeki sessizlik
 Çocukların sorgusuz, açık bakışları.

Soyluca unutmaya erkeğin savaşı, kıtlığı
 Sanki bir bilinçsiz mutluluk gözlerinde.
 Bölmemiş yaşamayı, ölmeyi
 Dede bağa oğul üçgeninde.

Hüseyin DAĞLI



YALNIZLAR RIHTIMI

Şimdi koca bulutlar sığınmıştır gözlerine
 Güvercin ellerinle ağlıyorsundur şimdi

Bir gün kuru dal gibi düşeceğim sokağına
 Alsancak'ta kayıp çocuklarca kalacağım
 Yalnızlığım gözbebeklerimi delegecek
 Konak Meydanı'nda vuracaklar beni
 Konak Meydanı'nda öleceğim
 Kanımla çizeceğim kaldırımlara güzelliğini

Toprağa üçüncü cemre düşecek
 Toprağa ben düşeceğim..

Öksel DEMİR

SABAHLAR DA OLUR

(Eğitim seferberliğine katılanlara)

I

Şu dağların ardı karanlık dolu
 Orda yorgun gözler fersiz bir sarı
 Karanlık kara çarşaf gibi Ahmet
 Toprakla güreşen insanlar diyarı.

Ben deniz görmemiş bir köylü çocuğuyum
 Ben bilgiden, ben yeşilden yana yoksun
 Ben dağlar koynunda masallarla başbaşa
 Ben bozkırda, ben sonsuzda suskun.

Ve sen bilir misin Ahmet er mektubunu
 Kış basar yollar kapanır kardan
 Kışlar çıkmaz ay olur, günler yıl gibi geçer
 Bahar! Er mektubu gelir buğlu yollardan.

Aynı ağıtlarla, aynı seslerle içerim yanık
 Yıllar var ki dudağımda aynı türküler
 Bu hasta dermansız el verin derim
 Gül kız dualarla çeker göçünü gider.

Gözlerimde sırtır durur taşlı bayırlar
 Yüzümde iş sonu yer yer toz-toprak
 Yorgun vücudum umut bekler ufuktan
 Gönlümce masmavi, şöyle ak, şöyle sıcak.

II

Serinliyorum artık, umutlarım çiçek açıyor
 Köylülerim, hayata gülen çocuklarım meydanda işte
 Bana bilgi, bana ilâç, derdime derman verecekler
 Geliyorlar, geliyorlar işte tozlu belde.

Demek dağ başlarında sabahlar da olurmuş
 O kuru dallar güverirmiş demek
 Demek ışık deliği açılır, gün çavarmış göklerden
 Demek bir köprü uzanmış uygar insanlara dek.

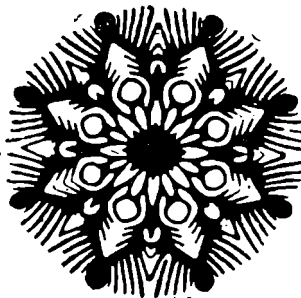
M. Güner DEMİRAY



MUTLU SAYILIRIM

Bir yanımda sen,
 Bir yanımda yalnızlığım.
 Yani ikiniz varken,
 Mutlu sayılırım.

Salih Metin DEMİRTAŞ



ÖĞRETMENİN YAKARISI

Yüce aydınlığında tertemiz ellerimiz
Sana yalvarıyoruz Tanrım.

Işık verdiğin bu ufacık yüzleri kirletme
Bu elleri hep böyle temiz tut
Tebesirlerle büyüyen aklığı koru
Çocuklarımızı iyi rüyalarla uyut

Bilirsin neden yaşadığımızı
Türkümüz neden bu kadar güzeldir bilirsin
—Bir demet papatya, bir deste gül—
Üzerlerine serp iyilik tohumlarını
Varsın yavrularımız saadetten delirsin

Yüce aydınlığında tertemiz ellerimiz
Sana yalvarıyoruz Tanrım.

Sadettin DEREN



DAĞ SESLERİ

YIKILDI üstüme sonsuzluk bir çırpıda
Aşka sarılan kollarım gevşedi
Üç kez tanıya yalvardım
Karanlıklar ısıdı sonra nasıl olduysa

Bütün bilimler sustu bir anlamsız duaydı bu
İnsana yönelen her duygu güzeldir
Göklere fırlattığımız füzelerce büyüdü
Bir ulu bir yüce anlam çözülecek

Hayır diyemiyorum gerçekler karşısında
 Ayna tutuyorum güneş ışıkları fışkırıyor
 Yüziime bir insanlık doğuyor soluk alıyorum bir rahat
 Kendimi yadsıyorum bir ara-olmuyor

İnsanım ne de olsa
 Kendi çapında bir yaratık
 Aşklarım yetersizliğini söylüyor karşı gelemem
 Bir saksıda açan çiçeklerce gür-sıcak
 Kapıma kadar gelmiş tüm canlılar git diyemem
 Bir yitireği var bir dileği var onların da
 Onları unutmak düşünmemek nasıl olur
 Yadsınan bir yaşantı taş olur sonunda
 Büyür bir çığ gibi bütün zamanlar

Büyük dağlar çarptıkça seslerimiz
 Kulaklarımız dayanamaz bu acı bu katı rüzgâra
 Bir büyük fırtına kopacak dağ seslerle
 Ululuğunu duyuyorum garip akşamlardan
 Bir büyük ses parçalanacak nasıl olsa
 Aşka koşar gibi soluksuz tükeneceğiz
 Bir sonsuz iki sonsuzu doğurur diyorum

Şahittir aynalar bir gürültülü serüven bu
 Uçuşur düşlerimiz mavi yüzeylerde

Şahinkaya D/L



GÖRÜNTÜLERDE YITIK

Çıkma aynalardan
 Kör, yetersiz
 Bir renk çığılıdır gözlerin
 Yum!

Bu uykusuz dolaplarda
 Bu biçimsiz ellerde
 Yitikliğimi savunuyorum
 İndir gözlerini.

Bu çılgın denizlerde
 Ben varım.
 Boğdum tüm türküleri
 Bu yeşil, bu acı sularda.

Biliyorum,
 Savaşlardan geliyorsun.
 Bıraktım yüreğimi sevilerde
 Boşuna uğraşma
 Seni tanımıyorum!..

Sevim D/L



Y A Ğ M U R D A

sen bu yarım tutkuları nereden bileceksin
 bu tedirgin karanlığı göklerden
 kapıların ardında ağırlar acılar
 sokaklara dökülmüş ana-kız daha sonra
 pencereler açık değil biliyor musun

ağır düşlerin uzadığı kırçıl gündüzlerde
 bir bulut yanımlı mı kardeşim gözük
 zamanla yiter ya gözleri daha sonra
 kalır ya gölgesi nasipsiz tek
 bu bir insan ölümüdür sularda

yalnızlıklar kimsenin değil nereden bileceksin
 soluksuz gecelerin çipil ışığında
 sonbahar yokuşu çamur sokağı
 kırk-dökük iki kadeh yasanti daha sonra
 bu her zaman mavi değil biliyor musun

Turhan D/KEKAYA

TAVŞAN ÇİÇEĞİ

II

Seni çağırıyorum- gelme sakın
 Güneş bir sandal gibi kıyıya vurdu bile
 Ben yorgun bir balıkçı
 Ve öksüz çocuklarım

Seni çağırıyorum- akşam indi pencereme
 Adını buğusuna yazdım camların
 Yüzünü bir âyet belledim iyicene
 Gözlerini bir fener yollara astım
 Yağmur bir resim gibi iniyor camilere
 Şehir sayıkladıkça hep seni duyuyorum

Seni çağırıyorum acı tramvaylarla bir
 Köprülerden nicedir geçmedin - belli
 Bense uzun geceler kıyı
 Bir yandan öbür yana
 Yalnızlığı taşıyorum

Seni çağırıyorum
 Sarı yapraklar uçuşuyor çevremde
 Ölüm' yüzlü bir kadın gibi güvercinlere
 Şarkını söylüyorum

Özcan DOĞRUÖZ



Ş A R K I L A R

Günün birinde kapın açılverecek
 Hiç el değmeden
 Şaşıracaksın
 Bir rüzgâr esecek

Uluorta
 Şarkılar söyleyerek dolaşacak
 Evin her köşesini
 Şarkılar söyleyerek
 Duymadığın ahenkte
 Senden öteye
 Sana kadar

Nezhun DURU



28 M A Y I S 1960

Ok gibi geçti damların üstünden
 Karanlık gecenin aydın haberi
 En derin, en mutlu hazlarla
 Bir an titredi
 Radyo antenleri.

Ve gecenin ardından
 Bayrak bayrak günceli sokaklar
 Çocuklar, ihtiyarlar
 Yedisinden yetmişine kadar
 Hürriyet çanını bekleyen
 Saçları alnına düşmüş
 Beyazıt meydanından koşup gelen
 Genç Aşıklar.

Baki Süha EDİBOĞLU

KENDİMCE KENDİME ÖLÜM

— *“Yılanı bile üç kere haber ver-
meden öldürme...”* —

Henry de Montherlant

Gün ışımadıydı
Suların alaca kıpırtısı
Sokakların sessizlik cümbüşü durmadıydı
Kapımı çaldıklarında...

Uzun sürdü yargılanmam
Savunmam çok iyiydi
Yerinde düşünülmüştü herşey
Yadsıyamam
Ölümün hâkîmlülüğüm onaylandı.

Kapımı çaldıklarında
Balıkların yürekleri titredi biliyorum
Daha bir karanlığa gömüldü sular
Ahtopotun gerinmesi yarıda kaldı
Deliklerinden yarım çıktı yılanlar.

Yeryüzü, gökyüzü, deniz
Bu kadar aydınlık mıydı
Geçmiş günlerde.
Çiçek açan ağaçların cilvelenişi
Rüzgâr elinde.
Böylemi uyanıyordum sabahları
Tel-tel uykular akıp gitmiş gözlerimden
Dudaklarımdaki ılık dolu dolu
İçimden taşan yaşama tutkusu
Bir aşk mıydı!

Sabırsızlanmıştı hergey
 Hergey gözünü dikmişti gözlerime
 Oldu-bittiye bağlansın istiyorlardı
 Bu ölümün...
 Onlarca kolaydı ölmek
 Bir kurtuluştı,
 Bir yeni yaşantıydı sonrası...

Biliyorum kolay olacaktı
 Kolaydı ayaklarımın yerden kesilmesi
 Seslerin hızla uzaklaşması kulaktan...

Yeryüzü, gökyüzü, deniz
 Bukadar aydınlıkken evler
 Tabiat yeni yaşantılara gebeyken
 Ölmek için kötü bir gün seçilmişti...

İsmet ERCAN



D E S T A N

Oba tarlalarla başımız ucullur yoluna
 Kopar tozu dumana kata katı kasırga
 Al mor kara yağız atlar şaha kalkar
 Nallar altında kanlı gökler
 Oldum olası kılınç kalkansız
 Mabut gibi yalnız
 Koca kalp ki göğüslere sığmaz
 Dar oldum olası kale içi dar
 Gece bastı ayakta uyur dev kapılar
 Oba tarlalarla ölümler dolaşır dışarda

Melih ERÇİN

KIRK YIL ÖNCESİ GİBİ

— Asfalt yollarda biz hep o dinle-
diğimiz kerpiç evlerin düşünüy
görürdük —

Dinle bak Atatürk'üm dinle
Sesleniyor sana gençliğin
Ordun sesleniyor senin sesinle
Kırk yıl öncesi gibi Ankara'n
Kırk yıl öncesi gibi inançlı
Geçiyoruz geçtiğin toprak yoldan
Çevir gözlerini gözlerimize
Gülümse Atatürk'üm gönlünce gülümse
Başbuğumuz önderimiz
Aşalım birlikte dumanlı dağ
Başlıyor Türkiye'nde yeniden
Başlıyor Atatürk çağı...

Orhan ERDİVANLI

★

S Ö Y L E Ş İ

I

Nasıl açım sana
Duru gölde kanat çırpışım benim.
Açılan gülüm gonce gonce içime.
En derin uykumun serin yatağı
Nasıl yorgunum sana.

Nasıl susuzum sana
Çorak gününe yağan nisan yağmurum.
Açılan yaprağım baharın yeşiline.
Biten günüm,
Nasıl hasretim sana.

Halûk Faruk ERGİNSOY

Ö Z L E M

Bana bir tanrı getirsen, inansam
 Ellerini getirsen, gözlerini getirsen
 Birlikte söylenmiş şarkıları getirsen
 Ben bu yalnızlığımı yitirsem, bu en doğrusu
 Ben yalnızlığımı yitirsem...

Biz bu sokaklardan da geçmiştik
 Bütün geçtiklerimizi de getirsen
 Bana bir yaşamak getirsen, sevsem
 Yüreklerimizin sıcaklığını getirsen
 Bana bir Tanrı getirsen, inansam
 Bana kalabalıklar getirsen, çoğalsam...

Y. ERGÜN



RAHAT NEFES ALINAN TEPELER

Atçı bulduk mıcıklığı özlerken,
 İçimiz mağaralar kadar soğuktu.
 Taş devri, Demir devri, Tunç devri derken
 Dostluğun dünyada dirhemi yoktu.

Belki kıvılcım, belki ateş böceği,
 —Belki de hiç bir el, hiç bir şey değmedi—
 Ama ateş sardıktan sonra bacayı
 Nuh tufanı bile söndüremedi!

Baktılar ki aşka benzer bir yangın!
 Varsın bunun da adı dostluk olsun, dendi.
 O senin şimdi dört dönüp aradığın
 Yirmidört ayar dostluklar eskidendi!

Kim istemez, bu yavan manzarada,
Dumanı mavi tüten bir baca olsun?
Çırpınan balıktır yalnızlık karada,
Dost olsun da isterse karınca olsun!

Mumların bile pervanesi vardır,
Dünyayı çevreleyen bir alev düşün!
Kurt, kuş -bir Köroğlu, bir Ayvaz- bütün
Bu ateşi parlatan çirallerdir.

Tükendikçe mola verdiğimiz konak,
Avunmalara uzandığımız sedir;
Dostluklar, günün dağdağasından uzak
Rahat nefes alınan tepelerdir.

Nüzhet ERMAN



O N D A N

Varım ya ondan ağlıyorum
Ondan görüyorum gökyüzünü
Gökyüzünde kuşların yeri boş
Mavi boş mu olacaktı böyle
Mavi özgür kanatların memleketi
Çocuksuz beşiklere benzer evlerde
Andırır ayetsiz bir çiniyi
Kentlerin insansız camilerinde

Aklım eriyor umutlanıyordum
En güzeliydi gördüğüm uçmaların
Afrikadan Güney Amerikadan Asyadan
Anlıyordum dilini bütün kuşların
Taze bir rüzgâr bir kanat
Süslerdi göklerimi sanki sonsuzların
Taşırdı Tanrısını bir beyaz at

Can acısı artık yöremdekiler
 Karaparçalarında pınarların yeri boş
 Gökyüzünde kuşlar ne gezer
 Toprak tutsak insanların memleketi
 Yaralı bir hayvan önümüzdeki günler

Varım ya ondan ağlıyorum

M. Celâl ERTUĞAY

★

Y A P A Y A L N I Z

Şimdi o yapayalınızdır
 Bir sürü insanlar arasında
 Konuşmak ister
 Derdini dökmek ister
 Onu dinleyen de olmaz
 Anlayan da

Örneğin kanadı kırık bir kuş
 Çırpınır çırpınır çırpınır

N. ESKİN

★

B A Ş K A

"Başka" diye çingeneye denirmiş...
 Alı aynı da moru mu başka,
 Yoksa, fallar aynı eller mi başka?..
 Deliler başka, akıllılar başka...
 İşte,
 Hepsi toplanmışlar başına,
 Başlar başka, taşlar başka...

Yaz başka... yazma başka...
 Daha başka,
 Başkanın başkası
 Bambaşka...

Cahid ETİKAN

İSTANBUL
VE
AYRILIK ÜSTÜNE

I

Yapma be tren
Ötme be öyle
Ayırma ikide bir yuvadan
Kırmızıymış, pembeymiş
Boşverene sen...
Kıpkırmının işte ayrılırken
Motorlu da olsun
Buharlı da..

II

Ne sinema, ne şu, ne bu, kardeşim
İstanbulun orta yeri talimgâh
Asker yüzüyor mavisinde gözlerimin
Balık değil
Ne mümkün duyurmamak anama
Kışladaki yalnızlığı
Garipliğini...

İ L K B A H A R

Hatırla!..

Bir bayram gününe uyanır doğa
Yırtarak göğü karanlıklardan
Çiçek çiçek, yaprak yaprak
Uzatır bize kalbini ısıyan.

Hatırla o günü eski bir Mayıs'ta
Mutluluğu gözlerinin yüklendiği
Hatırla derdiğin demeti bana
Gelecek günlerimizdendi.

Hatırla o günü kayıp da olsa
Aşk kokan erguvanları, salkımları
Özlemlere açılan yeşil kapılardan
Hatırla geçtiğimiz yeni dünyaları.

Hatırla,
Bugün yepyeni bir baharla
Güneş güneş, leylâk leylâk
Eski bir mayıs seslenen uzaklarda!

Aysel FASIHOĞLU



GÜZ DUYGULARI

Kalmadı göklerin mavi gülümsemesi
Yağmurla indi toprağa Ekim
Sarı avuçlarile alkış tutuyor
Dökülen yapraklara mevsim

Cümle düşünceler perişan
 Hayaller düşler darmadağın
 Ölümü ansıtıyor geceler
 Acı güneye dönüşü kuşların

Rüzgârlarda çürük yaprak kokusu
 Benzi uçuk hastalarda içlenme telâsı
 Teselli ufkunda kara perdeler
 Kaybolan renklerde üzüntü ve yaş

Kül rengi bir duman örttü güzellikleri
 Yok yaşıntının o eski tadı
 Islak akşamlar ağılattı bizi
 Mutluluk bir uzak anıda kaldı

Yalnızlık okunur sararan dalda
 Dağıldı rüzgârda sevincimiz
 Yeşilin kaderinde can verdi umut
 Yaklaştı toprağa gölgelerimiz

İlhan GEÇER



MASAL ÜLKELER ŞEHİRİ

Ezan sesleri taşıyor minarelerden
 Göklerde seyrediyor bembeyaz kümülüsler,
 İstanbulumun denize gömülen güneşinde
 Renkler, ışıklar, nakış nakış.
 Sihirli güzelliğiyle
 Canından bezmişlere meydan okuyor
 Bu akşam İstanbulum
 Çiçek açmış erikler arasında
 Seveda kokuyor...

Hayran gözlerle bakıyorum İstanbuluma
Denizin üstünde donmuş gölgeler
Ve etrafımda bir renk cümbüşü...

Dudaklarında en güzel gülümseyişiyle
Gece, İstanbulumun kapısında bekliyor.
Denizin öptüğü yosunlu kayalarda
Gözleri okşuyor yeşilin saadeti,
Gün çekiliyor...

İstanbulumun denize gömülen güneşinde
Renkler ışıklar, nakış nakış,
Sihirli güzelliğiyle
Canından bezmişlere meydan okuyor,
Çiçek açmış erikler arasında
İstanbulum bu akşam
İstanbul kokuyor...

J. Habib GEREZ



Ö Ğ R E T M E N İ M

Senin sevgin,
Senin öğretmenim, senin
Çünkü, senin şavkın sonsuz;
Çünkü, senin maviliğin yüce
Sen getireceksin mutluluğu yurduma.
Senin sevgin,
Senin öğretmenim, senin
Vatan gibi,
Bayrak gibi..

Bedri G/DER

BAHARDA ÇİÇEK KIZLARIN ŞARKISI

Besiklerin rüyaları pembe çocuklardı
Sevgi kuşlarının altın okundan doğan
Bizler ak köpüklü çeşmelerden süt içerdik
Sevgi kuşlarının altın okundan..

Büyük yeşil ağaçların kalın dallarında açan
Mavi çiçeklerde pembe kızlar uyurduk
Kara mezarlar yanından geçen ak çiçekler kadar duygu-
Matem günlerinde çiğden gözyaşı dökerdik luyduk
Kara mezarlar yanından..

Saatler işlerdi yeşil anıtların gölgesinde
Sarı pembe mor adalardan mavi başlı uk kuşlar vçuşur-
Kıvançlı mutlu çiçekli sevgilerle lardı
Sarı pembe mor adalardan..

Kara insanlar inerlerdi dağlardan uğultulu
Kanlı tırnakli elleri sözde sevgi
Utanmak bilmeyen, yarasaları kovmayan kara elli
Kara insanlar inerlerdi dağlardan..

Biz mavi çiçeklerde beklerdik
Onlar yalnız dişî kokan kadınlardan yanaydılar
Çiçeksiz binlerce çirkin et yığını
Yalnız dişî kokan kadınlardan..

Biz yine mavi çiçeklere dönerdik
Kanayan bir çiçek sulardan kopartılmıştı
Ateşböceğinin ışığında ağlayan mavi çiçek
Kanayan bir çiçek sulardan..

Kör kızlar sevinçle kollarlardı boş kapılara
 Ve sonra dönerlerdi acılıklardan sessizce
 Nar çiçekleri dökülürken gözbebeklerine
 Dönerlerdi acılıklardan..

Mavi insanlar gördük sonra
 Renkli camların ardından yürüyorlardı
 Dökülüyordu samanyolları üzerlerine
 Renkli camların ardından..

Onlar iyilik çiçekleriydi mavi
 Geçerlerdi kıyılardan gözleri suda
 Dilsiz heykeller gibiydiler duyguluydular
 Geçerlerdi kıyılardan..

Mavi doğulardan gelen mavi şarkı
 Büyük lâmbalardan ateş yakardı
 Mavi insanlar mavi mavi ağlarlardı
 Büyük lâmbalardan..

Ne güzeldi gözlerinde parlak inciler güneşi
 Altın yıldız dolu camlı yollardan sessizce yürürlerdi
 Aralarında yeşiller vardı hep
 Altın yıldız dolu camlı yollardan..

Mavi insanlar yürürdü duygulu
 Biz alınlarımızdan öptük onların, kıvanç verdik umut verdik
 Kendimizi çiçek çiçek serptik o mavi yollara
 Onlar bizleri aldılar yollardan öperek
 Verdiler bize parlak inciler güneşi
 Onlar altın yıldız dolu camlı yollardan sessizce yürürlerdi
 Mavi doğu ağarıyorken mavi mavi
 Altın yıldız dolu camlı yollardan..

HÜRRİYET SABAHI

Bu hürriyet rüzgârlarıdır belli
 Esen doğudan batıdan
 Varlığımı fark ettim o sabah yaman
 Ben insan içinde tekrar insan.

Bir hayal geldi bir hayal gitti
 Bir zaman kısaldı bir zaman uzadı
 Tatmadığım bir hazdı hürriyet
 Duydum kendimi, o sabahla beraber mesut ve gerçek

Halbuki daha dınlıklı gınlıcrimde benim hayatım
 Benim hayalım böyle mi geçirdi?
 İler günüm bir renkten bir renge girer
 Her günüm bir orman yangınından beterdi.

Gerçeği daha yakından görmeğe başladım.
 Toz pembe bir dünya içindeyim artık
 Bu öyle bir dünya ki, saf, tabii, yumuşak
 Benzemez havası hiç bir mutluluğa

Harp bitmiş sanki sulh olmuş
 Cümle kaygım düzelmiş
 Artık duygularım sağlam
 Düşüncelerim daha temiz

Hürriyet fırından yeni çıkmış bir ekmek gibi,
 Avucumda şimdi sımsıcak
 Analarımızın sütü gibi ak
 Şehitlerimizin yüzü gibi pembe, pak.

Mutlu başlangıç

Uzaklarda değil değil artık şurada
 Bir yurdum olmada hak-hukuk yuvası
 Hürriyet eksik olmasın havasında
 Dilerim her işinde ilmin yasası

Yeni bir düzen kurmaktayız mutlu, sağlam
 Düzelmekte tasa edilen cümle iş
 Hürriyet ile her günümüz bir bayram
 Devrim ile düşüncelerim daha geniş

Saadete benzer bir şey var havamızda
 Her an her yerde şenlik her yerde bahar
 Bütün kaygılarımı aldı bir anda
 Yirmiyedi Mayıs sabahı esen rüzgâr.

T a l i m

Bir iki üç dört
 Bir iki üç dört
 Yürüyelim arkadaşlar
 Dağlara Denizlere
 Hür fikrin aydınlattığı yoldan
 İnsanlığın iyiliğine göre

S e l â m

Bütün nesiller üzerinden
 El sallarım gelecek nesillere
 Bir parıltıyla aydınlanır dünyam
 Gençleşirim, gençleşirim
 Ölmem.

Namık GÖKÇAY

S İ B E L Y Ü S

Geceyi bölen bu ezgi bu çağrı
Senin ülkenden haber
Işıksız gözlerimden artık
Uzak mutlu insanlar geçer

Yüreğinde en kutsal ülkülerle
Akşamları tarlasından dönen
Yorgun ama umutlu kışlar
Yıkadıkça ulusunu değiştiren

Yapıtlarında duyuyorum Sibelyüs
Batılı esen gerçek yaşayışı
Oysa benim türkülerim buruktur
Baştan başa göz yaşı

Bölüyor düşümü gerçekler
Gerçeklerle yüzüm kara
Yeşil bir geceye tutuşuyorum
Orman orman Anadoluda

Bin yılın susuzluğuyla
Çatlıyor ellerime doğduğum toprak
En iyisi unut beni Sibelyüs
Ulusumun karanlığına bırak.

ŞARKILARIM

II

Yüklenip o nedensiz savaşlardan arta kalan korkuları
Bilsem gelir en güzel gemilerle sularında kalırdım

Herkeslerin Tanrısıyla oyalanmak susuzluğumca yetmi-
Bir sendin kaçıp kurtulduğum yordu
Işıksızdım ama olsun seni büyütme vardı bir göz ucuyla
kıvılcımlardan

Bir gece gizlice sularından geçmiştim
Nice bozgunlar oluyordu kanlı savaşlar yangınlar
Bilsem gelir en güzel gemilerle sularında kalırdım
Ötelerde ışıklar vardı bayramlar vardı yetişmem sanı-
yordum

Tekin GÖNENÇ



BÖLÜNDÜK BİR UZAK LİMANDA

Sana alışmak gibi bir korkunç dönemeçteyim
Gözlerime sen yokken hep yağmur boşalıyor
Gecenin damarları gözlerini vuruyor

Bir kaçaklar avlusunda sonsuz ürpiliyoruz
Bizi tutan buğulunmuş kollarında sevginin
Köprüleşen ışıklar ardarda boşalıyor

Sonra nerden bir çan sesi ellerinde en yakın
Susup uzaklaşıyoruz artık dudaklarınla
Sabaha doğru yol alan en aydınlık göğsünün
Her noktasında bir sessiz İstanbul uyanıyor

Sana alışmak gibi bir korkunç dönemeçteyim....

Sıtkı Salih GÖR

B İ R H Â L

Bir hâl oldu bana istasyonda
 Ne vardı birden bire mahzunlaşacak?..
 Ya sesinin titremesi
 Hiç sebep yokken;
 Ne vardı
 Yaşlar akacak gözlerinden...

Tülin GÜÇLÜ



Y İ T İ K

Yanmış mı maceraların sonunda
 Çocukluğuma giden yol uzar
 Kirişleri sarkmış odamızın duvarında okul çantam
 Bir çocuk gülümser evimizin kapısından
 Mavi umutlu, mavi bakışlı bir çocuk
 İçimde sessizlik büyür büyür
 Mavi bakışlı çocuk olur

Kapanan kapıların ardında
 Düşlerimdeki peri kızları kaybolur
 Büyükanneimin dizinde masal dinlerken uyuya kalmalar
 Papatya taşlar takınıp gelin olmalar
 Kirişleri sarkmış odamızın duvarlarında asılı kalır
 İçimde çocukluğum büyür büyür
 Mavi bakışlı çocuk olur

Suna GÜÇLÜER

FİLMİN İKİNCİ YARISINDA

İşim gücüm türkü dinlemek benim
 Bir geceden bir güllerden bir senden
 Ama ben yoksul bir şairim
 Başka ne gelir elimden •

Kuşlarsa çoktan uçtu gelinim
 Çiçekleri solmuş bahçelerden
 Yıllar geçti anladım
 Aldı gençliğimi rüzgârlar
 Şarkısız gözlerimden
 Delişmen ellerimden

Dinle dinleme söylenecek
 Yaşamının acı senfonisi
 Neden sonra anlaşıldı
 İşte isteme tükenecek
 Nolacak sanki işte yirmibeş
 Derken kırkı belki ellisi
 Beş dakika ara vermeden
 Filim sona erecek

Tükenik filimler bir yol tükenmiştir
 Başla diyeceksin bir daha bitecek

Kemâl GÜÇLÜOĞLU



YAZIDAN ARTI

Bu düşünce, götürür uzağa
 Sevgiyle dolar yürek;
 Yürekte, yürekte
 Coşar düşünce...

Işır karanlıkları, görünmez bir elle
 Bir elle, bir elle
 Kol, bacak, beyin
 Işır öylece...

Soğuk ikindinin ısığı,
Gezer, gezer bir öğle vaktini;
Gezer de, gezer de
Üşür el, ayak..

Uykuya dalar korku
Başlar beyaz-ölüm;..
Tükenmez, tükenmez
Yaşamak sevgisi...

Yazdan artı...
Dolar yüreklere
Götürür, götürür
Ötelere...

Recai GÜDEK



Ş İ İ R

Yumuk avuçlarını iyi sık,
Uçmasın parmaklarının arasından;
Gerçekliğine inanamadığın,
Yalan olmasında istemediğin,
Rüyan.

Yumuk avuçlarını iyi sık,
Yitirme güvercin sıcaklığını,
Kadife yumuşaklığım,
Yitirme.

Yumuk avuçlarını iyi sık,
Batsın ellerine parmakların;
Sık, iyi sık avuçlarını,
Gerçeğin dikenleri kantsa da
Rüyanın gülü kaybolmasın.

Nadir GÜL

ÇALINMIŞ YAŞANTI

Kötü yeller savruluyor başımızdan nicedir
 Mendil yerine sallıyorlar beyaz ellerini ölüler
 İşte bu kapkara gecelerden ak-pak çıkmışlık
 Bu acıkmışlık
 Bu özlem insanlara

Bak bunlar bizim çocuklar bilmeyip eskittiğimiz
 Bunlar içimizdeki doymazlıklar ondan ötürü
 Bu, büyüyen kinlerle açıldığımız sabahlara
 Bu, okkalı küfürler savurup tükürdüğümüz
 Bu, bir kez yüreceğimizi açmışlığımız
 Tutup bir parçasını vermişliğimiz üstüne üstlük

Şimdi bir deli sokağında Ankara'ların
 Deli dolu arandığımız güpegündüz
 O takma bakışlarla şaşkın gözlerimizde
 Bir ince yağmurla birlik gidişimiz yeniden

Bunlar daha dünkü saçların upuzun iki örgülü
 Bunlar-kocaman ağlardı gecelerde-çocuk gözlerin
 Yarınlar umduğumuz ıslıklı büyük
 Ölümsüz inandığımız bembeynz sevdiğimiz

Bunlar bir sisli ortamda bıraktığımız yaşantılar
 Bunlar gittikçe büyüyen ışıklar -yeniden getiremez-
 Uzak Mersinler uzak Nejatlar Muallâlar
 Sonra yeniden yarınlar kurduğumuz
 Yeniden büyüdüğümüz gecelerde

Bunlar nasıl bırakmıştık kendimizi, nerde ne gün tüm-
 den unuttuğumuz

Ne derin sevdiğimiz gözlerini o deniz gecesinde
 Nasıl dikey gittiği sulara vapurumuz
 Bir yanıp bir söndüğü karanlıkta sigaraların
 Öl denende hilâfsız öldüğümüz gözümün bebeği

Sonra bir gece yarısı terkettiğimiz evleri sokakları
 Tüm değerleri bir kalemde geçtiğimiz
 Cebimizde kimliğimiz içimizde bıçak sevgiler
 Bu kendi başına gittiğimiz
 Dağ başlarında gecelediğimiz ateşler yakıp ısındığımız
 Otlardan yatak dikenlerden yastık yaptığımız
 Sonra kenetlenip yattığımız sabahlara kadar

Bir deniz gecesi başladığı yeniden -aylar sonra-
 Saçlarımızdan denizler damladığı, üşüdüğümüz
 Bunlar gemilere el salladığımız
 Hayasız türküler söylediğimiz kaptanlara
 Tayfalara tütün ve çıplak resimler verdiğimiz

Bunlar adımızın duvarlara aşıldığı, tellâllar bağırdığı
 Duyduğumuz aldırmayıp geçtiğimiz
 Uzak şehirlerde bizi bilmedikleri
 Bunlar bir mağara gecesinde allâh henleri
 Delik deşik olduğumuz baktın-nyuğu
 Bu candarmaların ardımıza döküldüğü -tatulduğumuz-
 Bunlar hınçla parlayan gözler -bırakıp gittiklerimiz-
 Günde beş öğün öldüklerimiz sonra

Tutunacak bir dal aradığımız bütün gücümüzle sarmağa
 Kurtarmak istediğimiz gözlerimizi bu ipsiz yaşantıdan
 Kendimizden sıyrılıp, sonra dönüp bulduğumuz kendimizi
 yeniden

Yenilemek istediğimiz eskidikçe

Bunlar ne seni bulduğumuz kodduğumuz sokakta
 Ne kendimizi -gitti giden-
 Bu bir kalın çizgi orta yerde ötesi yasak
 Bu en tedirgin noktasında bölündüğü düşlerimizin
 O ağır o Allahsız gecelerin ardında
 Uzak senleri düşündüğümüz

B E R G A M A ' L I

Kimse bilmezdi onu, belki kendisi bile
Her gün bir güneş daha boşalırdı sokağı
Kaçmaz mı hiç yabancı yalnızlığın yanından
Rüzgârın yelesini tutunca parmakları.

Öyle oldu bir zaman, uçurumlar ağardı
Durmadı çaya inen ürkütölmüş karaca
Savaşçı, ayakları iki yanına gerik
Ansızın tunç okunu geceye doğrultunca...

Yaşamak belki kaçıyordu su yanından uzağa
Bir yerde unutulmuş o güir ormana doğru
Ama bazen dağcıdır, sırtında iri balta
Dudakları şarkılı: ölüm denilen buğu.

O gün bu gündür onla aynı kızı bekleriz
Bir kadın bilir bunu yıkılmış Bergama'dan
Saçları topuğunda, bembeyaz gibi eski
İndikçe hep savaşçı geceleyin dağlardan.

Orda. Biraz ötede, sokağa düşürölmüş
Çok solgun bir çiçektir güneşlerin yaprağı
Biz hangi güne çıktık ellerimiz karanlık
Ovamızda sessizce bir siyah gül ırmağı

Bilirdim ama onu, bazen kendisi bile
Unuturdu yüzyıllar önceki yalnızlığı
Orda görmüşştük oysa, aynı tahta çanakdan
İçerlerdi gülererek ölümle yaşamayı

Böyle oldu bir zaman, gözlerimiz yaşardı
Durmadı göğe çıkan güneşlerin Tanrısı
Atlayıp atımıza çekip gittik buradan
Ovamızda o kızın yıkılmış Bergaması...

Oben GÜNEY



Bulutlar döner başımızda
 Toprak, susuzluğunu haykırır
 İnsanlar, yalnızlığını
 Terkedilmiş yapraklar, yollar boyunca
 Yağmurdan arta kalan bir ikindi
 Pırıl, pırıl bir şehir
 Ve ben, bir duraktayım şimdi
 Kalbimde, yılların sevinci
 Seni bekliyorum

Gülen gözlerindir gözlerimdeki
 (S)N(L)M, (S)N(L)M'lerin en güzölünde
 Damlalar, ağlamaklı bulutlardan
 İlk adımını atan bir çocuk gibi
 Sesler, başka dünyalardan

Rüyaların taşıdığı izlem
 Sonsuzca yaşanan ümitler
 Geleceğe dair neler, neler
 Sonsuzluğun içinde masmavi berrak

Ölülerin pişmanlığını duyuyorum
 Gün ısığının, selâm getirdiğini yarınlardan
 Damarlarda çözülen kanımıza kadar
 Hayat, sevisine yeniden kavuşacak
 Mutluluk, gözlere has olmayacak artık.

AL KARANFİL SENFONİSİ'NDEN

Şimdi limanda bir gemi iki gözü iki çeşme
 Uzak limanlara demir toplamada
 Buruk bir yalnızlık sığım sığım
 Ve ayrılık şehrin havasında

Şimdi limanda bir gemi iki gözü iki çeşme
 Aşk yazılmış kan gibi bordasına
 Yelkeni delik mutsuz garip
 Hüzünlü bir köpük arkasında

Şimdi limanda bir gemi iki gözü iki çeşme
 Bir yolcusu var yalnız başına
 Çıkarıp kalbini al karanfil
 Usulca bırakıyor sulara

Yasar GÜNGÖR

★

Ö Z L E M

Bu akşam, köyümü buldum
 Yıldızların güzelliğinde.

Mevsimler sevdalıydı,
 Alev alevdi şırkılar,
 Yanık rüzgârlı köyümdü.
 Hâlâ gözlerimin önünde
 Güneşi içmiş toprak,
 Yol boyunca çeşmeler.
 Sımsıcak bakışlı çocuklar var,
 Hayâlimde.
 Şimdi özlemi içimde yer yer.
 Oysa, beni tanımaz bile
 Çocuk oyunlarımı,
 Gölgesinde bıraktığım serviler.

Nâzan GÜNTÜRKÜN

YALNIZLIĞA GELEN

Kimseyi aramadan gezdiğim bir bulvarda
 Selâmsız, merhabasız; hem bıkkın hem de bungun
 Acısız anılarla yaşayan çok dünyada
 Neden bu ağır bende ve sönmemiş bir yangın...

İkindiden sonraydı, akşamüstüne yakın
 Duraksız uzayan yol sevdalılar yoluydu
 Gözlerinin rengiyle adını çok andığım
 Elimi tutan eller bir kadının eliydi.

Gözlerinden estirdi bütün rüzgârlarını
 Açıldı yüreğimin yalnızlık tomurcuğu
 Beni çağırın mevdâ açtı kanutlarını
 Buğludı mokraklardan mevişmek yolculuğu.

Nasıl da dolu dolu elimin her değdiği
 Özlemi yaprak yaprak dalında dudağının
 Koparıp gecelerce taze taze verdiği
 Sevinci güller açmak gözünde bebeğinin.

Ey benim, o en güzel, en cömert Ağustosum
 Gözleri daha kara en keskin bıçaklardan
 O mahrem yerlerine bir tutam yıldız insin
 Kapısı açık bahçe çok çekmiş çiçeklerden.

Kim hayin uzaklarda? Ey sevdalar kralı
 Böliinen bu yürekler yası mı yuvamıza?
 İçimizde dolanan bir isteri damarı
 Tek kahnca çoğalan "o duygu" hepimizin...

"Geceydi. Bir kahve köşesinde karşı karşıya oturmuştuk. Yüzü sarı, alnı kırış kırıştı. Umutsuz, dertli, dalgın, simsiyah gözleri vardı. Çay bardağını dudaklarına götürürken elleri titriyordu. Susuyorduk. Sırf birşey söylemiş olmak için sordum: — Neden konuşmuyorsun? Cevap vermedi. Duymamış gibiydi. Sonra gözleri çay bardağından ayrılmadan dudakları kıpırdadı: — (Gerçek) nedir, bilirmisin? Daha doğrusu (KİŞİNİN GERÇEĞİ?)

GERÇEKSİZ YAŞAM

I

Ellerimi alıp Afrika gecelerine götürüyorum
Isınsın istiyorum düşüncelerim sımsıcak öykülerde
Merdivenlere çıkıyorum merdivenlerden iniyorum
Bir sayı yazıyorum bir başka sayıyla çarpıyorum
Sonra bir başka sayıya bölüyorum
Isınsın istiyorum düşüncelerim sımsıcak öykülerde
Ellerimi alıp Afrika gecelerine götürüyorum

Karanın alın yazımı ellerimi kirliliyor
Afrika'dan uzak, Afrıkada bunalıyorum

II

Gözlerimi alıp Paris sokaklarına götürüyorum
Paris'te eylül sabahlarını yaşıyorum
Sen nehrine kirli bir yağmur yağıyor
Derken Picasso'nun gözlerinde akşam oluyor
Paris sokaklarında kahroluyorum

Sen nehrine kirli bir yağmur yağıyor
Picasso'nun gözlerinde boğuluyorum

III

Ellerim, gözlerim Istrati'de düğümleniyor
 Istrati'yi sımsıkı kucaklıyorum
 Bir kadın ölülerini için göz yaşı döküyor
 Adamın çıplak sırtına kamçılar iniyor
 Kişinin gerçeğine susuyorum

Ellerim gözlerim Istrati'de düğümleniyor
 Istrati'yi sımsıkı kucaklıyorum

Ataol GÜRUS



MARŞLARDA ATATÜRK

Burası bir küçük kent
 Bayramlarda Ankara Marşı çalınır.
 Ankara Marşında Ahalî (Irklî)m
 Kentimizi ağlatır.

Ankara Atatürkle yanyana,
 "Dağ başını duman almış" nazlı yâr.
 Bir bakarım yanımda anacığım
 Davullar vurdukça ağlar.

Kentimiz küçükse yüreğimiz büyük,
 Her şeyimize sinmiş Atatürküm.
 Davullar vurdukça ağlayın,
 Dökün yaşlarınızı analar, dökün.

Burası bir küçük kent
 Bayramlarda Ankara Marşı çalınır.
 Ankara Marşında Atatürküm
 Kentimizi ağlatır.

Ruşen HAKKI

ONÜÇÜNCÜ BURÇTA DELİRMEK

kollarını o biçim kavuşturma kötü çok kötü
 acır gibi bakma yüzüme yoksulluğum büyüyor
 aç şu perdeleri nellâ aç nellâ uyku geliyor
 kır şu camları nellâ kır nellâ boğulacağım
 yapraklar kokunca bir
 sular yorulunca bir
 sızılar gencelince
 bil ki birbaşımayım
 bil ki kaçıp kurtulmak
 bil ki sayısız
 kötü çok kötü

sessizliği sevmiyorum sustur şu çığırtnları
 ben bu bulvarları güzel günlere götüreceğim
 bırak ellerini ellerime mutluluklara götüreceğim
 dalgınım kırık-döküğüm bu düzenler beni böyle
 uzaklar konuşunca bir
 anılar tutuşunca bir
 kollarım öksüzleşince
 bil ki dolaşıp düşmek
 bil ki kendimden öte
 bil ki karışık
 kötü çok kötü

bu karanlık sürdükçe kondımlızdan kurtulamayız
 sığmıyor sığmıyor sesim bu yorgun biçimlere
 çözdüm suları bıraktım kısrakları ardımsıra yıldızlar
 onüçüncü burçtan beni gecelere dağıtacaklar
 acılar bağırsınca bir
 şarkılar susunca bir
 ninniler tükenince
 bil ki ben
 bil ki çok yakın
 bil ki apaçık
 kötü çok kötü

Hasan HÜSEYİN

TENHA ÇİÇEK

Ben dağ başlarında nazlılık
 Açılan bir garip çiçeğim
 Tutup mutluluğu ellerinden
 Sana getirdim sevdiceğim

Sana getirdim yüreğimde
 Altın sevincini mesutların
 Ve çocuksu dudaklarımda
 En güzelini mısraların

Sana getirdim öptüceğim
 Sonrasızlığını ömrümüzün
 Yeşil yeşil dallar arasından
 Gülen mavisini gökyüzünün

Ve ben gecelerin yalnızlığında
 Gökte yıldızlar kudur hürüm
 Ne hımet ne kin ne kıvga
 Barışçıl bir dünya düşünürüm

Ben dağ başlarında nazlılık
 Açılan bir garip çiçeğim
 Tutup mutluluğu ellerinden
 Sana getirdim sevdiceğim.

Özbek İNCEBAYRAKTAR



YILLAR BOYUNCA

Bu uyanışımız düşsel gecelerden
 Bu beklenmedik sabahlara açılan
 Özgür bakışlarımız
 Yok dedik ıtır kokan bahçeler
 Bu deli-dolu bahar

Bir kez bırakıp gitmişiz herşeyi
Bir seninle ben kalmışız
Ellerinde bir demet yıldız
Gözlerinde en can-alıcı ışıklar
Beyaz papatyalar

Gel seninle gene başbaşa
En güzel anıları yaşıyalım
Yıllar boyunca
En tatlı günlere koşalım
Beraberce

Erol İNCİOĞLU



önceleri
bilmeden kaçarlarken güçsüz
— uzaklardan hep tren düdükleri —
gözleri büyümüş bir kadın korkuyla
— kim nefes alıyor
dedi

uzun zaman renk olmayı düşünürlerdi
bazı bazı beyaz bir ışık
kaçamayacakları düzenlere leğüdüyle düşmanın
bütün acılara zekâyla alışık

— birden
soğumuş camı zorlının lıvrı kabarcığı çaresizliğiyle
durdular

— uzaklardan hep tren düdükleri
gözleri sönük yorgun bir kadın
— bu nefeslere de artık alıştık
dedi

Can N. İREN

GÜZ YAPRAKLARI

Bir Ekim ikindisi koruda buluştuk Roger Williams'la
 Bir duvar üstüne ilistik.. kalbimiz çarpıyordu
 Bir huzinedeydik yapraklardan kutsal
 İnanamıyorduk bu değin güzelliğe
 Bu değin güzelliğe içine kapanık

Kimisine güneş sızıyordu yaprakların şeffaf
 Sır gibiydi sızıltısı hisli
 Kayırıyordu yaprakları anladık çok şeylerden

Mektepliydi şimdi gürültücü küçükler
 Koru belki böyle ayarlıyordu en güzelliğini sessiz
 Bizdense hoşlanıyordu anlıyorduk
 Yapraklar kucığımızı buluyordu neden?

Yitmek lıtlıyordu yerdekler bir an önce telâşlı
 İlğırtılarını dınlıyorduk narin, ağlamaklı
 Yapraklarda kırmızının en güzeli
 Ve sonra nasıl böyle sessiz anlamıyorduk

Küçük sarılar neşeli geliyordu bize gene de
 Peşisıra iniyorlardı hep birlikte döne döne
 Kırmızılar gülüyordu sessiz ama nasıl güzel
 İnanamıyorduk.. ağlamak istiyorduk

Önümüzden tek tük yolcular geçiyordu ağırbaşlı
 Ayaklarında çıtırtılar nasıl böyle kolay?
 Emegini seyredince tek tek özenini değil mi nasıl böyle
 kolay?

Böyle içine kapanık.. anlamıyorduk
 Göz yaşlarımız yaprakları öpüyordu kucığımızda.

Nevin İŞLEK

H A N İ

Hani bu çarpıntısı yok mu yüreğin, böylesine insancıl
 Hani bu gözlerinin yitiremediğim sevinci yok mu içerimde
 Ölçüleri durduran köşebaşları gibiyim.

Tut ki kanat çırpın bir kuşum bu akşamüzerleri
 Birde bakıyorum bütün yönleri tek başına tutmuşsun
 Nereye gidersin, nasıl gidersin
 Bu yoksunca yalnızlığından kim anlar senin?
 Hiç.

Burası İstanbul; Beyoğlu bir, vapur düdükleri iki
 Hani herşey katınca güzel diyesi geliyor kışının
 İkiden sonra gelon tüm mayılar yokluğunla tutanak
 Bu kaçınıcı gırtlı şırıltıları yokluğunun?
 Kimseler hatırlamıyacak.

Hani nerdeyse unutacaktım anılarının çift örgüsünü
 Amerikan filimlerindeki canaynkın kızlar da senin gibi
 Ama onların gözleri yapmacık güzel, seninkiler tabii.

Sonra bu geceleri cansıkıntısı var ya insanın
 Sonra özlemleri katınca artıran bu şehir
 Hani ya Beyoğlu, ya vapur düdükleri
 Hani yok olması bir anda sevgilerin...



Van Gogh

TEK BAŞINA

yağmurlu güz günlerinin sevinci
tek başına
senin o yumuk ellerin yok mu

sıkılmış
bana soğan ekmek yediğimizi anlatan
sonra sevdiğimiz aynı şeylerin üzüntüsü
tek başına
güzelliklerin özlemine
el sıkışıp ayrıldığımız
bir bulut gibi insanların gidip gelmeleri
son durakta boşalmamız yağmurcasına
seninle karşılaşmamız yeniden
ayrı bir güne başlangıç
tek başına

yaşamamız ayrılıklar ardından
tek başına
gülmemiz insanca
ağlamamız tanrı kadar insanlara
tek başına

yazı tura attım insanların kaderine
yazı geldi
demek değişen bir şey yok

var mı emeklerimize karşılık sevgi
ben sevgilere uzak olamam
sevmek vermek demektir bence
dört mevsimde açan dört çiçek gibi
yalnız da olsa öyle alımlı
öylesine güzel
tek başına

Avni KALINÇINAR

C İ R İ T

Bizim koşu rüzgâr atlarımız yok muydu,
 Ama nerede? yok.
 Bizim yonca çimen avullarımız yok muydu,
 Ama herede? yok.
 Bizim yeğit koçak atıcılarımız yok muydu,
 Ama nerede? yok.
 Bizim ince şimsir kız ciritlerimiz yok muydu,
 Ama nerede? yok.

Alman kızları, Fransa kızları, İspanya kızları,
 Dizi, dizi.
 Ellerinde has bahçelerin gülleri,
 Kırmızı.
 Ortaya çıktığında uzun yaylâ atları
 Rüzgâr hızı,
 Ciritlerimiz en öne düşmez miydi,
 Gökçe yazı.

Baktım ciridimin düştüğü yere,
 Hani, izi bile yok olmuş.
 Koşu tutan atlarımın ezdiği çimenler,
 Hani, bozulmuş.
 Bir dudak gibi düşerdi dilberlerin gülleri,
 Hani kurumuş.
 Savuşup nereye gittiniz aşk yarışçıları,
 Hani, alkış, eller durmuş.

Buldum bir yerlerden buldum eski avlulardan,
 Çıkardım atları çimenlere doğru.
 Buldum bir yerlerden buldum eski ustalardan,
 Attım ilerilere doğru,
 Sarı gül Macar kızları, nazlı Nemçe kızları,
 Baktılar ne güzel baktılar,
 Geçip gözlerinden güller toplayarak benim ciridim,
 Düştü en öne!

Çimenleri adımladılar, durdular bulamadılar,
 Ciridim nerede gömülü,
 Baktım orada ağzında bir gül tutuyor,
 Saçları menekşelerle örülü,
 Fırlatıp attı alkışlar içinde gülü,
 Koşan atımın ağzı köpüklü,
 Baktılar orada, en önde, ciridimin düştüğü yerde,
 Aşk gülü!

Ceyhan Atuf KANSU



Fethi Karakaş

YEŞİL — SARI

Sarı yaprakları aldım kirpiklerimin üstünden yeşillerini
koydum

Karalar yeşil yeşil oldu denizler yem-yeşil
Resmin yeşil çerçeveli karşıda yeşil duvarda
Hepsini siyaha boyadı.

Çiçekli vazolarla donattığın köşeler ağlamaklı kişkin
Kapımı çalsınlar istiyorum bir kişi olsa yeter
Postacı bahçe duvarından atıyor mektupları

Ben seni dışarda arıyordum oysa evimdeydin
Böyle iyilik nedendi tutsaydın kollarımdan
Sana diyemediklerimden korkup aramıyorum

Çocuk gülüşleri yep-yeni güzellikle bayram geldi kentlere
Uzamları gözledim uzanamadığım uzamları
Salt bekçiden oldu konuşum bayramda

Sen okuma bunları gene bencilim
Sizlere gene gülüyorum anlayamazsın
Artık siyah gözlikler ardından.

Tamer KARABUĞA



YÜREKTEN ASILMALAR

Size açtı çiçekler durmadan size koktu
Sizdiniz ormanlarda sürtüp giden uğultu.

Evrenin en yücesinde çok güçlü bir kol
İçinde delilik üstüne bir türki besliyor.

Harmanların en güzeli olgun başağa olgun rüzgâr
Kessin ipleri türkiiler bitsin yürekten asılmalar.

O zaman bir sigara yakardım bir de
Olmuşa ne Çin Seddi dayanır derdim ne gece.

Mehmet KARABULUT



HÜRRİYET DESTANI

Bir daha gelmesin böyle nisanlar
Nisan sabahları kederinden ağlar
Nisan sabahları değil yalnız
Dağlar ağlar, taşlar ağlar
Nisan sabahları bahardan yoksun
Nisan sabahları zulüm söyler
Dayanılmaz zulumun böylesine
Yürekleri göz göz eyler.
Durmaz Ata yürekli gençlik durmaz
Dayanamaz zulumun böylesine
Bir 28 Nisan yazılır, kanlı
Tarihlerin meret' mülifemesine.

İnsafı yok polim kurşunlarımızı
Kara yürekliilerin gözleri dönük
Beyazıt Meydanında vurdular 'Turhan'ımı
Beyazıt Meydanında kanlar akar
Kırılacak eller kurşun boşuktur
Beyazıt Meydanı barut kokar.

Mezar taşlarına kuşlar konamaz
Analar bilmez oğulların mezarını
Anaların ahı kimsede kalmaz.

Ankara kalcsinde bir bayrak dalgalanır
Bayrağım Anıt-Kabre el eder
Hürriyet.. Hürriyet.. Hürriyet
Aşkın bizi del'eder.

27 Mayıs sabahı ıpıl ıpıl
Bütün mayıs sabahlarından başka
Sabun köpüğü misâli söndü zulum
Türk ordusu dağlar gibi ayakta.

Bu kan yine aynı kan Atatürk'üm
Bu yürekler senin bildiğin yürek
Zulme başkaldırmaya görsün şanlı ordu
Ne mümkün firenlemek.

Armağanların en mutlusunu sunup
Kudretini bir daha gösterdin cihana
Doya doya hürriyet kokluyoruz
Şanlı ordu selâm sana...

Polat KARACAOĞLU



İKİLİ SES

"Bir ben vardır bende benden içeri"

Yunus Emre

Almaksa ince bir zevki ikili nefeste
İlk şey dünyalardan öte.. ve ben
Seni sevmek, seni bilmek, sana bağlanmak
Şimdi burda
Birsin, bir sen, bir o kadar daha
Bir bilsen.

Seni sende, sana seni söylemek
 Ne var ki bu canla o can ortasında, arada
 Ko gitsin ikili bir zevki ince nefeste
 Beni bilsen, bana gelsen, ölmesen
 İşte bir o kadar daha
 İşte sen.

İsmet Kemal KARADAYI



ASLININ GÖZLERİ

"N. Sarıca'ya"

Bir denizdi Aslı'nın gözleri
 Yenikapı'da tek çifte, aldı götürdü
 Bize görelerde yok, bu yok.
 Elam'dan uçurmuşlar birinin vaktini.

O gün bu gün nasılsa kalakalmış
 Bir avuç rüzgâr, su, yüce dağların gözesi
 Öldün mü, kaldın mı, n'oldun?
 Aslı'nın gözlerl.

Gelir ya bir Yunan heykellnin zamanı
 Vermişler, hepini vermişler
 Olmuşsun ilk çığ kralı
 Kalmamış sende Aslı'nın gözlerl.

Aslı gitti.
 Kaldı üç çiçek tarlusu
 Bir gece o kır ovasında Gökçederc'nin
 Cin içti Aslı'nın gözlerl.

Yok Aslı'nın gözleri uslunda
 Var gurur aslanları
 Şişhaneli bir tramvay ay yolunda
 İncecikten bir kar yağıyor şimdi.

Hüseyin KARAKAN

SERENAT

Bir umut şarkısıdır bestelediğimiz
Tellerinde yaşamının
Çıkar dururuz gündüz ve gece
Balkonu altında kaderin.

Açılıverse deriz şu panjurlar
Şu panjurlar açılıverse deriz
Işıl ışıl oluverse kaldırımlarımız
Yıllar yıl böylece bekleriz...

Ayhan KIRDAR



MERHABA PANAİT İSTRATİ

Bir sabah bakıncukunuz erken
Bulvarlardan yürümüş malyangozlar
Bir de bakıncukunuz ezilmişler
Ayaklar altında kılbalıkta
Genç bir adam aşka giderken

Parklara geceye bakınca şaşıracaksınız
Ormanını kaybetmiş kuşlar gibi
Uyur gibi bıçaklanır gibi duada gibi
Tüm genç dullar tüm kızlar
Gözlerini kapamış öpüşürken

Şehrin limanına evlerine çarpan
Bu deniz nereden gelmiş diyeceksiniz
Önünüze böyle kapınıza
Türk adalarına karşı göreceksiniz
Başı apış arasında bir adam
Oturmuş mило denizlerine

Kemalettin KOÇ

KATİBİN ŞİKAYETİ

Akşam çıkınca daireden
 Gidecek yer yok, görecek dost yok.
 Ev tamtakır, post yok pöste ki yok.
 Öteki ölü, beriki yok.
 Ve bu günlerde canım hoşlanmaz oldu
 Ve saire, ve saire, ve saireden.

Sadi KOYLAN



GECEYLE GELEN

Ölüme benzer bir sessizlikle
 Gece geliyor üstümüze kaçmak zor.
 Gece geliyor bütün korkunçluğu
 Bütün hayınlığı üzerinde.

Ölüme benzer bir sessizlikle
 Geceyle beraber geceden de korkunç
 Yalnızlığın bir bıçak gibi parladığı an
 Geceyle beraber birşey geliyor
 İnsanı kış-kıvrak yakulıyın.

Alınat KÖKLÜGİLLER



Ö R N E Ğ İ N

Kör serçenin gözlü mli kör
 Kel Fatmanın
 Başı mı kel
 Kına, kekliğin neresinde
 Bir de kurnazlığı varmış tilkinin
 Geç beyim geç
 Bunların cümlesi de sizde

Mahmut KURU

İNSAN MAKİNALAR

Evlerle işler arasında sonsuz devinmeler yani otobüsler, tramvaylar, taksiler tıklım ve trenler, vapurlar istif ve sokaklar, caddeler nehir. Milyonlarca gezegenler çapraşık kendi yörüngelerinde. Yirminci yüzyılda makinalar çok. Makinalarda dişliler çok. Bahkların kaynaştığı bir deniz şehir. Dinmiyen sızılar insan dişlilerinde.

Benim derdim neşem de sensin istersen uzakta ol istersen yakında. Kalbimdeki dişli dişliyi kırıyor -ortada beyaz insan etleri- en uzaktaki makinanın sesi kulaklarımda. İnsandan çığlıkları tüzüüklerin. Yirminci yüzyılda insandan makinalar ağhyor öldüklerine, kırlan dişlilerine gönülden gelen seslerin.

Makinalar dost çalıştığı gibi atomlar, hidrojenler düşman değil birbirine, birbirine düşman değilse bireyler. Ağaçlar çiçeklere düşman değilse dişliler düşman değil birbirine düşman değilse insanlar. Hans'lar, Jhony'ler, Enrico'lar, Yani'ler, Osmanlar ve Michel'ler, Nikola'lar. Hepsi de yüklü dallar gibi birbirine eğilse.

Gelecek kuşaklara güldürmeli çığlıkları bizlerden kalan topraklara. Görsünler ki gülümser çiçeklerimiz meyvalara. Tatları sürmeli çektiklerimizden ve boşuna ağlıyarak gittiklerimizden başka. Anlatsın boşuna kırdıklarını dişlilerin birbirini, kumaşlarda kalan çiçeklerimiz gelecek insanlara.

İ N T İ H A R

Radyoda iyi bir istasyon arar gibiyiz
 En güzel şarkıları kaçırdık hadi koş
 Madem ki peşimizdeler, madem ki dur durak yok
 İlk buluşmamızda son hızla sevişmeliyiz.

Yalnızlık, beklemekler, buluşma ümitleri
 Don vurmuş bir tutam çiçeğin hatırına da olsa
 Bir fincan acı kahvenin hatırına...
 Beklemekler artı sonsuz genişliğinde
 Buluşmanın başka çaresi varsa söyle
 Yoksa seni öldürüp intihar cdeceğim.

Hangi kadını kaldırsam dansa, orkestra susuyor
 Kör talihim... Başlasana şef!..
 Kaynağında kuruyan sular göz yaşlarım
 Ve sen şef, ölüme benzedin, kimseyi affetmeyen
 Artık gelmesin değil mi, artık dansa kalkmanın
 Artık güzelliğini sıfıra indirgedim.

Tahrir Kutsal MAKAL



"RICORDO DELVESUVIO"

Önceleri seni Portekizli bir deniz adamı
 Boynosayresli bir antika eşya tâciri
 Ya da Arjantin pampalarında
 Duglas bıyıklı bir goşo
 Meksikalı zıppır bir kovboy sanmıştım
 Ricordo Delvesuvio

1961 VARLIK YILLIĞI

O gece yağmur başlamamıştı daha
Daha uzaklarda bir saat
Çalmamıştı üç kere biri
Bir kapı kapanmamıştı dudaklarda sessiz
Ve sigaramın külünü
Dökmemişim daha Vezüvün dumanlarına
Kırmızı gölgemiz büyümemişti
Büyümemişti Ricordo Delvesuvio
Ayın ondördü gibi duvarda

Nasıl da bir yaşamak illeti sarmıştı beni
Tüm iliklerime işleyip o gece
Yağmur tutturunca hafiften
Nasıl da bir deniz kokusu dolmuştu burnuma
İyodlu yosunlu yazdan artık
Nasıl da bir gök mâvisi abanmıştı gözlerime
Ve körpe nisan yeşilleri aralık ayında
Delirtesiyo döşenmişti çevreme nasıl
Gece
Buhlalı bir dilberin
Bir sokak dilberinin kapkara saçlarıydı sanki
Herşey nasıl da güzeldi nasıl
Yaşanmış hâtıralar kadar
Ve kimdin neydin Ricordo Delvesuvio
Bilmiyordum ama
Yeniden doğduğumu anladım o gece
Dökebilmek için küllerini sigaramın
Vezüvün dumanlarına

Nesrin MAVİ

DERİNLERDEKİ KORKU

İşte düzlüğe geldik! Kısık, bunaltılı, adsız..

Kızıl, kapkanlı, çılgınca bir korku

Korku kol geziyor gecede, bir yanardağ sanki, çobanlar
söndüremez.

Dev adımlarıyla ilerlemesi yok mu ağır ağır, tükenirim..

Kaçmak, sığınmak ana kucağına

Hayır; belki bir erkek, daha güçlü, kaskatı ezilmeli..

Dininciyedek ılım ılım homurtular toprağın altında, de-
rinde çok derinde...

Kim bu gelen karanlıklar içinde! bakışları jandarma

Çığlıklar, uğultular, zincir sesleri, daha başka, kötü, has-
tane kokuları..

Duyarım.....

Acımadan, duraksamadan, döner.. döner, uzar.. uzar..

Adamlar taş kırarlar, yılgın adamlar, bir kaya yankılar
seslerini..

Bilirim sen kendinle ilgilenmemi beklerdin

Kendi bencilliğin içinde, korkularımdan habersiz

Ölüm en güzel kurtuluş olur, bir uğınma

Ilık ılık, kımıltısız, yoğun, belirsiz, yaşamalarda..

Bu bir sıkıntıdır uzatsan tutarsın ellerini....

Kadınlar tencere karalarını ovar, işleri ellerime yapışır

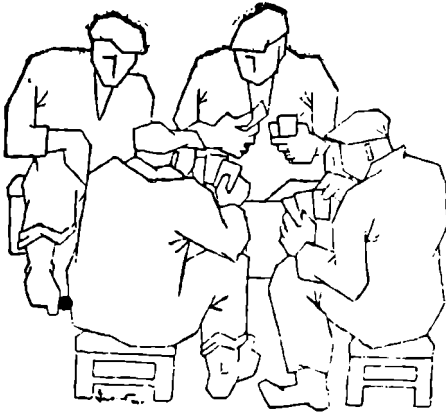
Bir dere sıvı, toplanmışlar kıyısına, güneş vurdukça par-
lar

Ama güneş vurmaz; ya yağmur yağar, ya o şarkıları söy-
lerler..

Boğum boğum taşar ormanların uğultusundan omuzları-
ma

Harp sonrası kuşağının çöküntüsü... yıkılırım.. yorgun..
 susuk..
 Ben güneşli gökleri severim bilmezsin bile, yağmurlu ha-
 vaları sevmem.
 Korkular kan rengi, sırsıklam ıslanmış, yapışkan, sulu,
 bırakmaz yakamı
 Kemik adamlar, çarklar, iri dişleri, isterik kahkahalar,
 takırtılar, takırtılar..
 Hep böyle sesler gelir ilkten, yavaş... gücüm azalır.. küçü-
 lür.. biter..
 Sonra uğultular, gürültüler, bando sesleri, katranlar, kara
 bıyıklı, kara urbalı adamlar
 Sonra hiç bir şey düşünemem.. ilâçlar, içkiler yitirir et-
 kisini;
 Sonra bir duvar yükselir aramızda....

Muazzaz MENEMENCİOĞLU



İsmail Biret

YALNIZLIK

Kim doldurdu gözlerime bu yalnızlığı
 Kim!...
 Bu rüzgâr nereden eser!
 Ki, sabah akşam
 Yalnızlığımı harman eder.

Salih METİN



CEZAYİR DRAMI

Ben
 İnsanım
 Evren içinde
 Güçlerin en büyük gücü bende
 Bir tohumdan tarla yaparım, sürüp ekince

Su
 Benimle
 Rüzgâr benimle
 Gücünü birleştirince
 Işık oluruz doyumuyla yer yüzüne

Ak
 Pamuğu
 Pırlanta yaparım
 Büyük Britanya tacına
 Sıtma nöbetlerimle; Hint topraklarında

Ben
 Beslerim
 Büyütürüm zalimi
 Usum yatınca uzun uykulara
 Köle yaparda satarım ellerimi gözlerimi

1961 VARLIK YILLIĞI

Ben
Cevat Abbasım
Çıplak, yoksul, yiğit
Cezayirli savaşçıların başı
Bu bir özgürlük tutkusudur uzar
Uzar gider içimizde dünyaya karşı

Top
Tüfek
Uçaklar ölüm kusar
Ölüm kusar Cezayirde üstümüze
Koskoca uygar Fransa, özgür Fransa
Up uzun boylu De Gaul karşı durur özgürlüğe

Yol
Bulurda
Aydınlık girerse
Bilgi girerse başınım
Devler elce olur dayanılmaz savaşıma

Ben
Yaratırım
Bana hükmeden
Alıp atarım sırasında toz gibi
Aklımın emrine veririm ellerimi gözlerimi

Ben
İnsanım
Karanlık
En büyük düşmanım

İbrahim MİNNETOĞLU



VE GÖRMEMİZ BİLMEDİĞİMİZ BİRİNİ

Bir görümlük. İlk çekimleri gibi sigaraların
İlk yudumunda bira.

Keskin vurdu bir erguvan görüntü
Batı vakti sulara.

Uçtu iki kırlangıç karşılıklı paralel,
Parladı söndü bir çelik çizgi.
Karşıt yönlerde, iki taşıt hızla
Kesişti, geçti.

Bir yüzdü gördüğünüz, bir gözdü
Bir gizli akım.
Size öyle geldi, bakışında:
Ben senin olaydım..

Ve çoktur batı vakti sulara
Böyle karşılaşmaları götürmeniz,
Deniz gibi yosunlarında
Çürürken eski gemileriniz.

ESKİ BİR SEVİYE ÖZLEM

Sana gelyorum alıp başımı gündoğumlarından
 Damlacıklara türkü söyleyen çimenlerde
 Bir yağmur sonrası masalıyla
 Soğuk bir kış sabahı kapı artlarından

Sana geliyorum güneşli ikindilerden
 Ellerim sımsıcak bir bahar gününde
 Adalardan, Emirgândan vapurlarla
 Soğuk bir kış sabahı pencere artlarından

Sana geliyorum günbatımlarından
 Öpüşler içinde eriyen telâşlar
 Tranvaylarda asılı kalan gülüşlerle
 Soğuk bir kış sabahı ıssız sokaklardan

Gün doğdu işte gözkapaklarıma
 Şişelerle, mameklerle, duvarlarla
 Anla, anlı ağlamaklıyı
 Sana gelyorum anılarımızın ardından

Mustafa A. OKTAY



T R E N D E

Venedikle Trieste arası bir yerdi
 Dışarıya bakıyordum
 Vagon penceresinden

Hep görmeğe alıştığımız şeylerdi...

Bir bahçede, ipte
 Renk renk çamaşırlar
 Beyaz, kırmızı, sarı
 Savrulup duruyordu
 Ocak ayı güneşine karşı

Sonra bir ev geçti
 Büyük, eski,
 Bana bir komşumuzun evini hatırlatan
 Memleketteki

Daha ileride
 Küçük bir çocuk selâm verdi,
 Oysa bir başkası
 İnce bir deynek savurdu
 Tekerleklerle doğru

Burda da insanlar yaşıyıp gidiyordu
 Bizim oralardaki gibi.

Osman Fuat ÖZKILIÇ



N A B U K O

Yeruşalim kızları Bâbilde,
 Kaderin ettiğine netsinler, el bağladılar;
 Oturup kara ışıklara karşı, sessiz,
 Ağladılar.

Hava yoğundu hepten, ırmaklar akmazdı,
 Ses vermezdi çalgıların telleri yâdellerde;
 Bir samlı sıtmaydı kalan, göklere açık, kurumuş,
 Ellerde.

Bir ateşti duyulan, kayıp vakitler ardında, söngün;
 İçten içe içten içe dağlıydı.
 Yeruşalim kızları Sahyun'da değil,
 Yeruşalim kızları vedâlıydı.

Kan gelirdi çocukların ağzına kundakta,
 Analar sıktıkca memelerini, analar, genç;
 Ölüm uykularında, Nabuko'ya dudaklardan:
 İlenç.

Bâbilde yapraklar utancından kavruk;
 Sulara gölgeler düşmezdi.
 Söğüt dallarında gök kanatlı güvercinler, acılarından,
 Opüşmezdi.

Bu tutuk kizlardan bir gün,
 Acılar acısı gün ışığında, şen şarkılar istediler;
 Bize Sahyun havalarından çalın, birlikte,
 Dediler.

Düştüler kızlar, düştüler; önce bir yitik yıldız yalnızlığına
 Ve kopardılar göklerden göktaşlarını.
 Söğüt dallarına üzgün dayadılar
 Başlarını.

Sonrası çevirip bükük boyunlarını, halsiz,
 Baktılar, baktılar, Sahyun'a doğru ölü gözlerle, fersiz,
 Ötelerden ötelere binlerce selâm gönderdiler,
 Habersiz.

Yapışsın! dedi bir ses, gizli,
 Şarkı söylersek eğer, yabanellerde, damağımıza dilimiz
 Ve eğer çalgı çalarsak, unutsun hünerini!
 Sağ elimiz.

Yapışsın! dediler, tek ağızdan, bağırp,
 Yerusalım kızları and içtiler;
 Unutsun, unutsun! diyerek, Sahyun'dan ırakta,
 Kendilerinden geçtiler...

Muvaffak Sami ONAT

S E L Â M

Hürriyetle dolu içim
Hürriyeti yaşıyorum
Meriç gibi Çoruh gibi
Gediz gibi taşıyorum.

Hürriyetle dolu içim
Hürriyetle alev alev
Yüce, çok yüce sevinçim
Deniz deniz, dağ dağ, ev ev.

Hürriyeti yaşıyorum
Uçuyorum kuşlar gibi
Anne, süt, ses arıyorum
İlk hayata başlar gibi.

Heyecanım sonsuz bu gün
Hürriyetle dolu içim
Hürsün yüce yurdum hürsün
Büyük, çok büyük sevincim.

Şanlı bayrağım dalgalan
Hürriyetle sarmaş dolaş..
Yan yüreğim, durmadan yan
Taş yüreğim, durmadan taş.

Selâm sana şanlı ordum
Türk gençliği selâm sana..
Hürriyetle alev alev
Hürriyetle yana yana.

Doğdu güneş, güzel yurdum
Dağlarımı, taşlarına..
Selâm, minnetle şükranla
Hürriyetin başlarına..

Nurlu ışıklı yarına,
Güneşli günlere selâm.
Selâm büyük Atatürk'e,
Aziz şehitlere selâm.

Tarık ORHAN

★

ELLERİNDE ŞAMDANLAR

Geçti gitti
Bir daha göremiyeceklerin
Ellerinde şamdanlar
Geçti gitti
Sevdiklerin, sevmediklerini

Tulay ORTAÇ

★

K A Ç I Ş

Çok asıldınız artık
Bırakın beni bir an
Kurgularıyla yüzüstü
Kurgularıyla başbaşa.

I

Sevemedim bir türlü uğultunuzu
Sevinemedim aranızda
İçtikçe içtim zehrinizi
Yıkandım
Yalnızlığım kaldı suda.

Yoldaş buldum ötelerde
 Bir yanı sizin gibi tıpkı
 Bir yanı aradığımca büyük
 Karanlıktan apayrı
 Yaşamak gibi ak-ılık.

Yokluğuma üzülmeyin saatlerce
 Affınızı dilerim tümcek
 Tutun ki öldüm habersiz
 Susuz bir kır ortasında
 Yokluğum ölümcek.

II

Kendime ayırdım yüreğimi
 Sizi düşündükçe ben yüce bir dağ
 İliklerime kadar üstündüm
 Yağmur yağdı yel esti aramızda
 Yeşile bezendi bütün ıraklar.

Ayaklarım çekti geldi
 Sizden kuşkulandım bir an
 Gelebilirdiniz ama ben üstündüm
 Çiğnenemezdim dıhı
 Özgürken her yan.

Ahmet Nusret ÖNAL



BEN TÜRKİYEYİM

Ben Türkiye'yim
 Üç yanımlı mavi denizler çevirir
 Ter kokusu, tarçın kokusu karışır birbirine
 Karlı dumanlı dağlar bir gerinir
 Mavi düşlerinden uyanır gurbette yolcu
 Sılâ burcu burcu kız kokar

Büyük lodoların uğultusunda
 Nefesim harmanlar gibi savrulur
 Ağaçlar çın çın öter yalnızlığından
 Sessizlik inceden bir kavis çizer
 Bazan ne bulut, ne gölge, ne sisli bir ufuk
 Ne bir ses duyulur, ne kuş uçar

Hasretlik büyülenmiş bir bildik yılan
 Zehir gibi tuzlu kanını emzirir
 Paramparça yıldızlarımın parıltısında
 Kurt sürüleri gibi dumanlar dağılır
 Dolar gözlerinize sütbeyaz aydınlık
 Kımıl kımıl boy atar bende özgürlük

Tuzlu nefesli rüzgârlarım eser
 Kar yağar üzerime çisil çisil
 Hoy-lu-lu şarkısını söyler köroğlu
 Sıla-gurbet kırır kırır birbirine
 Bulutlar bir uyanır, bir gerinir
 Kar yağar inceden ince

Benim işte, benim, o "adsız memleket"
 Barışlar, kavgalar içinde kızıl-kıyamet
 Gibidir yıldızlarım göklerde
 Göz kıpırtılarımdan yanar, söner
 Her bir yanımda hasretlik buram buram
 Yalnızlık burcu burcu tüter

Mehmet ÖNALP



SEVGİLİM BENİM TENİM

Bilirsin seni nece severim ak ak
 Çok bildiğim acılarım var ya
 Var ya hani dişi keklik, nazlı
 Alı, moru, mavisi düşlerimin
 Acısı kadar yokluğunun.. öylece.

Geri dönmesi usumun sana
 Akması sularımın rüzgârca
 Sönmesi, durması, yanması ışıkların korkunç
 Seni bana katar, gözlerimi oyar daha bir.

Duy güzelim bunları, bak koş sızlanma
 Hadi durma, karca akgel hadi
 Düş ellerime, dol gözlerime acınma
 Dişice, mahlûkca, yârca hadi.

İşte elim, dilim usul, gör
 Söyle bir yol, durma, arı dilli taş sesli olsun.
 İsteyim nah şuracıkta, uzan koş
 Sen kokuyorsun tenimde.
 Hadi n'olur, hadi...

Mehmet ÖZCAN



BELKİ BİRGÜN

Birgün gelmek istiyecceğim sana;
 Fakat, altın kafes günlüğümlerde kapıık.
 Sen belki de çok uzaklarda,
 Yıldızlar kadar uzak olacağımın.
 Karanlık bir oda, soğuk yutak,
 Süzgün bakacağım ıslak yollarının...

Evet, birgün gelmek istiyecceğim sana,
 Ağlamaklı gözlerle bakacağım;
 Ne dersin, öksüz ellerim
 Işık bulur mu avuçlarında?

Şendoğan ÖZGÜNGÖR

R O N D O

Bir neydi bitkin o mevsim düşüncesi
 Ne çok ölümdü güzelleri o evren berisinin
 Şimdi bir yıldızdı gökçe geniş aşkım
 Gel insan ötesinin yoksulluğu kadar boş
 Siz değilsiniz elbet o güzellerdi ellerinde
 Mavisi caddelere sarılan sarhoş

Safkan bir yığitti kaygısı geceleri
 Ak gözleri mifa arasında bir baygın
 Sonra biçimli tezgâhta onbeş yada yirmili
 Bir başka görümü akşam gülleri sim üzerleri
 Siz değilsiniz elbet kınalı ellerinde ŞÖLEN
 Öpülü güzelleri

Oysa yıldırım vurgunu bakışlara uzayan
 Aşkına yıllar öte fışıldış cevap
 Sizsiniz gibi yalnız mevgili bahçelerde
 Düşen yenice bir gülüşü bulutlardan öte
 Kuş konmaz gülleri orda bahar orda işte biz
 Ben işte.....

N. Rasim ÖZSOY



T U T K U

Bilirim yemesini elmayı
 Koparmasını daldan bir güzel
 Hoyratça sever çiçekleri
 Ayırabilirim tel tel

Yağmur sonrası gökyüzü
 Bana birşeyler söyler
 Yağmur sonrası gökyüzü
 Ve diri-yeşil bahçeler

İpek böceği bu böcek
Bu koku toprak kokusu

Korkarım bir yudumda bitecek
Kalaylı tas dolusu su

Hasan PARKAN



SENİ O UZAK ÜLKEDE

Seni o uzak ülkede bıraktım
Ellerini saksaganlar gıgaladı
Gözlerini sincaplar yedi
Seni rüzgâra bağladım
Gönderdim daha uzaklara

Seni hürriyete adadım
Dokundukça kaçan güzelliğe
Atımın yelesinde bir Köroğlu
Seni bekledim ötelerde
Bekledim durdum dağlarda

Seni o uzak ülkede bıraktım
Boynunda kara bir gerdanlıkla

Ali PÜSKÜLLÜOĞLU



FLAMİNGO

Giñeş vurmuş denizler gibi dost bildiğim derinliklerde
 En baharsı yuşantılardan daha aydınlık, daha tâze
 Bir karanfil belki sabah bakışlarında açılan
 Yz sıcağında, bir umulmadık ağaç gölgesinde

Ateş kuşları kovalıyor girilemeyen ormanlarında
 Yabansılaşan gözlerinin, ürkek alev almış geyikleri.
 Birden kararan denizlerinde vahşi çiçekler açtığında
 Sonsuz çalkantılar içindeyim, batır saltanatımın gemileri.

Her kıpırdanışı dudaklarının dayanılmaz bir yolculuk
 benliğimde
 Sanki ölümsüzlük kıyılarından deniz kızları sesleniyor
 En töresel dayanaklarım bir bir çökiiveriyor içimde
 Güzelliğinin yasalarınca, her şey yeniden düzenleniyor.

Diinya mı yok dağarcığında binini verirsin bir bakışla
 Bir kez dilesen günlerimi nice baharlarla donatırsın
 Daha ne zaman değin iç içe kalacağım bu yokuşla?
 Ey yitik ülkelerimin kraliçesi, yenilgisiyle büyüyen ka-
 dın

Biz aynı yalnızlıktan yola çıktık, aynı anlamsızlıktı boş-
 luğumuz,
 Tam tükenmiye yaklaşırken birden doluverdik birbirimiz-
 le,

Hiç başlamayaydı ne olurdu, o aşk ötesi yolculuğumuz
 Yeni doğuşlara erebilsek, bırakılmasak öldüğümüzle.

İyi ki siz varsınız ağaçlar, asmalarınız var salkım-saçak
 Yoksa umudumuz devrilirdi, bu anlamsızlık denizinde.
 Serin parklarında yalnızlığın, bir avunmadır düştün uzak
 Şu çalınmayan güir senfoni, zaman ağacının gölgesinde.

Mehmet SAL/HOĞLU

EYLÜL GÜLÜ

Varsalar karşı kıyı kurtulmaktı
 Ne kadarda çok düşündüler geçmek için
 Tahta atlarıyla o alev denizlerden
 Gizli bir rüzgârdı gece yarısı
 Issız yeldeğirmenlerini döndüren

Karanlığı dokurdu gece kuşları
 Son ışıklarından günün şehrin üzerinde
 Gece başlardı ayrı yalnız yorgun
 Korkak bir kibrit çakarlardı
 Ucsuz karanlığına gecenin
 Kofkak bir kibritle ararlardı
 Masallardaki kapısını o küçük evin

Varsalar karşı kıyı kurtulmaktı
 Varsalar denizin kirpikleri degecekti sonsuza
 İnce bir gül açacaktı eylülde
 O pis suların aktığı Ortaçağ sokaklarında

Erkin BANDER



EVREN ÜZERİNE DİESTAN

I

Cisil cisil bir yağmur yağar Venedik'e
 San Marko Meydanı dilsiz, San Marko vurdum duymaz!,
 Uç orkestra seni söyler,

İmdat fenerleri gibi yanar gözlerin denizlerde.
Gemiciler zil zurna, gemiciler içkili
Dolanırken kolları barlarda güzel kadınlara
Gemicilerin dilinde şiirlerim

Düşüncelerime, duygularıma seslenen
Sen, şimdi İstanbul'un gözleri pırıl pırıl uzaktan
Yanar ışıklar al yeşil sarı.
Kara bir kilim gibi uzanır asfalt yollar.
Kadıköy'den Pendik'e
Bir şarkı söyler telgraf direklerinde teller
Ağlamak gelir içinden boğulurcasına.
Bir kuş gibi çırpınır eylül gecesı
Zamanın ortasında o küçük eller
Sonra soğuk bir ter alnından
Boşalır boğulurcasına.

Kulaklarımda çan sesleri
Floranın'da bir kuş uçar, uçar çırpınır
Bu kentde bililin romanların, öykülerin kahramanları
Taşdan, mermerden evrene seslenir.

Şu koskoca evren yuvarlak
Küçülür göz bebeklerimde küçülür?
Koskoca dağlar, denizler, ülkeler!
Ülkelerin ötesi görünür.
Bir istek damarlarımda dolaşan kanda.
Bu gece yarısında işleyen bütün kara trenler
Gözlerime başka görünür...

İsmail Ali SARAR

TEMMUZ GÜLER'İ

II

Pembelerimi çalıyor bu kız
Ne de güzel mavilere karşı
İnce uzun bir çiçeğin gözlerinde
Yeniden açmak.

Belki kurtulmak
Dağ yosunu karasından
Ve yaşadığımı bilmek.

Ya da bir martıyla denizin birleştiği yerde
O her adam ki biraz buradan döker yalnızlığını
Usumu yitirmek.

Teoman SARIKAYA



B İ L D İ R İ

Anlaşıldı geceler sonrası bitecek açlık
Hiç olmadık anda aşka paydos
Yok uzaklarda gölgelerin
Gün ortasında yalnız
Anlaşıldı geceler sonrası bitecek açlık.

Bir gün sonrası bekleyişlere değil
Değil en son akla gelen düşünce
Tren sesi uzaklardan
İlk çağrışı verdi
Bir gün sonrası bekleyişlere değil.

Tanrı ağıtları ellerimde
Bir kendimi adak saydım tanrılar için
Tenin ürperışı haz pazarlarında mezat
Acı gerçeğin ta kendisi bu
Tanrı ağıtları ellerimde.

Acı gerçeğin önü alınamadı
Kısık gözlerin bebekleri camlardan öte
Yankılar duyu sınırlarına utançlı.

Mustafa SARKILAR

★

OLUMLU YAŞAMAYA ÖVGÜ

Gel be almyazım
Gel be sevdiğim
Ver ellerini ellerime
Dolu dizgin yaşayalım
Ay ışığına bir merhaba
Hayat dolu ölüm dolu
Pırıl pırıl gün ışığına
Candan bir merhaba diyelim

Bak tanrı bu çimenleri bizim için yarattı
Gözlerini yumup yumup ağlama
Haydi gel
Bu yıldız yağmurunda bütün gücümüzle sevelim
İnsan olmanın şerefine
Yaşamak şerefine

Gülelim be sevdiğim
Var gücümüzle
Çocuklar gibi
Asırların birikmiş hıncıyla gülelim

Sonra bir akşamüstü
Yaşamaktan nefes nefese
Özgürlükten yorgun argın
Kendi isteğimizle -Erkekçe- çekilelim bu oyundan
Haydi gel
Başkaları için
İnsanlar için yaratılmış çimenler olalım...

Semih SERGEN

KÖY YOLU

Uzun bayırlarda yılan sırtı bir çizgi
Sessizliği, tenhalığı yorgan etmiş üstüne
Birikmiş yıllardaki izleri kağıtların
Yol olmuş köylerime.

Bu yoldan insanlar gelmiş-geçmiş yıllarca
“Ağız dil vermiyen” cânım insanlar

Umutlara koşmuşlar; özlemlere, başkaya
Dışlarında kış-içlerinde bir bahar.

Bu yoldan sevgiler gelmiş-geçmiş yıllarca
Gelin arabaları, nakışlar pul pul
Türküler gelmiş-geçmiş
Türküler...
Herbiri bir ayrı ağlar,
Bir ayrı güler.

Bu yoldan ağrılar gelmiş-geçmiş yıllarca
Sayı arabaları, ölü bakışlar.

Ve yıllar gelmiş-geçmiş bu yoldan
Her gününde bir yeni hikâyeye başlar!.

Mehmet Âdem SOLAK

BİR TUTAM

Bütün acılar güzeldi yaşadıkça ben sen
 Umutsuzluk çiçek açıyordu
 Sokaklarda afişlere asmışlardı
 Sokak düşünceydi
 Bir afiş yüzü gibi dudaklarından öpüyordum
 Kimse görmüyordu

*Negroların köyünde bir akşam
 silâhlar çekildi*

O gece belki biz en güzel uykularınızdan birini uyuduk
 Vücudumu kollarına bırakıp sokaklara çıkmadın belki
 ilk defa

Belki ilk defa acıyı duymak istemiyordum
 Yitirmiştim umutsuzluğumu belki
 Belki ezikliğimi kurşuna dizdiler

*Negroların köyünde kimse uyumuyordu
 çocukları bile götürdüler*

Sabah güneşi doğarken hepimize aynı uzaklıktan
 Sağır ve dilsizliğimize hayretle baktı
 Ölen onlar değildi biz değildik bedenlerimiz değildi
 Ölen umutsuzluğumuzdu
 Sabah güneşine çıkarabildiğimiz avuçlarımızda
 Bir tutam özgürlüktü

Muhteşem SÜNTER

BİRİNCİ PERON

II

Bir yeşil fenerin ışığında
 Hani iki ray gibi kavuşacaktık
 İki ray gibi
 Sarılıp sınısıkı yürekten
 Hani hüngür hüngür ağlıyacaktık.

Evrenin milyar kilometreleri
 Senin yüreğinde çarpacaktı
 Senin güvercin yüreğinde
 Yorgun gece yarısı katarlarının
 Çılgılığı kopacaktı.

Tüm istasyonlar, telgraf telleri
 Bir gelmiyen mutluluğa seslenecekti
 Bir gelmiyen mutluluğu
 Hani en güzeli uzak tırkılların
 Ağır ağır inecekti.

Gör ki ak avuçlarımızdaki karanlığa
 Şimdi tesbih böcekleri kapanıyor
 Aptal tesbih böcekleri
 Bu kör susukluğunda ayrılıkların
 Avuçlarımız sıcak sanıyor...

BİR ÇOCUK KONUŞUYOR

Ben çocuğum, yeni doğmuş bir çocuk,
 Ses veririm bilinmez dünyalardan.
 Bir yavru ceylân gibi bakarım ürkek,
 Gözlerim boncuk boncuk.

Ben, çocuğum, yeni doğmuş bir çocuk,
 Habersiz gelmiş geçmiş zamanlardan.
 Üzerimde kokusunu taşıyım,
 Ufukların ardındaki günlerin.
 Henüz yaşamadımın da bilirim,
 Tırlı sevinçlerin, tırlı derdlerin,
 Akınlı beni bekleyip durduğunu,
 Farksız olduğumu bütün insanlardan.

Ben çocuğum, yeni doğmuş bir çocuk,
 Bilmem kaçınıcı göbek torunu Âdem ile Havva'nın.
 Bir tazelik bulurum herşeyde,
 Ninemin yüzünde bile inanın.
 Kız göğüslerinden daha olgun, daha diri,
 Sanırım sarkmış pörsümüüş,
 O bomboş memeleri.

Ben çocuğum, yeni doğmuş bir çocuk,
 Yaşamak için geldim dünyaya,
 Başka birşey için değil.
 Bir lezzet duyarım, bir heyecan,
 Okşarken içinizden biri kollarında.
 İlginizi çektiğimden uçarım,
 Kuş tüyleri gibi hafif kucağında.

Ben çocuğum, yeni doğmuş bir çocuk,
 Ağlarım ara sıra.
 Ağlarım... ağlarım ya ne sandınız?
 Gülmesini öğrenemedim daha.
 Memnunum yaşamaktan,
 Emzirildikçe...

Sabih ŞENDİL



DAR KAPI

Şimdi zaman uzayda bahar noktası.
 Şimdi zamanın gökkürede maviye durması
 Göğsün belirsin diyerdir Aybuke,
 Uzasın diyerdir saçların yıllar boyu.
 Şimdi ilk sana ünlüyorum Koç Burcundan
 Havayı kımıldatıyor sesim,
 Sonra gökleri perde gibi tutup bir ucundan
 Usulca açıyorum güneşlere;
 Uyan diyorum, çocuklara bırak uykuyu
 Bnk nasıl uzanıyorum sabaha bir kıydan
 Beyaza kesen ellerim aydınlatıyor suyu.

Yerimi alıyorum, her günkü yerimi evrende
 Işığa iyice bürünüyorum
 Gölgem düşmüyor yere;
 Ya da boşluk gölge etmiyor gönlüme
 Her şeyde birden görünüyorum;
 Bir benim çünkü Sultan yok başkası
 Şiirle yaklaşıyorum mutlu esenliğe
 Aşk oluyor ömrümün her dakikası...

1961 VARLIK YILLIĞI

Şimdi boyunı harcıyorum güneşleri
Koç Burcundan geçiyorum Boğa Burcuna
Nisanı, mayısı yürüyorum
Yol birden kıvrılıyor Hazirana;
Bakınca bir çağrım öteden görüyorum
İkizlerden geliyorsun yüzün aydınlık
Adımların bile kız oğlan kız
Bir delice türkü eteklerin, açık-saçık...

Özlemliyim, erkek gücüm egemen Âdemden beri
Kork! diyorum, ya da sevin sıcak rüzgârımdan
Çünkü ben taşıyorum, bendedir can çekirdeği
Tarih boyunca eğilimliyim sana:
Sen bir eşeyli çiçek gibisin Havvadan yana
Saç, boyun, meme... ve kalça bir yığın.
Çıkar diyorum, giysilerini bir bir, soyun
Bir o kalsın üstünde incecik zıfzaf gömleği...

Ben akşamı vur ediyorum İkindiler sonrası
Dar kapıdan geçiyorum geniş zamana
Derken bir gökyüzü baştan başa yıldız.
Şimdi gecede kızlığın gül rakısı,
Şimdi güneş parçası avuçlarım her yerinde.
Bir yere varıyoruz seninle, başlıyor kadınlığın
Toprak kayıyor altımızda-tükeniyoruz bir süre
Bir çağ öteye vuruyor aydınlığımız...

Hasan ŞİMŞEK

HAVADA BİR BÖLÜK TURNA GÖRDÜK

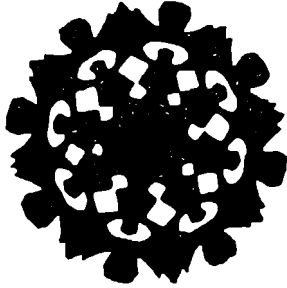
Havada bir bölük turna gördük
Doğudan batıya bir bölük turna gitti
Turnalar eylim eylim turnalar katar katar
Telli turnam bilemedim
Seni hangi hayın rüzgârlar itti

Ninem der ki: Yolu Yemendir
Giden gelmez denilir acap nedendir
Nedendir anlıyamadım gitti
Telli turnam garip turnam
Farkında mısın ilkyazın ardından
Günler birer birer nasıl da bitti

Sen de çarixsin kapılmış gibisin bir sele
Çittiniz bölük bölük
Çittiniz bir gurbet ele
Kimlinizin tüyü teleği dökük
Kimliniz duha yolda yitti

Kodun beni telli turnam garip turnam
Kodun beni gayri bu illerde duramam

Havada bir bölük turna gördük
Bakamadan geldi gitti



GEOMETRİK ŞİİR

1

Hayrandı biçimine kâinat
 Zevkten dört köşe olan
 Altının kat sayısı kaç
 Bilmezdi hiç
 Zavallı
 İyidi hoştu
 İki kere ikiye düştü
 Neyse gelip çıkardılar şıpın işi
 Çok olurdu poyrazla düşüp kalktığı
 Hepyeki dubarâsı düşesi
 YES neydi çektiği hele
 Şu kış kıyamette
 Eşek teoreminden
 Der vasfı öklides NO der dururdu
 Görmesin bir eşkenar üçgen
 Kudururdu

II

Kare kurdum dediyse de yalandı.
 Piyleri pas geçmişti VIY
 Dikey açılarda aç susuz
 Epiy beklediysede
 Yörüngesi bozulmuş
 İyi kötü düzeltti ama
 Şakir ağa işe karıştı
 Devrikebir usûlünde murabba
 Dan dan dan dan
 Dandiridindan dan
 Suzinaktandı bu
 Neden sonra daireye başladı
 Boş verdide elipsine piysine
 Biraz rahatladı
 Salt meraktandı bu
 Derken öldü

Nuri TARHAN



1960 Y A Z I

Özgürlük kokar herşeyin,
 Aydınlığın, tozun, karanlığın,
 Kuşun, balığın, sevin.
 İlk kişinin gözlerinden bu yer-yüzü
 Bir sevinçle dolmuştur senceleyin.

Biz artık bir süre sözaçamayız
 Ekmekten, denizden, seviden.

Kimimizin bacağı yok,
 Adımlayamaz aydınlığını.
 Kimimizin gözleri yok,
 Göremez çiçeğini, arını.
 Hepden yok kimimiz,
 Tanrıya bin hükür yeri belli.
 Adı yok kimimizin
 Üstünden yollar geçmiş,
 Yüreklerimizde sancılı birer sevgili.

Biz artık bir süre sözaçamayız
 Ekmekten, denizden, seviden.

Acımız, sevincimiz sensin bu çağda,
 Bundan sonra da sen.
 Andıktık 555 K'da.

Attık bir yana türküyü, sazı,
 Yüreklerimizle seni dinliyoruz,
 Tuna suyunda arınmış
 1960 Yazı...

AĞLAMAK MI BU KARANLIK LİMANDA

eğer çarpan, kırık dökük yüreğimse
tatlı, sıcak bir yağmur yağıyorsa kente
bilirsem, yorgunsam, gördüğüm limansa
kayguların tümünü itip bir yana
çekip gitmek var.

karanlık bir limanın uğultusu vurmuş başıma
yağmur da öylesine yağıyor
liman fenerinin ışığı denize düşmüş
bu bensem, benim romantikliğimse
liman fenerinin çizdiği yoldan
çekip gitmek var diyorum
gidip dönmek var
gel, gel sevdiğim, helâllaşalım

bu kentte sevdiğim limansa
kırmızı fenerin dediklerini bilirsem
evlerini, sıcak ve dost bakışlarını tanırsam
merhabam varsa
ağlatmadan, ağlamadan
sessizce çekip gitmek var

sevgimi nasıl, nice desem sizlere
yorgunluğum mutluluğumdur belkide
karanlık bir limanın uğultusu vurmuş başıma
bensem, yorgunsam yine
dost bakışlarınıza muhtaçsam
sizlerden biri olduğumu bilerseniz
yorgunluğum mutluluğumdur belkide
belkide sizleri koyup gidemem

oysa çekip gitmek var işin içinde
 gemiler demir atarsa bu limana
 gemiler "krom" alırsa bu limandan
 feneri tanırırsanız, karanlık denizi
 kırmızı ışık yolunu öpmek istemişsem bir gece
 anlayın ki, bulutlar karanlıktı o gece
 ve bilmediğim ülkelere gidiyorlardı

ben mutluluğunuzdan pay alan
 deniz feneriysem
 bir tan vakti güneşi görünce ölürsem
 sizler çay içerseniz o sabah
 gemiler şarkı yüklüyse
 yoksam, bulamazsanız limanda beni
 bu benim romantikliğimse
 yorgunluğum mutluluğumdur belkide

karanlık bir limanın uğultusu vurmuş başıma
 yağmur da öylehine yağıyor...

İ. Hakkı TİMUR



B İ L İ Y O R M U S U N

Seni benim kadar kimse sevemez biliyor musun
 bunu ağaçlardan kuşlardan dinle inanmıyorsan
 inanmıyorsan sana kuşları getireyim istersen
 bunu onlar iyi bilirler sana bile söylemedim
 çiçeklere bile söylemedim ama bilirler
 çünkü aşk çiçeklerin yapraklarında doğdu
 çünkü aşk ile açar çiçekler

seni benim kadar kimse özleyemez biliyor musun
 seni ta içerimde duyuyorum sevdiğim gülüşünle
 bazı kereler yağmurun sessiz yağışını
 bazı kereler güneşin ilk sabah ışıklarını
 seni andırdıkları için seviyorum - inan ki
 sana çiçekleri getireyim istersen - bunlara tanık

seni benim kadar kimse anıyamaz biliyor musun
 sen çözülmesi gerekli bir bilmece
 sen sevilmesi gerekli bir sabah çiçeğisin
 bir sabah çiçeği benim duygularımda
 bir sabah çiçeği yapraklarında su damlaları parıldayan
 inanmıyorsan ağaçlardan kuşlardan dinle bunları
 ilk onlara söyledim bir sabah pencereden
 ilk onlar oldu sırdaşım

Tuncay TOLUNGÜÇ

★

İYİ DÜZEN

Ben hep sizi yaşıyorum sizlerle yaşıyorum
 En çok evleri seviyorum evlerle yaşıyorum
 Aydınlığınızı güzelliğinizi ve her şeyinizi
 Bunlarsız olmayacak iyi günler bayramlarımız
 Bunlarsız güneşler - sular yaşamamız.

Büyütüyorum hep evler için odular için
 Sıcaklığınızı rahat döşeklerde durmaktan
 Evlerde oturuyoruz aşklarımız oluyor
 Evlerde hep sizleri yaşıyorum sizlerle
 Çocuklarımız ölümlerimiz oluyor evlerde.

Ortak yanlarımız çoğalıyor belki zamanla
 Başka evlere gidiyoruz evlerden geliyorlar
 Onlarla birleşerek kuruluyor bütün her şey
 İnsanlarla ölümlerle - aşklarla.

Oktay TUNCER

KARAGÖZÜN UYKUSU

Bunca yıl Hacivat'ı
Ters anlar durursun
Gel dese kel anlar,
Somurtursun.

Böyle saflıkla gider mi işler
Koş dediğini çüş anlama Hacivat'ın
Biraz kulak ver canım
Toparla biraz kendini
Bu halinden kurtulursun.

Bil deme...
Hacıvat gece gündüz bil der nana
Tellini nankın uyursun.
Sen yokmusun Karagöz
Adamın canını kurutursun.

Cahit TUNÇER



UZANSAM

Ebemkuşakları büyür büyür
Gitgide.
Düşler ardını koşarım ne?
Uzansam değmeğe
Ellerim kaybolur

Mediha TURGAY

UZANMAYAN ELLER

bu itlerin gecesidir
sisler kesmişse yolumuzu
seninle yalnız kaldık aşk köprüsü üstünde
bak ilk gençliğin kuzey rüzgârı da esmekte

nasıl başlıyordu aşkımız
hatırlıyamazsan bu her şey gibi değildir

gözlerinde unuttuysam yalnızlığımı
gözlerin öldürecek
uzat ellerini de biraz

seninle küçük yaramazlar dediğimiz
lodos kuşları vardı ya dudaklarımızda
mutluluğun şarkısını söyleyen
işte onlar uçmakta şimdi
uzat ellerini biraz

bu itlerin gecesidir ıslanan gece
yalanların en güzeli
saçma bir sadakat hikâyesi olsun söyle
oysa kimsecik başım
“bell’s” şişesi üstünden biraz sonra düşecek
neden uzanmıyor ellerin

BİLİR MİSİN...

Sen çiçeklerle konuşabilir misin
Anlar mısın dillerinden
Bilir misin dünyalarında neler var
Ve neden boyunlarını bükerek
Yaprak dökümlerinde ağaçlar

Sen toprakla konuşabilir misin
Anlar mısın dilinden
Dallar tomurcuklandığında bir ilkbahar
Sarıp düştüğünde birkaç yaprak
Ve bir yağmur yağdığında inceden
Neden şenlenir toprak

Sen bulutlarla konuşabilir misin
Anlar mısın dillerinden
Büyük düzen kurulduğundan beri böyle
Rüzgârları takıp peşlerine
Neden duygusuz düşüncesiz dolaşırlar
Bilir misin
Siyah bulutlar görüldüğünde
Bil ki toprakta bayram var

Sen gözlerimle konuşabilir misin
Anlar mısın dilinden
Gece karanlığında gün ışığında
Sen kapımı çaldığın zamanlar
Gözlerimde bir sevinç bir sevinç
Gözlerimin yalan söylediğini
Gördün mü hiç..

M A Ğ A R A

İpince sulardı korkulu mağaralarda tutsak kalmış
 Sen seyredilmeyi seviyorsun uzak dağ başlarından
 Bir mum ışıyor şimdi mağaralarda soğuk üşüyorum
 Artık ilkel çağlardaki oyunların kapısı açık kalmış rüz-
 gârlara

Soyununca bulutsuz ağzının soluğu meydana çıkıyor
 Uykusuz gecelerimi terk ediyorsun korkuyorum mağarala-
 rın korkunçluğundan
 Birden hurma ağaçları çiçeksiz yeryüzünün sevdiği ayıp
 saatlerinde

Sisli bir yaşaması kuşlu ellerinin öpüyorum

Uyanık acılarıyla sarhoş denizanaları haritalarda
 Kalbim buzul çağlarından bu yana gelmiş
 Belki romalıları şarapla sarhoş olan
 Ben sadece yıkıntıyı içiyorum

Boşluğu duyuyorum damarlarımda
 Gökyüzünde beni deli eden yıldızların yalnızlığını
 Kokulu otlarla tan ağarırken gecenin bir yerinde
 Duyuyorum vahşi köşeleri ölmüş dudaklarımı

Çoban ateşleri yaktım
 Bilmem beni duydun mu
 Geceleri yorgunum eski mısır güneşlerinde
 Mağara hep senin o oyunlarının bitimi

Arslanlarla o geyikli ormanlarda
 Herşey ikinci zaman bitkileri gibi ulu
 Hep o neonlu gözlerini yaşıyorum
 Sonra akşamları aç bir yeri sevdamin

Ölüm kulağımın bir yeri
 Tutsak şehırleri işte ben orda buldum
 İki kişi birbirimizi seviyorduk
 Katıksız bir ckmek gibi

Bu yüzden sevdayı bulduk dudak boyalarının rengini sev-
 dik

Kalktık oturduk gülören yerlerimizi övdük
 Hep yaşamaydı mağaraların adında maviler
 Ben içinde kara saçlı kadınları severim

Ercüment UÇARI



Y A N G I N

Hepimizin bir ağlaması vardı unutamam
 Büyüyen genişliyen gecenin içinde
 Evlerimizde bir yangın anılar yanıyordu
 Umutlarımız hep çocuklardı
 Beyaz çiçeklere sarıp uyuttuk çocukları

Göç hali nereye gittiysek yangın
 Gecede kırmızı alevler çocuk yüzleri
 Durup ellerimiz düşüyordu toprak kazıyorduk
 Türkülerde kalmıştı gün ışığı aydın sabahlar
 Biliyorduk nereye gittiysek hep yangın
 Hepimizin bir ağlaması vardı unutamam.

Nevzat UÇKAN

SENİ KENDİNDE BULAN

Şimdi anlıyorum o uzun ve dar
Kirli yollardan ezik hem yorgun
Nasıl geçebilirmiş insan Atatürk'üm
Umutlar kararmışken geceler kadar

Bölünmüşken ekmeği en ince
Doyumsuz sabahlara ılık yapışkan
Bir dağ yürüyordu gürül gürül
Kadını erkeği elele seninle

Sana diyordu seni kendinde bulan
Dönüyordu sana
Gelip duruyorduk karşında bir güçlü
Koma diyorduk bizi yalnızlığımıza

H. Vasfi UÇKAN



SİSLER GECESİ

Taymis nehri ne kadar durgun bu akşam
Sokak fenerleri nasıl da holuk ve ölgün
Kaldırımlardan ayak seslerin geliyor sanki
Gözlerim gümgök irileşiyor
Zıv gibi yağruluyor yalnızlığım
Bir deli bıçakla kaldırımlara seriliyorum
Resmine baktıkça bu uzak kentte
Yalnızlığımı anlıyorum

Hani istasyonda ağlar bırakmıyacaktım beni
Arkandan gözlerim gitgide büyümüyenecekti
Yağmur kokularıyla asma köprülerde
Hani şarkımız söylenecekti

Tıymış nehri gitgide dalgalanıyor artık
 Asma köprüler kalkmadan gel
 Islık kunapelerde yalnız bırakma beni
 O budula melodiyi mırıldanıp durma
 Çingene orkestrası varsın duyulmasın
 Bu deli yağmurda çaresiz bırakma beni koş gel
 Bak ellerim nasıl da sıcak ve buğulu
 Yalnızlıktan kararmış gözlerime bak
 Nasıl da arzulu

Çanlar deli deli çalsa bu akşam
 Ben sokak fenerleri altında
 Dönüşünü beklesem
 Asma köprüler kalkmadan
 Son yolcu vapurundan delice koşsan bana
 Yüzünde Yeni dağılan sisten kalan su damlaları
 Sımsıcak kollarıma atılsan
 Serseri bir yağmur bastırma ansızın
 Sokak fenerleri bir yanıp bir sönse

Şevki ULUS



O R A D A

Bir yağmur yağıyor duman duman
 Sesleniyor yeşilden, maviden, sarıdan
 Elma çiçekleri
 Çatlıyor hırsından
 Uzakta bir tren kara duman beyaz duman
 Tüm anılar ayakta
 Kırılmış en ince yerinden zaman
 Köpükler şehri Antalya'dan
 Limon çiçekleri arasından
 Gözlerime bak
 Bak, iyi bak, bir daha bak.
 Orada sen varsın
 Koskocaman.

Nihan URAL

KONUŞMUYORSUN Kİ...

Geceleri cırcır böceklerini,
Sabahları kuş seslerini
Ve sonra her zaman
Seni dinlemek istiyorum;
Ama sen konuşmuyorsun ki...
Ben de radyoyu açıyorum,
Dinliyorum en güzel deyişleri.
Bazen bir şarkı tutarım
Nasıl da üstüne çıkar.
Seni dinlemek istiyorum,
Ama sen konuşmuyorsun ki..
Ben de türkü söylüyorum
Aydınlık gökyüzüne,
Kararan bulutlara,
Kavuşamayan âşıklara dair;
Tisileyen yağmura,
Çabalarım, özlemlerime dair.

Seni dinlemek istiyorum,
Ama sen konuşmuyorsun ki..

Ben de türkü söylüyorum
Suya dair, ekmeğe dair,
Çiçeklere, kuşlara,
Sıvasız damlara,
Solgun gelin kızlara,
Sılaya özlem çeken
Asker Ahmet'e dair.

Seni dinlemek istiyorum,
Ama sen konuşmazsın ki..

Meserret UYGUNER

ANLADIK İNSANOĞLU

Bir dünya yarattım size
Bir dünya ki üstünde neler yapmadınız
Aşk ile boyadım sizi baştanbaşa
Anlamadınız...

Ama ne olursa olsun
Sizden önce ben varım
Gezin eğlenin
Karışmayın işime
Sevişin insanlarım...

Hakkı UYSAL



BİR ÖĞRETMEN DÜŞÜNÜYOR

Okullar sizinle güzel,
Bahçeler sizinle dolu.
Bir çiçek tarlasıdır,
Sizinle Anadolu.

Küçük olsanız bile,
Kalpleriniz sıcacık.
Gülmeniz, konuşmanız,
Baharlar kadar açık.

Işıklı ülkemin,
Güneşi, ayı, yağmuru:
Çocuklar, çocuklarım,
Gözlerimizin nuru...

Sermet Sami UYSAL

O N Y I L

Yaşımı on yıl küçültün hakim bey
Son on yılımı yaşamıyordum ben
Yaşamıyordum...

Nurettin UZUNYOL



BİR KADINLA — BİR ADAM

En zavallı seviler yatağında
Sevişiyordu kadın
En korkunç yalanlar yatağında
Adam.

Elleri sımsıcaktı
Dudakları sımsıcak
Saatlerce bir yalanla sevişti kadın
İnancı tam
Arzusu tam.

Orada yoktu
Kilometreler ötesinde uzuyordu elleri
İnancı tam
Arzusu tam
Saatlerce bir hayaletle sevişti
Adam.

Ayten ÜNAL

U N U T M A K

Bulut bulut bir gökyüzü üstümüzde
Denizlerce derin ve dupduru
Yumuşacık varlığıyla kesilir soluk
İçinin güzelliğidir vuran yüzüne.

Bir sevi yayılıyor yöremize
Kelimelere sığmaz ki güzelliğin
Anlatılmaz bir boşluk ötesinde
Rüzgârsız bir gökyüzü özlemim.

Denizlerce derin ve dupduru
Bir sevidir yayılan türkülerden
Mümkün değil anılarca geriye
Dönüvermek unutuvermek seni...

Rüksan Türkân UNLU



YAĞMURLU BİR AKŞAM VE ÖZLEM

I

Yağmurlu bir sonbahar akşamı,
Boylu-boyunca uzanmış caddelerde ıssızlık
Koyu bir karanlık sarıyor mutlu bakışları
Dudaklarda boynu bükük bir ılık

Özgür çocukluğumun kıvancı
Mevsimler ötesinde çırpınır
Yarıda mutluluğun şarkısı
Anıların yüreyine uzanır

Sıra, sıra mezartaşları misâli
Yitik türküler sarmış yöremi
Bir hançer gibi saplanmış düşlerimin göbeyine
Aşk'ın kahrılı özlemi.

Yağmurlu bir sonbahar akşamı
Bir mevsim sokaklarda can veriyor
Özlem yüklü gözler düşmüş yollara
Sım-sıcak bir el arıyor.

Ulku UNLÜER



Yusuf Özel

KAÇAK SEVDA

Yalnız odaları görünce
Aklıma sevişmek gelir
Ben o birde odalar
Bir saksıda büyüttüğümüz sevgi
Her gün mutluluğun kutsal çağrısı
Her gün bir yeni Nisan yağmuru
Bütün özlemlerimiz gök gibi duru

Yosun tutmuş kayalarda ilk önce
Aklıma gözleri gelir
Ah bir karanlıkta yok olmak
Büyümek bir boşlukta bilmeden
Herkesten gizlediğimiz özlem
Küçük bakaşlarda ki o ölümsüz huz
Minnetik elleri kar gibi beyaz

Adı bilinmeyen çiçeklerle bir
İçimize doğru büyür giderdik
Onun içinde tatlı bir huzur
Benim içimde büyük mavilik
Her şey duydukça sonsuz ve güzel
Muştular getirirdi kucak dolusu
Her ikindi alnımıza değen el

Mutluluğa açılan bir kapı vardı
Hangi yaşta hangi çağda bilinmez
Bir kaçak sevgi bir tutsak özlem
Bütün iyi günlerde hep onu andık
En güzel öykünün güzel yerinde
Kapının ardında kaldık

DÜNYA HARMANI

avuçlarımda toz mavi bir akşam vakti
 aklım hep uzaklara takılı bekliyorum
 kargıma gelip çıplak ayaklar dikiliyor kapı ve pencere
 aralıklarından
 yüreğim garip kuşlar gibi pır-pır

dolu gözlerimi boğaltıp
 şöyle hep bir aralıktan bakıyorum
 yine eski cümbüşünde bizim lodos
 yine odada mutfakta taşlıkta renk renk anılar

hani kalan var mı
 umutlarımızdaki altın ışıklı kıyılar nerde
 yine hep eski bir harman savrulup durur
 bir avuç toprak bile değil sonumuz

İsmet ÜSTEK

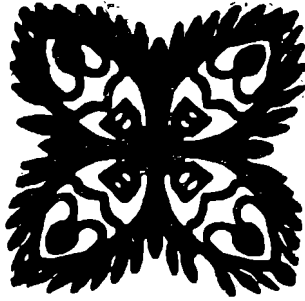


YAKIN

Dost; gülen bir yüz
 Ve asıl gülen gözler,
 Bütün kapıları açık,
 Işıklı gözler...

Dost; ne kadar uzakta olsa,
 "Yakın" diyebildiğin,
 Okyanuslar ötesinden,
 Sesini duyabildiğin...

E. Faik ÜSTÜN



S O K A K L A R

Sokağa çıkıyorum her gün
Her gün taşından taşına sektiğim kaldırımlar.
Sonra ağır isteksiz adımlar
İnsan selinde.

Ne kadar yakınınızda insanlar,
Ama ne kadar uzak ve yabancı.
Nerde nerede o dost gözler?
Kol kırılmış yeminde.

Kalabalık, kalabalık,
Kederi, sevinci öğüden değirmen
Hiçliğe savrulayım
Ne olur öğüt beni de...

Başımda hep bir uğultu.
Hep düşün.. düşün.. düşün..

Ne güzel esiyor halbuki rüzgâr,
Yaşamak elinde.

Zehra ÜTSÜKARCI

ALTIYÜZ YILDA AÇAN ÇİÇEK

Ne umutlarla bekliyorduk açmanı senin
Anadolumuzun çorak toprağında, cennet toprağında
Altiyüz yıldır ne canlar vermedik uğrunda
Bizi bir türlü görmedi gözlerin

Bizi bir türlü görmedi gözlerin
Gittin İngilterede açtın, İsviçrede açtın, Finlandiyada
Daha nice nice uluslarda, uzak Amerikada
Oysaki en verimlişi Anadoluydu gönüllerin

Belki sen haklısın biz iyi bahçıvan değiliz
Eğitemiyoruz fikir bahçelerini özgürlükle
Övünüyoruz sıkıya düştük mü kahramanlıkla, Türklükle
Ama öğrenmedik anlamını bu iki kutsal kavramın biz

Seni özlüyoruz, seni seviyoruz inan bize
Ne olur en uzak köylerimizde bile aç
Aydınlansın ışığınla bu bozkırlar, bu kıraç
Dönelim altiyüz yıllık uykudan kendimize

En büyüğü çiçek, kutsal çiçek, ulu çiçek
Kokun geliyor Namık Kemal'den, koca Fikret'ten
Oku sana olan sevgimizi gözlerimizden
Bu vatan, vatansa eğer, seninle şenlenecek

AĞLIYACAK ŞEYLERDEN BİRİ

Topraksın, eskimiş, hem de tozlu, hem de asırlar evvelin-
den, ölmüş
Sokaksın, toprağın Etilerden kalmış, taşların Selçuklar-
dan, eğrilmiş, yamulmuş
Evsin, sıvalarına göz yaşı değmiş, çardaklarına acılar
sinmiş
Ağaçsın, kuşsun, dört mevsim içinde bir defa, O da bir
gelmiş bir gitmiş.
Irmaksın, bir boydan bir boya, kavaklar altında, kırkbin
defa unutulmuş
Ekinsin, ekin olmaya ekinsin ama, yağmursuz ekinsin ne-
ye yararsın.
İnsansın, taşın gibi, toprağın gibi, ne ağıya bilmiş ne de
gülmüş
Bozkırsın, bir sarı güneş altında yıllarca, deve dikenisin,
kekiksin
Çıplak ayakların dağ başında, tarlada katıksız bir çikin ek-
meksin
İyi demeye dilim varmaz, kötü de diyemem, memleketim-
sin.

Yanmış topraksın, kurumuş otsun, solmuş ağaçsın, tamı-
tamamına Kırşehirsin
Bir tütsü gibi burnumun ucunda, gözlerime doğru
Ağlıyacak iki şeyim varsa biri sensin.

Hayri YALÇIN



DANTE CEHENNEMİ

Masal boşlukları ortasında
Ses vermez dağlara düştü yolum
Ses vermez dağlarda sessizlik...

Bir dağbaşı gecesindeyim
Bana benziyen biri var aynamda
Aynamda karanlık...

Sonsuza açılan ellerim
Senden daha yakın yıldızlara
Senden daha yakın...

B. Sıtkı YALÇIN



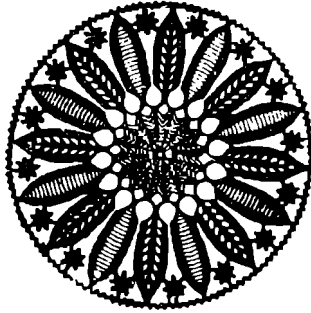
ZAMAN AŞIMI

Sizinle güzeldi dünyamız, ilk yaz ilk güzümüz,
Yedi renk halinde yansılanırdı günün aynalarında,
Seslerin ışıkların sonsuzluğa aktığı pencereler.

Öpülmemiş dudakların hazzıyla karışan engin geceler
Yağardı üstümüze kıvılcım kıvılcım alabildiğine,
Kalan yıldızlardı gözbebeklerimizde,
Yitiren toprakla gök arasında bizi.

Dinlerin hörgüciinde dinlenir anılar, yaşantılar, umudla-
rınız
Hafızanın geniş getirmesidir, taşıyan kişiyi zamanın ka-
buğundan dışarı.
Dalınca ayaklar karanlık uykusuna.

E. Mahir YALNIZ



YAŞAYANLARA SONNET

Açlara ekmekle bir sıcak çorba,
Susamışlara bir yudum su verin.
Biraz serinlewin çatlak dudaklar,
Dinsin kazıntısı ne midederin.

Uykusuz olana bir yatak serin
Evinizde gecelerce uyusun...
Ateşler yakın ki üşüyenlere
Sıcak ayakları, elleri olsun.

Kimi bacadan, kimi gözden yoksun.
Bir dünya üstünde yaşamak için
Çıplakla giyimli, güzelle çirkin.

Çıplağı giydirin, çirkinini sevin,
Ölüm kapınızı çaldığı zaman;
Bir sevginiz olsun dünyada kalan.

Umit YAŞAR

T U T K U

Pembe elbisen güzel üzölme güzel
 Beş santim uzadı boyun
 Topuklu ayakkabıların güzel üzölme güzel
 Ustaca boyadın dudaklarını
 Hele bir yaptırırver saçlarını
 Bilirim beni arar gözlerin.

Bilirim duymazsın söylenenleri
 Boş tiyatrolar konserler gösteriler
 Sebep beni görmek için
 Sebep sokağa çıkmaların
 Sebep bakkala gitmelerin
 Sebep vitrinler
 Bilirim beni arar gözlerin.

Bilirim nasıl geçer gecelerin
 Boş uğraşmalar savaşmalar didişmeler
 Dersler boş öğrenciler boş
 Boş küçük dedikodular arkadaşlar boş
 Boş roman okumalar
 Boş radyo televizyon sinema
 Bilirim beni arar gözlerin.

Ayakların kalkar gelmek için
 Usun "dur gitme" der
 Canlanır gözünde geçmiş günler
 Saat yirmidörtten sonraları
 Medoş - Atalasa yolları
 Aralık bıraktığın gıcırdayan kapı
 Çırılçıplak kollarımda yatışın.

Hâlâ anılarımda cümle tazeliğiyle
 Sevişirken tatlı tatlı ağlayışın
 Bir bunlar kaldı gerçekten yaşadığım
 Hayatımı dolduran çeşitli kadınların
 Ey en sevgilisi unutulmıyan
 Ey bir yara gibi yüreğimde kanıyan
 Ey hiç yoktan elimden kaçırdığım.

Özker YAŞIN



AYRI YAŞAMAK

Ne olur bilmem
 Hiç yoktan bir rüzgâr eser
 Ayırır
 Kutuplara götürür
 Ne zor sende yaşamak
 Anlıyabilsen
 Başlamasaydık
 Buzda tohum yeşermiyor
 Durmasını bilmemekten kayboluyorum
 Görebilsen
 Karanlığı sevmiyorum
 Yokluğuna götürüyor
 Bir gemi bekliyorum
 Okyanuslar ötesine
 Gelmiyor
 Biliyorum dönmiyeceksin
 Ayı şarkılar söylüyoruz
 Geç saatler boyunca
 Bir ılık altında
 Gölgeyden korkuyorum
 Ne zor seninle karışmak
 Anlıyabilsen.

Cevdet YEŞİL/TEPE

MAVİ YEL

Yıllar öldürüyor beni, yıllar
 Dudaklarımda saadetin tortusu
 Mavi yel
 Aşkın uğultusu

Çarp, çarp ta suratıma
 Değiştir görüntümü
 Yitirdiğimi getir
 Getir yaşama gücümü
 Mavi yel.

Osman Zeki YILMAZ



ELLERİMİN KARANLIĞI

Büyük günahlarımı yaşamalıyım gözlerinde gel artık
 Gel artık bekletme beni bu sağır duvarlar ardında
 Dev yalnızlığımı duyuyorum koskocaman
 Ellerimin karanlığında

Kesik bir sancı içerisinde ayaklarım
 En bitik çaresizliğe tutuluyorum sende
 Gel artık, beni bekletme artık
 Ellerimin karanlığında.

Büyüyen korkumu yenebilmeliyim bu sonsuz gecelerde
 Büyüyen tedirginliğimi öldürüp atabilmeliyim
 Sırl-sıklam bir ümitte çoğaldı yoksunluğum
 Ellerimin karanlığında.

H. Zekâi YİĞİTLER

Ç A Ğ R I L A N

Sendin en yüce anlamlara tanık
Arıtan duyuları ak-beyaz gecelerden
Bir çift dudak boşluğunda sımsıcak
Bin öpümlük sendin mutluluk

Baştaçı ettiğim sendin düşlerde
Sen uykularda başlıyan yangın
Tüm ışıklar sönünce kıpır kıpır karanlıkta
En saygıdeğer sendin mutluluk

Sen ışıktın özlemdin ışıktın
O esen günlerde pırıl pırıl dört yönde
Sendin o bitimsiz ilkyaz
Doruklara büyüyen sendin mutluluk

Şimdi şu kocamış yürek mi türkünü çağıracak
Şu aldanan dost gözler mi sev diyecek yeniden
Şu saçlar mı ak düşmüş her teline
Şu yılğınlığı al git mutluluk

Al git şu karayı yüreğimden sev beni
Al beni maviyle başlayınca o gök büyüü
Al beni yıldız uzaklığına götür
Sen ölümden büyücek mutluluk

HIKÂYESLER



Tanju Uner

ACAR, Turgut

SON TEMMUZ OLAYI

Temmuz ayı geldi mi bizl bir korkudur kaplardı. Çünkü başımıza gelen bütün felâketler hep Temmuz ayına rastlar. Temmuz ayı bizim için bir felâketler ayı oldu. O'nu konuşmalarımızdan bile çıkardık. Adının geçtiği yerde geytan çarpnuş gibi olurduk. Takvimde her gün okumayalım diye Haziran ayının son gününü, Temmuz ayı çıkıp Ağustos ayının biri gelinceye kadar koparmazdık. Temmuzun çıktığını, eğer İsimden kovulmamışsam, Ağustosun birinde maaş alırken anlardım. Oğün hemen eve gelir Haziranın son günü ve Ağustosun biriyle beraber Temmuz takvimden koparır yakardık. Böyle yapardıkta o'nun şerrinden, kurtulur muyduk. Ne gezer. O, yine bize yapacağını yapardı. O'nun bizden intikam alması söyle başladı. Bir Temmuz günü annem ölünce yapayalnız kaldım. Yirmibes yasındaydım. Bir erkek hem çalışıp hem de kendine bakamazdı. Kazancımın azlığı bu durumu iyiden iyiye kötüleştiriyordu. Evlenirsem bu kazançla ucu ucuna geçinirim diye düşündüm. Doğru da düşünmüşüm. Komşulara açtım bu düşüncemi. Şöyle eli ayağı düzgün, ana baba koltuğundan çıkmış, tutumlu bir kızcağız bulun bana. Uzatmayalım, buldular. İstedığimin çok üstünde çıktı bizim hanım. Hem de terzi. Neme lazım, yarın iki elim yanıma gelecek. Hakkını yemem. Her ne kadar bir Temmuz ayında, şimdi anlatacağım olay oldu ve biz ayrıldık ama yine de doğruyu söylemek lâzım. Bir Temmuz ayında gırtlığa kadar borca girerek evlendik. Evlendik ama ödeme günleri yaklaşan borçları düşünmekten ağzımızı bıçak açmıyordu. Yerin altında mıyız üstünde miyiz, belli değışl. Zavallı karım daha ilk günden geçti makinanın basına. Vur aşağı tut yukarı derken benim maaşla geçindik o'nun terzilik parasiyle de borcumuzu ödedik. Biraz nefes alıp bir kaç kuruş biriktirerek yeniden balayı yapmayı kuruyorduk aklımızca. Derken Temmuz geldi. Ben de isimden kovuldum. Ha bugün, ha, yarın derken tam yedli ay karım kazandı ben yedim. E, bir kadının beliyile de bu işler dönmüyor doğrusu. Hoş ben de boş durmadım.

Karıma yardım ettim. Terziliğin bütün inceliklerini öğrendim. Bir provadan başka her şeyi öğretti karım bana. İş bulduktan sonra da, karımla ayrılmadan birkaç gün evveline kadar yine geceleri o'na yardım ederdim. Alışmıştım o sanata nedense. Ustelik çok para da kazanıyorduk. Neyse tam yedi ay sonra eski bir dost sayesinde iş buldum. İşim iyiydi. O'na dört elle sarıldım. Karım yine çalışıyordu. Kısa zamanda vaziyetimizi düzelttik. Temmuz da geldi. Temmuzun gelmesiyle evimiz yandı. İşte o günden sonra nasıl oldu bilmiyorum, karım da ben de Temmuzdan korkmaya başladık. O yangından kurtarabildiğimiz tek şey canımızla bir de dikiş makinası oldu. Ev birden harladı. Sokağın ortasında kalmıştık. Ağlamamız çırpınmamız gerekirdi bu durumda. Biz öyle yapmadık. Alışmıştık her sene yeniden başlamaya. Bir makinaya baktık, birbirimize başladık gülmeye. Eş, dost evlerine davet ettiler. "Başımızın üstünde yeriniz var" dediler. Dört yandan buyur, buyurlar. Sonunda Huriye hanımın evine gitmeyi uygun bulduk. "O, yalnız, dindar bir kadındır" dedik. "Ne o bize ne de biz o'na yük oluruz" Öylede oldu. Huriye hanım bize bir oda verdi. Yatak yorgan verdi. Derken efendim, biz geceyi gündüze katarak başladık çalışmaya. Bir yandan eksiklerimizi tamamlıyor bir yandan da bu Temmuz ayının bize yaptığı kötülöklere bir anlam vermeöo çalışıyorduk. "Ne yapalım" diyorduk birbirimize. "Nasıl edelim de bu Temmuz ayını memnun edelim." Düşündük taşındık, biz kendi aklımızdan buna bir çare bulamadık. Meseleyi Huriye hanıma açalım dedik. O, gılgörnmlş, bilgic, dindar bir kadındır, bize bir yol gösterir belki. Umud bu. Temmuz yaklaştıkça yüreğimiz ağzımıza geliyor. Uçan kuştan medet umuyoruz. Birgün oturduk, o, güne dek geçmiş bulunan Temmuz olaylarını bir bir Huriye hanıma anlattık. Bizi gızel güzel dinledi. Sözü bitirir bitirmez: "Şimdi hangi aydayız?" diye sordu bana "Haziranın sonları" dedim. "Şimdiden tezi yok ev bulun çıkın" diye dayattı. "Aman etme Huriye hanım. Nasıl olur bu" dedik. Yalvardık, yakardık. Kadın "Nuh" diyor peygamber demiyor. "Çıkın da çıkın evimden." Selâmı sabahı kesti. Baktık olmayacak. Çaresiz ev aramaya başladık. Birgün, ikigün, üç gün. Karım bir yandan ben bir yandan ev arıyoruz. Haziranın sonuncu günü yine ev aramaya çıkmıştık. Döndüğümüzde Huriye hanım kapıyı açmadı bize. "Nereye giderlerse gitsinler" demiş komşulara. "Yarın Temmuz bir, ne olacak Allah bilir.. Ben de yanmıyayım onların narına... O geceyi bir komşunun evinde geçirdik. Ertesi gün ucuz pahalı iyi, kötü demedik bir ev bulduk. Taşındık. Evde, hamam böcekleri, örümcekler cirit atıyor, ama neylersin, Karım yeni evi sildi süpürdü, ben eşyaları yerleştirdim. Dayadık, döşedik oturduk. İki lokma ek-

mek yiyelim, dedik. Tam o sırada karımda bir sancı başla-
maz mı. Aman, zaman demeye kalmadı iki aylık çocuğu dü-
şürüverdi. Meğer biz bu hengâme içinde bir de çocuk yap-
mışız. O'nu da Temmuza kurban ettik. "Eh bu Temmuz ol-
dukça ehven geçti" dedik. "Buna da şükür.." Karımın uzun
müddet yatmağa tahammülü yok. Biraz kendine gelir gelmez
kalktı. İşinin başına oturdu. Günlerimiz iyi geçiyordu. Ben
kendi işimden memnundum. Karım da mahalleden bir hayli
müşteri edinmişti. Gece gündüz çalışıyorduk. Ben de yardım
ettiğim halde başa çıkamıyorduk. Karım: "bir yardımcı bu-
lalım" diye tutturdu. Kendi yorgunluğu bir tarafa, benim yo-
rulmama gönlü razı olmuyormuş. Gündüz, kendi işimde ça-
lışmam yorulmam için yeterde artarmış. Eğer yardımcı bulur-
sa zengin hanımların evlerine gidip provalarını yaparak da-
ha fazla ücret alabilirmiş. Biz bu işleri düşünürken yaklaşan
Temmuzu da aklımızdan çıkarmıyorduk. Bu Temmuz da ufak
bir şeyle atlatırsak artık belimizi doğrultmuş olacaktık. O,
zaman belki bir çocuk da yapabiliirdik. Yüreğimiz tirtir tit-
riyor Temmuz geliyor, diye. Ne yapalım, ne edelim, derken biz
üç aylara başladık. Temmuz bu sene böyle karşılayacaktık.
Bir de, Temmuzun birinci günü kesilmek üzere kurbanlık bir
koyun aldık. Abdestsiz yere basmıyor, besmelesiz bir şeye do-
kunmuyorduk. İçimizde, yaşamamızda bir rahatlık vardı. Bu
rahatlık bozulmamalıydı. Karım yardımcısını bulmuştu. Ben
artık gece çalışmaktan kurtulmuştum. Şöyle oturup bir ga-
zete bir kitap okuyabiliyordum. Yardımcıyı bulduk. Gerçekten
de bize çok faydası oluyordu. Ateş gibi bir kızdı. Karım bi-
le işlerini yorulmadan yapabiliyordu. Çok memnunduk. Yemi-
yor, yediriyor.. giymiyor, giydirdiyorduk. Kimsesizdi. Üstelik
te karımın uzaktan akrabası oluyordu. Bir gömlekçinin ya-
nında çalışıyordu. Bir aile evinde de tek başına oturuyordu.
Karım: "Yazık, günah, dedi, yanımıza alalım, dedi. Genç, güzel
kız başına bir şey gelebilir yalnızlıktan" dedi. Ben hiç sesimi
çıkarmadım. Nasıl çıkarırım. Yaklaşan Temmuz düşünmekten
başka şeyle ilgilenmek aklımın ucuna bile gelmiyordu. Uzat-
mıyalım kızı evimize aldık, Keşke almaz olaydık. Aile evinde
dikiş atelyelerinde ne olursa olaydı. Merhamet etmek bize mi
kalmıştı. Herkes kendi yazağını yaşayıp gitseydi de bu iş bi-
zim başımıza gelmeseydi. İşte anlatacağım son Temmuz olayı
bu kız bizim eve geldikten sonra oldu. Dedim ya ateş gibiydi.
Elinden kurtulan yoktu. Hanım evde olmadığı zamanlar ye-
mek yapar, çamaşır yıkar, siler süpürür, ütüler, bu arada da
hanımın verdiği dikişleri hazırlardı. Bu durum karşısında bi-
zim hanım iyiden iyiye hanım oldu. Şadece dikişten, fazla pa-
ra kazanmaktan başka birşey düşünmüyordu. Çok kere yeme-
ğe geldiğimde o'nu bilmem hangi hanımın provasına gitti

buluyordum. Fazla para beni de hoşnut etmiş olmalı ki karımın yokluğuna hiç aldırmış etmiyor kızın hazırladığı yemeği yiyerek işime gidiyordum. Yine bir gün yemeğe gelmişim. Karım yine provadaydı. Kız da sofrayı hazırlıyor, mutfığa gidip geliyordu. Divana oturdum eski gazeteleri karıştırmaya başladım. Bu sırada kız bir kaç kere daha gitti, geldi. Yine mutfığa gilmisti. Baktımı bir çılgılık. "Yetişin!" Koştum. "Ne var, ne oldu" dedim. "Sırtımda böcek geziyor" dedi. Baktım. "Bir şey yok" dedim.

"Hayır, dedi, içerde."

"Ne yapalım şimdi?"

"Elinizi sırtından içeri daldırdım."

Elimi sırtından içeri daldırdım.

"Nerede?" dedim.

"Ay, dedi, şimdi ön tarafa geçti. Neredeyse bayılacağım."

Ön tarafı da iyice aradım. Yoktu. Yoktu ama kızcağız da bayılmış kalmıştı kollarım arasında. Sonra ne kadar bayıldı bilmiyorum, kapı çalınınca kendine geldi. Ben yemeğe oturdum o da kapıyı açmaya gitti. Artık Temmuz memmuzu unutmuştum. O, günden sonra. Her gün eve yemeğe geliyor karım provadaysa bir böcek öldürüyor işime dönüyordum. Bir gün Temmuz geliverdi. O, sabah kurbanı kestik. Karım da ben de Temmuz ayında oruç tutmaya başladık. Buna üç gün dayanabildim. Karımı hiç bir iş yapmıyordu. Evden de ayrılmadı. Dördüncü gün karımı provaya ben de eve. Orucu daha dairedeyken bozmuştum. Nefes nefese eve geldim. Doğru kızın odasına girdim. Biz kaçınıcı böceği öldürtüyorduk bilmem. Bir de baktım oda kapısının boşluğunda karım. Ağzından duman, ateş püsküren patlamağa hazır bir yanardağ tablosu gibi duruyordu.

"Ne yapıyorsunuz?" diye gürledi.

"Böcek" dedim.

"Böcek mi, ne böceği?"

"Canım şu siyah böceklerden... O'nu arıyorum."

"Soyunarak mı?"

"Ha, ha, hayır... Önce böcek bendeydi... Tam yakalayacağımız sırada o'na atladım... Hem de göğsünden içeri..."

Karım baktı baktı da ırl bir tükürük attı bize. Sonra da çıktı gitti. Gidiş o gidiş.

O, günden sonra artık bir daha böcek öldüremedik. Simdi zavallı kız kimbilir kimlere böceklerini öldürtüyordur.

ARDAĞI, Adnan

SABAH

Benim sabahım erken başlıyor burada. Birden kendimi sessiz bir kıyı gazinosunda buluyorum. Günün taze ışıkları orada oluyor. Kayıklar içinde yatan balıkçılar teker teker uyanıyorlar. Deniz küçük parmaklarını kıpırdatıyor kıyıda. İlk şıkırtılarına balıkçıların ıslıklı kelimeleri karışıyor.. Ben bir masada bütün dışımda uzayan sessiz sabahı seyrediyorum. Dirseklerimi dayadığım masadan uzaklara, Seyit Gazi tepesinin denize soktuğu kayalık eteklerinde daha yeşilliğini bırakmamış bir gece parçasını görüyor, oradan zeytin ağaçlarının en üst yapraklarında gümüşleşen parıltılarını ve önümdeki küçük kayalıkların altında soyut oynantılarına geçiyorum. Bir kedi yaklaşıyor iki ön ayağı ile kayıklara, tutunup içerilerini kokluyor; sonra ötekileri deniyor. Üzerimde bir açık tente gibi eğili çınar dalları var. Koyu gölgesi içindeyim. Dışarımda renkler, yaşamaların her çeşidinden örneklerle dolu güneş ışığı daha yoğunlaşana kadar bu sessizlik sürüyor. Kıyıya yaklaşan ilk balıkçı kayıkları ile kıyı uyanmış oluyor. Küçük, yalınayak çocuklar beliriyor. Gözleri uykulu garson geliyor. Masalar örtüleniyor. Simitçi çocuklar bağılıyor. Kayıkta uyuyanlar teker teker kalkıyorlar.. Yorganlarını başaltına koyup giyiniyorlar. Hepsinin yanık tenleri var. Güneş biraz daha büyüyor. Kayıkların renkleri düşüyor sulara. Geceğin yeşili yok artık. Radyodan gelen sesin yayıldığı gazinoların sandalyelerine insanlar oturuyor. Bütün bu uyanış ortamında kımıldamaksızın orada kalıyorum. İçi görünen mavi denize bakıyorum. Bu kadar aydınlık bir su kütlesinin gelip göğüslerimi, başımın içini ve yüreğimi yıkar gibi sessizce sokuluşunu duyuyorum. Gördüklerimle duyduklarımın öyle dostça, endişesiz, birbirleri içinde eriyişi var ki, kendimi bu sabahın soluğu içinde yoğunlaşmış bir hava gibi bulduğum oluyor. Uyuşmuşluğumun o sıcacık dağılımı, bir deniz parçası içinde oraya ait oluşum yanımda o an düşünce kalıyorum. O zaman daha derinlere daha soluklu köşelerime kadar iniyor, kendimi seyrediyorum. Doğa'nın bir parçası olarak katıl-

dığım bu dünya içinde karşıdan gelen etkilerle, güneş ışığı gibi, kayık altlarına, çınar yapraklarına, balıkçı ağlarının mantarları üstüne bırakıyorum kendimi. Ellerimin ortadan kaybolup ta bir deniz mavisini gibi su kütlesine karıştığım o an sabahın tadını, kokusunu alıyorum. Bu günlerdir süre gelen bir olgu bende. Artık her sabah kendi kendine olagelen bir yaşama bu. Oturduğum yerde denize bakmam kaybolup ta deniz olduğum dakikalarda bütün evrene yayılmak tadı yok mu? İşte sabahları bu saatlerini unutmama imkân yok. Her şey birbirine o kadar sokulmuş oluyor ki: Ağaçların suları geçerken çıkan sesi duyuyor gibiyim. Balıklara çarpan güneş ışıklarının yansımalarından doğan pırıltılarda erir gibiyim. Toprağa dokunmalarım kalkıyor. Bir bulut gibi sürtünmelerden uzak, iç göklerimde akıyorum. Susmuş bütün anılarımla başbaşa kalmış gibi bir an içinde gezer buluyorum kendimi. Deniz, kayık, ağaç, mavi balıkçı adam ve benden yapılmış bir sabah çıkıyorum oracıkta. Ayrılısam denge bozulacak sanki diyorum. Elimi kımıldatsam bu an içinden hemen fırlayacağım gibi geliyor bana. İnsan kımılıtlarıyla, kayıkların renk renk susuşları arasında kurduğum şiirin özünü elliyorum, sonra birden uyanıyorum. Ölüm de bu kadar güzel olmalı diyorum. Bu sabahlar eğer ölümlerin geçtiği o ovalardan biriyse... Sonra birden uyanıyorum o düşlü dünyadan kahverengi bir toprağın dokuntusu, balık yiyen kedinin hırıltısı ve sokaktan geçen otomobilin yaydığı toz bulutu beni gerçek bir dünyaya çağırıyor. Yıyıdığımız dünyayı... O zaman yöremi çeviren ağaçlardaki kireç boyalarını görüyorum. O zaman lokanta masaları yanında dizilmiş beyaz gömlekli garsonları görüyorum.. Yerlere yıkılmış karpuzların yanında bir terazi duruyor. Fotoğrafçı vitrininde iki gülen insanın solmuş fotoğrafı bakıyor bana. Biraz ötede bir çocuk "Dolmuş" diye bağıyor. Tahtadan deniz terlikleri satan adamın çekiç sesine uyduruyorum adımlarımı. Tuzlu balık kokuları geliyor bir kapıdan.. Belediye memuru, hastahane kapıcısı, kahveci, polis memuru sonra uzayıp dağlara doğru koşan zeytinlikler görüyorum. Bir gece karanlık pencereme vuran sabaha ışığında bir çıyanın sinek yakalayışını anlıyorum. Oradan sığınaklara, yıkılan evlere, omuzlarda taşınan cenazelere geçiveriyor düşünüm. Yolcular, hapishane arabası, kuşkular, korkularla çevrili bir başka yön büyüyor kafamda.. Bütün bunlar olurken tekrar denize bakıyorum. Sabahın bu yüzünde okuduğum satırlar içinde deniz öyle soluk, öyle sinsisi, öyle yaban geliyor ki. Üzerine eğilen çınar yaprakları toz içinde Kayıkların sağır, boyalı tahtalardan yapılmış olduğu belli. Duygusuz, yüreksiz her an için sırtındakileri denize dökmeye hazır bir yüzle bön bön bakışıyor..

O sırada büyük şehirler geliyor aklıma. Bunalmış insanların şehirleri. Yorgun gıcırtilarla kamaşmış gecelerinden sonra sıkıntıyla uyanan aflışlı duvarlar, otobüs durakları, sokaklarda uçuşan gazete parçaları içinde yarısı yırtık insanlar, haberler, cinayetler... Durmuş dünyaya bakakalmış insanlar. Var oluşumu anlıyorum. Katı bir ağacı eller gibi elliyorum var oluşumu. Ayaklarım, ellerim burnumla bir arada çıkıveriyorum ortama... O ortam şimdi sabah.. Gökyüzünden doğru alçalan aydınlık ve ışıklı bir sabah.. Ağaç yapraklarından süzülen yoğun bir ılıklıkla düşünce duvarlarını sarıyor, ısıtıyor, erimiş bir mavilikte ta deniz yosunlarına kadar yayılıyor. Bütün bu kaygısız rahat çizgilerin birinden öbürüne yankı yankı atlayan canlılığı seyrediyorum. Kimi kırmızı sandalye oluyor resmin ortasında. Kimi yaprak damarı çıkıyor boylu boyuna. Sebepsiz varoluşların birden bire kaybolduğunu anlatan rüzgâr dokunuyor ellerime. Sonra kayıklar kımıldıyor, yeşiller sarılar maviler içinde akışkanlığı donmuş bir müzik doğuyor önümde... Sulara düşmüş, ağaç dallarına takık yollardan geçen insanların bıraktığı boşluklar dolusu çizgilerle bir düzene varmış müzik. İnsan duygularının ayaklanmadan önce düşünceleri kaplıyan o sarı damarlı bir bez gibi havayı içine alıyor. Kımıldayan kayıkların, uçuşan martıların, ölümsüz bulutların kavradığı mavi zamanın gittikçe büyüdüğü, dokunduğu o boşluğun önünde bir sabah yaşıyorum. Pencere vuran sabah lambasının ışığında çıyanlar sinek jutmasına devam ediyor olmalı. Sonra yine o, çınarın yeşil kanatları altında soyut oynantılar sürüp gidiyor.. Kollarımı dayadığım o masalarda insanlar tekrar denize bakacaklar. Gecenin unutulmuş parçalarının içine çekilen yengeçler gibi uzaklaştığı o sabah saatlerinde ben olmayacağım.

Hayat o kadar kısa, sabah o kadar güzel ki.. Ya uzun olan ölüm, senin de sabahların var mı? Senin de sabahların böyle güzel mi? Kimbilir belki de bizim sabahlarımızı güzel yapan şey gece pencerelerde sinek avlayan çıyanlar, omuzlar üzerinde giden cenaze, hapishane arabası, kuşkular, korkular ve balık peşinde doluşan kedilerdir. Kayıkların tahtadan oluşu belki.. Böyle ise, yaşadığımız dünyanın bu kasabasındaki sabahlarına diyecek yok. Yarın sabah yine orada olacağım, Orada, denizin, kayıkçıların, kedilerin yanbaşımda. Beyaz donlu balıkçıların uyanışını, simitçi çocuğun uykulu gözlerini, denize düşen kayık boyalarının oynantılarını seyredeceğim.

AŞÇI, ABDULLAH

H A N A Y E V

Bizim sarı piring meydan sinisinin çevresindeki minderlere oturmıştık. Karımla kız kardeşlerim mutfaktan öteberi taşıyorlardı. Dildiğim ekmekleri babam dağıtıyor, arasına a-yaktakilere sesleniyordu:

"Şevkiye, testiyle bardak getir. Şenel, sen de teker teker turşu kâselerini al gel kızım. Gelin canım, sen de peşkirleri, kaşıkları..."

Teyzelerimle enişterim, dayım, yengem hanay ev işini konuşuyorlar. Babam lâfa karışmaz görünüp sofranın düzeniyle uğraşiyor. Dayım çıkardı ev işini ortaya. Karısı, Birsen yengeni de dayımdan yana birşeyler söylüyor.

Sininin kıyısına ekmecek dillnileri, çatallar, kaşıklar dizilmiş, dört turşu küsesi de konmuştu. Annem dibindeki yağları cı-zırdayan kuşbaşı dıkkamı getirdi. Biraz önce debelendiğini, ayaklarının seyirdiğini gördüğümüz koyunun eti, doğranmış, kızarıncaya kadar kavrulmuştu. Yer yer gölleneyen yağda pencere göğünün maviliği, bulutları oynayıyordu. Çatallarımıza ekmecek geçirip nenemize buyur dedik, sonra hep başladık. Herkese buyurun deyip giden anneme dayım:

"Sığırsınız abla, nereye?" dedi.

"Üstüm - başım is kokar da..."

"İlâhi... Biz bizyiz."

Kedi falan girmesin diye mutfağın kapısını örttü geldi annem, karımla Şevkiyenin arasına oturdu.

Çatalların ucundaki yağa batırılan ekmekler, ısıltılı koyu sarı bir renge bulanıyor, iştahla yeniyordu. Dayım yengemi dürtüyordu:

"Hadi Birsenciğim, buyur şekerim.. Bizim fabrikanın aşçıbaşısı, ete dünyada bu tadı veremez, kuşbaşını Münevver ablam gibi kavuramaz."

Annem, mahcup, gülümsedi, kesik kesik herkese: Buyurun dedi. Birsen yengem, annemin alınacağını sanarak nazlı nazlı: Aman Hakkı görmüyor musun, yiyorum işte, diye dayıma çıkıştı. Babam da, ben de, karım, Şevkiye, Şenel de,

ikide bir ortaya: Buyurun efendim, buyurun, diyoruz. Ağıruslu yemeğini yiyor Azmi eniştem. Karısı Asiye teyzem de durgun güleç dığana varıp geliyor. Hakkı dayım konuşuyor:

"Çok sevdiğim akrabalarım ile bir arada böyle bir kurban bayramı geçirmek yıllardır kısmet olmadı ya, küçüklüğümden bilirim, kuşbaşının yağı çobuk donar... Onun için hızlı gitmeliyiz... Haydi Kadir bey enişteciğim, de buyur, yağ donmadan..."

Azmi eniştem babama:

"Duydun ya bacanak, birbirini kışkırtıyor fabrikacılar... Yüzümüze bakan yok bizim" dedi.

"Aman enişteciğim sizler de buyurun. Mustafendi eniştem zati ev sahibi... Asıl fabrikacı ben değilim, Kadir bey eniştemdir. Ben, onca devlet fabrikalarından sadece birinin müdürüyüm.... Servetim, ayda aldığım bir - iki bin lira, Kadir bey enişteminkiyse milyonlar... Aramızı bozmak istiyorlar Kadir bey enişteciğim, dinlemeyin kimseyi, buyurun siz" diye gülererek karşılık verdi dayım da.

Kadir enişteme baktım, karşımda oturan babam da baktı. Eniştem yemeğini döke saça, ağzını şapırdata şapırdata yiyordu. Çenesi oynadıkça sakallarına sıvaştırdığı yağlar parıldıyordu. Tek kuşbaşı almıyor, daldırıyordu çatalını dipten. Çatalından damlayan yağlar sini örtüsünü sarartmıştı. Büber turşusunu da yangından mal kaçıırır gibi yiyordu. İki parmağıyla sapından tuttuğu böberi ağzına götürürken akan turşu su'arı, ak örtüde yeşil yeşil dağılıyordu. Çatalını sağ elinden bırakmıyordu. Sol eliyle turşu alıyor, yağlanmış, ıslanmış ekmek dilimlerini ağzına götürerek ısıırıyordu. Bir iki kere yarım ağızla lâf dokundurdu kocasına Zeliha teyzem:

"Yedi evin bir çocuğu gibisin, atlı mı kovalıyor ardından?"

Neneme de:

"Hiç böyle yapmazdı. Kadir sana yüzleniyor anneciğim." dedi.

Birsen yengem: Tutuldu dizlerim Hakkı, şu ayağımı uzatmadan rahat edemiyeceğim, daha ilk bağdaş kuruyorum ömrümde, diye sızlandı. Annemle ben: Uzat uzat rahatına bak, dedik. Babam Kadir eniştemin acıözllülüğüne içerliyor: Sonradan görme katır... Küçüklere, Sevkiyeyle Şenele kötü örnek olduğunu düşünmüyor hiç. divordu icinden. Kadir eniştem kendi dünyasındaydı. Düşürdüğü kuşbaşılar tekrar çatal batırıyor, kovu sarı lekelere aldırılmıyordu. Zeliha teyzem: İyi ki gelinle oğlanlar yok. Fabrikanın başındaki büyük oğlan, Süleyman, boş verir ya babasının haline, karısıyla İstanbul-

da okuyan İkl oğlan burada olsalardı yerin dibine geçerlerdi, diye düşünüyordu. Azmi eniştem Kadir enişteme: Köpek, di-yordu. Köpek bile yapmaz bunun yaptığını, böyle döke - sa-ça, şapur - şupur ziftlenmez... Saçından - sakalından utan-mıyor... Köylü bu, okul yüzü görmemiş, köyden dışarı çıkma-mış köylü.... Bunca yılın kaymakamıyım, buna benzer köylü görmedim.. Bu, şapşal bu.. Sonradan görme şapşal.... Çıkarı-nı düşününe düşününe şeytanlığı gelişmiş, eğitimden katre nasip almamış yontulmamış şapşal... şapşal üssü İki, küp şapşal...

"Anlatsana bacanak, cebindeki birkaç yüz lirayla, bir hav-ya, biraz lehim, yarım gaz tenekesinden bir mangalla Aydın çu-kuruna gidip zengin olduğunu?" dedi Azmi eniştem Kadir e-nişteme. Kadir eniştem gözlerini devirerek baktı, dolu ağzı-yla:

"Sırası mı, şimdi boğaz cengi var, sabunluyalım ellerimi-zi hele" dedi.

Hakkı dayımla yengem dayattılar:

"İsteriz... anlatsın... Yaşasın Kadir bey eniştemiz..."

"Zeliha anlatsın, bilir o"

"İnanmayın çocuklar, anlatacak bir şey yok ki hem.. Eniş-tenizin burada, demirciler arastasında ahşap bir dükkânı var-dı. Sobacılık, tenekecilikti zenaatı.. Tutturdu birgün Aydına gideceğim diye. Üç oğlanla düştük yolları. Yağ depolarının, sabun fabrikalarının önünde zeytinyağı tenekesi lehimlerken Hitler'in kılıhının keşifli sırada Aydındaki kira evimizin bah-çesine derme çatma bir sabunluhane yaptı. Dağlar - taşlar perde olmadı, yürüttü Allah eniştenizi. Daha doğrusu yanın-daki sabun ustasıyla bozmuş, ayrıldıktan sonra, fiatlar da gün gün arttığından gece uyurken fulan zengin olup çıkıverdik... Büyük oğlan Süleymanın döndürdüğü fabrikayı yaptırdık, o-turduğumuz dört katlı on İkl daireli apartmanı yaptırdık, üç - dört yerde ayrıca evler, depolar, mağazalar, incir bahçeleri.... Hepsi bu işte..."

Ben, babam, Azmi eniştem, Hakkı dayım, Birsen yengem, hattâ karım Aydındaki fabrikanın, evlerin, depoların, mağaza-ların altında ezilmiş gibiydik, sesimiz - soluğumuz çıkmıyordu. Nenem bunca zenginliği umursamaz görünüyor, ellerinin he-saplı gidiş - gelişle ekmeğini bölüyor, çatalına takıyor, ya ğa banıyor, az daha bastırarak çatalının ucuna aldığı lokma-sını ağzına götürüyordu. İhtiyarlığında sokak çocuklarına ke-paze olmasın diye tembel, sünepe Kadir kulunu zengin edi-vermişti Allah. Basitti iş. Azmi eniştem toplamıştı kendini: Parayla görgü bir arada bulunursa değer kazanır, yoksa hay-vanlıktan kurtaramaz insanı, diye düşünüyordu. Babamsa: Ölünce öteye götüreceğimiz atlı buçuk metre kefen bezidir. Ortahalli bir tüccarım, ben, isterim zenginliği, ama ortağına

külâh giydirerek, savaş zamanı piyasaya cibre gibi ıslak, kuruyunca kibrit kutusu kadar küçülen, kostiğini dışına kışın yaş sabun sürerek değil. Hitler devrine uyup karaborsacılık yapacağıma güdük eşiğin kuyruğu kalmak, adamın alnını açık gezdirir, diyordu içinden. Hakkı dayımla Birsen yengem, koca fabrika yapısının; sabunun kaynadığı dev gibi kazanların, depoların, mağazaların altında yamyassı olmuşlardı: Bize lâıyk bu zenginlik, diyordu ikisi de. Avrupalara gideriz... kendi otomobilimizle... Kırmızı plâkalı makam otomuz var ya, devletin, oturduğumuz fabrika evi, mutfığımızdaki kuzine devletin... Ayda topu topu bin lira kadar artırıyoruz, Kadir eniştemizse bin liraya para demez günde...

"Nedir fiskösunuz?"

"Senin fabrikaya, depolara, mağazalara, evlere paha biçiyoruz... Buyurun enişteciğim, yemenize bakın... Siz de buyurun Zeliha ablacığım..."

"Eğer bir karı - koca yatıp kalkıp, vakitli - vakitsiz para lâfı ederlerse akıllı derim onlara... Azmi bacanakla Asiye baldız, sözüm eşikten dışarı, para lâfını ağızlarına almazlar yataкта - matakta... Kaymakamlık yaptığı İnegöl kazasında Hükûmetin vereceği üç buçuk kuruşu gözler durur Azmi. Aybaşı gelecek de, borçlarını kapayacak, derdi günü budur... İnegöl toprağıysa zengin topraktır, baston diksen yeşerir... Azmi bacanak orada bin türlü ıvır - zıvırla uğraşır, şu şunu demiş, bu bunu demişleri dinler, kimsenin ekmek dalaverasını kurcalamaz... Dese bana, İnegölde şu ticareti yapacağım, iş çevirmesi benden, sermaye senden, demez... Dese dilediği parayı yollarım derhal..."

Azmi eniştem: Adamakla mal tükenmezmiş, diye aklından geçirirken Hakkı dayım atıldı:

"Bir dakika Azmi enişteciğim, ufacık bir dakika..."

"Traş bıçağı, öksürüğe miyankökü balı falan mı satıyor-sun?"

"Kadir bey eniştemden bir dileğim var da... Biliyorsunuz Niğdede Konçel'in müdürüyüm ben. O çevrenin bütün elmasını - armudunu, şeftalisini - zerdalisini, eriğini - kuruğunu reçel, konserve yapar fabrikam. Konservenin ilk, reçelin son hecesi birleşip Konçel olmuş. İşletmeye adını vermiştir. Biz birkaç kimyacı Niğdede fabrikanın satınalmadığı, yahut fabrikaca ıskartaya çıkarılacak meyvelerden ezme, yani marmelât yapalım dedik ama, sermayesizlikten iş kâğıt üstünde kaldı... Söylesene Birsen, Kadir bey eniştem de ortak olsa diye konuşmadık mı seninle?"

"Çookk. Hattâ eniştemiz Niğdeye kadar zahmet buyursa da kilometrelerce uzayan meyva bahçelerini görse, beceriksizliğimize kızıp paylar bizi dedik."

Azmi eniştem birkaç öksürükle dikkati kendine çekti:

"Çocuklar, birgün zerzevat pahalılığından konuşulurken benim gibi boğazını kazıyıp az duraladıktan sonra demiş ki koca Balzac: Gerçeğe dönelim baylar, Eugenie Grandet kiminle evlenecek?.. Biz de gerçeğe dönelim... Kadir buradan Aydına üç - beş kuruşla gitti. Oradaki Anadolunun başka köyünden - kentinden gelmiş insanların, tavuklar gibi hep kendilerine yem topladığına bakarak yalnızlığını anladı. Azınlıkların nefsinin koruma içgüdüsüne uyarak çalıştı, didindi ama, ye-yip içmedi. O zamanlar Zeliha Asiyeye yazdığı mektuplarda bundan sızlanmıştır. Münevver ablanıza da sorun, bilir. Ev sahibi olduğundan bir şey demez beklili, unutmamıştır... Zeliha Aydında, saz kulübede üç çocukla tencere kaynatmadı, direndi, tek kuruşu kırk çaputa sardı ya, bugüne ulaştı... Şunu belirtmek isterim ki: Bacanak size el uzatacak olsa, para sokaktan devşirilmiyor diye baldız hanım darılır, ablanız ses çıkarmasa, Süleyman, İstanbulda üniversitede okuyan Mehmetle Hasan analarına - babalarına kahrederler..."

"Doğru... doğru... Oğlanlar, hele Süleyman kahreder" diye söyleniyordu Kadir eniştem

Azmi eniştem su içerken babam konuştu:

"Marlem ki gerçeğe döneceğiz, üç kız, anneleri, oğlan kardeşleri Hakkı, gelinleri Birsen kızımız, hazır bir araya gelmişken şu hanıy ev işini de mağlam kazığa bağlayalım. Her ne kadın tatsız kaçacaksa da aramızda yand - yabancı yok. Sekiz - on yıldır bir kere çatı altına gelmişiz, kurutalım bu işi, bitsin gitsin... Üç kızdan sonra bir oğlan, hem en küçükleri Hakkı söylesin... Demin sofraya otururken, hattâ sabah bayram namazından çıkıp kabristana giderken hep bu ev işinden söz açtı durdu... Nedir fikrin Hakkı?"

"Biliyorsun enişte, yok bir fikrim."

"Var... Annen, aynı zamanda karılarımızın annesi, üç bacanağın kayınvaldesi, ailemizin bugün sağ en büyüğüdür... Evime her buyuruşlarında aman kusur etmeyelim diye karşısında parçalanırsınız. Öyle değil mi büyük hanım? Öyle... Hakkının konuşması münasip değil mi? Münasip... Anlat derdini Hakkı?"

"Anlatacağım dert değil ki. Çarşı ucunda bizim hanay ev var ya, baba evi, satalım onu diyorum. Gün gün sıcaktan - soğuktan, yelden - yağmurdan yıpranıyor diyorum. Evin altındaki üç dükkânın yıldaki gelirleri iki bin iki yüz lira nedir ki diyorum. Başımızın üstünde yer var annemizin, buyursun, üçer - beşer ay her çocuğunun yanında elini sıcak sudan soğuk suya sokmasını diyorum..."

"Karılar kocalarına uyar böyle işlerde."

Babamın bu sözü eniştelere bellerini doğrulttu, annemle teyzelerimin bağlarını eğdirdi.

"Ne diyorsun bu işe Münevver?"

"Kahrı yoktur anacığımın hiç. Şimdiye kadar nasıl kul - köle oldumsa gene olurum."

"Hanay ev satılsın mı, satılmasın mı?"

"Şimdilerde satılmasın. Param elime geçmiyecek ki, senin tüccar dükkânında işleyecek."

"O ayrı iş!" diye gürleyiverdi babam. "Diyelim ki sehmine düşen on - on beş bin lira adına bankaya yatırıldı, ha, ne dersin?"

"Buyursanıza canım, hem yer, hem konuşuruz."

"Satılsın mı dedim Münevver?"

"Satılmasın. Anacığım elsiz - ayaksız kalacak sonra. Bunaldım der gelir, beş - on gün haşır - nesir olur bizde, durmaz, ev gözümde tütüyor der, gider. Hanay evin sokak kapısını açınca bir sıcaklık çarparmış yüzüne. Merdiven basamakları, parmaklıkları, duvarları, tavan ağlarmış kendisini görünce. Beslediği kenevir kedi bile, kokusunu alınca anacığımın, bulunur gelirmiş komşu evlerinden. Ben kapıdan girince evceğizimin herbir eşyası uyanıyor, diriliyor, gülüyor der anacığım."

Nenem, sırrının ortaya çıkmasından utanmış gibi, sininin üstüne, ekmek kırıntılarına, yağ bulaşığı çatalına, yiyemeyip kaşığa koyduğu yarım büber turşusuna bakıyor, içinden: Münevverim, has kızım, yangın kızım, diyordu.

"Ne düşünüyorsun Zeliha?"

"Düşünmesi yok Mustafendi enişte, satılsın hanay ev. Annemiz hem yaşlı, hem yalnız. Hasta olur - sağ olur. Allah saklasın kimsenin haberi yokken bir başına koca evde şey eder, aklını şey eder... Daha kötüsü olur Allah saklasın... Gelsin bizimle Aydına torunu Süleymanın çocuklarını avutsun, yanlış söyledim, Süleymanın çocuklarıyla avunsun diyecektim..."

"Sende sıra Asiye?"

"Ne diyeyim ki... Bey bilir diyeceğimi..."

Başlarımızı döndürdük. Azmi eniştemin esmer yüzü daha da kararmış, birbirine binen dudakları ağız çizgisini genişletmişti:

"Yirmibeş yılı aşkın devlet hizmetinde bir kaymakamım. Belki bu yıl vali olacağım... Şurasını önemle belirtiyim ki elim geçen para, Hakkının aldığının yarısı kadardır. Bir fabrikanın tüm anlamıyla kraldır Hakkı, dilediğine iş verir, dilemediğini tutar kolundan atar... Ben İnegöl gibi il olmağa yeterli bir kasabada insanların geçim işlerini, birbirlerine davranışını düzenlemek için az aylığımla çırpınır dururum... İki kız gelin ettim. Biri Bursada lisede, biri Ankarada Üniversi-

tede iki delikanlı okutuyorum... Yani demek isterim ki..."

"Yani az aylıkla idare zorunda kaldığından hanay ev satılsın..."

"Hanay Mustafa bacanak, hanay evin satılması uygun olmaz bence. Şöyle ki: Hernekadar atalarımız insanın kökü insandır demişlerse de, bugünkü maddeci, namusların parayla değiş - tokuş edildiği memleketimizde insan, insanın kökü olmaktan çıkmış, kökümüz toprağa bağlanmıştır... Karanlık tarih çağlarındaki gibi toprak için birbirimizi öldürüyoruz. Kırk bin Türk köyünde durum böyle, acıdır... Eğitilmemiş, belirli öğretim aralıklarından geçmemiş ilkel insana döndük... Ben bile Ankarada bir apartman katı alsam, emekliliğimi orada geçirsem diye düşünüyorum... Hanay ev satılmalı, payımıza düşene üç - beş kuruş ekleyip..."

"Yani hanay ev satılmalı..."

"Değil bacanak... Satılırsa kayıvaldemiz, yani büyük hanım köksüz kalacaktır. Birimizin yanında rahat edemeyecektir... Baldızım Münevver hanımın buyurdıkları gibi, hanay ev duvarlarının ılık okşayışına birimizin evinde rastlanılmayacak, bal baklava yedirsek kaşını kaldıramıyacağız büyük hanımın..."

Adının geçmesinden keyifli herkese buyur çekiyordu annem:

"Bizim kız Asiye, buyursana. Bizim kız Zeliha, buyursana. Gelin hanım, Birsene hanım, buyursana kızım... Yağı donmadan yiyelim kuşbaşı... Hadı hep buyurun..., De anacığım, durdun kaldın..."

Hakkı dayım da buyurlara başladı. En son konuşacak olan annesinin zihnini çelmeğe uğraşıyordu. Kadir eniştemin sofradaki varlığını unutmuştu:

"Buyur sevgili biricik anneciğim... Soğumasın kuşbaşı diyor ablam... İki lokmacık daha... Turşunu bitirmişsin... Üzülürüm... Üzülürüm değil mi Birsene?"

"Üzülür anne. Allahı var, çok sever seni Hakkı..."

Karım, ben, Şevkiye, Şenel de buyur yarışına katıldık. Babam vakit kazanmak, diyeceklerini derleyip toparlamak istiyordu. Gözleri yakınındaydı, bakıyor görmüyordu. Bir lokmayı uzun uzun çiğnedi, su istedi Şenelden, derhal fırlayıp karım getirdi suyu. Sonra ortaya konuştu babam:

"Büyük hanımın sekiz evlâdı var. Üç damadı bir gelini, ki el sayılırız biz, aslında çocuğu dört tane: Münevver, Asiye, Zeliha, Hakkı. Münevverle Asiye hanay evin satılmasını istemiyorlar, öyle mi Münevver, öyle mi Asiye? Tamam.. Zelihayla Hakkı satılmasını istiyorlar, yani satılırsa iyi olur diyorlar. Öyle mi Zeliha, öyle mi Hakkı? Tamam... Yoksul zengin herkesin derece derece paraya ihtiyacı vardır bu dün-

yada. Yoksul sade boğazını düşünür, zengin yanında çalışanlarinkini... Diyorum ki hanay ev satılsın... Hayır hayır, yani biz üç bacanak diyoruz ki satılan mal, bir kere elden çıkar, elden çıkmayan yaşayanlara destek olur... Diyoruz ki büyük hanımın başımızda yeri var, evvel Allah gül gibi yaşatırız onu.. Evet, ancak, kendisi yaşlıdır, üç ay burada, Niğdede, İnegölde, Aydında gitgellere, tren yolculuklarına dayanamaz, hastalanır yolda - belde... Tamam mı Azmi bacanak? Tamam... Tamam mı Kadir bacanak? Tamam... Benden de tamam... Şimdi bizim fikrimizin hiç önemi yok. Özbeöz çocukları ne düşünüyorlar, bu belli. Kalıyor kayınvaldemizin ne fikirde olduğu... Yıllar yılı bu türlü bir araya gelemedik... Toprağı bol olsun kayınpederin ölümünde toplanamadık. Hakkı Avrupadaydı, Asiyeyi hasta döşeginde bırakıp Azmi gelemedi, Kadir İstanbulda bulunduğundan buraya ancak ana - oğul, Zelihayla Süleyman geldi... Demek istediğim şu ki... Nanay ev..."

"Satılsın!"

Birden ayağa kalkıvermişti nenem. Ak tülbendinin uçlarını gözlerine bastırıyordu. Şişkin, kırsık göz altları, nurlu mat yüzü ıslaktı. Domuran, iki çizgi halinde aşağıya siyen yaşlar, çenesine doğru iniyordu nenemin. Sanıyordum ki hanay ev lâfı, bir sonuca bağlanmadan hep edilecek, üç - beş gün soframızın tek konusu olacak, işinin başına dönünce herkes, unutulacak.

Omuzlarım düşürmüş musluğa gitti ninem. Yanımızda biri daha burnunu çekip duruyordu. Şenelmiş, bizim Şenel de ağlıyordu.



Montané

BALABAN, Memduh

DUVAR VE MUTLULUK

Gözlerini kırptırdı. Yattığı yerden karşığı yapının duvarı görünüyordu. Gölgesiz bir güneş kaplamış, masmavi bir gök de çevrelemişti duvarı. Gerçek - dışı gibi göründü bu ona. Çünkü duvar kişisiz bir gerçek içindeydi; yapının öbür yanları görünmüyordu; yalnız koskoca bir duvar görünüyordu yattığı yerden. Bu görünüş nedense hep üzüntü verirdi ona. Kımıldasız büyük bir aklık umutsuzluğun kendisi gibi görünürdü. Düşle gerçeğin sınırında gibiydi adam.

Gözlerini yeniden kırptırdı. Başını çevirdi. Yanında uyumakta olan karısına, karısının gerçekliğine baktı. Birden bir esinti gibi gözlerini yalamış olan o umutsuzluk dağıldı; gözlerinin içi güldü; uzandı, dudaklarını karısının yanaklarına dokundurdu.. Bir daha, bir daha.. Sonra dudaklarını kadının dudaklarına değdirdi. Kadın derin bir soluk alarak kara kara gözlerini araladı; adamın gülen gözlerinin sunduğu mutlu genişliğe daldı; yeniden bir soluk alarak o da gülümsedi. Öpüştiler.

"İyi uyumuşuz." dedi kadın.

"İyi uyumuşuz." dedi adam gülümsiyerek..

"Saat kaç olmuş ki?" diye sordu kadın.

"Bırak saati.. Saatle alışverişimiz yok bizim."

"Unutmuşum.. Yok saatle alışverişimiz."

Yeni evliydi. İşinden izin vermişlerdi adama. Saatleri unutup, diledikleri gibi yaşamaktaydılar şu yedi günü..

Adam başını biraz sola döndürünce gözü gene duvara takıldı. Duvar kaskatı bir aklıkla durup duruyordu.

"Nereye bakıyorsun öyle?" diye kadın sordu.

Adam duraksadı. Kadın yeniden sorunca adam:

"Duvara bakıyorum." dedi.

"Duvara mı bakıyorsun?" diye sordu kadın.

"Duvara bakıyorum."

"Ne olmuş ki duvara?"

"Hiç.."

"Hiç mi?"

"Hiç."

"Umutsuzcasına duvarın öyle bir kişiliksizliği var ki.."

"Kişiliği mi olacaktı ki?" Kadın şaşırırmıştı biraz..

"Olmayacak tabi.. Hiç işte.. Gevezelik..."

Gevezelik mi? Beğildi gevezelik.. Adam katıksız, öylesi-ne dolu mutluluğa hiç alısmamıştı; ne olduğunu kestiremediği bir yadırgama duygusu içindeydi. Gerçek buydu. Gevezelik diyerek, bu gerçeği örtmek istiyordu; bilerek ya da bil-meyerek.

Kadın güldü. 'Belki ileride onu daha iyi anlarım.' diye düşündü içinden, Sonra:

"Anladım, anladım; canın bir şeyler içmek istiyor. Dur, sana martini hazırlıyayım." dedi; demesiyle adamın yanağına bir öpücük kondurup yataktan atlaması bir oldu. Üzerine di-ri kalçalarını saran sabahlığını geçirdi. Odadan dışarı çıktı.

Adam kalkıp yan odaya geçti. Radyoyu açtı. Hafif bir müzik buldu. Mutfaktan karısının çıkardığı şişe, bardak gü-rültüleri geliyordu.

Bu sırada telefon çaldı. Adam uzanıp telefonu açtı.

"Buyurun efendim?"

Bir süre telefonda konuştu; daha doğrusu dinledi. Din-ledikçe adamın yüz çizgileri geriliyordu. Sonra telefonu ka-pattı.

Mutfaktan basını uzatıp karısı:

"Salm, kimdi o?" diye sordu.

"Halandı. Nasılsınız diye soruyor. İyiyiz dedim ben de iş-te. Gerisi halanın gevezelikleri. Bilirsin halanı.."

Adam bir an için sersemlemişti. Kafasını toparlayamadı. İçinden 'Hay aksi şeytan.. Hay aksi şeytan.. hay aksi şeytan..' deyip duruyordu, bozuk bir plâk gibi.. Kafasını toparlamaya çalıştı; düşünmeye çalıştı; sonunda 'Bir aksilik çıkmasaydı şaşardım ya.' sözleri ağzından kendiliğinden döküldü. 'Hay aksi şeytan.. aksi şeytan..' Nasıl söyleyecekti bunu karısına? Nasıl söyleyecekti?.. 'Ne de mutluydu Tanrım! Şimdi gölge-ler düşecekti bu mutluluğa.. Yaşamının acılarını hiç tatma-mıştı ki bugüne değin.. Benim gibi değil ki o..'

Adamın elinde durumu değiştirebilecek hiç, hiçbir şey yoktu. Hiçbir şey yapamazdı. O an belki ilk kez, bu denli ke-sin, bu denli belirli olarak karısını nasıl çok sevdiğini anladı. İçinden mutfığa doğru sessiz sessiz bağırıyordu: 'Seni sevi-yorum, seviyorum, seviyorum.'

Kadın mutfaktan seslendi:

"Yeşil zeytin de getiriyorum."

"Getir canım." Adamın sesi biraz boğuk çıkmıştı.

Kadın bir tepside martini kadehleriyle zeytinleri getirdi; küçük masanın üzerine koydu; kocasının yanına oturdu

Adamı kadehleri alıp, birisini karısına verdi; kendisininkini de kaldırarak:

"Seni sevmenin mutluluğuna içiyorum." dedi.

"Ben de senin için." Kadın tatlı tatlı gülümsedi. Genç kızlıktan kadınlığa geçen, kocasıyla karşılıklı içecek olan bir kadının, kadınsı gülümsemesiydi.

Birkaç yudum içtiler.

"Oh.. Çok güzel olmuş." dedi adam.

"Beğendin mi?"

"Çok beğendim."

"Diyelim ki beş yıl sonra, beş yıl sonra da beğenecek misin?"

"Hep beğeneceğim."

"Ben de sevineceğim." Kadın içki hazırlamasını enstitüdeki yemek dersinde öğrenmişti.

"Sen de diyelim ki beş yıl, beş yıl sonra bana böyle içkiler hazırlayacak mısınız?" diye sordu adam kadının elini tutarak.

"Hep hazırlayacağım."

"Ben de seveceğim."

Adam içkinin verdiği hoşlukla karısına sarıldı

"Seni çok, çok, çok seviyorum."

Genç karısının başını okşuyor, sırtını sıvazlıyordu; bir koca duygusundan çok, bir baba, bir ana duygusuna yaklaşıp bir duyguyla genç karısını okşuyordu. İçinden: 'Güzel kız, güzel çocuk, sevgili çocuğum.' diyordu hep.

Bir süre radyoyu dinliyerek; adam tasasız görünmeye çalışarak gülüp söyleyip içkilerini içtiler. Hayır; ona bunu şimdi söyleyemiyeycekti. Ama söylemesi gerekti. Nasıl? 'Aksi şeytan.. aksi şeytan.. aksi şeytan..'

Radyoda müzik bitmişti; başka istasyon aramak üzere başını çevirince gözleri gene karşıkı duvara takıldı. Duvar bir duygusuzluk anıtı gibi biraz daha yükselmişti sanki. Gözleri duvarda, eliyle düğmeyi döndürüp biraz aradıktan sonra gene bir müzik buldu.

Aksi şeytan.. aksi şeytan.. aksi şeytan.. Kafasında bir tutamak arıyordu adam. Buldu sonunda. Önce karısına, sonra dışarıya başını çevirdi.

"Bak duvara." dedi.

"A, gene mi duvar?"

"Gene duvar. Kızma ama."

"Kıznlam." Kadın adamın bakışlarını yakalayıp kocasının ne demek istediğini, anlamaya, kestirmeye çalışmaktaydı.

Adam salt bir direnişle gözlerini duvara dikmişti.

"Bu duvar cansız bir taş yığını değil mi?"

"Cansız bir taş yığını." *Kadın oyuna kendini bırakmayı daha kolay bulmuştu.

"Bir kişiliği olamaz."

"Olamaz."

"Duygusuzdur."

"Öyledir."

"Mutluluğu bilemez."

"Bilemez."

"Mutsuzluğu da bilmez."

"Bilemez."

"Biz insanlar öyle değiliz."

"Değiliz."

"İrili, ufaklı mutsuzluklar olmasaydı mutluluğun değerini bilemezdik sanırım."

"Ben de öyle sanırım."

Adam başını çevirip karısına baktı. Karısının yüzünü elerinin arasına aldı. Olabildiğince yumuşattığı bakışlarını kadının gözlerine dikti.

"Karşılaşabileceğimiz, elimizde olmayan mutsuzluklara uğrayabiliriz. Hep bana, benim sevgime güven; olur mu?"

"Olur. Hep sevgimize güveneceğiz." Ama genç kadının kara gözlerine tasaların gölgesi vurdu bir kez. O çocuksu gözler birden on yaş, yirmi yaş büyüdü.

"İyi ama, bu sözler neden gerekli?"

Adam daha konuşacaktı; söyleyecekti, söyleyemedi. Söyleyemedi bir türlü.

"Hiç. Her durumda birbirimize yardımcı olmalıyız, destek olmalıyız demek istedim."

"Birbirimize destek olacağız." dedi kadın sokularak.

"Olacağız."

"Olacağız."

"Bu andımız üzerine yeniden kadehleri doldurayım mı? İçelim mi?" diye kadın gülerek sordu.

Adam kadının gözlerine, gözlerinin içine baktı. Bu gözler yeniden on yaş, yirmi yaş küçülmüşlerdi. Gene bu gözlerde tasaların gölgesi kalmamıştı; gene bir güven duygusuyla ışıltıyordu bu gözler. Ama çocuksu bir anlatım vardı bu gözlerde... Kolayca on yaş, yirmi yaş küçülveren bu gözler yeniden tasasızlığın güvenliğine dönmüştü.

"İçelim yeniden." diye cevap verdi adam.

Kadın odadan çıktı.

Adam yeniden dönüp dışarıya baktı. Gözleri gene duvara takıldı... Mutluluklarımız acaba bu duvar kadar dayanıklı olabilir miydi? Olabilir miydi? Hayır, olamazdı. Duygusuz olmayan insanoğlu, mutluluğunda duvarın dayanıklılığını bulabilir miydi? Bulamazdı. İnsanoğlunun harcına karışan duy-

gu, mutluluğun dayanıklılığını azaltıyordu. Duygusuz insanlar da var mıydı acaba? Varsa onların daha kolayca mutlu olabilmeleri gerekirdi. Acaba kolay mutluluklar mıdır ki mutluluğun dayanıklılığını sağlıyordu? Ama sağlam güvenle çevrili olmayan mutluluklar dayanıksız olurdu; bunu biliyordu adam. Ve adamın kafası karıştı gene. Bir sigara yaktı.

Mutfakta içki hazırlamakta olan karısının o çocuksu güvenle dolu gözlerini düşündü. Ah, onun güveni bu denli çocuksu olmasaydı.. Öyle bir güvenliğin ileride birçok şeyleri güçleştireceğini, küçük sarsıntılara bile karısının kendisini kolayca kaptıracağını biliyordu. Çünkü o çocuksu güvenin daha üç beş ay önce tanıdığı kendisinden çok, hayata yönelmiş bir güven olduğunu anlıyordu adam. Oysa hayatta insanın mutluluğa olan güvenini sarsacak ne de çok şeyler vardı. Gerçekte gölgesiz bir mutluluğun bulunamayacağını genç, toy karısı bilmiyordu. Bilemezdi. O hep iyi günler görmüştü. Bu da adamda sözle anlatılamayacak bir şaşkınlık duygusu uyandırmıyordu. Bir insan yirmi yıl boyunca hep mutlu olabilsin.. mutlu kalabilsin!. 'Oysa ben...' Adamın kendi acı geçmişine yönelen düşünceleri, belki de içgüdü'nün bir korunma desteğiyle, hep daha başlangıçta duraklardı; kesilirdi. Gene öyle oldu. 'Hayır, geçti o acı günler; düşünmek yersiz.' diye düşündü gene.

Karısını seviyordu. O da kendisine güveniyordu; çocuksu bir güvendi bu. Her şeye yönelmiş bir güvendi bu. Bu arada kendi de koca olarak bu güvenden payını alıyordu. Bu güveni sarsmamak için karısının uğruyabileceği bütün sarsıntılara karşı onu korumalıydı; koruyacaktı. Ama söylemesi kolay, yapması güç, çok güç olan şeylerdendi bu. Örneğin, şimdi telefondan öğrendiğini nasıl söyleyecekti ona? Adam kendi güçsüzlüğünü duyuyordu. Karısının o çocuksu, tasasız güvenle dolu gözlerini görünce kolu kanadı kırılıveriyordu. Aksi şeytan.. aksi şeytan...

Ama söylemeliydi, söyleyecekti. Başka yolu var mıydı? Yoktu. Yaşamının acılarını öğrenecekti. karısı ergeç. Bunun da başka yolu yoktu. Bak, diyecekti; ben babamı yedi yaşında yitirdim. Sipsivri ortada kalmıştık. Yakınlarımızın hiçbirisi yakınlık göstermemişti. Oysa sen.. Bana güven, diyecekti. Buna benzer şeyler söyleyecekti. Sonra söyleyecekti işte.... Ama burada değil; bu evde, yuvalarında değil... İstemiyordu adam bu eve acılığın gölgesinin düşmesini. Ona bunu, evde değil de biraz sonra sokağa çıkınca sokakta söylerse, eve döndüklerinde karısı tadacağı o acılığı sanki gene sokakta mı bırakacaktı? Değil tabi. O anda şu karşiki duvarın yanında olsa, adam ayağını kırmak pahasına duvara okkalı bir tekme yapıştırırdı. Duvarı öylesine tekmelemek istiyordu. Çünkü adam

duygusuzluğa karşı el ermez bir öfkeyle doluydu! N'olurdu biraz vurdumduymaz olaydım.. N'olurdu insan duygularına biraz duygusuz kalabilseydim... Üzüntüleri sünger gibi yüzeyden derine çekiş niye? Neye yarıyor? Kendimi yiyip bitiriyorum; bu oluyor.' Adam kendi güçsüzlüğünü yeniden duyuyordu. Acaba benim gibileri de var mı? diye düşündü adam. Vardı belki; kimbilir.? Varsa tanımak isterdi onları. Bakın, derdi; sizin duvarı tekmelemek gibi saçmasapan, delice düşünceler gelirse aklınıza, siz ne yaparsınız? derdi. Ben salt kendi güçsüzlüğümü duyuyorum; kolum kanadım kırılıveriyor, derdi. Aksi şeytan.. aksi şeytan.. aksi şeytan...,

Bu sırada kadın tepsıyla döndü odaya.. Kara kara gözler tasasız ışıldıyordu. Odaya yeniden güvenli mutluluk doldu. Adam bu küçük kadınına baktı. Ona şimdi büyük bir saygı duyuyordu içinden. Çünkü biraz sonra sokağa çıktıklarında ilk acıyı tadacak olan bu küçük kadın biraz daha büyüyecekti. Adam içinden; acaba kaç yıl sonra bu küçük kadın benim acılarımın boyuna yetişebilecek? diye düşündü.

Sonra yanına oturan o küçük kadınına gülümsiyerek çenesini okşadı; minik burnunun ucunu öptü. Bu öpücükten gdıklanan küçük karısı kıkır kıkır güldü.



BENEKAY, Yahya

BARBARLARIN AKINI

En küçük kardeşim, gevşetilmiş kundağının içinde tepinip duruyordu. Çantama kitaplarımı koymuş, elbiselerimi giymiş, okula gitmeğe hazır bir halde ben de yanına uzanmıştım. Oynaşıyorduk: Gülüyor, kışından kışından bir iki kalıyor, sudan çıkan bir ördek yavrusunun güdük kanatlarını gerip silkinışı gibi çırpınıyor, ellerini ağzına götürüyor parmaklarını emiyordu. Parmaklarını öyle şapur şapur emişine dayanamadım, bir ara, ben de parmağımı ağzına soktum. Bir emdi, soğura soğura bir emdi; parmağım zerre zerre çekiliyor, gidiyor zannettim.

O ara okulun çanı çalmağa başladı.

Birden, içimi çekerek fırladığımı hatırlıyorum.

İnsanın, tam yapacakken nasılsa aklından çıktığı bir işi, sonradan ,ansızın bir hatırlaması olur. Durur kalır. Durmasıyla da "i" harfinin onunun yirmisinin art arda sıralanmasıyla meydana gelen bir ses dizisini, uzun bir makarnayı çiğnemededen yutar gibi, daha çıktığı yerden, genizden, gerisin geriye ve sonu "h" ye varıp dayanan tiz bir iç çekişle yutar.

Tıpkı öyle, bir geç kaldım korkusu içinde ve okula gitme vaktini geçirmiş olmanın doğurduğu, çocukluğa has o mübalağalı, bir pişmanlık duygusuyla içimi çekerek fırladım.

Ama, birden, soğuk bir sertlik geldi önce boğazıma dayandı. Azıcık acıttı. Sonra, elimde olmayan bir yutkunma ile daldı gitti.

Bir mürekkep kalem ucu yutmuştum.

Biliyorum elimde idi. Pencerede kalmış; giderayak orada görmüş çantama koymak üzere almıştım. Koyacaktım da. Üşendim işte. Demek ağzıma almışım. Hey Yarabbi bak sen şimdi şu işe. O, bir sıra 'i' bir iç çekmeyle gerisin geriye giderken, üstünde yolak yolak mürekkep kurusuyla, o kara ucu da birlikte alıp götürmüştü.

Ağlayarak ve telâşla "hayat"a koştum.

Annem kaydattığı bir kazan sütü indirmiş, susak kabağı

ile alıp alıp yukarıdan tekrar kazana döküyor, köpürtüyor, karıştırıyordu.

Bana ters ters baktı. Çan çalıyor diye, geç kaldım da ona, ağlıyorum sandı. Bir acayip ağladığımı görünce korku karışık bir şefkatle "ne oldu?" diye sokuldu.

"Yuttum! Gidiverdi içime anne."

"Ne oğlum.? Söylesene?"

"Penitsa (1) "

Annem de korktu. Benden de telâşlı, koştı, maşrapayı kovaya daldırdı:

"İç şu suyu" dedi.

Zar zor içtim biraz.

"Daha daha" dedi.

İçemedim daha fazlasını. Ne faydası oldu bilmem? Ama, az sonra, o heyecan ve korku geçti gibi oldu. Su, telâşımı bastırır gibi oldu. Birden okul aklıma geldi:

"Anne ya şkola (2) ? çan da çaldı."

Daha bir korku ile çantamı kaptım koşmağa başladım. Avluya ilk çıktığımda, az daha bir iki civcivi çığnıyordum. Anaları, çıplak boyunlu o boz tavuk, gürk gürk edip üstüme doğru bir kabardı.

Avlu kapımıza kadar havlayarak Barak da takıldı ardıma. Benim sebepsiz - tabii ona göre - koştüğümü anlayınca kala kaldı orada.

Adımımı bir karış daha açmasa idim, yol ortasında buğusu tüten leğen gibi yayılmış kalmış bir sığır pisliğinin üstüne sappadak basacaktım.

Okulun kapısına kurulmuş bir vinç, olan hızıyla beni sürükleyip götürüyordu. Çelik halatın beri ucu da aklıma takıldı idi.

Koşuyordum, boyuna koşuyordum. Yol üstünde eşinip duran üç beş tavuk çığırarak dağıldılar. Abdülveli efendinin aralığından ve birden çıkan bir at arabasının altında kalıyordum. Okulun kapısına üç dört yüz metre var yoktu ki kapaklandım. Boynuma asılı çantam fırladı gitti başımdan. Bez olduğu için açılması, dökülmesi olmadı çok şükür, kalktım. Görünürde kimseler yoktu. Bahçe kapısından girdim. Çakıl döşeli yoldan güçlükle yürümeğe başladım.

(Ne akıl su Domnu'nunki de (3). Şu pis, şu zorluk çıkar çakılları kovalarla, leğenlerle nasıl taşıttı bizlere de döşetti idi. Bir sağlam basabildiğin yokki yere? Tabanların her

(1) Romence: mürekkep kalemii ucu

(2) Romence: Okul

(3) Romence: Bey, efendi. Öğretmen anlamında da kullanılır.

değişinde beş on çakıl iki yana - yamru yumru - kayıp gidiyor.)

Sonrasını pek iyi hatırlamıyorum. Ama sınıfın kapısını açtığımda, bütün öğrencilerin ayakta olduklarını gördüm. Dua ediyorlardı. Müslüman çocukları, Kiblede bulunan kapıya Romen çocukları da Doğu yönündeki duvara doğru dönmüşlerdi. O duvarda, Meryem ana ile kucığında yavru Hazretli İsa'nın resmi asılı idi.

Her sabah, dua edilmeden derse başlanmazdı. Hristiyan çocukları dua ederken, biz Müslüman öğrenciler de ellerimizi önümüzde kavuşturur Kibleye döner, ayakta beklerdik.

Öyle görünce az duraladım. Sonra yürüdüm. Yerime vardım ve çantamı sıramın üstüne koyup Kibleye döndüm. Hristiyan öğrenciler haç çıkardılar. Öğretmen sağ baş, işaret ve orta parmaklarını birleştirip, o elini alnından başlayarak omuzlarına ve göbeğinin üstüne götürdü. Bu hareketleri yaparken de yüksek sesle; "Numele Tatului, şî al fiului, şî sfîntul duh, amen (4)" dedi.

Dua bitince herkes yerlerine oturdu.

Gördümü ki beni Domnu? Anladımı ki? Yoklamayı yapmıştır ama. Dua edildiğine göre yoklama bitmiştir. Yoklama en başta yapılır.

Öğretmen de yürüdü masasına oturdu. Büyük deftere eğildi, açtı. Bir iki yaprak çevirdi. Benim adımlı okuyuverdi.

Elimde olmadan nyna kalkıverdim de;

"Prezent (5)" dayıverdim.

"Gel. Yaklaş" dedi.

Yürüdüm, sınıf bir kocamanlaştı. Masanın önüne varınca o da kalktı. İndi. Yanıma geldi. Ben, iki elim bacaklarıma yapışmış, dimdiktim. Yüzüme baktı baktı, birden, avucunun bileğe yakın yerini kaykılıp alnıma bir vurdu; sendeledim, bir kaç adım geri gidip kürsüye çarptım.

Şaşırmıştım.

"Yaklaş" dedi gene.

Yaklaştım. Put gibi, mum gibi; yok yok daha cansız, telgraf direği gibi duruyordum.

"Geç tahtanın önüne" dedi.

Aynı şekilde dikildim.

Öğretmen öğrencilere döndü: "Kitaplarınızı çıkarın" dedi. Dersimiz Tarih'ti.

Öğretmen gitti en ön sıradan bir kitap aldı; karıştırdı ve bir sayfayı açtı. Sıraya koydu. O sayfayı avucu ile bastırıp

(4) Romence: "Babasının, oğlunun ve mukaddes ruh'un adıyla amin!"

(5) Romence: Buradayım, mevcudum.

ezdi ve açık kalmasını sağladı. Sonra yüksek sesle:

"Barbarların akını" diye bağırdı.

"Ştefan oku!" dedi ardından.

Sınıfımızın en çalışkanı kabul edilen Stefan okumaya başladı.

Bir uğultu aldı içimi. "Huni, Turçi, Tatari, Peçenekî, Stefanın incecik sesinden patlayıp çıkıyor kafama çarpıp parçalanıyordu.

Öğretmen durdurdu:

"Evet, Barbarların akını. Çocuklar bu barbarlar, kitabının yazdığı gibi Hunlar, Türkler, Tatarlar, Peçenler, Kumanklar, Oğuzlardır" dedi.

Sonra gene durdurdu birden dönüp:

"Bu eşsek te, bu Tatar da o barbarlardandır" diye beni gösterdi.

Hırsla kitabı aldı aynı sayfada, sağ orta yerine ufarak basılmış bir resmi öğrencilere dönerek:

"Bu resim de Atilla" dedi. "Hunların başı, Prima Barbar, Bastığı yerde ot bitmezmiş."

Gene bana döndü:

"Gel buraya" dedi.

Gittim. Kulağıma yapıştı; büktü, burdu. Elliyle beraber kulağım, kulağımla beraber ben de buruldum.

"Eşsek, pis Tatar, pis Musulman! Dua edilirken neye paldır küldür girdin sınıfa. Geç kaldığın gibi kalakalsaydın kapıda. Pis Barbar!" diye bağırdı.

Öğrencilere döndü:

"Çocuklar, işte, barbarlar da böyle yaparlardı. Sormadan, sapsmadan, saygısızca..."

Bitiremedi diyeceklerini birden sınıfın kapısı açıldı. Bir adamla bir papaz içeri girdiler. Onları görünce, öğretmen, beni yerime doğru itti. Gidip sırama oturdum.

Ağlayacaktım, ağlayamadım. Girenler de mâni oldular her halde bu duyguma. Kaygılı, korkak, olanları anlayamadan oturdum. "Barbarlar." "Barbarların akını." Kitabımı ilk aldığım zaman da o bahsi görmüş, sökmeğe çalışmışım. Türkler, Tatarlar, Oğuzlar deyip sıralıyordu. Bu isimler bir tanıdık, bir dost. Peki ama bunların Domnu'nun dediği gibi "saygısızlık"la ne ilgisi vardı. Duaya geç kalan bir adam, camiye sonradan da girer namazını kılar, duasını eder. Bunda bir saygısızlık var mı? Türkler, Tatarlar, Barbarlar! Türkler, Tatarlar, Barbarlar! Hani kendi mektebimizde Hoca efendinin hep anlattığı Türkiye Barbarla mı dolu? "Kıraat" kitabımızda, her sayfada, ayrı bir güzelliği yazılı, Hoca efendinin bizlere "Ak Toprak" dediği yerlerdeki, Anadolu, Anadolu diye anılan Türkiyedeki, Ana yurdumuzdaki Türkler; "soydaşlarımız" dediği Hocamızın;

hep barbar mı? Hepsî'de böyle dua edilirken birden mi girerler? Birden girmek, sonradan girmek barbarlık mı? Ağlamak istiyordum. Alnının acısı, kulağımın acısı hem daha o saat kesilmişti. Bir başka yerde imişim gibiydim; dalgın, kaygulu, korkak.

Papazla o adam öğretmenle bir şeyler konuşuyorlardı. Papaz, böyle, ikide bir gelir, okulu teftiş eder, arada da öğrencilerin din bilgisini yoklardı.

Papaz ortaya doğru yürüdü ve "Religia" dersinizden bir şeyler soracağım" dedi. Biz müslüman öğrencilere bu ders yoktu. Hristiyanlık dininin dersi idi bu. Papaz, uzun kara sakalını sıvazlayıp düşünür gibi yaptı. Ama düşünmüyor, mahsustan öyle yapıyordu. Sonra başını dikti:

"İsa öldükten sonra dirildi, biliyorsunuz. Bir kaç gün sonra Pâste, yani onun bu dirilişinin bayramı olacak. Kim söyleyecek bakalım bu nasıl oldu? İsus Kristos kaç gün sonra dirildi? Ve o şimdi nerededir?" dedi.

Hiç bir Hristiyan öğrenci kalkıp ta cevap vermedi. Papaz bekliyordu. Öğretmen kızgın kızgın bakmağa başladı. Uzun bir bekleyiş oldu.

Evet, gerçekten, pek yakında bizim "Kırmızı yumurta tokuşturma bayramı" dediğimiz Paskalyaları olacaktı Hristiyanların. Papaz sorduğuna pişman gibi idi.

Ben biliyordum bu sorunun cevabını. İçimde her şey uçtu gitti. Bir kabarma, bir taşma duygusu dürtmeğe başladı beni. Kimse demese, kulkıp ben diyeceğim dedim içimden.

Diyemediler.

Epey sonra:

"Domnu Papa, ben!" diye ünledim.

Papaz gevşeyiverdi. Memnun ve güleç.

"Haydi küçük anlat bakalım bize" dedi.

"İsus Kristos öldükten kırk gün sonra dirildi. Sonra göğe babasının yanına çıktı" dedim.

"Bravo küçük. Peki, babası kim?" dedi

"Allah baba" dedim.

Religia kitabındaki, bu anlattığıma dair resimler de gözlerimin önüne geliyordu. Hep merakla, kaç defalar bakmıştım onlara. Hele, kocaman bir mezar taşını meleklerin kaldırıp yana devirdiği, bunu görüp te, korku ile yanlara sıçrayıp yatmış bir kaç adamın da bulunduğu resim? Başının ardında ay gibi çizilmiş nurla, İsanın dimdik göğe yükselirkenki resmi. Zaten altında bu dediklerim hep yazılı idi.

Papaz adımı sordu.

Söyledim.

"Sen Türksün ha?" dedi. "Muhammedan mısın, Gagauz musun?" diye ilâve etti.

Ben demeğe kalmadan biri "o barbar" diye bağırdı. Papaz sesin geldiği yöne baktı. Öğretmene baktı. Bir tuhaf oldum, duraladım. Tekrar sorunca: "Müslümanım" dedim.

Gagauzlar da Türktüler, Ama onlar Hristiyandı.

Papazla o adam biraz daha oyalandılar, Öğretmenle bir şeyler konuştular. Sonra öğretmenle birlikte çıktılar. Öğretmenin, az sonra tekrar girmesiyle kesiliveren bir gürültü aldı sınıfı.

Öğretmen girince, kızgın kızgın geldi ön sıraya dayandı.

"Tembeller!" Sen Ştefan, sen Sima, sen Toma, sen Marin. Bilmiyor muydunuz?. Neye kalkıp söylemediniz? Cevap vermediniz?" dedi. Çıkıştı. Bağırdı. Hattâ küfretti. Gitti masasına oturdu.

Biraz sonra sınıfın kapısı vuruldu. Bir daha vuruldu.

Öğretmen "Gilir" diye bağırdı.

Annem. Annem girdi içeriye.

Beni dövdüğünü mü gördü yoksa Domnunun? Onun için mi geldi? Annem dövüldüğümü mü duydu yoksa? Ama kimden? Kuşlardan mı? Bahçede cıvı cıvı oynayıp duran serçeler mi gidip söylediler yoksa?

Öğretmen kalktı. Annemle ikisi birşeyler konuştular. Sonra sınıftan çıktılar. Tam kapıya varınca beni de çağırdı öğretmen.

Annem, sabahleyin yuttuğum uç için gelmiş. Öğretmene: "Dışkısını yoklayalım, çıkıp çıkmadığına bakalım, onun için ke-nefte münasip bir yere yapsın da karıştırıp baksın" diye, benim hakkımda ricaya gelmiş.

Öğretmen bana "Öyle mi?" dedi.

Anlattım.

Düşündü. Yok yok pek düşünmedi.

"Olmaz. Burasını kirletir. Zaten okul yarım gün. Dayan-sın, evde yapsın" dedi.

Annem ağlayarak ayrıldı. Ama doğru Kolonel Doktor'a gitmiş. Kolonel bir ekim ekme bir de orak harman zamanı bizim köye gelir, tarlalarını ektirir ve mahsulünü alır, bunun dışında oturduğu Bükreşe giderdi. Sıkıştı mı bütün köylü ona baş vururdu. Annem anlatmış. Kolonel kalkmış gelmiş Domnuya söylemiş.

Ertesi gün özel izin çıktı bize ama kullanmadım.

Aradan üç dört gün geçmişti. Üçüncü dersin başı idi. Sıra-ma oturmuştum tam, öğretmen kapıdan girdi, hızla ve kızgın doğru bana geldi. Birden kulağımı tuttu. Kaldırdı. Kulağımla gövdem de kalktı. Çekti ve aldı götürdü. Başım kulağımın üstüne doğru eğik, küçücük adımlarımla koşarca elinin ardına düştüm. Sınıftan, sofadan, kapıdan çıktı. Hiç bir şey demeden

habire çekiyordu. Kulağını bir sızlıyor, kökü başıma yapıştı. her yerinden toptan zonkluyordu. Gidiyorduk. Tamtakır, sertleşmiş bu toprak yol keneften başka yere varmazdı. Uzakta, taa okulun avlusunun bir köşesinde idi. Sık sık dolar, doldukça da yanma yeni bir kubur kazılır, tahtadan yapılmış, aralıklarından içi görülen kulubesi alınır yenisinin üstüne oturtuluverirdi. Tek gözdü. Erkek, kız bütün öğrenciler, kim daha önce kaparsa o girerdi.

Geldik. Özel surette tahta mandalı ile tutturmasan, açılıp ardına kadar kaykılıveren kapısından içeri doğru bir itti beni.

"Bu ne?" dedi.

Tahta döşemenin ortasındaki üçgen deliğin az uzağında taptaze, vıcık vıcık bir top pislik sarı sarı sırtıyordu. İçim döndü.

"Pis Tatar, magarule (1) bu ne? Başın kadar!" dedi ve hırsla kafama vurdu.

Birden boşandım. Höyküre höyküre ağlamağa başladım.

"Ben yapmadım öğ. etmenim. Bilmiyorum" dedim. Demeğe kalmadan da öğürdüm. Bir şey yoktu çıkaracak öğlen üstü ama, bir kere içim kalkmıştı. Bir iki daha öğürdüm.

Sonra aramızda şöyle bir konuşma oldu.

"Kolonel Doktorun hatırı için izin verdim ama, karıştırıp penitsanın çıkıp çıkmadığını aradıktan sonra temizleyecek çukura atacaktın. Oyle tembihlemedim mi?"

"Oyle tembihlediniz öğretmenim."

"Peki bu ne?"

"Ben yapmadım öğretmenim. Hem anneme olmaz dediğiniz için de hiç yapmadım."

"Peki kim yaptı?"

"Bilmiyorum."

Sırrak diye bir de tokat vurdu yüzüme:

"Temizle bunu" diye bağırdı.

Ne ile? Su yoktu. Su bulunmazdı. Bu yüzden de küçük ap-tesimiz dışında Müsüman öğrenciler pek gelmezdi.

Ne yapacaktım?

"Temizle bunu" diye bir daha bağırdı.

Çıktım. Epey dolaştım. Yassıca bir taş buldum. Aldım geldim onunla deliğe sündüm. Uzaktı da Daha bir pislen.di. Yapış yapış sarımsı bir yol oldu. Öğretmen:

"Piils! Çabuk toprak at!" diye bağırdı. Korku ile bahçenin, beş on adım ilerden başlayan ekilmiş kısmından iki avucumla toprak aldım. Bir daha, bir daha. Üstüne serptim.

"Bırak onu. Git evden bir kova iste. Kuyudan çek te su al gel" dedi.

Koşa koşa, öğretmenin, okulun arka kısmında bulunan evine gittim. Seslendim. Kovayı aldım. Kuyuya vardım. Kuyunun başındaki koca bataklıkta, pırk pırk ederek, burunlarına girip çıkan sinekleri, gürültüyle nefes verip kovmağa uğraşan gözleri yumuk, beş altı domuz beni görünce birden kalktılar. Böyle bir şey beklemediğim için, korunamadım, sıçrattıkları çamurlar üstümü başımı buladı.

Çok derinde olan kuyudan bir kova suyu zar zor çekip göturdüm. Az az döktüm.

Olmuyordu.

Öğretmen:

"Elini yıka. Yıka da bir daha yapma" dedi.

Elimle yıkadım.

Ama vallahi billâhi ben yapmamıştım.

(AK TOPRAK'tan)



BENER, Hikmet Erhan

K E D İ

Sonsuz bir boşlukta birdenbire kendini buluvermek, yenisinden doğuvermek gibi bir duyguydu bu, düşsüz bir uykuda yabancı bir şeyin varlığını farketmek. Kaygılı bir duyguydu. Göğsünün üstünde bir ağırlık vardı. Soluğunu tıkayan bir ağırlık.

Kıpırdamağa savaştı, kıpırdayamadı. Eli kolu tutulmuş gibi, Gözlerini açmak istedi. Gözkapakları yapış yapış. Karanlıktı. Dalgalı bir karanlık. İnce ince ışık çizgileri vardı boşlukta. Bağırarak istedi, sesi çıkmadı. Kulaklarında bir garip hırıltı.

"Kedi" dedi birden. "Göğsümün üstünde bir kedi var."

Elini uzattı, tüylerinden yakaladı. Kocaman bir kediydi bu. Karanlıkta gözlerinin kıpkızıl parladığını gördü. Derisinin altında yılan gibi kıvranıyordu gövdesi, ama ısırmağa, tırmalamağa yeltenmiyordu. Bir zaman sessizce didiştiler. İstemiş olsa kolayca kaçabileceğini hissediyordu hayvanın. Ama o sanki, bir çeşit işveyle, parmakları arasında kıvranıyor, sürtünüyor, bu arada, değişik seslerle mırlıyor, nazlanıyordu. Sonunda, içini ürperten bir kaypaklıkla ellerinden kurtulduğunu farkettiler. Yumuşak parmakları üstünde yere atlayışını duymamıştı. Nereye gittiğini görmek için yerinden doğruldu, karanlıkta bir şey göremedi. Dirseklerinin üstüne dayalı, bir zaman bakındı öyle. Sonra kesildi, sırtüstü bırakıverdi kendini yatağa.

Nereden çıkmıştı bu kedi şimdi? Sokak kedileri gece vakti gelip insanın göğsü üstüne yatmazlardı. Ev kedisiydi muhakkak. Evini şaşırmış olmalıydı. Ama, buraya, odasına nasıl girebilmişti? Yatarken kapıyı iyice kapattığını hatırlıyordu. Hava cereyanından ödü kopardı. Belki karısı bir şey almak, yoklamak için girmişti de kapıyı aralık bırakmıştı.

Gözlerini yumdu. Göğsünün üstünde hâlâ bir ağırlık, bir sıcaklık var gibiydi. Kedi şimdi odanın bir köşesine sınımış, üstüne sıçramak için onun uykuya dalmasını bekliyor olmalıydı. Karyolanın altında, belki de ayakucunda. Hemen ayaklarını kaldırarak yorganı havalandırdı. Yoktu. Belki de çıkıp gitmişti. Hem, bakalım gerçek bir kedi miydi bu? Tüylü tüylü

dokunuşunu, eğilip bükülüşünü, kıvranışını duymuştu ama, daha çok bir düş yaratığına benziyordu.

"Evhamlanmıyalım" dedi. "Kedi iste. Bir delik bulmuş, girmiş içeri."

Yatağın içinde döndü, yeniden uyumağa çalıştı. Kafasının içinde bir ağırlık, bir bulanıklık. Bir an, uyandığından önceki yaşayışını, varlığını unuttuğunu sandı. İlk defa yaşamağa başlayan bir insan gibi. Adını sanını hatırlamağa çalıştı. Bulamadı. Yarın neydi günlerden? Beyni donmuş gibi. Geçmişle gelecek ortadan kesilmiş, o ara yerde kalmış. "Deliriyor muyum" dedi. "Delirmek bu." Yumruklarını sıkı. Gücsüz. Midesine doğru bir yerde zonklamalar başlamıştı şimdî. Bir iğne ucuyla karnının içinde bir yere, yumuşak etine yavaş yavaş dokunuyor ama iyice batırmadan çekiyorlardı. Tanıyordu bu sancıyı. Eskiden de böyle sancılar duyduğunu hatırlıyordu. Bu kez öte yanına döndü. Rahatlar gibi oldu. Zihni gene karanlığa, boşluğa doğru uzaklaşıyordu ki birden gözlerinin açık durduğunu farkettil. Şaşırdı. Kapatamıyordu gözlerini. Ne yapacağını kestiremedi. Birdenbire boşlukta kalakalmıştı. Kedi oradaydı. Tam karşısında duruyordu. İyice görüyordu. Kocaman bir yaban tekiriydi. Ürperdi. Tanıyordu bu kediyi. Kılık değiştirmiş bir düşman gibi. İri, sivri dişlerini, dik, uzun bıyıklarını hatırlıyordu.

Tekrar kapatmağa çalıştı gözlerini. Başaramadı. Midesinin alt yanındaki küçük sancılar yeniden başlamıştı üstelik. Kedinin hırıltısı kulağının dibindeydi.

"Pisst" dedi. Ses bir tuhaf çıktı. Kedi orada, bakışlarında, tehdit edici, ürkütücü bir anlam, kımıldamadan duruyordu. Arka ayaklarını bükmüş, kuyruğunu karnının altına kıvrımış, ön ayakları üstünde dımdık bekliyordu.

"Pisst" dedi tekrar. Kedi sanki güldü. Gözleri kıpkızıl.

Soğuk bir terin kapladığını hissetti gövdesini.

"Şeytan bu" dedi. "Şeytan..."

Kedi durduğu yerde gıtgide ırileşiyordu. Hırıltısı değişmez bir uğultuyla yankılanıyordu kulaklarında. Elini uzatıp itmek, uzaklaştırmak istedi. Ell ateşe değmiş gibi oldu. Keskin bir ses çınladı kulaklarında. Yırtıcı, korkunç, tiz bir mıyavlama, damarlarındaki kanı donduran bir büyücü çılgılığıydı bu. Soluğunu tıkayarak bekledi. Karanlığın birden bire ikiye ayrılacağını, ortalığı cehennem alevlerinin aydınlatmağa başlayacağını bekliyordu. Bir dua okuması gerekliydi. Şeytanı uzaklaştıracak bir dua. *Kelime şehadet* getirmeliydi. Dudaklarının ucundaydı sözler ama bir türlü kelimeleri hatırlamıyordu.

Öylece, bir kolunun üstüne yaslanmış, çarpıntı içinde ne kadar beklediğini bilmiyordu. Kedinin ne zaman kaybolduğunu da farketmemişti. Oda şimdi eskisinden daha karanlıktı. Çıt çıkmıyordu. Sadece, o karanlık ve mutlak sessizliğe has, soyut bir çınlama, bir belirsiz uğultu kalmıştı kulaklarında.

Yavaş yavaş zihninin durulduğunu, korkulu bir düştən uyanmağa başladığını hissetti. Sonra karanlık birden hafifledi. Huni yönden geldiğini kestiremediği bir aydınlığın karşı duvara vurduğunu gördü. Yattığı yerden güçlükle doğrularak başucundaki komodinin üstünde duran gece lâmbasını yaktı.

Oda kapısı aralıktı.

İlk önce hava cereyanı geldi aklına. Canı sıkıldı. Kalkıp kapatmak gerekti şimdi kapıyı. Üşendi. Yatağın içine büzüldü. Sonra birden düşü hatırladı. Tekrar doğruldu yatağın içinde. Şaşkın şaşkın bakındı odanın dört yanına. Bir kesiklik, bir yorgunluk vardı üstünde. Sirtını karyolanın demirine dayadı. Vücudu ıslak ıslak.

"Allah hayırlara getirsin" dedi. "Allah hayırlara getirsin."

Nasil yırtıcı, ateş gibi parlıyan gözleri vardı kedinin. Ya göğsünün üstünde, soluğunu tıkayan ağırlığı. .

"Allah hayırlara getirsin" dedi tekrar. Gülmeğe çalıştı, gülemedi. Bir uğursuzluk vardı bu düşte. Aslında, düş gördüğüne de bütün bütün inanmış değildi henüz, Kapı aralıktı. O ağırlık, o keskin miyavlamamanın öylesine bir gerçekliği vardı ki inanmamazlık edemezdi. Tüyleri iç kıcıklayıcı dokunuşu parmaklarının ucundaydı. Sonra o dişler, o cildlik, meydan okuyan uzun bıyıklar...

Uykusu kaçmıştı bir kez. Yataktan çıktı. Ceketini sırtına geçirdi. Elinde olmadan, karyolanın, elbise dolabının altını gözden geçirdi. Yoktu bir iz. Kapıyı kapattı. Gitti, perdeyi açtı.

Soluk ay ışığında, ıssız, yaban bir görünümü vardı bahçenin. Türü, esrarlı biçimlerde karaltılar dolaşıyordu ortanıkta. Kuytu köşeli, alçak taş duvarlar sinusuz bir uzaklığa doğru uzanıyor gibiydi. Renksizliğin korkunç matlığı vardı her şeklin üstünde. Donuk aydınlık, canlıların bütün güzelliğini, bütün çekiciliğini yok etmişti. Kocakarı, dev ve ecinni masallarının dünyasıydı bu.

Üşüdüğünü hissederek aceleyle perdeyi kapattı, döndü. Ürküntüsünü atamamıştı henüz üzerinden. Karnında, barsaklarının üstünde, huzursuzluk diye adlandırabileceği, değişik, tuhaf bir ağrı, bir duygululuk hali vardı .Yorgun, halsiz, gitti yatağının üstüne oturdu.

Nerden gerekmişti şimdi bu korkulu düşü görmek? Ne zamandır böyle bir düş gördüğünü hatırlamıyordu. Belki çok eskiden, çocukken. Sonra o kedi. Bunun bir anlamı vardı muhakkak. Aşağı inip tabirnameye baksa mıydı? Üşenmezse. A-

ma her halde iyi bir anlamı olmasa gerekti. En çok da göğsünün üstüne basan ağırlık dehşete düşürmüştü onu. Korkunç bir duygu. Soluk alamamak, göğüs kafesinin ezildiğini duymak, öyle, umutsuzca çırpınmak...

Bir sigara içse miydi acaba? Bu gün çok içmişti. Doğru değildi bu kadarı. Yasaktı.

Durakladı. Şimdi yeniden terlemeğe başlamıştı. Anlıyordu her şeyi yavaş yavaş. Ölümdü bu gelen. Göğsüne çöreklenmiş, boğazına sarılmış, Nasıl da unutmuştu. Nasıl tanımamıştı o çılgın gibi kıpkızıl yanan gözleri.

Titremeğe başladı. Aldırış etmediği ölüm böyle gelecekti. Bir gece yarısı, ansızın göğsünün üstüne çıkıp oturacaktı. Belki bir öğle üstü. Yağmurlu bir günde. Hava nemle sırsıklam, doygun, soluk alınmayacak kadar boğuntulu iken.

Yavaş yavaş geldiğini hissedecekti. Eli kolu bağlı. Karşı koyamayacaktı. Yalvaramayacaktı bile. İçinde kanının damla damla kuruduğunu bilecekti. Doyurulmaz bir susuzlukla yanacaktı. Kaçacak sığınacak bir yer bulamadan.

Çıldırarak gibi olduğunu sandı. Koca başını ellerinin arasına alarak canını acıtırcasına sıktı. Hayır, böyle ölmek istemiyordu. Göz göre göre olmamalıydı bu iş. Bilmemeliydi. Birdenbire, hiç haber vermeden gelmeliydi. Uyurken, apansız.

Gözlerini yumdu. Nerede o gündüzki sakinliği, tevekkülü? Ne vardı sanki bunda? Küçük bir çocuk gibi. Bir korkulu düşünce gördü diye...

Birden, dehşet içinde açtı gözlerini. Boğuk, yaban, hırıltılı bir sesle: "Hayır, diye haykırdı. Hayır. Uyurken ölmek istemem. Tanrım, İstemem. Uyurken olmasın, Allahım. Tanrım..."

Sarsıla sarsıla ağlamağa başladı. Boğazına bir şeyler tıkanıyor, tıkanacak gibi oluyor, korkusu daha yılğınç bir hal alıyordu. Kedi, olanca ağırlığı ile hâlâ göğsünün üstündeydi. Sonra döndü, koca gövdesiyle külçe gibi yığıldı yatağına. Sol elini yumruk yapmıştı. Durmadan vuruyordu yastığına. Biraz sonra yorgunluk üstün geldi. Öylece sızdı, kaldı.

(Bir romandan)

BURAK, C.

KONSÜL ROMANÜS

Ona mektep sıralarından beri Konsül Romanüs derlerdi. Dar omuzları, incecik boynu, kocaman kafasıyla bir Romalı konsüle benzer tarafı olmadığını kendi de bilir, fakat ismine itiraz ettiği görülmezdi.. Roma tarihine nasıl merak sardığını kendi de unutmuştu; Bir gün hademe onu sınıfta yerlere kadar inen uzun perdelerin birini omuzuna atmış, bir ayağı İmparator Ogüstün heykelinde olduğu gibi ilerde, elinde Çıçero'nun bir kitabı lâtince bir nutuk söylerken görmüştü. Koridorlarda söylene söylene dolaşan, herkesten ayrı yaşayan bu zayıf, gözlüklü gencin birdenbire delirdiğini zanneden adamcağız hemen koşarak nöbetçi muavine haber verdi. Meraklı bir kaç talebe ile muavin kapının önüne geldikleri zaman onun içeride: Konsül Romanüs, Konsül Romanüs diye bağırıldığını duymuşlar, bir faciayla karşılaşmak endişesiyle kapıyı açınca onu, sırtında bir (toge) gibi attığı perde; yumruğu bir sıraya dayalı ayakta durur görmüşlerdi. O günden sonra bir lâkâp takılmak için biçilmiş kaftan sayılan bu ürkek çocuğa — Konsül Romanüs — ismi verildi, o da hiç kızmadan sanki evvelden bekliyormuş gibi bunu kabüllendi..

Konsül Romanüs güç belâ ilseyi bitirebildi. Meccanî Leylî okuduğu mektepte hocalar kimsesi olmayan; bütün vaktini kütüphanede Tite — Live, Tacite ve Ciceronlarla geçiren, kendi kendine lâtinceye çalışan bu sessiz talebeye acırlar, ona sınıf geçecek bir not verebilmek için ellerinden geleni yaparlardı.. Bir gün imtihanda yabancı bir mümeyyiz Avrupada merkantilizm, buharın keşfi gibi sualler sormuş, o da arka kafası alınmış bir güvercin gibi bomboş gözlerle adamın suratına bakarak, hiç bir cevap vermemişti. Nihayet sınıfta kalması yüzde yüz olan bu ürkek gence bir şans vermek için Roma tarihine dair bir سوال soruldu ve görülmedik bir şey oldu.. Dakikalardan beri düşünceli düşünceli oturan talebe ayağa kalktı, Senatoda nutuk söyleyen bir Roma konsülü gibi gözleri parlayarak, ellerini masaya vurarak aplatmaya başladı. O kadar heyecanlanmıştı ki imtihan hey'eti onun sualle hiç alâkası ol-

mayan bahislere geçtiğini, Lucullus'un sofrasına kaç çeşit yemek yendiğini, Romalı lejyonlerin kaç zirâ uzunlukta mızrak taşıdığını anlatmakta olduğunu farkına varmadılar.

Konsül Romanüs alındaki terler, yüzü kıpkırmızı, gözlerinde saadetten doğan bir pırıltıyla sustuğu zaman İmtihan hey'eti sanki bir rüyadan uyanmış, mümeyyizlerin hepsi ona geçecek bir not vermişlerdi.

Liseyi bitirince ilk işi tarih öğretmeni olabilmek için Üniversitenin Dil, Tarih, Coğrafya Fakültesine girmek oldu. Küçük bir pansiyon odasında oturuyor mektebe devam edebilmek için verdiği lâtince derslerinden ayırabildiği zamanlarda Roma tarihine, Romaya, bir romalıya ait bir şey bulup okuyordu. Hint yağı içer gibi bir alay tatsız tutsuz derse çalışarak ikinci sınıfa geçebildi. Ona Asyanın antropolojik gelişimini, piktigrafik, ideografik yazıların teşekkülünü, kafataslarını ölçme usullerini öğretiyorlar. Neandertal adamlarından, nefret ettiği bir çok şeylerden bahsediyorlar, fakat Roma tarihine ait bilgisini genişletecek fırsat vermiyorlardı.

Konsül Romanüs kızların civıltılarıyla dolup taşan koridorlarda koltuğunda kitapları, arkasında sürüklediği alaylı bakışlarla bir hayli dolaştıktan sonra iki sene aynı sınıfta kaldığından mektebi bırakmağa mecbur oldu. Askerlik Şubesi hemen yakısına yapışmış, boyunu bosunu ölçüp üzerine bir elbise giydirerek mektebe yollamışlardı.

Yedek subay olarak kıt'asma sevkolunduğu zaman askerliğe ait en küçük bir bilgi sahibi bile değildi. Tüfeğin dipcik kısmının neresi olduğunu bir türlü öğrenememiş, namlının kaç kısımdan mürekkep olduğunu, şgez, göz, arpacığın ne demek olduğunu anlayamamıştı. Bereket versin göze çarpmıyacak kadar silik ve sessiz olduğundan mektebi bitirebildi.

Kıt'ada emrine verildiği yüzbaşı onu görür görmez nefret etti, her hangi bir yerde, her hangi bir sebeple önüne çıkıvermesi adamcağızı çileden çıkarıyor, her türlü azara, cezaya sesini çıkarmadan katlanması onu büsbütün deli ediyordu.

Konsül Romanüs kasabanın ucundaki odasına kapağı atabildiği zamanlar kendisini mes'ut hissediyordu. O zaman kitaplarını açıyor, bütün bir senato halkı etrafını çeviriyor, arkasında liklörlerle ordugâhlarda dolaşiyor, ağır demirkılıçlarını ayaklarıyla doğrultarak Roma lejyonlarına hücum eden "Sarmate" cengâverlerine, kandan kaypak bir hale gelen muharebe meydanlarında hiç bir zaman hedefini şaşırmayan küçük baltalarını fırlatan uzun saçlı asi Franklara gözlerini kırpmadan bakıyordu.

Kafası biraz daha büyümüş, omuzları biraz daha çökmüş bir halde askerliğini bitirdiği zaman ne sevinmiş, ne de üzül-müştü. Anlayamadığı suçlar yüzünden ekseriya cezalı oldu-

zunçları bir kere bile izinli çıkamamış, cezalı olmadığı zamanlarda bütün alayda hastası randevusu olan arkadaşlarının nöbetini beklemişti.

Çınmırburnu taşıdığı küçük bir çanta, alayın marangozuna kılıç belâ yaptırabildiği sandığın içine yerleştirdiği kitaplarıyla trene binerken ne yapacağına karar vermemişti. Ceblinde kendisini bir ay geçindirebilecek kadar parası vardı, hemen ilk uğradığı şehrin Eğitim Müdürlüğüne bir dilekçe vererek öğretmenlik istedi, arası çok geçmeden uzak vilâyetlerden birine orta okul tarih öğretmeni tayin edildiğini haber alarak vazifesine gitti.

Konsül Romanüsten bahsedildiğini senelerce kimse işitmedi. Fakat bir gün kendisini tanıyanlar bir gazetenin tarihi bilgiler sütununda Actium muharebesi olurken Mısır'a doğru yelken açıveren Kleopatranın veda mektubunu Antuanın bütün gece gemisinin baş tarafında değil de kış kasaraya yakın bir yerde bir fıçının üzerinde okuyarak geçirdiğini iddia eden bir makale görünce şaşırıp kaldılar.

Yazıda bir çok deliller gösteriliyor, vak'aya şahit olanlar bulunduğu ileri sürülüyordu... Fakat okuyanları şaşırtan bunların hiç birisi değildi, makalenin altındaki imza bu şaşkınlığa sebep olmuştu. Burada büyük harflerle Konsül Romanüs kelimeleri okunuyordu.

Aradan bir kaç sene daha geçti, Konsül Romanüs artık tamamen unutulmuştu. Bir gün şarktan gelen bir öğretmen, bulunduğu mektebin tarih hocasının bir sabah ölü bulunduğunu, ismini bilmediğini, fakat herkesin Konsül Romanüs diye bahsettiği bir garip adamın orada yapayalnız yaşadığını, karısı altı ay evvel kaçtığı için ölümünün bir komşu kadın tarafından bir gün sonra anlaşılabildiğini söyledi.

Onun ölmesi hiç kimsede ilgi uyandırmadı, bir kütüphane dolusu kitap karısı tarafından halkevine bağışlandı, geri kalan eşyaların satılarak kocasına bir mezar yapılmasını rica ediyordu. İstanbul'dan gelen bir düzine kitapta mektep kütüphanesinde bir rafa yerleştirildi.

Askerlikten dönünce Konsül Romanüs elinde bir çanta, tahta bir sandıkla geldiği bu şehirde bir otele innuş, sonra okul müdürüne uğrayarak hemen işe başlamak istediğini bildirmişti. Ertesi günü müdür kendisini büyüklü küçüklü otuz kadar talebenin bulunduğu sınıfa götürerek takdim etti, onu bir oda dolusu haşarı çocuğun karşısında yapayalnız bırakarak çıktı gitti. Konsül Romanüs kısa bir hitabeden sonra talebeye hangi bahislere geldiklerini sorarak işe başlamıştı.

Geceleri ertesi gün vereceği dersi hazırlıyor, sınıfı dol-

duran bir uğultu arasında sesini işittirmeğe çalışıyordu. Aradan çok geçmeden bu zayıf, gözlüklü öğretmeninin sınıfının mektebinin en gürültülü sınıfı olduğu herkes tarafından tasdik edilmişti... Bir gün müdür uğultusu koridora taşan sınıftan içeri girmiş, kürsüde ayakta dersini veren Konsül Romanüs sanki büyük bir suç üstünde yakalanmış gibi sap sarı kesilmişti, âmirini karşılamak için kürsüden inerken ayağı merdivene takıldı, bir şeyler söylemek istedi, sonra tekrar kürsüye dönerek titrek bir sesle derse devam etti. Birkaç dakika kaldıktan sonra dışarı çıkan müdür koridorun nihayetine varmadan bir arı kovanını andıran gürültünün tekrar başladığını duymuştu.

Ertesi gün kendisini çağırarak sınıfında fazla gürültü olduğunu söyledi, on beş gün sonra bir daha ihtar etmeğe mecbur oldu, bir ay sonra kendisi sınıfa girerek gürültü yapan bir kaç talebeyi dışarı atarak cezalandırdı.

Bir gün çok şaşılacak bir şey oldu, koridorları dolaşan müdür her zaman arı kovana gibi uğuldayan sınıfta çıt çıkmadığını, öğretmenin gür bir sesle Roma tarihine ait bir ders verdiğini duydu. Bir kaç dakika kapıda beklemiş sonra bu hayret edilecek hâdiseye akıl erdiremiyerek yürümüşü. Ders zili çalınca talebenin dışarı çıkmadığını görünce merakı büsbütün arttı; ikinci derste tarihi. Sınıfın kapısına geldiği zaman derin sessizliğin ortasında aynı gür sesin devam ettiğini işitti. Artık şüphesi kalmamıştı, sınıfta ya bir ya iki öğrenci olmalıydı... Yavaşça kapıyı açtığı zaman bütün talebenin gözleri bir noktaya muallimin ağzına dikili, nefes almaktan korkarak dinlediğini, öğretmenin hümma içinde sayıklayan bir hasta gibi kıpkırmızı yüzü, gözlerinde çarip bir pırıltı ile Pön harplerini anlatmakta olduğunu gördü.

Her gittikleri yerde bir pazar kurup ticarete başlayan, bıçak kemiğe gelmeden buğday anbarlarını açmağa, Afrikanın her tarafından gelmiş paralı askerlerinin hakkını vermeğe yanaşmayan bu kıvrıkcık sakallı kavmin muazzam Roma devrine nasıl saldırdığını anlatıyor. Görülmemiş bir cesaretle dağları aşan Annibal'ın Roma lejyonlarının çifte su verilmiş çeliğini yumuşattıktan sonra Kapu şehrinde kendi sertliğini nasıl kaybettiğini, mezarının bile belli olmadığını söylüyordu.

Arkasından Scipion'un kumandasındaki orduların Kartacayı ortadan kaldırışını, çelik pırıltıları içinde ilerleyen ağır lejyonların bir mızrak ormanı halinde kartaca duvarlarına toslayışını anlattı.

Müdür yavaşça en arka sıraya oturarak bunları dinlemiş, sonra hiç kimse farkında olmadan geldiği gibi sessizce kapıdan çıkmıştı.... O günden sonra bu sessiz sedasız utançak öğretmene gizli bir takdir hissi ile bağlandı, onun eskisi kadar

olmamakla beraber hatırı sayılır bir gürültü taşıyan sınıfını görmemezlikten geldiği oluyordu.

Konsül Romanüs şehirde hemen hiç kimseyi tanıımıyordu. Hiç bir kahveye çıkmıyor, hiç bir toplantıya katılmıyor, yemeğini her gün aynı lokantada aynı masanın aynı iskemlesinde yiyor, aynı yollardan dolaşarak mektebe, mektepten evine gidiyordu.

Öğretmen istirahat odasına uğramaz, arasıra toplanan muallim meclisinde bir mezar taşı sessizliğiyle oturur, verilen kararları imza ederdi. Onun en çok sevdiği mektebin riyaziye hocasıydı, çok okuyan resim yapan aşağı yukarı bütün sazları çalabilen bu adam alaturka bütün makamların *bilriyaziye* analizini yapmıştı, bir gün kendi icat ettiği bir sazda kendi bestelediği bir şarkıyı çalmış, fasıllar hakkında uzun uzun ılahat vermişti. Bu garip adam onu arasıra muallimlerin toplandığı odaya götürür, bir bahis açar, lâfı Roma tarihine getirir ondan sonra Konsül Romanüs konuşmaya başlardı. Bir gün Marius'un maceralarından tutturmuş bütün dişleri yekpare olan bu korkunç adamın mevkiini kaybettikten, bataklıklarda geçirdiği serserilik hayatından sonra bir köyde tanılarak hap-solunduğunu, kendisini öldürmeğe gelen Romalı askere: — Nasıl? Kumandanına el kaldırılabilecek misin? diye sorduktan korkudan kılıcını atan cellâdın önünde elini kolunu sallıyarak yürüyüp gittiğini, Romaya vardığı zaman düşmanlarından görülmemiş derecede kanlı bir intikâm aldığını anlatmıştı...

Başka bir gün dağlarda yabani otlar yiyerek, askerlerinin arasında en aza kanaat ederek bütün Gaule'ü dolaşan, senatonun hışmından kurtulması için en küçük şansı bile kalmayan Antuan'ın zağlı bir kılıç çeker gibi lejyonlarıyla Roma yoluna dönüşünü, herkesin artık söndüğüne inandığı bu harp yıldızının yürüdükçe parladığını, parladıkça korkunçlaştığını anlatmış arkasından zehirli oklar gibi öldürücü on dört tane *Philippique* fırlatan Ciceron'un canını çok seven, hattâ kendisine vatandaşlarını acındırmak için bütün Romayı dilenci elbisesiyle dolaşmış olan bu zayıf ihtiyarın başında dolaşan ölüm tehlikesine meydan okurcasına bir birinden acı, tahkir edici nutuklarını Senato'nun karşısında muazzam bir çığ gibi Romaya ılerleyen Antoine'ın suratına fırlattığını, hiç bir gün nezleden kurtulmayan fakat her mağlubiyetten büyük bir galip olarak çıkmasını bilen genç Auguste'ün onu nasıl sattığını anlatmış, bir tahtirevanda İtalyanın cenubundaki vilâsına kaçan Ciceronun kendisini öldürmeğe gelen askerleri sedyenin istünde ellerini yanına sarkıtarak beklediğini, kesik kafasının Antoine'ın karısına götürüldüğünü, onun da kanları sızan bu kelleden kocasının mızraklarından daha keskin olan diline altın bir iğneyi batırarak intikâm alışını tasvir etmişti.

Sözlerini bitirdiği zaman herkes vaktin epeyce ilerlediğinin farkına vardı. Hademeler bütün mektebi süpürüp evlerine gitmişlerdi... Doğrusunu söylemek lâzım gelirse tarihten anlıyanlar ama, iyi anlayanlar, onun gazetelerde çıkan yazılarını acı acı tenkit ediyorlar tarihleri vak'aları şaşırdığını meşhur isimleri harp sahalarını bir birine karıştırdığını iddia ediyorlardı, fakat 'o bunların hiç birine aldırılmıyordu. Tiberius'ün Isanın doğuşundan elli yahut altmış sene sonra doğmuş olmasının ne ehemmiyeti vardı. Anacaprideki sarayının tıraşında denize bakarak düşünceye daldığını, bu korkunç ihtiyarın garip huyları olduğunu hattâ bir gün Senatoda kendi icat ettiği bir kelimeyi kullandığı için *vatandaş* Marcellus tarafından azarlandığı hâlde ses çıkarmadan kürsüden indiğini düşünmek onun büyüklüğünü anlatmak için kâfiydi.

Konsül Romanus nihayet evlendi. Onun yapayalnız yaşadığını gören riyaziye hocası ne yapmış yapmış şehrin iyi bir ailesinden bir kızla onu evlendirmişti. Bu ince dudaklı gözlerinin etrafı kırışıklıklarla dolu sarışın bir kızdı, oldukça düğün vücudu, güzel olmamakla beraber çirkin sayılmayacak bir yüzü vardı.

Bir sene kadar çok iyi geçindiler, genç kadın kendisiyle pek az konuşan, her ağzını açısında dudaklarından bilmediği isimler dökülen bu garip adamı anlamaya çalışmış, fakat ocağın başında bitmek tükenmek bilmez kitaplardan kurşun kalemle doldurduğu defterlerden başını kaldırarak kendisini Tullia, Tarencia gibi olmayacak isimlerle çağırmaya başlayınca evvelâ merak etmiş, sonra adamakıllı korkmuş, en sonunda kocasından nefret etmişti.

Konsül Romanüs bir akşam mektepten dönünce karısının evde olmadığını gördü, masanın üstünde bulduğu mektup her şeyi anlatıyordu. Kendi kendine yemeğini yedi üşüyor, önüne geçemediği bir titreme ile çeneleri birbirine vuruyordu. Karısının her akşam oturduğu koltuğun üstünde örerken yarım bıraktığı kırmızı bir yumakla içinde makas iğne gibi şeylerin durduğu kutuya uzun uzun baktı onlara hiç dokunmadı, ateşin karşısında her zaman okuduğu kitaplara elini uzattı sonra bir müddetten beri üstünde uğraştığı Tacite tercümesini tekrar aldı, son sahifeleri okumağa başladı. Kelimelerin metindeki ma'nayı lüzumu kadar açık bir şekilde belirtiyor Tacite'e hürmetsizlik olabilecek her hangi bir şeyden kaçındığı halde tercümesinin metnin yanında gülünç denecek kadar sönük mânasız kaldığını hissediyordu, dizlerinin üstünde tuttuğu defteri ocağa attı, bu onun ateşe attığı kimbilir kaçınıcı defteriydi.

Konsül Romanüs sabah uyandığı zaman yatağında olmadığını, kitap yığınının ortasında geceyi geçirdiğini farketti.

Bütün vücudu ağrıyor, nefes aldığı zaman göğsünde garip bir sızı duyuyordu. Kahvaltı etmek adedi değildi, ağzında acı bir pas, başının içi bir yara gibi zonklayarak mektebe gitti. O gün sınıfta uğultu dayanılmaz bir hal almış, sözleri anaforu alılan bir çöp gibi gürültüye karışmıştı.

Senelerdenberi ilk defa olarak talebelerine bağırdı. Boy-nundan damarları fırlayınca, gözlerine kan oturuncaya kadar bağırdı... Sınıfta ses seda kesilmişti, yerine oturdu dersin nihayetine kadar hiç bir şey söylemeden, hiç bir hareket yapmadan gözleri bir noktaya takılı bekledi, zil çaldınca talebe her zamanki gibi birbirini çiğneyerek kapıya atılmamış, onun kendine gelmesini uyanmasını beklemişlerdi. Neden sonra yerinden kalktı, yaşlı bir insan gibi kanburu çıkmış şakaklarındaki beyaz teller gözle görülecek kadar çoğalmıştı, ayaklarını sürüyerek sınıftan çıktı.

Konsül Romanüs artık eski sakın adam değildi, en küçük bir gürültüyle yerinden fırlıyor, bağılıyor, bütün sınıf bütün koridorlar bütün mektep sesiyle doluncaya kadar bağıyor, bağıyordu. Yüzü bütün bütün sararmış, garip bir parıltı ile yanan gözleri mağaralarına sinmiş iki vahşi hayvan gibi çukura gömülmüştü. Arasına elini ateşle yanan alnına götürüyor, sonra bütün vücudunu sarsan bir şiddetle rüzgârda sallanan bir korkuluk gibi uzun uzun öksürüyordu...

Onun hasta olduğunu gören riyaziye hocası ilk önce mektebin doktoruna gırtlı vaziyetli anlatı, sonra müdürle konuşarak hiç bir hekimi görmek istemeyen, bir gün bile evinde istirahat etmeye razı olmayan öğretmeni memleket hastahanesine götürerek üç aylık bir istirahat aldılar. Hastahaneye yatırmak mümkün olmamıştı, bütün ricalar yalvarmalar hatta tehditler para etmemiş, riyaziye hocasının bir meselesi kadar açık ve makul fikirleri karşısında kaya kadar sarsılmaz inatıyla sessiz durmuştu. En nihayet gözlerindeki kararın değişmeyeceğini anlayan adamcağız başını sallayarak çıkıp gitmiş, o da yeni doğuyor gibi garip bir his, acı bir sevinçle evine dönmüştü.

Bir iki ay kadar öksürerek ayakta dolaştı. Bütün vaktini kütüphaneden taşan etrafı istilâ etmiye başlayan kitaplarının arasında geçiriyor, kimsesiz yaşlı bir komşu kadın yemeğini pişiriyor, üstünde kırmızı yün yumağıyla dikiş kutusunun durduğu koltuğa ilişmemek şartıyla ortalığı temizliyordu. Onun garip bir insan olduğunu evvelden beri bilen adamcağız bu koltuğa karşı gösterdiği sevgiyi bir büyüünün neticesi olarak kabul etmişti, kâh ayakta kâh oturduğu yerde anlamadığı, bir dille söylediği şeyleri korku içinde dinliyordu...

Üçüncü ayın sonunda Konsül Romanüsün yatağa yatması lâzım geldi, yukarıdaki odasına çıkarken bir daha hiç in-

miyecekmiş gibi bütün kitaplarını defterlerini masanın üstünde duran iki alçı heykeli beraber taşımış, hattâ üstünde dikiş kutusu ile yumağın durduğu koltuğu bile çıkarmıştı... Kitapları yataktan uzanabileceği bir yere, koltuğu her zaman görebileceği bir tarafa yerleştirdi. Pijamasını giyerek büyük bir sükûnet içinde yatağa uzandı.

Riyaziye hocası her ay maaşını getiriyor o da zarfı kâdına vererek kendi âlemine dahiyordu. Kimseye kapı açmamasını ara sıra kendisini yoklamaya gelen biricik dostundan başka kimseyi içeri bırakmamasını sık sık tenbih etmişti. Akşama kadar gözleri tavanda bir noktaya saplı kımıldamadan yatıyor, sonra nöbetle kızaran yüzü bir gülümsemeyle aydınlanarak lâtince nutuklarını söylemeye başlıyordu.

Konsül Romanüs mes'uttu, erguvan renkli sandallarının üstünde altın kartallar parlayan imparatorlarla konuşuyor, Neron'u Vespasyen'i kırmızı yüzlü korkunç Sylla'yı ayrı ayrı görüyordu .

Bazen karanlık bir muharebe meydanında mağlup olarak kaçan bir kumandan kendisini kurtarmağa gelen bir dostunu düşman zannediyor, esaret zilletine katlanmamak için kabzasını yere dayadığı kılıcının üstüne atılarak ölüyordu... Bu ne şiddetli, kesif bir hayattı. Kafasının omuzları üstünde durabilmesi için her insanın en son gücünü harcaması lâzım geliyordu. Koca Pompe İskenderiye Limanında karısının gözü önünde bir tavuk gibi boğazlanmış, kesilen başı arkasından yetişen Sezara takdim edilmişti. En büyük tarafı affetmek olan bu maceralar adamının düşmanının ölüsüne ağlamasını pek güzel bulurdu... Bazen Cesarı görüyordu, askerleri onu bir tahtirevan üstünde taşıyorlar, saçsız kadın avcısının geldiğini, kocalara karılarını zaptetmelerini haykırıyorlardı. Onun zarif ellerinde yüzüklerle etrafını çeviren bir alay asilzadeye hoş hikâyeler anlatışını, bir gün ellerine düştüğü korsanlara gülerek kurtulduktan sonra kendilerini asacağını vaad edişini, sonra hiç merhamet etmeden sözünü yerine getirişini düşünüyordu.

Konsül Romanüs bir gece kendisini pek hafif buldu. Göğsündeki ağır tıkanma derecesindeki öksürük dinmiş, anılamadığı bir rahatlık, bir saadet hissi her tarafını kaplamıştı... Yavaş yavaş yükseldiğini hissetti. Bir az sonra askerlerin omuzlarında taşıdıkları bir kalkanın üstünde silâhları pırıl pırıl parlayan muazzam bir kalabalığın ortasında bulunduğunu anladı. Gittikçe yükseliyor, ufukta kaybolan çadırları, meşe tomruklarına geçirilmiş yekpare sığırların etrafında iri boy-nuzlarla şarap içen askerleri görüyordu. Bir zafer kazanmış olmalıydı. Onların üstünde bulunduğu kalkanı ellerinin üstün-

de kaldırdıklarını, *Ave Imperator* diye bağırarak demir çemberli ağır sandıkları, şimalin beyaz tenli bâkirelerini ayaklarının dibine sürüklediklerini görüyordu. Fakat birdenbire askerler ona doğru gelmeğe başladılar, hallerinden korkunç bir maksatları olduğu anlaşılıyordu, bir kısmı üzerinde bulunduğu som altından kalkana sıçırıyor, ayaklarından yakalayıp onu aşağı almağa uğraşıyorlardı... İri vücutlu, garip başlıklar giyen sarışın Gollüler keskin baltalar fırlatıyorlar, tiz çığlıklar atan Sarmatlar ağır demir kılıçlarını başlarının üstünde döndürüyorlardı. İleride bir kaç asker oturmuşlar başındaki miğfere, sırtındaki imparator mantosuna zar atmakla meşguldüler. Dev gibi iri Nümidyalı bir muharip ayağındaki yumuşak sandalların kendisinin olduğunu söylüyor, hakkına el uzatacakları korkutmak için bir pigmenin bir vuruşta uçurduğu kanlı bşşını havada sallıyordu.

Konsül Romanüs elini omzuna götürdü, kıymetli mantosunu tutan altın agraflı söktü, erguvani mantoyu uğuldaşan, her an daha korkunç, daha tehditkâr bir hal almağa başlayan kalabalığın üstüne attı. Manto bütün ordugâhı kaplamış, ufuklara kadar sessizlik doldurmuştu. Kendisi göğsünde altın kakmalı zirhı parıl parıl parlayan kalkanın üstünde duruyordu. Elinin tek hareketiyle koca bir orduyu bir anda eritivermişti... Kartal bakışlı gözlerini karanlığa sapladı, sessizliği cenup kavimlerinin ağızlarından alevler çıkaran garip ilâhları gibi dinlemeğe başladı.

Uzaklardan çok uzaklardan ilk önce hafif bir uğultu, sonra Gaule harplerinde davullar çalarak ormanlarda kaybolan vahşî kablelerin çığlığına benzer bir ses işitti. Uğultu yavaş yavaş yaklaşıyor, silâh şakırtısına benzeyen bir gürültüye karıştığı duyuluyordu.... Ufuklardan bir alayın belirdiğini farkettiler, altın renkli bir toz bulutu kaldıran bir kalabalık kendisine doğru ilerliyordu. İlk önce tüller giymiş genç kızlar göründü, yerlere kucak kucak çiçekler serpiyorlar, tam önünden geçerken kıymetli kokular saçan buhurdanları yüzüne doğru kaldırıyor, pembe göğüsleri birer gonca gibi titreyerek şarkı söylüyorlardı. Sonra başlarında içleri ceviz büyüklüğünde renkli inciler, anber toprakları, zabercet, elmas yığınlarıyla tepeleme dolu fağfur kâseler taşıyan iki yüz zencî köle sımsıyah vücutları yağlı abanoz gibi parlayarak geçtiler, arkalarından ayak bileklerine tutturulmuş ince altın zincirler yüzünden küçük adımlarla ilerleyen bâkireler sükün etti, Boyunlarından zincirlerle bağlı on iki kral onları takip ediyordu.... İki tekerlekli arabalarında gümüş zirhlarla gözleri kamaştıran muharipler, yedi muazzam beyaz filin üstünde iki elleriyle kaldırdıkları ağır tokmakları gergedan derisinden yapılmış devasâ davullara indiren Hîmalâya dağlarının başları traşlı birer is-

kelet kadar zayıf bonzları ilerledi...

Bütün alay önünden geçiyor, filler dizlerini yere değdirerek onu selâmlıyorlardı. En sonra ellerinde ağlar, garip mızraklarla her adım atışlarında vücutlarında sert adalelerin dolaştığı yüzlerce gladlyatör göründü. Kısacık eğri bacakları koca kafalarıyla sap sarı saçlı geniş kalçalı şimal Amazonlarıyla dögüşe dögüşe ilerleyen binlerce pigme onları takip ediyordu.

Nihayet muazzam alayın ufuktan ufka uzandığı bir anda Tufandanberl görülmemiş bir ses, yüzlerce şelâlenin gürleyişini andıran bir alkış koptu.

Konsül Romanüs yatağında doğrulmuş, alnından ter damlaları, artık görmeyen gözleri karanlığa saplı dinledi, alay turuncu bir toz bulutunun ortasında ilerliyor; dinmek bilmeyen alkış gürültüleri, sonra her zaman daha gür daha ısrarlı (Konsül Romanüs) sesleri işitiliyor, sonra tekrar alkış başlıyor.

Konsül Romanüs dudaklarında bir gülümseme bir müddet daha karanlığı dinledi, sonra, elini göğsüne koydu, kala-balığı yerlere kadar eğilerek uzun uzun selâmladı. Ertesi gün yatağında ölü bulunduğu zaman dudaklarında o zamana kadar kimsenin görmediği mes'ut bir gülümseme vardı.



DAĞCI, Cengiz

C E N A Z E

Büyük babamın ölüm döşeginde yattığı eve yaklaşıyorum. Ben bu evde doğdum. Önü sofalı, pencereleri renkli, damı ki-remitli, bayırın üstündeki kaysı ağaçlarının arasında bulunan güzel bir ev bu. Evin önündeki bayırda küçük bir üzüm bağı var; solda, evi komşunun evinden ve bahçesinden ayıran sekiz dizi selvinin dibince uzayan oldukça yüksek bir duvar.

Ben bu evde doğdum; çocukluğumu bu evde yaşadım. Bu evin heryeri: karanlık köşeleri, aşınmış merdiven basamak-ları, pencerelerinin renkli camları bana yakın, gönlüme hoş ve tatlı. Anam beni bu evin içersinde doğurdu: üst katındaki odalarının birinde doğurdu, ama hangisinde, bilmiyorum, çün-kü anam beni doğurduğu gece evde che nineden başka kimse cikler yokmuş ve amcalarım eve aneak doğduğum geceden tam bir ay sonra dönmüşler; onlar için benim yukardaki oda-ların hangi birinde doğduğum bir önem taşımadığından an-neme sorup öğrenmeyi de gerekli bulmamışlar tabii.

Evet, benim hayatım bu evin içersinde başlıyor. Şimdi e-ve doğru yükselen toprak yolun ucundaki çifte kanatlı, de-mir parmaklıklı kapının gerisinde durup güneşin ışınlarında parlayan evin renkli pencerelerine bakarken ben doğmadan önce bu evde, bu evin odalarında benden bir şeyler bulundu-ğunu hisseder gibi oluyorum ve önümdeki demir parmaklıklı kapının iki kanadı da kendiliğinden açılarak ilerimdeki yol-dan gelip geçmiş, bütün müphem insanlar, şimdi biryerlerde dirilmişler gibi, fısıltılı sesleriyle bana bu evin geçmiş yıla-ra alt hatırasını söylüyorlar.

Ben daha yok'um ama yoldayım. Annem nisan ayının son-larına doğru havanın iyice ısınmağa başladığı şu günlerde Ayıdağın ötesinden göğe yükselen güneşin ışınlarıyla dolu sofadaki koltuğunda oturarak gün ışığına kavuşacak olan be-ni bekliyor. Aradabilir elindeki nakışını dizleri üstüne bıraka-rak omuzlarından göğüslerine sarkan atkısının ucuyla kirpi-klerinin uçlarında biriken yaşları siliyor. Annem gizlice ağlı-yor. Sonra güneş Ayıdağ'ın üzerine gelip Gurzuf'un damlarını

iyice kızdırmağa başladığı sırada evden çıkıp demir parmaklıklı kapıya doğru yürüyen babamın arkasından bakarak: Kızdır inşallah, kız.." diyor. Babam kapının ötesindeki nar ağaçlarının gerisinde gözden kaybolunca annem gene de nakışını eline alıyor, aynı sözleri tekrarlarlarken yüzündeki çizgiler hoş ve tatlı bir ifadeye bürünüyorlar. "Kızdır, kız.." Ya oğlansa? Bunda üzülecek ne var?

Gurzuf eski bir kasabaydı. Benim büyük babamdan çok daha yaşlıydı Gurzuf ve Muhammet ümmetinden olan Gurzuflular da Gurzuf gibi eski, sessiz sakin bir hayat yaşıyorlardı. Denizin kıyısında duran Ceneviz kalesi, bayırdaki beyaz caminin göğe yükselen nazlı minaresi birbirlerine bakarak kurmuş duvar çeşmelerinin yosunlarında saklı Gurzuf'un geçmiş yıllarını hatırlıyorlardı ve onlar Gurzuf'un geçmiş yıllarını hatırlarken kuzey den Puşkin gibi, Mıskırcıoğlu gibi, Çenov gibi edip ve şairler geliyor, Gurzuf'un kıyılarında oturuyorlar, sonra geri, soğuk ülkelerine dönüp orda Gurzuf'un güzelliğine balladlar yazıyorlardı. Gurzuf'a hanımlarıyla, çocuklarıyla yabancı dilde konuşan yabancılar da uğruyorlardı, uzakta durarak Gurzuf'un camisine bakıyorlardı Gurzuf'luların başlarına giydikleri sarıklı feslerine bakıyorlardı, uçkurlu şalvarlarına, kalpaklarına bakıyorlardı, yokuş yollarda garip buldukları küçücük eşeklerini seyrediyorlardı, Gurzuf'un kıyı bucaklarındaki çamlık ve meşeliklerde köşkler kurup yaşayanlar da oluyordu ama Muhammet ümmetinden olan Gurzuflular, Veli'nin dediği gibi, batıda olup biten büyük inkılaplardan habersiz oldukları gibi Puşkin'in adını da bilmiyor, gelip gidenlerle de, Gurzuf'un kıyı bucaklarındaki çamlıklarda köşkler kurup yaşayan yabancı ülkenin insanlarıyla da ilgilenmiyorlardı.

İşte böyle eski, müzede saklı gibi, köhne bir hayat yaşayan Gurzufluların içinde babam günün birinde milliyetçi oluyor. Ben daha yok'um ama babamın milliyetçiliği benimle başlıyor ve ben doğmadan önce de bitiyor.

Günün birinde babam sofada doğacağım günü bekliyen anneme doğuracağı çocuk kız olursa adının Ayyarık, oğlan doğarsa Taşdemir olacağını söylüyor. Annem bu adları tahaf buluyor tabii. Yalvarıp yakararak böyle gülünç adların kendi ailesi için yakışık almayacağını söylüyorsa da babam dinlemiyor. Ancak annemin ve amcalarımın ısrarları üzerine ilk çocuk kız doğarsa adını annemin, ilk çocuktan sonrakilerin adlarını da kendisinin seçeceğine karar veriyorlar.

Babamın milliyetçiliği sadece daha doğmamış ama doğacak yavrularına ad takmakla kalmış olsaydı bundan kendisine de, anneme de, Muhammet ümmetinden olan ve sakin bir hayat yaşayan Gurzuflulara da hiç bir türlü ziyan gelmezdi

tabii, ama babamın milliyetçiliği başdöndürücü bir tezlikle gelişip yayılmağa başlıyor. Bunu babamın milliyetçiliğiyle bir ilişkisi olup olmadığını bilmiyorum ama, bu atılgan ve kavgacı adam, sıhhati pek sağlam olmayan, sık sık hastalanan annemi daha evlendiklerinden bir ay sonra evde yapayalnız bırakıp gidiyor, günlerce, bazan da haftalarca evine uğramadığı oluyormuş, Vaktini nerde ve nasıl geçirdiğini kimse bilmiyordu, ama kendi akranlarıyla Gurfuz'a uğradığı zaman yaz aylarında aileleriyle gelip Gurfuz'ta köşklerinde dinlenen kıyıda gezinen Rusların yüzlerine karşı Rus Çarının aleyhinde söz söylemek cesaretini buluyor, bu cesaretini Çara sövmek derecesine kadar yükseltebiliyordu. Çara karşı söz söylemekle Gurfuz hoca ve imamlarının nazarında babam milliyetçiliğin sınırlarını çoktan aşmış bulunuyordu. Bunu bir gün camiye çağırıp kendisine hatırlattıkları zaman babamı büsbütün çığrından çıkarıyorlar. O günden sonra, hele ramazanda, güpe gündüz ağzında sigarası, başı fessiz kalpaksız, caminin önünden geçip gidiyor, kasabaya inip içki içiyor, sonra çarşıdaki Rus polislerine sataşp hemen her gün yeni ve çirkin hâdîseler çıkarıyor.

Ben doğmadan tam bir ay önce akşamın hayli ilerlemiş saatlerinde çarşının kenarındaki karakol'un yanında çıkardığı kavga babamın ölümüyle bitiyor. Polisin karnına sapladığı bıçak ve aşağıdaki iskeleğe doğru koşarken arkadan sıkılmış kurşunlarla babamın bu garip milliyetçiliği sona ermiş bulunuyor.

O akşam sağanak halinde yağmur yağıyormuş. Babamın iki saatten beri iskeleğe inen taş merdivenlerin üstünde cansız yattığını duyan annem evinden fırlıyor, fakat iskeleğe inen taş merdivenlere varmadan Gurfuz gençlerinin omuzlarında taşıdıkları kocasının cesedi ardından saçlarını yola yola, yanından geçtiği evlerin duvarlarına başını vura vura evine dönüyor. Bundan sonra annemin ancak beni doğurabileceği kadar gücü kalmış olacak ki, doğduğum günden tam altı ay sonra kendisi de hayata gözlerini kapıyor. İşte, kimbilir nasıl ümitlerle, genç kalplerinden fışkıran neşe ve sevinçlerle kurulmağa başlanmış bu ocak, bir saman ateşi gibi yanıp alevlenmesivle sönmesi bir oluyor.

Babamın ve polisin ölümleriyle sona ermiş kavga öteki amcalarıma da tesir etmiyor değil. Beş kardeşten üçü daha o yılın yazı bağlarını bahçelerini, bütün mal mülklerini satıp savurup karşıya, Ak Toprağa (Türkiye'ye) geçiyorlar, iki küçük kardeş ise yaşı hayli ilerlemiş bulunan ve tam o sırada "Son günlerinden" birini yaşıyan büyükbabamın ölümünü beklemeğe ve kendisini bu atalar toprağına gömdükten sonra karşı yakaya göçmeğe karar veriyorlar.

Onlar hakkında esas bilgim bu kadardır ve ben hiç bir vakit onların hayat maceralarının derinliğine inmedim, hattâ onların hayatlarıyla ilgilenmeğe kendimde bir ihtiyaç hissetmedim. Babamın doğmamı beklemeden ölüme sürüklenmesi, annemin genç yaşta ölümü bana bir zamanlar görüp unuttuğum bir rüya gölgesi gibi geliyor ve ben düşüncelerimle ikisinin hayat ağlarına tutulduğumu sandığım bir anda: "Alın-yazıları öyleymiş" diye bu ağların içinden hemen sıyrılıp çıkıyor, kendi hayatımı yaşamağa bakıyorum.

Çocukluğum bu evde geçti. Bana önce sütannem olan, sonra da beni bahçemizde gezdiren, kaysı ağaçlarının gölgesinde beni kucağına alıp bana masallar söyleyen Gülsüm hanım baktı. Gülsüm hanımı yalnız söylediği masallarıyla, başörtüsüyle, altınlarla süslü fesinin kulağının üstüne düşen püskülüyle, ellerinin beyazlığıyla ve dolu, koca, sıcacık memeleriyle hatırlıyorum, ve Gülsüm hanımı evimizin aşınmış merdivenlerini, renkli pencerelerini, bahçemizin taş duvarı dibindeki çocukluğumda büyük bir ilgiyle seyrettiğim karınca yuvalarını sevdiğim kadar seviyorum ancak. Sonra amcalarım beni Gurfuz mektebine verdiler, ama yaşım onbiri bulunca büyük amcam beni bu mektepten alıp Yalta'ya gönderdi. Yalta'da üç yıl kaldıktan sonra da beni Akmescl'te Rus seminarına yerleştirdiler ve benim hayatım, benim gerçek hayatım da bundan sonra başladı sanırım.

Şimdi annemin beni üst katındaki odalarının birinde doğduğu eve doğru ağır ağır adımlarken beni bu evde garip ve olağanüstü bir şeyin beklediğini hissediyorum. Her yer sessizdi, her yer ölü gibiydi, güneş hâlâ yakıcıydı, ama ben yorgun değildim, çünkü bayırın üstündeki, üst katındaki odalarının birinde doğduğum eve doğru adımlarken bahçe duvarının dibindeki karınca yuvalarının yanında, kaysı ağaçlarının gölgelerinde, üzüm bağının kütükleri arasında yıllarca saklı kalmış çocukluğumun gölgesi ayağa kalkıp yanıma geliyor, kavurucu güneşin ışınları altında benim yüzüme bakarak gözlerimi ve gönlümü serinletiyordu.

Sonra evin önünde tek başıma durdum ve başımı kaldırıp yukarıya baktım. Yukarda, sırtı benden yana döndük, dirsekleri sofanın korkuluğuna dayanık bir halde, amcam duruyordu, ama iki amcamdan hangi biri olduğunu bilmiyordum, çünkü başlarında kızıl fesleriyle, iyi kumaştan dikili kara elbiseleriyle, hele boyca ve hareketleriyle de birbirlerini andırıdıkları için uzaktan ikisini ayırd etmek hayli zor oluyordu.

Aşınmış merdivenlere yaklaştım, durup merdivenlere, sofa tavanına baktım. Tavanla sofa merdivenlerinin bitişiğinde

örümcek ağıları vardı. O örümcek ağıları ben çocukken de oradaydı galiba... Ağır ağır, her iki - üç basamakta durup dinlenerek sofaya çıktım. Amcam, dirsekleri hâlâ sofanın korkuluğuna dayanık, başını benden yana çevirdi, dalgın dalgın baktı yüzüme, umu konuşmadı. Öbür amcam sedirde oturuyordu. Sofada üç beş koltuk, üç beş iskemle vardı. Koltukların birbirlerine yakınlığından ve duruşlarından az önce üzerlerine oturulmuş olduğu belirliyordu. Çit yoktu. Sessizliği arada bir aşağıda, demir parmaklıklı kapının yanından geçen yolda bir atın taşlarını çarparken demir nallarından çıkan sesler bozuyordu.

Derken sedirde oturan amcam ayağa kalktı, yüzüme kısa bir bakış attı, sonra iki elinin parmaklarını birbirine geçirip parmaklarını şaklattı ve kenetli kalmış ellerini karının üstüne koydu, uzun uzun denize bakıp durduktan sonra bakışlarını sofada kenar odanın kapısına, oradan da yüzüme doğrulttu, sonra sedire otururken, gözleri hâlâ yüzümde, soğuk ve sâkin bir sesle:

Ayaklarımda hafif bir kesiklik hissettim, ama bu kesiklik çabucak geçti. Bir an kımıldamadan durdum. Sonra gözlerim yaşarmaya başladı. Ama gözlerim büyükbabamın ölümüne değil de başka bir şeye, belki amcalarımın dedemin ölümünü benim yorumladığım gibi yorumlamamalarına yaşarmıştı.

Dedem öldü. Evet dedem en sonu döşeginde uzandı, yüzünü le'den yana çevirdi ve öldü. Niçin bilmem içimden sevinç ve mutluluk dalgaları geçtiğini hissettim. Aşağıdaki bahçenin kaysı ağaçları gölgesinden, duvarın dibindeki karınca yuvalarının yanından, bayırdaki üzüm bağının kütükleri arasından yılların töresinde saklı kalmış çocukluğumun gölgesi ayağa kalkarak hoplaya hoplaya eve koşuyor, merdivenleri çıkıp sofada yanıbaşında duruyor ve ben çocukluğumun gölgesine bürünerek gidip sedirde amcamın yanında oturmak, amcamın ellerini tutarak bana dedemin nasıl öldüğünü anlatmasını, ama tıpkı Gülsüm hanım gibi anlatmasını istiyordum. Amcamsa kenar odanın kapısına uzun uzun bakıp durduktan sonra gene de ayağa kalkarak gitti, öbür amcamın karşısında durdu.

Sessizce merdivenleri indim.

Tam bir saat sonra sofaya çıktığımda iki amcam sedirde, birbirinin yanında oturmuş, dedem üzerine, daha doğrusu dedemin bıraktığı paralar üzerine konuşuyorlardı. Dedem ölmeden önce bıraktığı paranın hepsini Gurzuf ve Gurzufa yakın köylerin imamları arasında üleştirilmesini istemiş olacaktı ki, küçük amcam bu para imamlar arasında, üleştirilmeden önce üstünden ayrılacak bir miktarıyla Gurzuf mezarlığının bir kaç yerinde çökük duvarını ve kapısını tamir ettirmek gerektiğini ısrarla anlatıyor, öbür amcam ise böyle bir teşebbüse yanaşmak istemiyordu. Bu münakaşa dedemin ha-

yata gözleri kapandığı andan beri sürüp gidiyordu galiba; küçük amcam mezarlıkta hayvanların otladığını, büyükbabam hayattayken yaşının çok ilerlemiş olduğundan böyle şeyleri düşünemediğini anlata anlata bir hayli bezmiş ve usanmış olacaktı ki, sık sık ayağa kalkıyor, sofanın bir ucundan öbür ucuna gidip geliyor, sofanın bir ucundan öbür ucuna gidip gelirken tosat tosat içini çekiyor, sonra iki elini birden yanbaşılarına atıp gene de sedirde oturan büyük amcamın yanına gidip oturuyordu; öteki amcamsa sadece başını sallıyordu ve dedemin ölmeden önce paralar üzerine söylediği sözleri küçük amcama hatırlatmakla yetiniyordu.

Sonra sedirden kalktı ve ellerini birbirine vurarak;

— Bu kadar! dedi. Bu para Gurzuf ve Gurzuf'a yakın köylerin imamları arasında üleştirilecektir. Cenaze yarın!

Büyük amcamın yüzü sert ve gergindi ve bana bakıyordu. Bu paralar beni de ilgilendirmiyor değildi, ama bunu amcalarıma belirtmeksizin ikisinin lâfını dinliyor, ağız açmıyordum. Sonra dedemin cesedinin yattığı odaya doğru yürüdüm. Yavaş yavaş yürüdüm. Dedemin ölüsünü değil de geride bıraktığı paralarla ne yapılmasının gerektiğini kendisine sorup öğrenmek için yürüdüm sanki, ama daha oda kapısına varmadan amcam kısık ve katı bir sesle:

— Niyazi! dedi.

Durdum. Dönüp amcama bakmıyor, bakamıyordum. Onun sesinde, onun Niyazi deyişinde hoşuma gitmiyen bir şey vardı. Ondandır dönme istemiyordum, dönmeğe mecbur da değildim. ama döndüm. Amcam sofanın orta yerinde durmuş, kolları yanbaşılarına düşük, elleri her zamanki gibi beyaz ve cansızca. gözleri her zamanki gibi sönük ve dumanlı, bana bakıyordu, ama öyle bir tavırla bakıyordu ki, bana baktığını yalnız ben biliyordum.

— Evet, dedim.

Amcam ses etmedi. Susuşundan benimle konuşmak istediğini anlıyordum. Neydi konuşacağı? Dedemin bıraktığı paralar mı? Belki.

— Evet, efendim! dedim.

Amcam o dumanlı gözleriyle başımın üzerinden boşluğa bakıyordu, ama öylesine ciddi, öylesine uzak ki, kendisi de boşluğun bir parçasıydı sanki.

— Buyurunuz, diye tekrarlardım.

Hâlâ baktığı yere bakarak:

— Büyükbabanı mı görmek istiyorsun? diye sordu.

— Evet, dedim.

— Fesini giy öyleyse.

— Fesimi mi? Neden?

Sustum birden. Doğrusu amcama neden bahsedeceğimi

bilmiyordum. Şaşırmış gibiydim. Başıma fesimi geçirmeyi gerçekten do unutmuştum, dedemin yattığı odaya fessiz girmeye niyetim yoktu zaten, ama gene de şaşırmış bir durumdaydım ve amcamı baktıkça içimde bir şey bana dedemin kenar odada ölüm döşeginde yattığını, ama henüz ölmediğini söylüyordu, odaya girince dedemin horul horul uyuduğunu göreceğimi söylüyordu, yarın bahçemizde yaksı ağacının gölgesinde «önmüş çubuğunun yanında büzülmüş uyuduğunu göreceğimi söylölürdü, yarın bahçemizde kaysı ağacının gölgesinkarken benden ne istediğini kestiremiyordum bir türlü.

Sonra biraz sert, biraz da titrek bir sesle gene:

Fesini giy! deyince fessiz olduğumun farkına vardım, ama, niçin bilmem, o anda da daha iki hafta önce bir pazar günü Neva parkında, kocaman kestane ağaçlarının gölgesinde kadınlarıyla, çocuklarıyla kol kola gezinen Rusların bir kulübenin yanında durarak tüfeklerle orda kızıl fesli koklalara nişan alıp eğlendiklerini hatırladım ve güldüm.

Amcam üzerime doğru yürüdü, ben ise orda, içerisinde dedemin cesedi yatan odanın kapısı yanında durmuş, amcama bakıyordum, ama görmüyordum onu, tanımiyordum bile, yalnız gülüyordum, gülüyordum, gülüyordum; ben doğmadan önce bana ait ölü bir ömür, toprağa gömülmüş ölü bir ömür, üstü nemli ayaklarımın dibinden fışkırıp içime girdiğini, kan damarlarıma dağıldığını, yüreğimi sardığını hissediyordum ve güldükçe gülmek istiyordum, ama öylesine mutlu ve sevinç içinde gülerek de ömrümüzün korkunç bir rüyaya, bir hezeyana benzediğini de hissediyordum, çünkü üzerime doğru yürüyen amcamın gözlerini gördüğüm anda çenelerim çarpıyor ve bayılacak gibi oluyordum. Sonra Gurzuf'un ayaık, mas-mavi göğü birdenbire karardı, yüzüme şimşek gibi bir şey çaktı ve ben iki dizimin üstüne düştüm. Dizlerime düşünce daha demincek ayaklarımın dibinden fışkıran hayatı yakalamak istemişçesine sofanın tahtalarını tuttum, ama yakaladım mı, yakalamadım mı, bilmiyorum, ellerimi açıp avuçlarımın içine baktığım zaman avuçlarımın içinde kıpkızıl kan gördüm.

Bu kan benim kanımdı. Kızıl ve sıcacık. Burnumdan, patlamış dudaklarımdan damla damla, topar topar avuçlarımın içine düşüyor, yüzüme doğru kaldırdığım ellerimden bileklerime, bileklerimden dirseklerime süzölüp yerlere dökölüyordu.

Gözlerimi avuçlarımdan alıp sofada amcalarımı aradım. Henüz merdivenleri iniyorlardı ki, merdivenin korkuluğunda birinin soluk, âdeta cansız elini görebildim yalnız.

Sofada yalnızdım. Ben ve kenar odada yatan ölü dedem. Düşünmüyordum dedemi. Amcalarımı da düşünmüyordum, düşünemezdim de, çünkü hâlâ ellerime bakıyordum, baktıkça

da acıyordum kendime, kendi kanıma, çünkü gençtim daha ve dedemden başka bir hayat yaşıyacağımı biliyordum, dedemin hayatından başka bir hayat yaşamam için de bu kanımın gerektiğini, gerekeceğini hissediyordum.

Sonra kalktım, içinde dedemin ölüsü yattığı odanın kapısı hanında durarak sırtımı duvara dayadım. İçim, kafam bomboştu. Denize, çamlıklardaki köşkerin ısı ısı damlarına bakıyordum. Bahçemizdeki ağaçların gölgeleri uzamıştı, bayırdaki bağımız uyumak üzereydi, her yer sessizdi, her yer ölü gibiydi, yalnız aradabir sessizliğin içinde uzakta bir atın taşlı yolda nal sesleri kırılıp gidiyordu ve ben dalmış, akşamın kucağına sokulan Gurzuf'a bakarken ellerimdeki kanlarımı da unutmuştum. Sonra birden irkildim ve dedem de, dedemin cesedi de odada değilmişçesine, kapıyı açarak içeriye atıldım.

Dedem odanın orta yerindeki döşekte uzanmış yatıyordu. Üzerine kar gibi bembeyaz bir çarşaf çekilmişti. Yaklaştım. Dedemin cesedi yanında bir müddet durduktan sonra eğilip çarşafın ucunu kaldırdım; kaldırınca da hemen geri çekildim. Korkuyordum galiba. Ama neden? Gene de yaklaşıp dedemin ölü yüzüne iyice bakınca korkuma sebep ölü dedem değil de başka bir şey olduğunu anladım.

Ölü olan yalnız dedem değildi sanki. Başımı kaldırdığım zaman karşıda duvar saatinin durduğunu gördüm ve korkuma sebep dedemin ölüsünden çok saatin duruşu olduğunu kalbimde hissetmiş olacaktım ki, karşı duvara yürüyerek saati kurdum. Saatin tiktaklarıyla yalnız korkum değil, odada süren boğucu hava da dağıldı, hattâ dedemin ölü yüzü bile değişmiş gibi oldu. Şimdi onun yüzüne yakından ve ilgiyle bakabiliyordum, ama baktıkça onun hayattayken canlı yüzüyle halen cansız yüzü arasında büyük bir fark olmadığını görüyordum. Güzeldi yüzü, tıpkı hayatta olduğu gibiydi, ama cansızdı ve baktıkça onun yüzü beni bu odayı donatmak için rafa konacak bir bezek kadar ilgilendirdiğini hissediyordum.

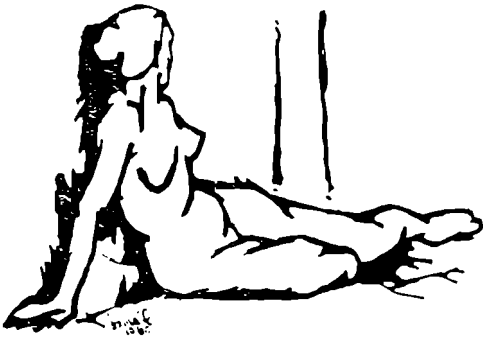
Odadan yorgun ve bitkin çıktım. Ertesi gün dedemin cenazesinde yorgunluğum daha da artmıştı. Gurzuf imamları tarafından sofada son dualar okunurken bahçede kaysı ağaçlarının gölgesinde oturdum, bayırdaki üzüm bağının kütükleri arasında dolandım ve öğlenin hayli ilerlemiş saatlerinde dedemin tabutu evimizden çıkarıldığı zaman bahçeden çıkıp cenaze merasimine katıldım.

Cenaze Beyaz caminin gerisindeki mezarlığa inen yolun ucunda durduğu zaman güneş artık Gurzuf'un iskelesi üzerindeydi ve biri Adalar'la Soğuksu arasındaki denizin yüzüne bir çuval mücevher serpmişçesine, sulardaki ışınları pırıl pırlırdı. Hava sıcaktı, çok sıcaktı, ama taş duvarların diplerindeki kuru otlardan rütubetli bir koku geliyordu, çünkü yazın

sonu yaklaşıyordu artık ve havadaki güz güneşli yerlerden kaçarak golip camlı duvarının gölgesinde saklanıyordu, yavaş yavaş taş duvarların diplerine çöküp yerleşiyordu. Kimsecikler yoktu yoktu, cenaze yolunda kimseciklerin gereği de yoktu belki, ama gene de hayattayken kimbilir kaç kere inip çıktığı bu yolla son defa olarak dedemi görmelerini istiyordum. Adımlıyorduk ağır ağır, önde omuzlar üstünde tabut, arkada biz, ellerimiz karınlarımızın üstünde kavuşmuş, omuzlarımız sarkık, aşağıda mezarlık ve mezarlığın kıyısında kazılı nemli toprak dedemi bekliyordu.

. Cenazeden sonra dedemin tazecik kabiri yanında yalnız kaldım. Çıt yoktu. Ayıdağ'ıyla Yayla'nın arasından gelen hafif bir yel Tübya kırlarını tarayıp mezarlığa iniyor, eski kabirlerin, bir yana sarkık kabir baştaşlarının aralarında geziniyordu. Güzel bir yerdı Gurzuf'un mezarlığı. Gurzuf'u sevdiğim kadar Gurzuf'un mezarlığını da seviyordum, sevecektim elbet, dedem de burda yatıyordu üstelik. Onun kabiri, toprağının tazecik olduğundandı belki, öteki kabirlerden daha sevimli, daha bir cana yakındı ve orda durmuş dedemin kabrine bakarken onun hayatını sevmek, onun hayatına bir değer vermek istiyordum, ama düşünemiyordum bir türlü, çünkü Tübya kırlarından gelmiş bir hindiba dedemin kabiri üzerine konmuştu. ve ben ısrarla hindiba otuna bakarken içimde bir ses bana hindiba otunu da, dedemi de bırakıp sakin bir duayla mezarlıktan çıkmamın gerektiğini söylüyordu.

İçimdeki sese uyarak kalktım, sakin bir duayla mezarlıktan çıktım.



DEMİRSEKEN, Bedü

K A N

Küçük adamın, çeketinin altında sakladığı birşey vardı. Göğsünde sıkıyordu. Ellerıyla örtmeye çalıştığı halde onun gerçekte, taşıyanına utanç değil, olsa olsa kötülük getireceğini bilmiyordu. Bilemezdi zaten; oysaki görünüş başka türlüydü: Kovulmuşcasına kapısından fırladığı bankayı "soymuş ta kaçıyor," derdiniz... Yüzüne, yaşamadan bıkmışlık yayılmıştı ve bu hastalık gözlerinde daha da derinlerde duruyordu.

Sırtına çürümüş güz yapraklarını andırır ıslak, tozlu bir ceket geçirilmişti. II

Asfalt yol silyah, sedef sedef parlıyor.

Küçük adam, bir süre yönünü seçip te koşana dek yerinde sıçrayıp durdu. Beşinci lise durağında şehirlçi otobüslerinden biri bekliyordu. Neredeyse kalkmak üzereydi. Arka kapıya saldırdı adeta. Ayağı tökezlenerek, yere kapaklanır gibi içerliye girmişti. Ortalarda bir koltuğa ilişti, beklemeye başladı.

Küçük adamın, kemikli sarı yüzü, bozkır dikenleri gibi kül yeşilli gözleri vardı. Şimdi biraz olsun rahattı. Sıkıntıyı henüz defedememişti; ama gene yolculara dostça bakmaya çalıştı...

Mümkün olsa da onu gldeceği yere dek uçuruverseler... Sonra aklı karıştı gene: Bütün suç kucağındaki O şeydeydi. Güçlüğü başladığı nokta Oydu; çünkü O da canlıydı; çünkü O da kışiden ayrılmış bir parçaydı. Kafasının bütün küçüklüğüne rağmen bunu seziniyordu. "Gözleri yoldadır," diye düşündü .

Biletçi o yöne kısık sesle birşeyler gevveliyerek yaklaştı:

"Bilet almayanlar, paraları bozuk verelim."

İşte o zaman küçük adamdan çok, Onun göğsüne, sıkıca bastırdığı o şeyi gördü... Başına dikildi kaldı.

"O ellindeki ne?"

Küçük adam terlemeye başlayınca yüzü daha çok sarar.

dı. Kucağındakini küçük elleriyle örttü... Bir şarap; ya da bodur bir likör şişesiydi bu... Yüzü kırık ve donuk duruyordu. Tipasına bir iki kısa, ince cam boru geçirilmiş, sonra içine dura dura morlaşmış vişne şurubunu andırır bir sıvı doldurulmuştu...

Biletçi şoföre bağırdı:

"Dur! yürüme!" Sonra küçük adamın üzerine eğildi:.

"Ne var içinde onun?"

Küçük adam susuyordu.

"Söylesene be!"

Öteki, şişeyi kucağına bastırmakla yetindi. Huzuru kaçırmıştı. Gözleriyle yolculardan yardım dileniyor, Neden sonra:

"Kan," diye mırıldandı, kısaca.

"Kan ha!" Biletçi davranışını şaşırdı hemen: Rengi uçuverdi, yüzü karıştı, öne koştu, geriye gitti geldi.

"Şoför yürüme, in aşağıya arkadaş!"

Olayla ilk ilgilenen bir genç kadındı. Küçük adamın yanındaki sıraya oturmuştu. Kumral saçları, omuzlarına dalga dalga iniyor; cilalı tırnakları, kucağındaki sık deri çantanın sapıyla oynuyordu. Siyah gözlerde bir bozkır fırtınası koptu kopacak, sonunda taşıtı:

"Niye indirmek istiyorsun onu?"

Çenesi belirsizce titreyen biletçi yeniden.

"Şoför yürüme bak!" diye bakırdı.

"Saçmalık!"

"Otobüse elindeki O şişecyle binemez hanım."

"Bak hele?"

"Binemez dedik, bitti, bindirmem!"

Kadın dudaklarını ısırды; yüzü iyice gerilmişti. Gözleri ateş:

"Nereden biliyorsun?. Bunu nasıl yaparsın?. Ne hakla?"

"Bilirim bilmem o beni ilgilendirir."

Önden birisi söylev verir gibi ayağa kalktı, toparlandı:

"Kan bu, infilâk etmez", dedi. "Beyler! hiçbir zaman kanın yandığı görülmuş müdür, size sorarım?"

Sonra başkaları bağırdı:

"Hadî şoför abi, sür şu otobüsü!"

"Bas gaza be arslanım!" "Bas gaza, akdırma.."

Otobüs hâlâ Beşinci İse durağında bekliyordu. Küçük adam bir türlü yltiremediği ilymsenliğiyle yolculara baktı. Ortalarda dönen akıl erdiremediği bir şey vardı: "Ne istiyordu bu adam ondan? Nasıl kovuştu bu? Hem niye?"

"Geç kaldım diye" söylendi kısaca.

Biletçi öne gayesiz koşusunu tamamlamış, dönüyordu:

"Sen inecek mısın?.. Söyle inmiyecek mısın?"

İki sıra geriden iyi giyimli bir adam kalktı; onlara doğru geldi. Ak düşmüş şakaklarıyla oynuyordu.

"Ben doktorum." Ona ahdırış eden olmayınca sesini yükseltti.

"Biletçi! sana söz gelirse sorumlu benim, anladın mı? kartımı da al vereyim.. Yürütün şu arabayı artık."

"Ne yaptığını bilmiyor canım."

Biletçi dondu kadını süzdü: "Şu boyalı şebeğe de bak be," diyecekti. "Bayan sen karışma" demekle yetindi. "İndiririm de bindiririm de."

Kadın doktor olana sordu:

"Beyefendi, biletçinin yaka numarasını aldınız mı?"

Doktor, kadınla ilgili değildi. Küçük adama doğru eğilmişti:

"Kanı nereye götürüyorsun?"

"Işıklıdaki Sağlık hastahanesine, orada kapıcıyım." Kucağındaki şıseyi sıktı. "Kan bankasından aldım bunu. Geç te kaidik."

"Herkesin işi gücü var, bekliyemeyiz."

Kadın sesin geldiği yöne döndü, baktı. Ayakta duran bir gençle göz göze geldiler. Kadın onu tiksinti ile süzdü. Gençin gözleri "Ben de sizdenim," diyordu. "Ama bu otobüsü yürütmek lâzım; amaç bu olmalı önce, sonra konuşulur."

Ortaya tıknaz yapılı bir herif fırladı. Uzun uzun kolları, geniş omuzlarıyla zıt daracık kalçaları vardı; kumarhane kapıcıları gibi. İri siyah gözler bu sefer Ona bakıyor. Gözler, "Hadi!" dedi. Herif biletçinin koluna biraz sertçe yapıştı. Dudaklarını çıgınlıyor.

"Ahhap! şuraya — SİGARA İÇİLMEZ — diye yazmışsın; bir de — ŞİŞEYLE BİNİLMEZ — diye yaz da as!"

Biletçi irkildi, kolunu sıkan acı kuvvet şaşırtmıştı Onu. İki üç kişi daha ayaklandı; biletçiyi otobüsün boş arka sahanlığına doğru sürüklediler. Şöfor de: "Yürüt şu gâvur yapısını!" diye bağırıyorlar, "yürüt."

Şöfor, "biletçi bilir," dedi. Gene asfalt yolun derinliklerine daldı. Kılı kıpırdamadı.

Hava sıcaktı. Asfaltın siyah, sedef yüzüne güneş yapışmış gibiydi. Bozkır rüzgârları bodur akasyaların arasında gezinip duruyordu.

Otobüs, hâlâ Beşinci lise durağında bekliyordu.

Biletçi arka sahanlığa sürüklenirken yiyecekmişcesine küçük adamın yüzüne baktı, sonra hırladı:

"İn taksiye bin!"

"Taksiye binecek param yok, baş baş. Beni çok geç kodun."

"Nasıl uğraşıyor be?"

"Bas gaza şöför!"

Kadın yerinde duramıyor:

"Çantanın içinde ne var, biliyor musun? Ha?"

"Bayan talimatnamede..."

"Hanl göster?"

"Çantanı niye aramadın?"

Küçük adam "beni beklerler" diye söylendi yavaşça. Biletçi sarıktığı yerden bağıyordu:

"İnecek misin polis çağırayım mı?"

Doktor olanı:

"Çağır" diye bağırdı. "Seni şikâyet edeceğim."

Tıknaz herif:

"Çağır be!" diye hırladı. "Çağır ve yapacağımı geriye ko-ma."

"O bir ölmeli Allahtan!"

O, dediklerinin ismini bile bilmiyorlardı; fakat, tanıdıklarına bu derece güvenleri ve inanışları vardı

Biletçi kendisini iten omuzların, kolların arasında bir delik buldu ve oradan genç kadına pıs pıs baktı. Tam birşeyler söylemeye hazırlanıyordu ki otobüsün arka kapısından savuluverdi; ama hemen toparlandı... Yol kavşağındaki noktaya doğru koştu. Küçük adama:

"İnmeyeceksin." dediler o kadar. Bu emir sert ve kesin-di.

Gelen kavruk, soluk yüzlü bir memurdı. Polisten çok uysal bir şeftrene benziyordu. Arkasına gizlenen biletçiye sor-du:

"Hangisi?"

"Na işte!" diyerek gösterdi öteki.

Polis adamın küçük oluşuna üzölmüşçesine (!) yumuşak:

"Şişede ne var?"

"Kan!"

Belli etmek istemedi; fakat onun da rengi bozuldu. Biletçi babasının gölgesinde horozlanan çocuklar gibi:

"İn aşağıya da otobüs kalksın," diye gürledi. "Amma uğraştırdın ha!"

"Bu insanlık değil bunu..."

"Su bayandan şikâyetçiyim, ondan da, ötekilerden de, hepsinden..."

"İnsan dayanamıyor, karışmasa çatlar."

Tıknaz herif kadını yan gözle süzdü:

"Susun bayan!"

"Biz bu arabayı yürütmesini biliriz." "Ben şöförüm."

"Kimsenin ruhu duymaz." dedi bir başkası. "Ama yakışık almaz."

"Bir doktor ol da..."

"Ha, bakalım daha konuşun."

Küçük adam isteksizce ayağa kalkmıştı; şişe kucağında idi. Polis, yolculara üstten bir baktı. Sonra biletçinin kucağına eğildi birşeyler söyledi; hemen de küçük adamı azarlamaya başladı:

"Sen de arkadaş, şu şişeyi bir kâğıda saramaz mıydın?"

"Öyle ya!.. tabii sarardı. İnsanlar bazan düşüncesiz, çoğunluk aptal mı oluyorlar nedir?"

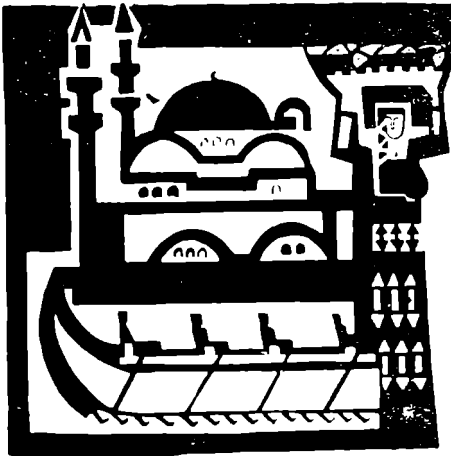
Arka sıralardan küçük adama bir gazete uzatıldı. O da yalan yanlış şişeyi buna sardı; kucağına bastırdı, koltuğa ilaştı ve bekledi...

Biletçi öne doğru elini yelpazeledi: "Tamam çek!" diye bağırdı.

Şöför gözleri asfaltın derinliklerinde, kontağı açtı, vites kolunu ayarladı, marşa bastı. Motor bir garip güültüye başladı: gar, gar, gar.... gar gar. Araba sarsıldı sarsıldı fakat yürümedi bir türlü...

İçeridekiler, otobüsü itmek üzere aşağıya indiler...

Işıklı semtine giden asfalt boyunca koşmakta olan küçük adamla, artık kimse ilgilenmedi.



DUYGULU, Behiç

SİREN SAÇLARIM NERDE?

Hiç aklımda yoktu.

Sabahları işime giderken köşeleri dönerdim, onsuzdum. Tüm köşeler o caddeye çıkmazdı. Ama ne zaman köşeleri dönssem o caddede bulurdum kendimi. Ortalık renksizse daha çıkmamıştı. Nerde, caddenin hangi metresinde rastlıyacağımı düşünür içim içime sığmazdı. Yeşil göründü mü tüm cadde yeşildi, mavi göründü mü mavi.

Bahar geldi güneş kendini yerlere atmaya başladı mı, gölgelere kaçtık mı, sabah müzikleri vurdu mu sokağa daha bir öksüzleşirim. Onu böyle havalarda açık neşeli caddeleri kapsar gördüm. Böyle nice güzel günler gördükten sonra yalnız baharlar başladı! Tüm yeşiller kötüydü. Buharlardan kaçıp kışlara sığınmaya başladım. Günlerce ona benzeyen bir saç, bir kap, bir yürüyüş beni deli edip çırpındırdı. Yüz günlerinde asmalar arasında gezip üzüm yerken, karaağaçlar altında dolaşırken gözlerimde, kafamda, imgelemimde hep onunlaydım. Hep onunla konuştum, ona seslendim. Bir Siren vardı dedim, adalardan kaçıp kurtulmuş insanlara karışmış bir Siren. Yeşil saçlarını nasılsa siyaha boyamış, ama gözlerini unutmuş, o güzel gözler o güzel yeşillerde kalmış, Likör şişelerinde, baharlarda, yeşil taşlı yüzüklerde rengini bulamadığım koyuyla uçuk arası, sanki çizgili, sanki gri, sanki avucuna alıvereceğin, sonra hemen oradan uçuvorecek bir yeşil. İşte böyle uzun siyah saçlı, yeşilimsi gözlü, spor kunduralı kaçak Sirenim nerde? Her yaz incir altlarında, asma aralarında aradım onu. Mahzunluğumu, öksüzlüğümü duya duya hep dolaştım, oysa oralara hiç gelmemişti. Şehirde kalmış, bir gün kara vagonlar, kompartmanlar arasında kayboluvermişti.

Evet, hiç aklımda yoktu.

Onu götürüp getiren vagonlar, bana yaklaşıp uzaklaştıran vagonlar hem düşmanım hem dostumdum. Bağlanmıştım. Kompartmanlar hayatımın yarısını kapsar olmuştum. Sonbahar geldi. Arkadaşları birer ikişer geliyor onun gelmesini ya da

hiç gelmemesini yaklaşıyorlardı. Bu günlerden birinde İzmir'den şehrim'e doğru motorluya bindim. Kompartmanlar çok kalabalıktı dışarıda ayakta kalmıştım. Antrede dolaşır yolcuları tararken gözüm uzun, Sirenimsi taranmış siyah saçlara takılıverdi, kahverengi deri kap'a takılıverdi. Arkası dönüktü, başını onun gibi öldürücü kıpırtılarla öne eğerek konuşuyordu. Koltuklar doluydu. Zincire vurulmuş gibi burada durmaya mahkûmdum. Başını bir çevirsin istiyordum. İstasyonlarda bir yolcu insan, yakınlarda bir koltuk boşalsın, o ölümsüz saçlara, parmaklarımla dokunmak istediğim o yeşillere koca bir yazın, onsuz bir yazın özlemiyle yakından bakayım istiyordum, olmuyordu.

İstasyonlar geçiyor tren durup kalkıyor o sakın durmaz konuşuyordu. O mu değil mi sayık'amasıyla ölüyordum. Bir istasyonda inip karşı antreye geçmek, yüzüne karşı olmak...

Treni kaçırmaktan korkuyordum, Nastasya Filipovnamı kaçırmaktan, Maria Puder'imi kaçırmaktan korkuyordum.

Ayakta, ona yakın, akvaryuma konmuş balık gibi seyretilmekten korkuyordum. Üstelik saklanabileceğim, kaybolabileceğim yapma kayalıklar, yosunlar da yoktu.

Onun yerine bir başkasını, ona benzer birini bulmaktan korkuyordum. Böylesi olur mu olmaz mı bilmiyordum. Ölçüsüz olmak, o mu değil mi bilmeden gidip omuzuna dokunmak, "ne iyi ettiniz de geldiniz" demek, karşısındaki kimse kaldırmak, karşılıklı oturmak, utarışlarına, sıkışmalarına, kaçışlarına karşı ellerini tutmak, lirim'i hafif hafif çalmak, ama onu yenmeden çalmak, Siren sesini duya duya çalmak, ellerim dizlerinde çalmak. gözlerinde, saçlarında çalmak, körler gibi çalmak. Fakat kendimi bir başkasına harcamaktan korkuyorum. Arkadan da olsa ona benzenebilir mi bilmiyorum, korkuyorum.

Tren yeniden durdu. O kalktı. Eşyalarını topluyor. Döndü. Yürüdü.

Camı açmış öfkeden kan basmış yüzümü rüzgâra tutmuşum. Aldanış bu kadar olur diyor homurdanıyorum. Orta yaştı, utanmadan ona özenmiş bu kadın kim diyor homurdanıyorum. Vücudumu bir sinir sürtünmesi kaplıyor sıkıntıdan. Ceketimi çıkarıp asıyorum. Nokta nokta batışlardan, sinir uçlarının sürtünmesinden ortaya çıkan öldürücü sıkıntıdan kurtulamıyorum.

Bu büyük aldanış bana yetmiyor. Sabahları köşeleri döndüğümde görüverdiğim Sirenimsi saçlarla aylarca hopluyorum. Her aldanış sanki yeni bir aldanışa yol açıyor. Koca bir sonbahar, koca bir kış onun böyle gelecekti gelmeyecekti haberlerini dinlemekle geçiyor.

Bahar geldi. Bu güneşli sabahlar bana hüznü veriyor.

Böyle kapıların pencerelerin açılışı, böyle terzilerin dükkân önlerine sandalya atıp çalışması, kaldırımların sulanmış olması, radyodan alaturkanın sokaklara taşması..

Bahar geldi. Tekduzen hayat beni sıkmaya başladı. Aynı köşeler, aynı caddeler, aynı iş. Bitmek bilmeyen iş. Hayat törpüsü iş. Nefret ettiğim halde çılgınca çalışmaktan başka çıkar yol göremediğim iş. Artık duramazdım. Bir bahar gecesi kendimi Ankarada buldum. Etfaiye meydanını geçip yokuşu tırmanırken taşları öpesim geldi. Değişiklik, kökünden kopmuşluk, başıboşluk ne güzeldi. İstedğim zaman odama çıkmak, istediğimde inmek, bir iki söz atmak kâtime; otel odalarına bitiyorum.

Kızılay'ın akşam üzerleri... Büyük Çarşı.. Büyük Çarşıya indim vitrinleri seyrediyorum. Yanımda bir arkadaşım ile karısı tek taşlı yüzük bakıyorlar. Şimdi diyorum o karşıdan geliyor. olur mu, beni görünce başını çevirir, dudaklarına gelmiş gülümsemeyi zor tutarak saçlarını sa'layarak geçer gider mi. Ne karşıdan, ne arkadan geliyor oldu! Ama karşılaştık böyle. Beni hayâl - mayal görmesi pahasına böyle.

Bahar vardı sokaklar daha hanımeli kokmuyordu. Artık işim yoktu, ya tüm günler benim için pazardı. Hanımeli-lerin daha açmadığı bahçe çitlerine baka baka gene Kcmalle-re geldim. Banyodan çıkmış bornozla geziniyor, "İşte böyle dostum" diyordu, "karımdan çok memnunum. Bir film seyrediyoruz üzerinde konuşmak ihtiyacını duyuyorsun, arkadaş her zaman yanında olmaz ki."

"Kemal" diyor karısı içerden. "Misafirin yanında bornozla oturur mu?"

"Aldırma Suzi, misafir değil o."

Yemekten sonra İngilizce kitaplar dolu kitaplıktan bir kitap çekip okumaya başlıyor. Tace Varılarına dek dinliyoruz.

"*But his voice was broken, his face pale, and he trembled with fear as thought he were guilty*" (1) diye okuyor Kemal.

"Yazık!" diyor Suzi.

"Ya" diyor Kemal.

"Okumasına devam ederken sesi gene acımayla doluyor:

"*As they tied his feet together and flung him into the cart, Akstionov crossed himself and wept*" (2)

"Yazık!" diyor Suzi gene.

(1) Fakat sesi bitkin, rengi uçuktu ve bir suçlu gibi korkuyla titiyordu.

(2) Ayaklarını bağlayıp onu arabaya atarlarken Akstionov haş çıkarak ağlıyordu.

Kemal bu kez kelimelerine daha bir acıma, içtenlik vere-
rek,

"When he saw her husband in prison - dress and in chains, shut up with thieves and criminals, she fell down, and did not come to her senses for a long time. Then she drew her children to her, and sat down near him, she told him of things at home and asked about what had happened to him." (3)

"Yazık!"

"Öyle deme Suzi! Belki de Aksionov öldürmüştür."

"Yok yok. Hayır. Zavallı bir adam o."

Semaver kaynıyor. Birer çay daha içiyoruz. Hikâye geç vakit bitiyor. İçimize bir acı çöküyor. Çıkıp otobüs durağına yürüyorum. Serin bir gece. Freskoların içinde titriyor ve hikâyeden bir parçayı mırıldanıyorum:

"... Sonra dövüldüğü yeri hatırladı. Döveni, etraftaki seyircileri hatırladı; zincirleri, mahkûmları ve hapishane hayatının yirmi altı yılını ve erken gelen ihtiyarlığını. Bütün bu düşünceler onu öyle harap ediyordu ki kendini öldürmeğe hazırdı."

Evler bahçeler karanlık. Sonsuz bir hüznü duyuyorum. Ne diye okuduk bu hikâyeyi diyorum. Aramızda o'sa, bize katılsa o da üzülse divorum. Üşüyor ve hep onu düşünüyorum. Bir durakta, bir otobüste rastgele görüvereceğim diyorum. Otobüs geliyor. alıyorum, oh sıcak.

Kızılayda, Bakanlıklarda, Ulusta başıboş geziniyorum. Aramıyacağım divorum. Bulsam ne olacak. kaçacak benden. İçimde bir acı kalacak. Kafamda uzun siyah saçlar, yeşilimsi gözler geziniyorum.

Hiç aklımda yoktu.

O höv'e bir kıs minü. ışıkların kör olduğu bir gece. küçük işlerin içinde kendimi unuttuğum bir gece ansızın selsin! Lanetlediğim sarı ışıklar altında gelip geçsin caddeden!

Bu şehri bırakılmış gibi gösteren ışıklar altından geçecek ve bırakılmış şehrin bir köşesinde ben olacağım! Tekdüzen yaşamamasından cırpıyan su dolu bir çukur içinde dışarı çıkmak için kanat cırpın. ama bir türlü çıkamıyan ben! Onu bu caddenin ısıklı gecelerinde şakakları şakım şakım vanaırken görmüş olan ben! Şimdi kör ışıklar altında ansızın o, ve ben uzakta yürütünüyoruz.

"Beni tanımadın mı?" divor sonrası.

(3) Onu caniler - hırsızlar arasında mahpus elbiseleriyle ve zincirlenmiş olarak gördüğünde var diştü. uzun zaman kendine gelemedi. Sonra çocukları kendisine çekti kocasının yakınına oturdu. Evde olup bitenleri anlattı, başına gelenin ne olduğunu sordu.

"Tanımadım efendim."

"İki yıl yemek götürdüğün insanı unuttun mu?"

"Çok değişmişsiniz."

"Evet saçlarımı kestirdim, haklısın!"

Saçlarımı kestirmiş! Haklısınmış! Birörnek insanların içine karışmış. Olan gibi olmak istemiş. Mutlak öyle olmak istemiş olacak. Işıklar kör ve o şimdi karşı kaldırımda, lokantanın önünde. Konuşuyor, gülümsüyor, tokalaşiyor, ışıklar kör. Elline bir demir parçası alıp tüm ampulleri kırıyorum, ışıklar kör nasıl olsa, unutulmuş bir şehir burası nasıl olsa, taşra burası nasıl olsa! Siren saçlarım yok nasıl olsa. Kırıyorum. Siren saçlarım yok kırıyorum. Yeşil gözleri sevmeyeceğim onlarsız kırıyorum. Bakamıyorum artık, daha karanlıklara, karanlıklara koşuyorum.



HACIHASANOGLU, Muzaffer

A N N E T T E

Annette kabahat sende değil!

Yabancıyım bu şehirde. Akşam yabancılığı daha da artırıyor. Etrafım kalabalık; yapayalnızım bu kalabalıkta. Tatlı bir rüzgâr esiyor. Gündüzün sıcağı yok şimdi. Aç mıyım tok muyum bilemiyorum. Şu kanapede sereserpe oturan kadın toktur herhalde. Yalnız mı böyle? Bir beklediği mi var? Hep yalnız değil miyiz? "Herkes sen mi bir beklediği vardır belki de?" Çocuklar, cıvı cıvı çocuklar geçiyor yanımdan, süslü kadınlar geçiyor kocalarının kollarına asılmış. Kocalarına pavyonlarda gördükleri ev eşyalarından bahsediyorlardır belkide. Onlar da biliyorlar hepsinin güzel, işe yarar olduğunu, aldırıyorlar yinede; aldırılmazlar, keseleri müsait değil.

"O, çamaşır makinası ne kadar güzel değil mi Mustafa?"

Mustafa gözlerini havuza dikmiş, bir eli oğlunda yürüyor. Duymuyor söylenileni. Niye duymasın mı dediniz? Duyamazda ondan; duysa bile anıyamazda ondan.

Bir çocuk:

"Baba luna parka gidelim." diyor.

Ben duyuyorum, babası duymuyor. Neden sonra duyar gibi oluyor.

"Bu akşam olmaz" diyor.

Ben ağlamaklı oluyorum, çocuk ağlamıyor. Memura benziyor babası.

Aç mıyım? Tok muyum? "Tokum" diyorum kendi kendime. Havuza bakıyorum: ışıklar vurmuş, pırl pırl... "Dünyamız da bu havuz gibi pırl pırl olabilse..." diyorum. Yanımdan geçen adam bir kadına lâf atıyor:

"Allah neler de yaratmış..."

Kadın aldırıyor, sekerek yürüyüşüne devam ediyor. Öyle alışmış, değiştiremez ya yürüyüşünü...

"Pırl pırl olamaz dünyamız, arzularımız çok..." diyorum.

Zürefanın gösterildiği yola sapıyorum. Gördüm Zürefayı. Bir daha görmeye-değmez ne kadar uzun boyunlu bir hayvan olursa olsun. Bir ıslıklı yazı "Havana" Fıllımlerde gördüğüm bir yerin adı. Palmiyelerle çevrili bir gece kulübu. Üstüme başıma bakıyorum: "Olmaz diyorum, olmaz..." Sonra boş veriyorum her şeye. "Beni kimse tanımaz bu şehirde..." Ne büyük rahatlık kimsenin tanınmaması... Palmiyeli kapıdan giriyorum. Pist ortada, iki set halinde masalar sıralanmış; sanki anfiteatr. Bir kişi daha var benden başka. "Gıtsem.." diyorum kendi kendime. Garsonlar aldırıyorlar bile. Palmiyelere bakıyorum, vazgeçiyorum gitmekten. "Önlar diyorum, zengin müşterilerin garsonları; peşlerinde koşacak adamı bilhiler..." Cazin arkasına yakın bir yere oturuyorum. Sanki daha iyi bir yer yok..

"Niçin buraya geldim sanki?" diyorum.

Palmiyeler cevap vermiyor, karşı masada tek başına oturan asık suratlı adamda. Belki onun da kendi kendine sorduğu budur.

"Demek daha çok erken" diyorum. Palmiyeier hoşuma geliyor. Ne güzel bir daire yapmışlar bu gece klübünün etrafında. Ağızları, dilleri olsa neler anlatırlar kim bilir...

Arka taraftan lokanta gibi, bar gibi yerden kadın gülüşmeleri duyuluyor. Denizden bir rüzgâr esiyor. Bir garson zorla varlığımdan haberdur oluyor.

"Bir kadeh votka, bir şişe bira, biraz kuru yemiş..." diyor.

"Belliydi zaten.." der gibi bakıyor garson. Ben aldırmiyorum. Asık suratlı adam palmiyelerin ötesinde bir şey arıyor; gözlerini bir noktaya dikmiş.

Ağır ağır içiyorum. Asık suratlı adam karşımda; suratında en küçük bir değişiklik yok. "Ben de öyle miyim acaba?" diyorum kendi kendime. Ayna yok üzerimde. Hem baksam bile yine de kendimi ondan iyi bulurum. İnsan oğluyum ben de...

Geliyorlar yavaş yavaş: tuvaetli kadınlar, siyah elbiseler giyinmiş beyler, züppe gençler, çıtkırıldım genç kızlar... Renk renk elbiseler, çeşit çeşit insanlar. Bir orangutan hal var pistin yanına yerleşen göbekli adamda; hanımı da sıska mı sıska... İki de kız var ki yanında pilic mi pilic. İki de delikanlı bitti masada; "Boy Friend" olsa gerek bunlar. Asık suratlı adam tebessüm eder gibi oldu. Orangutan hoşuna gitmiş olmalı.

Cazin adamları yerlerini alıyorlar. İçlerinden birisi avurtlarını şışiriyor; solo yaptığına inanıyor olmalı. Bu nefesli sazların isimlerini birbirine karıştırırım; ne çaldığını bilemiyorum adamın.

Garsonlar o masadan o masaya koşuyor. Müşterilerin bacaklarını yarı yoldan karşıyor, önlerinde hürmetle eğiliyorlar.

Hani adamların kılıkları, hele bazılarının göbekleri hürmet edilmeyecek gibi değil ki... Asık suratlı adamla benim farkımda olmıyan garsonlar değil bunlar. Elbiseme bakıyorum "Hoca" geliyor aklıma.

Masalar donanıyor: Renk renk içkiler, çeşitli mezeler...

Bir sarışın kadın şarkı söylüyor: "Adieu Lisbon..."

Lisbon güzel şehir olmalı... Belki de bir sevgilisi vardır orda.

Önümden giyimi, hali tavrı ile orta halli bir adam geçiyor; yanında karısı olmalı; arkalarından yürüyen ihtiyar kadında ya anası, ya da kaynanası... Evde kalmaz bu ihtiyarlar. Anladıklarından, zevk aldıklarından değil hani; gözü kör olası kıskançlık...

Arkamdaki masaya iki adam yerleşti. Biri otuzun üstünde, kabadayıca bir hali var, bu gibi yerlerin devamlı müşterilerinden olduğu belli. Garsonların umursamadıklarından o da; tanıyorlar belki de... Öteki daha gençce bir adam; yeni alışıyor olmalı içkiye; yüzünü buruşturuşundan belli. Her içki içen buruşturur yüzünü; fakat bununki temelli acemice...

Onların yanındaki masaya bir sarışın kadın oturdu ilkin. Artistlerden biri olmalı. Olmalısı fazla artisttir bu kadın. Oturduğundan, sigarayı üfleyişinden belli. Yapısı, gözlerinin rengiyle "Ben ithal malıyım." diyor.

Güzелce bir kadın, uzun boylu etine dolgun.

"Annette dedi otuzun üstündeki adam, hiç merhaba yok mu?"

Palmiyelerde ses var. Annette'de ses yok

Cazın önündeki kadın İtalyanca bir şarkı söylüyor. Anlamıyorum ne dediğini ama oldukça acıklı şeylerden bahsediyor herhalde.

Bir şıptı duyuyorum. Omzuma bakıyorum bir kuş pisliği. "Beni mi buldun?" diyorum, şu göbekli herifin çıplak kafasına pisleyemez miydin?" Kuş utanıyor, boynunu büküyor: "Hayır, toplumun düzenini bozduramazsın bana. O bir sabun fabrikatörüdür ne hadime düşmüş..." diyor.

Annette aldırıyor otuzun üstündeki adamın kaş göz işaretlerine, söz atmalarına. O orangutan suratlı adama bakıyor; adamında haberi olduğu belli.

Kıvrak bir hava çalıyor caz. Sarışın kadın bağıyor alabilmesine. Gençler, ihtiyarlar, sıksalar, göbekliler dönüyorlar ortada. Kimi ritmin havasında, kimi kendi havasında yürüyor, tepiniyorlar. Dans bir güzel sanattır şüphesiz; çiftler ve müzik güzel olunca... Orangutanla leyleğin dansettiğini düşünün. Yanağın çiftler var, musikinin, cazın, sarışın kadının farkında bile değiller...

"Aşk!" diyorum ilkin, vazgeçiyorum sonra.

Fuzulî oturuyor karşımdaki masada tek başına. Viski içiyor. "Olamaz, bu o değil" diyorum. Fuzulî viski içemez diyorum. O sakalını sıvazlıyor: "Derdi ıskım def" ine zahmet çeker tabib; gükr kim olmuş ona zahmet bana rahat nasib.." diyor gülümseyerek.

"Tutku, sadece bedeni tutkular..." diyorum.

"Annette diyor, otuzunu aşmış adam, Annette..."

Annette, yanındaki esmer arkadaşıyla bilmediğim bir dilde konuşuyor.

Piste bir adam bisikletle numaralar yapıyor. Çetin iş doğrusu adamın yaptıkları; dengesini kaybettiği anda kolunu, bacağı, kafasını parçalamak işten bile değil. "O diyorum kafasıyla iş görmekten vazgeçmiş zaten, ama kolları, bacakları lâzım..."

Annette'le arkadaş kalkıyorlar masadan. Onların numaraları başlıyor. Dansediyorlar yarı çıplak; otuzunu aşmış adam yiyor gözleriyle Annette'i.

Fuzulî'nin oturduğu masaya bakıyorum. Yok...

Sonra başka kadınlar çıkıyorlar ortaya; kimisi yarı çıplak, kimisi ortada soyunup dökünüyorlar...

Annette giyinip geliyor yine oturuyor masasına. Annette değildir belki de adı. İlk defa âşık olmuştur uzak, ismini bilmediğim memleketinde. Olmaması da mümkün. Hoyrat bir erkek... Zengin bir adam... Bu gün hiç biri farketmez. Onunla bisiklet cambazının arasında fark yok.

"Annette! diyor otuzunu aşmış adam, Annette!"

Dikilip karşısına: "Kardeşim diyorum, Annette'in seninle kaybedilecek vakti yok Senin sabun fakrikan, incirliğin, zeytinliğin, paran varmı? Yok! Eee ne demeye "Annette" diyorsun, ismini mi öğreneceksin." Herif şaşıyor: "Sana ne! Gözün mü var karıda. Patlatırım gözünü anlarsın..." diyor. Patlıyor sol gözüm. Hayır, hayır ben söylemiyorum düşündüklerimi; o da gözümü patlatmıyor.

Dağılıyoruz. Ötekiler, orangutan ve benzerleri otomobilleriyle, otuzunu aşmış adam, arkadaşı, orta halli adam ve bizim gibiler yaya yola çıkıyoruz.

"Annette artık âşık olamaz..." diyorum.

"Olamam..." diyor Annette.

"Otuzunu aşmış adam âşık olamaz artık..." diyorum.

"Olurum, hem de günde bir kaç kere..." diyor kavga edecekmiş gibi otuzunu aşmış adam.

"Orangutan âşık olmaz..." diyorum.

"Sana ne! diyor. Senin gibilerden mi sorulur benim âşık olup olamayacağım. Ben çioğlu ben âşık olamayacağım da kim olacak?" diyor Orangutan homurdanarak.

Ben yürüyorum. Palmiyeler ne konuşuyor, ne yürüyor.

Asfalta çıkıyorum. Yol mu yatakhane mi farkedemiyorum. Bir şeye tökezliyorum. Yerden bir homurdanma yükseliyor: "Ayı doğru yürü..."

Bir yorgan kıvıldanıyor sadece. Yüzünü görmüyorum adamın. Solumda bir başkası horulduyor. Yorgun uykular serili asfalta...

"Ben âşık olamam..." diyorum.



HÜNALP, Ayhan

TUTSAKLARIN İHTİLÂLİ

Yüreğini kopartıp, dörde katlayıp, beşe-altıya katlayıp bir dört yol ağzında bırakmanın, soluğunu kısmaktan kasıkları patlamış, ağzına çaputları tıkılıp, tırnakları yolunmuş bir nesil olmaktan, kahrolmaktan; zillet içinde kancıkcasına ve kallescesine bir hayat yaşamamanın hamallığından kurtulmuş bir neslin haykırışı, selâm olsun sana!

Koltuk altlarında Anayasa kitapları ile, ceplerinde sınav harçları ile, dişten-tırnaktan arttırılarak yatırılmış sömestr taksitlerinin makbuzları ile, köşebaşlarında bir Moskof gâvuru kurşunlanırcasına barsakları delinerek kancıkcasına vurulanların, şehit edilenlerin, otuz milyonluk bir toplumu şafağın ilk ışıklarında sokaklara düşürebilenlerin sağduyusu, selâm olsun sana!

Sen kırkiki tonluk tankının telsizi başında vazifeye radyo-evine koşan Aydın'lı Ramiz! Sen, "F-321" numaralı jetin pilotu Astsubay Çavuş Cevat! Sen, "D-350" numaralı Muhribin Güverte Binbaşısı Necdet! Sen Harp Akademisinin Kurmay Subayı! Hepinize, hepimizden selâm olsun! Hamalından Rektörüne, çöpçüsünden tüccarına, talebesinden gazetecisine kadar, Osmanogullarından bu yana sürüp giden, Anadolu maceramız içinde, toplumumuzun en kara günlerini, en büyük sabırla yaşayanlardan, bir ana katili ile birlikte kelepçelenip yumruklanan gazetecilerden, mahkeme bile edilmeden katıksız hapslere mahkûm edilen, başlarının üzerindeki delik tavanlardan idrar akıtılan Yarbaylara kadar, bütün Türk çilekeşinden hepimize selâm olsun!

Kardeşi kardeşe vurduranlar, babaya oğlunu jurnal ettirenler, geceyarıları gazete idarehanelerini basanlar, ölüleri Vatan Cephelerine kaydettirenler, neşir yasaklarına bile neşir yasakları koyanlar, seçim günlerinde, güneş battıktan sonra, alanlarda nutuk ata-ata, yürürlükte olan seçim kanunlarının ırzına geçenler, Ocak Başkanları saltanatı kurarak, pusulacıklarla Kaymakamları, öğretmenleri, Valileri, Subayları, kışta kıyamette; o kasabadan o kasabaya, o vilâyetten o vilâyete, sil-

keleylep silkeylep sürenler, gestapo teşkilâtlarını andıran bir fesat ve dedikodu sistemi üzerine oturmuş bir emniyet teşkilâtı kuranlar! Artık Milletimizin ve tarihin önünde, nasırlaşıp dümura uğramış, mürur-u zamana uğramış, bütün kötülüklerin haczi altında kenetlenip kalan, çöreklenen vicdanlarınızın haczi altındasınız.

Bir Rektörün, kadın tellâhı bir emniyet Âmiri tarafından döğüldüğü memlekette evliyalık peşinde koşanlar; müminlere, duahanlara mevlûtlarda partizanlık duaları belletenler, tarîkatlara, seyhlerle, şalvarlara, peçelere, poturlara, yeşil bayraklara, yeşil sarıklara, seçim pazarlıkları vaad edip, vicdanları satın alanlar! Gündüz yol kesenler, gece kol gezip cop sallayanlar, yazarların önüne çıkıp tehdit edenler, arkadan sopa sallayanlar! Siz onuru, haysiyetli, namusu, ve kârı iğdiş edilmişler, suratı kasap süngeri ile silinmiş, puşt ispiyoncular, bütün bu günahların, bu alçaklıkların ağırlığından nasıl silkiyecek, nasıl kurtulacaksınız?

Her akşam gazeteden dönerken, yolumu yürek çarpıntılarında bekleyen karım, tansiyonlu annem, ülserli babam! HEPİNİZİN GÖZÜ AYDIN OLSUN. Artık hiç, ama hiç bir gazeteci, gerçeği yazdığı için, elleri bağlanıp götürülmeyecek. Artık hiç bir gazete sekreteri herhangi bir tekzibi, sayfanın bir santim aşığına, veya yukarsında yayınladığı için, onsekiz aya mahkûm edilmeyecek. Hiç bir köy öğretmeni, "Dünya yuvarlaktır" dediği için yobazlar tarafından, meydanlarda, elleri ayakları bağlanarak döğülemez, okulu ile birlikte yakılamayacaktır. Artık hiçbir iktidar partisinin ocak başkanı, bucak başkanı, ilçe başkanı, il başkanı, kasıla-kasıla, göbeğini hoplata hoplata, göğsündeki rozetini gösterip, kapıyı bile vurmada makam odalarına giremeyecektir. "Bu iş yapmazsan, sana gösteririm." diyemeyecektir. Bu Türk toplumunun yaptığı son hürriyet mücadelesidir.

Biz alçak gönüllü, biz büyüğünü sevip-salvan, kalender. Biz yasalara bağlı, biz mutli, dalma mert ve dalma itaatkâr. Bu, kuruluşumuzdan bu yana böyle gelip, böyle gitti. Verilenden fazlasını istememiştik. Verileni azımsamamışık. Hep kanaatkâr ve itaatkâr olmuş. Yıllar yılı, duvarlar içine hapsedilip kalmışık. Dışına çıkamamışık. Çıkmak da istememişik. Ne Brezilyalılar gibi, trenler biraz gecikiyor diye, garları yerle bir etmişik. Ne şarklılar gibi, "Başa baş" diye başkent sokaklarını kana bulamışık. Biz en olgun çıkışı, en yalın haykırışı defne dalına sarmasını, onları bir gelin buketi içinde derlemesini başarabilen bir toplum olarak, tarihe bir defa daha adımızı yazabilmenin mutluluğu içindeyiz. Tek kırgınlığımız, gidenlerin kubbede bir damlacık hoş sedâ bırakmayışlarıdır.

Milâttan önce de vardın, milâttan sonra da. Selâm olsun sana Türk Ordusu!

— II —

"Allah-ı Ekber!" diye ellerini göğe açan mümin taslakları, fatihaların bile, D.P. nin kuruluşundan sonra ölenlerin ruhlarına gönderiyorlardı. Oğlunu sınıfta bırakan idealist bir öğretmeni, Bismildeki Ocak Başkanı, sahte zabıtlarla işinden attırıyordu. İstimlâk bedelini alamamış, şehit anaları cinnet getiriyordu. Saçı bitmemiş yetimler, günde bir yumurta yiyecek para bulamadığı için, tüberkülozdan kırılıyordu. Metresi olmayan müdire enayi, arabası olmayan, apartmanı olmayan müdire hınbıl; hanı, hamamı, çiftliği, gemisi, hastanesi, şirketleri olmayan vekillere "Güle, güle" diyorlardı. Bütün gerçek ve güçlü sanatçılar, yalnızlıkları içinde kıvrana-kıvrana, parasızlıktan kahrolarak ölüp giderken, D.P. konserlerinden, balolarından çıkmayan haysiyetsiz sanatkarlar, babalarının adlarını hatırlayamadıkları çocukları için, frenk memleketlerinden çocuk mamaları getirtiliyordu. Memlekete misafir olan krallardan, nazırlara kadar yabancıların haremlerine sulanılıyor, ciğeri iki para etmeyen dansözlerin ayakları, ithal edilmiş viskilerle yıkınıyordu. Cuma günleri oamlere koşup gecelerinde de barlarda striptiz yaptırarak, Tanrıyı da dolandırmaya kalkan din-darlarla idure edilip duruyorduk. Mısır'dan koçulan Büyükelçi bizdeydi. Fransızca bilmeyen Paris Basın Ateşesi bizdeydi. İki avuç kar yağınca İstanbulu ekmeksiz bırakan bizdik. Viski ithaline izin verip de, şekerliyi ensülünsüz bırakan bizdik. Bir yatağa üç hastayı uzatan da bizdik. Günahkâr da biz, tövbekâr da biz. İki tanecik kıcı-kırık, olmazolası rey için ormanlarımızı zı dımdızlık bırakan da bizdik.

— III —

Ahmet, Mehmet, Ayşe! Daima ve her zaman siz. Galiçya'ya asker mi gidecek? Yemene şehit mi lâzım? Kosova'ya sefer mi var, siz. Niğbolu'ya, Zigetvar'a okçu mu lâzım siz. Sakarya'ya cephe taşınacak. Konya hastanesine hemşire lâzım siz. Harbe siz, sulha siz. Köprüye siz. Baraja siz. Tarlaya siz. Harmana siz. Vermek lâzım oldu mu, akla hep siz gelmişsiniz. Sizden başka, sizin gibi böyle yürekten, böylesine içten veren olmamış. Türkiye'ye nüfus gerekmiş, siz doğurmuşsunuz. Hudedâ nöbetçi demişler, sizin kapınızı çalmışlar. Bir yağmacılar, bir çapulcular, bir arlanmaz hayasızlar grubu gelmiş, yağma üstüne yağma yapmış. Devlet hazinesini, çekirge âfeti gibi, bir buldözer gibi eritip, bitirip tüketip gitmişler. Gene siz

koşmuşsunuz. Parmaklarınızı, bileklerinizi boşaltmışsınız. Neyiniz varsa bu vatana sebil etmişsiniz. Ya siz armatörler, sıra sıra gemilerine doklarda yer bulamayanlar. Ya siz hurda demiri beş kuruştan alıp da satarken milyonlar çıkartanlar. Siz pamuk ipliğini karaborsaya düşürenler. Siz, han-hamam sahibi. Siz otel, köy, kasaba sahipleri. Siz yetmiş kişilik, seksen kişilik efrad-ı aileleri ile Vatan Cephelerine geçenler! Siz fabrikatörler, pavyon sahipleri, otel sahipleri, neredesiniz? Ne kalın derilli insanlar imâl etmişik? Pıskın insan ihracatına lisans verilseydi, elde edeceğimiz döviz kazancını koyacak banka kasası yetişmezdi.

— IV —

Anadolunun yalnızlığı, garipliği; yağsız bir ortaçağ kandi-li gibi, bozkırın ortasında salınıp duruyor. Homurdanan tren, ayı parselleyen yirminci yüzyıl medeniyetinin gölgesini, sinek uçuşlarına gömen insanlara selâm çekerek dağlara tırmanıyor. Alabildiğine başıboş, alabildiğine çorak ve yolunmuş dağlar insanların kaderini paylaşıyor. Daha üç yıl önce, Bitlis'in bir köyünde, Cumhuriyeti bilmeyen, Padişah'tan haber soran bir Satı Kadın vardı. Satı kadın hepimizin alınkarasıdır.

— V —

Kuruluşundan bu yana, toplumumuz hiç bir devirde, böylesine umursamaz ve kahredici bir sorumsuzluk içinde sömürülmemiştir. Böylesine kallescesine, kancıkcasına, en küçük hücredeki ilîge kadar emilip tüketilmemiştir. Bütün topluluklara, bütün Milletlerin tarihlerine bir bakınız. Hiç birinin bizim kadar çok Evliya, bizim kadar çok Hızır, bizim kadar çok Şef imâl ettiğini göremezsiniz. Biz yıllar yılı aldatılmış, kandırılmış, iffal edilmişsek, bunda mutlaka ve mutlaka bizim de suçumuz olmuştur. Toplum olarak ruhlarımızı, Tanrının rahmetinde yıkayıp-yıkayıp da, bütün ilgisizliklerimizden, bütün adamsendeciliğimizden kurtulmamız gerekmektedir. Şimdi Denizcilik Bankasının on ayda yalnız ziyafetler için yüzonbin lira ödediğini, bataklıkların devlet eli ile kurutulduktan sonra, parselenip parselenip devlet ricali tarafından satıldığını, yabancı devletlerin hediye ettiği damızlık hayvanların ikiyüzbin liraya, fino köpeklerinin kırkbin liraya satıldığını öğrenenler! Bir elma ağacı bile, kabuğundaki ökseotuna bir mevsim dayanır. Bir yara, bir sülüğü beş dakikada silkeleyip atar. Bir Millet olarak biz, tam on yıl bu işkenceye nasıl dayanmışık? Bu dana yüreği sabrımız da, mutlaka ve mutlaka tarihe geçecektir.

— Vİ —

Hüseyin Gazi dağları ısıt-ısıt. Çankaya lğde kokuları içinde. Ankara her şafakta, böylesine mutlu, böylesine kaldırımlarından kavak ağaçlarına kadar telli duvaklı bir gelin. Gece-ler kene yıllarca öncesinde olduğu gibi katran-katran. Kentin dört bir yanı, gene yıllarca öncesinde olduğu gibi buğday sarısı. Arslan yüreklerine, köstebek hayatını yakıştıramıyarak, gök yüzüne fırlayanların meydan savaşları, zafer içinde sonuçlanmış. Bir ısıtık, bir sakal, bir keten pantolon, bir Harpokulu öğrencisi, bir avukat cübbesi, bir doktor gömleği, bir General apoletli, bir gazeteci kalemi, bir salkım söğüt, bir Çankaya yolu, bir karanlıkları delip geçen İshak Kuşu, bir jet izi, bir lâstikler patlatılmış cadıllac, bir ses kısılmış kartoloz hanende, hep ve alabildiğine, odalardan caddelere, meydanlara, alanlara, mikrofondan anten direklerine, alıcı verici telsizlere tağan ihtilâl günlerini hatırlatıyor.

— VII —

Bütün yıldızları, bütün kokartları, bütün sarı-sarı düğmeler, bütün kılıçları, bütün mahmuzları, bütün apoletleri, bütün pelerin ve mahmuzları, anaların aksütü gibi helâl olan Kumandanlar! Kiminiz yalın kılıç süvari birliklerinin önünde, kiminiz süngülerini çekmiş piyade birliklerinin, kiminiz "Ateş Top!" yapan taretlerin ardında. Kiminiz bulutlara ay yıldız yapan jetlerin önünde lider, kiminiz pruva hattında hücumla geçmiş filotillaların seren direklerinde, kiminiz altmış kilometre ile düşman içine keşfe dalan tanklarda. Nerede olursanız olun, ister kabza silen askerın başında, ister tekmi veren birliklerin teftişlerinde. Evet, hepiniz nerede olursanız olun, ister karargâhı odalarında, ister hudut kulelerinde, güneşe çekilmiş bir süngü gibi, selâ verilen bir minare gibi, Tanrıya dalma en yakın insanlar olarak dalma ve her zaman vazife başındaydınız. Hazarda olsun, seferde olsun dalma denk yapılmış üç-beş parça kırık eşyanızla karınızla, çocuğunuz, çocuğunuzla, kış demeden, yaz demeden dalma memleket yollarına düşerek o ilden bu ile koşup-dururken dalma vazife başındaydınız. Bir büyük topluluk, karolifer başlarında kış uykularına yatmışken, viskilerini, şanpanyalarını yudumlarken, siz dalma ibadet eder gibi vazifelerinizin başındaydınız.

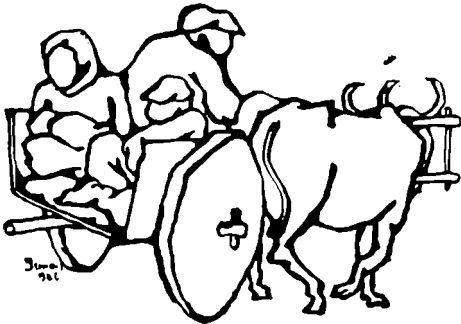
— VIII —

İster Galıçya, ister Zigetvar olsun. İster Yemen, Hicaz

seferi, Bosna-Hersek seferi, ister Balkan harbi, ister Çanakkale, Sakarya, Dumlupınar. Baştan aşağı hepsine, isterseniz yalnızca İstiklâl savaşımıza bakın. Yenilgilerimizden zaferlerimizde, bir bütün olarak Milletçe giriştiğimiz savaşlara küçük bir göz atın. Hepsinde, büyük bir sorumluluk içinde, yedisinden-yetmişine bütün Milletin el-ele, omuz-omuz, dişini tırnağına taktığını görürsünüz. Bütün bu didişmeler içinde, bir lokmacık harama uzanan el derhal kırılmıştır. Komşular kapıkomşularına göz açtırmamıştır. Asker kaçağı çıkan bir mahalle, bir köp toptan lânetlenivermiştir. Vatan hainleri köşebaşlarında tükrük yağmurlarına, kurşun yağmurlarına tutulmuştur. Vatanı hiyanet edenlere önce öz analar ceza vermiş, onları evlâlıktan ebediyen tard etmişlerdir. Bu vatanı, Anadolu toprakları üstünde kuruluşumuzdan bu yana, vatan sevgisinde, bananecilik, adamsendecilik olmamıştır. Her türlü dalaverenin, kayırma ve yüzegölücülüğün üstünde olan tek şeyimizi, vatanımızı, onyediyi metrelik kalınbarsakların gurultusu için gölgelemeğe hiç kimsenin hakkı yoktur. Bundan böyle söyleyeceğimiz tek türkû, tek namus, tek alıntı, tek kaygı, tek tutku, "Önce Vatan!" dir.

— IX —

Yüreğini kopartıp, dörde katlayıp, beşe-altıya katlayıp, bir dört yol ağzında bırakmanın, soluğunu kısmaktan kasıkları patlamış, ağzına çaputları tıkilıp, tırnakları yolunmuş bir nesil olmaktan, kahrolmaktan; zillet içinde kancıkcasına ve kallescesine bir hayat yaşamamanın hamallığından kurtulmuş bir neslin haykırışı, selâm olsun sana! Milâttan önce de vardın, milâttan sonra da. Selâm olsun sana Türk ordusu!



İsmail Biret

HALICI, Mehdi

Ç O B A N

Masalların yedi başlı devlerinden kaçtı öldü, kaçtı sağ kaldı kimbilir? Devlerin ölümü hiç te kolay olmamalı. Kopmuş bir kertenkele kuyruğu bile bu değin oynadıktan sonra.. Koskoca devlerin her bir kafasına uzanmış dalyan yiğitlerin kılıçları sırasında kemik sertliğine dayanamamalı, bir teneke gibi eğilmeli. Küçük prensesin kalbini büyülemek öyle kolay mı? Ne gezer. Yolları kapatan aslanın önündeki otu, ata; atın önündeki eti, götür aslana ver bakalım, sonra o değilden ölçemli adımlar at. Gerine dönme. Arkada olup bitenlere bakma ki tılsım bozulmasın. Yolları düşen küçük bir çobandır. Hiç görmediği prensesin aşkıyla yanıp tutuşur. Yola düşer de büyür. Delikanlı olur. Belindeki kılıcı kim gotürüp vermiştir Bilinmez. Güçlülüğü cümle kazaya, belâya karşıt. Dilersek dağları devirecek. Prenses aksine çaresizliklerin elindedir, sanki. O som altundan sarayların ihtişamı altında, devasız illetlerin pençesinde. Güzel mi güzel. Ama hasta mı hasta. "Hey kişi" derler dürtelerde konuşmaz. Ah bir konuşsa her şey düzelivercek. Meddahlar, iri kafalı cüceler, dillerini çıkarıp "hoppala, hoppala" diye göbek atsalar da banamısın demez. Serçe başı kadar küçük yüreği, göğüs kafesinde tutuklu. "Tanrım dar göğsümü genişlet" diye haykıran İsa peygamberin ruh titreşimlerine benzeş darangın bir durum. Acımalı. Küçük çoban da dağlar ötesinde Prenses acıdı da, ondan özgür yüreğine kısıtlı düşünceler düştü. Düşündü de Aşık oldu. Yola çıkmışlığı bundan. Çıksın bakalım.



Prenses yedi yıldır ne güler, ne konuşurdu. Yetmiş ırmaktan su getirdiler. İçti. İyi olmadı. Yedi kat gök üstünde uçan kuşun kanadını kırdılar. Tüyünden yelpaze yapıldı. Ateşi yine düşmedi. Küçük Prensesin hastalığı süresince kral sefere çıkmaz hep kızını düşünürdü .Evlâat bu. Neylesin. Bir el çırpma. la önünde secde edip, "Ne buyurdunuz" diyenlerin yordamla-

rındaki kısırlık onu öfkeliendiriyordu. "Defolun" diye ekseri onları "huzurdan" kovaladı.



Küçük çoban yiğitliğine yiğit korkusuzca dağları aştı. O günü gelecek, katlandığı zahmetin karşılığını elde edecekti. Prensesi iyi edecek iksirit taşıyordu. Oysa kralın oğulları hazırda konacaklardı. Kuş tüyü yataklarda gelişmiş kişilikleri, toz pembe bir dünyanın vadettiği hazırlop imkânlarla göreymiş. Evlenecekleri kızı ne aramak ne de aratmayı denediler. Yedi başlı dev onların yollarını kesmemiştir. Dağlar onlar için değildir. Nerede o demir asayı eline; demir çarıkları ayaklarına geçirip, âsanın eğildiği; ayakkabıların delindiği yerde kismetini arayacak kişi? Aksine sarayın damından şehre ok attılar. Atılarda bakın neler oldu. Ortancayla büyük oğul, okların düştüğü evlerin kızlarıyla evlendiler. Gelenek böyleydi besbelli. Küçük Prens şansına bir kaplumbağa düştü. Kaplumbağa meğer bir periymiş, küçük Prens periyi görünce ardı arkası kesilmeyen göz yaşlarını sildi. Sevimli kaderine razı oldu. "Ne kadar güzelsin. Senin gibi güzelini görmedim" dedi. "Yalan söylüyorsun." diye karşıladi Peri "Ben kaplumbağayım." "Değilsin." Bir kaplumbağanın da güzel olabileceğini savunsaydı Prens, Perinin canı sıkılmıyacak, o da kaderine razı olacaktı. O, tersine, durmadan Peri kızını yanıtlıyordu: "Periyken daha güzelsin." Sonra kavga başladı. Küçük Prens kızın saçını çekmek için yanına yaklaşıncı o, "Saçımı çekme tılsım bozulur kaybolurum" diye ünledi. Prens kindar, dinlemedi çekti. Kız da sözünü tuttu kayboldu. Küçük Prens sarayın damına yenden çıktı. İçinden "Ah şu kaplumbağanın kabuğunu ateşe atsaydım, kaçamazdı. Ben de bu kadar yorgunluğa katlanmazdım," diye hayıflanıyordu. Bu üzüntüyle yayını iyice gerdi yenden saldı.



Küçük Çoban, tabiatın içinde ağaçlarla kuşlarla arkadaşlık ederek yolunda ilerliyordu. Hayvanlar gel seni sırtımızda taşıyalım, yorulma dediler. O, sizi kendi amaçlarım için yormak istemem dedi yanaşmadı. Kuşlarla böceklerle iri baş hayvanlarla sohbet ettiler. Hepsi de "İnsanların hizmetine koşuluyuz. Kendi kişiliğimizde değiliz" deyip dert yandılar. Kimi de "Neyliyelim, insanlar olmasaydı, dünyamız bu kadar güzel olmazdı" diye Küçük Çobanın gönlünü aldılar. Onu değişik yamaçlara, delişmen göllere doğru salarak, attığı adımlara yayılı canlı yeni varlıklara gelişini mustuladılar. Leylek gagalarının uzun-

luğunca maktuplar dört bir tarafa dağıldı. Kurtlar, kuşlar hep birlik oldu, ünlüldü.



Küçük Prens attığı ok havada süzüldü, süzüldü sonra bir evin penceresinden içeri girdi. Küçük Prens elleriyle gözlerini oğusturdu bir şey göremedi. Ertesi günü baktılar, Saraya ihtiyar bir kadın çıkmış gelmiş. Elinde şikâyet dilekçesi dert yazar:

— Oğul, oğul ok attın gözümü kör ettin, Gözüme göz isterim.

Küçük Prens korkusundan renkten renge girdi. Netsin, adalet bu. Gözü gidecek. Saray kurultayı toplandı. Karar gereğince "İhtiyar kadına bir teneke dolusu altun verelim gönlü olsun" dediler. Kadın razı olmadı. "Dellâl bağrtalım bir akıllı çıkar belki bu işe bir çare bulur" dediler.

Dellâl köy köy gezdi. Yine köyün birinde komşu krallıklardan birisinin dellâlıyla bizim dellal karşılaştılar.

— Ne var ne yok dedi birincisi, yumurtaya kırmadan nal çakacak adam bulundu mu?

İkincisi:

— Ne oldu atıyla beraber iğne deliğinden geçecek yiğidin izine rasladınız mı?

— Benim Prensler hayli şımardı diye devam etti birincisi, kimi bulutlara tırmanacak merdiven ister. Kimi "tahta atım neden arpa yemez" diye şekvâcı. Bu gidişle Hükümdarın çocukluğunda istediği gibi denizlere kapak, göklere girmek için kasnak ısmarlayacaklar. İşin yoksa köy köy dolaş. Dört kundura tamircisi, beş on demirci ustasıyla bu iş olur mu?

İkinci dellâl O da bir şey mi diye içini çekti:

— Ya benimkiler isterlerki kafası kesilmiş adam ölmesin. Kafası koltuğunda yürüsün. Küçük Prens geceleri de gündüz yapın, kışı ortadan kaldırı, kar yağmasın diye ağlar.

— Sonuç?

— Ne olacak, sağa sola suvariler gitti. Ben ve bir kaç arkadaş bütün yöreleri dolaştık. Bağırдық. Sesimizi duyan geldi. Hele rençperler bizi dinler dinlemez bıyık altından gülüp uzaklaştılar. Kalanı da yeri ve göğü gösterdi. Biz geceden de, gündüzden de hoşnuduz. Bizden Prense selâm söyle bu arzusundan vazgeçsin. Üstelik içimizde dileğini gerçekleştirecek güçte kimse yok. Kudretimiz yeter değil deyip gözden kayboldular.

Üzüntülerini saklamak için o değilden konuyu değiştirdiler.

— Senin kaç çocuğun var dedi birinci Dellâl,

— Dört tane. İkisi şehirde davul çalar saray kararlarını mahallede ilân ederler. İkisi de tarlada ekin işine bakar. Ortancayı saraya götürdüm. Küçük Prensesle arkadaşlık etsinler diye Prenses çok hoşlandı benim oğlandan.

— Deme be, Bizim prenses aksine yedi yıldır konuşmaz.

— Gözleri ne de siyah dedi. Bu gözlerden boncuk yapilsın da hırkama dikeyim diye tutturmadı mı? Benim Oğlan, cebinden şeker kâğıtları çıkardı. Posta pulları çıkardı... Gazetelerden kesilmiş resimler çıkardı da Prensesle unutturdu bu isteğini.. Şimdi de küçük Prensesle tahta araba yapıyor. Saraydan istemek ayıp olur. Sen de küçük çivi var mı?

— Yok tutkal var vereyim mi?

— Ver biraz .

Dellâllar ayrıldılar.



Göze göz isteyen kadının aklını çecek kimse çıkmadı. Dellâllar da boş döndüler. "Şu ihtiyarı eversek te duldur belki dâvasından vazgeçer" diyenlerin ümidi de hiçbir sonuç sağlamadı. "Bu yaştan sonra er kişiyi nedeyim" utanmaz, arlanmazlar Ben gözüme göz isterim" diye herkese çıkıştı. Yarışlar kurulundan ülediği kararı aldı. Prens bir ağaca bağladılar. Kadının eline de sıvrı uçlu bir bıçak verdiler.

Prens,

— Bıçağın ucunu görüyorum diye bağırdı. Gözüme yaklaşıyor.

İhtiyar kadın,

— Gözüme göz isterim der, göze doğru sokulup gelirken

— Bıçağın ucu sıvrı. Amanın gözüme batıyor dedi Prens kendinden geçti. Kan boşanıverdi.

İhtiyar kadın gözü aldı yüzüne taktı. Bıçağı yere atıp rahat nefes aldı. Prens elleri çözülünce burnunu sildi. Sonra, "heeeeyt.." diye bağırdı Bu acıdan değil, sevinçten atılmış bir çığlıktı Çünkü ihtiyar kadının sıvrı uçlu bıçağı da sıhriliydi. Prens dört gözlü olmuştu Her şeyi görüyordu.

— Yeldirmen yokuşunda kamyon uçtu. Dört yaralı var. Yetişin dedi Doktorlar koştu.

— Tüccarın biri para cüzdanını düşürdü. Çitlenbik sokaklarında dedi. Cüzdanı bulup sahibine verdiler. Şehirde hırsızlık azaldı. Cinayet te azaldı. Hırsızlar, caniler gerektiği kadar saklanamıyorlardı. Prensın gözleri hemencecik suçluları buluyordu. Dürüst yaşamayı deneyen kişiler bu durumdan hoşnut kaldılar. Yaşamaya bir türlü doymamış ihtiyarlarda onu gördüklerinde,

— Bil bakulmı biz ne zaman öleceğiz? diye sordular.

Köyle şeyleri bilmem, dedi Prens.

Köylü vatandaşların da öğrenmek istedikleri şeyler vardı:

Elkim para edecek mi önümüzdeki yıl? Şalgamın kilosu kaçta çıkacak? Beyaz iri baş turpu, lahanayı kaçta satın alırız?

Bilmem dedim ya,

— Eee ne bilin yâ sen, deyip köylüler dört gözlü Prense gönül koydular. "Fazla gözlerin bize bir faydası yokmuş" dediler.



Sabahtı. Güneş ovaya koskocaman yeni doğmuştu. Ceylanlar oynuyor, kediler arka ayaklarını oturmuş yalıyorlardı. Bir kaç beyaz güvercin insan vücudu değmemiş bir gölün nilüferlerle çevrili sularına kanat dokundurup havalandılar. İşte bu sırada kapkahverengi bir dağın sırtında bulunan küçük çoban belindeki kılıcını çekti. Peşindeki küçük baş yaratıklar korkuyla kaçıştılar. Onlar ilk defa küçük çobanı yalnız bıraktılar. Onun için iri kayaları bile devirip yol açan beyaz bir ayı bile,

— Nedeyim gardaş devle başını belâya girmesin. Dev bu, dilerse koca kafamı tahta kurusu gibi çıttadak ezer deyip kaçmıştı. İşte sabahın bu erken saatinde küçük çoban, peşinde zümrüt yeşili güzel mi güzel bir tabiat parçasını bırakmış, kendi boyundan yüz defa büyük bir mağaranın önünde devin yuvasından çıkmasını bekliyordu.

— Haydi erkeksen meydana çık diye avaz avaz bağıırıyordu küçük çoban.

Küçük çobanın sesi duyulmuyordu bile. Küçük çobanın kılınıcı dev için elimize bir raptiye batmışlığı kadar acı sağlayabilirdi. Ama küçük çobanın yüreciği aşkla büyüyordu. Korkmuyor, avaz avaz bağıırıyordu.

— Sende utanma arlanma yok mu, erkeksen çık diyorum. Bir karşılık vermiyorsun, haydi korkak Dev seni bekliyorum. Mağaradan ses gelmiyordu.



Şehirli kızlar dört gözlü Prensi sevmediler. Yarın dört tane çenesi olursa her söylyeceği söze erleşemeyiz. Bize kız diyorlardı. Dört gözlü prens yüzünden yedi yıldır konuşmayan Prens unutulmuştu. Toplum daim değişen konuları seviyor. İyi de olsa kötü de olsa aynı düşünce üstüne bir kit-

leyi bağlamak ne kadar güç. Bunu bildiğinden küçük prens toplumun dikkatinden sıyrılmak istiyordu. Yeniden yayına okuna sarıldı.

Bütün kızlar, kuyulara tandırlara dolaplara saklandılar. Ok hiç bir dişiye raslamadığından evvelâ bir kavak ağacını sıyırdı. Sonra zayıf ve hastalıklı bir atın burnuna saplandı. Sözüün gerisini akıl almaz konuşmalar yapan atla kavak ağacından dinleyelim:

Ben dedim Ok gövde mi sıyırdı. Ondan sonra senin burnuna saplandı. Saraya gitmek ikimize düşer. Bir yandan da dişim ağrırdı Peşin dişçiye varalım dedi At. Sırtına bindim. Neyleyim dişçi koltuğuna oturamadım. Diş oyduğuna giren elektrikli alette kısa kaldı, Kardaş. Ne dediydim? Ha.. Evet, Ben anlatayım Sen dinle. Birlikte sarayı görelim dedikti. Belki Prens halimden hoşlanır, beni alır bahçesine dikerdi. Sen beni dinle diye sözü At aldı, "Kavak ağacı sarayda dikileceği yerden havuzdaki kırmızı balıkları görmek istiyordu. Hayatımda hiç kırmızı balık görmedim demişti bana.. Eee nasıl biliyorsun kırmızı balıkları ya diye sordum. Birisi çalmış, meze yapıp yemiş, sarhoştur. Gölgede uyudu. Sarhoş, mırıldanır bu hırsızlığını anlatırdı dedi. Hikâyeye Kavak ağacı devam etti: Sarhoş ayaklarımın ucunda yığılıp kalmıştı. Kırmızı balık ne de güzeldi ya, diyordu. Midemde halâ yüzer. Midemde çocukları olacak. Çocukları oldukça hazır midemde yenilecekler. Karnım hiç acıkmayacak. Meğer adam bir dişi bir erkek balık yemiş ona güvenir. Kendine keyf ederdi. Benim de kırmızı balıklarım olsun isterim dedi Kavak ağacı sözünü kesiti.

— İyi ama senin ağzın yok, miden yok be kavak, dedi At

— Hani n'ebçim hakaret edersin, ahbab olduksa birbirimizin kalbini mi kıracağız?

At mahcup oldu. Önüne baktı.

— Haklısın kavak dedi. Üstelik dişin ağrıyor. Seni fazla üzmemeliyim. İztırab çekiyorsun.

Sonra utancından yüzü kızarmış gibi sessiz durdu.

Bu duygulu hale ikisi de dayanamadılar. At ağlar. Kavak ağacı ağlar: "Niçin insan olarak yer yüzüne geledik. Günahımız neydi bizim ey tanrı" diyor hıçkırığa hıçkırığa ağlıyorlardı.

Onları bir tavşan gördü kakhahaları koyverdi:

— Vay aptallar üzülecek başka bir konu bulamadınız mı? dedi. Atı kavak ağacına bağlayıp gülerek kaçtı. Bu yüzden AT saraya gidemedi. Küçük Prens te bu işin içinde bir iş var diye okun peşini aramadı.



Küçük Çoban halâ mağaranın önündeydi.

-- İlaydi cesaretin varsa çık. Üç gün oldu. Korkak diye haykırıyordu.

Musmavi göklere değdi degecek dağlarda sesi bölük pörçük oluyor tekrar geri geliyordu. Devın yüreğini küçük prensese götürecekti. Ama dev ortalarda yoktu. İğne girdiği daireden kurtulamıyor, plâk hep aynı noktayı tekrarlıyordu:

— Hadi erkeksen çık Seni bekliyorum.



Küçük Prens, yeni bir ok daha salladı. Onun da nereye düştüğü bilinemedi. Süvariler, dellâllar Kralın emrine uyarak bu defa akibetini araştırdılar. Elleri boş döndüler. Neden sonra anlaşıldı ki ok atom denemeleri yapılan bir çöle düşmüş. Alevlerden geçilmez.

Küçük Prensın atılacak tek bir oku kalmıştı. Onu da tuttu zamana doğru fırlattı. Ok şimdi 25 inci asırda doğacak bir kızın aynı asırda yapılacak evine düşmek için gök yüzüne tırmanıyor. Herkesin gözü okta.

Bütün rençperler dinlendiklerinde başlarını havaya kaldırıyor "Daha zamanı var" diyorlar. Dellâllar da oku tehlemek için ara sıra kafalarını gök yüzüne çevirip "ne de gidiyor ya" demekten kendilerini alamıyorlar. Dellâlların neş'esı seslerinden belli oluyordu. Eskisi kadar kederli değillerdi: "Dört göz. lü Prens, İki gözüne garaj yaptıracak, yapabileceklerin ya da bu işi yapabileni tanıyanların saraya gelmeleri... Bu işin ustası olup ta meydana çıkmayanlar olursa boyunlarının vurulacağı ilân olunur...



Küçük Çobanın sabrı taşmıştı. Torbasındaki yedek azığı tükeniyordu. Bir an evvel devin işini bitirmek istediği belliydi. Ama dev görünürlerde yoktu. Uykusu da gelmişti küçük çobanın. Dağların taşların karşısında sesi horoz sesine dönmüştü. sanki. Korkuyordu. Ama belli etmiyordu. Gücü, kuvveti bir ayıyla bile boğuşamayacak kadar azalmıştı. Büyük pişmanlıklar içerisindeydi. "Şimdi kaçmak için geri dönüverirsem dev beni yer" diye eftikleniyordu. Bu yüzden geri çekilemiyordu. Gerçekten acınacak bir hali vardı. Bütün ümitleri boşa çıkmıştı. Kayalıklarda gittikçe incelen ve titreyen ağlamaklı bir sestten başka bir ses duyulmuyordu şimdi:

— Hadi.. erkeksen.. çık.. ortaya Dev.. denilen, yedi, başlı, mendebur, Korkak. Cesaretin.. varsa gel.. beni de.. ye!.

Ok tırmıyordu, boşlukları.. Cümle insan, bir kişinin saadeti için kendi özel dertlerini unutmuş görünüyorlardı. Toplum, uyartılarını, kalkınma güdülerini, başkalaşma güclerini sonuçsuz bir gidişle değişmişti. Artık her şey yerinde sayacaktı. Bu sırada Dev, Küçük Çobanı yemek için mağarasından çıkıyordu. Oysa kilometrelerce ötede hasta Prenses yatağında mışıl mışıl uyumaktaydı.



İLHAN, Cengiz

BABA TÜBERKÜLOZ

Gece uyuyamadım. Aklıma geldi, uyandım, ışığı yaktım, saat ikiye on vardı, Sabah izinliydim, çıkacaktım, kaç gün sonra tekrar. Işığı tekrar söndürdüm, yattım, yatakta döndüm durdum.

Durumda olaganüstü hiç bir taraf yoktu. Başka türlü olmayan bir sabahtı. Gök de maviliğine maviydi. Kapıda ben yine sabah dedim, yürüdüm, ayaklarım dolaştı, tutanacak birisini aradım, durdum, sebepsiz güldüm. Seviniyordum. Şehirde bütün direnmelerim boşuna gitti. Başka bir şehirde yaşıyor gibiydim. Bir sigara yakmak, bir köşede ortasekerli kahve ile yetinmek elimde değildi. Ne yaparsam yapayım, kurtulamıyor, her şeyde bir olaganüstülük arıyordum.

İzinliydim. Akşam hemşire gelmiş, başhekimin izin isteğini kabul ettiğini bildirmişti. Altıda geri dönmüş olacaktım. Doğrusu isternirse bir şey düşünmüyordum. Yalnız bir acıma hissi vardı içimde, bilmiyorum neden kendime acıyordum. Bulvarda bir ağacın gölgesinde durdum. Önümden bir kaç kişi geçti, ilgilenmedim, başımı kaldırdım, uzaklara baktım. Durumda yine bir olaganüstülük arıyordum.

— Amca, dedi çocuk, saatin var mı... —

Saat neredeyse ondu, Asıl sebebi unutmuş gibiydim. Daire müdürüm bazı noktalarda benden bilgi almak istememiş miydi. Yolumu değiştirdim.

— Nevzat sen ha.. —

Belediye hukuk işleri kaleminde beş kişiydik. Ben icraya bakardım en çok.

— Otur yahu otur bakalım.. —

Oturdum, mendilimi çıkardım, terimi kuruladım. Ali Rıza başkâtipti, bafrayı uzattı. Elimi göğsüme götürdüm, güldüm.

— Eyvallah.. —

Siragarayı bırakmıştım. Çay söylediler hemen arkasından. Hepsi tek tek geçmiş olsun dedi, hepsine teşekkür ettim. Ali Rıza gözlerini küçülttü.

— Yok dedi, yok bir geyin, bu sıcakta dışarı çıkıpta ne yapacaksın, yat bak keyfine... —

Arkasından anlatmağa başladı; o bir kerre zatürree olmuştı. O zamanlar hastalıkların hastalık olduğu zamandı, şimdi gibi değil. İlaçlar yoktu böyle, neler çekmişti, kaç defa ölümün kıyısına kadar gitmiş, geri dönmüştü.

— Şimdi hastalıklar hastalık değil, dedi kesti attı. —

İçerledim, sustum ama, ne diyebilirdim. Yerimde kımladım yalnızca.

— Bilmem Doktor... —

Elini açtı, alaylı

— Canım, dedi, bırak doktorları.. —

Sustum. Hep böyle gitti. Bir ara baktım arkadaşlara kendimi acındırmak için yüzüme hastalıklı bir durum vermeğe çalışıyorum. Çabuk topladım kendimi. Kimsenin aldıracağı da yoktu zaten. Hepsi kendi hastalıklarını hatırlamıştı.

— Hastahane mi bilirim, bir defasında ayağım kırılmıştı, böyle senin gibi dolaşmak nerde, sen yine dua et bak istediğin gibi kalkıp dolaşıyorsun, yatağa mihlanmış kalmıştım.. —

Hüseyindi. Çocukluğunda kırılan bacağını anlatıyordu.

Yine konuşmayacaktım, ne olursa olsun diyordum. Hattâ içimde bir yerlerde gizli bir sevinç hissetmiyor değildim. Bütün kaygılarımdan kurtulmuştum. Kendi kendime ne iyi oldu da hasta oldum diyesim geliyordu. Ama değer verilmemek, doğrusu üzülyordum. Tekrar başlayacak oldum.

— Gerçi ilaçlar... —

Daha çok açıklama yapabilir, hastalığının bütün safhalarını anlatabilirdim. İlgili görünmüyorlardı, Ali Rıza:

— Hep aradık seni birader, dedi kesti. —

Konuşmak istiyorum.

— Sizde ne var ne yok bakalım.. —

— Bizde mi, hiç... —

Tekrar sustum. Hepsi bu kadarla bitmiyecekti. Başka..

Çayımı yudumladım, Ali Rıza bir süre daha gözlerimin içine baktı, sonra önündeki yazıyı imzalamak için başını eğdi, gözlerini tekrar kaldırıp bana baktı, o kadar, arkasından başladı yazmaya. Ne bekliyordum. İçimden çalışın dedim, çalışın bakalım, ben çalıştım da ne oldu. Bir ara bana onların yüzünden hasta olmuğum gibi geldi. Kızdım. Sessizce kalktım, Ali Rıza başını kaldırdı.

— Ne o gidiyor musun.. —

— Müdür, dedim, müdür çağırma.. —

— Haa.. Çıkınca uğra.. —

Başımı salladım. Müdür telefonla konuşuyordu. Kağlarını kaldırdı, baktı, konuşmasına devam etti sonra. Bekledim, ayahtaydım, koltuklardan birisine oturmayı kurdum, eskiden

olsa düşünebilir miydim, şimdi hastaydım.

— Nevzat Oğlum.. —

Müdür eliyle yer gösteriyordu, oturdum..

— Hepimizi korkuttun, geçmiş olsun... —

Müdür olgun bir insandı, baba adamdı. Tegekkür ettim, gösterdikleri ilgiye lâyık olmağa çalışacağımı belirttim.

Nevzat senin işlere şimdi Hüseyin bakıyor... —
Susuyordum.

Bazı işlerde takılmış bir baksan.. --

— Emredersiniz, dedim.. —

Kalktım, dur dedi, bırakmadı, Hüseyini çağırdı, konuştuk. Sonra anladım, bütün bu işlerin bir an önce bitmesini, çıkma-
yı düşünüyordum. Bir olaganüstülük aramış bulamamıştım.

Kalemın kapısında durakladım, ama girmedim, söyleyecek tek kelime yoktu, çıktım, iki yanıma bakındım, yürüdüm. Has-
tahaneye dönmek istiyordum.

Bu saatte gidecek bir yer bulmak zordu. Gece arkadaşlar-
la buluşmamı düşünmüş, en azından öğleye kadar yanların-
da kalacağımı tasarlamıştım. Öğle yemeğini beraber yemek-
te kararlıyım. Şimdi.. Şehre tek başıma katlanamıyordum. Belirli bir isteğim olmadan yürüdüm, ne olabilirdi, hastaydım, gazete aldım, dondurma yedim. Başka ne yapabilirdim. Geri dönmek fikri büyüyordu. Saate baktım, utanıyordum.

Rahmi yakın arkadaşımıdır, sık sık yanma giderdim, uzun uzun konuşurduk. Daha yakında iyi bir içmiştik. Düşündüm açıklyamadım, uzaktan Rahmiyi görmüştüm, arkasından koş-
mamak yahut Rahmi dememek için hiç bir sebep yoktu, ama yapamadım. Olduğum yerde kalmışım. Caddenin diğer kaldı-
rımına geçerek ilerlemeyi sonra aynı kenara gelerek onun kar-
şısından gelmeyi tasarlıyordum. O zaman beni görmemesine imkân yoktu. Nitekim öyle oldu.

— Nevzat, dedi... —

Hastalığımı duymuştu, çok gelmek istemişti ama, durumu-
nu, işlerini biliyordum. Özür diliyordu. Yüzümde umursamaz
bir anlam vardı. Asıl beklediğim belirli bir işinin olmaması beni
yanına alıp götürmeseydi. Arkadaşlığını arıyordum.

— İyisin ama toplamışsın... —

— Eh... —

— Şimdiki zamanda... —

Sözün arkasının nasıl geleceğini biliyordum, aylardır alış-
mıştım. Kestim,

— Evet, dedim. —

Sonra durduk, bakışlık. Hiç değilse ben bir şeyler teklif
edebilir, isteyebilirdim. Eskiden olsa gel beraber yemeğe gide-
lim demekten korkmazdım. Ama susuyordum, o da sustu. Eli-
mi uzatmışım.

— Haydi eyvallah.. —

Yürüdüm. Zaman büyük bir mesele olarak tekrar karşımdaydı.

Bulmağa çalıştım, geceki hayallerim bir bir aklıma gelmeliydi. Her dakikadan, her saatten ayrı ayrı faydalanacaktım. Tam 43 gün sonra tekrar sokağa çıkıyordum. Hiç birisi. İzgara köfteyi bekliyor, gazetemi karıştırıyordum. Kimsenin benimle ilgilendiği yoktu. Büyük bir aceleyle yemeklerini yiyen insanlara biraz da inanmadan bakıyordum. Durumda bir olaganüstülük bulmamaları imkânsızdı, bu beni üzüyordu. Bütün karşı koymalarım rağmen daire arkadaşlarına da, Rahmiye de kızmıştım. Anlıyordum.

Yaz günü öğleden sonra belirli bir işi olmadan vakit geçirmek gerçekten zordu. Lokantadan çıkarken sıkıntılıydım. Akşam düşünmüş kat'iyyen Kerim ile karşılaşmamayı kararlaştırmıştım. Ama o zaman günü daha aydınlık kuruyor, imkânlarımı daha geniş tasarlıyordum. Şimdi... Odasına girince güldüm. Yapacak başka bir şey yoktu.

Elindeki kahve fincanını bıraktı, kalktı, öpüştük. Yüzüne güneş bir hal vermişti. İlk nasılsın diye sordu, arkasından tamamladı,

— Aldırma, bu gün artık... —

Bırakmadım,

— Aldırdığım yok dedim. —

— Anti - biyotik'ler var mı yok mu dedi. —

Sustum, ülserini anlatacağını biliyor, kızmamak için kendimi hazırlamağa çalışıyordum.

— Bak, ben dedi, üç defa ölümle karşılaştım.. —

Cevap vermedim. Kerim'i görmek istemeyişimin sebebi buydu.

— Neler çektim, Ülser sancısını bilmezsin... Midem delindi delinecek —

Yine sustum. Gelmişim.

Hatırlamaya çalışıyordu, neydi benim hastalığım.

— Haa tamam zatülcenp, şimdiki ilaçlar... —

Katlanamadım. Küçük görülemezdim. Elimi uzattığımı biliyorum.

— Zatülcenp o kadar önemsiz bir hastalık değil dedim, hem... —

Baktım susuyordu. Gözleri bir cevap arıyordu. Hafifçe güldüm, tekrarlardım.

— Hem de tüberküloz... —

İtiraz edecek oldu, ilaçlardan bahsedecekti. Umursamaz bir şekilde elimi uzattım.

— Biliyorsun dedim, tüberküloz.. —

Büsbütün sustu. Yüzüne acınacak bir durum verdi. İtiraf

ederim, durumumdan gururlanıyordum.

Düşüncelerimi alabildiğine genişlettim olmadı. İleride uzun selvilerin yanında geniş çamlar vardı. Yanımda bir selvi daha. Ötekilerde görmek istediğim bir şeyler mi vardı bilmiyorum, sık sık başımı kaldırıyordum. Düşüncelerimi ne kadar genişletirsem genişleteyim bir şey bulamadım. Açıklarım, hastahaneye geri dönmekten memnundum. Doğru, bir ara ölümümü kurmuştum. Bir köşede ölüyordum, yüzüm sararmıştı, ağzımda kan izleri vardı. Ama bu bile ilgi çekici gelmedi, belki yaklaşan akşam saati, belki de başka bir şey. Düşüncelerim hiç bir şey üzerinde durmuyordu, durduramıyordum.

Ağaçlıklı yoldan koşarak geçtim, merdivenlerden doğru yatağıma. Kimseye görünmek istemiyordum. Belki de dışarısını anlatmamı bekliyeceklerdi. Soyundum, varendaya çıkmadım, yatağıma uzandım. Nefes nefeseydim. İleride iki uzun selvi vardı, yanında da çamlar. Gölgele uzamıştı artık. Döndüm, göğsümü tutmak istedim, ciğerlerimi okşıyacaktım. Sanırım hafifçe gülümsüyordum. Memnundum.

— Baha Tüberküloz, dedim... —



Fethi Karakaş

İŞLEK, Nevin

ÇİNGENE SÜRÜSÜ

Kırmızı tafta kurdeleyi kelebek gibi biçimlendiriyordu annem tepemde; yukarımdan, taftanın hışırdamaları üstünden, o yorgun, annece sesini duyuyordum.

"Peynir ekmek paket ettim ona - bana yâni -," diyordu dayıma. Çıkarken hatırlatın bana da, unutmıyayım elinize tutuşturmayaya..."

"Şeytan minaresi de toplayacak mıyız?" dedim dayıma; kocaman kelebek kurdelenin altından sevinçli...

"Şeytan minaresi yazın toplanır." dedi annem dayımın yerine.

"Neden?" dedim. "Toplayanlar var..."

"O yazındı," dedi gene annem. "Şimdi arasan da yok hem."

"Öyle mi?" dedim dayıma.

"Öyle," dedi dayım.

Hep öyle derdi dayım. Ne vakit birşey soracak olsam, hep öyle, tek bir kelimeyle verdiği karşılık. Oysa, ardından "niçin?" diye bir ikinci soru sorabilirdim, sorduğum kişi dayımdan başkası olsaydı eğer. Ama o sorduğuma da tek kelimelik ya da çok çok üç dört kelimelik bir karşılık verecekti, bilirdim. Anneme sormuştum bir kere bunun nedenini. Yâni, dayımın neden ağzından fazla kelime çıkarmaktan korktuğunu... "Huyu öyle," demişti annem. "Her insanın huyu başka başka olur dış yapıları gibi... Onun suçu değil bu..."

"Geç kalmayın, ta.. ezan vaktine kalmayın. Serin olur akşamleyin oraları..."

"Kalmayız... Hüseyin taşınıyor bugün, şöyle bir dolaşmış oluruz onu da hem..."

"Taşınıyor ha Hüseyin, nihayet taşınıyor demek..."

"Hüseyin mi taşınıyor?" dedim — yüksek sesle —. "Hüseyin mi taşınıyor?"

Karşılık veren olmadı soruma; bir daha sordum — daha yüksek sesle—

"Hüseyin mi taşınıyor? Neden taşınısın Hüseyin ama, ne-

den?"

Anlamak istediğim ya da anlayamadığım Hüseyin'in taşınmasının nasıl olağan olabileceği idi. Annemin, nasıl "ha... taşınıyor mu Hüseyin..." diyebildiği idi olağanca.

"Artık orda, tabakhanede durması gerekmiyormuş da ondan."

"Ya..." dedim.

Kapıdan çıkmak üzereydik.

"Kuzum, çingenelere yanaşmayın," dedi annem dayıma.

"Dikkat et."

"Olur," dedi dayım. "Dikkat ederim."

Dayıma birşey sormadım yolda Hüseyin için. Belki de aklıma gelmedi birşey sormak. Kıyı boyunca yürüyorduk sessiz.. Babam gibi işaret parmağını tutturmuştu elimde sımsıkı. Babamın gibi doldurmuyordu avucumu onun parmağı. Babamın gibi yumuşak, etli etli de değildi. İnce, uzun, soğuk, hafif eğrilmiş bir çivi gibi duyuyordum onu avucumda.

Mavi, güneşli, parlaktı gök. Yol kuruydu ama tozsuzdu. Yeni silinmiş, renkli bir porselen tabak gibi pırıl pırıl pırıldı Netti. İlkyazdı çünkü. Güneş, sırtımızı yeterince ısıtmıyordu pek; başa çıkamıyordu yelle. Yel, öyle ortalıkta değildi keskince ama tetikteydi, dostça değildi saklandığı yerde.

Deniz düzeyinden yüksekteydi yürüdüğümüz yol. Kıyıyı görebilmek için eğilmem gerekiyordu aşağıya. Ama dayımın parmağı, yol boyunca çukılıydı avucumda hep. Arada, yerden bir küçük taş alıp denize fırlatmama birşey demiyordu yalnız. Ya da gideceğimiz yere kadar bir taşı ayağında sektirerek yürütmeme bizimle birlikte... Hiç konuşmuyorduk; seken taşın zavallı tıngirtisi vardı önümüzde yalnız bitmeyen... Bazen taş, dayımın ayakları önünde duruyordu, o her zaman parlak, pırıl pırıl ayakkabıların hemen dibinde... Vursun diye içim titriyordu taşa; sanki vursa, dünyalar benim olacaktı. Vurmuyordu ama hiç bir zaman. Gene de umut ediyordum her seferinde vuracak diye ben. İkide bir bıyıklarını düzeltiyordu o ıssız yolda bile... Çevremizi kuşatıp fır dönen sigarasının dumanıyla, tüten, gezegen bir bacaya benziyorduk...

Epeyi sonra, o solgun, yıkık dökük tuğla yapı görününce dayım saatine baktı, "Yarım saatte gelmişiz..." dedi sonra.

— Bana ise, on saatte gelmişiz gibi gelirdi o vakitler... —



Hüseyin'i ta... uzaktan görüyordum tabakhanenin kapısı önünde — Topal'ın sesini, daha Hüseyin'i görmeden duyuyor-

duk — Ellerini beline dayamıştı; denize doğru bakıyordu kılmıdamadan. İki dizindeki o göz alıcı çivit mavisi yamaları bile seçiyordum. Sonra içeri girdi, az sonra, elinde büyükçe bir tenekeyle tekrar kapıda görüldüğünde — Yaklaşmıştık — bizi gördü; elindeki tenekeyi yere, duvarın kenarına yerleştiriyordu.

"Kolayladın mı bari Hüseyin?"

Aklımın ermediği şeylerden biri de buydu işte: Hüseyin'e neden Hüseyin derdi dayım eklentisiz? Yalnız dayım değil, tüm bildikler... Hüseyin'in tüm bildikleri... Dedemle yaşıtı oysa.

"Kolayladım ya, kolayladım.."

Yolda gelirken topladığım bir iki gelincik goncasını uzattım ona. Birşey demeden dalgınca elinde tuttu onları. Ben de birşey demedim. Denecek şeyi bilirdik çünkü ikimizde.

"İnanamıyorum," dedi. "İnanamıyorum hâlâ..."

Sözünün yarısını dayım duymadı, içeriye girmişti kapıdan.

"Neye inanamıyorsun Hüseyin?" dedim.

Cevap vermedi bana, Yalnızca yüzüme baktı bir süre. Gözleri, ufacık iki çini mürekkebi tekesiydi yüzünde. Gözbebeklerini araştırıyordum ya gözünün içine bakıp bakıp — gözbebekleri, büyümüş büyümüş te, tüm gözünün karası olmuş sanılırdı —, bin yıllık bir müzeye dahıyordum sanki. Korkuyla saygı arasında kalıyordum. Gelincik goncalarını elinde tutuyordu hâlâ.

"Yapmaya vaktin varsa gene kibrit kutusu içine koy," dedim, "yaptıklarını."

"Yapmaya vakit bulacağım," dedi.

"Dayımdan isterim," dedim, "sende yoksa kibrit kutusu."

Dayım, dışarıya çıkmıştı elinde iki iskemleyle; akasyanın altına çağırdı beni. Akasyanın altında bir tahta masa vardı çürük çarık. Masanın altında Topal, kuyruğunu sallıyordu sevinçli sevinçli.

"Yorulmuşsundur sen, otur..."

Hüseyin'e seslendi:

"Bir kahve yapabilecek vaktin var mı, ha Hüseyin?" dedi. "Son defa bir kahve elinden..."

"Var, var tabii..." dedi Hüseyin. Kendi kendine dedi sanılırdı "İnanamıyorum..." dedi sonra gene.

"Neye inanmıyor?" dedim dayıma yavaşça

"İhtiyarlar kendi kendine konuşur öyle..." dedi o da bana yavaşça.

Kapının öbür yanında kubbeli bir pencere vardı kocaman, yıkık. Pencerenin içi avlu gibiydi. Oraya toparlamıştı eşyalarını Hüseyin — tümünü toplamamıştı daha; şimdilik, ağızları bezlerle bağlanmış üç teneke duruyordu yanyana; bir iki şişe,

çuval bezine sarılı bir denk vardı bir de — .

Hüseyin'in ardından içeri girerken dayım seslendi akas-
yanın ordan:.

"Arka tarafta dolagma sakın!" dedi. "Duydun mu?"

"Duydum," dedim. Daha öncelerden duymuştum zaten bu tembihini, kendimi bileli beriden... Kendimi bileli beri, her bu kapıdan içeriye adımımı atışımda, "arka tarafta dolagma sakın!" diye tembihlenirdim sıkı sıkı. Ama bir türlü de yıkılmazdı o viran duvarlar nedense.

Dayanılacak gibi değildi içeriğinin kokusu. Dayanılacak cinsinden değildi. Böyleyken, Hüseyin'e nasıl mis kokabilirdi, aklım almazdı — Hüseyin'e sormuştum bir kere: "Nasıl dayanıyorsun bu kokuya gece gündüz Hüseyin?" demiştim. "Nasıl yattın bu kokulu yerde yirmi sene?" Gülmüştü soruma, sonra burun deliklerini şişirmiş, "Ohhh!" demişti. "Mis gibi kokuyor, mis gibi kokuyor bana." — Gerilmiş koyun derileri asılıydı ortadaki taşlıkta, onlardan geliyordu koku. Hüseyin, hem bekçilik ediyor, hem de deri şaplıyordu geçimini sağlamak, bir yandan da boş durmamak için burda.

Kahveyi pişirirken seyrediyordum onu. Yere çömelmişti, ya, iyice ufacak duruyordu, küçük Çinli adamlar gibi, Saçları beyaz olmalıydı aslında ama sarımsı yeşilimsi acalıp bir renge boyanmıştı; bir kaç tutamla, eşit seyreklerle yapıştırılmış gibiydi tepesine.

"Topal'ı da alacak mısınız?" dedim.

Başını salladı: "Alacağım," dedi. Yüzüme baktı sonra. Biraz korktum. Ve şaşırdım biraz da. Bin yıllıkken on bin yıllık olmuştü gözlerindeki müze, on bin yıl daha eskimişti bir çabukta. Gözbebeklerini araştırmaya kalkışmak boş bir çaba olurdu şimdi.

"Sen," dedi, "inanıyor musun benim gideceğime burdan?"

Can sıkıcı bir soru, bir bakıştı bu. Zıplayarak kapıya yoldum — duygudan kaçmaklı duyarsızlıkla —, sonra tekrar döndüm yanma.

"Ha, inanıyor musun?"

İnanmak için olumlu, belirlice duymuyordum olacak olan şeyi. Hüseyin, kendimi bileli beri tabakhanede bizi kargılayan, kahve pişiren, bana öyküler anlatan bir Hüseyin'di; ondan öncesi ve ötesi yoktu kişiliğinin. Tabakhane, nasıl kendimi bileli beri oradaysa, Hüseyin'de öyleydi benim için. Hüseyin'siz bir tabakhaneyi ya da tabakhanesiz bir Hüseyin'i düşünemezdim öylece tek başına.

Ama dışarıda, aydınlıkta olsaydık, söylenecek bir söz bulabilirdim ona gene de.

O öylece derin, dalgın yüzüme bakarken, kahvenin ka-

bardığını gördüm elinde tuttuğu küçük cezvede.

"Kahve taşacak!" diye bağırdım ferahlayarak.

Sonra, cezve, fincan, ben Hüseyin; dışarıya, aydınlığa çıktık tekrardan.

Tam o sırada, akasyanın altından: "Geliyorlar!" diye 'seslendi dayım.



Evet, geliyorlardı. Bir tavuk ya da hindi sürüsü gibi, kıyı boyunca renk renk, durmadan eğilip kalkıp çöplenerek, inişli çıkışlı bir dalga biçimince, birbirlerinden ayrılmaz, topluca, salınarak geliyorlardı. Tavuklara daha çok benziyorlardı, saniye demeden onlar gibi biteviye eğilip kalkıyorlardı çünkü, Onlar gibi gagalıyorlardı geçtikleri yerleri durmadan. Onlar gibi de, her eğilişlerinde eli boş doğrulmuyorlardı ya da böyle olmasa bile öyle sanıyordu seyreden, duruşlarından öyle sanılıyordu. Öyle ki seyreden, "Meğer, ne çok işe yarar şey varmış kıyıda," diye geçiriyordu içinden.

Hüseyin de kapıda dikilmiş onlara bakıyordu. Elinde, paslı bir konserve kutusu içinde fesleğen çiçeği tutuyordu. Avlu gibi pencere içine, eşyalarının yanına koymak için tutuyordu fesleğeni elinde.

"Önümüzden geçecekler değil mi?" diye bağırdım sevinçle.

"Geçecekler," dedi Hüseyin. "Her gün geçtiler, her Allahın günü geçtiler önümden benim..." dedi sonra. Çok alçak sesle dedi bu ikincisini, belki de dayım bile duymadı ama ben duydum öyle dediğini. Topal bile masanın altından çıkmış onlardan tarafa bakıyordu.

"Şeytan minaresi de toparlar mı?" dedim dayıma.

"Ne bulurlarsa..." dedi dayım.

Kıyıyı bırakmış, patıkaya girmişlerdi şimdi. Hafif bayır, daracık yol üstünde ağır ağır, solucan gibi upuzun, dikkatli, salınarak geliyorlardı. Topal, kuyruğunu yere çarpmaya başladı hızlı hızlı. O patıkada bile eğilip kalkarak bulabiliyorlardı birşeyler ya da bulduklarını sanıyordu seyreden, dediğim gibi. Yürüyüşlerindeki ölçüyü hiç bozmadan, bir ülke gibi topluca, serbest, mutlu geliyorlardı.

"Hep geçtiler burdan her gün, her ikindi hep geçtiler böyle..."

"Yirmi sene mi?" dedim Hüseyin'e.

"Yirmi sene," dedi Hüseyin. Yirmi seneden daha önce de geçmiş olabileceklerini düşündüm ben.

"Neden geçtiler pekiyi?" dedim. "Neden geçiyorlar yolla-

rını bırakıp önünden hâlâ?"

"İş olsun diye geçerler," dedi dayım ordan. "Çingenelerin işi bu..."

"İş olsun diye değil..." dedi Hüseyin.

"Çingenelerin işi bu, her yerden geçerler onlar, hep umut ederler çünkü, umut ettiklerini kaçırmak istemezler; yüz sene sürse bile..."

"Evet," dedi Hüseyin. "Hep umut ederler.. Yirmi sene hep umut ettiler..."

"Onun için mi?" dedim. Yaklaşmışlardı ilyce.

"Onun için," dedi. "Burda bir çatı olduğu için..."

Yola çıkmışlardı, patikadan. Bizleri sanki görmüyorlar. mış gibi, yollarını bırakıp önümüzden geçmeleri gereklimiş gibi, önemli bir yürüyüşmüş gibi ağırbaşlı, sessiz, umursamaz yaklaşıyorlardı.

"Yirmi senede bir gün bile umut ettiklerini bulamadıkları halde, çatının önünden gene de geçiyorlar..."

"Yüz yıl da umut etmeseler gene geçecekler aynı böyle..."

Bir korkudur başlamıştı şimdi. Denizden gelen temiz, serin, bahar kokulu yele bile meydana okuyan alabildiğine özgür bir koku. Yukarı mahalleyi aşağıya, kıyıya taşıyıp getiren bir koku.

Kadınlar.. nasıl da kıvrıyorlardı omuz başlarını bir o yana, bir bu yana. Ağızları geniş, mutlu, gülümser... Kara etle-ri meydanda, sağlam, güçlü. Tümünün yüzlerinde bayramlık bir anlam, mutluluğa alışkın. Şüpheye düşüyordu insan: başları hep iki yana iki yanaydı ya, ta burunlarının dibinde olan bizleri gerçekten de görmüyorlar mı diye... Tümü birden sanki alışmış gibi, çoluğu, çocuğu, ihtiyarı, genci göz göze gelmiyordu hiçbirimisle. Başları fırıldak gibiydi ama, bir o yana, bir bu yana fırıldak gibi, Umursamaz, dikkatli.

"Hey!.. Durun, durun biraz..."

Bir elinde fesleğen çiçeği, bir eli ileriye doğru uzanmıştı Hüseyin'in gülünç değildi ama, hiç gülünç değildi; bu aydınlığa göre karanlıktı çok, içerdeki gibi karanlıktı.

"Alın şu tenekeleri..."

Pencere içinde yanyana duran, ağızları bezlerle bağlanmış üç tenekeyi gösteriyordu. Hiç birşey demeden, gene de hiç birimizle göz göze gelmeden, kıyı boyunda yürüyorlarmış da orda buldukları birşeyi almak için eğiliyorlarmış gibi eğildiler. Hiç bir olağanlık yoktu bu ikramda onlar için. Bunca sene, bir önceki gün gibiydi onlar için.

"Birinin içinde pirinç var, birinin de bulgur, birinin de tarhana..."

Onlar hiç birşey sormamışlardı oysa. Tenekelerin içinde ne olduğu ilgilendirmiyormuş gibiydi onları. Sanki içleri boş da

olsa birdi onlar için tenekeler; gene birşey demeden, birşey sormadan alacaklardı onları omuzlarına.

Dayımla ben arkalarından baktık gidislerine. Hüseyin, daha tenekeleri verir vermez içeri girmişti çünkü. Üç kadın taşıyordu onları yanyana. Her birinin omuzunda bir teneke vardı. Ama onlar, hâlâ tenekesizmişler gibi iki yana kırmakta devam ediyorlardı omuzlarını. Tenekeler ileri geri sallanıp duruyordu bu yüzden omuzlarında, sâbit durmuyordu; içleri boş sanılırdı ya da kuş gibi hafif.

Yay gibi bir kavis çizip kıyıya doğru iniyorlardı tekrardan. Kokularını da alıp götürmüşlerdi kendileriyle birlikte... Tenekelerin üzerindeki beyaz bezleri hâlâ görüyordum tepelelerinde. Aynı gelişleri gibi ağır, dikkatli, umursamaz, sessiz gidiyorlardı.

"İlerde, un fabrikasının önünde gene böyle bir kavis yapacaklar..." dedi dayım.

"Bir çatı olduğu için..." dedim kendi kendime.

Ortalık, yumuşak, turuncu renklere bürünmeye başlamıştı. Biraz daha artmıştı serinlik te. Dayım, akasyanın altında sigara üstüne sigara içiyordu. Benim de peynir ekmek paketimi açmıştı önüme. Hüseyin, tenekeleri verdiğiinden beri çıkmamıştı dışarıya.

"Birazdan kalkacağız," dedi dayım. "Çabuk ye de peynir ekmeğini..."

Elinde kocaman bir denkle dışarıya çıkıyordu Hüseyin o sırada. Ot minderiydi bu onun; pencere içine bıraktı usulca. Daha epeyi süre gidip geldi içeriye. Her gidiş gelişinde daha kabarıyordu pencere içindeki yığın.

"Kim taşıyacak yükünü Hüseyin?" diye seslendi dayım.

"Hasan'ın oğlu uğrayacak kağnısıyla," dedi. "Birazdan, ezana doğru..."

Biz de kalktık birazdan. Hüseyin, kalktığımızı görünce birşey sıkıştırdı clime. Baktım, iki kibrit kutusu. Kutuları açtım, kırmızı yırtmaçlı giysili iki bebek duruyordu her birinin içinde.

Hüseyin, hâlâ mekik dokuyordu kapıyla yığını arasında.

"Biz gidiyoruz!" diye seslendi dayım. Sonra işaret parmağını tutturdu avucuma sımsıkı. Yollanlık.

"Güle güle bey!" diye seslendiğini duydum arkamızdan.

Giderken arkama dönüp baktım bir kere. Hüseyin, dikilmiş duruyordu akasyanın orda. Önüne bakıyordu. Önüne baktığı şeyi görmüyordum ama biliyordum ne olduğunu. Dayım da bilirdi ne olduğunu. Tek başına büyümüş, serpilmiş bir ayçiçeği idi bu. Orda, akasyanın yanbaşıda yetmişmişti kendiliğinden. Hüseyin'in eğildiğini gördüm sonra, Sonra da... top-raklı köküyle elinde gördüm ayçiçeğini. Dayım görmedi, arka-

sına bakmadın yürüyordu çünkü.

"Dayı, dayı!" diye bağırdım. "Hüseyin ayçiçeğini söktü!"

"Öyle mi?" dedi.

Son defa baktığımda pencere içini gördüm topluca: Hüseyin, Topal, irili ufaklı bir yığın, ot minder ve ot minderlerin tepesinde boynunu bükmüş, gülümsiyen ayçiçeğinin kocaman, sevinli yüzü... Tümü de topluca duruyorlardı pencere içinde. Aralarına alaca gölgeler dökülmüştü yer yer.



Mimiko'nun orda, erik bahçesinin önündeydik kağının sesini duyduğumuzda. Yolun ıssızlığında ninni gibi geliyordu kulağıma gıcırtiları. Karanlıkta, kağınını gölge gibi görüyorduk. Hasan'ın oğlu, yel vurdukça sarsılan kara bir korkuluk gibi duruyordu kağınının tam ortasında upuzun, incecik. Gıcır gıcır geçip gittiler yanımızdan.

Kağın sesleri kesilince sordum dayıma:

"Dayı," dedim. "Neden söktü dersin Hüseyin Ayçiçeğini?"

"Kimbilir?" diye sevaplandırdı sorumu.

Kendimi, dayımdan az bir parça daha bilgi buldum bunun üzerine.



Yusuf Özel

KANSU, Ceyhan Atuf

BİR MAYIS GÜNÜ

O gün bağa gitmiştik. Kalabalık. Banka memuru arkadaşım, emekli yarbay, coğrafya öğretmeni, ailelerimizle. Bahar bayramını geçirmek için. Sabahtan havada tek tük saçak bulutlar dolayıyordu. Sonradan o bulutlarda bir yana savuşup gittiler. Elişi duruluğunda derin mavi bir gökle başbaşa kaldık. Göğün olan bitenlerden haberi yoktu. Evlerimiz o günlerdeki olaylarla çalkalanıp duruyordu. Banka memuru, pek ilgili değildi olaylarla, bir kat almayı düşünüyordu o günlerde, işi de düzenlemiş, üç odalı bir ev bulmuştu. Hersey bankadan alacağı krediye bağlı idi. Bu olayların bankadan alabileceği krediyi durdurabileceğini söylüyor ve üzülüyordu. Emekli yarbay dostumuz ise, ateşli eski bir askerdi. Sanki, ordunun hâlâ içindeymiş gibi, hepimiz gözlerimizi ona çeviriyor: "Ne olacak?" diyorduk. O, bu sorumuzdan övünç duyuyor, belki de hayalinden ürettiği bazı haberler veriyordu. Seviniyorduk. Öğretmen ise, okuduğu gazetelerden yorumlar çıkarmaya başlıyordu. Gazetelerin de pek bir şey yazdıkları yoktu ya. O gün, oturup yeni çiçeklenmiş ağaçlar altında, olayları konuştuk durduk. Oturamayordukta öyle uzun boylu. Birara kalkıyor, ayakta konuşuyorduk. Bütün umutlarımız eski yarbaydaydı. Sanki adamcağız, asker giysilerini giyecek, çizmelelerini çekecek, beline tabancasını kuşanacak, birliğinin başına geçip, Başbakanlığı basacaktı. Ama, ne diyorum, o duru göğün bütün bu olan bitenlerden haberi yoktu. Yukarılarda, çok yücelerde sonsuz bir barış, eğilip bükülmez bir tüze akıp gidiyordu. Atomlar, elektronlar, nötronlar evreninde, birşeyler dağılıyor, parçalanıyor, birleşiyor, ama gene de o derin mavilik içinde barış ve tüzenin duru birliği asılı kalıyordu. Göğün derin ıssızlığını bir ara, yolcu uçağının gürültüsü bozuyordu. Hepimiz gözlerimizi göğe kaldırıyorduk. Bu uçak bir habercimiydi? Bir yolcu uçağı değildi belki de. Bir adam bir şeyler iyi bir sefer, umutlu bir şeyler getiriyordu. Coğrafya öğret-

meni: "Yolcu uçağının saati değil!" diyordu. Öyle miydi, değil miydi? O da bilinmiyordu ya. O sırada, umutsuzluğumuzu yumuşatması için bu uçağın yolcu uçağı olmaması gerekiyordu. Derenin karşı kıyısındaki tepelerden bir boru sesi işitildi. Uzaktan, askerlerin koşuştukları görülüyordu. Öğretmenle göz göze geldik. Bir şeyler mi oluyordu? Askerler toplanıyordu. Yaşlı bir armut ağacına sırtını dayayıp oturmuş, emekli yarbay: "Arasına olur bu, dedi. Deneme borusudur." Umutlarımız kırıldı. Gerçekten, bir süre sonra tepede sesler kesildi, askerler de dağıldılar, bir sessizlik çöktü oraya. Banka memuruna iyice kızmaya başlamıştık. Adam belli bir şekilde susuyor, konuşmalarımıza katılmıyor, Coğrafya öğretmenin yorumlarını şöyle dinleyip başını öte yana çeviriyor bir tek söz bile söylemiyordu. Çocuklar ise herşeyden büsbütün habersizdiler. Dört yaşlarındaki oğlum, içine kırık dal parçalarını koyduğu bir arabayı çekiyor, "Odun var! Odun var! Odun alır mısınız?" diye, bağıyordu. Arabasının tekerleği bir asma kütüğüne takıldı mı beni çağırıyor, tekerlek kurtarılınca, sevinçle yeni yeşermiş otları eze eze, vişne ağaçları arasında yitip gidiyordu. Kadınlar bir eski kilim üzerinde çene çalıyorlardı. Söz gelip gelip son günlerdeki olaylar üzerine toplanıyordu. Karım üzgündü, susuyordu. Emekli yarbayaın karısı ise, durmadan Cebecideki olayları anlatıyordu. Orada oturuyorlardı. Penceresinden bütün olan bitenleri görmüştü. Süvarileri, polisleri, gençleri. Polisler, gençleri kıyasıya dövmüşlerdi. Sonra, akşama doğru bir sessizlik çökmüştü. Duvarlarda, pencere camlarında mermi izleri taptaze duruyordu. Pencerenin birinden yazılı bir kâğıt sarkıyordu. Süvariler, polisler, gençler gitmişlerdi, yazı orada kalmıştı. Üzerinde ne yazıyordu? Uzaktan okuyamamıştı, yarbayaın karısı. Sabah uyanığında, o yazılı kâğıdı da görememişti. Bahçe de, pencereler de bomboştu. Geride ezilmiş çimenler kalmıştı. Emekli yarbay, eve dönünce karısı bütün bu olan bitenleri anlatmıştı ona. Emekli yarbay, yumruğu ile masaya vurmuştu. "Böyle gidemez bu!" diye. Coğrafya öğretmeniyle ben, ikimiz, emekli yarbaya sevgi ve saygıyla bakarak: "Elbette böyle gidemez!" diye haykırdık. Banka memuru kimbilir nerelerdeydi, eline bir değnek almış toprağı çizip duruyordu. Emekli yarbay kalktı. "Gidip evde radyo, dinleyelim!" dedi. Kiracının oturduğu bağevine yollandık. Radyoya kulak kesildik. Sıkı yönetim bildirisi. İki mayıs sabahı çocuklara bile ateş açılacağını bildiriyor. Emekli yarbay sarardı. Coğrafya öğretmenin dudakları titriyordu. Göstericileri alkışlamak, onları yürekletdirmek, pencerelerden bayrak sallamak yasaktı. Ben, o sıra, İstanbulu düşündüm. Neler oluyordu? İki mayıs başlıyordu. Gene de gençler sokaklara dökülüyorlardı. Eski bir İstanbul

evinin penceresinden, bir çocuk bayrak sallıyordu, birdenbire onu kursunlıyorlardı. Çocuk odaya düşüyordu. Bayrakta sokağa doğru, yaralanmış bir kuş gibi uçuyordu. Çocuğun anası ağlıyordu. Sokaktan sesler, güzel ve hınçlı sesler yükseliyordu. Gökteki o sonsuz barışı, o sonsuz özgürlüğü, o sonsuz tüze-
 yı isteyen sesler. Birden duruyorlardı. Bayrak düşen boş pencereye bakıyorlardı. Yeniden marş söylemeye, yürümeye başlıyorlardı. Çocuk ne oluyordu? Düşüncelerimin burasında, emekli yarbayın gür sesini işittim: "Bu da olur mu yahu? Orta okul öğrencilerine bile ateş açtıracaklar." Coğrafya öğretmeni, bir devrimci gibi konuştu: "Yapsınlar, yapsınlar yarbayım. Ne kadar yaparlarsa, gençliğin savaş ateşini de o kadar körüklerler. Hınçları körüklerler. Bu işin duracağı yok!" Yarbay "Kan akar öğretmenim!" dedi. Öğretmen: "Ama onlar istiyorlar, kan aksın istiyorlar. Millet sussun mu, haklarını savunmasın mı?" Banka memuru keyifsizdi. Öğretmen, onu ayırdederek, durdu. "Sen bir şey söylemiyorsun? dedi. Nedir bu işler!" Banka memuru: "Otursun derslerine çalışsın gençlik, dedi. Orta okul öğrencilerine de ne oluyor?" Yarbay, ateşlendi: "Yahu, dedi, bu bir savaş. Hürriyet savaşı. Koreye baksanıza. Üniversitelileri biçiyorlar. Ardından ortaokul öğrencileri bitiyor. Sıra ilk okul öğrencilerine gelecek. Her yerde bu böyle. Devrimler, gençliklerin işidir."

İlkokulda okuyan kızım, pencereden baktım, çiçek topluyordu. Bir geyik yavrusu gibi oradan oraya sekip. Bir bayırda, papatyalar, gelincikler açmıştı. Ot seçen küçük bir kuzu gibi, eğiliyor, çiçek seçiyordu. Çiçeklerin ve otların da, olan bitenlerden haberleri yoktu. Onlar da, o kadar eski doğa yaşamının içinde doğup gelişiyorlar, ilk yaz sıcaklarıyla solup gidiyorlardı. Görevleri mayıs kırlarını şenlendirmektir. Gök derinliğinden inen sonsuz barış, sonsuz özgürlük ve sonsuz tüze altında, toprağın derinliklerindeki gerçekle beslenerek, doğmanın, yaşamının, ölmenin tadını çıkarıyorlardı. Mayıs gününden sızlandıkları yoktu. En güzeli, ak kırmızı katmerli çiçeklerle donanmış bir elma ağacıydı. Kızımın, ellerinde çiçeklerle o ağaca doğru koştuğunu görüyordum. Koştı, durup ağaca bir tapınma duygusuyla baktı. Ağaç ona bir şeyler söylüyordu. Ağacı dinledi. Kızımın radyodan haberi yoktu. Ağacın altına oturdu. Çiçeklerini derlemeye başladı. O da olabiliirdi. Ürperdim. Evde bir bayrak vardı. Evimizin önünden gençler geçebilirlerdi, geçeceklerdi. Bu kavga durmayacaktı, Kızım, çiçek toplamak kadar, bayrak sallamayı da biliyordu. Olayları yaşıyordu. Kulakları sözlerimizle doluydu. O, gençler geçerken bu işi çiçek toplamak kadar kolay ve doğal yapacaktı. Yaşamak kadar doğal. Pencereyi açacak ve bayrak sallayacaktı. Kendi kendime pencereyi kapatıyordum, onu içeriye

çekiyordum. Bu sefer o, öteki pencereye koşuyor, açıyor ve yeniden bayrak sallıyordu. Çiçeklerini unutmuştu. Durmadan, durmadan bayrak sallıyordu. Birden kızımı vuruyorlardı. Urperdim. Durdum. Hayır, oradaydı. Elma ağacının altındaydı. Çiçeklerini derleyordu. Hanımlar, bizi akşam kahvaltısına çağırıyorlardı. Gök gene öyle dupduru, güzeldi. Sanki, radyodan dinlediklerimiz yalandı, böyle bir Mayıs gününde, gençlere ateş açılmasından söz edilemezdi. Sokaklara dökülünecek, öpüşülecek, bayram edilecek, şarkılar söylenecek bir gündü. Yaroayın karısı ağızda eriyen ince sigara börekleri yapmıştı. Karım beyaz peynir kesiyordu. Çocuklar, mavi bir çaydanlığın altına ıslak bağ çırpıları taşıyorlardı, ateş iyi yanmadığından çaydanlığın dibi is tutmuştu. Ağacın altında oturduk, yemeklerimizi yiyip, çaylarımızı içtik. Küçük oğlum çay içip her yudumda, Oh! diye, karnına vuruyordu. Sıra ona da gelir miydi? O da bayrak sallarmıydı? Sallardı. Kavak ağacındaki kuş yuvasına nasıl bakmıştı, ilgiyle. Benzer bir ilgi ile bayrak ta sallardı. O gün büyüklü küçüklü kaplumbağalar bulmuştu. Hepsini arabasına atıyordu. Onları taşıyor, sonra, "Kaplumbağa var! Kaplumbağa var!" diye, Kaplumbağa satıyordu. Şimdi oturmuş çay içiyordu. Oh! diyordu. Ama bayrakta sallardı. Bir çiçeğin doğuşunu gördünüz mü? Onlar toprağın derinliklerinden nasıl fışkırırlar? Sonsuz barış, sonsuz özgürlük, sonsuz taze göğünün altında, yavaştan yavaştan bir çiçeğin dirilişini gördünüz mü? Sonra, çiçeklerin bir güzel yaşamada, nasıl, renk renk bayrak salladıklarını gördünüz mü? Sonsuz barışadır, sonsuz özgürlüğüdür, sonsuz türeyedir o bayraklar. Ama, çiçeklerin çiğnendiğini de gördünüz. En güzel renkleriyle, yaşamalarının en sevinçli çağlarında, ezildiklerini de gördünüz. Olabilir. Ama onlar renklerini sevgiyle açtılar, hiç bir gey düşünmeden en duru bir sevgiyle, İstanbul'daki gençler de öyle. Çocuklar da öyle. Otları çiçekleri okşuyordum. Göğü okşuyordum. Yaşamamızın güzel yasaları onlardaydı. Çocuklar ileride, bir iğde ağacının altında taş üstüne taş koyup ev yapıyorlardı. Yarbey, banka memuruna takılarak: "Bak çocuklar, senin evini yapıyorlar" dedi. Banka memuru gülümsedi. Sustu. Çocukların çalışmalarına baktı. Ordan burdan otlar, çiçekler koparıp getiriyorlar, evin bahçesine dikiyorlardı. Bir oğlan çocuk, bir değnek geldi, evin arka duvarına dokundu, duvar devrildi. Çocuklar "Neden bozuyorsun evimizi?" diye üzerine yürüdüler. O, kaçmadı. Bu sefer değnek ile evin öbür duvarına dokundu. O duvar da yıkıldı. Bir kız ağlamağa başladı. Bir başkası: "Daha çiçek getireyim mi?" diye soruyordu. Ağlayan kız: "Ne getireceksin, ev yıkıldı" dedi. Evin kapısı, yeni bir değnek vuruşu ile bahçeye yıkıldı, yeni dikilmiş otlar ve çiçekler yıkılan taşların altında ezildi-

ler. Biraz sonra, yeniden, çocuklar, ağaçların arasına dağıldılar, koşup oynamaya başladılar. Coğrafya öğretmeni yeniden yorumlarına başladı. Banka memuru, çocukların yıkılan evine bakıyordu. Emekli yarbay, üçüncü bardak çayını içiyordu. Kadınlar, son haberler üzerine susuyorlardı. Ben vişne dallarından düzeni hiç bozulmayan göğün derinliklerine bakıyordum. Hâlâ öyle, sonsuz barış, sonsuz özgürlük, sonsuz tüze direkleri üzerinde sapasağlam duruyordu. O direkleri kimse sarsamıyor, kimse yıkamıyordu. Yaşamının gerçek anlamı gibi öyle doğal, toprağın derinliklerinden oraya göğün derinliklerine doğru o direkler yükseliyor, nice kurşun, nice yasak, nice kara tutku, hepsine boş veriyor, sallanmıyordu bile. Son utku gene onda kalıyordu. Çiçeklere, çocuklara ve insanlara sahip çıkıyor, kurşunlara, yasaklara, karşı o, çiçekleri, çocukları ve insanları tutuyordu. ve döndüğümüzde, radyonun, hâlâ bütün bunlardan, ısıtıcı mayıs güneşinden, çiçek toplayan kızlarımızdan, kaplumbağa satan çocuklarımızdan, yıkılan taş evlerimizden, donanmış elma ağacından ve tedirgin, mutsuz, acı çeken kadınlarımızdan habersiz olduğunu acı ile anladık. Hele, bizim göğümüzün, altında oturduğumuz o sonsuz barış, özgürlük ve tüze göğünün, adını bile duymamıştı. Bu gök altında yürüyen gençlerin, pencerelerden bu göğe bayrak sallayan çocukların yarın sabah kurşunlanacağını bildiriyordu.

Ama çocuklar o kadar yorulmuşlardı ki, sıkı yönetimin gece yasağının başladığı erken saatlerde, ellerinde çiçek, ot, toprak ve mayıs güneşi kokularıyla, ellerinde gökten koparılmış dal parçalarıyla, çoktan uyumuşlardı.



KORAY, Yaman

B A L O N

Vapurun en arkasında, dümen dolabının yanında, açılır kapanır iskemlelerin birine oturmuş, denize bakıyorum. Hava soğuktu. Karanlık bir gece idi.

Lüks'ten ve yan camlardan vuran, sarı ölgün ışıktaki; pervaneden yumru yumru fırlayan sular, ancak görülebiliyorlardı. Suyun içinden atlayan bu yumrular, bağıra bağıra birbirlerini dirsekleyip ilerliyorlar ve öylece, hep beraber gerilere doğru gidip, kayboluyorlardı. Vapurun hemen altından, gençliklerinin bütün kuvvetle, bütün şiddetle çıkmalarına rağmen, birbirlerine çarpa çarpa, ne çabuk yorulup, ihtiyarlıyorlar, ne çabuk ölüp yerlerini, tâ karanlıkların, meçhullerin içine doğru uzanan, pıs bir beyaz çizgiye bırakıyorlardı...

Dalmıştım...

"Balon!" Dedi bir ses; "Balon!"

İrkildim. Yalnız değildim demek. Dümen dolabının öteki yanında biri daha vardı. Karanlıkta gözleri pırıl pırıldı. Yağlıcaydı galiba. Çenesini, dolabın üstünde kavuşturduğu kollarına dayamış, bakıyordu.

Sade saç ve sakaldan, kırplılaşmış bir kıl yumağından müteşekkilmiş gibi görünen yüzünde, tek vâzih nokta: gözleriydi. Pırıl pırıl, bana bakan gözleri.

"Balon!" Dedi adam, "Balon!"

— Efendim? Dedim.

— Balon! Diye tekrarladı adam.

Garip bir sesi vardı: ağlayan bir ihtiyar köpek gibi.

Hava soğuktu, yakamı kaldırdım. Başımı çevirip, gene suya bakmağa zorladım kendimi...

— Ha, ha! Dedi adam; nedir onlar, ha nedir onlar?...

Ürperdim.

— Neler? Diye sordum.

— O baktıkların, ha nedir onlar?

— Dalgalar mı, sular mı? Evet ben sulara bakıyorum... sulara...

— Ne zannediyorsun ki onları ha, ne zannediyorsun yâni?...

— Onlar mı, şu birbirlerini kovalayan dalgalar mı? Hayat onlar, evet onlar hayatın ta kendisi! Ya siz ne zannediyorsunuz?

Adama alışıyordum. Ona fikrimi kabul ettirmek istiyordum.

— Bakın, dedim; İşte hayat, İşte insanlar; doğup, uğraşıp, çırpınıp, nasıl hıçlığe, meçhule koşuyorlar, nasıl sönüyorlar... değil mi hele?

Adama baktım. Heyecanım geçmişti. Gözleri hep öyleydi ama, hiç de korkunç değildi.

— Aptal! Diye mırıldandı. Sonra dolaba bir yumruk atıp:

— Hayat ha! Diye bağırdı.

— Amca, dedi; Lüksün kapısını açıp, içerinin duman ve ışıyla bakan garson çocuk. Hayat yok ama, çiklet var, çukulata var!

— Defol! Diye kükredil adam, defol geldiğin yere...

Kapı kapandı. Ortalık gene karanlıktı.

Sular gene koşuyordular, ama sadece su idiler. Başka hiçbir şey kalmamıştı.

— Aptal! Dedi adam; sen de, iki buçuk milyar hemcinsin kadar, şu "hayat" satan çocuk kadar, hiç olmazsa onlar kadar aptalsın! İşte sizin bütün felsefe kabiliyetiniz: suları hayata benzetmek! Ne bayağı, ne basit, ne kullanılmış şey! Es-kilikten dökülüyor düşünceleriniz... aptallar...

Sustu.

Kızıştım ama, ben de sustum.

Kızkulesini geçiyorduk.

Beni biraz sonra Kadıköy iskelesinde karşılayacak sevgili mi düşündüm. Acaba bu akşam Brahms mı çalmalıydık, yoksa... yoksa Rachmaninoff mu? Hava soğuktu çünkü... Acaba evde içecek, kanımızı ısıtacak şeyler hazırlanmış mıydı? Gaz sobası yanıyor muydu? Bu defa tatlı tatlı ürpeldim.

— Balon! Dedi adam.

Gene bağlıyordu.

— Sen hiç balon gördün mü?

— Hayır, dedim ilkin şiddetle; sonra aklıma geldi: "Ha evet, dedim; çocukların elinde, balolarda çok gördüm... renkli renkli balonlar...

— Basit! Dedi adam; basit!... Ben onları söylemiyorum. Ben büyük balonları söylüyorum. Kocaman, dev gibi, içleri gazla dolu, insan taşımak için yapılmış balonları

— Ben... diyecek oldum.

— Sus! Diye fısıldadı, sanki büsbütün pırlıdıyan, minik gözler. Sus da dinle ukalâ... hiçbir şey bilmeden, her şeyi bilirim sanan aptal... sus.. dinle.

Sustum.

— Balon! dedi adam; Büyük, dev gibi balon! Yeni. tap-

taze gazla doldurulmuş; zarfları çatlayacakmış gibi şişmiş, kocaman balon. Ben onu gördüm. Ben onu bilirim. Onları yere, birkaç tane kalın tel bağlar. Rüzgâr eser, balon titrer, evet balon titrer! Ha ha ha... çırpırır balon, fırlayıp uçmak için. Telleri zorlar, evet zorlar telleri bütün kuvvetiyle... Ha ha, kocaman, kuvvetli balon! Halbuki teller, onu yere bağlayan teller zayıf, birkaç tane. Zorlar telleri balon, rüzgâr eser, balon titrer. Tak der, duyuyor musun, tak! Na şöylece tak ediverir telin biri... kopar! Balon titrer, ağlar ve güler. Ha ha ha... ben balonu gördüm, biliyorum onu. Sonra ikinci tel kopar, balon çarpılır, dünyaya yan bakar... Ha.. Ha.. Teller belki üç, belki dört tanedir.. ama oniki tane de olsalar, koparlar! Balonu yere, bu kara toprağa bağlayan teller, tak tak ede ede, koparlar. Sonra.. Sonra, en sol tel, o da, o da kopar. Fırlar balon, delice fırlar, göklere çıkar.. çıkar! Bu yeryüzüne tüküre tüküre çıkar... Göklere, asıl içinde bulunması lâzım gelen yerlere doğru çıkar.. çıkar.

Adam; dümen dolabının öbür tarafındaki adam, her "çıkark" deyiste, yumruğunu tahtalara vura vura, katıla katıla ağlıyordu.

"Sarhoş, herhalde!.." diye düşündüm.

— Durun, dedim; durun, size yardım edeyim!

— Çekil, Diye haykırdı, birdenbire dikleşen, salya ve gözyaşıyla ıslanmış kıllı surat. "Çekil, İnsan denilen mikrop, çekil! Anlamıyor musun, ben o balonum, ben balonum, balon! Aptallar!.. Sizlerden ne kadar yükseklerdeyim anlamıyor musunuz? Minnacık, hakikaten olduğunuz gibi, minnacık görüyorum sizleri, siz şu kara toprağa bağlı kara karıncalar! Kara topraktan yapılmış etinizi doyurmak için koşusun, birbirinizi yiyin. Ben yükseklerdeyim, hepinizi görüyorum aptallar! Dünyanızı görüyorum, mükemmel olmaktan çok uzak dünyanızı. Kötülüklerin, namussuzlukların, acıların, ıstırapların kaynaştığı, o altımda dönen kanlı et topacını görüyorum. Yükseklerdeyim işte, kopardım tellerimi... kestiler onları. Evet, bütün tellerim, dünyanızı sevip, onun bir parçası olduğuma inandığım zamanlar, sıkı sıkıya tutduğum tellerin hepsi, canımı acıta acıta, avuçlarıma geçip etlerimi doğraya doğraya kesildiler. Kestiler tellerimi. Kestiler beni dünyaya bağlayan halatları. Sevgimi kestiler, kesilmesini istesem, onu tekrar düğümlemeye çalışsam bile, kestiler onu. Sonra uğrunda çalıştığım gaye telini kestiler, aptallar. İnsanları severdim. Onlara inanırdım, her şeyimi vermeğe hazırdım onlar için. Kazıkladılar beni, evet her fırsatta sevgimi, güvenimi kazıkladılar. İlk kez üzüliyordum, canım içerim acıyordu her telin kopuşunda. Sonra.. sonra.. alıştım. Gittikçe bundan zevk duymaya başladım. Aptalca, çok aptalca şeylerdi o teller. Sevgi teli, kuru ku-

ruya, anlamadan, anlaşılmadan sevgi: kafasız, düşüncesiz, sor-
semce bir bağ. Bakınca görürsün zaten, sakat taraflarını,
kopup kopup bağlanmış balıkçı düğümlerini. Aklın varsa vur
bıçağı, kes at o renkli kurdeleleri. İnsanlar tek doğmuşlardır,
tek! Bir tesadüfün birleştirdiği, iki tohumdan, bir tek şey çı-
kar. Matematik sökmez bu işde. Bir bir daha, iki değil, sadece
yan yana gelmiş iki bir ediyor. Daima böyle; Senin elin kesi-
lince, na ben böyle, bu tahtaya vurunca, seni seven "Ah! di-
yor, canım acıdı mı, çok üzüldüm!" Ha. ha.. kimin canı acıyor
Allah aşkına? Sadece benim. Sen seyircisin be, sadece seyirci..
Ne aptalca şeylerdi o teller... gaye teli, güven teli.. bilmem ne
teli! Kestim işte hepsini.. attım bıçağı, attım ve zevklendim,
gitgide zevklendim. Ha.. ha.. Bir gün o sesi duydum. Dünyanın
en mesut insanı bendim artık. Beni titreten, beni ürperten
rüzgâr, kulağıma: "Vazgeç!" Diyordu... "Vazgeç bu kara top-
rağa demir atmağa uğraşmaktan! Yukarı, yukarılara bak.. se-
ni çağırnlara.. Daima uçmak isteyen, yükselmek isteyen, ya-
pısı bunu icabettiren bir gazı, zarflar içinde hapsedip, bu dün-
yaya bağliyacığım diye uğraşma. Hapsetme ruhunu, kara etin
içinde, yüksel... Ha.. ha.. ha, ne güzel şimdi, etrafındaki pem-
be bulutlar, yükseklikler! Başımı okşayan, saçlarımı sıvazla-
yan sonsuz, sessiz yükseklikler... işte oradan sizi seyrediyor-
rum.. ben de sizin gibiydim bir zamanlar... sizin gibi minna-
cık, sağa sola koşuşurdum. Ama yok, bir farkım vardı sizden.
Tellerimin birer birer koptuğunu duyuyor, bunu hissediyor-
dum.. Ha ha aptallar... Hayat sularda değil, hayat balonun
tellerinde...

Kalktım.

Haydarpaşayı geçiyorduk. Çabuk çıkmak için, yandan yü-
rüyüvermeliydim.

"Deli, herhalde!" Diye düşündüm, "Deli bu adam. Bir teh-
like insanlar için..."

Rüzgâr vardı yan tarafta. Bağırıyordu adam, arkadan,
hâlâ bağırıyordu.

"— Aptal! Sen de aptalsın.. yokla, yokla tellerini. Bak
bakalım, zannettiğin kadar sağlam mı onlar? Ha.. ha.. haa.
yokla, yokla sen de tellerini..."

Vapur iskeleye yanaşıyordu.

Sular büsbütün kaynıyordu.

Ne tuhaf... sıcak ev düşüncesi, artık beni eskisi kadar ke-
yiflendirmiyordu. Iskeleye atlarken: "Deli, şüphesiz deli bu
adam..." Diye, kendi kendime söylendim.

Sonra, güzel sevgilim geldi, koluma girdi. Yürüyorduk. Bo-
yuna konuşuyordu. Bir ara:

— Değil mi hele?.. Dedi.

— Evet, diye cevap verdim. Evet, haklısın, balon..

Sevgilim ırkıldı, kolumdan çıkıp yüzüme baktı.

— Hayrola şekerim.. dedi. İçtin mi yoksa?

Evet canım, dedim; sade bir kadehçik.. sonra.. sonra gallba, buğün hayatımda ilk defa bir feylesof gördüm.

Hı hı! Diye güldü sevgilim. Kimbilir ne deli, ne bunak şeydir, değil mi? Kimbilir ne kadar sıkılmışsındır?

— Evet canım, dedim; pek deli şeydi.. ama fazla sıkılmadım, bilirsin ya, kaçıklar hoş konuşur.. ne ise, yürü bakalım, hava pek de soğuk!

Sokuldu, koluma sıkı sıkı sarıldı sevgilim. Sıcak evimize doğru hızlandık. Tıpkı yuvalarına dönen, iki ufak karınca gibi...



MUHTEREMOGLU, Afet

Z E Y T İ N C İ L E R

Tarlaya gelince heybelerimizi bıraktık. Ben gidip testimizi pınardan doldurdum. Sepetlerimizi alıp zeytinlerin ilk dökülen kavruklarını toplamağa başladık. Daha bir sepet doldurmamıştık ki anam başını yukarıya kaldırdı.

— Haydin, çabuk olun ki, bir an önce tophıyalım dökülenleri.

— Yağdırmasan olmaz mıydı, hey Allahım? dedi.

— Yağıyor ha?

— Yağıyor denim de başıma damladı.

— Babam gelmez.

— Evden çıkmadıysa gelmez.

— Çıktıysa da geri döner.

— Çıktıysa gelir be, niye geri dönsün?

— Döner. Ne yapacak buraya gelip de? İş yapmaz bir şey yapmaz. Yağmurun altında bacaklarını uzatıp oturmağa mı gelecek?

Yağmur hızlandırıyordu. Başlarımızdaki örtüler, feracelemizimin sırtları içeri su geçirmeğe başlamıştı. Ağabeyimle ikimiz mızıldanmaya başladık:

— Ana dönelim artık. Yağmur illiğimize geçecek.

Annem cevap vermiyordu. İlk büküm eğildiği yerde, çamurların içinde seçtiği zeytinleri eliyle temizleyip sepete atıyordu. Ağabeyim bir ara doğruldu. Demin havayı koklarken yaptığı gibi sessizleşti, nefesini tuttu. Köyden doğru davul sesleri geliyordu. Hepimiz sessizleştik, nefeslerimizi tuttuk. Ellerimiz, düşüncelerimiz ve isteklerimiz birdi. Uçuşumuz de ses çıkarmadan dinlemeye ve çalışmay devam ettik. Uçuşumuz de bu konuyu işlediğimiz ve çoğalan bir örkeyle olduğumuz belliydi. Biz önce babama, sonra anneme kızıyorduk. Annemin gitmemekte direnmesi babama yaranmak için, ondan bir acıma, bir güler yüz, bir ilgi görebilmek içindi. Bizse babama yaranmayı gerekli bilmuyorduk. Onunla düşman olmak, onunla daha kolay ve huyumuza uygundu. Ağabeyim sepetini alarak bana yaklaştı. Hem zeytin topluyor hem de küfür ediyordu.

Bu küfürlerin birını babamaysa, birçoğu da annemeydi.

Buldu, yağlanıp da girecek bir yerinden, dedi. Hep bu ona yüz veren.

Ne yapsın?

— Ne mi yapsın? Alsın bizi çıksın köye. Çoluğumu çocuğumu düğün dernekten alıkoydun bir de yağmurda mı çalıştıracan desin.

— Döver.

— Dövmeyiz. Ben adamın anasını bellerim.

— Çok bellersin.

Ağabeyim bu alayımдан kızarak başıma bir yumruk vurdu:

— Belle de görelim, dedim, anama doğru sokularak.

— Kahpe, diye fısıldadı ağabeyim.

— Sensin kahpe. Keşke bellesen. Ben istemez miyim belleğini. Ben anam değilim ona kıyamıyayım.

— Görürsün.

— Yağmur içimize de geçmişti. Tenimizde ılık ılık aktığını duyuyorduk. Doldurduğumuz sepetleri gidip ağacın dibindeki çuvala boşaltıyorduk.

— Bugün fabrika işlemiyor, dedi anam.

— Âlem biz mi? dedim anneme bakarak. Herkes düğüne gider bu yağmurlu havada. Fabrika geç mi kaldı?

Annem başını göğe çevirerek:

— Hey Allah'ım, sen de mi görmezsin bizi burda? Okadar yüksekte mısın ki, tarlaların birinde çalışan üç kişiyi seçemiyorsun? Görsen yağdırmazsın. Biz sana ne yaptık? Sen de gençlik nerdeyse oraya mı bakarsın? Düğüne bakmak dururken tarlalara mı bakacaksın? Biraz da bizi gör Yarabbi.

— Bir de yıldırım atsın da gör, dedi ağabeyim.

Annem korkmuştu. Havanın iyice kararıp yağmurun artması onu da dönmediğine pişman etmişti. Ekmek çıkısını aldı:

— Yemek yiyelim barı, dedi.

— Nerde yiyeceksin ekmeği?

— Her zaman nerde yeriz? Sen de hiç yağmurda dışarda kalmamış gibi konuşuyorsun. Ağabeyim sustu. Annem çıkıyı açıp ekmeği çıkardı. Üçe böldü bize verdi. Birer avuç zeytin dağıttı. Soğanı da ağaca dayayıp yumrukladı. Bize birer parça uzattı. Bir ağacın altına çömeldik. Ağabeyim koltuğunun altını elliyerek bana döndü:

— Koltuğumun altı bile ıslanmış, dedi.

— Ne bitmez yağmurmuş.

Annem sesini çıkarmıyordu. Ekmeğini de, zeytinini de yarıda bıraktı:

— Siz yeyin. Benim iştahım yok. Yiyemiyceğim.

Sepetini aldı. Uzaklara, başka zeytinlerin altına gitti.

— Üşüyor musun Aşe?

— Üşüyorum. Sen?

— Ben de. Hiç kuru yerimiz kalmadı. Biz de Hüseyin gibi küçük olaydık ne vardı?

— Okumak için köyde kalırdık.

— Çocukları toplar, babamın rakı tenekesinin başına geçer eğlenirdik.

— Hadî, hadî çabuk ye. Bak anam kaç sepet doldurdu üstümüze.

— Hava da karardıkça karardı.

Biz gene işe koyulduk. Yağmur hafiflemişti ama dinmemişti. Annem uzaklardan bağırdı:

— Dinecek işte. Allah sesimizi duydu.

Hepimiz gözlerimi kırptırarak gökyüzüne baktık. Kurşun rengi yağmur çizgilerinden başka bir şey görünmüyordu.

— Amma korkunç be! dedi ağabeyim. Sepetlerimizin başına oturduk. Orası bitince kalkmağa üseniyor, biraz ileriye sürtünerek geçiyorduk. Elbiselerimizin alt tarafından çamurlar sızıyordu. Yağmurda çıkan solucanları elimize alıyor, bir tarafa biriktiriyor, hangimizin solucan öbeği daha çok diye arada bir yarışma yapıyorduk. Yağmur usul usul yağmağa devam ediyordu. Anam tekrar başını kaldırdı:

— Artık dinecek, dedi.

— Ana artık dinecek ama selleri unutuyorsun. Kazdağı'nın bütün yağmurları şimdi aşağıya iner. Dereler taşmıştır bile. Karanlıkta nasıl çıkarız okadar yokuşu? Derelerden nasıl geçeriz?

— Dereler coşmuştur. Alır birimizi götürür.

Anam bu sözlerle kulak asmadan sepetini doldurmağa bakıyordu. Ne yapacağı hakkında bir karar vermek üzere düşünüşü belliydi. Birden, ne olduğumuzu bilmeden üçümüz de sarmaş dolaş olarak bir köşeye sığındık. Göklerde korkunç gürültüler o'uyordu.

Ağabeyim sapsarı olmuş bir yüzle:

— Dağa düştü herhalde, dedi.

— Ne yaman çatladı.

— Ana, kuzum ana gidelim artık. Sel basacak, başımıza yıldırım düşecek. Karanlıkta kalacağız burda.

— Hadî toplanın, dedi anam.

Biz sevinerek sepetlerimizi, zeytinleri ağacın dibine sakladık. Heybelerimizi yüklenip yokuşa sardık.

— Su içimden süzüldü, dedim.

— Entarilerimiz yıkandı, diye güldü ağabeyim.

— Bitler de öldüler mi acaba?

— Bilmem. Ana, bitler ölmüşler midir?

— Hadi çabuk yürüyün bakalım, evde öldürürsünüz bitleri.

— Benim başımda öyle çok bit var ki...

— Benim uçkurumda daha çok var.

— Hani göster bakayım.

Bak .

— Hepsi ölmüşler be.

— Ölmezler, dedi anam. Kaynak suya atmayınca ölmezler.

— Ana, ne zaman atacağız kaynak suya?

— İşimiz bir aralansın da çamaşırları kaynak suya atar, onların sirkelerini öldürürüz.

— Başımdakiler ne olacak ana?

— Bakalım, babana sorarız onu da.

Yolu bırakarak tarlalara vurduk. Daba kestirmeden, daha çabuk gitmek istiyorduk.

— Koşalım, dedi ağabeyim. Gene hızlanacak galiba.

— Koşuyoruz ya işte.

Terlerimiz ıslaklığımıza karışıyordu. Dik bayırıları sırtımızda heybelerle çıkıyor, bazan tikanıp çıkamadık mı, yavaş yavaş tırmanıyorduk. Yorgunluktan konuşacak halimiz kalmamıştı. Akşam üstü çıkan rüzgâr ıslak çamaşırlarımıza vurdukça daha çok üşüyorduk.

— Yengem de bundan öldüydü galiba ana. Islandıydı, sonra da soğuk aldı, dediler.

— O zayıftı. Onların soyu öyledir. Onlar dayanıksızdırlar. Hem hepsi genç öldüler. Bizim soyumuz dayanıklıdır. Babanlar da çok yaşarlar.

Köyün karşısından geçiyorduk. Düğün kalabalığı yağmura rağmen dışarıya çıkmış, çalıp oynuyor, tabanca atıyorlardı. Evlerin üstü öbek öbek kadınla doluydu.

— Hadi hadi, dedi anam, bakınmayın hızlanın bakalım.

Yokuşları dolaşıp eve geldiğimizde her şeyi unutmuş babamdan korkuyorduk:

— Erken geldik diye kızacak şimdi, dedi annem. Usulca kapıyı itip içeri girdi. Biz de ayaklarımızın ucuna basarak alt odaya girdik.

NOYAN, Berkuk

B İ R Z İ Y A R E T

Nahiye müdürü, iki gün evvel haber göndermişti: Vali bey gelecek diye...

Köy, iki vilâyeti birbirine bağlayan yolun hemen hududa yakın bir yerinde idi. Arazisi tamamen dağlık ve kıraçtı. Yamaçlarda seyrek ve zayıf tarlalar görünüyordu. Vâka bir kartalyuvası gibi yükseğe kurulmuş, ovayı kuş bakışı seyreden köyün, aşağıda, düzlükte de arazisi vardı amma hemen hemen tamamıyla sazlık ve bataklıktan ibaretti. İşe yarar üç beş parça yer de köy ağasının ve muhtarın elinde idi. Dağlardan inen kar ve yağmur sularının beslediği bataklık, kışın bir göl halini alır, yazın ise ağustosta bile yanma yanaşılmaz geniş bir sazlık halinde uzar giderdi.

Nahiye müdürü bildirmemişti, valinin gelişi belki sırf köy içindi, belki de öteki vilâyete geçerken şöyle bir uğrayacaktı, Amma ne olursa olsun, muhtar hazırlıklı bulunmayı uygun buldu. Müdürden gelen talimata uyarak köy heyeti ve öğretmen kolları sıvadılar.

Yamrı yumru sokaklar sulanıp, süprüldü. Tarlaya taşınmak için aylardır atıla atıla yol kenarlarına birikmiş gübre yığınları, tekrar ahırlara taşındı. Öğretmen talebelerini seferber ederek köy içinde ne kadar taş varsa kenarlara taşıttı. Vali beyin otomobilli rahat geçsin diye.. Bahçe kenarlarındaki çitler tamir edildi, kuyunun etrafına dağılıp ortalığı çamura bulayan sular, toprak çekilerek kurutuldu. Velhasıl ne yapmak lâzımsa yapıldı, hattâ başıboş dolayan köpekler bile damlara kapatıldı ve köy, kuruldu kurulalı görmediği bir çekil düzenle, bayağı göze görünür bir hal aldı.

Yemek için kuzular hazırlandı, köyün bütün vilâyette meşhur manda kaymağından yapıldı. Hattâ muhtar, Cumhuriyet bayramında şehirde gördüğü gibi bir de tak yapmak niyetinde idi amma öğretmenin ısrarı üzerine vazgeçti. Bütün köy, küçüğünden büyüğüne kadar, karşılamaya hazırlanmıştı. Borumu bu... Vali bey geliyordu. Gençler belki hatırlamazlardı amma on senem, oniki senem evvel de bir vali köylerini ziyaret

etmiş, gördüğü ikramlardan pek mütehassıs olarak bol keseden birçok vaktlerde bile bulunmuştu.

Büyük misafirin geleceği gün bütün köylü, yabanlık uzbalarını kıyındı, öğretmen, çocukların kıyafetlerini bir daha gözden geçirerek çekli düzen verdi. Daha sabahtan, köyden görünen gosenin ta uzaklarına dalan gözler misafirin gelmesini heyecan ve sabırsızlıkla beklemeye başladılar. Pek seyrek geçen her otomobil herkesin yüreğini (hop) ettiriyor, fakat, uzaktan, bozuk yollarda sarsıldığı belli olmayarak insana sanki yağ gibi kayıyor hissini veren arabalar köy yoluna sapmadan geçip gidiyorlardı. Derken, yediden yetmişe bütün köyün alâka ile takip ettiği otomobillerden biri yavaşladı ve köy yoluna saptı. Hemen hemen bütün ağızlardan bir (Geliyor) sesi boşandı ve... herkes ne yapacağını şaşırdı.

Öğretmen, kuyunun bulunduğu meydanda, çocukları hıza sokmaya çalışıyor, Muhtar, evvelâ ayran sonra kahve ikram edileceğini unutmamaları için korucuya ve bu işlerle vazifelendirdiği gençlere yeniden talimat veriyor, köyün ağası, Hasan ağa bir vali ile konuşacağından heyecanlı ve memnun, lâcivert şayaktan elbisesinin yeleşinde sallanan gümüş saat kışteğini bir kısaltıp, bir uzatıyordu.

Sıralandılar. baş tarafa erkekler, sonra mektep çocukları, en sona da kadınlar yer aldılar. Nihayet otomobil, yokuş yukarı, köylülerin de hayret ettiği bir hızla çıkarak kalabalığın ilk safılarında durdu. Muhtar (Şapkaları çıkarın) diye seslendi, herkes kasketini çıkardı.

Bu karşılayış vali üzerinde iyi bir tesir bıraktı. Derhal yerinden fırlayıp, yabancılar yanında mcrasına aşırı derecede ehemmiyet vererek put gibi dımdık selâma duran şoförün açtığı kapıdan kısa boylu bir adam çıktı.

Allah Allah.. Bu mu idi vali? Böyle kısacık.. ufak tefek bir adam? Amma kim bilir...

Muhtar koşarak yaklaşırken Vali, bu ufak gövdeden nasıl çıktığına hayret edilir çok gür bir sesle:

— Merhaba ağalar, dedi. Nasılsınız bakalım? (Sağ ol, Allah ömür versin) sesleri arasında, valinin evvelâ kendisiyle tanışıp konuşacağını hesabederek ona göre hazırlanmış, hattâ evde provalar yapmış olan muhtar ne yapacağını, ne diyeceğini şaşırdı kaldı. Bereket öğretmen imdadına yetişti. Valiye yaklaşan bu genç, feragatkâr çocuk, gençliğini ve belki de ömrünü vakfettiği o saf köylülerin müsterek lisanı halinde:

— Hoş geldiniz efendim, dedi, bendeniz öğretmen Vedat Yolaç...

Vali, yanındaki iki zattan birine, maarıf müdürüne döndü:

— Bak.. maşallah en hücre köyümüzde bile mektep var,

öğretmen var. Hani? nerde muhalifler? diye kuruldu. Sonra öğretmene:

— Memnun oldum evlâdım, dedi. Kaç talebeniz var? mektebiniz nasıl?

— Sekizi kız, on dokuzu erkek hepsi yirmi yedi efendim...

Maarif müdürü söze karıştı:

— Evet efendim, yirmi yedi. Mektebimiz de hakikaten bu civarda bir tanedir. "Aslını ararsanız maarif müdürü bu sözü muallimin ve çocukların haline bakarak ezbere söylemişti. Amma öğretmen şöyle bir başını kaldırdı:

— Aman efendim, üç senedir tahsisat verilmediği için bina yaptıramadık. Allah razı olsun, Muhtarın (elile muhtarın gösterdi) verdiği iki odalı bir köy evinde idare ediyoruz."

Maarif müdürü fena halde bozuldu. Bereket muhtarın valiyeye tanıştırılmasıyla araya giren muhavere esnasında mektep bahsi gürültüye gitti. Vali sordu:

— Muhtar sen mısın? ne var ne yok köyünüzde?

— Hiç, sağlık beyim, bir yaramazlık yok "sonra, sanki vali köylerini eskiden beri bilirmiş gibi ilâve etti" bildiğin gibi.

— Bir derdiniz, bir şikâyetiniz yok ya?.. Bu sual öyle bir tarzda sorulmuştu ki hani (yok de) gibi bir edası vardı. Muhtar bayağı dili dolayarak:

— Yok, hamdolsun yok, Allah devlete millete zeval vermesin" diye cevap verdi.

Vali bir yanında öğretmen, öbür tarafında muhtar, yürüdü. Askerlik yapmış ihtiyarlar, askeri teftişte imiş gibi dimdik, hazır ol vaziyetinde duruyorlardı. Gençlerse, kimi karnını içeri çekmiş, kimi kafasını ileri uzatmış, bazıları önüne bazıları da valinin yüzüne bakıyorlar, ellerindeki kasketleri çevirip duruyorlardı. Vali kurularak önlerinden geçti, çocukların karşısında durdu:

— Merhaba yavrularım. Nasılsınız?". Genç ve körpe sesler, hakikaten övünülecek bir şekilde bir ağızdan cevap verdiler:

— Sağ ol". Bütün köylünün İftihardan göğsü kabardı. Sırada çocuğu olan kadınlardan bir ikisi, baş örtülerinin ucu ile gözlerindeki yaşı sildiler. Vali bir çocuğa yaklaştı, çenesini okşadı:

— Adın ne senin?

— Amet..

— Kaç yaşındasın?

— Ne bilecem ben, anama sor deyiversin". Bu doğru cevaba misafirler güldüler. Sonra, vali bey on bir on iki yaşlarında bir kızın önünde durdu. Zeki bakışlı, sevimli bir kızcağız.

— Senin adın Ayşe mi? diye sordu vali.

He.. Ayşe, enıme sen nereden biliyon?

İçibette bilirim, ben valiyim, söyle bakayım vali ne demek?

— Vali şey demek.. şey.. vali demek". Herkes gülümsedi.

— Peki kızım öğretmen mi büyüktür, vali mi?". Kız, bir fidan boyu hocasına, bir kısacık valiye baktı, güldü. İnci gibi bembeyaz ve muntazam iki sıra diş, bir gün ışığı gibi gözlere vuruyordu:

— Helbet öğretmen büyük, mettep gapusunda eğilir de öyle girer".

Vali, sualinin yanlış anlaşılaraq kısa boyundan bahsedilmesine canı sıkıldı. Lâfı değiştirmek için muallime dönerek "zeki çocuklar maşallah" dedi. Sonra:

— Benizleri niye böyle kansız, diye sordu. Hele bazısının karınları pek şiş, dalak malak olmasın?" Hakikaten çocukların bir çoğu gebeş karınlı idi. Maarif müdürü atıldı:

— Aman efendim, burada sıtma ne gezer, baksanıza.. ne yüksek yer, yayla gibi". Muallim başıyla valiyi tasdik etti:

— Evet vali bey, sıtmadan" dedi. Döndü, eliyle göz alabil-diğine yayılmış olan bataklığı gösterdi:

— Hep bu bataklıktan". Maarif müdürü yine fena halde bozuldu.

— Peki, dedi vali bey, bir çare bulamadınız mı?" muhtara döndü:

— Burnunuzun dibinde sıtma yuvası var da şimdiye kadar ne tedbir aldınız? diye sordu.

— Hiç..

— Nasıl hiç, hepiniz üçer beşer araba toprak çekseniz bataklıktan eser kalmazdı..". Bu şahıser anlayış ve tedbir karşısında muallim önüne baktı, muhtar yutkundu, amma bir şey demediler.

Ötede köyün ağası Hasan ağa, kendisinin unutulup ikinci plâna kalmasına, köy halkı arasında itibarının on paralık edilmesinden üzüлүp dururken mevzuu bir fırsat saydı. İlerleyip valiye yaklaştı:

— Buna devlet kuvveti bilem yetmez, paşam" dedi.

— Ne? Devlet kuvveti mi yetmez?

— Teee.. on senemi ne oluyor, bir tarihte köyümüze Vali paşa gelmişti. Bizimle de konuştu idi. O zaman bataklığı gösterdik, mektep istedik, (peki) dedi. Bataklığı kurutacak, mektep de yapacaklardı. Ne o yapıldı ne öbürü". Vali şöyle bir kıınıldadı, bir elini ceketinin sağ cebine, bir elini arkasına koyarak poz aldı:

— Haa.. bakın, dedi. Siz anlamazsınız, bunlar bütçe işidir, zaman işidir. Ehem var, mühim var, değilmi efendim, devlet

elbette ehemmi mühimme tercih mecburiyetindedir. İdarei maslahat denilen bir şey vardır ki o zamanın başlıca siyaseti idi..." falan filân diye bir sürü lâflar etti amma, galiba öğretemenden başka köyden kimse bir şey anlamadı.

Derken vali ve maiyeti yürüdüler. O yaklaştıkça birbirinin arkasına saklanmaya çalışan ve bu suretle bir yılan gibi eğrilip bükülen kadınlar sırasının önünden geçtiler. Vali:

— Nasılsınız hanımlar" diye hatırlarını sordu amma ses veren olmadı.

Deminki konuşmadan sonra valinin hemen yanında yer almış olan Hasan ağa, misafirleri hazırlanan yere götürdü. Cami yanındaki çınar ağaçlarının gölgesine halılar, kilimler yayılmış, minderler, yastıklar konmuştu. Ayran, sonra kahveler içildi. Vali muallimle, muhtarla, köyün ihtiyarlarıyla görüştü, köy hakkında etraflı izahat aldı.

Maarif müdürü, ikide bir köyün manzarasından, letafetinden bahsediyor, mamafi arasına dik dik öğretmene bakıyordu. Nihayet sıra yemeğe geldi. Fakir köylünün, misafirlerini ağırlamak için eski geleneklere uyarak hazırladığı o nefis kuzu çevirmesi, tavuklar, tatlı ve kaymaklar yenildi. Bir aralık ekmeğin fazlaca siyahlığından bahseden valiye, ağa (Vallahi, zatınız için has ekmek aldirmaya şehre atlı çıkarmıştım, hâlâ yetişemedi) diye, âlemin içinde bir de kuyruklu yalan söylemekten çekinmedi.

Otomobil seyahatinden fevkalâde ıstihası açılmış olan vali fazlaca kaçırdığı yemeği hazmetmek için minderlere yaslanarak şöyle yarım saat kadar kestirdi ve muhtar, elinde işlemeli bir çevre ile muhterem misafirinin yüzüne konan sinekleri kovladı.

Gitmelerine yakın, vali bataklık işini yine açtı. Hemen bu sene kurutma işine başlatacağını vâdetti. Derhal bir mektep binası yapılması için köylünün yanında maarif müdürüne emirler verdi.

Karşılama da olduğu gibi, uğurlama da yollara dökülen köylünün (Güle güle, yine buyur, selâmetle) temennileri arasında gayet memnun bir halde otomobiline binip gitti.

Bu ziyaret ve vali hakkında köyde herkes bir şeyler söyledi. Kimi bataklığın derhal kurutulacağından emin olduğunu, kimi komşu köyle olan mer'a ihtilâfının yakında hallolunacağını söyledi.

Mamafi, galiba en doğrusunu, köy ağasının hayvanlarını göden sığırtmaç Mustafa söylemişti. Vali gelecek diye, hayvanları dağda bırakıp gizlice köye inen Mustafa, o akşam arkadaşlarına:

— Ülen, demişti, ben de valiyi bir şey sandımdı. Basbayağı bizim gibi adammış be..."

Aylar geçti. Tabii vaatlerin hiçbir yapılmadı. Netice su oldu ki çocukları okutmaya çalışan, köylülerin mektuplarını yazan, sırasına göre hastalıklarına varıncaya kadar her derdine koşan o genç ve fedakâr öğretmen, köyün tek münevveri (Ehliyetsizliğinden) kaydiyle macarîf müdürü tarafından işinden alındı.



A. Nafiz Camlıbel

SABİT, Selim

ERGEN KIZ

— Yalçın ARITÜRK'e —

O geceyi köyde geçirdim. İşim bitmişti, şantiyeye dönecektim, bırakmadılar.

"Hele sabah olsun bey. Sana bir de at eğerleriz. Buradan oraya yayan gidilir mi?"

Gelirken kolay gelmiştim. Kamyonet, köyün altından geçerken beni buraya bırakmıştı. Oysa dönüş zordu. Tekliflerini sevinçle kabul ettim. İyi yemekler, yağ, bal, süt, dağ başındaki şantiyemizde bulamadığımız şeylerdi

Sabah erken kaldırdılar. Güneş yeni doğmuştu. Güzel bir kahvaltıdan sonra gitmeğe hazırlandım. Evinde kaldığım köylünün, uysal, cins bir atı vardı. Eğrlenmiş beni bekliyordu. Ev sahibiyile, yanınızdaki köylülerle vedalaştım. Ata bindim, sürecektim ki, ev sahibi:

"Hele dur bey. Çocuğu da terkine al ki, atı geri getirsin ordan."

Dönüp, terkiye binen çocuğa bakınca bayağı şaşırdım. Kız çocuğuydu. Salvarlı, uzun saçlı, esmer, kara gözlü, on iki yaşlarında bir kız. İnce bir çubuk vardı clinde.

"Kız bu ama..." dedim. "Başka yokmuydu gönderecek?"

"Yok bey. Bir erkek çocuğum var, o da askerde. Hani akşam anlatmıştım. Ötekiler hep kız."

Fazla bekleyip başka soru soramadım. Kız, çubuğu atın kalçasına vurdu. Dizginin uçları serbestti zaten. O:

"Deh" diyince, at alışkın adımlarla hafif hafif zıplayarak ilerledi.

Köyün içinde, etraftan bize bakıyorlardı. Garipsemiştim ev sahibinin hareketini. Kız ise endişesiz, eğerin ucundan tutuyor, hafif hafif soluyordu. Kavuşmak için koşa koşa gelmişti belkide. Ayakları çıplaktı. At sarstıkça sallanıyordu. Bazen de özengiye soktuğum ayaklarıma çarpıyordu.

Tarlaların arasından, inişin başladığı yere kadar geldik.

Aşağıya doğru bir patika uzanıyor, patikanın bittiği yerden öte de, kıvrıl kıvrıla düzde, tâ dağların yanına kadar görünüyordu. Kız duraksadığını görünce:

"Buradan inemez. Nah şose aşağıda.."

Atın gemini çekerek üzengileri karnına dürttü. İniş aşağı, patikadan ağır adımlarla yürümeğe başladı. Eğerin ön tarafına kayıyor, atın yelelerini tutarak bacaklarımı sıkıyordum. Kız da güçlük çekiyordu durmakta. Elini kemerime attı, iki tarafımdan sıkı sıkı tuttu. Biraz sonra da ayaklarını özenginin kayışlarına sokmağa çalıştı.

Yaz olduğu için, keten bir gömlekle, yine keten bir pantolon vardı üzerimde. Başımdaki mühendis şapkası güneşten koruyordu. Ama kız abanınca üzerime, ter bastırdı. Ötedenberi bel kısmıma, koltuk altlarıma değdilermi huylanırım. Kız kemeri bırakmış, şimdi de koltuk altımdan gömleğimi tutuyordu. Bacakları bacaklarımın üzerindeydi, sıkı sıkı bastırıyordu. Şalvarının bolluğu onu daha büyük gösteriyordu.

O an arkamdaki kızın olgun bir kız olduğunu düşündüm. Hattâ Sophia Loren'in bir filmi geldi aklıma. "...Kadınla erkek motosikletle son hızla gidiyorlar. Kız elini erkeğin beline dolamış, arkada duruyor. Erkek bir elini direksiyondan ayırıp kızın elini okuyor ve birden dengesi bozulan motosiklet..."

"Ben okula gidiyorum biliyor musunuz. Beşe geçtim."

"Hı.."

Kendime geldim. Kız pek ufak sayılmazdı. Beşe geçmiş... Köylerde okula geç gönderirler çocukları. Sekizinde okula girse. Beş sene de okul. Demek oniki onüç var... İyice yapışmıştı sırtıma. Memeleri çıkmıştı galiba. Sırtımda hafif bir yumuşaklık ateş gibi yakıyordu beni. At sarstıkça batıyordu sanki. Hele bacakları, şalvarı, pantolonum arada değillermiş gibi sıpsıcaaktı.

"... Benim şalvarlı olduğuma bakmayın. Ben kasabada da okudum. Benim.."

Sesi de hoştu. Kasabada okumuş. Belli zaten. Dili düzgün, köylü dili değil. Şehir kokusu almış..

"...Önlüğüm de var. Babam naylon yakalık da aldı bana. Okula giderken takıyorum."

At yolları tanıyordu. Dizginleri sıkı tutuyordum ama, pek tecrübeli değildim. İstese beni üzerinden atabilirdi.

"...Bi de güzel kunduralar aldı ki. Kırmızı kırmızı.. Keşke giyseydim. Ama babam okul açılınca, kışın giyersin dediyeL."

Çıplak ayaklarının üzeri, dizinin altına, şalvarın kapattığı yere kadar bembeyazdı. Güneşten yanmamıştı. O da benim gibi terlemişti. Güzel bir kokusu vardı.

"...Çorabım da var. Ama şalvar giyende giymem. Terlikle giyiyorum onu, entarî giyende ney..."

Bana şehirleri hatırlatıyordu. Şehirlerdeki kadınları, kollarıyla erkekleri eriten kadınları. Şantiye hayatının, yazın bitmesine daha epey vardı. Buraya gelirken arkadaşlar: “..Oralarda daha iyilerini bulursun. Aramazsın şehri” demişlerdi. Bu muydu daha iyisi?

“..Bak işte terliklerim de burda. Ayağımdan düşer diye giymedim.”

Dönüp baktım. Beline, şaivarının lâstiğine sıkıştırmıştı. Koyu renkler arasında ilkin görememiştim. Ama gördüğüm sade terlikler olmadı. Kara gözlerini de gördüm o sıra. Çocukça, sen bir bakıştı. Yüzü, alını ter içindeydi. Uzun, örgülü kara saçları önünden sarkıyordu. Dudakları ince ince, çatlak çatlaklı.

İniş bitmişti. Patikadan şoseye çıktık. Köy görünmüyordu, kimseler yoktu. Kız bıraktı beni, ayaklarını özenginin kayışından çıkardı, uzaklaştı, eski halini aldı. Kendime, aklımdan geçenlere kızıyordum. Bula bula bu küçük kızı göndermişlerdi benimle.

“Sizin köyde” dedim “başka kimse yokmuydu atı getirecek. Neden seni gönderdiler?”

“Var ama..”

Düz yolda hafifçe koşturuyordum atı:

“Eee...”

“Bizim at çok uysaldır. Hem sonra dişi de.. Getiren erkek çocuklar yolda şey ediyorlar. Babam ondan vermiyor kimseye.. Bı defa görmüş, tövbe etmiş..”

Utandı ki yol boyu hiç konuşmadı artık. Ben de bir şey sormadım. Bir saat sonra şantiyenin çadırları göründü. İyice yaklaştığımız bir sıra birden:

“Şey” dedi “Ben sizi çok sevdim. Bizim köye gene gelin olur mu?”

“Olur” dedim “Gellirim yine..”

Çadırların önünde durduk. Attan indim. O da iniyordu:

“Dur sen” dedim “Baban merak eder, hemen git..”

“Ama..” der gibilerden baktı. Atı çevirip, arkasına bir saplak vurdum. Tırısa kalktı, toz içinde kayboldu.

Karşılıyan arkadaşlar alaylı alaylı bakıyorlardı.

SITKI, Şahap

BEKLEME ODASINDA

Ensesinden buğum buğum, katmer katmer etleri taşan, şişman, orta boylu kişi, gömüldüğü koltuktan doğruldu. Cansıkıntısıyla duvar saatine baktı: 3.5. Cebinden, katlanmış ipek mendilini çıkardı, terini sildi. Özene bezene gene katladı, iç cebine koydu. Sonra, gene çıkardı, gene terini sildi, gene yerine koydu. Bir daha çıkardı. Bu yol yelpazelendi. Özel kalem müdürünün sağ omzu üstünden, kaçamak, duvardaki yağlıboya tabloya baktı. Gene yelpazelendi. Tablonun hemen altında vekil beyin kalabalık halk arasında çekilmiş bir fotoğrafı vardı. Çerçevesini beğendi. Ama yağlıboya tablonun altına fotoğraf asılır mıymış diye düşündü. Takvime baktı: ayın on üçü. Uğursuz günde gelmişiz, dedi. Sonra, vekil beyle nasıl konuşulması gerektiğini düşünmeğe koyuldu. Bu, yüzüncüydü. Özel kalem müdürü, beyefendi sizi bekliyorlar, diyecek. Telâşını belli etmeden yerinden kalkacak, sıra bekliyenleri şöyle bir küçümsiyerek süzecek, kendine güvenen adımlarla yürüyecek. Bu işleri onca iyi biliyor ki, eğilmekten alını şıştı.

Bir ara, yanbaşı, bir koltuğa oturmuş, öteki koltuğun kenarına ilişmiş fiskosla konuşan iki kişiye baktı. Hiç durmadan konuşuyorlardı. Bu ne senli benli iş, dedi, bu ne ahbablık, sanki kırk yıldır özlemişler, sanki başka yerde konuşamazlarmış gibi boyuna kaynatıyorlar.

Köşede bir başka adam vardı. Bir suçlu gibi sandalyesine büzülmüş, büzülmüş, kalkıp gitmekle dişini sıkıp sabretmek arasında bocalıyan bir adam. Eli, ayağı, her yanı küçük mü küçük. Canım alt tarafı bir vekil göreceksin, ne korkuyorsun be adam!

Onun yanbaşı, sopa gibi dimdik oturan bir başkası. O da terliyor. Yabanlık urbalarını giymiş. Belli ki, işine çok önem veriyor. Şişman kişi, bu adam için kötü şeyler düşündü. Öldür Allah bugün bu herifi vekil bey kabul etmez, dedi. Ben de olsam kabul etmem. Niçin edecektim. İnsan dediğin böylesine ciddi mi olurmuş.

Sopa gibi adam, şişman kişinin bakışını yakaladı. Düşün-

düklerini okumuşçasına, kötü kötü, dik dik baktı. Şişman kişi, ne edeceğini şaşırdı, kızardı, gülümsedi. Elini burnuna, sonra da başına götürdü. Gene yelpazelendi. Gözlerini kısıp odanın tek boş duvarına bakmaya başladı. Derken ensesine, bir cokeyden mi, kimden yadigâr olduğu pek bilinmiyen bir atsineği gelip kondu. Şişman kişi, elini olanca gücüyle ensesine attı. Susulmuş odada bir şamardır patladı. Herkes şişman kişiye baktı. Ama o, oralı değildi. Yakaladığı atsineğini parmakları arasında tutuyordu. Sineğin kaçmasına meydan vermeden parmaklarını aralayıp baktı. Bu, uğur diye düşündü. İşleri iyi gidecek. Bir vakitler, uçkurlu don giydiği günlerde uçkuruna bağlardı. Şimdi de uzun don giyiyor ama, uçkurlu soydan değil.

Kapı açıldı, solgun, uzun yüzlü bir kadın girdi. İlk bakışta kılığı, kıyafeti orta tabakadan olduğunu gösteriyordu. Bütün gözler yeni gelene dikildi. Usul, korkak adımlarla özel kalem müdürünün masasına yaklaştı. Birşeyler mırıldandı. Söylediklerini kendi de duymadı sanılır. Onca yavaş konuşuyordu. Dileği ciddi soydan olmalıydı. Özel kalem müdürü:

“— Anlamadım efendim.” dedi.

Kadın, biraz daha yüksek sesle:

“— Vekil beyi görmek istiyorum.” dedi.

“— Vekil beyi niçin görmek istiyorsunuz efendim?”

Kadın, durdu, önüne baktı, yutkundü. Sonra:

“— Birşey rica edecektim.”

“— Bize söyleyemez misiniz?”

“— Kendilerini görsəm daha iyi olur.”

“— Efendim, kendileri çok meşguller. Şayet bizim görebileceğimiz bir işse...”

Genc kadın uzun uzun düşündü. Elindeki mendilini dürdü, бүktü. Artık odanın havasına alıştığı için sere serpe dordini anlattı. Daha ilk cümlesinde, koskoca odada bir hayret sesi yükseldi:

“— Oo!”

Şişman kişi, başını iki yana salladı. Bu baş sallanmıyor, yuvarlanıyor gibi gelirdi dikkat edene. Bunca önemsiz birşey için vekil bey rahatsız edilir miymiş.

Özel kalem müdürü:

“— Bunun için falan beyi gördünüz mü?” diye sordu.

Kadın:

“— O beyi de, muavinini de gördüm efendim.” dedi.

“— Peki?”

“— Elllerinden bir şey gelmiyeceğini söylediler.”

“— O halde vekil bey buna ne yapsın?”

“— Efendim siz beni lütfen kendisiyle görüştürür müsünüz.”

Başta şişman kişi olmak üzere herkes yerinden kalkmış, özel kalem müdürünün masasının etrafına dizilmişlerdi. Hepsisi de kadına akıl öğretiyor, şöyle şöyle yap diyorlardı. Tek, vekil beyle konuşacak bir kişi azalsın diye. Şişman kişi, cebinden kartını çıkarıp kadına uzattı:

"— Benim, dedi, çok ahbabındır, mutlaka işinizi yapar."

Genç kadının dudaklarının kenarında alaylı bir gülümseme belirdi:

"— Eksik olmayın, dedi, kendisine birçok kart taşıdım."

Şişman kişi, fena halde bozuldu. Kartı aldı, geri geri gitti, gene koltuğuna gömüldü. Bu kadın, benim anladığım, mutlaka vekilli görür diye düşünüyordu. İstedikçe kadar binbir dereden su getir, nafle, dinletemezsin. Vekil bey desen yufka yürekli.

Özel kalem müdürü:

"— Peki efendim, sizin de adınızı yazacağım." dedi.

Yazdı. Genç kadın bakışlarıyla oturacak yer aradı. Kimse yerinden kıpırdamıyor, hepsi de, duvarlara, takvime, saate, resimlere bakıyorlardı. Genç kadın, bir kenara çekildi. Ayakta beklemeye karar verdi. Çok geçmeden odadakiler gene söylediklerine, gene düşüncelerine daldılar, kadın, unutuldu.

Şişman kişi, ben sırada kaçınıcıyım acaba, diye düşünüyordu. Ne etsem de başa aldırısam.

Telefon çaldı. Özel kalem müdürü, bir iki yol "Başüstüne! Başüstüne" dedikten sonra telefonu kapadı. Odadakilere:

"— Vekil bey toplantıya gidiyorlar. Kimseyi kabul edemeyecekler efendim." dedi.



SEYDA, Mehmet

KÖPEK HİKÂYESİ

Gidenler, çekenler bilir; acıdır yad el. Alıştığı, bildiği bir yerden kopuşup bilmediği bir yerde kalması kütür kişinin. Bir gün eski yerine dönmek umudunu daha yitirmediyse, günleri saatleri, sırasında dakikaları bile sayar. Ama zaman pelte kesilmiş, donmuş gibisine gelir; geçmez de geçmez.

Çevresine ısınıveren, alışverişen kişilerden değilim ben. Böyle olsam kolaydı. Batı Anadolu'da, bir yerde, "yad elde" ydim bir aralık. Sevdiklerimden uzakta, yabancılar arasında. Şu, ev sahibim olacak çalçene kocakarıyı, şu, bizim âmir olacak "Allahın öküzü" nü, şu, kıyması hangi dilsiz hayvanın etinden yapılmadır kestiremediğim ahlak suratlı köfteciyi gel de sev. Kızsanız köpürseniz de durum bu. Kavanozdaki suyundan çıkartılmış balık neyse, ben de oyum.

Postacıyı seviyordum ancak. O da, ara sıra mektup, her gün gazete getiriyor diye. Bir bıyıkları vardı yoksa, salt pırasa. Kasketinin güneşliği yamrı-yumru. Yakasından çıkan boynunu ipince. Oraya onunki gibi bir boyun daha sığar rahatca. Giysileri verilirken ölçülerine bakmazlar mı bunların? Ayakkabıları deseniz, suya girse, hiç batmadan yüzebilir; her biri ufak bir sandal. Bizim sokağa giriş saatini bellemişim. "Posta!" diye bağırıp kapıyı çalmadan, kapı altındaki aralıktan taşığa iteler gazete ve dergileri.

Bunu böyle yapmasını ben öğütledim ona.

— Kapıyı çalma.. dedim. Bana bir şey varsa, aralıktan atıver.

"Çalarsan heyecanlanıyorum!" demedim. "Beni burdan götürerek, yaşantımı değiştirecek önemli bir haber getirdiğini sanıp yüreğim ağzıma geliyor. Hakkın var mı?"

Ama bir gün, gene de yaptı bu "münasebetsizliği". Sırası değil; hiçbir yandan mektup beklemezken mektup getirdi bana. Gazeteler arasında bir başlıksız zarf çıktı ki, üstündeki yazı yabancım. Damgasına baktım ossaat. Bulunduğum yerden atılmış. Ad benim adım, adres benim adresim. Yanlıklık yok. Ellerim titremeğe başladı. İçinden kuş çıkacakmışcasına hem çekingen, hem dikkatli, kıyısından yırtıp açtım zarfı. Bir buçuk

sayfalık bir mektuptu:

"Sayın bayım,

Her sabah-akşam bizim evin önünden geçersiniz. Pencereden bakarım. Yüzünüz öyle sıkıntılı, öyle asık ki, bir derdiniz olmalı. Merak oldu içime. Çalıştığınız daireyi, evinizi öğrendim. Hemen hemen komşu sayılırız.

Benim de günlerim bir parça sıkıntılı geçer. Ev işleriyle uğraşır, işim bitince pencere dibinde ufak tefek şeyler dikerim. Oyalanırım. Kimi gün de arkadaşlarım gelir, çene çalarız. Evden tek başıma sokağa çıkamıyorum. İzmir'de, okuldayken daha serbesttim. Buraya dönünce böyle oldu. Kısmet, her şey kısmet. Kitaba azıcık merakım vardı, şimdi o da kalmadı. Yalnız bir fino köpeğim var. Bembeyaz, küçücük, görseniz siz de seversiniz. Yanımdan hiç ayrılmaz, İzmir'deki bir arkadaşın ayrılık armağanı. Dediğim gibi; kötüye çekmeyin, oyalanacak şey bulamayınca sizi merak eder oldum. Derdiniz ne kuzum? Bir ata sözü vardır, derdini söylemiyen dermanını bulamaz derler. Oturdum şize bu mektubu yazdım. Belki siz de sık sık benim duyduklarımı duyuyor, kendinizi cezaevine kapatılmış biri yerine koyuyorsunuz. Onun sıkıntısını, yürek darlığını duyuyorsunuz. Bilmem, belki yanlış belki doğru, ben böyle düşündüm. Yüzünüz ondan asık. Hadi ben sokağa çıkamıyorum, salıvermiyorlar, ama siz her gün sokaktasınız. Canınızın istediği yere gidebilirsiniz. Yeni geldiniz, alışamadınız. Oysa, büsbütün de sıkıcı değil, güzeldir kasabamız. Hiç bağlarına bahçelerine, Budak köyüne gittiniz mi? Yeni yapılmış elektrik santralının oraları gördünüz mü? Gezseniz beğeneceğinizi umuyorum.

İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerde olsak ne iyi, sizi kendim gezdirirdim. Ama küçücük, avuç içi kadarıcık bir yer burası. Hemen dedikodu yaparlar. İzmirdeyken biz, arkadaşlarla nerelere gitmezdik? Hiçbir filmi kaçırmaz, her hafta sinemaya giderdik. Çok eğlenirdik. Onlar da bir günmüş, geldi geçti.

Mektubuma son vermeden önce, yadırgamaz ve garip bulmazsanız, sizden bir dileğim var; hani sizin kurgunî renk bir elbiseniz var ya? yarın sabah işe giderken onu giyin hatırım için. Çünkü o renk, size kahverenginden daha çok yakışıyor. Bu mektubum inşallah elinize geçer. -Postaya arkadaşım atacak.. Geçince, bu kasabada sizi uzaktan uzağa düşünen biri bulunduğunu öğrenecek ve belki de eskisi kadar üzgün olmayacaksınız. Yazım karşılıksız kalmasın isterdim ama, adres veremiyorum. Elim değdikçe size gene yazmağa gayret edeceğim.

İyi günler diler, saygı, sevgi ve selâmlarımı sunarım."

Epey mürekkep yaladığı belli. İnce, okunaklı, işlek bir yazı. İmza yerinde (X) işareti. Her kişi denli bende de bulunur

biraz, vardır tatlı su kurnazlığı. Mektup, boyumu yüceltip tavana eristirmiş, beni cin çarpmışa döndürmüşken kalkıp dedim ki; "Kimbilir kimin oyunu? Ama, bir bulayım; ben ona gösteririm."

Bizim daire dedimse, topu topu dört kişiyiz. Şef, tahsildar Rıza efendi, odacı Kasım, ben. Üçünün de yazılarını tanır, bilirim; kargacık burgacıktır. Mektup sahibini öteki dairelerde aramalı. Yağıtım, ben akran bir, iki küçük memurla raslaştık mı, konuşur, ara sıra içeriz. Ama, ne onlar benim içyüzümü bilirler, ne ben onlarınkini.. kapalı birer kutuyuz. Sonra canım, bu ince, bu işlek yazı ortada, kendini gösteriyor; görgülü, duygulu, anlayışlı bir genç kızın elinden çıkmış. Biz, koskoca kasabada kendimizden anlayışlı, ince, görgülü ve duygulu kimse yok sanıp enayilik etmişiz. "Koskoca kasaba" mı dedim? yanlış. Onun yazdığı daha doğru; küçücük, avuç içi kadarcık bir Anadolu kasabasındayız. Burdan seslensek öteden duyarlar. Pencereden bir kız görmüş bizi, hoşlanmış bizden. Oturmuş bir de mektup döşenmiş, -eline sağlık- o mektubu postaya verdimekten de çekinmemiş, yılmamış..

Yatağıma çekilip üstüste okudum yazdıklarını. Ezberledim bayağı. "Kim acaba?" deyip günlerce kafa patlattım. Yolda, işe gidip gelirken boyuna camlara bakındım. Eve sık gelip gitmek, ortalarda dolaşmak için sözde nedenler uydurdum üstelik. Ama, işe gelir kimseyi göremedim. Bütün pencerelerde ya kafes, ya perde.

İsteğini yerine getirmez olur muyum? Kurşunsu renk giysimi daha o gece, ev sahibine bırakmadan kendi elimle ütülerdim de giyindim. Üç dört günde bir tıraş olurken, Tanrının gününü sinek kaydı tıraş olmağa başladım. Kendini salıvermişliği rsfa kaldırıp her şeye çekli-düzen verdim. Oyalanacak, avunacak bir oyuncak ele geçirmiş çocukların biraz gösterişli, ama katkısız sevincine kapılmıştım. Derken, ikinci mektup geldi. Hatırını kırmadığım için teşekkür ve, pencerelere bakmamaklığım rica edilmekteydi. Ben pencerelere ne değin bakarsam, o, o denli saklanmak zorunda kalırmış. Ölür de kendini gösteremezmiş. "Müthiş" utanırmış..

Boş zamanları öldürmeğe yaramaktan gayrı işe yaramaz kötü romanlar ve hikâyelerle besili imgelemim (muhayyilem) olmadık şeyler kurup çatmağa koyuldu artık. Tablo, tablo üstüne. Bu genç kız oldukça zeki, ama pek çirkindir. -Öyleyse istemem!- Ne demek "istemem"? Çirkinsen daha iyi; ben zaten kiskancım, yalnız benim ol'ursun. Peşinden, o sinirime dokunan şarkı "Yalnız benim ol, el yüzüne bakma sakın.." Hayır hayır, "ne münasebet" olağanüstü güzel, kendine güveni var. Bana yok. Çeker gidiveririm diye korkuyor. (N'apar sonra?). Gitmem. Vallaha da gitmem, billaha da gitmem. İşte sana ye-

minle.. Şey, hangisinde, kimin hikâyesindeydi bakayım? Kız hep pencerenin önündedir. Delikanlıya yukardan mektup atar ve selâmlaşır. Delikanlı, "Aşağıya gelsene konuşalım!" diye uzaktan ısmar çakar. Kız, "Olamaz.." dercesine hüzünle başını sallar, boynunu bükür. Evde sevgilisinden başka kimsenin kalmadığını izliyen delikanlı, bir gün, gözleri kararmış, kapıyı omuzlayıp zorla dalar içeri. Atılır basamaklara. Kız yukarıda, gene pencere kıyısında. Delikanlıyı karşısında görünce, mektup atan o değil, ellerini yüzüne kapatır. Delikanlı sevgilisinin ayaklarına atılır. Boşluk. Kızın bacaklarında bir örtü ve her iki bacak dizlerinden kesik..

Çaresiz, bu sözünü de tuttum. Bakınmadım artık pencere-
lere. Bana öyle geliyor ki, ben önüme bakarak kös kös geçtik-
ten sonra, o perdeyi kaldırıyor, camı da açıyor yavaşca ve ben
köşeyi dönecek ardımdan bakıyor. Bu yüzden, renklerini
kestiremediğim bir çift gözü üzerimde, ardımda, özellikle en-
semde dolaşıp gezinirken duyup irkiliyordum sık sık. Tedirgin-
dim, omuzlarım oynuyordu. Yolda, birbirine dolanıyordu adımlarım.
Yalnız yolda olsa gene iyi, her yerde. Çalışırken, "suç-
lu" yu yakalamak amacıyla dönüp ardıma bakıyordum birden.
Arka masada oturan tahsildar Rıza efendi de kuşkulanıyordu:

— Ne var gene?

— Yok bi şey..

— Ne baktın pekiy?

— Hiç.

Adam, "mükelleflerden" topladığı paraları azıcık geri çe-
kilip masanın altında saymağa başladı. Bana göstermeden..
(Anlaşacağız, anlaşmamız gerek. Hiç görmediğin birine, sesini
olsun duymadığın birine abayı yakmışsan bir zamanlar, anla-
şırız.) Birkaç gün daha geçti. Rıza efendi, su dökmeğe gider-
ken bile çekmecelerini kilitliyordu. Her zaman, kapakları kı-
rıp dolap üstüne koduğu çantasını orada göremiyordum. Bir ye-
re saklamış.

Rıza efendi beni kırıyor, kızdırıyordu. Sonra onu, köfteci
Hüsnü'nün orada birer tek atmağa çağırdım. Geldi. İçki arasım-
da elini elimir üstüne attı. Babaca dedi ki:

— Para sıkıntısı çekiyorsan gizleme, açık söyle oğlum. Ben
bir kolayına bakarım. Gençlik. Sizin masraflarınız bizimkilere
benzemez. Ay başlarında ceste ceste ödersin..

— Değil dedim, o değil.

Borç istemeğe utanacağımı sanıyordu Rıza efendi. Sonra
gene birden, iğne ile delinmiş bir top, bir balon gibi boşalıver-
dim. Anlattım, böyle böö'e. Dinlerken gözü kaşı oynuyordu.
İnanmadı. Burnuna mektupları dayadım. Uzun uzun inceledi.
Okurken kafasını sallıyordu.

— Haa, o zaman başka.. diye söylendi. Allah allah! Acaba

kimin kızı?

— Sen, kuzum Rıza efendi, n'olur, sağdan soldan soruşturuver. Buralısın, böyle bir köpekleri olan bir ev..

— Bakarım.

Söz verdi. Sabırsızlıktan çatlamak üzereyken, iki gün sonra haberi getirdi:

— Herkesin ağzını aradım, soruşturdum. Yok oğlum, köpeği olan kimse yok. Kız yalan söylemiş sana!

Sözleri kesindi Rıza efendinin. Ne var ki, kızıdan üçüncü mektubu aldım. "Protesto" ediyor bu kez. "Hakkımda araştırma yapmaktan vaz geçiniz!" diyor. "Her ikimiz için de hayırlı olmaz."

Nasıl kırarsın? İster istemez caydım..Kabuğuma çekildim. Ama bir şey var; uyandırılmış ve değiştirilmiş bir şey. Basba-yağı seviyorum ben bu kasabayı. Sokak başlarında, gece yarısına doğru elektrikler sönüp onun yerine sabaha dek yanan kör kandillerinden tut, yağmurlu günlerinde vıcık vıcık çamuruna değin. Kapkara suratlı evlerini, ağaçlarındaki yeşili, deresindeki suyun bulanıklığını, gökyüzünün maviliğini de seziyor ve seviyorum. Başka bir yana atanma buyruğum çıksa bile, gidicilerden değilim. Kalırım. Bu işten istifa eder, Orman İşletmesi'ne geçerim. Muhasebecisi tanıdık, kayırır beni, alır.

O günlerde de "Savcılık kalemi" nden bir çocuk evlenecekti. Yerlisi. Geldi, ezile büzüle, hepimizi ayrı ayrı çağırdı düğününe. Başka zaman olsa gitmezdim. Sazından sözünden töresinden hoşlanmadığım kişiler içinde isim ne? Gelgelelim, çağırımı büyük bir istekle karşıladım. Hazırlandım. Olaki "O" na raslarım, kapı aralığından görüveririm diye yüreğim heyecandan bir davul tokmağı gibi göğsümü döverek..

Gıcırtılı bir keman, bir ut, bir tef sesi daha uzaklardan kulak yırtıyordu. Kadınlar ayrı, erkekler ayrı oturmuşlar. Kasabanın bildik-bilmedik memuru, insanı orada. İş "büyük" tutulmuş, belli. Neyse, erkeklerin tıklıldığı geniş odaya biz de alındık. Şöyle, kapı aralandı mı karşıyı görecektik bir yere sıkıştım. Üç masa kurulmuş yanyana, rakı içiliyor. "Yardımcı" sayıp dolu kadehe uzandım ben de. Meret ağzımı, gırtlığımı yakarak indi, geçti mideme yayıldı. Gözlerim ıslandı. Sonra, istediğim gibi; hafiften başıyan bir gevşeme, tasasızlık.

"Damat" kan tere batmış, oradan oraya seğirtip konukları ağırılıyordu. Kadınlar yanı daha coşkun. Çalgıcılar her iki kesim de "zevkini alsın" diyerek ortada, sofada çalıyordu. Çocuklar başında. Bir ara, "Döktür döktür döktür" yollu yarı alaturka bir rumbaya geçtiler.

Bizim başlar dalgalandı, uzandı. Ben de gördüm: kızlar kalkmış, kendi kendilerine dansediyorlardı. Ya da tepiniyorlardı. Bizim kasabanın kızları. Gözleri aralık kapıya kaydı mı,

bir fıkırdanmış, bir gülüşme. Pekiy ya, "benimki" hanginiz?

Damadı çıkırdılar. "— Gelin geliyor, gelin geliyor.." sesleri yükseldi. Caz, hayır saz, sustu. Sanki oradan dışarı tek adım atınak Belediye yasağı imiş gibi, kadınlarla çocuklar koşmuş, biz oturmuştuk. "Ağırdan" alıyorduk. Dört iskemle sohumda oturan tahsildar Rıza efendi sinirliydi. Canı bir şeye sıkılmışa benziyordu. Gözlerini benden kaçırmasına aldırmadım.

Öteden, "Başkâtıp" Nail seslendi ona:

— Rıza dayı, sen dayımızsın bugüne bugün, gelin geliyor deniyor. Kalkıp bizim yerimize karşılasına!

Rıza efendi o can sıkıntısıyla gülümsedi. Bir şey demeden kalktı, dışarı çıktı.

Kısacık bir bakışma, göz-göze geliş her şeyi ele verebilir. aydınlığa kavuşabilirim. Tahsildarın peşi sıra fırlamağa yel-tendim. Bütün kızlar, kadınlar merdiven başındalar. Harekete geçecek bütün otomobiller de benim gibidir, önce sarsılmağa bağlar. Yerinde sallanır.

Biri, Allah razı olsun, kapıyı ayağı ile dürttü, ardına dek açtı. Eh, görüyoruz. Damat gelinin koluna girmiş, basamakları çıkıyordular. Duvağı önünü kapattığından, gelinin yüzünü göremedik ilkin. Ufak tefek bir kızcağız olduğu anlaşılıyordu. Arkasından gelen yaşlıca bir kadın, sanırım kaynanası, eteğine basarak kaldırdı duvağını. Yüz görümlüğü mü takacakmış, el mi öptürecekmiş, ne. Bu, küpe daldırılıp boyanmışçasına sürülen tüm boyasına karşın, heyecandan gene de kâğıt gibi bembeyaz kesilmiş, yanakları çilli, pek güzel sayılmaz utangaç bir tazeydi.

Eğer merdivenlerden, bacak aralarından fırlayıp ayaklarının dibinde kaynanasına havlıyan finoyu görmesem onu dünyada tanıyamıyacaktım. Herkesin yarı şaşkın, yarı ayıplar bakışları arasında ben de fırladım yerimden:

— Yahu şu köpek sussun!

Koştum, hayvanı karnından yakalayıp aldım kucağıma:

— İzin verir misiniz, biraz seveyim?

Bir duralama oldu. Damat, kaynana, kızın babası bakıştılar sanırım. Ama gözümün kimi gördüğü var? Geline de bakmıyordum. Titrek bir ses:

— Buyrun, diyebildi

Taş'ar ovnadı. Sanki bu sözü bekliyorlarmışçasına herkes kendi isine baktı. Köpek debelendi kucağımda, hırladı, parmağını ısırdı ve kaçtı.

Ertesi gün dairede bizim şefi bana karşı suratı asık, çatkın buldum. Durdur durdur, sonra da patladı:

— Yahu siz İstanbullular biraz kacakşınız be..

Ardına döndüm. Tahsildar Rıza efendi. -vâni kızın öz dayısı. bana bakmadan, dalgınca, cigara içiyordu.

TDMUR, I. Hakkında

A D A M

Bakın, bakın aynı adam. Geçiyor işte. "N'olmuş adama?" demeyin. Bı amacı var, bı yol çizmiş bu adam kendine. Tüysüz, cıpcılız görüpde çocuk zannetmeyin onu. Adam O, adam. "Helbet, herkesin bı amacı var, çizdiği bı yolu var." demeyin. Bu adamınkı bambaşka, apayrı.

O:

"— Bu evrenin kökü bozuk ahabap. Yaa! işte bukadardır." diyor. Sonra da saatlerce sigara içiyor, şarap içiyor.

Bu adamın adı; M. Ali Canpalas. Her zaman göremezsiniz onu. Çünkü kişiöğullarından kaçır O. Hep tenhalarda gezer. Yapayalnızdır. Bı tek dostu var, o da asker. Ehh, n'aparsınız, millî borç.

"— Sen kişiöğullarından mı kaçırıyorsun, be adam?" diye sorun bak M. Ali Canpalas'a. Pek de üzerine varmayın hani. Hele sarhoşken.. Sarhoşken daha hırslıdır da, ondan..

Yüzünüze bakacak, sigara içecektir. Siz: "Dell midir, nêdir?" diye düşünüp, sırtınızı dönüp giderken de:

"— Ya!" diyecektir. "Ben kendimden kaçırıyorum. Ne sandın ya... Ben varım, ben." diyecektir.

Bu Adam: İhtiyarları, ama yemiye ekmeği olmayan ihtiyarı sever, bir Tay-tay duran çocukları sever, iki.

İşte sevip seveceği her nen budur.

Ben onu iki-üç yıl evvel tanıdım. Hani Türkbakacak Köyü'ne giden yolun üzerinde bir geçmek vardır ya!. Hasan Ağa Geçemeği (köprüsü) derler. İşte tam orada.

M. Ali Canpalas:

"— Bak işte! bu ekmek, ekmek bu!" diyordu.

Elinde, kıyıları koparılmış, esmer, iri bı ev ekmeği vardı. Kaldırdı yere attı. Sonra kendini de attı vere. Asfalt yer yer parlıyordu. Hasan Ağa Geçemeğinin altından çamur gibi bı su akıyordu. Uç yol kavşağıydı burası. İlkın kocaman bı kamyon durmuştu. Kamyon kereste yüklüydü. Sonra otobüs, kamyonet, iki üç hususî, dört beş traktör...

Kereste yüklü kamyonun şoförü:

"— Heey! n'oluyor be, tımarhane mi burası?" demişti.

"— Nimet, yahu nimeti attı yere!"

"— Kaçırmış."

Adam'ın başucunda, yemenili, ayaklarında erkek ayakkalı bulunan bi kadın dikiliyordu. Kucağında bezlere sarılmış bi çocuk vardı. Kadın Adam'ın yanına çömeldi.

"— Kalk yahu." dedi. Omuzundan çekti.

"—"

"— Rezil olduk!" dedi.

İşte bu gördüğünüz, tüysüz, çıpcılız adam, gözlerini söğüt ağaçlarına dikmiş, sağ yanağı asfaltın üzerinde, öylece, upuzun yatıyordu. Hususiden inenler gülüstüler.

Yavaşça toparlanmış, ansızın katılıp kapmıştı ekmeği.

"Görün.." demişti. "İşte bu ekmeğe, ekmeğe bu."

"— Herif bayağı deli be.." diye atıldı kamyonun şöförü.

İnce, yayvan kulakları vardı. Konuşurken üşüyormuşcasına titriyordu kulakları.

"— ~~Amma~~ uzattı yahu."

"— Erkek yok mu burada, ayol?"

"— Tutuverseler şu zavallı kardeş."

Kamyonun şöförü, bi hususiden inen bayanlara, bi adama bakıyordu. Yaprak gibi ince ve yassıydı. Yutkundu. Sigarasını yere attı. Ayakkabısıyla iyicene ezdi. Gözler onun üzerindedi.

"— Yürü be ağbey!" dedi yardımcısı. Ustasının gözünün içine bakıyordu.

Şöför ileriye geçti, durakladı, çevresine bakındı. "N'olacak yani tutup da? E, e diye ninni mi söylicez yani? Hem delilerde it kuvveti bulunmuş.." diye düşünmüş olacak ki:

"— N'olmuş be ekmeğe?" dedi.

Şu, az önce geçen Adam, neden sonra farketmişti onu. Gözlerinin içi kıpkırmızıydı Yere tükürdü.

"— Sana ne?" dedi.

Şöför kadına döndü:

"— Senin kocan mı bu bacım?."

Kadın gözlerini yere indirdi.

"— Hasta mı?."

"— ..."

"— Ha, ne dersin, hasta mı kocan?"

"—"

"— Hep mi böyledir, ha?"

"— Serseri bunlar birader."

"— Herif sopa delisi."

"— Hiç acımayacaksın böylelerine."

"— Hey! kesin be şu gürültüyü. Sizi çağıran mı oldu? sizlere karışır mıyız biz? Hem dağbaşı burası. Hiç acımayacaksın."

nız bizim gibilere. Sizlerin düşüncesi, fikri, fazileti, insanlığı bundan ibaret işte. Düşmüş mü; çamurda mı, birer tekme de siz vurup geçeceksiniz. Sonra içiniz bile sızlamadan basıp gidecek, yalancı süslerle, yitik renklerle oyalanacak, zevk edeceksiniz. 'Yirminci yüzyılda insan sınıfları yoktur, bani asiller, bani köleler' diyeceksiniz. Bak şu adam şıracı. Yazın şıra satar iki üç kuruş koyar kıyıcığın, kışın da seyahat eder. Senin gibi, benim gibi' diyeceksiniz. Yaa!... Oysa ki kazın ayağı hiç de öyle değil. Yirminci yüzyılda bi ayak takımı var. Tanrının günü çamurdadır, açıktadır. Yarı aç, yarı tok çalışır. Hem de öylesine çalışır ki, verem oluncaya, geberinceye dek çalışır. Bir de patron sınıfı vardır. Bu veremlilerin sırtından, bu biçarelerin gücünden yararlanan, patron sınıfı, ya!.. İnsan haklarını bunlar savunur. Söz onlarındır. Para onlarındır. Mühür onların elindedir. Çiftlik ağasından, gazete patronuna kadar, tümü aynı prensip sahibi kişilerdir, bunlar, Aylarca, yıllarca çalışırsınız. Ayak takımının, morarmış, çürümüş, insan eti, insan teri kokan kişilerin paralarını bunlar yerler işte. Kanlılardır. Bu evrenin kökü bozuk be!.. Ama yalnız para sahibi, mevki sahibi mi patrondur? Yok herkez patrondur. Şöför çırağına, gözü gören dilenci gözü görmeyene, ağa ırgatına, çöpcü başı çöpcüye.. Ya, ben varım ya, ben, kulaklarımla duy-dum, gözlerimle gördüm. Çıktığımız kentte bi çavuş vardı, 'Kel Ağa derlerdi adına Şakaya getirip de, çöpcü Yusuf'a 'Senin avrat benim eve bi gece gelsin, maaşına yüzde binbeş-yüz zam virdiririm len Yusuf!' dediğini duydum. Hem ne var yani, ne bu gürültünüz? Biz de insanız yani, efkârlandığımız olur, aç kaldığımız olur. Çekilir, Tanrının dağında baş kaldırı-rınız, Tanrı'nın toprağına söveriz. Evimiz yok ki, kapatıp ka-pıyı baçayı içimizi dökelim..."

Kadın ağlamaya başlamıştı. Çocuk, söğüt ağaçlarının üstünden geçen kuşlara ellerini uzattı. Elleri yumuk yumuktu. Kadın Adam'ın kolunu tuttu.

"— N'olur gidelim burdan. Yürü gidelim yahu.." dedi

Adam kolunu silkti. Kadın sallandı. Ayağı sürçtü.

"— Zırvalama be, gideriz..' dedi.

Kamyonun şöförü ayağıyla kumlara şekiller çizmeye baş-lamıştı.

M. Ali Canpalas:

"— Düzenin kökü bozuk, kökü." diye devam etmişti. "Gö-rüyorsunuz, ben bile şu kadına patronluk ediyorum .Sus, diyorum. Sarsıyorum., koşturuyorum. Benim bacım bu. Bir de pasaklı kocası vardır. Madem beceremlyeceksin, altından kal-kamayacaksın, ne demiye evlendin be adam?. Bıraktı bunca-zları yüzüstü, bastı gitti. Dedim size herkes patron. Bıktık bu patronlardan."

Benzin İstasyonuna bakan işçi aşağıda benzin motorunu temizliyordu. Korna ve bağırmaları duyarak sasmıştı ilkin. Sonra bl parça üstübü kaparak dışarıya fırlamıştı. Mallkhaneslnl seyreden bl patron edasıyla bakınmıştı yöresine. Üç beş kişi boş varillerin üstüne çıkmış, oradan seyrediyorlardı.

“— N’oluyor be kardeşim, ne bu kalabalık, araba falan mı?.” diye sormuştu.

O, ılık, renklİ İlkbahar günü bu adam ayaklarını sürüye sürüye, bacısı da gözyaşlarını akıta akıta, yol boyunca, çekip gitmişlerdi.

Hususiden İnen bayanlar:

“— Ne dersen de, kardeş. Adam’ın kafasından zoru var.”

“— Kimbilir, garibin biri işte.” demişlerdi arkalarından.

İstasyona bakan işçi de, ışın İcyüzünü öğreneyim derken, kamyon, kamyonet, traktörler, hususiler dağılışıvermişlerdi.

İşte, bakın gİttİ, denizin kıyısına oturdu. Ayaklarını da görüp de, çocuk zannetmeyin yanı. Adam O, Adam.

Onu, cıpcılız, öksürüklü, gözleri kıpkırmızı, kır pas içinde salladı. Ohh.. Görmesem de, bilirim böyle olduğunu. Bu saatlerde hep öyle yaparlar. Düşünür, sigara İçer, bazen de türküler mırıldanır .Ama sizler onun türkülerini hiç duymadınız. Nerden bilirsiniz?.. Zİft gibi. kişinin İçine, canevlne yapışır kalır onun türkülerİ. Ağlamakla gülmek, ağıtla övgü, cançekişle kahkahaya benzetirsiniz de bl türlü anlayamazsınız.

Sonra kalkar, tramvay yolunda, postallarının ucuna baka baka yürür, Tektekçİ Ağuş’un Meyhane’ye girer.

Tektekçİ Ağuş da adamdır ha! Bl kere çerkezdir. Çerkezin meyhanecilik edenİ. İstanbul denen kentte ne kadar antika adam varsa ona gelir. Hammalı, sakası, çımacısı, öğrencisi, futbolcusu.. Tabii bl de Canpalas. Ağuş, bunca adamı nasıl toplar yöresinde? Sırdır. Herkese söylenmez, Hafİften türküler söylenir. Meyhane tam denizin karşısındadır. Bl tek mumla aydınlatır Ağuş meyhaneyİ.

Gürültü, yüksek sesle konuşmak, geçim kaygusu, politika gibi nenler gırmez buraya. Türküler söylenir, içli olan antika adamlar denizi gören köşeye gİdip ağlayabilir, şİir de yazabilirler üstelik. O köşe zifiri karadır. Kimse tanımaz birbirini.

Üç yol kavşağında tanıklık ettiğim o olayın üzerinden İki - üç yıl geçmişti. Unutmuş gitmiştim. Sadece kötülüklerden bihaber, kuşlara ellerini uzatan o, paçavralara sarılı çocuk kalmıştı belleğimde. Birazcık da, patronlar. Patronları niye sevmediğimi geçen gün anladım.

Beşiktaş İske’lesine sisler İniyordu. Yapışkan, sinsİ bl de yağmur çİseliyordu. Adam’ı gördüm.

Eh, az çok ben de garip sayılırım. Babamı yahut da kardeşimi görmüş kadar içlendim. Az kaldı boynuna sarılecaktım.

"— Merhaba!" dedim.

"— Sigara yakacaksanız kibrit bende de yok.." dedi.

Paketi çıkardım. "Bİ de Adam'a vereyim." diye düşündüm.

"— Yok, sigaranızı içmem.." dedi.

Kendim yaktım.

"— Patronları hâlâ sevmiyor musunuz?" diye sordum.

Ürperdiğini, sarardığını gördüm. Sümüğünü attı tramvay yoluna. Elini pantolonunda kuruladı.

Beni inceleyebilmesi için denize bakıyordum. Ansıliyamadı. Biraz daha şaşırdı.

"— Patronlar.." dedim. "Ne zaman usuma gelse içmek istiyorum."

Gözleri ısıdı. Üstümün temiz olması tedirgin ediyordu Adam'ı.

"— Ağuş'un oradan mı tanışıyoruz?" dedi.

"— Belki.." diye yanıtladım.

Yağmur ilyicene bırakmıştı kendini. Sisler de çekip gitmişlerdi. Yedi on vapuru da... Arnavutköy tramvayı gürültüyle uzaklaştı.

"— Bir iki bardak içsek.." dedim.

Yürüdü, gitti.

Ağuş u da sevdim.

Adam benim sigaramdan hiç içmiyordu. Sarap içiyor, yağın yağmuru, denizi, Üsküdar'ı seyredliyordu.

"— Bacın nasıl?" dedim.

"— Patron oldu." dedi. "Koca Musta Paşa'da. Ama ne suçu var onun? Yüksekte duran, elindeki sopaya dayanmış, mağrur, sadece buyruk vermiye alışmış bir kuvvet onları aldattıktan sonra kışkoğulları sadık kalabilirler mi?."

"— Ya patronlar.." dedim.

"— O günkü fikrim oldukça değişti bugün. Patronluk kişilerin içinde. Topluluklara göre, toplulukların uygarlık derecesine göre değişiyor patronluk. Çünkü bacım da patron bugün. Kızları var. Ama iyi bi patron. Gerektiği an ev bark ediyor kızlarını. Sadece ezilmemelerini, ölmek pahasına, çürümek pahasına, bi kuru ekmek için çalışmalarını belleten bi patron. Patronluk yüzyıl sorunu değil. Bi ihtiras patronluk. Doğmadan evvel ihtirası emen, ihtirasın havasıyla ciğerlerini şişiren o ufacıcik kan parçaları nasıl olur da onsuz yaşar, hayatiyetlerini sürdürebilirler. Sürdüremezler çünkü, ihtiras, kışkoğullarına, daha tohum olmadan, gelecekleri tayin edilmeden, adeta hediye edilir. Öyleyse ihtiras, yani patronluk irsidir ve babalar ilk önce soylarını devam ettirecek tohumlara ihtirası aşırlarlar."

Ağuş, şarap fışıklarından sifonla şişelere şarap çekiyordu. Bi türkü tutturmıştu. Yağmurun sesi duyuluyordu.

Karmakarışık duyguların altında eziliyordum.

Canpalas sigara yaktı.

"— Eniştem olacak pasaklıyı buldum bi gün. Nişantaşında harç karıyordu. Patronu tepesine dikilmişti. Beni görünce ödü patladı keratanın. Bak, dedim. Ben, hasta. yarım bi adamım. İki - üç günüm var şunun şurasında. Ya al bacımı, karnı olduğunu bil, ya da komam yanına, bakmam gözünün yaşına. Anladı teres. Ama acıdım sonra. İçimden: Ne halin varsa gör, dedim. Kırılarda yattık günlerce. Denizi sevrettim. Geceleri ışıkları seyrettim. Aç karnına bile sevdim İstanbul denen kenti. Bi gün, baktım, bacım patron olmuş.."

Bi aralık adının; Mehmet Ali Canpalas olduğunu, çok yer gezdiğini söyledi.

Sarhoş olmaya başlamıştık.

"Canpalas" adını da "Adam" kadar sevdim. Arnavut biberi kadar acı, bi yağmur kadar içli şiirler geldi usuma. Örneğin: "Bedava otel mi arıyorsun, hemşehrim?" diye başlayıverdim.

M. Ali Canpalas efkârlandı. Ben ağladım. Belki o da ağlamıştır.

"— Evrenin kökü bozuk ahab. Ne sandın ya! Ben varım ya, ben.." dedi. "Yemiye ekmeği olmayan ihtiyarları severim, bir. Tay - tay duran çocukları severim, iki."

Yağmur yağıyor, ikindi ezanı okunuyordu.

"— Ya Tanrı'yı.." dedim. "Tanrı'nı sevmez misin?."

"— Tanrı da bi patrondur." dedi. "Hem bireylerin tümünü inhisarı altında tutan bi patron. ey tanrıların tek tanrısı olarak ayakta duran kuvvet! Sen göklerdeki tahtında oturmuyor musun? Bir baba değil misin? Bu kadar hareketsiz, silik durduğuna bakılırsa sen efsaneden başka ne olabilirsin? Sen yoksun, sen yoksun! sen milyonlarca kere yoksun!"

Olan gücüyle bağırıyordu. Burnunun ucu kıpkırmızıydı. Bana döndü:

"— Düzenin Tanrı'nın korkusuyla sağlanacağına da inanmıyorum." dedi.

Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu. İskeleye dört onbes vapuru yanaşıyordu.

Korktum.

Canpalas, kalktı. duvarlara yumruk attı. Bank'ı ısırdı. Ağuş kepenkleri indiriyordu.

"— Patronları yine de sevmiyorum. Patronlar olmasa evrenin düzeni yerine gelecek! Ya, gelecek!" diye mırıldanıyordu.

Sonunda yatıştı.

Bi türkü söyledi. Yanık, içli bi türküydü. O güne değin

hiç duymamıştım. Dışarıda yağan yağmur kadar afacan, içli bi türküydü.

Ben de bi şiirden tek bi mısra söyledim.

Sonra sokaktan geçen adamlara, denize baktık saatlerce.

İşte, O Adam, bakın denizin tam kıyısına oturacak. Ayaklarını da sallayacak üstelik. Türküler mırıldanacak kendi kendine. Denize tükürecek. Bacısının uğruna yaşantısını yitirdi Canpalas. Her gün avuç dolusu kan tükürüyor.

Adam O, Adam.

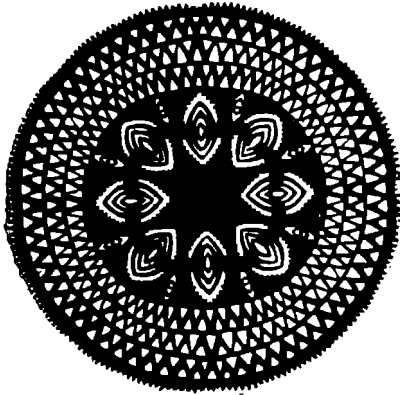
Bi amacı, bi yolu var. Ama ben de bilmiyorum. Söylemedi. "Ben varım ya, ben.." dedi. Sustu, ağladı. Ama bi daha hiç ilk konuştuğu günkü kadar çok anlatmadı.

"— Bacının bana ansıttığın gün seni vurabilirdim." dedi bana bi gün.

Bakın, bakın, O Adam işte. Kalkıyor. Helbet yağmur başladı yine, hafiften. Akşam da oldu sayılır. Ağuş'un meyhanesinde buluşacağız teker teker. Ama "patronlara" paydos.

Antika adamlar tümü. Türküler söyler, denizi seyredeler. Tektekçi Ağuş, kapının önünde mangal yakıyor.

Arnavutköy tramvayı sarsak sarsak geçti. Geleceğinden ürkmüncesine...



ÜNLÜ, Rûksan Türkân

A C I

Bütün eczaneleri doluştım.

Gün pazar, hava soğuk...

Önce nöbetçi eczane bulmak, sonra nöbetçi eczanelerde aradığım ilâcı bulmak için soluk soluğa bir koşu...

Doğumevi eczanesinde, yediyüzbilmemkaç kurusu verince avucumdaydı ilâç... Birkaç ampullük kutu, öyle büyüdü ki elimde. Büyüdü, büyüdü, koşarak arabaya atladım. Teyzele-rim arabada bekliyordı. Kutuyu görünce gözleri parladı "Demek buldun" dediler. Hastamız kurtulmuştu sanki. Sanki o kutunun içindeydi hayat. "Gülhane'ye" dedik şöföre.

Dörder atlıyarak çıktığım merdivenlerden sonra, kapıdan da o hızla giriyordum ki, biri yolumu kesti: "Ben nöbetçiyim" dedi. "Evet" dedim. "Giremezsiniz, ziyaret santi değil" dedi. Çıldırebilirdim o anda. Bendeki ziyaretçi kılığı mıydı, anlasa ya... "Ölüm yatağında. İlâç yetiştiriyorum" dedim. "Giremez-siniz, ben götürürüm, bekleyin dışarda" dedi.

Soğuktı, ayazdı. Heyecandan, sinirden zangır zangır tit-riyordum. O daha "Hastanın ismi, hangi kısımda, neyiniz" de-yip duruyordu. Ne bilirdim ismini, kim olduğunu, hepsini u-nutmuşum. Bildiğim tek şey vardı. Ölebilirdi... Biz burada konuşurken, o orada... İlâcı yetiştiremediğimiz için...

Odasına girip te, onu öyle beyaz çarşaflar içinde hareket-siz görüverince, zaten gerilen sinirlerim bana itaati bırakıver-diler. Ağladım. Doya doya, hıçkıra hıçkıra ağladım.. Sözde, kıpıdaki asubaya sinirlenmişim, onun için ağlıyordum. Si-nirlenmişim ama, ağlar mıydım o kendini bilmezin yaptığına..

Bütün gece uyumamıştım. Biliyordum, biliyorduk ve eli-mizden hiçbirşey gelmiyordu. Hiçbirimiz, hiçbirşey yapamı-yorduk. Ne doktorlar, ne kimse...

Lânet ediyorum. Birkaç dakikası ya var, ya yok. Hissedi-yoruz. Beyaz gömlekli hayâletlerin biri geliyor, biri gidiyor. Bir doktor, iki doktor, beş doktor, doktorların hepsi başın-dalar ve serum için koca koca borular...

İş işten geçmiş olmalı. Oysa yaşamağı ne kadar istiyor-

du... Ne kadar yaşamış olursa olsun, biraz daha yaşamak, biraz daha... Hepimiz oyie değil muyiz? Hangi şartlar içinde olursa olsun, yaşamak istiyoruz. Yeter ki soluğumuz kesilmesin. Gören gözümüz, duyan kulağımız, yürüyen ayağımız olmasa bile... Ölüm soğuk...

Aklım almıyor. Birden bu hayatın içinden kopuvermek. Caddelerde, dükânlarda, evlerde; elele, kolkola, omuzomuz insanların arasından sıyrılıvermek. Hareketsiz, ağır, birden, hiç, ama hiçbirşey hissetmeden. Öyle upuzun, iki eli yanına uzatılmış...

Gözlerim kan çanağına dönmüş. Donmuşum, buz gibiyim, bayılacağım, Doktorun biri: "Bu ne hâl, ayıp ayıp, hem de öğretmenmişsiniz siz, hepimiz öleceğiz günü gelince" diyor. Parmağıma bakarak ilâve ediyor: "Bekârsınız da.. Durun bakalım, daha ne tatlı belâlar gelecek başınıza .Aldırmayın böyle seylere."

İstemiyorum, istemiyorum. Ne tatlısını, ne acısını. Birşey yapsınlar şu anda, düşünsünler. Çare bulsunlar. İşletsinler kafalarını. Füzeleri, sputnikleri düşünenler, aya gitmeğe kalkanlar, birgün dünyayı bırakıp göçüverecekler, bilmiyorlar mı? Önce buna çare bulsunlar. Önce dünya onların olsun, sonra ay, sonra yıldızlar...

Bir yaz gecesinde yıldızları seyredebilmenin, gün ışığında cayır cayır yanmanın, serin bir ağaç gölgesinin sahibi olunsunlar önce en basitinden .Sonra başka dünyalar bulsunlar, başka dünyalar onların olsun.

Beni orada daha fazla bırakmadılar. Zorla eve getirdiler. Tutulduğum ağlama krizi onları korkuttu, bana da bir hâl olacağından korktular. Oysa evde apacı bir hava; derin, uçurum gibi bir boşluk vardı. Annem hastanede kalmıştı, babam da iredeydi. Evde teyzem ve Ümit'le beraberdik. Ümit de deliye dönmüştü. Kimseye birşey sormuyor, söylemiyor, ağlayan gözlerimize tuhaf tuhaf bakarak binbir muzurluk icadediyordu. Kitaplar birbirine girmiş, perdeler kopmuştu. Koltuklarda, masalarda kopya kalemyle yazılmış eğri büğrü yazılar, patlayan ampuller, oraya buraya çakılmış çiviler... Düzeni bozuk bir evde, yedi yaşında bir yavrunun düzenleyebildikleri veya huzursuzluğunun yaptırdığı tahribat...

Acı gerçeğe katlanmış gibi birşeyler içimizde...

Bildiğimiz, bildiğimiz hâlde olmasını istemediğimiz, gönümüzün bir türlü razı olamadığı şeyi; kapıda duran otomobilden annemin inişi anlattı. Bahçe kapısından; sesle ağlayan annemle, yüzü bembeyaz olmuş babam giriyorlardı. Babamın elinde; pembe, zavallı, birdebire sahipsiz kalıvermiş bir battaniye, annemin elinde, hastaneye giderken anneannemin ufak

tefeğini koydukları gri bir çanta... Hepsi o kadar... O kadar basit....

Otomobilin uzaklaşıp gitmesine şaşıtm. Biri Hanya da, biri Konya'da oldukları halde annemle babamın o anda eve beraber gelivermelerine de şaşıtm veya inanmak istemedim. Kendimi aldatmak istedim. Otomobilde, yahut hastanede birşey unutmüş olmalarını, geri dönüp onu almak mümkün olsun istedim.

Aksine herşey okadar açıktı ki... Unutulan hiçbirşey yoktu. Bir saniye bile geriye dönemezdik.

Aklım muhakkak durmuş olmalı. Bütün bunlar benim uydurmam mı ne?.. Evdeki sessiz kalabalık, dolup boşalan odalar ve gözlerdeki yaş korkunç. Uyanmak istiyorum, korkulu bir düş bu... Yalan bunlar, yalan... Yok, bu anlattıklarım olmasın.

Uyanmadan, yağmurlu, delice bir havada Hacıbayram'a; oradan da, ışıksız bir kalabalık içinde Gülveren yoluna dönünce, herşey birbirine girdi.

Tatsız düş ve acı gerçek... Varmak istemediğimiz, bilmeden koştuğumuz son... Bir çukurcuk, bir kaç kürek toprak... Toprak, alan ve veren...



ÜNER, Tanju

TEDİRGİN GECE

Can sıkıntısı yüreğimin üstüne çöreklenmiş. Atkı boynuma birkaç kere dolanmış, saçlarım önüme düşmüş.

— Konuşmuyorsun, dedi.

— Hıh, dedim.

— Beni dinlediğin bile yok.

Onu dinliyor muyum. Sıkıntı yüreğimin üstünde, ağırlığını öylece duyuyorum.

— Ah bırak beni.

Ağlamaya başladı birden, alabildiğine ağlıyordu, gözleri ufaldı ufaldı kayboldular avuçlarında. Saçlarım önümde, rüzgârla uçup uçup konuyorlar alınma. Bir kez durdu, ilgileniyor muyum diye baktı yan gözle. İlgilenmediğimi görünce yeniden ağlamaya bıraktı kendini.

— İstersen bir taksi bulalım, dedim.

— İstemem senin taksini de, yürürüm ben.

— Sen bilirsin, dedim.

— Git sen. ben yalnız da giderim eve.

Gece alabildiğine yalnız. uzakta tek tük yıldızlar. Acaba gidecek miyim gibilerden süzdü beni. Kafam karınakarışık, "gitsen". dedim, baktım başaramavacağım. Paltomu yakalarını kaldırdım, onunla ilgilenmiyormuşcasına.

— Yok, dedim, götüreyim seni

— Bencil adam git, git istemiyorum.

Yeniden ağlamaya başladı. İçimden bir anda geriye dönmek herşeyi olduğu gibi bırakmak geçti. Kulaklarımda eski bir gramafon, alabildiğine uzayan cırtlak bir kadın sesi.

— Nive gelyyorsun.

— Saat iki, dedim, gecenin ikisi, bu saatte yalnız bırakmam seni.

— Sanki umurunda benim yalnız kalmam.

Gözleri şıpır, şıpır damlıvordu. burnu akmaya başladı "hı - hıh" sesler çıkarıyordu. Burnunu silmeye bir mendil arandı. Baktım bende de yok.

Atkıyı verdim.

— Ne yapayım ben onu, hem kirlenir.

— Bırak, dedim, sil burnunu sonra yıkatırım.

Almakta kararsızdı, Gözlerine sürdüğü boyalar göz yaşlarına karışmış, çizgi, çizgi akıyordu aşağıya.

— Kirlenir, saramazsın sonra boynuna.

— Düşünme beni.

— Üşürsün, bak hava ne soğuk.

Atkıyla bir güzel sıldım burnunu. Annesinin dizinin dibine zorla oturmuş afacan bir çocuğa benzettim onu. Bir iki kez çekti burnunu. Ellerimi yeniden soktum ceblerime. Canım öylesine bir sigara çekti. Bir kutu kibrit çıkardım, bağladım oynamaya. Kibrit çöplerini diklemesine kutunun yanına dikiyor, sonra "pat" vurup yakıyordum. Parlak alev bir daire çizip öteye düşüyordu.

— En iyisi ayrılmak, dedim, anlamsız bir hayat bizimkisi Öylece dinliyordu beni, gözleri dalmıştı, bu kez ağlamıyordu. Bu fırsattan faydalanıp bitireyim, dedim, bitsin artık. Atkıyı bükmüş çantasına sokmuştu.

— Hiç anlayamadık birbirimizi, sonu yok bunun, bırakalım oyunu artık.

— Oyunu, dedi, evet oyunu.

Tekrar bir kibrit çöpü çıkardım, diktim "pat" bir fiske vurdum, çöp yanmadı bu kez, kırıldı biraz ileriye düştü. Kutuyu kapayıp koydum cebime. Hava alabildiğine soğuk. Burnum kıpkırmızı olmuştur şimdiki, diye geçti aklımdan.

— Niye zorluyoruz kendimizi sanki, dedim, hem bana da ağırlaştırma.

— Seni zorlayan yok.

— Ağlayıp durma öyleyse ikide bir.

Kabalığıma kendim de şaşıtm. Paltonun alttan iki düğmesini çözdüm, iliğin birine parmağımı soktum. Uzakta, ta uzakta sevgilisinin penceresinin altında gitar çalan bir genç pencereden bir kova su yedi üstüne. Kadın yarı beline kadar aşağıya sarkıp bar, bar bağardı. Benimkinin gözleri yeniden yağmurlaştı, akmaya başladı.

— Sersem, dedi, sersem, seni adam yerine yokupta sevdim üstelik.

Doğulu gururum kabardı birden, içimden bir şey ısındı, ısındı buğarlaştı ağızıma doğru çıktı. İhtiyar bir adam, yarı büküm önünden geçen etli butu açık bir tazeye bir "Vesüphanallah" çekti, bana döndü, "oğul", dedi, "dünya döndü tersine." Baktım dumanı tutamadım çıkarttım ağızımdan.

— Sen, dedim, sövemezsin bana, hakkın yok buna. Başını çevirip, "ne belâya çattık," gibilerden salladım.

— Ne söyleniyorsun orada sanki ha, dedi, söyle, söyle hepsini.

— Bırak, dedim, açtırma ağzımı.

Saçları alabildiğine dağılmış, gözleri kıpkırmızı olmuşlardı. Elindeki çanta sepetin içinde topuksuz ayakkabılarını çıkar-
dı, topukları ile değişiverdi ayak üstü. Ufaldı, ufaldı, küçük
bir böceğe benzettim onu. İçimden: "vur", dedim, tut saç-
larından iyice bir döv," "doya, doya," "sonra bırak bas git."

— Şu haline bak, dedim.

— Sen, dedi, görmüyorsun kendini. Sanki sen pek farklı
mısın benden?

— Ama önceden böyle düşünmüyordun.

— Ya sen, dedi, sen nasıl düşünüyordun ki?

Her sözümü cevaplaması kızdırmıyordu beni. Bırakıp gide-
miyordum. Onun iyice ağzının payını vermek. Kafesin arka-
sındaki kadın yoldan geçen yakışıklı paşazadeyi daha iyi gör-
mek için iyice sokuldu kafese, kafes zorlandı, zorlandı, düştü
yolun üstüne. Uzakta televizyon kulesi, tepesi: kırmızı... Kı-
rmızı... Kırmızı. Bir uçak gelse kulenin tepesine çarpsa aca-
ba hemen ölürlər mi içindekiler?

— Ben yoruldum, oturacağım şu sıraya.

Yakalarını iyice kaldırdı, büzüldü. Gittim ben de karşı
duvarın üstüne oturdum. Aşağıda şehir ötelere doğru uzanı-
yor. Gök yüzünün karanlığına uzaktan bir iki projektör ka-
rıştı. Başladılar oynamaya havada.

— İn oradan aşağıya, dedi, düşeceksin sonra.

— Daha iyi ya, dedim, kurtulursun düşmanından.

Senlende uğraşılmaz ki dercesine başını çevirdi. Birkaç a-
dım ötede yarım yamalak görüyordum onu. Paltosunu iyice
topladı örtündü

— Bir sigara olsa, dedim, ne güzel giderdi şimdi.

— Ben de var hem senin içtiğinden, gel al. İstersen ata-
yım paketi.

— Hıh, dedim, istemem.

— Çocuk olma, gel.

Paketi havada tuttum, sigaralardan birini sıkıştırdım du-
daklarıma. Birinci kibritte yanmadı. İkincide yaktım. Neden
sonra aklıma o geldi.

— Sen istemez misin, dedim.

— Yak sen bana bir tane

Sigarasını yaktım, kalktım, gittim dudaklarına sıkıştı-
dım.

— Otursana yanıma.

Yavaşça çöktüm yanına. Kalbim hızlı hızlı çarpmaya baş-
ladı. Bir süre konuşmadık.

— Hatırlıyor musun, dedi, hep gelirdik buraya.

— Hıh, dedim.

— Birbirimizi tanımadan önceleri sen buradan geçerken

görüldüm. İçimden mutlaka yabancısıdır derdim. Sen oturur duvarın üstünden aşağıları seyrederdin.

— Seni gözcü seni, dedim.

— Sanki sen beni gözlemez miydin. Beni süzerdin durmadan.

Uzaktan yıldızın biri kaydı, birşey dileyemediğime üzuldüm. Projektörler gökte birkaç soyut resim çizdiler. Bir ara Modriana benzettim birini, ama durmadı kaydı.

— Haydi gel, dedim, gidelim üşüyeceksin.

— Ih... İstemiyorum gitmek.

Sigarayı bir fiskede duvardan öteye attım .

— Artık beni sevmiyorsun dimi, dedi

— Yok, tabii seviyorum.

— Öyleyse niye kırıyorsun beni böylesine.

— Bilmem, dedim, bilmiyorum.

Bu gece çıktığımızdan beri ilk defa attım elimi omuzuna küçüldü, küçüldü iyice sokuldu bana.

— Ama boyalarım akmıştır şimdi.

Atkıyla gözlerinin altını silmeye çalıştı, sonra tükürüp yanaklarını sildi. İyice sarıldım ona. Gözlerinden gene bir iki iplik aktı aşağıya.

— Bak, dedim, ağlıyorsun gene.

— Yok, dedi, nerde. Başını öteye çevirdi. Tek elimle bir sigara daha yaktım.

— Yarın arar mısın beni, dedi.

— Tabi, dedim.

Kalktık, gölgelerimiz alabildiğine koşuyordu önümüzde. Sıkıntı dizginlerini gevşetti, gevşetti.

YÖRÜK, Cengiz

Z E Y T İ N C İ L E R

Kahvede iki kişi oturuyor. Dışarıda yağmur inceden inceden atıyor. Hava gitgide bulanmakta, akşam karanlığı çökmek üzere .

"Yemeğe gidelim." dedi biri.

"Gidelim."

Çıktılar. Kimsecikler yoktu ortada. Bu küçük bucağın nüfusu iki bindi. Yemek saatında herkes evine çekilince, bir tıs bile duyulmazdı. Küçük bir bakkal dükkânından zayıf bir ışık düşüyordu. Yağmurun ıslattığı arnavut kaldırımını eğri büğrü uzayıp gidiyor, tâ ötelerde karanlıkta kayboluyordu.

Demin önünden geçtikleri bakkal dükkânına benziyen, küçük bir yere girdiler. Dört küçük masa ile eski birkaç iskemleden başka eşyası olmayan küçük bir meyhaneydi. Öğleyin de burada birşeyler yemişlerdi.

Oturdular. Meyhaneci gülerek yanlarına geldi.

"Vilâyete gitmiştim öğle üzeri. Böbrek aldım. Taze koyun böbreği."

Birbirlerine baktılar. Demin "Yemeğe gidelim" diyen adam:

"İçelim mi biraz?" dedi.

"İçelim." dedi arkadaşı.

Meyhaneci:

"Yoğurt da var. İki yumurta da bulurum isterseniz?"

Biruen, gün ışıyıvermişti onlara. Kaygıları dağılmıştı.

"İyi, güzel." dediler. "Getir."

A sonra içmeye başladılar.

İkisinin de yağları aynı görünüyor. Otuzbeş kırk arası. Biri kumra., biri esmer. Hiç konuşmadan üçer kadeh içtiler.

Esmer olanı kalın kalın söylendi:

"İt oğlu it." dedi. "Atlattı bizi."

"Evet." dedi öbürü. "İt oğlu it."

Birkaç dakika yine konuşmadılar.

Esmer adam:

"Biz yağsız zeytin dedik dürzüye, öyle pazarlık ettik. Seç-

miş seçmişte eziklerini, yağlılarını göndermiş. Vıcık vıcık ol-
mıya başlamış zeytinler. Haber aldığımızı bilmiyor herhalde?"

Meyhaneci, ızgarada pişirdiği böbrekleri getirdi.

"Hah şöyle." dedi kumral adam. "Varol usta."

Meyhaneci yüzlendi. Sırtarak:

"Beyler" dedi. "Daha kaç gün burdasınız?"

Esmer adam:

"Ne olacaktı?"

"Yani, demek istediğim; daha epey burda kalacaksanız,
sizlere her gün vilâyete gidip gelenlere bir şeyler aldırırım.
Bizde et, haftada bir gün kesilir."

Esmer adam:

"Daha bir hafta kalmak niyetindeyiz."

Meyhaneci:

"Epeyce zeytin alabildiniz mi bari?"

Esmer adam cevap vermedi. Kumral:

"Eh işte." dedi, elini salladı.

Hemen akı, yağsız yerine, yağlı gönderilen zeytinlere git-
ti. Yerine dönen meyhaneciye seslendi:

"Usta." dedi. "Hüseyin efendi geçer mi buralardan?"

"Zeytinci koca Hüseyin mi?"

"Hah işte, her ne haltsa o."

Esmer adam:

"Hakkı" dedi yavaşça. Bir şey belli etme."

Meyhaneci:

"Evi buraya yakın. Nerdeyse geçer. Görürsem sesleneyim
mı?"

"Fena olmaz." dedi. Arkadaşına:

"Trende yoklattığımızı nerden bilecek? Zeytinlerin vara-
cağı yeri hesaplamıştır teres. Tam dört gün sonra açılacak
çuvallar. Sonra istersen mumla ara onu. Şimdilik yutturdum
diyordur."

Yağmur artmıştı. Bitişiklerindeki masanın üstüne, tavan-
dan damlalar düşüyordu. İçki için en güzel hava. Bütün içkiyi
sevenler burda neden birleşirler hep? Kapalı, yağmurlu havayı
çoğu insan sevmez. İçki içenlerden de sevmiyenler yığınladır.
Ama yağmur bir yağmıya görsün.. Parası yoksa cebinde iş çi-
riştir, dünyası kararır. Parası olan için iş değişir.

Bu adamlar da şeyeyi yenilediler. Sanki beş yıllık dost de-
ğillermiş gibi, her masa başında, dostlukları daha bir yoğun-
laşır, güzelleşir.

Kumral adamın adı Hakkı. Yakışıklı, sevimli, temiz gi-
yimli. Esmer adam; Mustafa. Daha sert. Ağır başlı insan poz-
ları aldığı belli. Arkadaşının tipini, giyimini kıskanmıyor hiç.
Ne zaman bir bara, eğlence yerine gitseler, - paranın daha gö-
rünür şekilde, mıknaş gibi rol oynadığı yerlerde - kadınlar

hep Hakkı'nın çevresinde toplanırlar. Mustafa hiç de kızmaz, üzülmez buna. Üstelik zevk alır. Aynı yaşlarda oldukları halde, o, bir ağabey gururu duyar. Belki de sebep olarak, onun çok iyi, anlayışlı bir insan olması akla gelebilir. Burası karanlık. Mustafa için, pek o kadar iyidir denemez. Mustafa yalnızlıktan sıkılan, çok sıkılan bir kimsedir. Kalabalık bir ailenin son kalan ferdidir. Bir otel odasında, tek başına kalmıya mecbur olsa, sıkıntıdan patlar, uyuyamaz. Hakkı onun en iyi dostu. Hiç yalnız bırakmaz arkadaşını. Bütün alım satım işlerini yöneten Mustafa'dır. Mevsimine göre, on günlük, on beş günlük turlara çıkar, pamuk alır, zeytin alır, tütün alır. Tabi Hakkı hep yanında. Hakkı pek işten anlamaz. Onun anlamayışına kızar mı Mustafa? Kim demiş? İçin için sevinir bile. Birde işten anlamıya kalkarsa Hakkı, ne olur Mustafa'nın sonu. İki tüccar, yanyana zor geçinirler.

Mustafa'nın istediği tek şey vardı. Hakkı iş bilmesindi. İş bilmediği gibi, işe de karışmasın. İşte, yağsız zeytin yerine, yağlılarının gönderilmesi onun yüzünden olmuştu. Çuvallar dağda hazırlanıp, istasyona indirilecekti. Vagona yüklenirken, anlaşmaya uygun mu, değil mi diye birkaç çuvalın açılıp yoklanması gerekiyordu. Koca Hüseyin iti, it oğlu iti, çuvalları bir güzelce, hiçbir açık köşe kıyı bırakmadan bir güzelce diktirmiş, bir buçuk saat içinde vagona yükletmişti. O gün Mustafa bir iş için vilâyete gitmişti. Giderken Hakkı'ya, "Çuvallara bakıver yüklenirken." demişti. Geldiğinde vagonu çoktan yürümüş bulmuştu.

"Nasıl" demişti. "Çuvallar iyi mi?"

Hakkı:

"Hepsi yeni, gıcır gıcır, kız gibi çuvallar."

"Yokladın mı hiç?"

"Söyledik ya yepyenyidi çuvallar."

"Hay allah boynun altında kalsın. Açıp bakmadın mı içlerine?"

Hakkı yalan söylemezdi. Başını önüne eğmişti.

Hemen yola çıkarak, geçen bir kamyonla vilâyete gitmişti Mustafa. Oradan ilerdeki istasyonlardan birisine telefon etmişti. Mal aldığı yerlerden birinin istasyon şefi ile dosttular. Onun aracılığı ile ne etmişse etmiş, trendeki çuvalların içindeki zeytinlerin yağlı olduğunu öğrenmişti. Bucağa döndüğünde Hakkı'yı kahvede yalnız oturur bulmuştu. Hakkı durumu o zaman öğrenmişti. Yukardaki gibi, kahveden kalkıp, meyhaneye gelmişlerdi.

Hakkı:

"Çok daldın ya?" 'dedi Mustafa'ya.

"Baksana, Koca Hüseyin itli görünmedi daha."

Sanki bu sözü bekliyordu Koca Hüseyin. Meyhaneci birkaç defa cama vurmuş, yoldan geçen bir gölgeyi içeriye çağırmıştı. Bu Koca Hüseyindi.

Hakkı yavaşça:

"İti an, hemen eline taş al." dedi.

Ardından ikisi de bir kahkaha koyuverdiler. Bu vakte kadar hep suratını asmış olan Mustafa'nın gülüşü daha komikti. Koca Hüseyin yanlarına geldiğinde, onları böyle kahkahalar içinde bulmuştu.

Hiçbir şeyden habersizmiş gibi, yer açtılar, masalarına aldılar. Hemen kadehini sürdüler önüne.

"Sıhhate" dediler. "Serefe" dediler. Üç kadeh birden çarptı, yudumlandı.

Koca Hüseyin söyledikleri gibi değildi. Orta boyda, orta yapıda. Kimbilir dedesinden mi, babasından mı kalmış bu ad?

İçkinin ardı uzadı, bir üçüncü küçük şişe açıldı. Koca Hüseyin, çaresiz onlarla İzmir'e gelecekti. Şöyle felekten bir gün çalacaklardı. Sazlı sözlü yerlere gideceklerdi. Daha da arkası uzayacaktı o gecelerin.

Hüseyin git gide daldı. Hareketleri bir tuhaftı, ağırdı. Kendisi bu küçük bucakta, eylenceiden her şeyden mahrumdu. Mustafa ile Hakkı'nın konuşmaları, onu çok uzak, yabancı, kavuşamayacağı şeyler göründü. Bir iki alış verişle insanın böyle ahablar kazanabilmesi mümkün müydü? Yoksa bunun altında bir kurt yeniği mi vardı?

Üçüncü şişe onları iyice coşturmuştu. Olur olmaz şeylere kahkahalar atıyorlar, gelip gittikçe meyhaneciye de birer kadeh veriyorlardı. O da onlara uymuş ızgaranın başında 'usuldan bir şarkı tutturmuştu. Kıyak müşterilerdi doğrusu. Bu çevrenin bütün zeytinlerini bunlar almalıydı. Şu Koca Hüseyin dedikleri altı ayda bir uğramazdı meyhaneye. Tüccar adamlar başka oluyor canım. Koltuklarının altında beş on adam geçiniyor üstelik. Allah onlara veriyor hep. Bizim buradakiler şu sümüklülere verecek değil elbet. Eskiler ne güzel soylemiş, "at binenin kılıç kuşananın" diye.

Dördüncü şişeyi istedikleri zaman meyhaneci afalladı. Bucakta bu kadar için kimse görmemişti. Görmüştü görmesine, yalan söylemiş olmasın. Parasıyla için görmemişti. Dügünlerde, eylencelerde, içkiyi beleş bulanların, kustuklarını, yıkılıp kaldıklarını çok görmüştü. Kendisi de az mı öyle olmuştu. Bir defasında helâda sızıp kalmıştı. Hooş, helâda sızıp kalmanın, zom olmanın da tadı inkâr edilemez ya? Adam içince 'kafayı bulmalı. Bazı züppeler vardır. "Efendim" derler. "Bendeniz içkiyi, iyi yemek yiyebilmek için içerim, hemen bir kadeh."

Tüh allahın belâsı. Doktorlar ne güne duruyor. Gıtde ıstah şurubu al. İçki kafaya vurmali, göyle bir yalpalatmalı adamı. Bu sözü bir yerlerde duymuştu meyhaneci, nerde duyduğunu hatırlıyamadı. Hatırlamak istemedi de. Az çok gün görmüştü. Askerliğinde bir dağ alayında, ahçı yardımcılığı yapmıştı. Ordan aklında kalan birkaç meze vardı. Bazen genç subaylar içerlerdi. Bunlar on beş yıl ötedeki şeylerdi. Küçük, ama küçücük, buradaki kadar küçücük, dört masanın zor sığacağı bir meyhanesi olacaktı şehirde. Şu tüccarların şehrinde. Yanında bir de bulaşıkçı. "Oğlum" diyecekti bulaşıkçıya. "Vakit geçti. Şu tabakları, şurda duran iki tencereyi temizde de, otur güzelce karnını doyur bakayım. "Ne güzel şey bu. Otur karnını doyur diyebilecek bir adama. O da uyacak. Adam gibi geçinirdi şehirde. Kâr az bile olsa, sürümden kazanmak vardı."

"Baksana usta." diye söylendi Hakkı.

"Buyur." dedi silkindi.

"Bir şeyler daha getirseniz. Masa kurudu yahu."

Mustafa, Hakkı'nın, sırasında böyle seslenmelerine, masada bir patron gibi oturup, emirler vermesine de aldırmazdı. Hep Hakkı konuşur, mezeleri söyler, canı isterse, masaya bir yabancıyı, olur olmaz kimseleri de çağırır. Fakat kalkacağı zaman, hesabı Mustafa öder. Hakkı istese de, Mustafa'nın öfkeleneyeceğini bildiğinden, oralı olmayıverir. Hakkı, Mustafayı belki böyle şeyler için sever. Bir insanı sevmek, zaten onda bulunan bir takım yüklü değerlerden olmaz ki. Kendisine uymasından, bazen de yüzüne karşı küfretmesinden sevilir insan. Yeter ki insanda sevmek meylı olsun. Daha doğrusu; insan önce kendisini sevmesini bilsin. Beş yıldır, aralarında hiçbir zırlıtlı olmadan geçinip gidiyorlar. İkiisi de bekâr. Hakkı, Mustafa'nın evlenmesini çok ister. Mustafa ise, arkadaşı için aynı şeyi hiç de istemez. Bunu düşünmek bile ona sıkıntı verir. Böyle bir şey olsa, bütün dostlukları yıkılacak, aralarında hiç bir ilgi kalmıyacakmış gibi gelir. Evlenmeyle ilgili her konuşmayı yarıda keser atar.

Tanışmaları beş yıl önce olmuştu. Hakkı'nın babası o sıralar yeni ölmüştü. İkiisi de sık sık hatırlar. İçkili bir lokantada başlayan dostluk, iki ay içinde onları iş ortaklığına götürmüştü.

Dördüncü şişeyi de yarılamlışlardı. Koca Hüseyin çoktandır içki almıyordu. İçki başına vurmuştu bugün. Konuşması yayvan yayvandı. Mustafa ile Hakkı, haftanın dört beş gününde içerler. İyice keyf olmuşlardı, ama kendilerine sahip. Yalnız, gözleri kızarmış, sık sık esniyorlar.

Mustafa ağır ağır konuştu:

"Ee" dedi. "Hüseyin efendi, elinde daha ne kadar mal var?"

Koca Hüseyin dalgındı, duymadı ilkten. Mustafa tekrar sordu. Koca Hüseyin silkindi:

"Benim mi? Benim mi? diye mırıldandı.

"Evet, senin."

"Daha on beş ton çıkar bey."

"Ne zaman teslim edebilirsin?"

"Valla bilmem ki."

"Nasıl valla bilmem ki?"

"Yağmur yağıyor baksana. Kamyon çıkar mı yola, bilmem ki?"

"Dün de yağıyordu yağmur, kamyon çıktı ya."

"Orasını şoförler bilir, ben bilmem ki."

"Canım Hüseyin efendi. Bilmem ki, bilmem ki, demekle olmaz bu. Yarın sen yolla kamyonu. O yolu ben de biliyorum, pek öyle bozulacağı benzemiyor. Hem iki gün kadar işimiz var bizim. Başka dolaşacağımız yerler var. Çuvalların yüklenmesine de sen göz kulak oluver."

Koca Hüseyin'in gözleri açıldı. Kadehi bir yudumda bitirdi.

"Sabah olsun da hayır olsun." dedi. "Çaresine bakarız elbet."

"Hay yaşa be." dedi Mustafa. "Erkek adamsın vesselâm." Hakkı güldü:

"Erkektir o, erkektir." dedi yavaşça.

Mustafa şişedeki içkiyi kadehlere döktü. Böylece dördüncü şişe de bitmiş oluyordu.



Sallanmamaya çalışarak, kalktılar. Koca Hüseyin'in kadehindeki içkinin yarısı kalmıştı. Meyhaneci onu görmüş, hemen yanlarına sokularak masanın önünde durmuştu. Koca Hüseyin yarım bıraktığı kadehi görecektir, tekrar içmeye kalacak gibi geldi ona.

Hesabı, her zamanki gibi Mustafa ödedi. Bıraktığı bahşış de dolgundu.

Meyhaneci:

"Beyler, yine buyrun, şeref verin." diyordu.

En önde Mustafa, sonra Hakkı, daha sonra da Koca Hüseyin çıktılar.

Meyhaneci, Koca Hüseyinin bıraktığı kadehi yudumladığı sırada, onu yanında bitmiş görmez mi? Bir çocuk işlediği masum bir suçun ortaya çıktığını görünce nasıl bozulur, abuk sabuk söylenir, güler ya, meyhaneci de öyle oldu. Koca Hüseyine bakarak; "Hıhı, hıhı" diye güldü. Koca Hüseyin oralı değildi, hiçbir şey söylemeden, masanın üstüne göz attı. Siga-

ra paketi açık duruyordu. İçinde dört sigara kalıyordu. Paketi aldı, yürüdü. Meyhaneci şaşırды. Ardından:

"Tüh allahın belâsı, mihşetli." diye söylendi. "Almasan onu iflâs ederdin deyyus."

Koca Hüseyin, Mustafa ile Hakkı'ya yetiştii. Yağmur deminki gibi yağmakta. Ortalık kapkara. Bekçi düdüğüünin sesi, karanlığı daha da uğursuzlaştırıyor.

Mustafa ile Hakkı, akşama doğru kalktıkları kahvenin önünde durdular. Kahvenin ikinci katı, üç odalı, otelimsi bir yerdi. Kaldıkları odada, iyice kısılmış bir gaz lâmbası yanıyordu.

Mustafa:

"Ayrılaım artık" dedi. "İyi geceler Hüseyin efendi. Unutma dediğimi."

"Unutmanı. unutmanı bey.

Koca Hüseyin yürüdü. Onlar da odalarına çıktılar, soğuk yataklarına uzandılar

Mustafa:

"Hakkı." dedi. "Yarın tatarda görüşmiyeceğiz."

"Anladım. dedi Hakkı.

"Cuvalları vagona yüklemeyen enseleriz. Sonra da ense-sinde boza pişiririz."

Hakkı ses vermedi. Az sonra Mustafa.

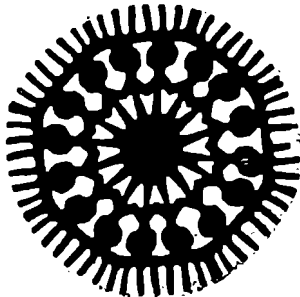
"Nasılım?" dedi. "Nasılım Hakkı?"

Hakkı iyice ağırlaşmıştı. Tavana dikti gözlerini. Tavan bir yerlere doğru akıp gidiyor.

"Nasılım Hakkı?"

"İyisin" dedi. "İyisin. İçkiyi benden daha iyi kullanıyorsun."

"Tüh allah, ben neden bahsediyorum, sen anlıyorsun. Uykun geldi anlaşılan?"



YÜCEL, Tahsin

A H I R .

Of! dört kişiydiler yalnız, 'topu topu dört kişiydiler, Ama durup durup gene geliyorlardı. Yüz kişi, bin kişi gibi geliyorlardı. Biri aç kurt gibi yumuluyordu. Kumru korkunç bir demir soğukluğu duyuyordu, bir demir ağırlık altında eziliyordu, dişlerini sıkıyordu. Kalçaları donuyordu, soğuk bir çamurda seğriyordu. Soğuk çamur korkunçtu. Ama şesi çıkmıyordu. Seslense de kimsecikler duymazdı ki. Memed Ali mi? Bıçare Memed Ali! Memed Ali devrilmiş bir ağaç gibiydi, ölü gibiydi, Memed Ali değildi. Upuzun yatıyordu ötede. Kimıldadığı bile yoktu. Yalnız arada bir sayıklıyordu. "Sarı kız bu mu?" diyordu. "Buzağı nerde?" Ama kendi bile duymuyordu sesini. Kumru'nun sesini nerden duyacak? Hem Kumru'nun sesi çıkmıyordu ki, sesi tükenmişti Kumru'nun. Bir kalçası bitmiyordu. Ama sesi tükenmişti, elleri, ayakları tükenmişti, gücü tükenmişti, gözyaşları tükenmişti. Gözleri de tükenmişti. Ya da uçup gitmişlerdi, evet, öyle, uçmuşlardı. Kumru'nun gözleri. Adamlardan haberleri yoktu hiç. Ötelerde, gerilerde uçuyorlardı. Bir düştten bir düşe konuyorlardı. Bir çift kumru gibi. Bir çift öksüz çocuk gibi, Kumru'nun yetimleri gibi. Kumru'nun yetimleri çok hastaydı. Dertlerini Allah bilirdi. Bir tek şey vardı bilinen: tükeniyorlardı. Yavaş yavaş eriyorlardı, belki bir aydan beri eriyorlardı, belki iki aydan beri. Kumru hesabı ne bilsin? Yetimlerin sesleri bir sinek vızıltısıydı. "Ana", diyorlardı ama. Kumru gece gündüz üzerlerine eğiliyor, ağlıyor, dövünüyordu. gözleri tükenen yetimlerden ayrılmıyordu.

Ama bunlar eskidendi elbet. Şimdi Kumru'nun gözleri uçuyorlardı. Soğuk çamur çalkalanmaz oldu mu, demir ağırlık kalktı mı, Kumru'nun gözleri uçmaya başlıyorlardı. Bazı bazı toz - pembe bir aydınlıktan geçiyorlardı. Kumru'yu görüyorlardı. Ama o sen bir Kumru'ydu. "Şükür Allahıma," diyordu. "Şükürler olsun. Yetimciklerim kurtuldu, Ali'm, Ahmed'im kurtuldu, şükürler olsun," Eski Kumru değildi bu Kumru. Bu Kumru'yu herkes bilir. Bütün mahalle gördü. Horozlar öterken uyanmıştı, her yer karanlıktı. İçinde sonsuz bir aydın-

lık vardı. Çok güzel bir aydınlıktı. Sanki uyku bilmemişti, sanki kadın uykusundan çocuk uykusuna girmişti. Çocuk uykusundan uçuş uçacaktı. Öylesine sevinçliydi, öylesine hafifti. "Ahmet! Ali!" dedi bir iki kere. Çocuklar yataklarında döndüler. Biri: "Hıh," dedi, "biri: "Ne var, ana?" dedi inler gibi. Kumru dilini ısırды. "Söyler miyim?" dedi kendi kendine. "Söyler de herşeyi bozar mıyım?" Sonra güneşi bekledi. Ama beklemek korkunçtu, çok ağırdı, demir adamlar gibiydi. Güneş doğmak bilmiyordu. Herşey uyuyordu. Bir horozlar uyanıktı. Belki müezzin de uyumuştı. Ezanı pek geç okudu. Zühre biraz hafifledi. Hafifleyince yerinde duramadı. Kalktı, odada dolaştı. Sonra odada da duramadı. Kapının önüne çıktı. Adamlar camiye gidiyorlardı. Erken uyanmış çocuklar duvar dipplerinde aptest bozmadaydı. Hepsi gördü, camiye giden adamlar, duvar dipplerinde çocuklar, kapılarda kadınlar, hepsi, hepsi gördü bunu: Kumru sıkır sıkır oynuyordu. Ömrünün en güzel, en uzun, en çılgın oyununu oynuyordu. Göksel bir çalgıya uvar gibiydi, bambaşka bir oyun oynuyordu. Koşuyordu, dövünüyordu, kıvranıyordu, yerlere kapanıyordu, parmakları şakırdayıp duruyordu. Sonra duvara dayanıp kalkıyordu. Yeni bir ses bekler gibi göğe bakıyordu. Sonra gene başlıyordu dönmeye. Adamlar, kadınlar, çocuklar vardı çevresinde. Ama sanki hiç birini görmüyordu. 'Kumru! Kumru! Öleceksin. Ocağın bata!' diyorlardı. Duymuyordu. Durup durup yeniden başlıyordu dönmeye. Parmakları şakır şakır şakırdıyordu. Neden sonra bir çift güçlü kol sarıldı beline. Kumru birdenbire duruverdi. "Sen misin, Fadime bacı" dedi, uykudan uyanmış gibi. "Ellerini, ayaklarını öpeyim, Fadime bacı. Bir bilersen, Fadime bacı," diye kekeledi. Gözleri pırıl pırıldı. Fadime bacı hiç birşey anlamıyordu. "Ocağın bata. Kumru," diyordu yalnız, üzgün üzgün: "Ocağın bata," diyordu. "Delirdin mi, Kumru gelin?" diyordu. Kumru gelin gülüyordu. "Ne gülersin. Kumru gelin?" Kumru gelin birdenbire parmağını ilerde bir noktaya doğru uzattı. "Güneş," diye mırıldandı. "Güneş iste. Fadime bacı, doğacak. Fadime bacı!" Fadime bacı da güldü o zaman. "Düş mü gördün?" dedi. "Ocağın bata! Dur. söyleme, hele bir gün dağılsın. hele bir üstümüze değsin. pisliklerimizi yusun, dur hele," dedi. Sonra kalktı, ellerini beline koydu, kalabalığa baktı. "Dağılın, uşaklar!" diye bağırdı. "Ne var, ayı mı ovnuyor? Hiç mi birşey görmediniz? Kumru gelin bir dış görmüş iste, birşey yok," dedi. Kocaman bir kadındı. Ak bürgüsünün altından ak saçları taşıyordu. Kumru'yu tutup kaldırdı. "Gel, abdest alalın." dedi. Abdest aldılar. sonra namaz kıldılar. Sonra güneş dağıldı.

Gözler işte bu güneşte uçuyorlardı. Kumru'yu görüyorlardı. Şen bir Kumru'ydu. "Şükür Allah'ıma!" diyordu. "Şükür.

ler olsun. Yetimciklerim kurtuldu, Ali'm, Ahmed'im kurtuldu. Şükürler olsun. Ver de elini öpeyim, Fadime bacı. Ali'm, biricik Ahmed'im, kurtuldunuz, yavrularım," diyordu. Hastalar gülüyorlardı. İki küçük çocuktular, melek yaşında. Bir deri, bir kemik kalmışlardı. Ama çok hoş gülüyorlardı. Kumru gelin hiç yerinde duramıyordu. "Efendimiz, Fadime bacı," diyordu. "Peygamber efendimiz, yedi cihan serveri. Bösböyük başıyla, ak sakahyla kalkıp geldi, göğün yedinci katından indi de geldi. İnşini gördüm efendimizin, gidişini görmedim. Ali'min, Ahmed'immin yüzünü sevdi. "Şifanızı verdim," dedi. Benim de sırtıma vurdu. "Kurtardım seni de, deli Kumru. Dünya ahret kurtuldun," dedi. Efendimiz. Efendimiz yalan söyler mi, Fadime bacı?" diyordu. Fadime bacı köşede sallanıyordu. "Sus, ağzın eğrilir," diye gürledi. "Ahreti bile kazandın, hepsini pis etme şimdi," dedi, kaşlarını çatı. Kumru devam ediyordu: "Hiç söyler mi ki! Efendimiz kim, yalan kim. Çocuklarını kurtardım, seni de cennetime seçtim, borcunu unutma. İneğini efendine götür, buzağıyı da," dedi. "Can feda, efendim;" dedim. "Ali'm, Ahmed'im de feda. Evinin yerini söyle, ondan sonra ineğimi kapıda bil," dedim efendimize. "Benim evim gökte, yedinci katta. Vekilime götür, vekilim şeyh efendi," dedi. Gözünü sevdiğim! Gördün mü, Fadime bacı? Sarı kızı şimdi alıp götüreceğim, ta Gâvurköyü'ne! Sarı kızın kızını da götüreceğim. N'eyleyin! Çocukların rızkını da Allah verir. Efendimiz Allahıma bildirir. Efendimiz halimizi iyice gördü. Aha şurda oturuyordu. Götüreceğim," diyordu.

Az sonra alıp götürdü. Bıçare Kumru! Çok güçlükler çekti yolda. Yolu bitmek bilmiyordu Gâvurköyü'nün. Güneş ateş gibi yakıyordu. Sarı kızın sarı kızı bir o yana, bir bu yana koşuyordu. Çevirmek gerekiyordu. Terliyordu fakara Kumru. Hem de şimdi bazı bazı ürperiyordu. Sarı kızdan ayrılmayı düşünmek zor geliyordu. İkide bir dönüp dönüp bakıyordu sarı kıza, gözlerinden öpüyordu. Yeni yeni anlıyordu: Sarı kızdan ayrılması çok zordu. Sarı kız iyiydi, güzeldi, hoştu, sarı kızın kızı da hoştu. "Hem de ekmek kapımız. biricik kapımız, yetimlerin ekmeği," diyordu. Ama hemen bir umutla koşuyordu. "Efendimiz, beni denedi," diyordu. "Yoksa bilmez mi? Şeyh efendi almaz benim ineğimi. Üstelik para da verir. Bir inek de o verir. O da gördü halimizi. Yedi cihan serverinin vekili... O da geldi evimize, ne şüphe! Ben görmedim ama herhalde geldi. Ben nekettaşını bilirim efendimize. Derim ki..." diyordu Çok şeyler söyleyecekti. "Muhammed'in gülü, yiğit vekili, ben geldim, hal böyle böyle. Sarı kızım anam sütü gibi helâl olsun sana. Yetimlerimi duadan esirgeme!" Gülü-yordu bıçare Kumru, "Almaz ki," diyordu yüksek sesle. "Yetimleri ekmeksiz bırakmaz ki," diyordu. Of! inanıyordu, ina-

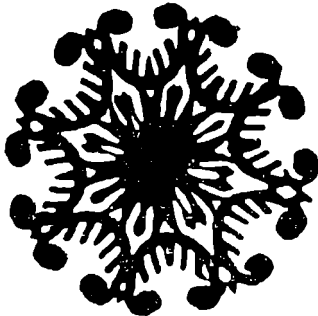
niyordu! "Şeyhim beni sarı kızdan ayırmaz ki..."

Sarı kız yanbaşıdaydı şimdi. Az önce bağıydı. Sarı kızın kızı da bağıydı. İki de arada bir garip garip bakıyorlardı Kumru'ya. Ama Kumru hiç birini görmüyordu. Gözleri uzaklardaydı, uçuyorlardı. Gözleri burda olsa da sarı kızları görseydi, azıcık rahatları belki. Daha dost bir çevrede bulurdu kendini. Soğuk azalırdı, çamur susardı. Ama görmüyordu, haberi yoktu, yalnızdı. Gene demir bir ağırlık vardı üstünde, kalçaları zalim bir çamurdaydı. İki de bir dudakları kıpırdıyordu. Ama bunlar tükenmiş dudaklardı, ölü dudaklardı. Sessiz, yankısız konuşuyorlardı, Kumru'dan habersiz konuşuyorlardı. "Suçum ne?" diyorlardı yalnız. "Suçum ne? Suçum ne? Suçum ne?..."

Suçu yoktu, hiç bir suçu yoktu. Yürekleri ölmüş insanlar yalnız suçu kadınların ırzlarına geçmezlerdi ki! Kumru'nun hiç bir suçu yoktu. Memed Ali mi? Biçare Memed Ali! Memed Ali'nin de suçu yoktu. Memed Ali suç mu işler? Kimseleri incitmemiş bugüne kadar, kimselere "Gözünün üstünde kaşın var," dememiş. Bir yoksul kalaycı. Yaşı otuz beşi bulmuş, bir karısı bile yok. Bir kocamış anası var koca dünyada. Kocamış anasına gidiyordu. Yorgundu, ayaklarını sürüklüyordu. Gün batarken yolda Kumru'yu gördü. Kumru hem yürüyor, hem ağlıyordu. Başka dilden bir türkü söyler gibi, gürül gürül ağlıyordu. Sanki yürümüyordu da sürükleniyordu. Öylesine bitkindi. Memed Ali yanına sokuldu. "Ne bu halin, bacım?" dedi. Kumru da anlattı uzun uzun. Takılmadı, duraklamadı, dili dolaşmadı, su gibi anlattı. Kaç kişiye anlatmıştı! Kim sorarsa anlatıyordu yola çıkalı beri. Anlatacak adam arıyordu sanki. Bazı bazı yolun kıyısında bir taş oturup kalıyordu. Uzun uzun ağlıyordu. Kalkanıyordu. Belki eve gelmekten korkuyordu. Yoldan bir geçen oldu mu, "Bacı, bu halin ne?" diye sordu mu, Kumru'nun fukara dili çözülüyordu. "Yanına vardım, ayaklarına kapandım, of!" diyordu. "Şeyh efendim, padişahım, halim böyle böyle dedim. Bir bir anlattım. Beni sana yedi cihan serveri saldı. Bir ineğim, bir buzağım sana feda, dedim. Halimiz perişan. dedim. Sarı kızım feda olsun, dedim. "Götür bağla. ahıra," dedi, başka birşey demedi. Karnım aç, çocuklar aç, ikisi de hasta, dedim. Yüzüme bakmadı, namaza durdu. Bir ekmek bile vermedi. Ben de ineği bağladım. Şimdi n'eyleyim? Şimdi nasıl giderim eve, yetimlere ne söylerim?" diyordu, ağlıyordu. Dinliyenler başlarını sallayıp geçtiler. Biri bir ekmek verdi. Biri: "Ağzın eğilir." dedi. Biri: "Kalbini bozma," biri de: "Aklınla yaşa fukara," dedi. Memed Ali birşeycikler demedi. Donmuş gibi, taş kesilmiş gibi bakakaldı. Uzun zaman durdu öyle. Kirpikleri bile kırmılamadı. Sonra da çöküp oturdu, yığılır gibi. İçinden

neler geçtiğini kimseler bilmez. Gözlerinden neler geçtiğini de kimseler bilmez. Oturdu kaldı işte, bomboş, anlamsız. Kumru da oturdu. Tam karşısına. Çok eski iki dost gibi, söyleyecekleri tükenmiş, dostlukları tükenmiş dostlar gibi oturdular. Uzun zaman oturdular. Sonra Mamed Ali kalktı. "Gel, bacım," dedi. "Gel, ineğini alalım, gel, biçare bacım." Kumru kalktı, arkasından yürüdü. Ne yanında gitti, ne de önüne geçti. Hep arkasından yürüdü. Ahırın kapısına kadar ardından geldi. Ahırın kapısı açılmıyordu. Kocaman bir asma kilit vardı üstünde. Memed Ali kalaycıydı, asma kilitlerden de anlardı. Ama uğraşüyor, uğraşıyor, açamıyordu. Açsaydı belki de bunlar olmazdı. Başka adamlar açtılar. O dört kişi açtı. Kilidi beynine beynine vurdular. Memed Ali ağaç gibi devrildi.

Kalkacak gibi de değildi artık. Ölmüş gibiydi. Böyle mi olurdu kalkacak adam? İki gündür böyle cansız yatar mıydı? Zalim uşaklara karşı koymaz mıydı hiç? Uşaklar gidip geliyorlardı. Kumru'nun üstüne üstüne geliyorlardı. Kumru ilkin çok çırpındı, çok karşı koydu. Ama artık o da kımıldamıyordu. Fazla birşey duyduğu da yoktu. Yalnız kalçaları korkunç bir çamurdaydı. Bir bunu duyuyordu Kumru. Fazla birşey gördüğü de yoktu. Sarı kızı bile görmüyordu. Çünkü, adamlar geldi mi, fukara gözleri küsüp gidiyorlardı.



ALPSAL, Aysel

İ L K G Ü N

Önündeki asırlık ağacın kuru, yapraksız dallarından ele-
nen alaca karanlık hüznünde kapkara duran bu büyük ah-
şap yurt sessiz gözleriyle yıllardır önünde uzanan dar sokağa
bakar dururdu. Son yıllarda çevresine dolan yeni yapıların
gürültüsüne üzülüyor, ana caddeye çıkan iki yolu diklemesi-
ne kesen bu dar sokağın daha belirmediği, küçük ineydanda
tek başına gururla yükseldiği günleri derin bir özlemle düşü-
nüyordu. Ama birde, içinde hiç kimsenin oturmadığı, duvarla-
rının tın tın ses verdiği günler aklına gelince tekrar örüm-
ceklenmişcesine ürperip delişmen kızların bağırışlarına da gü-
rültüye de boyun eğiyordu.

İşte bu kasım ikindisinde, bir türlü yağamıyan yağmurun
çatısının üstüne çöken sıkıntısı altında her zamanki gibi dü-
şünürken bahçe kapısına bir kızın dayanmasıyla silkindi. İn-
cecik bir kızdı bu. Ağlıyordu. Böyle durumlara çoktan alışan
ihtiyar yurt hiç şaşmadı. Kocamış gözleri ağlayışın nedenini
bulmak için sokağı taradı, sonunda hızla yürüyen bir adamın
üstünde takıldı kaldı. Adam buradan uzaklaşmak için ayakla-
rının bütün gücünü kullanıyordu.

Uzun boylu iri kemikliydi adam. Adı Hasan Dağıstanlıy-
dı. Ve gözlerine dolan yaşa müthiş içerliyordu. Köşeye gelin-
ce arkasına döndü. Kızına elini salladı. Gözleri bir kamera
gibi sokağın bütün ayrıntılarını tek tek emiyordu.

Oraya bureya koşan tedirgin ayak patırdıları, kapı önün-
deki kadınların çocukların bağırışmalarına dolanan konu-
şmaları... Bu gürültüyü ortasından delerek geçen ve hiç zik-
zak çizmeden uzayıp giden yoğurtçunun sesi.

Kızı, bu kalın sesteki gözülüpte ortalığa yayılmış sanısı-
nı veren karanlıkta beyaz, ıslak bir noktaydı. Dudaklarına
kurulan zavallı gülümseyiş bütün vücudunu içine alıyor, bu
gülümseyişin ortasından damla damla söz yaşı akıyordu.

Hasan Dağıstanlı son kez elini sallayıp hızla köşeyi dön-
dü. Dar sokağa inen bu kasım akşamının kafasına ölümsüz
çivilerle çakıldığını biliyordu. Bu akşamı asla unutmayacak.

ti. Nasıl bir zamanlar kızını anınca hep o, ebe Nuriyenin eline tutuşturduğu eliyüzü belli olmayan, nasıl tutacağını bilemediği ama yüreğinde kıvançlı bir mutluluk alevi yakan o kırmızı et parçası gözünün önüne geliyorsa, bundan sonra Nurçini hep bu sokaktaki duruşuyla hatırlayacaktı.

Nurcin babası kaybolana dek ardından baktı. Yüreğindeki bütün damarları karşı koyamayacağı bir kuvvet yukarı çekiyordu. Yüzünü acıyla buruşturdu .Bir an babasının arkasından koşmak istedi: "Baba ben okumaktan vazgeçtim. Diyecekti. Sizinle geleceğim. Okumak istemiyorum." Gerçekten de istemiyordu. Oysa buraya gelirken yüreği nasıl kıvançla dolup dolup boşalıyordu. Ama İstanbul'da, büyük şehrin apartmanlarında, caddelerinde bu hevesi de kıvancı da eriyivermişti. Yerini korku almıştı. Hele Üniversitenin büyük kapısından içeri girdikleri gün.

Aman Allahım! Nasılda kalabalıktı. Güzel giyimli kızlar. Genç erkekler... İnsan kaynıyordu bahçenin içi. Tümü de kendine güvenin rahatlığı içinde konuşuyor, Nurçini korkuttuklarından habersiz gülüyorlardı. "Kimse beni farketmedi bile, diye düşündü. Babasının arkasına saklanarak yürüyordu. Babasının kolunu tutup dönelim demek istemişti. Tutmuştu da. Ama babası dönünce. Babasının gözlerine, dudaklarına mutluluk çizgi çizgi yayılmış, yüzüne ışık tutmuştu. Çevresine bakıyor, kızı da burada okuyacak diye kıvanç duyuyordu. Nasıl bozabilirdi bunu Nurçin. "Ne kadar kalabalık değil mi? babacığım" demişti. Babası gülmüş: "Alışsın demişti" Alışsın. Alışsın demek kolay, Ama Alışmak?

Omuz silkti. Önünde duran yurda baktı. Bahçenin kapısını itip içeri girdi. Taş merdivenleri çıkarken ayakları geri geri gidiyordu. Yurdun kapısını gürültüyle kapadı. Tepede yanan lambadan donuk sarı bir aydınlık dökülüyor, yurdun girişindeki loşluğu yalayıp dağılıveriyordu. Nurçin orta yerde ürpererek durdu. Duvarlarda binlerce göz ona acıyarak bakıyordu.

Odası üçüncü kattaydı. Merdiveni, her basamakta yalnızlığın karanlık dibine biraz daha yaklaşıp çıktı. Odasının önüne gelene dek koşmuştu. Kapının önünde durunca ayak sesleri havada asılı kaldı. Aralardan sızan ışığı görünce şaşırdı. Odadaki diğer öğrenciler gelmemişlerdi, çünkü. Bakındı. Kendi odasıydı, kolu yavaşça çevirdi. Sağdaki karyolanın yanına bir kız çömelmiş dolabını yerleştiriyordu. Nurçini görmek için başını çevirdi. Zayıf yüzünde hiç bir değişim olmadan sessizce :

— Merhaba, dedi.

— Merhaba diye Nurçin cevapladı. Yatağının üstüne oturdu. Bütün dünyayı dolaşmışcasına yorgun, dünyadaki ilk

insan kadar yalnızdı. Elindeki paketleri komedinin üstüne koydu. Kız hiç sesini çıkarmadan bavulundaki eşyaları çıkarıp dolaba koyuyordu.

Sessizliğin kara kanatları küçük odanın üstündeydi. Elli mumluk elektrik ışığında yalnızlıkta, sessizlikte kararıyordu. Nurçin konuşmasa boğulacağını sandı. Lâf olsun diye sordu:

— Yeni mi geldiniz?

Kız hiç başını kaldırmadan cevapladı:

— Evet.

— Eski öğrencisinizdir herhalde. Yoksa imtihan için daha erken gelmeniz gerekirdi. Değil mi?

— Evet.

— Hangi fakültede okuyorsunuz?

— Tıp.

— Yaa!

Nurçin omuz silkti. Kızın canı konuşmak istemiyordu anlaşılan. Arkasına uzandı. Rahatsız olmuştu. Kızın bavulunu gürültüyle karyolanın altına itmesiyle geri doğruldu. Oda arkadaşı dolabın aynasından saçını tarıyordu. Döndü sordu. Gü-lümsüyordu.

— Siz hangi fakülteye gidiyorsunuz?

— Hukuka, bu yıl başlıyorum.

Nurçin bu kadar zayıf olmasa güzel olacak diye düşündü. Kız güldüğü zaman bile gülüşü yalnız dudaklarında kalıyordu. Yüzünün hiç bir çizgisine dağılmıyor. Hele gözlerine bu gülüşün gölgesi bile değmiyordu. Nurçine bir süre baktı. Söyleyecek bir şey bulamıyorda, kafasının içini arıyormuş gibi bir duruşu vardı. Birden aklına gelmiş gibi:

— Ben aşağıya yemek için iniyorum diye mırıldanıp kapiya yöneldi. Bir an duraklayıp çıktı.

Nurçin kızın arkasından bakakaldı. Acaba ben de yemeğe insem mi diye düşündü. Ama ne incek kadar kuvveti vardı ne de yemek yemek için istek. "En iyisi yatmak" diye mırıldandı. Geceliğini giydi. Elektriği söndürdü.

Çarşafı soğuktu. İçini bir titremedir aldı. Sadece soğuk değildi Nurçini titreten. Odanın karanlığından, sessizliğinden kopup gelen yalnızlık, terkedilmişlik yine çöreklenmişti yüreğine. İyice büzüldü yatağın içine. Dizleri göğsündeydi, kendi kendine sarılmıştı. Vücudunun sıcaklığından yardım diliyordu. Dişleri birbirine çarpıyor. Yüzü yanıyordu. Sımsıkı kapalı gözlerinde bugün gördüğü binlerce yüz vardı. Acaba bu korkuyu yenebilecek miyim diye düşündü.

Bu gün öleceğini sanmıştı. Babası "artık bu gün Fakülteye tek başına git" demişti. Tramvaydan inince eli ayağı titriyerek Üniversite kapısının önüne gelmiş, ordan esas binaya kadar karşıda bir noktaya bakarak yürümüştü. Fakat Fakül-

tenin bulunduğu yan binaya gelince... Öyle kalabalıktı ki nefesi kesilmişti. Bir kez daha olmuştu böyle. Antalyada denize açılmış, birden gücünün kesildiğini anlamıştı. Bütün çabası boşunaydı. Deniz kollarına yapışmıştı. Ozaman arka üstü yatıp dinlenerek boğulmaktan kurtulmuştu. Şimdi ne yapacaktı. Neyse ki arkasından yürümesini söyleyince ilerledi kestörlüğe nasıl girdiğini anlamadı.

Kuyruğa girmiş karneyi almış, dertli dertli buna bakıyordu. Buraya derslerin ve hocaların isminin yazılacağı anlaşıyordu. Ama her ikisini de bilmiyordu. Sormaktan başka çıkar yolu yoktu. Çevresindekilerin yüzüne tek tek baktı. Orta boylu, şişmanca, açılmış anlına iki tel saç terle yapışmış kahverengi elbiseli bir çocukta karar kıldı. "Bu kadar çekingenlik te rezalet" diye düşündü. Sert adımlarla çocuğun yanına gitti. Ağzını açtı fakat sesi çıkmadı. Öksürdü, çocuk dönünce yüzünde kızıl bir alev tutuştu.

— Affedersiniz dedi. Bu karneye ne yazılacağını bilmiyorum da.

Çocuk güldü. Ağzı, gözleri, ceket, ayakkabısı. Bütün vücuduyla gülüyordu. İkide gamzesi vardı. Nurçinin elinden karneyi aldı.

— Ben yazarını dedi. Hem mühürletiriz de.

Nurçin çocuğun yazısını, kuyruğa girip mühürletişini gözleriyle izledi. Oğlan yine o bütün vücuduna yayılan gülümseyişle:

Oldu dedi. Sınıfa gitmek isterseniz ben yer tutmuştum, size vereyim.

Nurçin şaşkın:

— Teşekkür ederim dedi, İsterim.

Sınıfa girince kapıda çakılı kaldı. Sınıf diyince kendi on-dört kişilik sınıflarını düşünmüştü. Bu.. Pöf! Tavana dek sıra, kum gibi insan. Baş döndü. Çocuğun açtığı yoldan yürüdü. Ortadaydı yerleri. Zil çalmış hoca girmişti. Arkadaşı eğildi sesini kısmayı gerekli görmeden:

— En çok bu hoca döker dedi. Bundan geçtiniz mi tamam. Yaa!

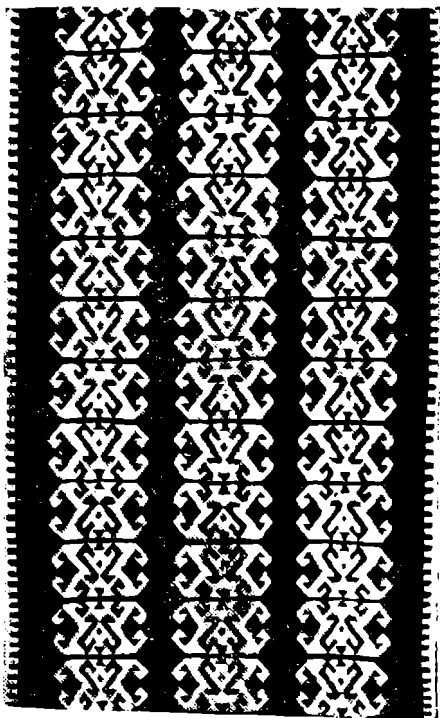
Hocayı dinlerken birden önüne birşey düştü. İrkilmişti. Baktı. Kâğıttan bir uçaktı bu. Arkadan atmışlardı. Gözleri iri iri açılmış, aklı durmuştu. Hocanın önünde hem. Hiç çevresine bakamıyordu. Yavaşça yere attı. Herkes sessizce gülüyordu sanki. Onuyla eğleniyorlardı. Evet eğleniyorlardı basbayağı. Eli ayağı titriyordu. Gözlerindeki yaş akmasın diye kırıştırmadan önüne bakıyordu. Evet kendini gülünç bulmuşlardı işte. Saçları hiç kimseninkine benzemiyordu. Sanki niye bu kadar kısa kestirmişti saçlarını. Ya şu lâcivert mantosuna, siyah ayakkabılarına ne demeli, girer girmez eğlenmeye başla-

mişlardı demek. Eğleniyorlar. Eğleniyorlardı kendisiyle.

Yatakda, aralıksız eğlendiler benimle diye mırıldanıyordu. Sınıfta akımayan yaşlar, gözlerinden yalnızlığıyla birlikte boşalıyordu. Vücudu sarsılıyor, bütün gördüğü kalabalık tek tek, tam yüzünün ortasına basarak, üstünden geçiyorlardı. Tek tek, Ne de çoklardı.

Başını yastığın altına soktu.

(Bu hikâye elimize geç geldiğinden sıra dışı konulmuştur.)

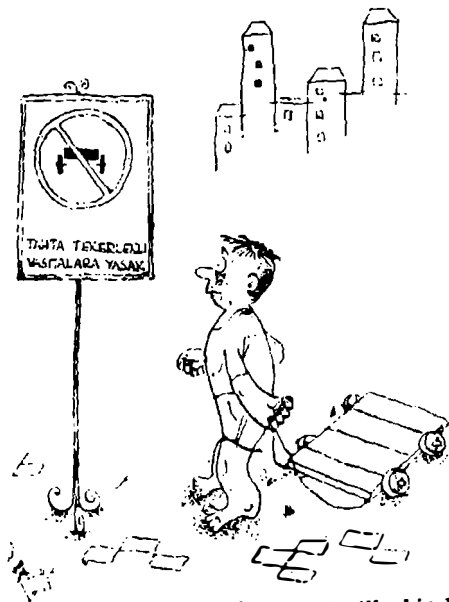


BİLGİ KONTROLÜ

Aşağıda okuyacağınız edebiyatımızla ilgili olaylarda yapılmış yanlışları düzeltmeye çalışarak edebiyat bilgilerinizi kontrol ediniz: (Cevapları 498. sayfamızda bulacaksınız.)

1. Fuzuli 17. yüzyıl şairidir.
2. Perişan Sofra şiiri Orhan Veli'nindir.
3. Şiir'i Kamer'i Yahya Kemal yazdı.
4. "Yere düşmekle cevher sâkıt olmaz kadı ü kıymetten" mısraı Namık Kemal'indir.
5. Tefvik Fikret Tarih-i Kadim adlı şiiri yüzünden Cenap Şahabettin'le tartışmıştı.
6. Şinasi terkibi bent ve tercii bent adlı şiirleriyle ün almıştır.
7. Eylül, Halit Ziya'nın en güzel romanlarından biridir.
8. Servet-i Fünun dergisinin sahibi Hüseyin Cahit'ti.
9. Bekir Sıtkı Kunt'un Memleket Hikâyeleri adlı bir kitabı vardır.
10. Garipçiler, Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet aynı yaşıydılar.
11. Çevre adlı şiir kitabını Cahit Külebi yazdı.
12. "Tunç ahnlarda parıldardı cihan saltanatı" mısraı Yahya Kemal'indir.
13. Miskinler Tekkesi'ni Yakup Kadri, Nurbabâ'yı da Reşat Nuri yazdı.
14. Kezbanla Mülakat'lar Ahmet Hamdi Tanpınar'ındır.
15. Ahmet Hamdi Tanpınar'la Ahmet Muhip Dranas'ın ikişer şiir kitabı vardır. Ahmet Kutsi Tecer'in bir şiir kitabı vardır.
16. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilk mesleği subaylıktı.
17. Bedri Rahmi Eyüboğlu ile Sabahattin Eyüboğlu kardeş çocuklarıdır.
18. Cahit Külebi hekim, Ceyhun Atuf Kansu mimardır.
19. "Benim küçük eşkıyam, yavru ceylân" mısraı Cahit Külebi'nin Kadınlar adlı şiirindedir.
20. Varlık dergisi ilk defa 1935 de yayınlandı.
21. Ceyhun Atuf Kansu "Kızamuk Ağdı" şiirinde bir hastaneyi anlatır.
22. "Yüzüne dökülmüş teller perişan" mısraı Dertlî'nindir.

DÜNYA ŞİİRİNDEN ÖRNEKLER



İsmail Biret'in bir karikatürü

ALMAN ŞİİRİ:

Ş A İ R

Sen benden uzaklaşıyorsun, saat sen.
Kanat vuruşun yaralar açıyor bende.
Yalnız: ağzımla neye mecburum ben,
Gecemle ben böyle gündüzümle ?

Evim, bir sevgilim yok ki,
Değil üzerinde yaşadığım yer benim.
Herşey, herşey kendimi verdiğim
Zenginleşip dışarı atıyor ve beni.

Rainer Maria RILKE

Çeviren: Sıtkı Salih GÖR



Ş İ K A Y E T

Göğsün
Cevab vermiyor,
Gözlerin
Yaz gecesi ortasında
Boğulup gittiler
Siyah gölgelerde.

Ayakların
Ceylan misali hafif '
Batıp yittiler
Yabancı ayakkabılarda.

Sus ey tuzlu ağız
Göğsün artık konuşmuyor.

Wolfgang ENGEL (1914)

RÜYADAKİ DUA

Ey doyurmadığımız açlar
 Suda kandıramadığımız susuzlar
 Gömmediğimiz hayvanlar
 Ölüler bembeyaz sabırlı,
 Sattığımız ölüler,
 Ey Fallada asılıb kalmışsın

Ey suçlular peşinde kogan insan oğlu
 Anacığın bunu bir bilse,
 Kalbi göksünde parçalanırdı.

Doris MÜHRİNGEN (1920)
 Çeviren: E. Mahir YALNIZ



İÇTEKİ AĞAÇLAR

Sarhoş
 Ölümle sarhoş ağaçları ömrümün
 Fıskırıyor başımdan
 Kök ve meyveleri
 Elleri, güneşleri
 Çevik ve ağır canlılarıyla.

Altın kurbağanın gözünde yanar
 Işığın Satürn'ün
 Ve kuyruklu yıldızlar
 Çiçeklenir çayırlarda

I. GOLL

Canım hayat, sudaki halkalarda
 Büyüyor oh, bir evren sanki
 Eremedim henüz sonuna
 Ama isterim denemeyi.

Allahın çevresinde dönüyorum
Dönüyorum binlerce yıldan bu yana
Şahin miyim, fırtına mı, bilmiyorum
Büyük bir şarkı mıyım yoksa.

Rainer Maria RILKE
Çeviren: İhsan GEVREK



AMERİKAN ŞİİRİ:

BİR AMERİKAN BALLAD'I:

GÖMMEYİN BENİ BU ISSIZ BOZKIRLARA

"N'olur gömmeyin beni bu ıssız bozkırlara!"
Bu sözcükler yükseldi, kederli ve yavaşça,
Solgun dudaklarından bir gencecik çocuğun,
Ölüm döşegini gölgelerken giden gün.

"N'olur gömmeyin beni bu ıssız bozkırlara!"
Üzerimde ulurlar yırtıcı kurtlar bur'da,
Şahinler dolanırlar, delidir rüzgâr bur'da,
"N'olur gömmeyin beni bu ıssız bozkırlara!"

"N'olur gömmeyin beni bu ıssız bozkırlara!"
Üç altı kademlik daracık bir mezara,
Eğilir koca - kara yaban öküzü bur'da,
"N'olur gömmeyin beni bu ıssız bozkırlara!"

"N'olur gömmeyin beni bu ıssız bozkırlara!"
Üzerimde ulurlar yırtıcı kurtlar bur'da,
Çıngıraklılar tıslar, kargalar uçar bur'da,
"N'olur gömmeyin beni bu ıssız bozkırlara!"

"N'olur gömmeyin beni..." kesildi ses sonra,
Bizler aldırmaksızın sönen yakarısına,
Tam üç altı kadem daracık bir manzara,
Gömdük onu oraya, o ıssız bozkırlara.

ANONİM
Çeviren: Mete ATAÇ

ÇEKİNGENLİK

Geçtim ağaçlıklardan,
 Çayırlar ve duvarlardan;
 Tırmandım manzaralı bayırları,
 Seyredip dünyayı indim aşağı;
 Anayoldan döndüm eve,
 Bak bitiverdi ipte.

Ölmüş yapraklar, hepsi yerde,
 Megenlnkller kalmış geride;
 Çözülüp birer birer düşün diye,
 Tırmanıp sürünerek
 Kabuk tutmuş kar üstünden,
 Öbürleri uyurken.

Yatar ölü yapraklar toplu ve sâkın,
 Savrulmaz artık öteye beriye;
 Göçer yalnız kalan son kızantem;
 Solar çiçekleri güvercin otunun;
 Kalbim aramaktan sızlar yine,
 Ama ayaklarım sorar: "Nereye?"

Ah, ne zaman insan kalbine
 Daha az bir ihanetti,
 Sürüklenip gitmek rastgele,
 Boyun eğmek akla nazikâne,
 Ve bir aşkın yahut mevsimin
 Çekmek sonunu sineye?

Robert FROST

Çeviren: Ahmet BAĞIŞGİL



Ö L E N G Ö Z

Ölen bir göz görmüştüm
 Dönüp dolanıp çevresinde odanın
 Bir şey arıyordu bitik bakışlarıyla

Sonra bulutlandı rengi birden
 Sonra sisli bir karanlığa bulandı
 Bir anlatılmaz çaba kapanmamak için kirpiklerde
 Son solunumda yine öylece
 Öylece kalakaldı bakışlarında
 Öte yaşantıların huzuru

Emily DICKINSON
 Çeviren: Coşkun ZENGİN



B İ R A N L A Ş M A

Anlaşmaya geldim[•] seninle Walt Whitman
 Yeter nefret etmişliğim senden bunca yıl
 Kargındayım işte kocaman bir çocuk gibi
 Bir çocuk gibi ki domuz kafalı bir babası olan

Nede yağlanmışım böyle yeniden dostlar edinmeye
 Şimdi güzel uğraşlar bekliyor ellerimizi
 Bir parça özsuğu biraz güçlülük
 Hem sende var hem bende
 Haydi alış - veriş başlasın aramızda

Ezra POUND
 Çeviren: Coşkun ZENGİN



P İ Y A D E

Gündüzün bu adamlar sorusuz, enure uyarlar;
 Ekmeklerini yerler arkasında bir taş yığınının;
 Zorluk ve güç kolayca büyür;
 Kış bir kız gibidir kemiklerinin içinde.

Onlar ruhun[•] teslimini öğrenirler,
 Ölüm ve hayat temellerinin önemsizliği düşünürler,
 Bütün ölümlü acıları bir ağır içinde çekilir
 Soluğu tutmanın değerli olduğunu bilirler de,

Demir azıklarını paylağan, ışığa doğru,
Sonuna kadar dayanmış erkence soğuk,
Öğlenin boğluğu, ıssızlığı gecenin
Karaborsada alıp sattıkları,

Vurdumduymaz mevzilerini ahrlar döğüş için.

Alun LEWIS (1916 — 1966)
Çeviren: Adnan ARDAĞI



GİN ŞİİRİ:

GÜNEŞ DOĞUDA

Güneş doğuda
Bu sevdalı erkek
Evimde benim
Yuvamda
Kapımın eşiğinde ayağı.

Ay doğuda
Bu sevdalı erkek
Köğkümde benim
Kameryemde
Kapımın eşiğinde ayağı.

ANONİM
(M. Ö. 800 - 600)



EĞER YOLBOYU...

Eğer yolboyu
Tutmuşsam elbisenin kolunu
Tıksınma benden emi;
Bozuk-düzen yollar çok zaman alıyor da..

Eğer yolboyu
Tutmuşsam senin elini
Darılma, gücenme emi;
Arkadaşlık çok zaman lıstıyor da...

ANONİM
(M. Ö. 800 600)



DÖKÜLEN YAPRAKLAR

Dökülen yapraklar, dökülen yapraklar
Rüzgârdır sizleri sürükleyen,
Ey amcalar, ey benden yaşlılar
Türküyü siz bağlatın da ben söyleyeyim.

Dökülen yapraklar, dökülen yapraklar
Rüzgârdır sizleri savurup duran,
Ey amcalar, ey benden yaşlılar
Hadl bir türkü tutturun da ben de katılayım

ANONİM
Şarkılar Kitabı
(M. Ö. 800 600)

H. Creekmore: *A Little Treasury of*
World poetry, s. 353-386
Çeviren: L. Sami AKALIN



JAPON ŞİİRİ:

GECE SESSİZLİĞİ

Eski havuz!
Bir kurbağa atlıyor:
Ah! ne gürültü bu!...

UYKUSUZLUK

Ay . aydın.
Bütün geceyi
Bir havuz başında geçirdim.

1961 VARLIK YILLIĞI

KARLI KIS

Kabul! gidelim
Hayranlıkla seyretmeğe karı,
Yorgunluktan düşünceyedek.

Çeviren: Muzaffer UYGUNER
Matsuo BASHO (1644 - 1694)



SUR CENT CHRYSANHEMES RASSAMBLÉS

(Şairin koyduğu addır bu)

Sarı krizanterler, beyaz krizanterler.
Bundan başka ad
Konur mu onlara?

RESİM PALETLERİ

Çiçeklenmekte onlar, güzel krizanterler.
Kelebekler, gülüp oynamağa felh
Boya fincanları üzerinde!

BENZEYİŞ

Kuzeye doğru giden
Yaban kızılarına bakın!
Ve bu hac teorisine!

SONBAHAR HÜZNÜ

Ah! bu kuru yaprak
Mezartaglarını
Okşayıp duran!

AYNI ANDA

Erikağacının dallarında
Açılan her yaprakta,
Biraz daha ısınmakta ilkyaz.

Ransetsu HATORI (1654 - 1707)
Çeviren Muzaffer UYGUNER

FELEMENK şİİRİ**SİYAH İLKBAHAR**

Güneşte ölüm bağlıyor
Yokluğa kollarını açan,
Sıcak tarlaların üstünden geçen

Çıplak yolların üstünde
Saygı dolu adımlarla yürüyoruz.
Bizî kutsal yaratık parçaladı
Ve bir yerde yenilginin acısı duyulmuştur.

Bizim kanımızın ucundan doğan
Siyah güneşlere her güzel kadın
Kanını karıştırmayı arzuluyordur.

Oh ilkbahar, güneş sarhoşu
Üzerinden karanlıklarla geçilmiş

Gerrit ACHTERBERG
Çeviren: Engin ÜNSAL

**FRANSIZ şİİRİ****SÖZ SİMYASI**

Biri benimle ilgili o çılgınlık öykülerimin.

Nicedir bütün o olursu manzaraları edindim diye övünüyor, yeni resmin, yeni şîrin ünlerine dudak büküyordun.

Kapı üstlerindeki aptalca resimleri, süsleri, cambaz perdelerini, levhaları, halk boyamalarını seviyordum. Sonra o modası geçmiş yazına, kilise lâtıncesine, imlâsız sevil betiklerine, atalarımızın romanlarına, cin perî masallarına, çocukluğun o minnacık betiklerine, eski operalara, basit aranağmelere, o sade ezgilere vuruluyordum bir.

Haçlı seferlerini, birbirleriyle hiçbir ilgisi olmayan o bulma adına girilen yolculukları, devrim törelerini, kuşakların, ülkelerin yerleşmesini kuruyordum bir: her türlüşüne inanıyordum büyücülüğün.

Sesli harflerin rengini buldum. A kara, E ak, İ kırmızı, O mavi, yeşil U. Sessizlerin her birinin biçimini, devinimini düzenledim; sonra içgüdü uyumlarıyla, bir gün, bütün duygulara uygulanır diye bir şır terimi buldum sandım. Çeviriyi saklıyorum.

Bir çalışma oldu bu ilkin. Sessizlikleri, geceleri kaleme alıyor, açıklanmayan yazıyordum. Şaşkınlıkları zaptediyordum.

*'Cehennemde bir Mevsim'den
Arthur' RİMBAUD'dan
Çeviren: İlhan BERK*



YAĞMUR YAĞIYOR

— Suzanne Delaunay'ye —

Yağmur yağıyor — ne güzel, âşkım ben
Evde kalcağız, anladım, bugün de:
Çekmez bizi, başka ne varsa ikimizden
Bu acıklı, bu sonbahar günlerinde.

Yağmur yağar, Arabalar gelip - geçer
Düzülüp gider otobüsler yollara
Ve Seine nehrinde güzelim römorkörler
Ne bir ses!... onun gürültüsünden başka!..

Ne güzel: yağmur yağıyor. Duyuyorum
Tıp tıp vuruşunu durmaksızın böyle
Camlara vurdukça damla damla, ruhum
Sensin gülen bana hep dolu gözlerle.

Düŷen damlalar bu ağlayan, ooh! canım
 Hıçkırın bir uzun veda gibi, ne zor,
 Bırakıp gideceksin beni ansızın
 Desinler.. yağmur gözlerine yağıyor

Francis CARCO

Çeviren Abdullah Rıza ERGÜVEN



KAYAN KUM

Şeytanlar ve melekler
 Rüzgârlar ve sular
 Uzakta deniz de çekildi
 Ve sen
 Yavaşça rüzgârın okşadığı yosun gibi
 Yatağın kumlarında kımıldanıyorsun dalgın
 Şeytanlar ve melekler
 Rüzgârlar ve sular
 Uzakta deniz de çekildi
 Fakat senin yarı açık gözlerinde
 İki küçük dalga kaldı
 Şeytanlar ve melekler
 Rüzgârlar ve sular
 İki küçük dalga beni boğmak için.

PRÉVERT

Çeviren: Cüsan Konuk



İNGİLİZ ŞİİRİ

ÖLMEK İSTEMİYORUM

Eve dönmek istiyorum
 Eve dönmek istiyorum
 Artık siperlere gitmek istemiyorum
 Siperlerde mermiler vızır vızır
 Şarapnel gürültüleri korkunç

Beni denizlerden kurtarın
Deniz ilâhı beni kaçıramaz
Oh, gükürler olsun
Eve dönmek istiyorum
Eve dönmek istiyorum

ANONİM

Çeviren Şahinkaya DİL



Ö L Ü M D U A S I

O yıldızlı kocaman evrenin altında
Bana bir mezar kaz hemen öleyim
Yaşadığımca mutluyum ben öldüğümce mutlu
Bir dilekle uzat beni toprağa.

Kazdır mezar taşıma şu dediklerimi sana
"O burada yatıyor büyük özlemlerle
Öldü yapayalnız bir yeşil tepecikte
O bir gemiciydi öldü denizlerinden öte"

Robert Louis STEVENSON

Çeviren Coşkun ZENGİN



İRLANDA ŞİİRİ

O geceyi hatırlar mısın hâlâ
Pencere kenarlarında o büyük beklentiyi
Ne gapka ne eldiven
Ne sıcak giysiler seni saracak
O geceyi hatırlar mısın hâlâ
O geceyi sana ulaştığım ellerimle
Sımsıkı sarıldığını birden onlara
Hatırlar mısın hâlâ
Öylece donup kaldığımı yüzüne bakıp
Konuşmayı seninle doğacak yarından
Ötüşe başlayıncaya kadar tarla kuşları

Eugene O'CURRY

Çeviren Coşkun ZENGİN

*İSPANYOL şiiri***A Ğ A Ç L A R**

Ağaçlar!
 Maviliklerden düşmüş
 Oklar mısınız?
 Hangi yaman savaşçılar
 Fırlatıp attı sizi?
 Yıldızlar mı?
 Kuşların ruhundan gelir türküleriniz
 Tanrı'nın gözlerinden,
 Kusursuz sevgiden.
 Ağaçlar!
 Tanır mı bir gün ıri kökleriniz
 Toprak altında, yüreğimi?

V E D A

Ben ölünce,
 açık bırakın balkonu.
 Bir çocuk portakal yer
 (Görürüm balkonumdan)
 Bir ırgat ekin biçer
 (Duyarım balkonumdan.)
 Ben ölünce,
 açık bırakın balkonu.

Federico Garcia LORCA
 Çeviren: M. GÜNEŞSES

*POLONYA şiiri***M A S A L**

Orada: meçhul
 Sevinçli insanlar,
 Hiç yalan söylemiyen.
 Ve sen iyi olunca

Oraya gideceğiz.
 Ki onlar,
 Kanatlanmış insanlar.
 Orada barış rahat
 Çocuk uykusu gibi.
 — Talan da olsa söyle
 Daha daha da yalan
 Oraya yol nerde?
 Onlar burada yok
 Her zaman uzakta ama nerde?
 — Burası kötü...
 Nefret dolu buralar.
 Her gün birinin kanı akar.
 Her gün yokluk korkutur
 Harltayı değiştiren
 Gece nöbetçi nöbet tutuyor
 Rahat uyumamız için
 Bura'da tavşan avlıyan tazılar
 Niçin burası gibi her yer
 Hep esrar dolu burası
 Hep açık uçurumlar
 Ne zor yaşaması
 Ayın altında Avrupalı yaramaz çocukların.

Marek Antoni WABILEWSKI
Çeviren Hayrettin DÜNDAR



SKANDINAV ŞİİRİ

HAMLETİN GÖĞE ÇIKIŞI

Düğlere karışınca gerçek ve hayat ölüme
 bekleyiş anında her şey uçup kaybolunca
 kalbının kınından çekecek kılıcını
 ve ateşli pembe zambak içirecek kanını,

biliyor ki gerçekte insan cihandır
dünyanın insan olduğu gibi gerçekte,
fakat şüphe okyanusundakine
bir şey anlatır mı gerçek?

Her kiral uykusuzdur salı üstünde,
her majeste ölümün dudaklarını duyar,
sırrın kalçasında yapışmış bir saç teli
ve alnında gizlenmiş çekmecedeki, ebedi tutsaklık..

Alacakaranlık taşın yanında, el uzanmış
ruhun çayırlığında ne arar hayalet,
batan güneşle takdis edildi zamanın
ve kanın aktı, sonsuzluğa aktı.

üçüncü göz ruhun eşitliğini söylüyordu
ve kuzey göğü altında tane gibi donuyordu.
Zil, susturarak sevincini tezlerin
gecenin karanlık sıvasında kayboluyordu.

Ve solgun alevler küsüyordu kurşunlarını,
yıkıntılarda yüksek perdeden sözler dolaşıyordu
geviş getiren yıkıntılardan taş düşerken
baykuş ötüyordu kirli fırtınasında ışığın.

O zaman gördü dünyada beliren evi
göz kamaştıran terasta karanlıkların ağzında
kayalığa karşı ağlayarak rüzgâr
parlayan yeşil yarıklarda kesiyordu köpüğünü.

Fakat dik yarıklara korku taşıyıcı
kırık bir gülle gibi çıkıyordu gayzerden
ve dansa başlayan bir top gibi
Hieronymus'un uyanmadığı sonsuzlukta.

Erik LINDEGREN
Çeviren Muzaffer UYGUNER

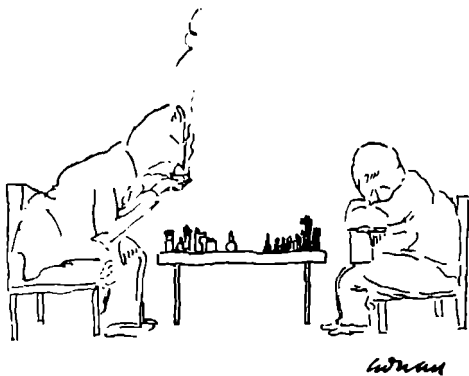
BİLGİ KONTROLÜ

480. sayfamızdaki soruların doğru cevapları:

1. Fuzuli 16. yüzyıl şairidir.
2. "Perişan Sofra" şiiri Cahit Sıtkı Tarancı'nındır.
3. Şiir-i Kamer'i Ahmet Haşim yazdı.
4. Evet Namık Kemal'indir.
5. Tevfik Fikret Tarih-i Kadim yüzünden Mehmet Âkif'e tartıştı.
6. Terkib-i Bent ile Terci-i Bent, Ziya Paşa'nındır.
7. Eylül, Mehmet Rauf'un ünlü romanıdır.
8. Servet-i Fünun dergisinin sahibi Ahmet İhsan'dır.
9. Evet, Bekir Sıtkı Kunt'un da, Refik Halit gibi, Memleket Hikâyeleri adında bir kitabı çıkmıştır.
10. Orhan Veli ile Oktay Rifat 1914 doğumludurlar, Melih Cevdet Anday 1915 doğumludur.
11. Çevre, Behçet Necatigil'in şiir kitabıdır.
12. O mısra, Mithat Cemal'indir.
13. Miskinler Tekkesi'ni Reşat Nuri Güntekin, Nur Baba'yı Yakup Kadri Karaosmanoğlu yazdı.
14. Kezbanla mülâkatlar Nurullah Ataç'ındır.
15. Tanpınar'la Dranas'ın şiir kitapları çıkmamıştır. Tecer'-in 1930 dan önce çıkmış ve az sayıda basılmış "Şiirler" adlı kısa bir kitabı vardır.
16. Evet
17. Bedri Rahmi Eyuboğlu ile Sabahattin Eyuboğlu kardeşler.
18. Cahit Külebi öğretmen ve M. Eğitim müfettişi, Ceyhun Atuf Kansu ise hekimdir.
19. "Benim Küçük Eşkiyam, yavru ceylân" mısrası Cahit Külebi'nin "Çocuklar" adlı şiirindedir.
20. Varlık dergisinin ilk sayısı 1933 temmuzunda çıktı.
21. Kansu, Kızamuk Ağacı şiirinde çaresiz bir köyü anlatır.
22. Bu mısra Karacaoğlanıdır.

KISA BİYOGRAFYALAR

Bu yılğunuzda yazıları bulunan yazar ve sanatçılardan 66 sınıfın biyografyasını sunuyoruz. Gelecek yıllıklarımızda başka arkadaşları tanıtmaya devam edeceğiz.



Adnan Ardağı'nın iki karikatürü



AKAY, İhsan

10 mart 1918'de İstanbul'da doğdu. Babası Mustafa Kâmil, annesi Havva Makbule'dir. 1960'ta evlenmiştir. Galatasaray'ı ve Siyasal Bilgiler Okulu'nı bitirmiştir. Paris büyükelçiliğinde orta eleilik müteşarır. İlk yazısı 1941'de yayınlanmış. Ulus gazetesi ve Varlık dergisinde yazmıştır. Joseph Kessel'den *Gündüz Sefası* adlı çevirisiyle *Dostoyevski* adlı bir derlemesi kitap halinde yayınlanmıştır.

AKGÜN, Nahit Ulvi

1918'de Milas'ta doğdu. Babası Mithat, annesi Şefika dır. 1952'de evlenmiştir. Milâs ilkokulu, İzmir 2. Erkek Lisesi Edebiyat fakültesi felsefe bölümünü bitirmiştir. Öğretmendir. İlk yazısı 1936'da yayınlanmıştır. İzmir'de Akın gazetesi, Yorum, Kovan, Yücel, Değirmen, Yaratış, Bağ, Servetifünun, Yenilik, Yeditepe, Varlık ve Dost'a yazmıştır. *Sebeup, Birisi. Karanlıkta bir ağaç* adları altında üç şiir kitabı yayınlanmıştır.



ALANGU, Tahir



1916 da Beşiktaş'ta doğdu. Babası Muhtar Nazım, annesi Kâmile'dir. İstanbul 15. ilkokulunu, Kabataş lisesini, Yüksek öğretmen okulunu bitirmiştir. 1947'de evlenmiştir. İki çocuk babasıdır. Lise edebiyat öğretmeni ve gazetecidir. Sanat hayatına 1940'ta başlamıştır. Yazıları Varlık, Yeditepe, Seçilmiş hikâyeler, Türk Dili, Vatan, Yücel, Yurd ve Gençtürk'te çıkmıştır. Başlıca eserleri *Sait Faik için, Çalgılı kahvelerde küllanbeyler, Ataç a saygı, Cumhuriyetten sonra hikâye* ve *ro-*

Servetifünun edebiyatı antolojisi ve *Kalevala*'dır.

ALSAN, Necip

15 temmuz 1918'de İstanbul'da doğdu. Babası Zeki Mesut, annesi Sıdika'dır. İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirmiştir, avukattır. Yazı hayatına 1950'de başlamıştır. Yazıları Varlık, Yeditepe, Beş Sanat, Yelken dergilerinde yayımlanmıştır. *Yüz bin yıl, Onlar Ermiş Muradına, Göç, Mustafa Han* adlı eserleri yazmış, *Castro rahibi* adlı bir çeviri yapmıştır.



ALTÜMSEK, Ahmet

1915'de Söke'de doğdu. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünü bitirdi. Balıkesir Maarif Müdürüdür. Şiirlerini Varlık'ta yayınlamıştır. *Arahk Kapı* adlı bir şiir kitabı yayınlamıştır.



APAK, Rıza

1327'de Petriç te doğdu. Gazi Eğitim Enstitüsünü bitirdi. İzmir Cumhuriyet Kız Enstitüsünde öğretmendir.

Şiirleri daha çok Varlık'ta çıkmıştır. "*Dünya Haberleri*" adında bir şiir kitabı vardır.

APAYDIN, Talip

1926'da Sazılar'ın Öncüler köyünde doğdu. Babası İbrahim, annesi Safiye'dir. 1950 yılında evlenmiştir. İki çocuğu vardır. Beypazarı ilkokulunu, Çifteler Köy Enstitüsünü, Hasanoğlu yüksek Köy Enstitüsünü bitirmiştir. Turhal ortaokulunda öğretmendir. Sanat hayatına 1945'de başlamıştır. *Koy Enstitüsü Dergisi*, *Doğuş*, *Ankara Yücel*, *Varlık*, *Yeditepe* ve *Pazar Postası*'nda yazmıştır. *Bozkırda günler*, *Susuzluk*, *Sarı traktör*, *Yarlıkü* adlı kitapları yayınlamıştır.



ARDAĞI, Adnan

1922'de Pazar'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Matematik bölümünü bitirdi. Amerikada eğitim ihtisası yaptı. Balıkesir Necati eğitim enstitüsü müdürlüğünden Ankara Ticaret okulu öğretmenliğine geçti. Beş şiir kitabı yayınlamıştır: *Bir masal gibi, Kâpılar, Çocuk şiirleri, Şarkıların vatani kalplerdir, Öğretmenin dünyası*.

(Asıl soyadı Çakmakçıoğlu'dur.)



ATILGAN, Yusuf

27 haziran 1921'de Manisa da doğdu. Babası Hamdi, annesi Avniye'dir. 1950'de evlenmiştir. Manisa ortaokulunu, Balıkesir lisesini, Edebiyat Fakültesi Türkoloji bölümünü bitirmiştir. Sanat hayatına 1953'te atılmıştır. Yazıları Tercüman, Varlık, Esin. A dergisinde çıkmıştır. Çiftçidir. *Atalak adam* ve *Boşur minarelerden öte* adlı kitapları yayımlanmıştır.



ATOK, Oğuz Kâzım

24 mart 1912'de Erzincan'da doğdu. Babası Zekeriya, annesi Nazire'dir. 1954'te evlenmiştir. Halıcıoğlu Askeri lisesini, Harbokulunu, Harp Akademisini bitirmiştir. Kurmay albaylıktan emeklidir. Sanat hayatına 1928'de başlamıştır. Milli Mecmua, İctihad, Doğu, Son çağ, Yücel, İleri Yurt, Yeditepe, Ülkü, Şadırvan, Doğuş, Çığır, Ulus, Cumhuriyet, Hisar, Edebiyat dünyası, Varlık, Gençlik ve Başkent Ankara'da yazmıştır. *Atatürk Sendeniz* adlı bir şiir kitabı yayımlanmıştır.





E. ALABAN, Memduh

20 Mayıs 1927'de İstanbul'da doğdu. Babası İbrahim, annesi Ayşe'dir. 1959'da evlenmiştir. 29. İlkokulda, Taksim Erkek Lisesinde, İktisad Fakültesinde, Sorbonne'de okumuştur. Fiat uzmanıdır. Sanat hayatına 1950'de başlamıştı. Yıllar İstanbul Varlık'ta yazmıştır.

BALCIOĞLU, Şahap

29 Şubat 1923'te İstanbul'da doğdu. Babası Süleyman Vasfi, annesi Fatma Maide'dir. Galatasaray lisesini bitirmiştir. 1953'te evlenmiştir. İki çocuk babasıdır. Gazetecidir. Yazı hayatına 1942'de başlamıştır. Yazıları Vakit, Tasvir, Hürses, Yeni Türkiye, Akşam, Vatan, Cumhuriyet, Son Havadis, Hafta, Radyo Haftası, Hayat, Çocuk Gözü, Ufuk, Radar, Yirminci Asır'da çıkmıştır. Başlıca eserleri birçok röportajlardır. *Eros ile Psyche* başlıca çevirisidir.



BAŞARAN, Mehmet



1926'da Ceylanköyde doğdu. Babası Süleyman, annesi Zeynep'tir. 1950'de evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Gazi Mahmut İlkokulunu, Keçiötepe Köy Enstitüsünü, Hasanoğlu yüksek köy enstitüsünü bitirmiştir. Milli Eğitim Müdürlüğü halk eğitiminde görevli öğretmendir. Sanat hayatına 1944'te başlamıştır. Köy Enstitüleri dergisi Yücel, Varlık, Yeni Ufuklar, Demot, Dost, Yeditepe, Yelken, Yaprak, Küçük Dergi'de yazmıştır. Başlıca eserleri *Ahlat Ağacı*, *Çarığımı yitirdiğim*

tarla, *Karşılama* ve *Nisan Haritası*'dır. *Dilek Yüzüğü* ve *Cingöz Çoban* adlı çevirileri vardır.

BATU, Selâhattin

25 aralık 1905'te Gelibolu'da doğdu. Babası Emin, annesi Advıye'dir. 1935 te evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Lâpseki ilkokulunda, Gelibolu idadisinde, İstanbul Yüksek veteriner okulunda okumuştur. Veteriner Fakültesi profesörlerindendir. Sanat hayatına 1942 de başlamıştır. Varlık, Sanat ve Edebiyat, Türk Dili, Ulus, Ankara ve başka dergi gazetelerde yazmıştır. Başlıca eserleri *Ifigenya Tauriste*, *Kerem*, *Ashu*, *Güzel Helena*, *Uğurtatı İnsan ve Sanat*, *Bursa'da yeşiller*, *Romancıro*'dur. Başlıca çevirileri Goethe'den *Iphigenia*, Hebel'den *Maria Magdalena*, Jacobsen'den *Marie Grubbe*, Andersen'den *Seçme masallar*, Heiseler'den *Philoktet*'tir. *Güzel Helena* adlı eseri almancaya çevrilmiştir.





BENEKAY, Yahya

1925'te Köstence'de doğmuştur. Babası Süleyman, annesi Fethiye'dir. 1952'de evlenmiştir, bir çocuğu vardır. İnönü ilkokulunu, Kütahya lisesini, Siyasal Bilgiler fakültesini bitirdi. Gümrük ve Tekel Bakanlığı müfettişidir. Sanat hayatına 1915'te başlamıştır. Kocatepe, Bayrak, Erciyes, Doğu, Çanaraltı, Bizim Türkiye, Şadırvan, Hisar, Mülkiye, Türk Dili, Türk Düşüncesi, Kaynak ve Varlık'ta yazmıştır.

BENER, Hikmet Erhan

19 nisan 1928'de Lefkoşa'da doğdu. Babası Raşit, annesi Mediha'dır. Bolu Merkez ilkokulunu, Bergama ortaokulunu, Kayseri lisesini, Ankara Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakültelerini bitirmiştir. 1957'de evlenmiştir. Bir çocuğu vardır. Maliye Bakanlığı kambyo mütehassısıdır. Sanat hayatına 1943'te başlamıştır. Yazıları Erciyes halkevi dergisi, Yedigün, Seçilmiş Hikâyeler, Dost, Varlık, Cumhuriyet ve Vatan'da çıkmıştır. Başlıca eserleri: *Sesler, Acemiler, Loş Ayna, Gordium, Bilanço tipleri ve bilanço tahlilleri*'dir.





BURDURLU, İbrahim Zeki

1922'de Burdur'da doğdu. İstanbul Öğretmen okulunu ve Gazî Eğitim enstitüsünü bitirdi. Burdur Lisesinde edebiyat öğretmenidir. *Toprak insanları*, *Toprağın içindeki toprak*, *Burdur'daki mahallemiz*, *Keloğlan*, *Basık tavan*, *Toprak cıva*, *Lefloşa*, *Mıncıklı ada*, *Günaydın Yelleri*, *Kıbrıs*, *Atatürk'ün* adlı eserleri yayımlanmıştır.

ÇAĞLAR, Behçet Kemal

23 temmuz 1908'de Erzincan'da doğdu. Babası Şaban, annesi Naciye'dir. Kayseri lisesini, Yüksek Maden mühendis mektebini bitirmiştir. Amerikan erkek koleji öğretmenlerindedir. Sanat hayatına 1924'te başlamıştır. Varlık, Yücel, Türk Dili, Ulus, Dünya, Cumhuriyet, Vatan, Kim ve birçok dergi ve gazetelerde yazmıştır. Başlıca eserleri: *Erciğesten kopan ev*, *Evinde bir kadıp çırpıyor*, *Çoban Atları*, *Hür mavilikte*, *Dolmabahçe'den Anıtkabire'dir*. Bazı İngilizce şiirleri çevirmiştir.



DİZDAROĞLU, Hikmet



13 nisan 1917'de Zile'de doğdu. Babası Mehmet Şevki, annesi Nazife'dir. 1943'te evlenmiştir. Üç kızı vardır. İspir Nümune mektebini, Erzurum Öğretmen okulunu, Gazi Eğitim Enstitüsünü bitirmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı talim ve terbiye dairesi rapor-törüdür. Yazı hayatına 1937'de başlamıştır. Yazılarını Ülkü, Sanat ve Edebiyat gazetesi, Yücel, Fikirler, Şadırvan, Varlık, Türk Dili, Türk Folklor araştırmaları, Tanrıdağ ve Hisar'da yayınlamıştır. Başlıca eserleri. *Huzûrî, Şinasi, Namık Kemal, Abdülhak Hâmit, Cenap Şahabet-tin*'dir.

DORMEN, Haldun

5 nisan 1929'da Mersin'de doğdu. Babası Sait Ömer, annesi Nimet'tir. 1959'da evlenmiştir. Galatasaray'da. Robert kolejde, Yale Üniversitesinde okumuştur. Küçük Sahne Tiyatrosu sahibi, rejisörü, aktörüdür. Sanat hayatına 1949'da başlamıştır. Vatan'da ve Yeditepe'de yazıları çıkmıştır. 32 piyes sahneye koymuştur, 70 piyeste oynamıştır. Noel Coward'dan çevirileri vardır.





DAĞCI, Cengiz

9 mart 1920'de Kırım'da doğdu. Babası Emir Hüseyin, annesi Fatma'dır. 1945'te evlenmiştir, bir çocuğu vardır. Kırım Pedagoji enstitüsünde okumuştur. Londra'da oturmaktadır. Sanat hayatına 1937'de başlamıştır. Yazıları Kırım'da Edebiyat mecmuasında çıkmıştır. *Korkunç Yıllar*, *Yurdunu Kaybeden Adam*, *Onlar da İnsandı* adlı romanları yayınlanmıştır.

DİL, Şahinkaya

18 haziran 1931'de Çorum'da doğdu. Babası Sabri, annesi Melek'tir. İki çocuğu vardır. Adana Beşocak ilkokulunu, birinci orta okulunu, erkek lisesini bitirmiştir. Hukuk Fakültesine devam etmektedir. Sümerbank genel müdürlüğü konjonktür ve neşriyat uzmanıdır. Sanat hayatına 1943'te başlamıştır. Yazıları Yeni Adana, Bugün, Vatandaş, Toros, Yeni gün, Hakimiyet, Medeniyet, Hürses, Varlık, Türk Dili, Türk Düşüncesi, Yenilik, Yücel, Hisar, İstanbul, Başkent Ankara, Çağrı, Besparmak, Uyarı, Yeditepe, Dost, Yelken, Özlem, Anahtar, Ürün, Güney, Salkım, Meşale, Rüzgâr, Çevre ve bazı dergi ve gazetelerde yayınlanmıştır. *Mısra Mısra*, *Ebembukaşı*, *Ağaran Dünya*, *Resimli Türk Kadın şairleri antolojisi* adlı eserleri vardır.



DURU, Kâzım Nami



1292'de Üsküdar'da doğdu. Babası Mustafa Sıtkı, annesi Zehra'dır. 1913 te evlenmiştir. Bes çocuğu olmuştur. Harbiye mektebini bitirmiştir. Denizcilik bankası neşriyatında çalışmaktadır. Sanat hayatına 1895'te başlamıştır. Yazıları Selânikte Zaman, Rumeli gazetelerinde, İstanbul'da Tasvir-i efkâr, Yeni Gün. Cumhuriyet, Vakıf gazetelerinde, Ankara'da Ulus, Zafer gazetelerinde, Ülkü, Yeni Kültür dergilerinde yayımlanmıştır. Eserleri ve çevirilerinin sayısı elliye ge-

Çer. *Tecrübi pedagoji, Nasıl oldu, Güzel Türkçe, Muallimin meslek ahlâkı, İttihat ve terakki hâtıralarım. Cumhuriyet devri hâtıralarım* bunlar arasındadır.

EDİBOĞLU, Baki Süha

1915'te Antalya'da doğdu. Babası Ahmet Edip, annesi Remziye Hoşnübeyre'dir. Mader-i Vatan ilkokulunu, Antalya ortaokul ve lisesini bitirmiştir. 1940'ta ses sanatkârı Afife Ediboğlu ile evlenmiştir, iki çocuk babasıdır. İstanbul radyosunda çalışmaktadır. Sanat hayatına 1929'da başlamış, Servetifünun, Varlık, Çığır, Gündüz dergilerinde, Cumhuriyet, Ulus gazetelerinde yazmıştır. Başlıca eserleri *Cenup, Gece yağmuru, İşaret, Karanlıkta geçen gemiler, sel geliyor, Türk şüurinden örnekler*'dir.



ELÖVE, Mustafa Emil



27 nisan 1926'da Bursa'da doğdu. Babası Ali Ülvi, annesi Letafet'tir. 1953'te evlenmiştir. İki çocuğu vardır. Bursa Nalbantoğlu ilkokulunu, Ankara 3. Ortaokulunu, Ankara Atatürk lisesini, Ankara Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Avukattır. Sanat hayatına 1951'de başlamıştır. Pazar Postası, Ankara Barosu, Eğitim dergisi, Vatan gazetesi, Siyasi ilimler mecmuası, Devrim gençliği, Forum, Adalet dergisi, İşçi Sesi, Hürriyet gazetesi, Hürsöz, İktisadi Yürüyüş, İstanbul Baro-

su dergisinde yayımlamıştır. Başlıca eserleri, *İkinci Mesrutiyetin siyasi hayatına bir bakış. Türkiye'de birlik rejimi. Türkiye'de din imtiyazları ve Anayasa hareketlerimiz*'dir.

ERGÜVEN, Abdullah Rıza

1925'de Avanos'ta doğdu. Babası Ali Rıza, annesi Zeynep'tir. Bir oğlu vardır. Nevşehir ortaokulunu, Yozgat lisesini, Edebiyat Fakültesi Türkoloji bölümünü bitirmiştir. Basın-yayın ve turizm bakanlığı haberler daire-sinde çalışmaktadır. Sanat hayatına 1940'ta başlamıştır. Şiirlerini Varlık, Yeditepe, Dost, Tercüme dergisi, Türk Dili, Yenilik, Devrimci, Pazar Postası, Hisar ve Başkent Ankara'da yayımlamıştır. *Yalnızlar* adlı şiir kitabı yayınlanmıştır. Birçok şiirler çevirmiştir.



FUAT, Memed



16 şubat 1926'da İstanbul'da doğdu. Babası Vedat Örfi, annesi Piraye'dir. Evlidir. Erenköy 38. ilkokulunu, Kadıköy 1. ortaokulunu, Haydarpaşa lisesini, Edebiyat Fakültesi İngiliz filolojisi bölümünü bitirdi. Sanat hayatına 1945'te başladı. Yazıları *Aylık ansiklopedi*, *Yeryüzü*, *Kitaplar dergisi*, *Yedigöze*, *Varlık ve A* dergisi'nde çıktı. Başlıca eserleri, *Ask ve Sünnük-lühöcek* (T. Baltacıoğlu ile), *Yaşadığımız*, *Düşünceye Saygı*'dır. Başlıca çevirileri *Morp Sokağı Cınayeti* (Poe)

asımpatları (Steinbeck), *Kuyudaki Zenci* (Caldwell), *Ateş ıkmak* (Jack London), *Çimen yaprakları* (Whitman), *Denin değiştirdiği* (Hemingway) *Akın Yazısı* (Caldwell), *Gece gacı* (Capote), *Yolculuk* (K. Mansfield), *Don Cristobita ile ona Rosita'nın acıklı güldürüsü* (Lorca)'dür.



GEÇER, İlhan

1917'de İstanbul'da doğdu. Babası Yahya Nafiz, annesi Mine Huriye'dir. Erdek ilkokulunda. Robert kolejde okudu. Kabataş lisesini bitirdi. Çeşitli dergilerde şiirler yayınladı. İşçi Sigortaları genel müdürlüğünde İhtiyarlık Sigortası şefidir.

GİRİTLİ, Doç. Dr. İsmet



17 nisan 1921'te Kırım'da doğdu. Babası Ahmet, annesi Zehra'dır. Cihangir 87. ilkokulunu, Nişantaşı ortaokulunu, Kabatas lisesini, Hukuk Fakültesini bitirmiştir. 1951'de evlenmiştir. bir çocuğu vardır. Hukuk doçenti ve avukattır. Yazı hayatına 1950'de başlamıştır. Yazıları Yeni İstanbul, Dünya, Vatan, Devir, Akis, Sözcü, Siyasi İlimler, Mukayeseli Hukuk, İstanbul Hukuk Fakültesi dergisinde çıkmıştır. Başlıca eserleri, *İdarecinin yetkisi, Türkiye'de ve yabancı memleketlerde*

hükümet tasarrufları ve Demokrasi Yolunda'dır.

GRUDA, Yılmaz Arkon

14 temmuz 19.. 'de İstanbul'da doğdu. Babası Hasan, annesi Emine'dir. 1960'ta evlenmiştir. Bir çocuğu vardır. Ankara Ticaret lisesinde okumuştur. Küçük Sahne'de aktör ve rejisördür. Sanat ve yazı hayatına 1949'da başlamıştır. Yazıları Mavi, Kaynak, Varlık, Şimdilik, Şairler Postası, Seçilmiş Hikâyeler, Dost ve Yelken dergilerinde yayınlanmıştır, "*Efendiler lütfen şapkanızı çıkarın ve Susanların sonu* adlı oyunları oynanmıştır.





GÜRCAN, Nedret

26 haziran 1931'de Dinar'da doğdu. Öğrenimi özeldir. Dinar'da çalışmaktadır. Birçok dergilerde şiirleri, yazıları çıkmıştır. *Yasadıkça aşk* ve *Festivall* adlı iki kitabı yayınlamıştır.

GÜVEMLİ, Zahir

6 mart 1913'te Edirne'de doğdu. Babası Sıtkı, annesi Hatice'dir. 1939'da evlenmiştir, bir kızı vardır. İstanbul Erkek lisesini ve Edebiyat Fakültesini bitirmiştir. Galatasaray lisesinde öğretmendir. Sanat hayatına 1934'te başlamıştır. Yeni Adam, Haber, Vakit, Akbaba, Şaka, Mizah, Kültür Haftası, Büyük Doğu, Hayat, Varlık, Hafta, Cumhuriyet, Vatan ve Yeni Sabah'ta yazılar yazmıştır. Başlıca eserleri, *Namık Kemal, Başlar ve Anket, Zahir Güvemli'nin karikatürleri*.



Yahya Kemal, Kahramanlık şiirleri antolojisi, Ahmet Hâsim, Türk Mizahı edebiyatı antolojisi, Türk masalları, Mehmet Âkif, Düşen Yıldızlar, Beş mevsim, Üç tepe, Sanat tarihi, Sinema tarihi, başlıca çevirileri ise *İlimler ve sanatlar hakkında nutuk* (Rosseau), *İbsen, Voltaire, Tilkinin romanı, Kamelyalı Kadın* (Dumas-fils) dir. Bazı hikâyeleri İngilizceye çevrilmiştir.



HALICI, Feyzi

1925'te Konya'da doğdu. Kimya yüksek mühendisidir. Birçok dergilerde şiirleri çıkmış, *Bir aşkın şiirleri*, *Masmavi*, *İstanbul caddesi*, *Günaydın*, *Bizim şairler*, *İstanbul ve fetih şiirleri* adlı eserlerini yayınlamıştır.

HALICI, Mehdi

1927'de Konya'da doğdu. İstanbul Hukuk Fakültesini bitirdi. Fransa'da Caen Üniversitesinde doktora yaptı. Yazıları Cumhuriyet, Varlık ve Çağır'da yayınlandı. *Gülen İnek* adlı bir hikâye kitabı çıkmıştır.



HÜNALP, Ayhan

10 Ocak 1927'de Bitlis'te doğdu. Babası Nurettin, annesi Hayriye'dir. 1960'ta evlenmiştir. Mimar Kemal ilkokulunu, Ankara Atatürk lisesini, Dil-Tarih Coğrafya fakültesini bitirmiştir. Tercüman gazetesinde çalışmaktadır. Sanat hayatına 1943'te başlamıştır. Yazıları Vatan, Tercüman, Bayrak gazeteleri ve Varlık, Yeditepe, Dost, Seçilmiş Hikâyeler, Kaynak, Yenilik, Doğu dergilerinde yayınlanmıştır. Başlıca eserleri *Üçotuz para*, *Küçük istasyonlar*, *Vapur düdükle ri*'dir.



İLHAN, Attilâ



15 haziran 1925'te Menemen'de doğdu. Babası Muharrem Bedrettin, annesi **Emine Memnune** dir. İzmir Cumhuriyet ilkokulunda, Karşıyaka ortaokulunda, Işık lisesinde, Hukuk Fakültesinde okumuştur. Sanat hayatına 1942'de başlamıştır. Yazıları **Gün, Ses, Varlık, Yirminci Asır, Kaynak, Fıkırlar, Yeditepe, Gerçek, Pazar Postası, Seçilmiş Hikâyeler, D. İzmir, Vatan, Dost ve Yelken**'de çıkmıştır. Başlıca eserleri *Duvar, Sokaktaki Adam, Sisler Bulvarı, Yağmur Kaça-*

ın, Zenciler birbirine benzemez, Abbas yolcu, Ben sana mecburum'dur.

İLHAN, Cengiz

1927'de Menemen'de doğdu. Babası Muharrem Bedrettin, annesi **Emine Memnune**'dir. Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Evlidir, üç çocuğu vardır. İzmir'de avukattır. Hikâyeleri **Varlık**'ta yayınlanmıştır. Attilâ İlhan'ın kardeşidir.



KANSU, Ceyhun Atuf



7 aralık 1919'da İstanbul'da doğdu. Babası Nafi Atuf, annesi Ayşe Müf-dade'dir. 1949'da evlenmiştir. İki çocuğu vardır. Necatibey ilkokulunu, Gaz lisesini, İstanbul Tıp Fakültesini bitirmiştir. Şeker Fabrikaları genel müdürlük doktorudur. Sanat hayatına 1939'da atılmıştır. Yazıları Gençlik, Yücel, Ülkü, Yurt, Yeni Türk, Ulus, Varlık, Dost, Seçilmiş Hikâyeler, Vakıf, Tercüman, Yeni Ufuklar, Çocuk dergisi, Köy ve eğitim. Forum, Devrimlere bekçi, Ülke gibi dergi ve

gazetelerde çıkmıştır. Başca eserleri. *Bir çocuk bahçesinde Bağ bozumu sofrası. Çocuklar gemisi. Yanık hava, Haziran defteri ve Yurdumdan*'dır.

KÖRÜKÇÜ, Muhtar

16 kasım 1915 te Gaziantep'de doğdu. Babası Ahmet, annesi Naciye'dir. 1944'te evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Maraş Cumhuriyet ilkokulunu, Feyziâti lisesini, İstanbul Hukuk fakültesini bitirmiştir. PTT genel müdürlük müşaviridir Sanat hayatına 1936'da başlamıştır. Yazıları Yücel, Varlık ve çeşitli dergilerde çıkmıştır. Başca eserleri, *Köyden haber, Anadolu hikâyeleri. Açık deniz ve köy, başca çevirileri Pastoral senfoni, Avrupa'ya iltisat ve Başka güncelci*'dir.



KUDRET, Cevdet

7 şubat 1907'de İstanbul'da doğdu. Babası Sadullah, annesi Hatice'dir, 1937'de evlenmiştir. Bir kızı vardır. Nümune-i irfan İptidaisini, Davutpaşa orta mektebini, İstiklâl lisesini, İstanbul Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Sanat hayatına 1927'de başlamıştır. Uzun zaman lise öğretmenliği yaptı. Avukattır. Yazıları Servet-i Fünun, Meşale, Varlık, Yeditepe ve Türk Dili'nde çıkmıştır. Başlıca eserleri *Birinci perde*, *Sınıf arkadaşları*, *Havada bulut yok*, *Türk edebiyatı hikâye ve roman antolojisi*'dir.



MAKAL, Mahmut

1930'da Niğde Aksaray'ının Demirel köyünde doğdu. Babası Halil, annesi Atike'dir. 1950'de evlenmiştir, iki çocuğu vardır. İvrliz köy enstitüsünü, Gazi Eğitim enstitüsünü bitirmiştir. Ankara'da ilköğretim müfettişidir. Sanat hayatına 1945'de başlamıştır. Yazıları Türkiye doğru, Varlık, Türk Dili, Yeditepe, Yeni Ufuklar, Forum, Kaynak, Dost, Pazar Postası, Ülke, Görüş dergileri ve Öncü, Vatan, Ulus, Yenigün, Cumhuriyet gazetelerinde çıkmıştır. Başlıca eserleri *Bizim köy*.



Hayal ve Gerçek, *Memleketin sahipleri*, *Kurnı Sıcda*, 17 nisan, *Köye gidenler* ve *Kalkınma Masalı*'dır. *Bizim Köy* ile *Hayal ve gerçek* bir kitap halinde İngilizceye, *Bizim Köy* ise İbraniceye, Sırp-Hırvatçaya, Bulgarçaya, Rusçaya çevrilmiştir.

MENEMENCİOĞLU, Muazzez

25 haziran 1929 da Konya'da doğdu. Babası Halil, annesi Fikriye Çatlı'dır. 1947'de evlenmiştir, bir çocuğu vardır. Eriğli İsmet Paşa ilkokulunu, Aksaray ortaokulunu, Kız enstitüsünü bitirmiştir. Sanat hayatına 1956'da başlamıştır. Yazıları Varlık, Yeditepe, Türk Dili ve Çağrı'da yayınlanmıştır.



MUHTEREMOĞLU, Âfet

2 ocak 1937'de Ezine'de doğdu. Babası Zekeriya, annesi Şükriye'dir. 1959 da evlenmiştir, bir çocuğu vardır. Karaahmet paşa ilkokulunu, Çapa ortaokulunu, Çapa ilköğretmen okulunu, Çapa eğitim Enstitüsünü bitirmiştir. Edebiyat fakültesinde öğrencidir. Sanat hayatına 1953'te başlamıştır. Yazıları Dünya, Türk Dili ve Varlık'ta çıkmıştır. *Esiktekiler* adlı romanı yayınlanmıştır.

ONAT, Muvaffak Sami

26 ağustos 1919 da Ürgüp'te doğdu. Babası Mustafa Lütfi, annesi Ayşe Sıdıka'dır. Konya Rehberi Hürriyet ilkokulunda, Konya lisesinde, Siyasal Bilgiler okulunda, Ankara Hukuk Fakültesinde okumuştur. 1950'de evlenmiştir. Çalışma Bakanlığı çalışma genel müdür yardımcısıdır. Sanat hayatına 1936'da başlamıştır. Yazıları Tanın, Ulus, Vatan gazetelerinde, Varlık, İnkılâpçı gençlik, Sanat ve edebiyat, Servetifünun dergilerinde çıkmıştır. Başlıca eserleri *Vazo, Yarattı. İls, Deli, Gel gör ki'dir.*



ÖZYÜREK, Nurettin

1921'de Uşak'ta doğdu. Evlidir, üç çocuk babasıdır. Hava kurmay albayıdır. Sanat hayatına 1939'da başlamıştır. Şiirleri Türk Yurdu, Varlık v.s. de çıkmıştır.



PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali

1935'de Kadirli'de doğdu. Mersin lisesinden ayrıldı. Sanat hayatına 1951 de başladı. Varlık ve birçok sanat dergilerinde şiirleri çıktı. Başlıca eserleri *Pembe Beyaz*, *Aydınlık İçinde*, *Karınfilli Sakı*'dır.

ÖZERDİM, Sami Nabi

1 ekim 1918'de Hayrabolu'da doğdu. Babası Nabi, annesi Leylâ'dır. Oltu ilkokulunu, İstanbul lisesini, Dil ve Tarih - Coğrafya fakültesini bitirmiştir. 1946'da evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Ankara'da Milli Kütüphane müdürlüğü yaptı, şimdi Türk Dil kurumu genel sekreteridir. Yazı hayatına 1933'de başlamıştır. Cumhuriyet, Ulus, Varlık, Türk Dili, Dost ve Forum'da yazıları çıkmıştır. "10 kasım 31 aralık 1938 günlerinde Türk basınında Atatürk için çıkış yazıların bibliyografyası" ve dört broşür başlıca eserleri, *Üçüncü Kudret*, *Kule Saatindeki kuzgun*, *Macar masalları* başlıca çövrleridir.



SANDER, Ergin

21 ocak 1937'de İstanbul'da doğdu. Babası Sadık, annesi Mualla'dır. Arnavutköy ilokulunu, Gazi Osman Paşa ortaokulunu, Kabataş lisesini bitirmiştir. İstanbul Hukuk fakültesi öğrencisidir. Yazıları Varlık, Yeditepe, Türk Dili, Dost, Dönüm, Onüç, Sanatlar, Yenilik, Şairler yaprağı, Başkent Ankara, Çağrı dergilerinde çıkmıştır. Sanat hayatına 1955'de başlamıştır.



SEYDA, Mehmet

15 ağustos 1919'da İstanbul'da doğdu. Babası Mahmut Kâmil, annesi Remziye Ruhzar'dır, 1938'de evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Kırıkkale askeri sanat lisesinde, Pertevniyal lisesinde okumuştur. Yazarlıkla geçinmektedir. Sanat hayatına 1933'te başlamıştır. Yazıları Tan, Zafer, Havadis, Yeni Gün, Akşam, Gece Postası, Tercüman, Son Havadis, Cumhuriyet, Vatan gazeteleri ve Yücel, Ses, Yeni Edebiyat, Yeni Adam, 7 Gün, Türk Sanatı, Yelpeze, Alkbaba, Fo-



rum, Pazar Postası, Dost, Vuruk, Yelken, Türk Dili, Yeni İnsanlık, Küllük, Uyanış, Pazar, Renk, Gölge, dergilerinde çıkmıştır. Başlıca eserleri *Yay Agac Ne Ekersen, İnsan bir yerde bolludur*'dir.



SUIÇMEZ, Vural Vahit

23 nisan 1935'te Bayburt'ta doğdu. Konya lisesini bitirdi. Gazetecidir. Yazıları Varlık, Türk Dili, Yücel, Hissar, Yelken ve İstanbul dergilerinde çıktı.

ŞİMŞEK, Hasan

25 temmuz 1918'de Tarsus'ta doğdu. Babası Ali, annesi Şehriban'dır. 1931 yılında evlenmiştir. İki çocuğu vardır. Tarsus ilk ve orta okullarını, Adana Ziraat lisesini bitirmiştir. Toprak Mahsulleri Afyon şubesinde çalışmaktadır. Sanat hayatına 1936'da başlamıştır. Yazıları Varlık, Çığ, Hep bu topraktan, Yücel, Başkent Ankara, T M O dergilerinde yayınlanmıştır. Başlıca eseri *Gece Gündüz*'dür.



ŞENDİL, Sabih

1926'da Tekirdağ'da doğdu. İstanbul Erkek lisesini bitirdi. Banka muhasebecisidir. Sanat hayatına 1944 yılında başlamıştır. Yazıları Varlık, İstanbul ve birçok sanat dergilerinde çıkmıştır. Başlıca eserleri *Bizim İskele*, *Gelin Dünya*, *Yaşamak herkesin hakkı*, *Çiftlikte sabah* ve *Altın sakallı dede*'dir.

TANER, Haldun



16 Mart 1916'da doğdu. Babası Ahmet Selahattin, annesi Seza'dır. Galatasaray lisesini, Heidelberg üniversitesi iktisat fakültesini, İstanbul Üniversitesi edebiyat fakültesini bitirmiştir. Tercüman gazetesi başyazarıdır. 17 Kasım 1955'te evlenmiştir. Sanat hayatına 1944'te başlamıştır. Yazıları, Cumhuriyet, Yeni İstanbul, Yeni Sabah, Tercüman ve Varlık'ta çıkmıştır. Başlıca eserleri *Yaşasın demokrasi*, *Tuş*, *Şişhane'ye yağmur yağıyor*, *Ay ışığında Çalışkan*, *On ikiye*

bir var Derkusuna mektuplar, *Günün adamı*, *Dışardakiler*, *Ve değirmen dönerdi*, *Failet eczanesi*, *Lütfen dokunmayın*. başlıca çevirileri *Onbeşinci yüzyıl halıları*, *Mukayeseli bir sanat tarihine giriş*, *Dünya sanat tarihine yeni bir bakış*'tır. Çeşitli hikâyeleri almanca, fransızca, ingilizce, rusca, yunanca, slovence, isveççe, ibranceye *Günün adamı* almancaya, *Ve Değirmen dönerdi* almancaya, ingilizceye, *Failet eczanesi* yunancaya çevrilmiştir.



TARCAN, Mesut

1927'de Bursa'da doğdu. Evlidir, iki çocuk babasıdır. Balıkesir ilköğretmen okulunu, Eğitim enstitüsünü bitirmiştir. Aydın, Ortaklar ilköğretmen okulunda öğretmendir. Şiirleri Varlık'ta çıkmıştır.



TEOMAN, Sabahattin

1914'te İstanbul'da doğdu. Babası Tahsin, annesi Hatice'dir. Beyazıt 5. ilkokulunu, Gelenbevi ortaokulunu. İstanbul Erkek lisesini, Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirmiştir. 1940'ta evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Gümrükler genel müdürüdür. Sanat hayatına 1934'te başlamıştır. Yazıları Vakit, Tanın, Ulus, Varlık, Yücel, Yeniden doğuş, Ülkü, Yararış'ta çıkmıştır. Başlıca eserleri *Rıhtım şiirleri ve Beşinci Mersim*'dir.

UÇARI, Ercüment

3 nisan 1928'de İstanbul'da doğdu. Babası Rahmi, annesi Cavide'dir. Yıldız 1. İlkokulunu, Kütahya ortaokulunu, Bursa lisesini, İstanbul Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Avukattır. Sanat hayatına 1945'te başlamıştır. Yazıları Varlık, Yeditepe, Dost, Seçilmiş Hikâyeler, Kaynak, İstanbul, Görüşler, Çağıltı, Hukuk yolu, Kervan, Yelken, Fikirler, Erciyaş, Doğuş, Vatan, Pazar Postası, Bucak, Bakış, Yurt, Büyük Doğu, Durum, Beş sanat, Nokta, Yenilik ve Sanatlar'da çıkmıştır. Başlıca eserleri *Cilmbilşciübaşı* ile *Et*'tir.



UYGUNER, Muzaffer



7 şubat 1923'te Kandıra'da doğdu. Babası Emlin, annesi Makhule'dir. 1947'de evlenmiştir, üç çocuğu vardır. Kandıra Merkez ilkokulunu, İzmit ortaokulunu, Trabzon tisesini, Siyasal Bilgiler fakültesi ve Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Sanayi bakanlığı başmüfettişidir. Sanat hayatına 1943'te başlamıştır. Yazıları İnkılâpçı Gençlik, Yarınış, Varlık, Mülkiye, Hisar, Çağ-Türk Dili, Yeditepe, Dağarcık, Mesale, Salkım, Anahtar, Şölen, Türk Folklor araştırmaları, Yenilik ve Anadolu'da çıkmıştır. Başlıca eserleri *Kann ağacı*, *Sait Faik'in hıyatı*, *Tarancı'nın şiir üzerine düşünceleri*'dir. Mesleki bir kitabı *L'Artisanat Turcique* adıyla fransızcaya çevrilmiştir.

UÇKAN, H. Vasfi

1929 yılında Ödemiş'te doğdu. Varlık'ta şiirleri ve resimleri yayınlanmıştır. Başlıca eseri *Gurbet Yolcusu*'dur.



ÜNLÜ, Rüksan Türkân

Ankara'da doğdu. Ankara Kız teköğretmen okulunu bitirdi. Yazıları çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlandı. Başlıca eserleri *Birşey var ve Atatürk'ün gözlerinde*'dir.

ÜNSAL, Engin

1935 te İzmit'te doğdu. İstanbul Hukuk fakültesini bitirmiştir. Şiirleri Varlık'ta çıkmıştır.



ÜSTÜN, E. Faik

1338'de Balıkesir'de doğdu. Babası M. Faik, annesi Nazire'dir. Balıkesir Mithat Paşa ilkokulunu, Balıkesir Lisesini, Ankara Tıp fakültesini bitirdi. Ege Üniversitesi Tıp fakültesinde radyoloji profesörüdür. Sanat hayatına 1941'de başlamıştır. Yazıları Varlık, Kaynak, Doğan Kardeş, Türk Yurdu dergilerinde çıkmıştır. Üç bilimsel eseri vardır.

YAĞCIOĞLU, Halim

1334'te İstanbul'da doğdu. Babası Niyazi, annesi Kadriye'dir. İzmir Necatibey ilkokulunu, İzmir Amerikan kolejini, Gazi Terbiye enstitüsünü bitirdi. Sivas lisesi edebiyat öğretmenidir. Yazıları Varlık ve birçok sanat dergilerinde yayınlanmıştır. Başlıca eserleri Şiirler, Kasım Rüçğârı, Anzeliha, Burası sınır şehri Gaziantep'tir.



YAŞIN, Özker

4 ekim 1932'de Lefkoşe'de doğdu. İstanbul'da 18. ilkokulu, Gelenbevi ortaokulunu, Vefa lisesini bitirdi. Babası Mehmet, annesi Zekiye'dir. 1957 de evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Kıbrıs'ta kitapçıdır. Sanat hayatına 1942' de başlamıştır. Yazıları birçok dergi ve gazetelerde çıkmıştır. Başlıca eserleri *Ol âlem*, *Bayraktar destanı*, *Kıbrıs'tan Atatürk'e*, *Bitkin kapılar kapandı*, *Limanda bir gemi*, *Namık Kemal Kıbrıs'ta*, *Kıbrıs Mektubu*, *Bayraktar türküsü*, *Mehmetçik Kıbrıs'ta* dır.



YİĞİTER, Umran Nazif

1330 martında İstanbul'da doğdu. Babası Dr. Nazif, annesi Semine'dir. 1939'da evlenmiştir. Üç çocuğu vardır. Pertevniyal lisesini, Hukuk fakültesini bitirmiştir. Noterdir. Sanat hayatına 1929'da başlamıştır. Yazıları Varlık, Yeditepe, Cumhuriyet gibi dergi ve gazetelerde çıkmıştır. Başlıca eserleri *İçimizden birkaçı*, *Yaşamak için*, *Tepedeki ev*, *Gar saati*, *Kömür* arasında *amele hukuku*'dur.



YÜCEL, Hasan-Âli

17 aralık 1897'de İstanbul'da doğdu. Babası Ali Rıza, annesi Neyre'dir. Mektebi Osmani yi, Vefa idadisini, Darülfünun edebiyat şubesini ve Yüksek öğretmen okulunu bitirmiştir. 1922'de evlenmiştir. Üç çocuğu vardır. Eski milli eğitim bakanıdır. Sanat hayatına 1913'te başlamıştır. Birçok dergi ve gazetelerde yazılar yayınlamış, birçok eserler yazmıştır. *Türk edebiyatına toplu bir buluş* adlı eseri almancaya çevrilmiştir.

YÜCEL, Tahsin

17 şubat 1933'te Elbistan'da doğdu. Babası Ahmet, annesi Münevver'dir. Elbistan Gazi Paşa ilkokulunu, Galatasaray lisesini, Edebiyat fakültesi Fransız filolijisi bölümünü bitirmiştir. 1960'ta evlenmiştir. Varlık yayınevinde çalışmaktadır. Sanat hayatına 1950'de başlamış, yazıları Varlık, Yenilik, Türk Dili dergilerinde yayınlanmıştır. Başlıca eserleri *Uçan daireler*, *Haney yaşamalı*, *Anadolu masalları*, *Düşlerin ölümleri*, *Mutfak Çıkmazı*'dir. Gide, Flaubert, Proust, Giraudoux, Montherlant gibi Fransız yazarlarından yaptığı çeviriler alınıp ayrı kitap halinde yayımlanmıştır. Seçilmiş hikâyeleri isveççeye çevrilip *Den Stora Berusningen* adıyla kitap halinde yayımlanmıştır.



NOBEL ARMAĞANLARI

Her yıl, aralık ayının onuncu günü, birkaç bilginin, bir edebiyatçının, barış uğrunda didinen bir ülkücünün adı günün en çok konuşulan adları olurur, dünyanın bütün gazetelerinin baş sayfalarında görünür, dünyanın bütün radyolarında duyulur. Bu adların sahipleri erişilmesi pek az ölümlüye nasibolan bir mertebeye erişmişler, dünyanın en ünlü armağanını, Nobel armağanını kazanmışlardır. Nobel armağanı kendilerine sadece dünya çapında bir ün sağlamakla da kalmaz, para sıkıntısı, geçim derdi diye bir kaygı da bırakmaz onlarda, zengin birer insandırırlar artık. Çünkü Nobel armağanı, birçok armağanlar gibi sembolik olmaktan öteye geçmiyen bir armağan değil, bir servet denilebilecek kadar yüklü bir armağandır. Alfred Nobel'in ucsuz bucaksız servetinden sağlanır.

Nobel armağanının kurucusu Alfred Bernhard Nobel 1933 yılında Stockholm'de doğmuş, Rusya da, Amerika'da okumuş, değerli bir bilim olmuştur. Babası da kendisi gibi bir bilim adamıydı. Alfred, memleketine döndüğünde, babasının laboratuvarlarında çalışmaya başladı ve bütün çabasını nitrogliserin üzerine topladı. Amacı, nitrogliserini kazasız belâsız kullanılabilecek bir duruma getirmektir. 1867'de erişti bu amaca: dinamiti keşfetmişti. Bu keşif Alfred Nobel'e pek büyük, üstelik de durmadan artan bir servet sağladı. Alfred Nobel, herşeyden önce insanlığın faydasını düşünen bir insandı, dinamiti de bu amaçla araştırıp keşfetmişti. Oysa dinamit çok geçmeden insanlık zararına da kullanılmaya başlandı, kötü niyetlerin de aracı oldu. Bu durum karşısında Nobel, servetinin büyük bir kısmını barış ve insanlık için harcamaya karar verdi. Dünyanın en büyük, en ünlü sanat ve bilim armağanları olan Nobel armağanları işte bu karardan doğdu.

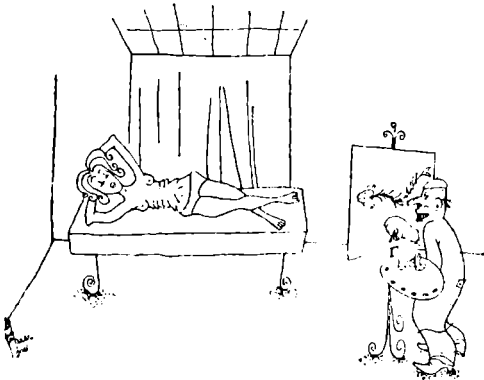
Alfred Nobel, ölümünün yaklaştığı sıralarda: "Hayatta güçlük çeken ülkücülere, tanınmamış, yanlış anlaşılmış şairlere, keşifler yapacak durumda olan ama bunun için gerekli

"parayı bulamayan bilginlere yardım etmek istiyorum," diyor-
du. Hayatta güçlük çeken ülkücülere, tanınmamış şairlere,
yeni şeyler bulmak isteyen bilginlere yardım edebilmek için
onları köşelerinden bulup çıkarmak gerekirdi, bu da pek güç,
hemen hemen imkânsız birşeydi. Bu imkânsızlık Alfred No-
bel'i düşündürmüş olacak ki vasiyetnamesinde: "Gelirim'in son
yıllarda tıp, kimya, fizik alanlarında en önemli keşiflerin sa-
hipleri, en ülkücü edebiyat eserinin yazarı, kardeşlik duygusu-
nu güçlendirmek, öldürücü silâhları ve orduları azaltmak, ba-
rış kongreleri düzenlemek için en çok çalışan kişiler arasında
paylaştırılmasını istiyorum," demişti.

Alfred Nobel, 1896 yılında İtalya'da öldü. Vasiyetnamesi
üzerinde çalışıldıktan, gerekli hazırlıklar yapıldıktan sonra,
1901 yılında, arzusu gerçekleştirilmeye, yani Nobel armağan-
ları verilmeye başlandı. İsveçliler değerli bilginlerinin istedi-
ğini yerine getirebilmek için ellerinden geleni yapmışlardı.
Fizik ve kimya armağanlarını Stockholm'deki *Krallık Bilim
Akademisi*, tıp armağanını Stockholm tıp fakültesi olan *Caro-
line Enstitüsü*, edebiyat armağanını *İsveç Akademisi*, barış
armağanını ise parlâmentodan seçilen beş üye verecekti. Ar-
mağana lâyık kimse görülmeyince, o yıl herhangi bir dalda
armağan verilmemesi mümkün olduğu gibi, bir yıl içinde bir
armağanın iki kişi arasında paylaşılması da mümkündü. Hiç
kimse bu armağanlar için kendini aday göstermedi. Adayları
kişiler, üniversite, birlik v.s. gibi kurullar ve seçici kurullarda
bulunanlar gösterebilirdi. Nobel edebiyat adaylarının ana dil-
lerinde yazılmış bir eserleri bulunması şarttı. Seçiciler kurulu,
kurul dışındaki insanların, örneğin çevirmelerin yardımların-
dan da faydalanabilirlerdi. Ayrıca, armağanlar verilirken, No-
bel'in istekleri göz önünde bulunduruluyor, isteklerine
sadık kalınıyordu. Barış ve insanlık ülküsü herşeyin üstünde
tutuluyor, armağanlar ancak bu ülkeye yönelmiş kişilere ve-
riliyordu. Armağanlar İsveç sınırları içinde kalmıyordu. Son-
ra, genellikle verilen armağanların tersine, bu armağanlar
herşeyden önce insanı göz önünde bulunduruyor, bir esere, bir
keşife değil, eserin, keşfin sahibine, yani örnek bir insana,
örnek bir yaşayışa veriliyordu. Edebiyat alanında, bu arma-
ğanla ilk defa taçlandırılmak mutluluğuna Fransız sanatçısı
Sully Prudhomme ermişti. Şimdiye kadar Nobel armağanına
lâyık görülmüş mutlu edebiyatçıların adlarını ve memleketle-
rini sırasıyla veriyoruz

- 1901 Sully Prudhomme (Fransa)
- 1902 Theodor Mommsen (Almanya)
- 1903 Björnstjerne Björnson (Norveç)
- 1904 Frédéric Mistral (Fransa) José Echegaray (İspanya)
- 1905 Henryk Sienkiewicz (Polonya)
- 1906 Giosue Carducci (İtalya)
- 1907 Rudyard Kipling (İngiltere)
- 1908 Rudolf Eucken (Almanya)
- 1909 Selma Lagerlöf (İsveç)
- 1910 Paul Von Heyse (Almanya)
- 1911 Maurice Maeterlinck (Belçika)
- 1912 Gerhart Hauptmann (Almanya)
- 1913 Rabindranath Tagore (Hindistan)
- 1914 (Verilmedi)
- 1915 Romain Rolland (Fransa)
- 1916 Verner Von Heidenstam (İsveç)
- 1917 Karl Gjellerup (Danimarka - Henrik Pontoppidan (Danimarka)
- 1918 (Verilmedi)
- 1919 Carl Spitteler (İsviçre)
- 1920 Knut Hamsun (Norveç)
- 1921 Anatole France (Fransa)
- 1922 Jacinto Benavente (İspanya)
- 1923 William B. Yeats (İrlanda)
- 1924 Władysław Reymont (Polonya)
- 1925 George Bernard Shaw (İngiltere)
- 1926 Grazia Deledda (İtalya)
- 1927 Henri Bergson (Fransa)
- 1928 Sigrid Undset (Norveç)
- 1929 Thomas Mann (Almanya)
- 1930 Sinclair Lewis (Amerika)
- 1931 Erik A. Karleldt (İsveç)
- 1932 John Galsworthy (İngiltere)
- 1933 İvan G. Bunin (Rusya)
- 1934 Luigi Pirandello (İtalya)
- 1935 (Verilmedi)
- 1936 Eugene O'Neill (Amerika)
- 1937 Roger Martin du Gard (Fransa)
- 1938 Pearl S. Buck (Amerika)
- 1939 Frans Eemil Sillanpää (Finlandiya)

- 1940, 1941, 1942, 1943: (Verilmedi)
 1944 Johannes V. Jensen (Danimarka)
 1945 Gabriela Mistral (Şili)
 1946 Hermann Hesse (İsviçre)
 1947 André Gide (Fransa)
 1948 T. S. Elliot (İngiltere)
 1949 William Faulkner (Amerika)
 1950 Bertrand Russel (İngiltere)
 1951 Par Lagerkvist (İsveç)
 1952 François Mauriac (Fransa)
 1953 Sir Winston Churchill (İngiltere)
 1954 Ernest Hemingway (Amerika)
 1955 Halldor Kiljan Laxness (İzlanda)
 1956 Juan Ramon Jimenez (İspanya)
 1957 Albert Camus (Fransa)
 1958 Boris Pasternak (Rusya)
 1959 Quasimodo (İtalya)
 1960 Saint - John Perse (Fransa)



TÜRKİYE'DE EDEBİYAT ARMAĞANLARI

Bizde ilk edebiyat armağanları 1940'dan sonra verilmeye başlandı. Bu işe önyak olan Cumhuriyet Halk Partisiydi. Halide Edip Adıvar "Sinekli Bakkal" adlı romanı, Cahit Sıtkı Tarancı "Otuz Beş Yaş" adlı şiiri, Ahmet Muhip Dranas da "Gölgeler" adlı oyunuyla Cumhuriyet Halk Partisinin armağanlarını kazandılar. Daha sonra bu armağanların birer parti armağanı olmaksana, devlete mâledilmesi daha uygun görüldü. "İnönü Armağanı" kanunlaşıp bunun için bütçede bir ödenek de ayrıldı. Ama iş bundan öteye geçmedi denilebilir. Sadece bir kere Yahya Kemal'e teşvik armağanı verildi. Bu, ilk ve son İnönü armağanı oldu.

Ama 1954 yılı edebiyatımızda bir "armağanlar yılı" oldu. Bu kere teşebbüs özel kurumlardan, kişilerden geliyordu. Birçok yazarların armağanların gerekliliği üzerinde yazdıkları yazılar en sonunda bir yankı bulmuş, birkaç armağan birden kurulmuştu: Sait Faik hikâye armağanı, Varlık roman armağanı, Yeditepe şiir armağanı, Türk Dil Kurumu sanat ve bilim armağanları. Birkaç yıl sonra Ataç armağanı da bunlar arasına katılacaktı. Sait Faik hikâye armağanı ölmez hikâyecimizin annesi tarafından kurulmuştu. Bu armağan, her yıl bir önceki yılın en iyi kitabına verilecek, armağanın karşılığı olan 1000 lira Sait Faik'in eserlerinin gelirinden sağlanacaktı. Yılın en iyi hikâye kitabını on kişilik bir kurul seçecekti. Üyelerin çift sayıda olması ilk yıl, toplanan oyların iki kitap arasında bölünmesine yol açtı. Bu yüzden, Sait Faik'in birinci ölüm yıldönümü olan 11 Mayıs 1955 günü, Sait Faik armağanı Haldun Taner ile Sabahattin Kudret Aksal arasında paylaştırıldı. Seçiciler kurulunun onbir kişiye çıkarılması üzerine, bundan sonra böyle bir durumun ortaya çıkması önleildi. Ertesi yıl Sait Faik armağanını "Haney Yaşamalı" adlı kitabıyla Tahsin Yücel kazandı. 1957 de "Değişik Gözle" adlı hikâye kitabıyla Necati Cumalı, 1958 de Orhan Kemal, 1959 da ise "Berber

Aynası" adlı kitabıyla Oktay Akbal, Sait Faik hikâye armağanını aldılar. 1960 ta seçiciler kurulunun bir türlü toplanıp eserleri incelememesi yüzünden Sait Faik hikâye armağanı verilmedi.

Varlık roman armağanı da Sait Faik armağanı gibi 1000 liralık bir armağandı, her yıl, bir önceki yılın en iyi romanı olarak seçilen esere verilecekti. Ama yalnız bir kere, 1955 yılında, Yaşar Kemal in "İnce Memed"ine verildi. Daha sonra Varlık Yayınevi bu teşebbüsünden vazgeçti. Bunun biricik sebebi, iyi niyetle kurulan bu armağanın bazı çevrelerce haksız yergilere hedef tutulması, tarafsız seçiciler kurulu ilk armağanı bir Çağlayan yayınına verdiği halde, armağanın Varlık Yayınevi için bir reklâm gibi gösterilmeye çalışılmasıydı.

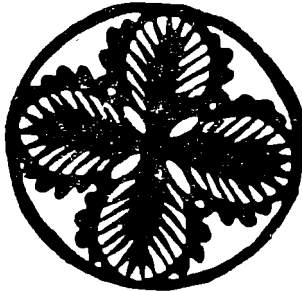
Yeditepe şiir armağanı da aynı yılda Yeditepe dergisince kuruldu. 300 lira tutarında olan bu armağan, daha sonra 500 liraya yükseltildi. Bu da seçiciler kurulunun bir önceki yılın en iyi şiir kitabı olarak göstereceği kitabın şairine verilecekti. İlk Yeditepe şiir armağanını Oktay Rifat kazandı. Oktay Rifat'tan sonra aynı armağanı sırasıyla Fazıl Hüsnü Dağlarca, Behçet Necatigil, Edip Cansever kazandılar. 1959 yılında, Yeditepe şiir armağanı Arif Damar ile Cemal Süreya arasında paylaştırıldı. 1960 yılında Yeditepe şiir armağanı verilmedi. Bunun başlıca sebebi, seçiciler kurulunun, son nisan ayının karanlık günlerinde şiir üzerinde kafa yorabilecek huzuru bulamamaları olmalıydı.

Ataç eleştirme armağanı, büyük yazarımızın ölümünden sonra kızı tarafından kuruldu. 500 lira tutarında bir armağandı. Seçilen yargıcılar kurulunca yılın en iyi eleştirmesini yazdığı kabul edilecek yazarlara verilecekti. Geçen yıl, ilk Ataç armağanı Memed Fuad'a verildi. Bu yıl armağana lâayık bir eleştirme görülmediği, daha doğrusu oylar dağıldığı için Ataç armağanı verilemedi.

Türk Dil Kurumu da ilk armağanlarını 1954 yılında yayınlamış eserlere, 26 Eylül 1955 de verdi. İlk iki T.D.K. armağanı vardı, her ikisinin de tutarı 3500'er liraydı. Biri yılın en iyi edebiyat eserine, ikincisi ise yılın en iyi bilim eserine verilecekti. Seçiciler kurulu, herşeyden önce bu eserlerde Türk Dil Kurumunun amacının göz önünde bulundurulup bulunulmadığına, kısacası dil devrimine hizmet edilip edilmediğine dikkat edecekti. Türk Dil Kurumu'nun ilk edebiyat armağanını "Yeşeren Otlar" adlı şiir kitabıyla Cahit Külebi, ilk bi-

lini armağanını "Abdülhak Hâmit" adlı eseriyle Gündüz Akiner kazandı. Daha sonra "Ali" adlı romanıyla Orhan Hançerlioğlu, "Yaralı Hayvan" adlı hikâye kitabıyla Sabahattin Kudret Aksal edebiyat armağanını kazandılar. Bundan sonra edebiyat armağanları türlere ayrıldı ve her türde seçilen eserlere ikişer bin lira verilmeye başlandı. 1958 yılında "Delice Böcek" adlı şiir kitabıyla Fazıl Hüsnü Dağlarca, "Suçumuz insan olmak" adlı romanıyla Oktay Akbal Türk Dil Kurumu armağanı kazandılar, başka türlerde armağan verilmeye değer eser bulunamadı. 1959 da "Düşlerin Ölümü" adlı kitabıyla Tahsin Yücel hikâye armağanını kazandı, çeviri türünde Sabahattin Eyuboğlu ile Mehmet Ali Cıncıoğlu'nun bir çevirisi armağana lâyık görüldü. 1960 yılında Türk Dil Kurumu armağanlarını çeviri türünde Teoman Aktürel, hikâye türünde Onat Kutlar, tiyatro türünde Orhan Asena, bilim türünde ise Hüseyin Batuhan kazandı.

Ama bütün bunlar, umulan, beklenen faydayı hiçbir zaman sağlamadı. Bütün bu armağanların kuruluşlarındaki ve verilmişlerindeki iyi niyet açıksa da bir takım çevrelerce her zaman kötü niyetle karşılanıp baltalandı. Armağanların beklenen faydayı sağlamayışının başlıca sebeplerinden biri budur, ikincisi bu armağanların Türk basınında gereken ilgiyi, gereken yardımı bulamaması, üçüncü ve en önemli sebepse memleketimizde sanatla ilgilenen kitlenin son derece dar olmasıdır. Armağanların asıl faydası, okur, edebiyat okuru sayısı, bugününün otuz kırk misline çıktığı, yazar ve eser sayısı da aynı oranda yükseldiği zaman görülebilecektir. Bu ise, şimdilik uzak ve tatlı bir hayalden başka bir şey değil.



DÜNYA EDEBİYAT TARİHİ KISA KRONOLOJİSİ

M. Ö.

- 900 Yunanların Fenike alfabesini alması.
- 753 Roma'nın kuruluşu.
- 753 Homeros'un İlyada ve Odise'yi yazması.
- 509 Pindaros'un ilk şiirlerini yazması.
- 509 Phrynikhos'un tragedyaları.
- 460 Sophokles'in ilk tragedyaları.
- 448 Sophokles'in Antigone'yi yazması.
- 443 Euripedes'in Alceste'yi yazması.
- 443 Parthenon çalışmalarının başlaması.
- 431 Aristophanes'in Bulutlar'ı ve Barış'ı.
- 420 Aristophanes'in Kuşlar'ı
- 406 Eflatun'un Sokrates'in sohbetlerini takibe başlaması.
- 399 Sokrates'in yargılanması ve ölümü.
- 399 Eflatun'un Dialoglar'ı yazmaya başlaması.
- 357 Demosten'in İlk Nutuk'u.
- 347 Eflatun'un ölümü.
- 340 Sokrates'in Minerva şenliği'ni yazması
- 306 Epiküros'un Mektuplar'ı.
- 306 Theokrites'in Aşklar'ı.
- 264 Tevrat'ın Yunancaya çevrilişi.
- 146 Polybe'nin Tarihler'i.
- 146 Lucilius'un Hicivler'i.
- 63 Cicero'nun konsül seçilmesi.
- 63 Cicero'nun Hicivler'i.
- 63 Catullus'un Şiirler'i.
- 59 Lukretius'un Tabiat Üstüne'si.
- 49 Vergilius'un Çoban Şiirleri.
- 49 Cicero'nun Minerva Şenlikleri.
- 27 Vergilius'un Enea'sı.
- 27 Horatius'un Türküler'i.
- 27 Tibulle'nin Ağıtlar'ı.

M.S.

- 51 Incil'in yazılışı.
 54 Seneca'nın eserleri.
 98 Plutarkhos'un Paralel Hayatlar'ı.
 100 Tacitus'un Hikâyeler'i.
 100 Juvenal'in Hivicler'i.
 105 Çinlilerin kâğıdı bulması.
 117 Diogen'in Antoloji'si
 150 Havarilerin Yaptıkları'nın son şekliyle yazılması.
 160 Marcus Aurelius'un Düşünceler'i.
 383 Saint Aygunstin'in Felsefe Konuşmaları.
 842 İlk fransızca metin olan Serment de Strasbourg'un yazılışı.
 1065 Çin'de matbaa harflerinin kullanılmaya başlaması.
 1085 Fransızların ünlü destanı La Chanson de Roland'ın yazılışı.
 1100 İmam Gazali'nin "Bilimin dinle canlandırılması" adlı eseri.
 1124 Ömer Hayyam'ın ölümü.
 1175 Fransızların ünlü "Tilkinin Romanı"nın yazılmaya başlanması.
 1198 Almanların ünlü Nibelungen destanının yazılışı.
 1236 Guillaume de Lorris'in "Gülün Romanı" adlı alegorik eseri.
 1298 Marco Polo'nun Yolculuklar Kitabı.
 1300 Japon Şikafusa'nın ilk politik felsefe denemesi.
 1307 Dante'nin Tanrısal Komedyayı yazmaya başlaması.
 1327 Petrarca'nın ilk Canzoniere si.
 1350 Boccacio'nun Dekameron'a başlaması.
 1387 Chauser'in Canterbury Hikâyeleri.
 1392 Deschamps'ın Yazma Sanatı.
 1452 Rudolf Agricola'nın Dünya Tarihi.
 1455 Almanya'da ilk kitabın basılması.
 1456 Villon'un ilk eseri: Le Petit Testament.
 1486 Leonardo de Vinci'nin Resim Üstüne Deneme'yi yazışı.
 1508 Erasmus'un Deliliğe Övgü'sü.
 1516 Ariosto'nun Kızgın Roland'ı.
 1520 Makiaveli'nin Savaş Sanatı.
 1532 Makiaveli'nin Hükümdar'ı
 1533 Robert Olivetan'ın İncili fransızcaya çevirmesi.
 1533 Rabelais'nin Pantagruel'i

- 1534 Luther'in İncil'i almancaya çevirmesi.
- 1546 Michel — Angelo'nun Kafiyeler'i
- 1549 Fransa'da ilk edebiyat manifestosu.
- 1550 Ronsard'ın ilk eseri Odes u yayınlaması.
- 1558 Marguerite de Navarre'in Heptameron'u.
- 1573 Tasso'nun Aminta'sı.
- 1588 Montaigne'in Denemeler'i.
- 1591 Shakespeare'in Yanlışlıklar Komedyası.
- 1597 Bacon'ın Denemeler i.
- 1598 Lope de Vega'nın Arcadia'sı.
- 1602 Shakespeare'in Hamlet'i.
- 1604 Shakespeare'in Othello'su.
- 1605 Shakespeare'in Macbeth ve Kral Lear'i.
- 1613 Cervantes in Örnek Alınacak Hikâyeler'i.
- 1615 Cervantes'in Don Quichotte'u tanımlaması.
- 1616 Shakespeare'in ölümü.
- 1616 Cervantes'in ölümü.
- 1631 Fransa'da ilk gazete.
- 1632 Galilei'nin Dünyanın Başlıca İki Sistemi adlı eseri.
- 1635 Fransız Akademisi'nin kuruluşu.
- 1636 Corneille'in Le Cid'i.
- 1637 Descartes'ın Metod Üstüne Konuşmalar adlı eseri.
- 1657 Pascal in Taşralılar'ı.
- 1662 Molière in Kadınlar Okulu adlı komedyası.
- 1665 La Rochefoucauld'nun Özdeyişler'i.
- 1667 Milton'ın Kaybolmuş Cennet'i.
- 1668 La Fontaine'in ilk Masallar'ı.
- 1670 Racine'in Bérénice'i.
- 1674 Boileau'nun Şiir Sanatı.
- 1677 Spinoza'nın Ahlâk'ı.
- 1678 İlk psikolojik Fransız romanı: Princesse de Clève
- 1688 La Bruyère'in Karakterler'i.
- 1690 Locke'un İnsan İdraki Üzerine adlı eseri.
- 1694 Saint — Simon'un Hatıralar'ı yazmaya başlaması.
- 1697 Perrault'nun Masallar'ı.
- 1699 Fénelon'un Télémaque'ı.
- 1710 Berkeley'in İnsan Bilgisinin İlkeleri
- 1719 Defoe'nun Robinson Cruzoe'si.
- 1721 Montesquieu'nün İran Mektupları.
- 1726 Swift'in Gulliver'in Yolculukları.
- 1730 Goldoni'nin Don Juan'ı.

- 1731 Prévost'un Manon Lescaut'su.
 1735 Lesage'in Gil Blas'ı.
 1748 Montesquieu'nün Yasaların Ruhu.
 1751 Diderot'nun başkanlığı altında ünlü Ansiklopedi'nin yayınlannıya başlaması.
 1759 Voltaire'in Candide'i.
 1761 Rousseau'nun La Nouvelle Héloïse'i.
 1774 Goethe'nin Genç Werther'in Çektikleri.
 1775 Beaumarchais'nin Séville Berberi.
 1781 Schiller'in Haydutlar'ı.
 1787 Bernardin de Saint Pierre'in Paul et Virginie'si.
 1794 André Chénier'nin Iambes'i.
 1802 Chateaubriand'ın Hristiyanlığın Dehası.
 1815 Grimm Kardeşlerin Masallar'ı.
 1816 Benjamin Constant'ın Adolphe'u.
 1816 André Chénier nin Şiirler'inin yayınlanması.
 1818 Keats'in Endymion'u.
 1820 Walter Scott un Ivanhoe'si.
 1820 Lamartine'in ilk şiir kitabı: Méditations Poétiques.
 1822 Vingny'nin "Poèmes antiques et modernes"i.
 1827 Heine'in Türküler Kitabı.
 1829 Goethe'nin Wilhelm Meister'in Yolculuk Yılları
 1830 Puşkin'in Boris Godunov'u.
 1830 Balzac'ın İnsanlık Komedyası'na başlaması.
 1830 Stendhal'in Kızıl ile Kara'sı.
 1830 Victor Hugo'nun Hernani'si.
 1831 Edgar Poe'nun Şiirler'i.
 1832 Goethe'nin Faust'u.
 1834 Gogol'ün Mirgorod Hikâyeleri.
 1835 Musset nin Geceler'e başlaması.
 1835 Andersen'in Masallar'ı.
 1837 Dickens in Oliver Twist'i.
 1843 Edgar Poe'nun Altın Böcek'i.
 1847 Mérimée'nin Carmen'i.
 1847 Charlotte Bronte'nin Jane Eyre'i.
 1847 Emily Bronte'nin Rüzgârlı Bayır'ı.
 1851 Melville'in Moby Dick'i.
 1852 Turgeniev'in Bir Avcının Notları.
 1852 Théophile Gautier'nin Emaux et Camées'si.
 1855 Walt Whitman'ın Çimen Yaprakları'na başlaması.
 1856 Flaubert'in Madame Bovary'si.

- 1857 Baudelaire'in Les Fleurs du Mal'i.
 1862 Leconte de Lisle'in Poèmes Barbares'ı.
 1863 Ibsen in Talipler'i.
 1865 Tolstoy'un Harp ve Sulh'a başlaması.
 1865 Lewis Carroll'un Alis Harikalar Ülkesinde'si.
 1866 Dostoyevski'nin Suç ve Ceza'sı.
 1867 İbsen'in Peer Gynt'ü.
 1868 Dostoyevski'nin Budala'sı.
 1873 Rimbaud'nun Cehennemde Bir Mevsim'i.
 1876 Mallarmé'nin Après-midi d'un Faune'u
 1876 Marc Twain'in Tom Sawyer'in Maceraları.
 1876 Zola'nın Assommoir'ı.
 1879 Henry James'in Washington Suare'i.
 1880 Dostoyevski'nin Karamazof Kardeşleri.
 1880 Maupassant'ın Kartopu.
 1881 Verlaine'in Saggesse'i.
 1883 Stevenson'un Defne Adası.
 1888 Knut Hamson'un Açlık'ı.
 1890 Claudel'in Altın Baş'ı.
 1891 Nietzsche'nin Zaratustra Böyle Dedi'si.
 1892 Maeterlinck'in Pelléas et Mélisande'ı.
 1894 D'Annunzio'nun Ölümün Zaferi.
 1895 Blasco Ibanez'in Mayıs Çiçeği.
 1897 Rilke'nin Rüyaalar Çelengi.
 1897 André Gide'in Dünya Nimetleri.
 1897 Unamuno'nun Savaşta Barış'ı.
 1899 Tolstoy'un Diriliş'i.
 1901 Selma Lagerlöf'ün Kudüs'ü.
 1901 Thomas Mann'ın Buddenbrooks'ları.
 1901 Nobel armağanlarının verilmeye başlanması.
 1902 Benedetto Croce'nin Estetik'i.
 1903 İlk Goncourt armağanının verilisi.
 1903 Bernard Shaw'un İnsan ve Üstün İnsan'ı.
 1906 Jack London'un Kara Ok'u.
 1909 Ferenc Molnar'ın Liliom'u.
 1913 D. H. Lawrence'in Oğullar ve Sevgililer'i.
 1913 Apollinaire'in Alcools'ü.
 1913 Marcel Proust'un Geçmiş Zaman Peşinde'ye başlaması.
 1916 Kafka'nın Değişim i.
 1917 Knut Hamson'un Dünya Meyveleri.
 1922 James Joyce'un Ulysse'i.

- 1924 André Breton'un Sürrealizm Manifestosu.
 1927 Mauriac'ın Thérèse Lady Chatterley'in Sevgilisi.
 1929 Hemingway'in Silâhlara Veda sı
 1930 Dos Passos'un Kırkıncı Paralel'i.
 1931 Eugene O'Neill'in Elekraya Yas Yaraşır'ı.
 1932 Aldous Huxley in Yeni Dünya'sı.
 1932 Faulkner'in Ağustos Işığı.
 1932 Caldwell'in Tütün Yolu.
 1932 Jules Romain's'in İyi Niyetli İnsanlar'a başlaması.
 1933 André Malraux'nun Condition Humaine'i.
 1933 Garcia Lorca nın Kanlı Düğün'ü.
 1936 André Gide'in Rusya Yolculuğu.
 1938 Jean-Paul Sartre'ın Bulantı sı.
 1939 John Steinbeck'in Gazap Üzümleri.

(Nobel Armağanları ayrı liste halinde verildiği için bu kronolojiye eklenmedi. Gelecek sayımızda Türk edebiyatı kronolojisini bulacaksınız.)



GEÇEN YARIŞMAMIZIN SONUÇLARI

Geçen yılki sayımızda okurlar arasında açtığımız yarışmada 1) Soruşturmayaya verilen cevaplar, 2) Şiirler, 3) Hikâyeler bölümlerinde en beğendikleri yazıların imzalarını bize bildirmelerini istemiştik. Ekim ayı sonunda süresi tamamlanan bu yarışmaya 231 okurumuz katıldı.

Aldığımız cevapları dikkatle inceliyerek her yazar şaire verilen oyları topladık. Varılan sonuç şu oldu:

a) Baştaki soruşturmalar bölümündeki imzalardan:

1. Ahmet Bağışgil (43 oy), 2. Tahir Alangu (28 oy), 3. Attilâ İlhan (22), Yahya Benekay (16), Sunullah Arısoy (15), Ceyhun Atuf Kansu (13), B. Kemal Çağlar (10), Oktay Akbal (10).

b) Şiirler bölümünde en beğenilen şair:

1. Faik Baysal (31), 2. Cahit Külebi (28), 3. Fazıl Hüsnü Dağlarca (25), Selâhattin Batu (18), Ayhan Aral (14), Behçet Necatigil (11).

c) Hikâyeler bölümünde en beğenilen hikâyeci:

1. İlhan Tarus (47), 2. Tahsin Yücel (32), 3. Mehmet Seyda (21), Cengiz Dağcı (13), Hikmet Erhan Bener (12), Tarık Dursun K. (11).

Öbür oylar çeşitli yazar ve şairler arasında dağılmıştır.

Yarışmaya katılacak okurlarımıza verilecek armağanlar geçen yıllığımızda şöyle belirtilmişti: En çok oy alan imzaları beğenenler arasında kura çekilerek birinciye 1000 lira, ikinciye yayınlarımız arasında seçeceği 300 liralık kitap, üçüncüye yayınlarımız arasından seçeceği 100 liralık kitap, dördüncüden onuncuya kadar da yayınlarımız arasından seçecekleri ellişer liralık kitap.

Gelen cevapları sıralayınca gördük ki kur'aya pek gereklik kalmıyordu. Çünkü en çok oy alanlara oy vermiş okurların sayısı sandığımız kadar çok çıkmadı. Her üç bölümde birincilik alan imzalara oy vermiş yalnız iki okurumuz vardı. Onla-

rın arasından kur'a çektik ve birinci, ile ikinciyi bu suretle ayırmış olduk. Birinci: Abidin Kaya (6. Hr. Üs. Bakım Ku-mandanlığı, Bandırma), İkinci: Yaşar Koksul (Vezneciler, Bozdoğan-ankemeri Cad. Hallacı Mansur Sok. No. 4/1 İstanbul).

Ondan sonra sıra iki birinci ile bir ikinci tutturabilmiş o-lanlara gelöi. Bunlar da iki kişiydi. Oy verdikleri yazarların puvan tutarlarını tophıyarak en çok puanlısını üçüncü, daha az puanlısını dördüncü saydık. 3. Ayhan Kırdar (İncilli asfaltı sağ 3. sokak Aydın Apt. Kat I D. 2, Bakırköy), 4. Servent Hayrı Ozel (Kâzım Karabekir İlköğretmen Okulu Sın. VI. B 282 Kars).

İki birinci ile bir üçüncüye oy vermiş olanlardan altısı da topladıkları oy sırasına göre ellışer liralık kitap armağanımızı kazanmış oldular: 5. Arif Coşkun (Atatürk Cad. 33, Antakya), 6. Fikri Gürbüz Yıldızhan (Sobacı ve Camcı Ekrem Yıldızhan eliyle Çüngüş), 7. Nevzat Kantoğlu P.K. 42 Erzurum), 8. Jü-lide Alkılıç (Bahariye Cad. 80, Kadıköy), 9. Kayhan Derman-cı (Silifke Cad. 98, Mersin), 10. Rasim Bakırcı (A. Irmaklar Nahiyesi Merkez Köyü İlkokul Başöğretmeni, Ardanuç).



2. Armağanı kazanan
Yaşar Koksul (1928)



3. Armağanı kazanan
Ayhan Kırdar (1936)

(Bu forma makineye verilinceye kadar birinciliği kazanan okurumuza yazdığımız maddubun cabını kenüz almış değil-dik).

Y E N İ Y A R I Ş M A M I Z

Yeni yarışmamız gene okurlar arasındadır. Bu cildin son yaprağının koparılıp doldurularak bize gönderilmesi yarışmaya katılmaya yetecektir. En çok oy toplayanlara oy vermiş okurlarımız arasından kur'a çekilerek birinciye .1000 lira para armağanı, ikinciye yayınlarımız arasından seçeceği 300 liralık kitap, üçüncüye yayınlarımız arasından seçeceği 100 liralık kitap, dördüncüden onuncuya kadar elliser liralık kitap, onuncudan yirminciye kadar da onbeser liralık kitap armağan edilecektir. Böylece armağan toplamı 2000 lira tutmaktadır. Cevap gönderme süresi Ekim ayı sonuna kadardır. Sonuçlar gelecek Yıllık'ta yayınlanacak, armağanlar da kazananların adreslerine gönderilecektir.

Sorularımız şunlardır:

- 1) Bu kitaptaki yerli şiirler arasında en beğendiğiniz şair.
- 2) Bu kitaptaki yerli hikâyeler arasında en beğendiğiniz hikâyeci.

3) Edebiyat tarihimizin en beğendiğiniz, en önemli bulduğunuz altı şairini sayınız. (*Yalnız ölmüş şairler yazılacak.*)

Bu sonuncu soruya gelecek karşılıkların fazla dağılmaması için oy verilebilecek şairleri hatırlatıyoruz. (*Okurlarımız başka şairlere oy vermekte serbesttirler.*)

Divan şiiri: Fuzuli, Baki, Nef'i, Naili-i Kadimî, Nâbî, Nedim, Şeyh Galip, Muallim Naci.

Halk şiiri: Yunus Emre, Koroğlu, Karacaoğlu, Âşık Ömer, Gevherî, Emrah, Dertli, Dadaloğlu,

Yenilik şiiri: Ziya Paşa, Namık Kemal, Abdülhak Hâmit, Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Mehmet Emin, Mehmet Âkif, Ahmet Hâşim, Yahya Kemal

Yeni şiirimiz: Kemalettin Kamu, Ömer Bedrettin Uşaklı, Cahit Sıtkı Tarancı, Ziya Osman Saba, Orhan Veli Kanık.

V A R L I K K İ T A P L A R I

1933 - 1936 yıllarında "Varlık neşriyatı" adı altında 10 kadar kitap basılmıştı ama bugün Varlık Yayınları adını verdiğimiz kitapların basılması 1946 da başladı. 1946 da yalnız 3 kitap çıkmıştı. Bu rakam 1947 de 12 oldu ve gittikçe artarak 1954 de 98 e vardı. Bir yıl içinde çıkardığımız kitapların en yüksek sayısı budur. Geçen yıl 95 kitap çıkarmıştık. Bu 1960 yılı içinde yayınlanan kitaplarımızın sayısı da 72 yi bulmuştur. Bu rakamlara yeni çıkan kitaplar gibi önce çıkmış kitapların yeni baskıları da dahildir. Bu Yılığımız Varlık yayınlarının 800 sıra numarasını taşıyor. 15 yıl içinde 802 kitaplık bir toplam, öyle sanıyoruz ki memleketimizde erişilmemiş bir rekor olarak kalıyor. 1946 dan beri çıkan kitaplarımızın yıllara göre sayıları ile fiyat tutarlarını aşağıda bir liste halinde sunuyoruz:

Yıl	Kitap sayısı	Kitapların tutarı	
		Lira	Kuruş
1946	3	3	
1947	12	14	25
1948	13	15	
1949	16	16	
1950	20	20	
1951	31	31	
1952	50	50	
1953	78	78	
1954	98	98	
1955	77	90	
1956	66	90	
1957	91	138	
1958	80	124	
1959	95	182	
1960	72	191	50

1960'IN KİTAPLARI

Derleyen: Türker ACAROĞLU

Biten yılın ilk on bir ay içinde çıkan kitaplardan  ilmi  bibliyografya. 1959'un son iki ayında  ıkmi  kitaplar da lasaca isaret edilmiştir.

E D E B İ Y A T (100 Kitap)

AKGÜN (Nahit Ulvi). *Karantlıkta bir  irler.*  zmir, Kovan Kit. 83 sayfa, 2 lira.

AKI (Dr. Niyazi). *Yakup Kadri Karaosmanoğlu. insan, eser, fikir, üslûp.* - üst.,  st. Matbaası, 307 s., 15 lira.

ALANGU (Tahir). *Cumhuriyetten sonra hikâye ve roman.* 1919-1930, antoloji, 1. cilt. 1959.

Alman  iri antolojisi, 58  air, T rk elettiren: E. Mahir Yalınız. - Ankara, Gazi E t. Enst. 96 sayfa, 3 lira.

ALPSAL (Aysel). *Sıkıntı odası. hikâyeler*, 1959.

AMADO (Jorge). *Kızgın toprak* Brezilya romanı. Fransızcadan  eviren: Şerif Hul si. - Ankara, Dost Yay. 391 s. 6 lira.

ANIL (Muall ). - *K lde k lcem*,  irler. Üst.,  nk l p Kit.. 64 s. 250 kuru .

APAK (Rıza). - *Dünya Haberleri*,  irler. Üst., Ekin Basımevi, 80 s. 2 lira.

Başlangıçtan bugüne beyit - mısra antolojisi. Hazırlayan: İlhan Berk. Üst., Varlık yay. 80 s. 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 159).

BA TİMAR (Z.). *L. Tolstoy; hayatı. eserleri. fikirleri.*  st., Yenigün Yay. 112 s. 3 lira.

BELL  ( emsi). - *Boncuk kutusu. ta lamalar.* - Ank., Ba  ehir Yay. 64 s. 250 kuru  (Ba  ehir Yayınları: 6)

BERKER (Şinasi Nahit). *Demedim mi nazlı yarım ben sana*, fıkralar. - Ank., Ajans Türk Mat. 176 s. 5 lira.

BULUR (Mehmet İhsan). — *Cumhuriyet ve devrim şiirleri*. İst., Ders Kitapları A. Ş. 16 s. 100 kuruş.

BURDURLU (İbrahim Zeki). — *Atatürk'üm*, şiirler. 1959.

CAMUS (Albert). — *Denemeler*, çevirenler: Sabahattin E-yüboğlu ve Vedat Günyol. — İst., Çan Yay. 104 s. 350 kuruş.

CAMUS (Albert). — *Yabancı*, Çev: Vedat Günyol, 1959.

CAMUS (Albert). — *Yanlışlık*, oyun. Çev: Ferid Edgü — İst., Ataç Kit. 48 s. 2 lira.

GOETHE (Johann Wolfrang von). — *Faust*. piyes. Çev: tarağası. — Ank., Millî Eğitim Bakanlığı Yay. 211 s. 410 kuruş. (Modern Fransız edebiyatı: 2)

CUMALI (Necati). — *Tütün zamanı*, roman. — İst., Remzi Kit., 1959. 240 s. 4 lira.

DAĞLARCA (Fazıl Hüsnü). *Hoo'lar*, şiirler. İst., Ki-tap Yay. 80 s. 250 kuruş

DAĞLARCA (Fazıl Hüsnü). — *Özgürlük alanı*, şiirler. İst., Kitap Yay 16 s. 250 kuruş.

DOSTOYEVSKİ (F. M.). — *Baskasının karısı ve bir Yuf-ka yürekli*, 2 hikâye. — Çev.: Nihal Yalaza Taluy ve Yaşar Na-bi. 1959.

DOSTOYEVSKİ (F. M.). *Budala*. roman, I cilt. Çev.: Avni İnsel ve İlhan Akant. İst., Ak Kit 311 s. 10 lira.

DOSTOYEVSKİ (F. M.). *Suç ceza*. roman, 3. cilt, Çev.: Hasan Âli Ediz. 1959.

ERALP (H. Vehbi). — *Yahya Kemal için*. 1959.

EVİRİMER (Rıfat Necdet). — *Ahmet Haşim*, hayatı, ede-bî şahsiyeti, sanatı, bütün şiirleri. 1959.

FAULKNER (William). *Kırmızı Yapraklar*, hikâyeler, Çev.: Ülkü Tamer. 1959.

FLAUBERT (Gustave). — *Madame Bovary*, roman. Çev.: Samih Tiryakioğlu. İst., Güven Yay. 400 s. 12,5 lira.

GİDE (André). — *Ayrı yol* (L'Immoraliste), roman. Çev.: Tahsin Yücel. — İst., Varlık Yay. 102 s. 2 lira. (Varlık Büyük Cep Kitapları: 149)

GİDE (André). — *Yeni nimetler*. Çev.: Tahsin Yücel. İst., Varlık Yay. 77 s. 2 lira. (Varlık Büyük Cep Kitapları: 156)

GİDE (André). — *Yeni nimetler*. Çev.: Vedat Üretürk. 1959

COLETTE. — *Claudine'in evi*, hikâyeler. Çev: Vedia Ta-ren, tahlil ve haşiyeleri yazan: Ord. Prof. Sadi Irmak. — İst., İstanbul Kit., 352 s. 12,5 lira. (Dünya edebiyatından tercüme-ler serisi: 1).

GOETHE (J. W.). — *Genç Werther'in acıları*, roman. Çev.: Arif Gelen. — İst., Varlık Yay., 181 s. 4 lira. (Büyük eserler kitaplığı: 19)

GÖĞÇELİ (Yaşar Kemal). — *Ortadirek*, roman. — İst., Remzi Kit. 372 s. 10 lira. (Yeni Türk yazarları serisi: 12)

GÖKTULGA (Fahri Celâl). — *Çanakkale'deki Keloğlan*, büyük hikâye. — İst., A. Güler Kit. 69 s.

GÜNTEKİN (Reşat Nuri). — *Kan Dâvası*, roman. — İst., İnkılâp Kit. 232 s. 750 kuruş.

HANÇERLİOĞLU (Orhan). — *Bordamıza vuran deniz*, roman. — İst., Varlık Yay. 86 sayfa 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 148)

İLHAN (Attilâ). — *Ben sana mecburum*, şiirler. — İst., Ataç Kit. 112 s. 3 lira.

İLTER (Şahap Sıtkı). — *Gülen ayva, ağlayan nar*, hikâyeler. — Ank., Ayyıldız Mat. 84 s. 5 lira.

İngiliz - Amerikan şiiri. Haz.: Bilge Umar. — İst., Ataç Kit. 80 s. 2 lira.

KANSU (Ceyhun Atuf). — *Yurdumdan*, şiirler. — İst., Varlık Yay. 79 s. 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 175)

KARACA (Mehmet). — *İzahlı edebî sanatlar antolojisi*. — İst., Fatih, P.K. 17. 140 s. 750 kuruş.

KERMAN (Lâmia). — *Lamartine et la Turquie*, etüd. 1959

Mac INNES (Helen). — *İki kere iki ne üç eder ne beş*, roman. Çev.: Mustafa Ertem. — İst., Doğanekardeş Yay. 426 s. 10 lira. (Işık kitapları: 12)

MANN (Heinrich). — *Mavi Melek*, roman. Çev.: Hale Kuntay. — İst., Güven Yay. 224 s. 10 lira.

MAUGHAM (Somerset). — *Büyülü Adalar*, hikâyeler. Çev.: Nermin Türkmen. 1959.

MAUGHAM (Somerset). — *Talua Kralı*, 2 hikâye. Çev.: Nermin Türkmen. — İst., Varlık Yay. 71 s. 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 150)

MAUPASSANT (Guy de). — *Ölümünden beter*, roman. Çev.: Tahsin Yücel. — İst., Varlık Yay. 221 s. 4 lira. (Büyük eserler kitaplığı: 26)

MEVLÂNA CELÂLEDDİN. — *Divan-ı Kebir*, 5. cilt. Çev.: Abdülbâki Gölpınarlı. — İst., Remzi Kit. 524 s. 25 lira.

MEVLÂNA CELÂLEDDİN. — *Divan-ı Kebir'den seçme şiirler*. Çev.: Mithat B. Baydur. 1959.

MİNNETOĞLU (İbrahim). — *Ağvan*, şiirler. — İst., Ha-

tipoğlu Yay. 96 s. 250 kuruş.

MORAVIA (Alberto). — *Diktatörün kadını*, roman. Çev.: Tahsin Yücel. — İst., Varlık Yay. 184 s. 4 lira. (Büyük eserler kitaplığı: 25)

NERUDA (Pablo). — *Çağımızın büyük şairlerinden Pablo Neruda'nın şiirlerinden seçmeler*: Türkçesi: Mustafa Gökçe. — İst., Düşün Yay. 88 s. 3 lira.

NESİN (Aziz). — *Ah, biz eşekler*, hikâyeler. — İst., Karikatür Yay. 80 s. 250 kuruş. (Mizah serisi: 16)

NESİN (Aziz). — *Az gittik, az gittik*, fıkralar. — İst., Karikatür Yay. 96 s. 3 lira. (Mizah serisi: 3)

NESİN (Aziz). *Birsey yap. Met*, oyun 5 tablo. 1959.

NESİN (Aziz). — *Hoptirinan*, mizah masalları. — İst., Karikatür Yay. 96 s. 300 kuruş. (Mizah serisi: 12)

NİHAL (Şükûfe). — *Yerden göğe*, şiirler. — İst., La Turque moderne mat., 160 s. 5 lira.

OĞUZCAN (Ümit Yaşar). — *Karanlığın gözleri*, şiirler. — Ank., P.K. 169. 64 s. 3 lira.

ORHAN KEMAL. — *Dünya Evi*, roman. — Ank., Dost Yay. 239 s. 5 lira.

ORHAN KEMAL. — *El Kızı*. — İst., Ak Kit. 311 s. 10 lira.

ORHAN KEMAL. — *Küçükçuk*, roman. — İst. Varlık Yay. 71 sayfa 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 155).

OZANKAN (Cenab). — *Mustafa Kemal'in Anafartalar destanı*. — İst., İnkılâp Kit. 64 s. 250 kuruş.

OZANSOY (Munis Faik). — *Bir daha*, şiirler. 1959.

OZANSOY (Munis Faik). — *Yakarış*, şiirler. 1959.

ÖZ (Erdal). — *Odalarda*, roman. — İst., Varlık Yay. 96 s. 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 166)

ÖZ (Erdal). — *Yorgunlar*, hikâyeler. — İst., A Dergisi Yay. 68 s. 250 kuruş..

ÖZER (Kemal). — *Ölü bir yaz*, şiirler. — İst., P.K. 3 Aksaray 32 sayfa.

PENARD (Jean). — *Albert Camus için*, Çev.: Enver E-senkova. — İst., Fransız Kültür merkezi. 31 s.

PUSKİN (A. S.). — *Yüzbaşının kızı*, roman. Çev.: Nihal Yalaza Taluy. — İst., Varlık Yay. 108 s. 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 177)

PÜSKÜLLÜOĞLU (Ali). — *Şiirimizin dört Ahmet'i*, antoloji. 1959.

SAFA (Peyami). — *Biz insanlar*, roman. — İst., İnkılâp Kit. 1959.

SILAY (Celâl). — *Adamca*, şiirler. 1959.

SÖZEN (Hayri). — *Karaborsa*, oyun. — İst., Orhan Mete Mat. 127 s. 5 lira.

STEINBECK (John). — *Uzunlu perşembe*, roman. Çev.: Filiz Karabey ve Güneş Tarhan. 1959.

STENDHAL. — *Çastro rahibesi*, roman. Çev.: Necip Alsan. İst., Varlık Yay. 88 s. 2 lira. (Büyük cep kitapları: 178)

SUİÇMEZ (Vural Vahit). — *Destan gece röportaj*. İst., Kitap Kit. 50 s. 2 lira.

ŞİHHASANLI (Doğan Kılıç). — *Çin edebiyatı antolojisi*. İst., Karhova Yay. 127 s. 5 lira.

TOLSTOY (Lev). — *Hacı Murat*. Çev. Z. Baştınar. İst., Yenigün Yay. 221 s. 5 lira.

TOLSTOY (Lev). — *Hacı Murat* romanı. Çev.: Nihal Yalaza. Taluy. İst., Varlık Yay. 128 s. 2 lira. (Büyük cep kitapları: 180).

TUNCER (Cengiz). — *Hacizli toprak*, roman. — İst., Remzi Kit. 213 s. 4 lira.

TWAIN (Mark). — *Tom Sawyer'in maceraları*, roman. Çev.: Doğan Özbay. İst., İyigün Yay. 208 s. 5 lira.

UÇARI (Ercüment). — *Et*, şiirler. İst., Ekin Bas. 31 s. 2 lira.

URGAN (Mina). — *Shakespeare*, 1 cilt. İst., Edebiyat Fakültesi. 206 s. 1175 kuruş.

UYSAL (Sermet Sami). — *Yahya Kemal'le sohbetler*. 1959.

VERGA (Giovanni). — *Malavoglia'lar*, I. Çev.: Feridun Timur. İst., Maarif Bas. 1959.

VERNE (Jules). — *Araba ile deiridlem*, roman. Çev.: Ferid Hansoy. — İst., İnkılâp Kit. 351 s. 5 lira.

VERNE (Jules). — *Harada seyahat*, roman, 1. cilt. Çev.: Ferid Hansoy. İst., İnkılâp Kit. 1959.

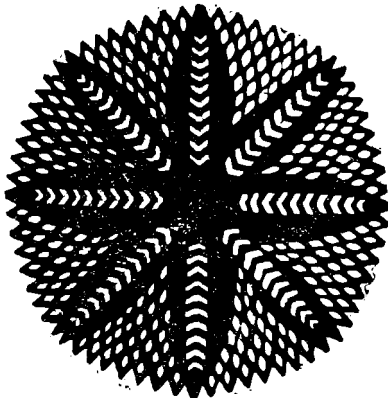
WILDE (Oscar). — *Dorian Gray'ın portresi*, roman. Çev.: Selâhattin Hilâv. — İst., Varlık Yay. 1959.

Yedi şairden hatıralar. — Haz.: Hilmi Yücebaş. İst., A. Halit Kit., 208 s. 5 lira.

Yeni şairler, yeni şiirler. 1960. Haz.: Osman Zeki Yılmaz. İst., Çevre Yay. 48 s. 2 lira.

Yeni şiirimiz, antoloji. Haz.: Sabahattin Batur. — İst., Varlık Yay. 238 s. 4 lira (Büyük eserler kitaplığı: 24).

- YETKİN (Sümit Kemal) *Düşün Payı*, denemeler. -- İst., Kitap Yay. 88 s. 250 kuruş.
- YÜCEBAŞ (Hilmi). *Edebiyatımızda Atatürk*. -- İst., Kültür kit. 128 s. 3 lira.
- YÜCEBAŞ (Hilmi). -- *Edebiyatımızda Mevlâna*. 1959.
- YÜCEBAŞ (Hilmi). *Ömer Seyfettin*, hayatı, hâtıraları. İst., A. Halit kit. 112 s. 3 lira.
- YÜCEL (Hasan Âli) *Dinde Benden şiirler* İst., İn. kılâp kit. 88 250 kuruş.
- YÜCEL (Tahsin). *Mutfak Çıkmazı* roman. İst., Varlık Yay. 96 s. 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları 174)
- ZOLA (Emile). *Jerminal* roman. Çev. Rıza Temel. -- İst., Ak kit. 296 s. 10 lira.
- ZOLA (Emile) *Para* Çev.: Hamdi Varoğlu. -- İst., Ak Kit. 344 s. 10 lira.



BİLİM VE KÜLTÜR YAYINLARI (50 kitap)

ARSEVEN (Prof. Celâl Esad). — *Sanat ansiklopedisi*, 2. cilt. — İst., Maarif bas. s. 785-864. 5 lira.

ASLIER (Mustafa). — *Türk eğitimi ana dâvaları*, 2 cilt. — İst., 5 lira.

ATALAY (Besim). — *Türk dili ile ibadet*. — İst., Nebioğlu yay. 140 s. 5 lira.

BANOĞLU (Niyazi Ahmet). — *Basın tarihimizin kara ak günleri*. — İst., M. Sıralar mat., 111 s. 5 lira.

BORAK (Sadi). — *Atatürk. gençlik ve hürriyet*. — İst., Anıl yay. 152 s. 750 kuruş.

Büyük Adamlar, Türk ve yabancı 230 ünlü kişi. Haz.: F. Bengü. — İst., Varlık yay. 280 s. 5 lira. (Faydalı kitaplar: 4).

CHALLAYE (Félicien). — *Dinler tarihi*, Çev: Samih Tiryakioğlu. — İst., Varlık yay. 231 s. 5 lira. (Faydalı kitaplar: 7).

ÇEKMEGİL (M. Said). — *Ahlâk anlayışımız*. — Malatya, Samih Kütüphanesi. 132 s. 5 lira.

DENY (Jean). — *Yeni Türkiye*. Çev.. Sencer Kodolbaş. — Ank., İş Bankası yay. 122 sayfa, 4 lira.

Devlet Felsefesi, seçilmiş parçalar, Çev.: N. Abadan, B. Da-M. Tuncay. 1959.

EFLÂTUN. — *Küçük dialoglar*. — İst., Remzi kit. 426 s. 650 kuruş.

ENGİN (Dr. Arın). — *Atatürkçülük savaşımızda Avrupa kültürü nedir ve ne değildir*. — İst., Kadıköy P. K. 105. 280 s. 10 lira.

ERSOY (Dr. Osman). — *Türkiye'ye matbaanın girişi ve ilk basılan eserler*. 1959.

ESEN (Bülent Nuri) ve NEBİOĞLU (Dr. Osman). — *Kölelik ve Hürriyet*. — İst., Nebioğlu yay. 216 s. 5 lira

F. A. O. *Türkiye raporu*, Prof. Baade başkanlığında. 1959.

GAZİOĞLU (Ahmet). — *İngiliz idaresinde Kıbrıs*, 1. cilt. — İst., Ekin bas. 319 s. 12 lira.

GİRİTLİ (İsmet). *Demokrasi yolunda.* -- İst., 110 s. 7,5 lira.

GÜVEMLİ (Zahir). *Başlangıcından bugüne Türk ve dünya sanat tarihi.* İst., Varlık Yay. 351 s. 8 lira. (Faydalı kitaplar: 5).

GÜVEMLİ (Zahir). — *Sinema tarihi.* — İst., Varlık yay. 273 s. 5 lira. (Faydalı kitaplar: 8).

IRMAK (Prof. Sadi). *Splendeur et misère de la médecine.* -- İst., Tıp Fak. yay.

İsmail Anar kütüphanesi kataloğu. 1 cilt. — İst., Baha Mat. 80 s. 250 kuruş.

İSMEN (İsmail) ve **İPEKÇİ** (Günen). *Türk sivil hava. vilik lûgatı.* İst. Teknik Üniversitesi. 1959.

KANT (Immanuel). *Ebedî barış üzerine felsefi deneme.* Çev.: Yavuz Abadan, Seha Meray. -- Ank., Siyasal Bilgiler Fak. yay. 58 s. 225 kuruş.

KARABEKİR (Kâzım). — *İstiklâl harbimiz.* 1. cilt. — İst., Türkiye yay. 1171 sayfa, 40 lira.

KAYNAR (Prof. Reşat). *Türkiye'de hukuk devleti kurma yolundaki hareketler.* 196 s. 10 lira.

KOÇU (Reşad Ekrem). *Osmanlı padişahları.* İst., Nebioğlu yay. 448 15 lira.

KOLOĞLU (Prof. Dr. Mahmut). *Ekonomi doktrinleri tarihi.* 220 s. 15 lira.

KURTKAN (Amiran). *Fındıkoğlu bibliyografyası.* 1918-1958. 1959.

MOLTKE (Helmuth von). *Türkiye'deki durum ve olaylar üzerine mektuplar.* 1835-1839. Çev.: Hayrullah Örs. Ank., İş Bankası yay. 338 s. 12 lira.

OSMANOĞLU (Ayşe). — *Babam Abdülhamit. hâtıralar.* — İst., Güven yay. 263 s. 20 lira.

ÖZ (Prof. Dr. İ. Hakkı). *Türkiye makinaları imalatı.* İst. Teknik Ü yay 66 s.

RUSSELL (Bertrand). — *Sağduyu ve atom savaşı.* Çev.: Avni Yakahoğlu. — Ank. İş Bankası yay. 110 s. 250 kuruş.

SANUS (Prof. Zihni). — *Para ekonomisi.* 1. cilt, 2. baskı. İst., İstanbul mat. 351 s.

SARAÇOĞLU (A. Cemaleddin). — *Gazi Hamidiye'nin li maceraları.* İst., Gün yay 225 s. 10 lira.

SARP (Hatemi Senih). — *Felsefe tarihi sözlüğü.* İst., Ataç kit. 64 s. 2 lira.

SARTRE (Jean-Paul). — *Varoluşçuluk*, Çev.: Asım Bezirci. — İst. Ataç kit. 48 s. 2 lira.

SEIGNOBOS (Charles). — *Avrupa milletlerinin mukayese-i tarihi*, Çev.: Samih Tiryakioğlu. — İst., Varlık yay. 445 s. 8 lira. (Faydalı kitaplar: 6).

SMILES (Samuel). — *Kendine yardım*, Çev.: Süreyya Berkem. — İst. Yapı ve Kredi Bankası. 327 s. 10 lira. (Kültür yayınları: 1).

STIRNER (K. B.). — *İlim kahramanları ve kurbanları*, Çev.: Hüseyin Oğuz. — Ank., Balkanoğlu mat., 103 s. 250 kuruş.

SUNAR (Dr. Cavit). — *İmam Rabbani-İbn Arabi: Vahdet'i şuhûd-vahdet'i vücûd meselesi*. — Ank., Resimli Posta mat., 122 s. 15 lira.

ŞAKAR (Prof. Akif Şakir). — *Kıstaca humanizma ve Doğunun geriliği*, İst. Baha mat, 47 s. 3 lira.

ŞEHİSUVAROĞLU (Halûk Y.). — *Eski Türk sanatları*, İst., Varlık yay. 96 s. 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 158).

TANYOL (Cahit). — *Sosyal ahlâk*, 1. cilt. — İst., Edebiyat fakültesi yay. 237 s. 14 lira.

THOMAS (Benjamin P.). — *Abraham Lincoln*, Çev.: T. Lenger ve N. Miliâr. 1959.

TRAVERSE (Marcelin) ve GÜKALP (R. Gökalp). — *Türk çocuklarına renkli ansiklopedi*. — İst., Arkın kit. 54 s. 25 lira.

TOPÇU (Nurettin). — *Türkiye'nin maarif dâvası*. — İst., Milliyetçiler derneği yay. 80 s. 250 kuruş.

TOROS (Hüsamettin). — *Yeni Türkiye ansiklopedisi*. — İst., Halk mat. 672 s.

Türk Dil kurultayında okunan bilimsel bildiriler. — Ank., T. D. K. yay. 256 s. 15 lira

YARDIMCI (Celâl). — *Fikir bahçesi*. — Ank., 92 s. 5 lira.

YÜCEL (Hasan-Âli). — *Hürriyet, gene hürriyet*, 1. cilt. — Ankara İş Bankası yay. 671 s. 25 lira.

OKURLARIMIZA

Sevgili okurlar,

Böylece 1961 Yılığımızın da sonuna erişmiş bulunuyorsunuz. Elbette ki buraya kadar okuduklarımız üzerinde düşünceleriniz, kanılarınız vardır. Geçen yıl, üşenmemiş, bizi uyarıcı görüş ve isteklerinizi bildirmek zahmetine girmiştiniz. Bu yıl da sizden bu zahmeti esirgememenizi dileyeceğiz. Yıllık'ımız yılın yılı, daha da serpilip güzelleşecekse bunda sizlerin de payınız büyük olacaktır. Onun için bize bu kitapta beğendiğiniz ve beğenmediğiniz yerleri hiç çekinmeden yazın.

Biliyorsunuz, bir de yarışmamız var okurlarımız arasında. İlginizin geçen yılıkinden çok daha geniş olmasını istiyoruz bu yıl. Son sayfamızı işaretli yerinden kesip doldurarak bize göndermeyi lütfen ihmal etmeyin. Cevaplar için mutlaka bu sayfanın kullanılması şart olduğunu bir kere daha hatırlatalım. Yaprığın arka sayfasına da Yıllık hakkındaki düşüncelerinizi yazabilir, böylece bu tek yaprağı bize göndermekle hem yarışmamıza katılmış, hem de gelecek sayımızın daha olgun, daha kusursuz çıkmasına yardım etmiş olursunuz.

Teşekkürlerimizi önceden sunar, 1961 yılının sizlere ve bütün yurttaşlarımıza iyilikler, mutluluklar getirmesini candan dileriz.

V A R L I K

İÇİNDEKİLER

Önsöz	5	<i>Batu</i> , Selâhattin	123
1960'a toplu bir bakış (Yaşar Nabi)	9	<i>Benekay</i> , Yahya	125
<i>1960 DA SANAT HAYATI</i>		<i>Bener</i> , Hikmet Erhan	127
1960 da şiirimiz (Mcmet Fuat)	21	<i>Berk</i> , Nurullah	130
1960 da roman ve hikâyemiz (Tahir Alangu)	36	<i>Çağlar</i> , Behçet Kemal	131
1960 da dil çalışmaları (S. N. Özerdim)	50	<i>Dağcı</i> , Cengiz	132
1960 da resim ve heykel (Zahir Güvemli)	57	<i>Darago</i> , Reşat Nuri	133
1960 yılında musiki hareket- leri (İlhan K. Mimaroglu)	64	<i>Dizdaroğlu</i> , Hikmet	133
1960 da sinema (T. Kakinç)	79	<i>Duru</i> , Kâzım Nami	134
1960 da tiyatro (Yıldırım Keskin)	91	<i>Ediboğlu</i> , Baki Süha	135
<i>KURTULUŞTAN SONRA NE DÜŞÜNÜYORLAR ?</i>		<i>Elöve</i> , Mustafa Emil	135
<i>Akay</i> , İhsan	103	<i>Gruda</i> , Yılmaz	139
<i>Akgün</i> , Nahit Ulvi	104	<i>Güvemli</i> , Zahir	139
<i>Alsan</i> , Necip	106	<i>Hüsnalp</i> , Ayhan	140
<i>Apak</i> , Rıza	107	<i>İlhan</i> , Attilâ	141
<i>Apaydın</i> , Talip	108	<i>Kansu</i> , Ceyhun Atuf	144
<i>Arısoy</i> , M. Sunullah	111	<i>Körükçü</i> , Muhtar	146
<i>Atılgan</i> , Yusuf	113	<i>Kudret</i> , Cevdet	148
<i>Atok</i> , Oğuz Kâzım	114	<i>Makal</i> , Mahmut	149
<i>Balaban</i> , Memduh	117	<i>Menemencioğlu</i> , Muazzaz	151
<i>Balcıoğlu</i> , Şahap	120	<i>Muhteremoğlu</i> , Âfet	152
<i>Başaran</i> , Mehmet	121	<i>Onat</i> , Muvaffak Sanii	153
		<i>Özerdim</i> , S. N.	154
		<i>Seyda</i> , Mehmet	155
		<i>Şimşek</i> , Hasan Tc	
		<i>Sabahattin</i>	157
		<i>Taner</i> , Haldun	158
		<i>Tarcan</i> , Mesut	159
		<i>Uyguner</i> , Muzaffer	160
		<i>Üstün</i> , E. Faik	163
		<i>Yağcıoğlu</i> , Halim	164
		<i>Yaşın</i> , Özker	166

<i>Yığiter</i> , Umran Nazif	168
<i>Yücel</i> , Hasan Âl	168
<i>Yücel</i> , Tahsin	169
<i>Giritli</i> , Doç. Dr. İsmet	170

ŞİİRLER

<i>Acar</i> , Doğan	175
<i>Ajlan</i> , Mehmet	175
<i>Akçin</i> , Nahit Ulvi	176
<i>Akın</i> , Cemal	176
<i>Akıncı</i> , Turgut	177
<i>Akyıl</i> , Mansur	178
<i>Alkan</i> , Erdoğan	179
<i>Alp</i> , Câhid	180
<i>Alptekin</i> , M.	181
<i>Altinel</i> , Recai	181
<i>Akın</i> , Gülten	182
<i>Altıntaş</i> , Günel	183
<i>Altınsek</i> , Ahmet	183
<i>Apak</i> , Rıza	184
<i>Apaydın</i> , Talip	185
<i>Aray</i> , Macit	186
<i>Ardağ</i> , Adnan	187
<i>Arın</i> , Aydın	188
<i>Arisoy</i> , M. Sunullah	189
<i>Aşar</i> , M. Sami	190
<i>Aytekin</i> , Ahmet	191
<i>Bakırcıoğlu</i> , Nurettin Ziya	192
<i>Başar</i> , S. Kandemir	193
<i>Başaran</i>	194
<i>Başaran</i> , Hüseyin	195
<i>Batu</i> , Çınar	195
<i>Batu</i> , Selâhattin	196
<i>Benice</i> , Macit	198
<i>Bilen</i> , Rüstem	198
<i>Bozdoğan</i> , E. Sezai	198
<i>Bulak</i> , Adnan	199
<i>Burdurlu</i> , İbrahim Zeki	200
<i>Candır</i> , Şahin	292
<i>Canpolat</i> , Müşür Kaya	203

<i>Ceylan</i> , Faik Sabri	203
<i>Coşkun</i> , Arif	205
<i>Cömert</i> , Bedrettin	206
<i>Çapa</i> , Şükran	207
<i>Çetin</i> , Celâlettin	207
<i>Çitçi</i> , Abdullah Edip	209
<i>Dağlarca</i> , Fazıl Hüsnü	210
<i>Dağlı</i> , Hüseyin	212
<i>Demir</i> , Öksel	212
<i>Demiray</i> , M. Güner	213
<i>Demirtaş</i> , Salih Metin	214
<i>Dören</i> , Sadettin	215
<i>Dil</i> , Şahinkaya	215
<i>Dil</i> , Sevim	216
<i>Dikkaya</i> , Turhan	217
<i>Doğruöz</i> , Özcan	218
<i>Duru</i> , Nezhun	218
<i>Ediboğlu</i> , Baki Süha	219
<i>Ercan</i> , İsmet	220
<i>Ercin</i> , Melih	221
<i>Erdiranlı</i> , Orhan	222
<i>Ergensoy</i> , Hıfık Faruk	222
<i>Ergün</i> , Y.	223
<i>Erman</i> , Nüzhet	223
<i>Ertuğay</i> , M. Celâl	224
<i>Eskin</i> , N.	225
<i>Etikan</i> , Cahid	225
<i>Evren</i> , Ergun	226
<i>Fasıhoğlu</i> , Aysel	227
<i>Geçer</i> , İlhan	227
<i>Gerez</i> , J. Habib	228
<i>Gider</i> , Bedri	229
<i>Gökçay</i> , Coşkun	230
<i>Gökçay</i> , Namık	232
<i>Göktekin</i> , Ruhi	234
<i>Gönenç</i> , Tekin	235
<i>Gör</i> , Sıtkı Salih	235
<i>Güçlü</i> , Tülin	236
<i>Güçlüer</i> , Suna	236
<i>Güçlüol</i> , Kemal	237
<i>Güdek</i> , Recai	237

<i>Gül, Nadir</i>	238	<i>Özgüngör, Şendoğan</i>	277
<i>Gültazar, Jülide</i>	239	<i>Özsoy, N. Rasim</i>	278
<i>Güney, Oben</i>	241	<i>Parlan, Hasan</i>	278
<i>Güngör, Yaşar</i>	243	<i>Püskiüllüoğlu, Ali</i>	279
<i>Güntürkün, Nâzan</i>	243	<i>Salihioğlu, Mehmet</i>	280
<i>Gürcan, Nedret</i>	244	<i>Sander, Ergin</i>	281
<i>Gürus, Ataol</i>	245	<i>Sarar, İsmail Ali</i>	281
<i>Hakkı, Ruşen</i>	246	<i>Sarıkâhya, Teoman</i>	283
<i>Hüseyin, Hasan</i>	247	<i>Sarkılar, Mustafa</i>	283
<i>İncebayraktar, Özbek</i>	248	<i>Sergen, Semih</i>	284
<i>İncioğlu, Erol</i>	248	<i>Solak, Mehmet Âdem</i>	285
<i>İren, Can N.</i>	249	<i>Sünter, Muhteşem</i>	286
<i>İşlek, Nevin</i>	250	<i>Şavli, Burhan Garip</i>	287
<i>Kalaycıoğlu, Turan</i>	251	<i>Şendil, Sabih</i>	288
<i>Kalınçınar, Avni</i>	253	<i>Şimşek, Hasan</i>	289
<i>Kansu, Ceyhun Atuf</i>	254	<i>Tarcan, Mesut</i>	291
<i>Karabuğa, Tamer</i>	256	<i>Tarhan, Nuri</i>	292
<i>Karabulut, Mehmet</i>	256	<i>Teoman, Sabahattin</i>	294
<i>Karacaoğlu, Polat</i>	257	<i>Timur, İ. Hakkı</i>	295
<i>Karadayı, İsmet Kemal</i>	258	<i>Tolungüç, Tuncay</i>	296
<i>Karakan, Hüseyin</i>	259	<i>Tuncer, Oktay</i>	297
<i>Kırdar, Ayhan</i>	260	<i>Tunçer, Cahit</i>	298
<i>Koç, Kemalettin</i>	260	<i>Turgay, Mediha</i>	298
<i>Koylan, Sadi</i>	261	<i>Tünay, Erhan</i>	299
<i>Köklügiller, Ahmet</i>	261	<i>Türegün, Erol</i>	300
<i>Kuru, Mahmut</i>	261	<i>Uçarı, Ercüment</i>	301
<i>Kuruca, Zeki</i>	262	<i>Uçkan, Nevzat</i>	302
<i>Makal, Tahir Kutsi</i>	263	<i>Uçkan, H. Vasfi</i>	303
<i>Mavi, Nesrin</i>	263	<i>Ulus, Şevki</i>	303
<i>Menemencioğlu, Muazzez</i>	265	<i>Ural, Nihan</i>	304
<i>Metin, Salih</i>	267	<i>Uyguner, Meserret</i>	305
<i>Minnetoğlu, İbrahim</i>	267	<i>Uysal, Halil</i>	306
<i>Necatigil, Behçet</i>	269	<i>Uysal, Sermet Sami</i>	306
<i>Oktay, Mustafa</i>	270	<i>Uzunyol, Nurettin</i>	307
<i>Özkılıç, Osman Fuat</i>	270	<i>Ünal, Ayten</i>	307
<i>Onat, Muvaffak Sami</i>	271	<i>Ünlü, Rüksan Türkân</i>	308
<i>Orhan, Tarık</i>	273	<i>Ünlüer, Ülkü</i>	308
<i>Ortaç, Tülây</i>	274	<i>Ünsal, Engin</i>	310
<i>Önal, Ahmet Nusret</i>	274	<i>Üstek, İsmet</i>	311
<i>Önalp, Mehmet</i>	275	<i>Üstün, E. Faik</i>	311
<i>Örcan, Mehmet</i>	276	<i>Ütsülcü, Zehra</i>	312

<i>Yağcıoğlu, Halim</i>	313
<i>Yalçın, Hayri</i>	314
<i>Yalçın, B. Sıtkı</i>	315
<i>Yalnız, E. Mahir</i>	315
<i>Yaşar, Ümit</i>	316
<i>Yaşın, Özker</i>	317
<i>Yeşiltepe, Cevdet</i>	318
<i>Yılmaz, Osman Zeki</i>	319
<i>Yiğitler, E. Zekâî</i>	319
<i>Zengin, Coşkun</i>	320

HİKÂYESLER

<i>Acar, Turgut</i>	323
<i>Ardağı, Adnan</i>	327
<i>Aşçı, Abdullah</i>	330
<i>Balaban, Memduh</i>	338
<i>Benekay, Yahya</i>	344
<i>Bener, Hikmet Erhan</i>	352
<i>Burak, C.</i>	356
<i>Dağcı, Cengiz</i>	366
<i>Demirseren, Bedii</i>	357
<i>Duygulu, Behiç</i>	380
<i>Hacıhasanoğlu, Muzaffer</i>	385
<i>Hüenalp, Ayhan</i>	390
<i>Halıcı, Mehdi</i>	396
<i>İlhan, Cengiz</i>	404
<i>İşlek, Nevin</i>	409
<i>Kansu, Ceyhun Atuf</i>	417
<i>Koray, Yaman</i>	422
<i>Muhteremoğlu, Afet</i>	427
<i>Noyan, Berkuk</i>	431
<i>Sabit, Selim</i>	437
<i>Sıtkı, Şahap</i>	440
<i>Seyda, Mehmet</i>	443
<i>Timur, İ. Hakkı</i>	449
<i>Ünlü, Rüksan Türkân</i>	456
<i>Üner, Tanju</i>	459
<i>Yörük, Cengiz</i>	463
<i>Yücel, Tahsin</i>	470
<i>Alpsal, Aysel</i>	475
<i>BİLGİ kontrolü</i>	480

DÜNYA ŞİİRİNDEN ÖRNEKLER

<i>Rainer Maria Rilke</i>	
(Sıtkı Salih Gör)	483
<i>Wolfrang Engel (E. Mahir</i>	
<i>Yalnız)</i>	483
<i>Doris Mühringen (E. Mahir</i>	
<i>Yalnız)</i>	484
<i>Rainer Maria Rilke</i>	
(İhsan Gevrek)	484
<i>Anonim (Mete Ataç)</i>	485
<i>Robert Frost</i>	
(Ahmet Bağışgil)	486
<i>Emily Dickinson</i>	
(Coşkun Zengin)	486
<i>Ezra pound</i>	
(Coşkun Zengin)	487
<i>Alun Lewis (Adnan</i>	
<i>Ardağı)</i>	487
<i>Çin anonim şiirleri</i>	
(L. Sami Akalın)	488
<i>Matsuo Basho</i>	
(Muzaffer Uyguner)	489
<i>Ransetsu Hatori (Muzaffer</i>	
<i>Uyguner)</i>	490
<i>Gerrit Achterberg</i>	
(Engin Ünsal)	491
<i>Arthur Rimbaud (İlhan</i>	
<i>Berk)</i>	491
<i>Francis Carco (Abdullah</i>	
<i>Rıza Ergüven)</i>	492
<i>Prévert (Cüshan Konuk)</i>	493
<i>Anonim (Şahinkaya Dil)</i>	493
<i>Robert Louis Stevenson</i>	
(Coşkun Zengin)	494
<i>Eugene O'Curry (Coşkun</i>	
<i>Zengin)</i>	494
<i>Federico Garcia Lorca</i>	
(M. Güneşses)	495
<i>Marek Antoni Wasilewski</i>	

(Hayrettin DüNDAR) .	496	<i>Kansu</i> , Ceyhun Atuf	518
Erik Lindegren (Muzaffer Uyguner)	496	<i>Körükçü</i> , Muhtar	518
<i>BİLGİ kontrolü</i>	498	<i>Kudret</i> , Cevdet	519
KISA BİYOGRAFYALAR		<i>Makal</i> , Mahmut	519
<i>Alangu</i> , Tahir	502	<i>Menemencioğlu</i> , Muazzez	520
<i>Alsın</i> , Necip	502	<i>Muhteremoğlu</i> , Âfet	520
<i>Altımsek</i> , Ahmet	503	<i>Onat</i> , Muvaffak Sami	520
<i>Apak</i> , Rıza	503	<i>Özyürek</i> , Nurettin	521
<i>Apaydın</i> , Talip	503	<i>Püsküllüoğlu</i> , Ali	521
<i>Ardağı</i> , Adnan	504	<i>Özerdim</i> , Sami Nabi	521
<i>Atılgan</i> , Yusuf	504	<i>Sander</i> , Ergin	522
<i>Atok</i> , Oğuz Kâzım	504	<i>Seyda</i> , Mehmet	522
<i>Balaban</i> , Memduh	505	<i>Suiçmez</i> , Vural Vahit	523
<i>Balcıoğlu</i> , Şahap	505	<i>Şimşek</i> , Hasan	523
<i>Başaran</i> , Mehmet	506	<i>Şendil</i> , Sabih	523
<i>Batu</i> , Selâhattin	506	<i>Taner</i> , Haldun	524
<i>Benekay</i> , Yahya	507	<i>Tarcan</i> , Mesut	524
<i>Bener</i> , Hikmet Erhan	507	<i>Teoman</i> , Sabahattin	525
<i>Burdurlu</i> , İbrahim Zeki	508	<i>Uçarı</i> , Ercüment	525
<i>Çağlar</i> , Behçet Kemal	508	<i>Uyguner</i> , Muzaffer	526
<i>Dizdaroğlu</i> , Hikmet	509	<i>Uçkan</i> , H. Vasfi	526
<i>Dormen</i> , Haldun	509	<i>Ünlü</i> , Rüksan Türkân	526
<i>Dağcı</i> , Cengiz	510	<i>Unsal</i> , Engin	527
<i>Dil</i> , Şanhinkaya	510	<i>Üstün</i> , E. Faik	527
<i>Duru</i> , Kazım Nami	511	<i>Yağcıoğlu</i> , Halim	527
<i>Ediboğlu</i> , Baki Süha	511	<i>Yaşın</i> , Özker	528
<i>Ergüven</i> , Abdullah Rıza	512	<i>Yığıter</i> , Umran Nazif	528
<i>Elöve</i> , Mustafa Emil	512	<i>Yücel</i> , Hasan-Âli	529
<i>Fuat</i> , Memed	513	<i>Yücel</i> , Tahsin	529
<i>Geçer</i> , İlhan	513	<i>Nobel armağanları</i>	530
<i>Giritli</i> , Doç. Dr. İsmet	514	<i>Türkiye'de edebiyat armağanları</i>	534
<i>Gruda</i> , Yılmaz Arkon	514	<i>Dünya Edebiyat tarihi kısa kronolojisi</i>	537
<i>Gürcan</i> , Nedret	515	<i>Geçen yarışmamızın sonuçları</i>	543
<i>Güvemli</i> , Zahir	515	<i>Yeni yarışmamız</i>	545
<i>Hahcı</i> , Feyzi	516	<i>Varlık kitapları</i>	546
<i>Hahcı</i> , Mehdi	516	<i>1960'ın kitapları</i> (Derleyen: Türker Acaroğlu)	547
<i>Hümalp</i> , Ayhan	516		
<i>İlhan</i> , Attilâ	517		
<i>İlhan</i> , Cengiz	517		

İÇİNDEKİ İMZALAR

(Soyadları sırasile)

ACAR, Doğan	175	AYTEKİN, Ahmet	191
ACAR, Turgut . . .	323	BAĞIŞGİL, Ahmet .	486
ACHTERBERG, Gerrit	491	BAKIRCIOĞLU, N. Ziya .	192
AJLAN, Mehmet .	175	BALABAN, M.	117-388-505
AKALIN, L. Sami	488	BALCIOĞLU, Şahap	120-505
AKAY, İhsan . . .	103	BASHO, Matsuo .	489
AKGÜN, Nahlit Ulvi	104-176	BAŞAR, S. Kandemir .	193
AKIN, Cemal	176	BAŞARAN, M. .	121-194-506
AKIN, Gülten	182	BAŞARAN, Hüseyin	195
AKINCI, Turgut	177	BATU, Çınar .	195
AKYIL, Mansur	178	BATU, Selâhattin	123-196-506
ALANGU, Tahir	36-502	BENEKAY, Y.	125-344-507
ALKAN, Erdoğan	179	BENER, H. E. .	127-352-507
ALP, Câhid	180	BENİCE, Macit	198
ALPSAL, Aysel	475	BERK, İlhan	491
ALPTEKİN, M.	181	BERK, Nurullah	130
ALSAN, Necip	106-502	BİLEN, Rüstem	198
ALTINEL, Recai	181	BOZDOĞAN, E. Sezai	198
ALTINTAŞ, Günel	183	BULAK, Adnan	199
ALTÜMSEK, Ahmet	183-503	BURAK, C. . .	356
APAK, Rıza .	107-184-503	BURDURLU, İ. Zeki	200-508
APAYDIN, Talip	108-185-503	CANDIR, Şahin . .	202
ARAY, Macit	186	CANPOLAT, Müşür Kaya	203
ARDAĞI, Ad.	187-327-487-504	CARCO, Francis	492
ARIN, Aydın .	188	CEYLAN, Faik Sabri	203
ARISOY, Sunullah	111-189	COŞKUN, Arif	205
AŞAR, M. Sami	190	CÖMERT, Bedrettin	206
AŞCI, Abdullah	330	ÇAĞLAR, Behçet K.	131-508
ATAÇ, Mete	485	ÇAPA, Şükran .	207
ATILGAN, Yusuf	113-504	ÇETİN, Celâlettin	207
ATOK, Oğuz Kâzım	114-504	ÇİTÇİ, Abdullah Edip	209
		DAĞCI, Cengiz	132-366-510

<i>DAĞLARCA</i> , Fazıl Hüsnü	210	<i>GİRİTLİ</i> , İsmet	. . 170-514
<i>DAĞLI</i> , Hüseyin	. 212	<i>GÖKÇAY</i> , Coşkun	. . 230
<i>DARAGO</i> , Reşat Nuri	. 133	<i>GÖKÇAY</i> , Namık	. 232
<i>DEMİR</i> , Öksel	. 212	<i>GÖKTEKİN</i> , Ruhi	. . 234
<i>DEMİRAY</i> , M. Güner	. 213	<i>GÖNENÇ</i> , Tekin	. . 235
<i>DEMİRSEREN</i> , Bedii	375	<i>GÖR</i> , Sıtkı Salih	. 235-483
<i>DEMİRTAŞ</i> , Salih Metin	214	<i>GRUDA</i> , Yılmaz A.	. 139-514
<i>DEREN</i> Sadettin	. . 215	<i>GÜÇLÜ</i> , Tülin	. 236
<i>DICKINSON</i> , Emily	486	<i>GÜÇLÜER</i> , Suna	. . 236
<i>DİKKAYA</i> , Turhan	. 217	<i>GÜÇLÜOL</i> , Kemal	237
<i>DİL</i> , Sevim	. . 216	<i>GÜDEK</i> , Recai	. 237
<i>DİL</i> , Şahinkaya	215-493-510	<i>GÜL</i> , Nadir	. . 238
<i>DİZDAROĞLU</i> , Hikmet	133-509	<i>GULİZAR</i> , Jülide	239
<i>DOĞRUÖZ</i> , Özcan	218	<i>GUNEŞSES</i> , M.	495
<i>DORMEN</i> , Haldun	509	<i>GÜNEY</i> , Oben	. 241
<i>DURU</i> , Kâzım Namı	134-511	<i>GÜNGÖR</i> , Yaşar	. 243
<i>DURU</i> , Nezhun	. 218	<i>GUNTÜRKÜN</i> , Nâzan	243
<i>DUYGULU</i> , Behlç	380	<i>GÜRCAN</i> , Nedret	244-515
<i>DUNDAR</i> , Hayrettin	. 496	<i>GÜRUS</i> , Ataol	. . 245
<i>EDİBOĞLU</i> , Baki Süha	. 135-219-511	<i>GÜVEMLİ</i> , Zahir	. 57-139-515
<i>ELÖVE</i> , Mustafa E.	. 135-512	<i>HACIHASANOĞLU</i> , M.	. 385
<i>ENGEL</i> , Wolfgang	483	<i>HAKKI</i> , Ruşen	246
<i>ERCAN</i> , İsmet	220	<i>HALICI</i> , Mehdi	396-516
<i>ERÇİN</i> , Melih	. 221	<i>HALICI</i> , Feyzi	516
<i>ERDİVANLI</i> , Orhan	222	<i>HATORI</i> , Ransetsu	. 490
<i>ERGİNSOY</i> , H. Faruk	. 222	<i>HÜNALP</i> , Ayhan	140-390-516
<i>ERGÜN</i> , Y.	. 223	<i>HÜSEYİN</i> , Hasan	247
<i>ERGÜVEN</i> , A. Rıza	492-512	<i>İLHAN</i> , Attilâ	141-517
<i>ERMAN</i> , Nüzhet	. . 223	<i>İLHAN</i> , Cengiz	. . 404-517
<i>ERTUĞAY</i> , M. Celâl	224	<i>İNCEBAYRAKTAR</i> , Öz-	
<i>ESKİN</i> , N.	225	bek	. . . 248
<i>ETİKAN</i> , Cahid	225	<i>İNCİOĞLU</i> , Erol	248
<i>EVREN</i> , Ergun	226	<i>İREN</i> , Can N.	249
<i>FASİHOĞLU</i> , Ayse	227	<i>İŞLEK</i> , Nevin	. 250-409
<i>FROST</i> , Robert	486	<i>KAKINÇ</i> , Tarık Dursun	. 79
<i>FUAT</i> , Memet	21-513	<i>KALAYCIOĞLU</i> , Turan	. 251
<i>GEÇER</i> , İlhan	227-513	<i>KALINÇINAR</i> , Avni	253
<i>GEREZ</i> , J. Habib	228	<i>KANSU</i> , Ceyhun Atuf	144-254-417-518
<i>GİDER</i> , Bedri	. 229	<i>KARABUĞA</i> , Tamer	. 256
		<i>KARABULUT</i> , Mehmet	256

<i>KARACAOĞLU</i> , Polat .	257	<i>ÖZGÜNGÖR</i> , Şendoğan	227
<i>KARADAYI</i> , İ. Kemal	258	<i>ÖZKILIÇ</i> , Osman Fuat	270
<i>KARAKAN</i> , Hüseyin	259	<i>ÖZSOY</i> , Rasim .	278
<i>KESKİN</i> , Yıldırım	94	<i>ÖZYÜREK</i> , Nurettin	521
<i>KIRDAR</i> , Ayhan	260	<i>PARKAN</i> , Hasan	278
<i>KOÇ</i> , Kemalettin	260	<i>POUND</i> , Ezra	487
<i>KONUK</i> , Cûşan	493	<i>PREVERT</i> , Jacques	493
<i>KORAY</i> , Yaman	422	<i>PÜŞKÜLLÜOĞLU</i> , Ali	279-521
<i>KOYLAN</i> , Sadi	261	<i>RILKE</i> , Rainer Maria	483-484
<i>KÖKLÜĞİLLER</i> , Ahmet	261	<i>RIMBAUD</i> , Arthur	491
<i>KÖRÜKÇÜ</i> , Muhtar	146-518	<i>SABİT</i> , Selim	437
<i>KUDRET</i> , Cevdet	148-519	<i>SALİHOĞLU</i> , Mehmet .	280
<i>KURU</i> , Mahmut	261	<i>SANDER</i> , Ergin .	281-522
<i>KURUCA</i> , Zeki	262	<i>SARAR</i> , İsmail Ali	281
<i>LEWIS</i> , Alun .	487	<i>SARIKÂHYA</i> , Teoman	283
<i>LINDEGREN</i> , Eric	496	<i>SARKILAR</i> , Mustafa	283
<i>LORCA</i> , Federico Garcia	495	<i>SERGEN</i> , Semih .	284
<i>MAKAL</i> , Mahmut	149-519	<i>SEYDA</i> , Mehmet .	155-443-522
<i>MAKAL</i> , Tahir Kutsi	263	<i>SITKI</i> , Şahap .	440
<i>MAVİ</i> , Nesrin	263	<i>SOLAK</i> , Mehmet Âdem	285
<i>MENEMENCİOĞLU</i> , Mu- azzez .	151-265-520	<i>STEVENSON</i> , Robert Lou- is .	494
<i>METİN</i> , Salih .	267	<i>SUIÇMEZ</i> , Vural Vahit .	523
<i>MİMAROĞLU</i> , İlhan K.	64	<i>SÜNTER</i> , Muhteşem	286
<i>MİNNETOĞLU</i> , İbrahim	267	<i>ŞAVLI</i> , Burhan Garip	287
<i>MUHTEREMOĞLU</i> , Âfet	152-427-520	<i>ŞENDİL</i> , Sabih	288
<i>MÜHRİNGEN</i> , Doris	484	<i>ŞİMŞEK</i> , Hasan	157-289
<i>NABİ</i> , Yaşar	9	<i>TANER</i> , Haldun .	158-524
<i>NECATİGİL</i> , Behçet .	269	<i>TARCAN</i> , Mesut	159-291-524
<i>NOYAN</i> , Berkuk	431	<i>TARHAN</i> , Nuri .	292
<i>O'CURRY</i> , Eugene	494	<i>TEOMAN</i> , Sabahattin . .	157-294-525
<i>OKTAY</i> , Mustafa	270	<i>TİMUĞ</i> , İ. Hakkı .	295-449
<i>ONAT</i> , <i>Muraffak</i> Sami	153-271-520	<i>TOLUNGÜÇ</i> , Tuncay	296
<i>ORHAN</i> , Tark	273	<i>TUNCER</i> , Oktay	297
<i>ORTAÇ</i> , Tülây .	274	<i>TUNÇER</i> , Cahit	298
<i>ÖNAL</i> , Ahmet Nusret .	274	<i>TURGAY</i> , Mediha	298
<i>ÖNALP</i> , Mehmet	275	<i>TÜNAY</i> , Erhan	299
<i>ÖZCAN</i> , Mehmet	276	<i>TÜREGÜN</i> , Erol .	300
<i>ÖZERDİM</i> , S. Nabi	50-154-521	<i>UÇARI</i> , Ercüment	301-525

1961 VARLIK YILLIĞI

565

<i>UÇKAN</i> , H. Vasfi	303-526	<i>WASILEWSKI</i> , Marek	496
<i>UÇKAN</i> , Nevzat	302	<i>YAĞCIOĞLU</i> , Halim	164-
<i>ULUS</i> , Şevki	303		313-527
<i>URAL</i> , Nihan	304	<i>YALÇIN</i> , Hayri	. 314
<i>UYGUNER</i> , Meserret	305	<i>YALÇIN</i> , Sıtkı	. 315
<i>UYGUNER</i> , Muzaffer	.	<i>YALNIZ</i> , E. Mahir	315-483-
	160-489-490-496-526		484
<i>UYSAL</i> , Halil	306	<i>YAŞAR</i> , Ümit	. 316
<i>UYSAL</i> , Sermet Sami	307	<i>YAŞIN</i> , Özker	166-317-528
<i>ÜNAL</i> , Ayten	307	<i>YEŞİLTEPE</i> , Cevdet	. 318
<i>ÜNER</i> , Tanju	459	<i>YILMAZ</i> , Osman Zeki	. 319
<i>UNLU</i> , Rüksan Türkân	.	<i>YİĞİTER</i> , Umran Nazif	
	308-456-526		168-528
<i>UNLUER</i> , Ülkü	308	<i>YİĞİTLER</i> , E. Zekâi	319
<i>UNSAI</i> , Engin	310-491-527	<i>YÖRÜK</i> , Cengiz	. 463
<i>ÜSTEK</i> , İsmet	311	<i>YÜCEL</i> , Hasan Âli	. 168-529
<i>ÜSTÜN</i> , E. Faik	163-311-527	<i>YÜCEL</i> , Tahsin	169-470-529
<i>ÜTSÜKARGI</i> , Zehra	312	<i>ZENGİN</i> , Coşkun	320-486-
			487-494



Her yılbaşında yayımlanacak olan bu yıllıklarımızın ikinci sayısını sunarken, geçen yıl, ilk sayımızın bir ay gibi kısa bir zaman içinde tükenmesini sağlamak suretiyle gösterdikleri büyük ilgi için okurlarımıza teşekkür etmeyi borç biliriz.

1950 den bu yana her yıl çıkmış olan Yeni Şiirler ve Yeni Hikâyeler adlı kitaplarımızı, daha geniş ölçülerde, içine alan bu Yıllığımızda daha birçok yenilikler ve faydalı bilgiler yer almaktadır. İlk geçen yılın her alandaki olayları ile sanat hareketleri üzerine en yetkili kalemlerce hazırlanmış etraflı incelemeler bulacaksınız. Bu sayımızda, toplu anketimizi 27 Mayıs Devrimin ortaya çıkardığı sorunlara ayırdık. Bu bölüm tek başına bir çeşit Devrim Forumu niteliğindedir.

Bundan başka bu sayıda yazıları olanların biyografyaları, Nobel ve Türk armağanları hakkında bilgiler, geçen yılın kitapları, Dünya edebiyatının kronolojisi, birçok desen ve siyah-beyaz resimler... Bütün bunlardan başka iki bin lira armağanlı bir de yarışmamızı ve geçen yarışmamızın sonuçlarını bulacaksınız sayfalarımızda.

Teşekkür ederiz.